Kur'anı Kerimin TÜRKÇE MEALİ SLTSÎ VE TEFSİRİ

MUHARRİRİ :
EMEKLİ DİYANET İŞLERİ REİSİ
FATİH DERSİAMLARINDAN
Ömer Nasufii BİLMEN

8. CİLT

BİLMEN

YAYINEVİ

SERDAR BİLMEN

P.K. 28 Fatih • İstanbul Tel.: 521 78 82

Elif Ofset Tesisleri

Cağatoğlu-İstanbul Tel.: 527 34 49

BASKI TARİHİ: İ985

بسم الله الرحمن الرحيم

ELVAKIE SÛRESİ

Bu mübarek sûre de Mekkeni Mükerreme'de Taha sûresinden sonra nazil olmuştur. Doksan altı âyet-i kerîmeyi hâvidir. İlk âyetinde büyük hâdise, yâni: Kıyamet mânâsına olan vakıe tâbiri bulunduğu için kendisine bu «Vakıe Sûresi» ünvânı verilmiştir.

Vakıe sûresi ile Errahman sûresi arasında büyük bir münasebet vardır. İkisinde de ehl-i Cennet ile ehl-i Cehennem hakkında malûmat verilmiştir. Bu Vakıe sûre-i celîlesi, kıyamete dair malûmat veriyor, diyanet ve muhasebe bakımından nâsin üç sınıf üzere bulunduğunu bildiriyor ki, bunlar Sabikun denilen Mukrebun ile Ashab-ı Yemin denilen zatlardan ve Ashab-ı Meş'eme denilen mücrimlerden ibarettir.

Haalık-ı Âlem'in vücuduna, azamet ve kudretine ve kıyametin vukuuna dâir birçok bürhanları da cami bulunmaktadır, münkirleri de teybih ve tebkit etmektedir. Ve mü'minleri tevhit ve teşbihe davet buyurmaktadır.

»*»

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٣﴾
إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا
﴿٦﴾ وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾
وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾
أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Kıyamet hâdisesi vâki olduğu zaman.
(2) : Onun vukuu için bir yalan yoktur.
(3) : —O kıyamet— alçaltıcıdır, yükselticidir.
(4) : O zaman yer, şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmıştır.
(5) : Ve dağlar parçalanmakla parçalanmıştır.
(6) : Artık —dağlar— dağılmış, toz haline gelmiştir.
(7) : Ve —o gün— siz de üç sınıf olmuşsunuzdur.
(8) : İmdi —biri— Ashab-ı Meymene'dir, nedir Ashab-ı Meymene?.
(9) : Ve —ikincisi— Ashab-ı Meş'emedir, nedir Ashab-ı Meş'eme?.
(10) : Ve —üçüncüsü de— ileri geçenlerdir, ileri geçenlerdir.
(11) : İşte mukarreb olanlar, onlardır.
(12) : Naîm cennetlerinde mütene'im olacaklardır.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, kıyametin bilâşüphe yukubulacağını bildiriyor. Bazı taifeleri alçaltıp bazı zümreleri yükselteceğini haber veriyor. O gün de küre-i arzın ne gibi inkılâblara uğrayacağını ihtar ediyor. İnsanların da o gün Ashab-ı Meymene, Ashab-ı Meş'eme ve sabıklar nâmiyle üç sınıfa ayrılacaklarım ve sabıklar vasfını hâiz olanların mukarrebler olup Nâim cennetlerine nail olacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Kıyamet hâdisesi vâki olduğu zaman) Yâni: İkinci nüfha ile kıyamet koptuğu, o pek müthiş hâdise vücude geldiği vakit artık kıyamet tahakkuk etmiş olur.

(2) : O hâlde (Onun) o kıyametin (vukuu için bir yalan yoktur.) o hakikaten vukua gelmiş, dünya âlemi nihayete ermiş bulunur, bunda şüphe yoktur. Yâhud artık o zaman, kıyametin vukuunu inkâr edecek bir nefs bulunamaz, herkes de onun vukuunu görmüş, anlamış olur.

(3) : O kıyamet (Alçaltıcıdır) birnice kavimleri zillete, hakarete, azaba uğratır ve yine o kıyamet (yükselticidir) mü'min kulları da izzete, saadete kavuşturur. Onların kadrini ilâ eder. Yâni: Şakileri cehennemlerin deregelerine atar, saît olanları da cennetlerin yüksek derecelerine kavuşturur.

(4) : (O zaman) O kıyamet koptuğu an (yer şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmıştır.) Yâni: Kıyamet koptuğu vakit küre-i arz müthiş bir sarsıntıya tutulmuş olacaktır.

(5) : (Ve) O zaman (dağlar parçalanmakla parçalanmıştır.) yâni: Yer yüzündeki dağlar parça parça olmuş, mahv ve münderis bir hâle gelmiş' bulunacaktır. Artık binalardan, kal'alardan vesâireden hiçbiri varlığım muhafaza edebilmiş olmayacaktır.

(6) : (Artık) O gün bütün dağlar (dağılmış, toz haline gelmiştir.) yâni: O kıyamet sebebiyle bütün yeryüzündeki en kuvvetli varlıklar da darmadağın olmuş, rüzgârların çarpıp savurdukları toz ve duman gibi bir hâle gelmiş bulunacaklardır.

(7) : (Ve) Ey insanlar!. O gün (siz de üç sınıf olmuşsunuzdur) dünyadaki itikadınıza, amellerinize göre üç zümreye ayrılmış bulunacaksınızdır.

(8) : (İmdi) Biri (Ashab-ı Meymene'dir.) yâni Kitabları kendilerine sağ taraflarından verilecek olan mü'minlerdir. (nedir Ashab-ı Meymene?.) Onlar ne kadar mes'ut zâtlardır. Onların hâl ve sânları bizim takdirimizin fevkinde güzeldir.

(9) : (Ve) İkincisi (Ashab-ı Meş'emedir) kıyamette kitabları kendilerine sol tarafından verilecek olan münkirlerdir (nedir Ashab-ı Meş'eme?.) onların hâl ve sânları da ne kadar korkunçtur, onlar cehenneme sevkedilecek olan pek su-i hâl sahibi kimselerdir.

(10) : (Ve) Üçüncü zümreyi teşkil eden zâtlar ise **(ileri geçenlerdir)** yâni: Peygamberan-ı Zîşan'dır. Muhacirin ve Ensar-ı Kiram'dır, hayrat ve hasenata müsareat eden ehl-i îmandır, güzel halleriyle şöhret bulmuş, fezail ve mehasinleri bilinmiş olan mü'minlerdir. Bunlara «Sabikun» denilmiştir. Hazreti Âişe, Radiyallâhü Tealâ Anha'nın rivayet ettiği bir hadis-i şerife nazaran sabikun, Hak Tealâ'nm saye-i rahmetine ilk koşup nail olacak zâtlardır ki, kendilerine hak verildiği zaman kabul ederler, ve kendilerinden hak istenildiği zaman onu bezlederler ve nâs için kendi şahısları için hükmettikleri gibi hükmederler.

(11) : **(İşte mukarreb olanlar)** Kurbiyyet-i mâneviyeye naîl, arş-ı azîme tâyin olanlar, meratib-i âliyeyi hâiz olub «mukarrebin» unvanını alanlar **(onlardır.)** o Sabikun zümresini teşkil eden nüfus-i zekiye, hayat-ı nezihe sahibi bulunan zâtlardır.

(12) : O mukarribinden olan zatlar **(Naîmt cennetlerinde)** bulunacaklardır. Onlar, o pek yüksek cennetlerde gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve bir insanın kalbine hutur etmediği nimetler ile mütena'im olacaklardır. Ne ulvî mazhariyeti.

*

ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ
مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾
يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِاَكْوَابٍ وَاَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ
مَعِينٍ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ
﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ
الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا
تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ اِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(13) : —O Sabikun— evvelkilerden bir cemaattir.

(14) : Ve biraz da sonrakilerdendir.

(15) : Altımdan örülmüş tahtlar üzeıindedirler.

(16) : Onların üzerine karşı karşıya olarak yaslamalardır.

(17) : Onlann üzerlerine daima aynı halde kalan genç hizmetçiler dolaşır.

(18) : Çeşmelerden akan şuruplar ile —dolu— deştiler ile ve ibrikler ile ve bardaklar ile.

(19) : Onlardan baş ağrısına uğramazlar ve, akıllarım da gidermiş olmazlar.

(20) : Ve —o hizmetçiler ehl-i Cennet'in— • ihtiyar ettikleri meyveler ile —dolaşırlar—.

(21) : Ve istinada bulundukları kuş eti ile —-dolaşırlar—.

(22) : —Ve orada —pek güzel gözlü huriler de-— vardır.—

(23) : Saklı inci emsali gibi —-pek lâtiftirler—-.

(24) : İşler oldukları güzel amellerine mükâfat olarak —bu nimetlere nail olacaklardır.—

(25) : Orada ne bir boş lâf ve ne de günaha sokacak bir şey işitmezler.

(26) : Ancak bir söz —işitirler— ki, oda —selâm selâm— dan ibarettir—.

•

İ Z A H

(13) : Bu mübarek âyetler, Sabikun'un kimlerden ibaret olduklarını bildiriyor. Onların ahirette nasıl şanlı vaziyetlere, mütenevvî nimetlere, güzide hizmetçilere ve pek lâtif refikalara nail olacaklarını tebşir ediyor. Onların beyhude lâkırdılardan beri olup hirbirlerine selâm vereceklerini beyan ve aralarındaki samimiyete, nezahat-i ahlâkiyeye işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: O mukarrebîn denilen sabikun (Evvelkilerden bir cemaattir.) Hazret-i Âdem'den beri Hâtem-ül'enbiya Hazretlerine kadar olan ümmetler arasında bulunmuş olan pek güzîdc, sâlih, muttaki bir zümredir.

(14) : (Ve) O sabikun nâmım alan zatlar (biraz da sonrakilerdendir.) bunlar da Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'a ümmet olan bir kısım mümtaz zatlardır. Vakia bu ümmet arasında da pek çok mukarrebîn bulunmaktadır. Fakat

yüz yirmi binden ziyade olduğu rivayet edilen sabık peygamberan-ı Zîşan'ın ümmetlerinin çokluğuna nazaran bu ümmet-i merhumenin binnisbe az bulunduğu müsellemdir.

(15) : O sabikûndan olan zatlar, yarın ahirette (Altımdan örülmüş) inciler ile, yakutlar ile süslenmiş gayet murassa (tahtlar üzerindedirler.) öyle kıymetli istirahat vasıtalarına sahip olacaklardır.

(16) : (Onların) O güzide tahtların (üzerine karşı karşıya olarak yaslamalardır.) birbirlerine kemâl-i hürmetle nazar eder, birbirlerine karşı muhalif, cebhe almayarak, güzel bir muaşirete devamda bulunurlar. Ne kadar güzel âdab ile, tehzîb-i ahlâk ile muttasif oldukları tecellî etmiş olur.

(17) : (Onların özerlerine) O sabikûndan bulunan mü'minlere hizmet için (daima aynı hâlde kalan) ihtiyarlanmayan, tebeddül ve tehavvüle uğramayan (genç hizmetçiler dolaşır.) onlara hizmet etmekte bulunurlar.

Bu gençlerden murad, İmam-ı Ali'den ve Hasan-ı Basrî'den rivayet edildiğine göre müslümanların daha çocuk iken vefat etmiş, ne haseneleri ve ne de seyyieleri bulunmamış olan evlâtlarıdır. Selman-,1 Farisîye göre de bunlar, müşriklerin çocuklarıdır. *Çünki* bunların güzel amelleri yoktur ki, ondan dolayı mükâfata ersinler, günahları da yoktur ki, onunla cezalandırılsınlar. Maamafih bir hadis-i şerîfde de «kâfirlerin çocukları, cennet ehlinin hizmetçileridir.» diye buyurulmuştur. «Sirac-i münîr, tefsir-i ehissuud.»

(18) : O hizmetçiler, (Çeşmelerden) su menbalarından (akan) fışkıran (şuruplar ile) pek lezzetli içilecek sular ile dolu (deştiler 9e ve ibrikler ile ve bardaklar ile.) dolaşırlar, o muhterem zatlara onları takdim ederler.

(19) : (Onlardan) O içilecek lezîz şuruplardan dolayı içen zatlar (baş ağrısına uğramazlar.) ondan asla bir zarar görmezler, (ve) O şuruplar, kendilerini içenlerin (akıllarını da gidermiş olmazlar) onlar, dünyadaki sarhoşluk veren muzır meşrubata asla benzemezler. Bil'âkis onlar, içenlerin zevk ve neşvelerini arttırmaya sebep olur.

(20) : (Ve) O hizmetçiler, ehl-i cennetin (ihtiyar ettikleri meyveler ile dolaşırlar.). çeşit çeşit, lezîz leziz meyveleri ehl-i cennete takdim ederler.

(21) : (Ve) O hizmetçiler, cennet ehlinin (istibada bulundukları kuş eti ile) de dolaşırlar. Mütenevvî, tatlı kuş etlerini onlara ikram için takdim eylerler.

(22) : Maamafih o cennet âleminde (Pek güzel güzel huriler de) vardır, beyaz ve iri, parlak gözlü kadınlar da mevcuttur.

(23) : O huriler, sedefler içinde (Saklı inci emsali gibi) pek lâtiftirler, bir safvet ve behçeti hâizdirler.

(24) : O muhterem ehl-i cennet, dünyadalarken **(işler oldukları güzel amellerine mükâfat olarak.)** bu mütenevvî nimetlere nail olacaklardır.

(25) : O cennet ehli **(Orada ne bir boş lâf)** işitirler **(ne de)** kendilerini **(günaha sokacak bir şey işitirler.)** cennetlerde öyle fâidesiz muzır lâkırdılardan bir şey işitilemez.

(26) : Cennetlerde **(Ancak bir** söz) işitirler (ki) o da en tayyib, en güzîde bir söz olan **(selâm selâm)** dan ibarettir. Yâni: Birbirilerine selâm ile tehiyyede bulunurlar veya kendilerine melekler böyle selâm verirler. Veyahut Taraf-ı Rabbanî'den kendilerine böyle bir selâmette berdevam olacakları mükerreren tebşîr olunur. Ne muazzam bir selâmet ve saadet!.

***

وَاَصْحَابُ الْيَمٖينِ مَٓا اَصْحَابُ الْيَمٖينِ
﴿٢٧﴾ فٖى سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَٓاءٍ
مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثٖيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ
مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ اِنَّٓا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَٓاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا اَتْرَابًا
﴿٣٧﴾ لِاَصْحَابِ الْيَمٖينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلٖينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرٖينَ ﴿٤٠﴾

MEALİ ÂÜSt

(27) : Ashabi yemin ise, nedir ashabi yemin.

(28) : Dikensiz kiraz ağaçları —altında— dırlar.

(29) : Ve meyveleri kat kat olmuş muz ağaçları —altında— dırlar.

(30) : Ve yayılmış gölgededirler.

(31) : Ve çağlayıp akar bir su —başında— dırlar.

(32) : Ve pek çok meyveli bir yerdedirler.

(33) : Ne kesilmiş ve ne de men edilmiş, —bulunmayan meyveler arasındadırlar—.

(34) : Ve yükseltilmiş yataklardadırlar.

(35) : Şüphe yok ki, biz onları bir yaradılış ile yarattık.

(36) : İşte onları bakireler kıldık.

(37) : Kocalarına düşkün, hep bir yaşıt yaptık*

(38) : Ashabi yemin için —böyle inşa edilmişlerdir—.

(39) : — Ö Ashab-ı yemin— evvelkilerden bir cemaattir.

(40) : Ve sonrakilerden bir cemaattir.

İ Z A H

(27) : Bu mübarek âyetler de ashabi yeminin yüksek kadrine işarette bulunuyor. Onların cennetlerde nasıl nimetlere, bakire refikalara nail olacaklarını haber veriyor ve onların geçmiş ümmetlerden ve sonrakd ümmetlerden birer cemaat bulunmuş olduklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ashab-i yemin ise) yâni: Yukarıda ashabi mey'mene ünvaniyle zikredilmiş olan o güzide zevata gelince (nedir Ashab-i yemîn?.) onlarda ne kadar âli, yüksek bir mertebeyi hâizdirler.

Arab lisanında böyle istifham usulünü iltizam etmek, ya medh veya zem hususunda mübalâğayı, ifade içindir. Burada ise medh ve senayı mutazammın bulunmuştur.

(28) : O muhterem zatlar da cennetlerde (Dikensiz kiraz ağaçlan altındadırlar.) o ağaçlar, dünyadaki «Sidr», «nabk» denilen dikenli kiraz ağaçları gibi değildirler, gayet nefis, nâli bulunmaktadırlar.

(29) : (Ve) O mes'ut zatlar, cennetlerde (meyveleri kat kat olmuş muz ağaçlan altındadırlar.) onlarm da meyvelerinden müstefit olacaklardır. O ağaçlar ve onların meyveleri dünya ağaçlarının ve meyvelerinin nâmiyle yâd edilmekle beraber mahiyetleri, lezzetleri itibariyle dünya ağaçlarının ve meyvelerinin pek çok ievkindedirler.

(30) : (Ve) O cennet sahipleri (yayılmış gölgede) dirler. Yâni: Devam edip duran, güneş gibi bir şeyin tulûiyle zail olmayan lâtif, rahat efza bir gölgeye de nail bulunacaklardır. Nitekim tülû-i fecir dle tülû-i şems arasındaki gölge de sakin ve berdevamdır. Cennetteki o gölge Arşurrahmanın gölgesi olacağı gibi bâzı ağaçların harikulade gölgeleri de olabilir.

(31) : (Ve) O mes'ut cennet ehli (çağlayıp akan bir su) başın (da) dırlar. Kendi ikametgâhları etrafından sular cereyan eder, o sulardan pek kolaylıkla müstefit olurlar, onları öteden, beriden celbe muhtaç olmazlar.

(32) : (Ve) O cennetlere nail olan zatlar, nevileri ve cinsleri itibariyle (pek çojj meyve) li bir yer (de) dirler. Onlar, diledikleri bu meyvelerden bol bol yer, zevkiyâb olurlar.

(33) : Evet.. O zatlar (Ne kesilmiş) nihayet bulmuş (ve ne de men edilmiş) bulunmayan meyveler arasındadırlar. Onların meyveleri asla munkati olmaz ve kendilerinden men edilmez.

(34) : (Ve) O Ashab-i yemin (yükseltilmiş yataklardadırlar.) onlar, kadri pek âli, pek rahatbahş döşeklere de naildirler. Diğer bir tevcihe göre de bundan murad, cennet kadınlarıdır ki, onlar yüksek bir mahiyette, pek güzel ahlâkı hâiz, kocalariyle hemnişîn bulunacaklarda*.

(35) : Ve Cenab-ı Hak buyuruyor ki: (şüphe yok ki, biz onları) O cennetteki kadınları, o kocalariyle hemfiraş olacak refikaları (bir yaradılış ile yarattık) onları bir halkı cedid ile vücude getirdik veya onları ibtidaen yaradılmış kadınlar kıldık. Cennetlerdeki kadınların bir kısmı, yeniden ehl-i cemief için yaradılmış hurilerden, pek güzide, bakire nisa taifesinden ibarettir. Bir kısmı da dünyadaki îman sahibesi olan kadınlardır ki, dünyadalarken ihtayare bulunmuş olsalar da cennetlerde yeniden genç bir hâlde bulunmuş olacaklardır.

(36) : (İşte onları) O cennet kadınlarını (bâkireler kıldık) kocaları onları daima bâkire bir hâlde bulacaklardır. Onlardan maksat, ya hûrüPayn denilen kadınlardır ki, onlar biiâvelâdetin yaradılmışlardır.

(37) : Ve o kadınları (kocalarına düşkün) onları ziyadesiyle sever bir fitlerle yarattık. Ve onları (hep bir yaşıt yaptık.) Yaşları müsavi bulunacaktır. Kendileri de, kocaları da otuz üçer yaşlı gibi bir vaziyet alacaklardır.

(38) : O güzide kadınlar, böyle mümtaz bir suretle (ashabi yemin için) inşa edilmişlerdir^, saha-i hilkate çıkarılmışlardır. Onlar, ashabi yemine ita olunacaklardır.

(39) : O ashab-i yemin (Evvelkilerden bir cemaattir) geçmiş ümmetlerin mü'min olanlarından bir cemaat teşkil etmektedirler.

(}40) : (Ve) O ashabi yemîn (sonrakilerden) de (bir cemaattir.) bu ümmet-i Muhammediyenin mü'minlerinden de bir cemaat hâlinde bulunmaktadırlar. Hâtemül'mürselîn Hazretlerine mahsus bir âtifet-i ilâhîyye olmak üzere onun ümmeti arasında ashabi yeminden olmak şerefini hâiz olanlar, pek çok bulunacaktır. Cennet ehlinin büyük bir kısmını bu ümmeti merhumenin teşkil edeceğine dâir ehâdis-i şerife vardır.

•V

وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ ف۪ي سَمُومٍ وَحَم۪يمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ
مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَر۪يمٍ ﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَف۪ينَ
﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظ۪يمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ اَئِذَا
مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ اَوَ اٰبَاؤُ۬نَا الْاَوَّلُونَ

MEALI ALÎSI

(41) : Ashab-i şimal ise ne Ashab-i şimaldir?.

(4TV .• Mesamata kadar nüfuz eden bir sıcaklık ve son derece hararetli bir su içimledirler.

(43) : Vfe pek siyah bir dumandan bir gölge İçindedirler.

(44) r •—O gölge— ne soğuktur, ne de fâktelidir.

(45) : Çünki, şüphe yok onlar, bundan evvel nimetlere —-zevklerine-— düşkünler idiler.

(46) : Ve büyük günah üzerine İsrar eder olmuşlardı.

(47): Ve demekte olmuşlardı ki: Biz öldüğümüz ve toprak ve kemikler olduğumuz vakit mi mutlaka bizler mi elbette diriltilip kaldırılmış kimseleriz?.

(48) : Ve bizlerin evvelce geçmiş atalarımız da mı?.

İ Z A H

'(41) : Bu mübarek âyetler de ashabi şimal denilen ve ikinci sınıfı teşkil eden meş'um kimselerin pek müthiş akıbetlerini ve bunun sebeplerini tasvir buyuruyor. Onların evvelce nail oldukları nimetleri sû-i istimal edip büyük günahlara devam etmiş olmalarının cezasına kavuşmuş olduklarını ihtar ediyor. Ve onların ahiret hayatım inkâr eder bulunmuş olduklarım teşhir buyurmaktadır.

Şöyle ki: Kendilerine «Ashab-i Meş'eme» denilen veya onların en aşağı derecesinde bulunan (Ashab-i şimal ise) ne meş'um bir hâlde bulunan kimselerdir?. On lar (ne Ashab-i şimaldir?.) onlara kitapları sol taraflarından verilecektir, onların şeamet-i ahvâlini tasvir ne kadar mühimdir?.

(42) : Onlar, yarın kıyamette (Mesamata kadar nüfuz eden bir sıcaklık) içinde kalacaklardır, (ve son derece hararetli bir su içindedirler.) O su, onların etlerini eritecek derecede şiddetli bulunacaktır.

(43) : (Ve) Onlar (pek siyah bir dumandan bir gölge içindedirler.) öyle muhtelif şeyler ile daima muazzep olup duracaklardır.

(44) : O gölge ise (Ne soğuktur) ki, ruhlara biraz ferahlık versin, (ne de fâidelidir.) ki, kendisinden biraz istifade olunsun. Kendisinden hiçbir hayır beklenemez, kendisiyle asla ünsiyyet edilemez.

(45) : O ashabi şimal, böyle badirelere uğrayacaklardır. Bunun sebebine gelince (Çünki şüphe yok, onlar bundan evvel) daha dünyadalarken mütenevvî (nimetlere) servetlere, mevkilere, mâlik, zevklerine, şehvetlerine (düşkün idiler.) uhdelerin düşen ubudiyet vazifelerini ifâya çalışmıyorlardı.

(46) : (Ve) Onlar (büyük günah üzerine İsrar eder olmuşlardı.) küfr ve şirke düşmüşlerdi, nice büyük günahları irtikâb ettikleri hâlde onlardan asla tâib ve müstağfir olmamışlardı.

(47) : (Ve) O mücrim şahıslar (demekte olmuşlardı ki: Biz öldüğümüz ve bk bir toprak) kesildiğimiz (ve kemikler olduğumuz vakit mi?.) tekrar hayata ereceğiz?, (mutlaka bizler mi elbette diriltilip) kabirlerimizden (kaldırılmış kimseleriz?.) Bu ne mümkün!.

(48) : (Ve) Şöyle de demekte idiler ki: (bizlerin evvelce geçmiş atalarımızda mı?.) tekrar hayat bularak kabirlerinden kalkacaklar?. Bu nasıl olabilir?. İşte o münkirler, böyle şehvetlerine, gafletlerine dalmış, âhiret âlemini inkâr etmiş oldukları için âhirette öyle müthiş azaplara giriftar olacaklardır.

⁂

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ
مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾
لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ
عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(49) : De ki: Şüphe yok evvelkiler de, sonrakiler der

(50) : Elbette malûm bir günün muayyen bir vaktinde toplanılmış —olacaklardır—.

(51) : Sonra şüphe yok ki, sizler, ey sapıklar, tekzîb ediciler!.

(52) : Elbetteki, zakkumdan olan bir ağaçtan yiyecek kimselersiniz.

(53) : Artık karınlarınızı ondan doldunıcularsınızdır.

(54) : Sonra onun üzerine o pek kaynar sudan üçicilersinizdir.

(55) : Artık kendisine bir nevî hastalık ârız olmuş devenin içişi gibi içicilersinizdir.

(56) : İşte bu, onların o ceza günündeki ziyafetleridir.

İ Z A H

(49) : Bu mübarek âyetler de kıyameti inkâr eden ashabi şimale bir cevap teşkil ediyor. Onların herhalde mahşere sevk edileceklerini, orada ne müthiş surette cezalara uğrayacaklarım ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Allâhü Azîmüşşan, Resûl-i Ekrem'ine emr ediyor ki: Resulüm!. O münkirlerin inkârlarını red için (de ki: Şüphe yok evvelkiler de) tarihe karışmış olan bir nice eski kavimlerde* (sonrakiler de) bilâhara dünyaya gelmiş olan ey münkirler!. Sizin gibi insanlar da tamamen mahvolup gitmiş olmayacaktır.

(50) : (Elbette ki,) İndallâh (malûm bir günün) bir yevm-i kıyametin (muayyen bir vaktinde) kabirlerinden kaldırılıp mahşerde (toplanılmış) olacak (lardır.) bu, muhakkaktır. Bu, nasıl inkâr edilebilir?.

(51) : (Sonra şüphe yok ki, sizler) Ey kıyametin vukuuna kaaii olmayan dinsizler!, (ey sapıklar!.) Hidayet yolunu gaybetmiş olanlar!. Ve ey (tekzîb edicileri.) haşr ve neşri inkâra cür'et gösterenler!.

(52) : (Elbette ki,) Siz o küfrünüzün bir ce*ası olmak üzere âhirette (zakkumdan olan bir ağaçtan yiyecek kimselersiniz) o vasıta ile de derin bir azaba uğramış olacaksınızdır.

(53) : (Artık) Sizler, ey münkirler!, (karınlarınızı ondan) O zakkum ağacından, onun zehralût semerelerinden (doldurucularsınızdır.) ister istemez ondan yemek mecburiyetinde kalacaksınızdır.

(54) : (Sonra onun üzerine) Sizlerde husule gelen pek şiddetli bir susuzluk sâikasiyle (o pek kaynar sudan içicilersinizdir) hayfa ki, o su sizin hararetinizi azaltmış değil, ıztırabat-i cismiyyenizi arttırmış olacaktır.

(55) : Evet.. O suyu mûtad bir veçhile içmiş olmayacaksınız, (artık) o zaman (kendisine bir nevi hastalık ânz olmuş devenin içişi gibi içicilersinizdir.) siz öyle gayrı tabiî bir vaziyette, şiddetli bir hararetin tesiriyle onu içmiş olacaksınızdır. Fakat ondan bir menfaat değil, büyük bir mazarrat görmüş bulunacaksınızdır.

§ Hiym; Bir devedir ki: Kendisine «Hüyam» denilen istiska gibi bir hastalık arız olmuş olur da ölünceye kadar su içer içer de yine kanmaz.

(56) : (İşte bu,) Bildirilen zakkum vesâir mütenevvî azaplar (onların) o sapık, münkir kimselerin (o ceza günündeki ziyafetleridir.) yâni: Müsafirler için ilk takdim edilen taam vesaire kabilindendir. Onlar ancak böyle bir ziyafete lâyık bulunmuşlardır.

Bu ifade, bir tehakküm ve tevbîhi müstelzim bulunmaktadır. Artık onlar, cehennemde kararkir oldukları zaman ne kadar çeşit çeşit azaplara uğrayacaklarını düşünsünler!.

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَاَنْتُمْ
تَخْلُقُونَهُ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ
بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾
وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ
* عُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَاهُ
حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ اِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾

MEALt ÂLtSİ

(57) : Biz sizi yarattık, artık tasdik eder olmalı değil mi idiniz!.

(58) : Rahüilere döktüğünüz nutfeyi gördünüz mü?. —haber veriniz!.—

(59) : Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratıcılar biz miyiz?.

(60) : Sizin aranızda ölümü biz takdir ettik ve biz önüne geçilmiş olanlar değiliz*

(61) : Sizin emsalinizi değiştirmek ve sizi bilmediğiniz bir neş'ette yaratmak üzere —-kaadiriz—.

(62): Ve muhakkak ki, siz ilk yaradılışı bildiniz, o hâlde düşünmez misiniz?

(63) : Şimdi ektiğiniz tohumu gördünüz mü?, —«haber veriniz—.

(64) : Onu sizler mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler biz miyiz?.

(65) : Eğer dilese idik onu elbette bir ot kırıntısı yapardık. Artık siz, şaşırır dururdunuz.

(66) : Şüphe yok ki, biz çok ziyana uğramışlarız, —derdiniz—.

(67) : Belki biz mahrum kimseleriz. —diye söylenirdiniz.—

⁂

İ Z A H

(57) : Bu mübarek âyetler de münkirleri red için Cenab-ı Hak'kın ülûhiyetine, haalıkiyetine, razzak-ı âlem olduğuna âit burhanları irâd ediyor, insanları da bâdel'mevt tekrar hayata erdirmeğe ve kıyameti de, o ceza gününü de vücude getirmeğe kaadir olduğuna işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey âhiret hayatını inkâr edenler!. (Biz sizi yarattık) Sizden hiçbir eser yok iken sizi kudret ve azametle vücude getirdik (artık) sizi öldürdükten sonra da tekrar hayata kavuşturacağımızı (tasdik eder olmalı değil mi idiniz?.) bir şeyi yoktan icat etmek, onu iade etmekten daha mühim değil midir?. Sizi icada kaadir olan bir Haalık-ı Azîm, sizi, iadeye kaadir olamaz mı?. Neden siz âhiret hayatım inkâra cür'et ediyorsunuz?.

(58) : Bir kere Haalık-ı Kâinat'ın isar-ı kudretini düşünmeli değil misiniz? Ezcümle (Rahmlere döktüğünüz nutfeyi gördünüz mü?.) onu bir nazar-ı ibrete aldırıız mı?. Bana haber veriniz.

(59) : (Onu siz mi yaratıyorsunuz?.) O nutfeye muhtelif suretler vererek nihayet onu bir beşer olarak siz mi vücude getiriyorsunuz?, (yoksa) Onu öyle tamül'hilka olarak (yaratıcılar biz miyiz?.) elbette onu öyle mükemmel, zîhayat bir surette yaratan, kudret ve azamet sahibi olan Haahk-ı Kâinat Hazretleridir. Elbette bunun hilafını iddia edemezsiniz. O hâlde sizi bilâhara tekrar hayata kavuşturmasını nasıl müsteb'ad görebilirsiniz?.

(60) : Şunu da düşününüz ki, ey insanlar!. (Sizin aranızda ölümü bjiz takdîr ettik) her birinizin vefatı için muayyen bir zaman tahsis eyledik. Bu, bir muktezay-ı hikmettir ki, bunu hiçbir kimse tebdil ve tağyir edemez, (biz önüne geçilmiş olanlar değiliz) bizi âciz bırakacak bir kimse tasavvur edilemez, biz asla âcizler, mağlûplar değiliz.

(61) : Ey insanlar!. (Sizin emsalinizi değiştirmek) Sizin suretlerinizi, siyretlerinizi tebdil etmek (ve sizi bilmediğiniz bir neş'ette yaratmak) şahsiyetlerinizi tebdilden sonra yeni bir şekil ve surette inşâ ve iadede bulunmak (üzere) kaadirdz. Bizi bundan âciz bırakacak bir kudret sahibi tasavvur olunamaz. Bütün mükevvenatta keyfemâyeşa mutasarrıf olan, ancak Haalıkınızın zati kutsiyyet sıfatıdır.

(62) : (Ve muhakkak siz ilk yaradılışı bildiniz) İlk pederiniz Hazret-i Âdem' in nasıl bir hârika-i kudret olarak vücude getirilmiş olduğundan haberdarsınız, kendinizin de birnice kuvvetleri, hassaları hâiz olmak üzere birer katre meniden yaradılmış olduğunuza vâkıfsınız, (o hâlde düşünmez misiniz?.) Sizleri bidayeten böyle yaratmış olan bir haahk-ı Azîm, sizleri öldürdükten sonra tekrar yaratamaz mı?. Bunu nasıl olur da düşünüp tasdik etmiyorsunuz?.

(63) : Bir kere de şu eser-i kudreti düşünmeli değil misiniz?. **(Şimdi ektiğiniz tohumu gördünüz mü?.)** Birer daneden ne kadar müteaddit daneler, başaklar, çiçekler vücude geliyor. Artık haber veriniz bakalım!.

(64) : **(Onu)** O ekini (sizler mi bitiriyorsunuz?.) onu öyle mükemmel bir hâlde neşv ve nemaya siz mi kaadir oluyorsunuz?, (yoksa) Onu öyle mükemmel bir tarzda **(bitirenler biz miyiz?.)** şüphe yok ki, insanların o hususta hiçbir kabiliyeti yoktur, o tohumlan topraklar içinde neşv ve nemaya nâil eden, bir daneden nice daneler vücude getiren ancak Haalık-ı Zîşan Hazretleridir, bunu kim inkâr edebilir?.

(65) : îşte o Haalık-ı Azîm buyuruyor ki: (Eğer dilese idik **onu)** O ekini **(elbette bir ot kırıntısı yapardık.)** öyle güzelce neşv ve nema bularak kendisinden istifade edilecek bir tarzda saha-i zuhura çıkarmazdık, onun o fâideli varlığından bir eser görülmezdi, **(artık siz şaşırır dururdunuz)** ekinlerinizin ne hâle geldiğini görüp teaccüpler içinde kalırdınız, istifadeden mahrum bulunur idiniz.

(66) : **(Şüphe yok ki, biz çok ziyana uğramışlarız.)** Malımız, bilâbedel zayi olduğundan büyük bir azaba, helake mâruz kalmışız derdiniz.

(67) : **(Belki biz mahrum kimseleriz.)** Bize rızkımız men edilmiş bulundu, bizim bu ziraatımızdan bir nasibimiz yok imiş diye söylenirdiniz. Binaenaleyh ey münkirler!. Sizi de, sizin rızkınızı da yaratan, besleyen ancak Allahü Tealâ'dır. Artık o Haahk-ı Azîm, sizleri bilâhare tekrar yaratamaz mı?. Neden bunu inkâr cehaletinde bulunuyorsunuz?.

•V

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ٦٨ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ
أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ٦٩ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ٧٠
أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ٧١ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ
الْمُنْشِئُونَ ٧٢ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ٧٣ فَسَبِّحْ
بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ٧٤

MEALİ ÂLİSİ

(68) : Şimdi gördünüz mü, içer olduğunuz suyu?.

(69) : Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiriciler bizler miyiz?.

(70) : Eğer dilese idik onu acı bir su yapardık, artık şükretmeli değil misiniz?

(71) : Sonra gördünüz mü o âteşi ki, çakıverirsiniz?.

(72) : Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratanlar, biz miyiz?.

(73) : Biz onu—o âteşi— bir muhtıra ve sahraya konup göçenler için bir menfaat İtildik.[1]

(74) : Artık azîm Rab'binin ismiyle teşbihte bulun.

*

İ Z A H

(68) : Bu mübarek âyetler de başka bir hüccet olmak üzere Haalık-ı Azîm' in bu âlemdeki şâir bir kısım tesarrufatını bildiriyor. Nâsin intibahına, istifadesine vesile olan bir parlak eser-i kudrete nazarları celbediyor. Bunları yaratan Rabbürâlemîn'in teşbih ve takdis edilmesini emretmektedir. Şöyle ki:. Ey NâsL (şimdi gördünüz mü?.) Haber veriniz (içer olduğunuz suyu) kendisiyle hararetinizi izâle, hayatınızı idame ettiğiniz o büyük nimeti.

(69): Evet.. **(Onu)** O pek fâideli suyu (buluttan siz mi indirdiniz?.) o su ile yeryüzünü vakit vakit siz mi maye-d hayat içinde bıraktınız?, (yoksa) o suyu (indiriciler bizler miyiz?) o suların mahza kudreti ilâhîyye ile yeryüzüne indirilmiş olduğunu hiç düşünmez misimiz?.

(70) : Evet.. O sulan öyle şeffaf, lezîz, nâfi bir tarzda yeryüzüne" indiren ancak kerîm, azîm Haalıkınızdır. (Eğer dilese idik ona acı bir su yapardık.) ondan istifade edemezdiniz, (artık şükretmeli değil inisiniz?) Sdze o kadar tatlı suları veren, sizi, o kadar kıymetli nimetlere nail buyuran Haalıkınıza daima ubudiyette, ifay-ı şükrân'da bulunmalı değil misiniz?.

(71) : (Sonra) Ey insanlar!. Şunu da düşününüz: (gördünüz mü) haber veriniz bakalım (o âteşi ki, çakıverirsiniz?) bir yeşil ağaçtan çıkarmakta bulunursunuz.

(72) : (Onun) O âteşin (ağacını) o yaş, yeşil, âteşfeşan şecere-i bediayi (siz mi yarattınız) onu öyle garib, lâtîf bir surette vücude getirdiniz (yoksa) onu (yaratanlar, biz miyiz?.) elbette şüphe yok ki, onu da şâir eşyayı da yaratan, vücude getiren, mütenevvî hassalara nail buyuran, ancak Haalık-ı Kerîm Hazretleridir.

(73) : İşte O Haahk-ı Azîm buyuruyor ki: **(Biz onu)** O ağaçtan alınan ateşi **(bîr muhtıra)** kudret-i ilâhîyye ile ne garib, acîb şeylerin vücude gelebileceğini düşünmek için ve cehennem ateşini hatırlamak için bir vesîle-i teşekkür olarak vücude getirdik, **(ve sahraya konup geçenler için bir menfaat kıldık.)** o ağaçtan çıkarılan âteş ile yolcular istifâde eder dururlar.

Bâdiyelerde gezip duran Arab'lar «Merh» denilen bir yeşil ağacı «Afar» denilen diğer bir yeşil ağaca sürterek bunlardan bir su çıkar, ondan bir ateş zuhura gelir. İşte soğuk, mayi bir şeyden, öyle kızgın bir âteşin çıkması, ne büyük bir eser-i kudrettir. Nitekim çakmak taşlarından, elektriklerden âteşlerin çıkması da böyle birer hârika-i hilkattir. Artık bu hârikaları vücude getiren bir Haalık-ı Azîm, insanları da öldürdükten sonra tekrar ihya edemez mi?. Bunu hangi âkil, munsif bir kimse inkâr edebilir?.

(74) : **(Artık)** Ey Nebiyyi Zîşan!. Ve ey hâiz-i kabiliyet olan herhangi bir insan!. Bu kadar fâideli şeyleri kudretiyle yaratmakta olan kerîm **(azîm Rab' binin ismiyle teşbihte bulun.)** o Haahk-ı ZüTcelâli her türlü acz şâibelerinden, şan-ı ülûhiyete lâyık olmayan şeylerden tenzihe devam et. İşte insanları öldürdükten sonra tekrar hayata erdireceği de muhakkaktır. O azîm Haalıkınızm böyle bir iadeye kaadir olduğunu da bilip itiraf a devam etmeniz icabeder.

فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾
وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ
﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾
تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(75) : Artık hayır.. O yıldızların mevkilerine yemin ederim.

(76) : Ve şüphe yok ki, o, eğer bilseniz, elbette pek büyük bir yemindir.

(77) : Muhakkak ki o, elbette bir kerim Kur'an'dır.

(78) : Bir mahfuz kitaptadır.

(79) : Ona tamamen temiz olanlardan başkası el süremez.

(80) : Âlemlerin Rab'bi tarafından indirilmiştir.

(81) : Şimdi siz mi bu kelâma ehemmiyet vermeyicilersiniz?.

(82) : Ye rızkınızı siz muhakkak kendinizin yalanlamanızdan ibaret mi kılacaksınız?.

•

İ Z A H

(75) : Bu mübarek âyetler de ülûhiyet hakkındaki, delillerden sonra Kur'an-ı Mübin'in bir kitab-ı ilâhî olduğunu kat'iyyen bildiriyor. Kur'an-ı Azîm'in evsaf-ı âliyesine işaret buyuruyor. O mukaddes kitaba karşı nasıl hürmette bulunulacağını gösteriyor. O Kur'an-ı Kerîm'e karşı hürmete münafî, tekzîbkârane hareketleri red ve takbih buyurmaktadır. Şöyle ki: (Artık hayır..) Muhakkaktır ki, (o yıl dızlann mevkilerine) onların semadaki cereyan ettikleri, gurub eyledikleri yerlere (yemin ederim.) yâni: O ibretbahş yerlere, hâdiselere nazarları celbederek beyan olunacak şeyin bir hakikat olduğunu size telkin eylerim.

(76): (Ve şüphe yok ki, o) Pek mühim yemin (eğer bilseniz elbette ki,) onun azamet ve ehemmiyetini itiraf edersiniz. Çünki o, (pek büyük bir yemindir.) o yemîn edilen şey, nazar-ı intibahı celbedecek bir hâdisedir, Cenab-ı Hak'km kudretine, hikmetine, kemâl-i rahmetine delâlet eden bir vakıedir. Öyle binlerce yıldızların tulü edip sonra guruba varmaları, bir müessir-i hakîm'in, bir Haalık-ı Kadîr'in varlığına büyük bir delildir. Binaenaleyh böyle muazzam asar-i kudrete Cenab-ı Hak'km yemîn etmesi, zat-t ahadiyetinin kudretine, azametine nazarları celbetmek hikmetini vesaireyi mutazammmdır.

Diğer bir tevcihe göre de nücumdan murad, Kur'an-ı Mübin'in müneccemen nazil olan âyetleridir. Onun mevkilerinden murad da, nazil olduğu vakitlerdir. Şüphe yok ki, Kur'an-ı Azîm'in her âyeti de bir rahmet-i ilâhîyyedir, bir bürhan-ı ülûhiyettir.

İmâm Kuşeyrî diyor ki: Bu, bir kasemdir. Allah Tealâ ise dilediği şeye kasem » yemîn eder. Fakat bizim için Allah Tealâ'dan ve O'nun sıfat-ı kadîmesinden başka bir şeye kasem etmek salâhiyeti yoktur. «Sirac-i Münir.»

(77) : (Muhakkak ki, o) Hakkında yemîn edilen, muksemmün aleyh bulunan şey, (elbette bir kerim Kur'andır) fâideleri pek çok olan, beşeriyete selâmet

ve saadet yollarım gösteren, en mühim ilimlerin esasım muhtevi bulunan bir kitab-ı ilâhî'dir.

(78) : O Kur'an-ı Kerîm, (Bir mahfuz kitaptadır.) yâni: Levh-i mahfuzda yazılmıştır. Onun âyetleri Cenab-ı Hakikin hifz ve himayesindedir. Ona orada mukarrebinden olan melâike-i kiramdan başkası muttalî olamaz, başkalarına karşı mesturdur.

(79) : (Ona) O mushaf-ı şerife (tamamen temiz olanlardan başkası el süremez.) binaenaleyh tam bir taharet halinde bulunmayan bir şahıs, Kur'an-ı Kerîm'i eline alamaz, yâni: Alması dînen nehy edilmiştir.

Cumhur-i ulemâya göre taharetsiz olan bir kimse, Kur'an-ı Kerîm'i mes edemez, eline alamaz. Velev ki, bir gılaf, bir sandık içinde bulunsun. Fakat bir cemaate göre taharetsiz bir kimsenin Kur'an-ı mes etmesi caiz değilse de onu kendisine bitişik olmayan bir zarf, bir sandık içinde olarak eline alması caizdir.

İmam-ı Şafiî'ye göre bir cünup, Kur'an-ı Kerîm'i okuyamaz, fakat bir abdestsiz müslüman, ezber olarak okuyabilir.

Çocukların Kur*an-ı Kerîm'i ellerine alarak okumaları, bir zarurete binaen mubah bulunmuştur. Çünki onlar, Kur'an-ı okuyup öğrenmek mecburiyetindedirler ve onlar mükellef değildirler. Fukahanın beyanatında işaret vardır ki: Hükm-i kıraat, kasd ile tagayyür eder. Binaenaleyh cünüp için zikr, tesbîh ve dua caizdir. Yâni: Bunların tilâvet-i Kur'an kasdiyle olmaksızın yapılması, mubahtır. Haiz ve nüfesa da bu gibi ahkâm hususunda cünup gibi sayılırlar. «Rühülbeyân, Sirac-i Münîr.»

Bu âyet-i kerîm'e, şöyle de tevcih edilmiştir. O levh-i mahfuza günahlardan tertemiz olanlardan başkası, yâni: Meleklerden maadası temasta bulunamaz.

(80) : O Kur'an-ı Azîm (Âlemlerin Rabbi tarafından) müneccemen, yâni: Sûre sûre, âyet âyet olarak (indirilmiştir.) O öyle kutsiyyeti hâizdir. O hâşâ bir sihir, bir kehanet, bir şiir kabilinden değildir, onun sânı bu gibi şeylerden mütealidir, artık ona her veçhile hürmet lâzımdır.

(81) : (Şimdi siz mi?) Ey bir takım münkirler. (Bu kelâma ehemmiyet vermeyicilersiniz?) Bu kelâm-i ilâhîyi hor gören, buna yağ sürmek isteyen, bunu lekedar etmeğe cür'et gösteren sizler misiniz? Ne denaat ki, böyle bir cürette bulunuyorsunuz?.

§ İdhan; Lügatte yağ sürmek demektir. Bir hususta tehavün, mülâyenet göstermek yerinde kullanılır. Binaenaleyh «müdhin» de, mütehavin mânasına dır ki, bir şeye hor bakan, istihkarda bulunan demektir.

(82) : (Ve) Ey münkirler!, **(rızkınızı)** Haz ve nasibinizi, Kur'an'dan istifade etmenizi **(yalanlamanızdan)** o kitab-i mübîn'i tekzîb etmenizden **(ibaret mi kılacaksınız?.)** öyle bir nimete nâiliyetinizden dolayı şükretmeniz lâzım gelirken, sizin onu inkâr.etmeniz, ne kadar bir cehalet eseridir. Bu inkârınızdan ne istifade edeceksiniz?.

Şuna da işaret vardır ki: Ey münkirler!. Siz dünyada hir rızka, bir servete nâiliyet için dinsizliği, Kur*an-ı Mübîn gibi ilâhî bir kitabı tekzîb etmeyi bir vesîle mi ittihaz ediyorsunuz?. Öyle münkirâne bir hâlde yaşamanızı dünyalığa nâiliyete bir sebeb mi sanıyorsunuz?. Bu ne kadar yanlış bir düşünce!. Ne kadar kâfirâne bir hareket?. Şüphe yok ki, rızkı da, ebedî selâmet ve saadeti de kullarına ihsan eden, ancak Allahü Tealâ'dır. Onun dinine, onun kitabına sarılanlar, daimî surette hakikî nimetlere, saadetlere nail olurlar. O Haalık-ı Azîm' in dinine, bitabına muhalefet edenler de ebedî mahrumiyetlere mânız kalırlar.

* •

فَلَوْلَٓا اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَۙ

﴿٨٣﴾ وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَۙ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ

لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَٓا اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَۙ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَٓا

اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَاَمَّٓا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَۙ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ

وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَاَمَّٓا اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِۙ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ

مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِؕ ﴿٩١﴾ وَاَمَّٓا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّٓالِّينَۙ

﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍۙ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ

حَقُّ الْيَقِينِۚ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(83) : Artık, değil mi ki, —can-— boğaza geldiği vakit.

(84) : Ve siz o zaman bakar durursunuz.

(85) : Ve biz —o can çekiştirene— sizden daha yakınız. Velâkin siz göremezsiniz.

(86) : O hâlde haydin, eğer siz ceza görmeyecekler oldunuz iseniz.

(87) : Onu -—o halkuma gelmiş canı— geri çevirseniz a.. Eğer siz sâdıklar oldunuz iseniz!.

(88) : Artık—o ölen—eğer mukarreblerden oldu ise:

(89) : İşte —ona— bir rahat, bir güzel rızk ve bir naîm cenneti —-vardır—.

(90) : Ve eğer Ashab-ı Yemîn'den ise:

(91) : İmdi sana Ashab-i Yemîn'den bir selâm —denilecektir—.

(92) : Ve fakat eğer tekzîb edenlerden, sapıklardan oldu ise:

(93) : Artık —ona da— pek kaynar sudan bir ziyafet vardır.

(94) : Ve cehenneme bir atılış -—da vardır—;

(95) : Şüphe yok ki, bu, elbette bu, —verilen haberler— dosdoğru bir hakikattir.

(96) : Artık azim olan Rab'binin ismiyle teşbihte bulun.

*

İ Z A H

(83) : Bu mübarek âyetler de Haalık-ı Kâinatı münkir olanları tevbîh ediyor. Eğer onlar, Haahk-ı Azîm'i inkâr edip de kendilerinde hir haalıkiyet sıfatı görüyorlarsa ölmek üzere olan bir şahsın iade-i hayatını temin etmelerini kendilerine teklif ile onların acz ve cehaletlerini teşhir buyuruyor. Mukarrebînden olan zatlar ile ashabı yemînden bulunan zatlara da âhirette nail olacakları nîmetleni ve iltifatları tebşir ediyor. Münkir, sapık şahısların da âhirette ne kadar muazzep olacaklarını gösteriyor. Bu verilen haberlerin bir kat'î hakikat olduğunu bildiriyor ve Haalık-ı Azîmüşşan'ın tesbîh ve tenzih edilmesini emret' mektedir. Şöyle ki: (artık değil mi ki?.) can (boğaza geldiği vakit) sizden bininin ölümü anında ruhu boğazına dayanıp çıkmak üzere bulunduğu zaman.

(84) : (Ve) Halbu ki, (siz) ey öyle ölüm halinde bulunan kimsenin yanında bulunanlar!. (O zaman) Ona (bakar durursunuz) elinizden bir şey gelmez, bir seyirci vaziyetinde bulunmuş olursunuz.

(85) : (Ve) Halbu ki, (biz) yâni: Ruhları kabzetmeğe memur olan melekler ve ilim ve kudret ve tasarruf itibariyle zât-ı ahdiyetim, o can çekiştirene (sizden daha yakıyniz.) siz onun zahirî hâlini görürsünüz. Ccnab-ı Hak ise onun bütün ahvâline, bütün mukadderatına âlimdir. Onun ne hâlde olduğunu, nasıl bir gayeye kavuşacağını görüp bilmektedir.

(86) : (O hâlde) Ey hayat-ı âhireti inkâr edenler!, (haydin! Eğer siz ceza görmeyecekler oldunuz iseniz!.) Siz yeniden hayat bulup muhasebeye, muahazeye, kahr-ı ilâhîye, mâruz kalmayacak kimseler bulundunuz iseniz.

(87) : (Onu) O hulkuma gelmiş canı, o çıkmak üzere bulunan ruhu (geri çevirseniz a) evvelki hâline iade edip de sahibini berhayat bıraksanız â!. (eğer siz sâdıklar oldunuz iseniz?.) kıyamet hayatını inkâr hakkmda, haalıkiyyet-i ilâhiyyeyi adem-i tasdik hususunda doğru sözlü kimseler iseniz, öyle ölüm halinde bulunan bir kimseyi ölümden kurtarmalı değil misiniz?. Heyhat!. Sizin için bu ne mümkün!.

(88) : (Artık) İnsanlar, herhalde öleceklerdir, ve onlar üç tabakaya ayrılmış bulunacaklardır. Şöyle ki: Ölen bir insan (eğer mukarreblerden oldu ise) pek ziyade ibadet ve tekvasiyle kurbiyet-i mâneviyeye nâil zâtlardan bulundu ise ne büyük mükâfatlara nail olacaktır.

(89) : (İşte) Ona, öyle tekarrüb şerefine mazlıar zata (bir rahat) bir rahmet, bir ebedî istirahat vardır ve (bir güzel rızk) vardır. Pek güzîde nîmetlere, pek ziyade^ lâtîf, güzel rayihalı nebatlara, çiçeklere nail olacaktır (ve. bir naûn cenneti) vardır. Mütenevvî nimetleri, meyveleri cami bir bostana, bir dâr-ı saadete kavuşacaktır.

(90) : (Ve eğer) O ölen zat (Ashab-i Yemîn'den ise) def ter-i amali sağ tarafından verilecek mü'minlerden bulunuyorsa:

(91) : O zata hitaben kendisi gibi ashabi yemîn tarafından selâm verilecek, ona hitaben: (Sana Ashab-i Yemîn'den bir selâm) denilecektir. Yâni: Birbirlerini selâmetle, saadete nâiliyetle müjdelemiş olacaklardır.

Diğer bir tevcihe göre de melekler, o zât-ı tebşirde bulunarak derler ki: Artık sana bir korku yoktur, sen selâmete ermiş bulunuyorsun, sen ashabi yeminden bir zatsın.

(92) : (Ve fakat) O ölen şahıs, âhiret hayatını (eğer tekzîb edenlerden, sa* pıklardan) ashabi meş'eme denilen münkirlerden (oldu ise) öyle pek fahiş bir itikat ile terk-i hayat etmiş bulundu ise:

(93) : (Artık) Önada âlem-i âhirette (pek kaynar sudan bir ziyafet vardır.) yiyeceği zakkumdan neş'et eden şiddetli bir hararet tesiriyle içmek mecburiyetinde kalacağı su, içerisini yakacak derecede sıcak bulunacaktır.

(94) : (Ve) O münkir için bir ziyafet olmak üzere (cehenneme bir atılış) da vardır. O, artık cehennemde ikamete mecburdur. Orada mütenevvî azaplara mâruz kalıp duracaktır.

(95) : (Şüphe yok ki, bu,) Sûre-i celîlede bildirilen âhiret hayatı vesaire (elbette bu) verilen haberler (dosdoğru bir hakikattir.) bunlar taraf-ı ilâhîden haber verilen ve haklarında müteaddit delîller bulunan birer sabit, müstakbel hâdiselerdir ki, sanki el'yevm gözler önünde mütecellî bir hâlde bulunmaktadır.

(96) : (Artık) Ey Peygamber-i Zîşan!. Ve ey o Peygamber-i Âlikadr'e tâbi olan ehli îman!, (azîm olan Rab'binin ismiyle teşbihte bulun.) Size bu hakikatlan haber veren, kulları hakkında lûtf ve lihsânı bîpâyan bulunan azamet ve kudreti bütün âlemleri ihata eden rahîm, kerîm Rabbül'âlemîni zikre, tevhît ve tesbîhe, takdis ve tenzîhe devamet. Öyle bir takım münkirlerin hâllerinden dolayı üzülme. O münkirler, elbette ki, lâyık oldukları cezalara kavuşacaklardır. Siz ehl-i îman, tevhît ve tesbîhe devam ediniz, saadet beşeriyye ancak bu sayede mütecellî olur. Nitekim bu sûre-i celîleyi takib eden sûre-i hadîdin ilk âyet-i kerîmesi de bütün göklerde ve yerlerde bulunanların Rabbürâlemîni tesbîh ve tenzîhte bulunduklarını beyan buyurmaktadır.

Rivayet olunuyor ki: Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz, (Jui\ dl;-<*-l» r*-^-*) âyeti kerîmesi nâzil olunca bunu rükûunuzda okuyunuz, diye buyurmuş ve (JcVl di; «J «.w) âyet-i celîlesi nazil olunca da bunu secdelerinizde okuynuz diye emretmiştir. «EssiracüTmünîr.»

Bir hâdis-i şerif de şu meâldedir: «Her kim vakıe sûresini her bir gecede okursa ona fakirlik ebediyen.isabet etmez.» Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi fiiyuzat-i Kur'aniyesinden aleddevam müstefîd buyursun, âmîn. Bihürmet4 SeyyidiFmürselîn.

EL-HADİD SÛRESİ

Bu mübarek sûre, cumhûr-i müfessirîne göre Medine-i Münevvere'de «Ezzilzâl» sûresinden sonra nâzil olmuştur. Yirmi dokuz âyeti kerîmeyi muhtevidir. Yirmi beşinci âyetinde demir demek olan hadîdin ehenımiyetine, fâidelerine işaret buyurulmuş olduğu için bu sûre-i kerîmeye «Sûre-i Hadid» ünvânı verilmiştir.

Bu mübarek sûrenin evveli, bütün mükevvenatın Cenab-ı Hak'kı teşbîhte bulunduğunu beyan ile Vakıe Sûresinin âharındaki teşbih ile emrin illeti mesabesinde bulunmuştur. Başlıca münderical şöyledir:

(1) — Allah Tealâ'nın mukaddes isimlerine, sıfatlarına ve yaratmış olduğu hilkat bedialanna işaret.

(2) : Sâdık olan ve rızay-ı ilâhî için infakta bulunan mü'minlerin nasıl bir nûranî istikbâle nail olacaklarını tebşir.

(3) : Fâni varlıklarına böbürlenip duran cimri kimselere pek fena âkıbetlerini ihtar.

(4) : Bazı Peygamberlerin kıssalarına işaret ederek geçmiş ümmetlerin tarihî hâllerine nazarları celb.

(5) : Fadl-ı azîm sahibi olan mâbûd-i kerîm'in dilediği Peygamberini pek yüksek bir^ imtiyaza nâil buyuracağını beyan ile Peygamber-i Zîşan'ımıza îman edenlerin kat kat mükâfatlara nail olacaklarına ve ulviyyet-i Nebevî'ye işaret.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْاَوَّلُ
وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Göklerde ve yerde ne var ise Allâh için teşbih etmektedir. Ve O, aziz dir, hakimdir.

(2) : Göklerin ve yerin mülkü O'nun içindir. Diriltir ve tfldürür ve O, her şey üzerine tamamen kaadirdir.

(3) : O, evveldir ve âhırdır ve zahirdir ve bâtındır ve O, her şeye alimdir.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübârek âyetler, bütün mükevvenatın Cenab-ı Hakkı takdis ve tenzihte bulunduğunu bildiriyor. Bütün göklere ve yerlere mâlik olan o Haalık-ı Zîşan'm bir kısım mukaddes evsafını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Göklerde ve yerde ne var ise) Bütün bunlarda bulunan mahlûkat, melekler, insanlar, cinler vesaire (Allah için teşbih etmektedir.) yâni: Lisan-ı kal ve lisan-ı hâl ile o Haalık-ı Azîm'i takdis ve tenzihe müdavim bulunmaktadır. Çünki bütün bunların varlığı, bir Haalık-ı Kadîm'in, bir sanı'ı hakimin varlığma delâlet ve şahadet edip durmaktadır, (ve O) Haalık-ı Kadîm (azizdir.) her şeye kaadirdir, galibtir. O'na karşı hiçbir şey muhalefette bulunamaz. Ve o (hakimdir.) her yarattığı, her emr ve nehyi birer muktezayi hikmettir ve maslahattır.

(2) : (Göklerin ve yerin mülkü onun içindir) Bütün bu mükevvenata mâlik, onlarda hakim olan o Haalık-ı Zîşan'dır. Hepsi de bü'külliyye onun tahtı tasarrufatında bulunmaktadır. O, dilediğini (diriltir) onda hayat sıfatını vücude getirir (ve) dilediğini de (öldürür) muayyen eceli hitama erince onu hayattan mahrum bırakır (ve O) Haalık-ı Azîm (her) mümkün (şey üzerine tamamen kaadirdir.) öyle dilediğini ihya ve imateye de maaziyadetin muktedirdir. Mülkünde keyfemâyeşa tasarrufta bulunur, ona kimse mâni olamaz.

(3) : (O) Haalık-ı Zfkudret (evveldir) onun varlığı kadîmdir, her şeyden mukaddemdir, hepsini de yoktan var eden O'dur. (ve) O Haalık-ı Kadîm (âhırdır) her şeyden sonra da bilânihaye bâkı'dir, zevalden münezzehtir, (ve) O mâbûd-i kerîm (zâhirdir) her şeyin fevkindedir, onun varlığına bütün mahlûkatı vazihan delâlet etmektedir (ve) o Rabbülâlemîn (batındır) her şeyin künhüne bihakkın âlimdir, mahlûkatının akıllan, hassaları ise onun zat-i ulûhiyetini tamamen olduğu gibi görüp, bilip keyfiyetini tâyin edemez, (*e O) Haalık-ı Mükevvenat (her şeye alimdir.) her şeyi tamamen bilir, ona karşı hiçbir şey gizli kalamaz, zahir ve hafi olan her şeyi görür, bilir âmenna.

*

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى
عَلَى الْعَرْشِۜ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ
وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَاۜ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ
﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ الَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِۜ وَهُوَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(4) : O, o —-zat— dır ki: Gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra arş üzerine istiva buyurdu. Yerde dahil alan şeyi ve ondan çıkan şeyi ve semadan iniveren şeyi, ve onda yükselen şeyi bilir. Ve O, her nerede olsanız sizinle beraberdir. Ve Allah, ne işlediğinizi bihakkın görücüdür.

(5): Göklerin ve yerin mülkü onundur ve bütün işler, Allah'a döndürülür.

(6) : Geceyi gündüze çevirir, gündüzü de geceye çevirir ve O, sinelerde ikizli olanları da bihakkın bilendir.

*

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler de Haalık-ı Azîm'in gökleri ve yeri yaratıp hepsdnin üstünde hüktimferma olduğunu bildiriyor. Bütün miikevvenata mâlik olan o Haalık-ı Hakîm'in bütün inkilâbatı zamaniyeyi vücude getirmekte olduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (O, o) Zat-ı Kibriya **(dır** ki:) o Haalık-ı Mükevvenat Hazretleridir ki: **(gökleri ve yeri altı günde yarattı)** yâni: Altı muhtelif t,avrda vücude getirdi. Veyahut dünya günlerine nazaran altı gün kadar bir müddet içinde var etti. Pazar gününden itibaren cuma gününe kadar altı günde yaratmış olduğu da rivayet olunmaktadır, **(sonra)** O Haalık-ı Azîm **(arş üzerine istiva buyurdu.)** yâni: Hâkimiyet ve tasarruf tahtı üzerine» yükselerek bütün

mükevvenata karşı hükümferma oldu. Taht üzerinde kararkîr olmak gibi tâbirler, temsil tarikiyle azamet ve hâkimiyeti tasvirden ibarettir. Yoksa Cenab-ı Hak'kın bütün mekânlardan münezzeh olduğu malûmdur. «Araf Sûresine» de müracaat!. Evet.. O Haalık-ı Zîşan, bütün kâinata hakîmdir, her şeye âlimdir **(yerde dahil olan** şeyi) bütün yerler içinde bulunan madenleri, nebatları, ölülerin ecza-i bedeniyelerini vesaireyi bilir, **(ve ondan çıkan** şeyi) de bilir. Ekinleri, meyveleri, çeşit çeşit fâideli şeyleri de bilmektedir, **(ve semadan iniveren şeyi)** de bilir, melekleri de, vahiyleri de, yağmurları da, ziyaları da vesaireyi de ilmen ihata etmektedir, **(ve onda yükselen şeyi) de (bilir)** semaya yükselen buharları, nurları, amelleri vesâireyi de o Haalık-ı Azîm tamamen bilmektedir. Bu hususa dâir «Seba» sûresine de müracaat!, (ve O) Haalık-ı Kerîm, ey insanlar!. Siz **(her nerede olsanız sizinde)** ilmen Ve kudreten **(beraberdir)** sizin bütün işlediğiniz şeyleri bilir. Nerelere vardığınıza ve nerelerde ikâmet eylediğinize muttalî'dir. **(ve Allah, ne işlediğinizi bihakkın görücüdür.)** her nerede olursanız olunuz, sizin ef'al ve akvaliniz, Oenab-ı Hak'kın daire-i ilm ve kudretinden hariç olamaz, sizi kendi amellerinize göre mükâfat ve mücazata kavuşturacaktır.

(5) : **(Göklerin ve yerin mülkü)** Onların üzerindeki mâlikıiyet ve tasarruf hak ve selâhiyeti **(onundur)** o şerik ve nazîrden münezzeh olan Allah Tealâ'nındir. **(ve bütün işler)** Bütün mahlûkatın umur ve hususu **(Allah'a döndürülür.)** hüknirİ ilâhî, onların haklarında kemâl-i adalet ve himmetle tecellî eder.

(6) : O Haalık-ı Hakîm **(Geceyi gündüze çevirir)** geceleri kısaltır, karanlık zamanlan nûra kavuşturur **(gündüzü de geceye çevirir)** gündüzleri kısaltıt, onların ziyalarını azaltır, ufuklar karanlıklar içinde kalır. Bütün bunlar, birer muktezay-ı hikmettir, (ve O) Haalık-ı Kerîm **(sinelerde gizli olanları da bihakkın bilendir.)** mahlûkatı **o** kadar çok olduğu halde hepsinin de esrarını, düşüncelerini, **itikatlarını** bihakkın bilir, hiçbir şey **o** Haalık-ı Alîm'in daire-i ilminden hariç kalamaz. Artık **bu** kadar yüksek evsaM ilâhîyeyi düşünüp de onun zat-i âkdesini **tevhîd ve tesbîhde bulunmak** icabetmez mi?.

*

آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ
آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(7) : Allah'a ve Peygamberine îman edin. Kendisinde sizi istihlâf etmiş olduğu şeylerden infakta bulunun. İmdi sîzden o kimseler ki, îman ettiler ve infakta bulundular, onlar için pek büyük bir mükâfat vardır.

(8) : Ve sizin için ne var ki, Allah'a îman etmeyesiniz?. Halbuki, Peygamber, sizi Rab'binize îman etmeniz için davet ediyor ve muhakkak ki, —Allah-ü Tealâ— sizden misak da almıştır, eğer mü'minler oldunuz iseniz?.

(9) : O, o —zat— dır ki: Kulunun üzerine açık açık âyetler indirir, sizi zulmetlerden nura çıkarması için ve şüphe yok ki, Allah, sizin için elbette çok re'fet'lidir, çok merhametlidir.

***

İ Z A H

(7) : Bu mübarek âyetler de insanları îmana ve Cenab-ı Hak'kın verdiği mallardan infaka davet ediyor. İnsanların kendilerine kabiliyet verilmiş olduğu hâlde Peygamber-i Zîşan tarafından davet edilen îmandan kaçınmalarına bir sebep bulunmadığına işaret buyuruyor. O rahîm ve kerîm mabudumuzun beşeriyeti zulmetlerden nura çıkarması için Peygamberine parlak parlak âyetleri indirmekte olduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Allah'ın kulları!. **(Allah'a ve Peygamberine îman edin)** Cenab-ı Hak'kın vahdaniyetini, Peygamberinin ri-

saletini ikrar ve tasdikte bulunun ve o Haalık-ı Kerîm'in **(kendisinde sizi istihlâf etmiş olduğu şeylerden)** yâni: Esasen Hak Tealâ'nın yaratmış ve mâlik bulunmuş ve sizi bitarikil'hılâfe tasarrufa nail buyurmuş olduğu mallardan **(infakta bulunun)** o malların bir kısmını Allah yolunda sarfedin, fakirlere, zayıflara yardım eyleyin **(imdi sizden o kimseler ki, iman ettiler)** din-i ilâhîyi kabul eylediler **(ve infakta bulundular)** rızay-ıi ilâhî için mallarının zekâtını, sadakasını verdiler **(onlar için büyük bir mükâfat vardır)** onlar, hatır ve hayâle gelmeyen pek büyük nîmetlere, sevaplara nail olacaklardır.

(8) : (Ve) Ey îmandan kaçınan câhiller!, **(sizin için ne var ki,)** Hangi bir şey, sizi men ediyor kj, **(Allah'a iman etmeyesiniz?.)** öyle bir sebeb-i saadetten mahrum kalasınız?, **(halbu ki, Peygamber, sizi Rab'binize iman etmeniz için davet ediyor)** sizi en kuvvetli delîller ile irşada çalışıyor, hakkınızda **o** kadar hayrhâh bulunuyor, **(ve muhakkak ki)** Allah-ü Tealâ **(sizden misak da almıştır.)** yâni: Size bir kabiliyet vermiiş, vücud-i ilâhîye şahadet eden nice hilkat bedialarını yar ratıp gözlerinizin önüne bırakmıştır, sizi nice aklî ve naklî delîllere nail buyurmuştur. Bunlardan istifade etmeli değil misiniz?. Ne büyük bir tevbîh-i ilâhî!.

Bir tevcihe göre de Cenab-ı Hak, sizden âlenvi ervahta bir ahd ve misak almıştır, «ben sizin Rab'bİniz değil miyim» sualine: «Evet.. Rab'bimizsin» diye itirafta bulunmuş, söz vermiş idiniz, şimdi ne için inkâra cür'et ediyorsunuz?. **(Eğer mü'minler oldunuz** iseniz?.) Öyle aklî ve naklî delillere istinaden îman edecek kimseler iseniz, daha ne duruyorsunuz, hemen îman ejdiniz, bütün mükevvenat, karşınızda parlayıp duruyor, bir Haalık-ı Azîm'in varlığına şahadet ediyor.

(9) : (O, o) Zat-i Azîmüssıfat **(dır** iki: **Kulunun üzerine açık açık âyetleri indirir)** Peygamber-i Zîşan'ına en vâzih delilleri, islâmiyetin hakkiyetine dâir en parlak burhanları inzal ve ihsan buyurur. Evet., **(sizi zulmetlerden nura çıkarması için)** sizi dalâletten çıkarıp hidayete erdirmesi için öyle pek vâzih âyetleri Peygamber-i Âlikadrine ihsan lûtfunda bulunur, **(şüphe yok ki, Allah, sizin için)** ey îman ile mükellef kimseler!, **(çok re'fetlidir, çok merhametlidir)** onun içindir ki, size bir îman kabiliyeti vermiştir, sizi îmana davet buyurmuştur. Tâ ki, siz o sayede ebedî bir selâmet ve saadete kavuşasınız. Artık böyle bir îmanı nasıl olur da kabul etmezsiniz?.

وَمَا لَكُمْ
اَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ اُولٰئِكَ اَعْظَمُ
دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ
الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللّٰهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾
يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ
بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذٰلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(10) : Ye sizin için ne vardır ki, Allah yolunda intakta bnlunmayasınız?. Ye göklerin ve yerin mirası, Allah içindir. Sizden kablel'feth infak eden ve mu* katelede bulunanlar ki: Onlar dereceten pek büyüktürler, bil'âhara infak eden ve mukatelede bulunanlar ile müsâvi olmazlar. Maamafih Allah Tealâ hepsine de pek güzel mükâfat va'd etmiştir ve Allah Tealâ yapar olduğunuzdan haberdardır.

(11) : Kimdir, o kimse ki: Allah'a güzel ödünç ite ödünç versin de —Allah Tealâ-— onun için onu kat kat arttırsm?. Ye onun için pek kerîmâne bir mükâ* fat da vardır.

(12) : O gün müzminleri, ve nümuneleri göreceksindir ki, nûrları önlerinde ve sağ taraflarından koşar. —onlara denilecektir ki,— bugün sizin müjdeniz cennetlerdir ki, onların altlarından ırmaklar cereyan eder, içlerinde ebediyyen kalıcılarsınız, işte bu, en büyük bir necattır.

İ Z A H

(10) : Bu mübarek âyetler de infaktan kaçınanları tevbîh ediyor. Müslümanlığa fütuhat-i islâmiyeden evvel nakden ve bedenen hizmette bulunanların pek yüksek mertebelere nâil olacaklarını bildiriyor. Maamafih bil'âhara hizmeüte bulunanların da mükâfatlara nâii olacaklarını haber veriyor. Alalh rızası için mallarım infak edenlerin kat kat mükâfatlara kavuşacaklarını beyan buyuruyor. Âhirette bütün ehl-i îmanın ne kadar nurlara, nimetlere, yüksek derecelere nail olacaklarını tebşir buyurmaktadır. Şöyle ki: **(ve)** Ey nâs!. **(sizin için ne vardır ki:)** Ne gibi bir mania mevcuttur ki, **(Allah yolunda intakta bulunmayasınız?) O** vesile ile de rızay-ı ilâhîyi tahsile çalışmayasınız?. Sizi birnice nîmetlere nail eden bir Haalık-ı Azîm'in emrine riayeten infakta bulunmalı değil misiniz?, **(ve göklerin ve yerin mirası Allah içindir.)** Her şey, zîildıh\ Ve Cenab-ı Haklan tasarrufu* hâkimiyeti altına dahildir. Sizin muvakkaten elde etmiş olduğunuz varlıklar da zail olacaktır, onlar da Hak Tealâ'nın takdiri veçhile inkilâbata uğrayacaktır. Binaenaleyh kablezzeval, infakta bulununuz, ki, mükâfatlara nail olasınız, **(sizden kablel'feth infak eden)** nice yerlerin fethine bir mukaddime teşkil eyleyen Mekke-i Mükerreme'nin fethinden evvel malını Allah yolunda bezi etmiş olan **(ve mukatelede bulunanlar ki,)** onlar ilk mücahidîn-i kiramdır, ilk muhacirîni kiram ile ensari zevirihtiramdır. İşte **(onlar dereceten pek büyüktürler)** ind-i ilâhîde pek yüksek mevki sahipleridir. O zatlar **(bilâhara infak eden ve mukatelede bulunanlar ile müsavi olmazlar)** elbette ki, o evvelki zatların dereceleri daha yüksektir.

Çünki Mekke-i Mükerreme'nin fethinden mukaddem müslümanlar büyük bir darlık içinde idiler, adetleri bin'nisbe az idi, islâmiyeti neşre çalışmaları büyük bir fedakârlık eseri bulunuyordu. Bu fethden sonra ise müslümanlar kuvvet bulmuş, islâmiyet fazlaca intişara başlamış idi. Binaenaleyh kablel'feth infak ve cihat daha büyük bir fedakârlık bulunduğu için mükâfatı da pek fazladır. **(maamafih Allah —Tealâ—> hepsine de pek güzel mükâfat vâ'd etmiştir.)** islâmiyete kablel'feth mâlen ve bedenen hizmet edenler de, bâdePfeth hizmette bulunanlar da haddizatında büyük mükâfatlara kavuşacaklardır. **(Ve Allah —Tealâ- yapar olduğunuzdan haberdardır.)** sizin hâllerinizin zahirini de, batınını da, bilmektedir, sizi güzel amellerinize göre mükâfatlara nail buyuracaktır. Bu âyet-i kerîme'ndn Hazret-i Ebu Bekir Radiyallâhü Anh hakkında nazil olduğuna kail

olanlar vardır. Çünki o mübarek zat, îman edenlerin, mallarını Allah yolunda infak eyleyenlerin ve kâfirlere karşı cihada atılanların ilki bulunmuştur. Ve Resûl-i Ekrem Efendimiz, hastalığı zamanında ashabi kirama namaz kıldırmak için onu imam tâyin buyurmuştur.

(11) : **(Kimdir o** kimse ki,) O fedakâr mü'min ki, **(Allah'a güzel ödünç ile ödünç versin de,)** yâni: Mahza Allah rızası için malını infakta bulunsun da **(Allah)** Tealâ da **(onun için)** o infak eden îman sahibi için **(onu)** o ödünç verilen malı **(kat kat artarsın.)** onun mukabilinde birçok sevaplar ihsan buyursun **(ve onun** için) öyle halisane infakta bulunan herhangi bir îman ehli için **(pek kerimâne bir mükâfat da vardır.)** onun bu yüksek kadrini tâyin, bizim kudretimizin haricindedir. Öyle bir zat, cennetlere ve tecelliyat-i ilâhîyyeye mazhar olacaktır.

(12) : Evet.. O zatlar için o âhiret gününde öyle muazzam mükâfatlar vardır. İşte **(o gün, mü'minleri ve mü'mineleri göreceksindir ki, nûrlan önlerinde ve sağ taraflarından** koşar) dünyadaki güzel amellerinin sayesinde böyle nuranî bir istikbâle nail olmuş olurlar. Onlara melekler tarafından denilecektir ki; **(bugün âzın müjdeniz, cennetlerdir)** Sizi tebşir ederiz ki, siz cennetlere nâdl olacaksınızdır. Onlar öyle cennetlerdir **(ki: Onların altlarından ırmaklar cereyan eder)** lezîz, lâtif sular akar gider. Artık siz ne kadar mes'ut zatlarsınız ki, **o** cennetlerin **(içlerinde ebediyyen kalıcılarsınız.)** o nimetler, ellerinizden asla çıkmayacaktır (işte bu,) böyle nurlara, müebbet cennetlere nâiliyet **(en büyük bir necattır.)** takdirlerin fevkinde bir' selâmet ve saadettir. Kerîm mabudumuz, cümlemize nasip buyursun, âmîn.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
[illegible] كُمْ
فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ
وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى
وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ
الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ
مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

MEALİ ÂLİSİ

(13) : O gün münafıklar ve münafıkalar, îman etmiş olanlara diyeceklerdir ki: Bize bakınız, nûrunuzdan bir parça ışık alalım. —O nifak ehline— denilmiş olur ki: Dönün arkanıza da bir nûr arayın, artık aralarına bir duvar çekilmiştir ki: Onun içim bir kapı vardır, iç tarafında rahmet vardır. Dış tarafı ise onun canibinden —de— azap vardır.

(14) : Onlara bağırırlar ki: Biz sizinle beraber değil mi idik?. Onlar da derler ki: Evet.. Ve lâkin siz nefsinizi fitneye düşürdünüz, ve —mü'minler hakkında fenalık— gözettiniz ve sizi bâtıl şeyler, gurura düşürdü, tâ ki, Allah'ın emri geliverdi. Ve sizi şeytan Allah ile aldattı.

(15) : Artık bu gün ne sizden —ey ehl-i nifak— ne de kâfir olan kimselerden fidye-i necat kabul edilmez. Sizlerin sığınacağınız yer, cehennemdir. Sizin için evlâ olan odur. Ve —o— ne kötü gidiş mahallidir!.

*

İ Z A H

(13) : Bu mübarek âyetler de ehl-i nifakın âhiretteki müthiş vaziyetlerini bildiriyor. Onların yollarını düzeltebilmek için mü'minlerden bir nûr isteyeceklerini, mü'minlerin de berayı tahakküm onlara nasıl bir cevap vereceklerini haber veriyor. Mü'minler ile **o** münafıklar arasında nasıl bir hâil vücude geleceğini ve âteşe mâruz kalan ehl-i nifakın ehl-i îmandan nasıl istimdatta bulunacaklarını ve onların dünyadaki pek fena hâlleri yâd edilerek nasıl red olunacaklarını tasvir buyuruyor. Artık o nifak ehli dle sâir kâfirlerin içine atıldıkları âteşten halâsları için bir çare-i necat bulunamıyacağını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki; (O gün) O ehl-i îmanın nurlar içinde cennetlere varacakları vakit **(münafıklar ve münafikalar)** zahiren îmanlı görünüp de bâtınen küfr içinde yaşayanlar, hakikî surette (îman **etmiş olanlara diyeceklerdir** ki:) bu hâdisenin muhakkak olduğuna işaret için mazi sigasiyle «dediler ki» diye beyan buyurulmuştur. Evet âhirette diyeceklerdir ki: Ey ehl-i îman!, **(bize bakınız!.)** Biraz bize intizarda, iltifatta bulunun' **(nurunuzdan bir parça ışık alalım.)** o sayede zulmetten kurtulalım, sizlere iltihak eyleyelim, bunun üzerine o ehl-i nifaka mü'minler veya melekler tarafından bir tehakküm ve istihza maksadiyle **(denilmiş olur ki:)** ey ehl-i nifak!, **(dönün arkanıza da bir nûr arayın)** mevkıf yerine veya dünyaya dönünüz de, orada nûr tahsiline çalışın, nura nâiliyetin esbabına sarılın ki, nura nail olabilesiniz!. Heyhat ki, bu ne mümkün!, **(artık aralarına bir duvar çekilmiştir ki,)** o mü'minler ile münafıklar arasında bir haciz vücude getirilmiş olacaktır ki, **(onun için)** o duvara mahsus **(bir kapı vardır)** o duvarın veya kapınm **(iç tarafında rahmet vardır)** bu mü'minlerin cihetine aittir, cennete müteveccihtir **(dış tarafı** ise) münafıklara aittir **(onun canibinden) de (azap vardır)** o dış taraf, mahalli azap olan cehenneme müteveccihtir.

(14) : Böyle aralarına bir duvar konulup da azabı gördükleri zaman Ehl-i Nifak **(Onlara)** o Ehl-i Cennete **(bağırırlar ki, biz sizinle beraber değil mi idik?)** dünyada iken sizinle beraber bulunup namaz kılmıyor mu idik, savaşlara atılmıyor mu idik; şimdi bize ne için yardım etmiyorsunuz?, **(onlar da)** Ehl-i İman da o münafıklara cevaben **(derler ki: Evet..)** siz zahiren bizimle beraber idiniz, **(ve lâkin siz nefsinizi fitneye düşürdünüz)** nifak ile, birnice masiyetleri irtikâb ile, bu kıyamet gününü inkâr ile kendi nefsinizi helak ettiniz (ve) mü'minler hakkında fenalık **(gözettiniz)** mü'minlerin mağlûbiyetlerini bekleyip durdunuz **(ve sizi bâtıl şeyler)** beyhude, muzır temenniler **(gurura düşürdü)** kendinizin o münafıklık sayesinde bir selâmete nail olacağınızı ümit eder olmuştunuz **(tâ ki, Allah'ın emri geliverdi)** ölüm gelip sizi yakaladı **(ve sizi şeytan, Allah ile aldattı.)** sizi iğfale çalıştı. Sizin münafıkâne hareketiniz, Allah'ın rızasına muvafıktır dedi ve «Allah, gafurdur, rahimdir, sizi afv eder, istediğiniz kadar zevkinize bakınız, sizi günahlarınızdan dolayı muazzep kılmaz» diyerek sizi öyle kâfirâne

bir hâlde yaşamaya sevketmiş oldu. Artık şimdi sizi azab-ı dlâhî'den kim kurtarabilir?.

(15) : **(Artık)** Ey Ehl-i Nifak!, **(bu gün ne sizden, ne de kâfir olan kimselerden)** küfrlerini izhar eden dinsizlerden **(fidye-i necat kabul edilmez)** azaptan kurtulabilmeniz için sizlerden hiçbir bedel, hiçbir ivaz alınmaz, velev ki, içinizden biri bilfarz dünyalar dolusu gümüş ye altım feda edecek olsun, **(sizlerin sığınacağınız yer, cehennemdir)** oradan ebediyyen kurtulamayacaksınızdır. **(sizin için evlâ olan odur)** Size lâyık olan mekâncı ceza, o cehennemden ibarettir, (ve) O cehennem **(ne kötü gidiş mahallidir!.)** Velhâsıl: Artık sizin için bu âteşin mahalden kurtulmaya bir çare yoktur. İşte küfr ye nifakın cezası, böyle müebbettir.

*

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ
عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ
(١٦) اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (١٧) إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا
اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ (١٨)

MEAL! ÂLISI

(16): İman edenler için hâlâ zamanı gelmedi mi ki, kalbleri Allah'ın zikri için, ve Hak'tan nüzul eden için havf ve haşyet içinde bulunsun?. Ve evvelce kendilerine kitap verilmiş kimseler gibi olmasınlar ki, üzerlerine uzun zaman geçmiş tti artık kalbleri katılaşmıştır ve onlardan bir çoğu fasiklerdir.

(17) : Biliniz ki, şüphe yok Allahûtealâ yeri öldüğünden sonra hayata kavuşturur. Muhakkak ki, sizin için âyetleri açıkça beyan ettik, tâ ki, âkilâne dün**sünesiniz.**

(18) : Muhakkak ki, sadaka veren erkekler ve kadınlar ve Allâh'a güzel ödünç ile ödünçte bulunmuş olanlar için —sevapları— kat kat olur. Ve onlar için pek hoş bir mükâfat da vardır.

*
**

İ Z A H

(16) : Bu mübarek âyetler de gaflet içinde yaşayan mü'minleri intibaha davet ediyor. Zikrullah ile, Kur'an-ı Mübiyn ile kalblerinde Allah korkusunun tecellî etmesini tavsiiye buyuruyor. Mürur-i zaman ile kalbleri kasvet içinde kalmış olan ehl-i kitap gibi olmamalarını emrediyor, ölmüş yerleri yeniden hayata kavuşturan Allâh-ü Tealâ'nın âkılâne düşünecek kimseleri de kasvet-i kalbten halâs ederek manevî bir hayata erdireceğine işarette bulunuyor. Allah yolunda sadaka verenlerin, karz-ı hasende bulunanların kat kat mükâfatlara nail olacaklarını tebşir buyurmaktadır.

Şöyle ki: (îman edenler için) İslâmiyeti kabul etmek şerefine nâil olanlar için (hâlâ zamanı gelmedi mi ki,) kâfi derecede bir müddet geçmedi mi ki, (kalbleri Allah'ın zikri için) onun kudretini lûtf ve ihsânını düşünmeleri için (ve Hak'tan nüzûl eden) Kur'an-ı Mübîn (için havf ve haşyet içinde bulunsun) vazife-i diniyelerini ifâ hususunda gaflete, atalete düşmeyerek Cenab-ı Hak'kın bütün emrlerine ve nehilerine bihakkın riayete devam etsinler (ve) o müslümanlar (evvelce kendilerine kitap verilmiş kimseler gibi) Yahudiler ve Nasranîler gibi (olmasınlar ki,) onların (üzerlerine uzun bir zaman geçmiş) vaktile kendilerini gönderilmiş olan Peygamberler ile aralarında asırlarca bir müddet bulunmuş (da artık kalbleri katılaşmıştır) mev'izalardan müstefit olamaz bir hâle gelmişlerdir. (ve onlardan bir çoğu fasıklardır) O eski kavimlerden bir nicesi vazife-i diniyelerini terk etmiş, ellerindeki kitapları tebdil ederek onların mukabilinde pek âdi şeyleri satın almışlar, pek müteferrik bir hâle düşmüşlerdir. Binaenaleyh onların o pek mezmum, felâket âver tarz-i hayatlarım taklit etmek, kendi selâmet ve saadetini düşünen bir müslüman için elbette muvafık olamaz.

Rivayete nazaran müslümanlar, Medine-i Münevvere'ye hicret edince binnisbe çoğalmışlar, bol bir rızka, bir nîmete nail olmuşlar, aradan on üç sene kadar bir müddet geçmiş idi ki, içlerinden bazıları ibadet ve taat hususunda, mev'izalardan istifade hususunda biraz betaat, biraz kasvet-i kalb gösterir gibi olmuşlardı, bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuştur. Yine rivayet olunuyor ki: Bu âyet-i ker'me, Ebubekir Raziyallâhü Anhin yanında tilâvet edilmiş, huzurunda ise Ehl-i Yemame'den bir cemaat bulunuyormuş. O zatlar, bu âyet-i kerîmeyi dinleyince ağlamaya başlamışlar. Hazret-i Sıddik te onlara bakmış da, demiş ki: İşte biz de böyle idik, tâ ki, kalbler kasvete düştü.

(17) : Allah-ü Tealâ insanlar için intibaha nâiliyetin mümkün olduğuna işaret için şöyle buyuruyor: (Biliniz ki, şüphe yok Allah-ü Tealâ, yeri öldüğünden

sonra hayata kavuşturur) artık o Haalık-ı Kerîm, kasvet-i kalbe tutulan, manevî hayattan mahrum kalan kimseleri de Kur'an-ı Mübîn'in mev'izalarile, bürhanlarile yeniden intibaha, inşirah-ı vicdana, manevî hayata nail buyurabilir, ye'se düşmemelidir **(muhakkak ki,)** ey kasvet-i kalbe düşmüş insanlar!, **(sizin için âyetleri açıkça beyan ettik)** İşte yeryüzünün vakit vakit hayata erdirilmesi de ölüleri ihya için bir misâl olarak gösterilmiştir. (Tâ ki,) Ey insanlar!, **(âkilâne düşUnesiniz)** bu beyanatı güzelce tefekkür ederek hayatınızı tanzime muvaffak olasınız.

(18) : **(Muhakkak ki, sadaka veren erkekler ve kadınlar)** Fakirlerin, zayıflatın imdadına koşan ehl-i islâm (ve **Allah'a güzel ödünç ile ödünçte bulunmuş olanlar)** yâni: Mahza rıza-i ilâhî için tayb-i nefs ile, halis bir niyyet ile Allah yolunda hayrat ve hasanatta bulunan mü'minler **(için)** ahıirette sevapları **(kat kat olur)** on mislinde yediyüz misline kadar ziyade bulunabilir **(ve onlar için pek hoş bir mükâfat ta vardır)** ki: O da cennettir, Cenab-ı Hak'kın veçh-i kerîmine nazardır. Ne ulvî bir mazhariyyet!.

*

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ
وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ اِعْلَمُوٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ
وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ
مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ
الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(19) : Ve o kimseler ki, Allah'a ve O'nun Peygamberlerine îman ettiler Rab' lerinin indinde sıddıklar ve şehit olanlar onlardır, onlar için mükâfatları ve nûrları vardır. Ve o kimseler ki, kâfir oldular ve bizim âyetlerimizi tekzîb ettiler işte onlar da cehennem sahipleridir.

(20) : Biliniz ki: Dünya hayatı şüphe yok, ancak bir oyundur ve bir eğlencedir ve bir süstür ve aranızda bir öğünmedir ve mallarda ve evlâtça bir çoğalıştır. Bir yağmur misâli gibi ki: Onun bitirdiği ot, ekincilerin hoşuna gider, sonra kurur. Artık onu sararmış görürsün sonra da kırık bir çöp olur. Ve ahirette şiddetli bir azap vardır ve Allah'tan bir mağfiret ve bir rıza vardır. Dünya hayatı ise ancak bir aldanıştan başka değildir.

İ Z A H

(19) : Bu mübarek âyetler: Ehl-i İman'ın ülûvv-i kadrini ve nail olacakları nimetleri bildiriyor. İlâhî âyetleri inkâr eden ehl-i küfrün de cehennemlik olduklarını ihtar ediyor. Dünya hayatının nasıl aldatıcı ve seriüzzeval olduğunu bir misâl ile tasvir buyuruyor. Ahiret hayatının da bir dar-ı azap ve bir dar-i mağ firet ve rıdvan olduğunu beyan ile insanları mağfiret ve ndvana vesîle olan hususlara teşvik buyurmaktadır. Şöyle ki: (ve o kimseler ki, Allah'a ve O'nun Peygamberlerine îman ettiler) Hak Tealâ'nın birliğini ikrar ve bütün Peygamberlerin nübüvvet ve risaletlerini tasdik eylediler, işte (Rab'larının indinde sıddıklar ve şehît olanlar onlardır) onlar, nezd-i ilâhîde öyle yüksek mertebelere sahiptirler. Binaenaleyh (onlar için) yarın ahiret âleminde (mükâfatları ve nurları vardır) kendileri nurlar içinde haşrolunacaklardır, Cennetlere ve müşahede-i ilâhîyeye nâiliyet şerefine kavuşacaklardır, (ve) Cenab-ı Hak buyuruyor ki, bilâkis (o kimseler ki, kâfir oldular) vahdaniyet-i ilâhîyeyi inkâr ettiler (ve bizim âyetlerimizi tekzîb ettiler) vücud-i Hak'ka delâlet ve şehadet eden hüccetleri, burhanları yalan saydılar (işte onlar da cehennem sahipleridir.) onlar müebbeden cehennemlerde kalıp muazzep olacaklardır,

(20) : Artık ahiret âleminde azaplardan, mahfuz olup ebedî nimetlere nail olmak için çalışmak lâzım gelmez mi?. Dünya varlıklarına mağrur olmayıp da, ebedî istikbali düşünerek temine gayret etmek dcabetmez mi?. İşte bu hususa da şöyle işaret buyuruluyor: Ey insanlar!. (Biliniz ki, dünya hayatı, şüphe yok ancak bir oyundur) Çocukların fâidesiz olan oyuncakları mesabesindedir (ve bir eğlencedir) insanı mühim işlerinden alıkoyan, sonra da nihayet bulan bir hareket gibidir (ve bir süstür) bir fâni zînetten ibarettir (ve aranızda bir öğünmedir) maddî servetleriniz, mevkîlerinizle birbirinize karşı tefahürde bulunmaktan ibarettir (ve mallarda ve evlâtça bir çoğalıştır) malların ve evlâd-ü ayalin çokluğu

ile mübahatte bulunup durmadan başka bir şey değildir. Bütün bu dünya varlıkları hadd-i zâtında **(bir yağmur meseli gibi)** dir **(ki: Onun)** o yağmurun **(bitirdiği ot)** ilk nazarda **(ekincilerin hoşuna gider)** onunla sevinmeye başlarlar. Fakat **(sonra kurur)** yeşil renginin teravetini kaybetmeğe başlar **(artık onu sararmış görürsün)** neşv-ü nemadan mahrum kalmış bir halde bulunur. Daha **(sonra)** da **(kırık bir çöp olur)** rüzgârlar tarafından etrafa savrulur gider. İşte dünya da binnetice bu mesabededir. **(Ve ahirette)** İse dünyanın lezzetlerine kapılıp güzel amellerden kaçınmış olan kimseler için **(bir azap vardır)** öyle kimseler ahirette muazzep olacaklardır, (ve) Ahirette **(Allah'tan bir mağfiret ve bir rıza) da (vardır)** bu da dünyada îman ile muttasif olan; fazilet-i ahlâkiyye sahibi bulunan, dünyası için ahiretini feda etmeyen zatlara mahsustur. **(Dünya hayatı ise ancak bir aldanıştan** başka **değildir.)** çünkü: Bir çok kimseler, bunun seriüzzevâl olduğunu düşünmez, uhdesine düşen vazifeleri ifâda bulunmaz nefsinin hevasına tâbi olarak muvakkat bir zevk ve sefanın esiri olur. Bu cihetle dünya kendisini aldatmış, kendisini ebedî bir saadetten mahrum bırakmış bulunur.

Saîd İbni Cübeyr merhum diyor ki: Dünya bir meta-ı gururdur, eğer seni taleb-i ahiretten gâfil bulundurmuş ise. Fakat senin rıza-i ilâhîyi ve ahireti talep için davet etmiş bulunursa artık dünya ne güzel meta ve ne güzel vesiledir. «Sirac-i Münîr» Binaenaleyh insan, dünyasını da suiistimal etmeyip ondan meşru surette istifadeye çalışmalıdır.

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ
فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾
مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا
تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ
كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ
بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(21) : Koşunuz Rab'bınizden bir mağfirete ve bir cennete ki, onun, eni gök ile yerin eni gibidir, Allah'a Ve Peygamberlerine iman etmiş olanlar için hazırlanmıştır. İşte bu, Allah'ın fadlıdır. Bunu dilediği kimseye verir ve Allah pek büyük fazl sahibidir.

(22) : Ne yerde ve ne de kendi nefislerinizde musibetten bir şey isabet etmez ki, illâ o, onu yaratmamızdan evvel bir kitapta yazılmıştır. Şüphe yok ki, bu, Allah'a göre pek kolaydır.

(23) : —Hâdiselerin öyle tesbit edilmiş olması şu hikmete mebnî haber veriliyor ki:— sizden gaip olan üzerine müteessir olmayasınız. Ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmayasınız. Ye Allâh, her bir böbürlenen^, çok iftihar edeni sevmez.

(24) : —Onlar—- O kimselerdir ki, cimrilikte bulunurlar ve itâse cimrilik ile emrederler ve her kim, ardını döndürürse —zararı kendisine aittir—. İşte şüphe yok ki, Allah, ancak O —Haalık-ı Kerîm— ganîdir, hamîttir.

*

İ Z A H

(21) : Bu mübarek âyetler, beşeriyet-i mağfiret-i ilâhîyeye ve ehl-i îman için mukadder olan ve pek geniş bulunan cennetlere nâiliyet için çalışmaya teşvik ediyor. Gerek yer, yer yüzünde ve gerek nufûs-i beşeriyede zuhura gelen musibetlerin bir kitapta yazılmış ve kableFvuku indallâh malûm bulunmuş olduğunu haber veriyor. Tâ ki, insanlar, o gibi hâdiselerin birer mukteza-d hikmet olduğunu bilerek müteselli olsunlar ve kendi varlıklarile böbürlenmesinler. Hasasette bulunanların ve başkalarına da hasaseti tavsiye edenlerin bu yüzden kendi zararlarına çalışmış olduklarını ihtar ediyor.

Cenab-ı Hak'kın ise mahlûkatından ganî ve zaten hamd-ü senayı hâiz olduğunu beyan bulunmaktadır. Şöyle ki: Ey insanlar!. **(Koşunuz Rab'binizden bir mağfirete)** tâip ve müstağfir olunuz, o kerîm mâbudunuzun mağfiretini celbe vesile olan sâlih amelleri ifâya müsareatte bulunun **(ve bir Cennete)** koşunuz ki: **(onun eni, gök ile yerin eni gibidir)** o cennet, o kadar büyüktür, onun yalnız, eni gök ile yerin enlerine müsavidir, artık onun uzunluğunun da ne kadar ziyade olduğu düşünülsün. İşte böyle muazzam cennetler **(Allah'a ve Peygamberlerine iman etmiş olanlar için hazırlanmıştır)** Elyevm mevcutturlar **(işte bu)** Cenab-ı Hak'kın böyle hazirlamış olduğu cennet âlemi **(Allah'ın fazlıdır)** onun rahmet ve âtıfetinin bir eseridir **(Bunu dilediği kimseye verir)** bu bir ihsan-ı ilâhîdir, yoksa buna hiç bir kimse kendi gayretile, kendi istihkakı zatîsile müstahik olamaz, bu, o kadar muazzam ve ebedî bir nimettir ve bir saadettir (ve **Allah pek büyük fazl sahibidir)** işte bunun içindir ki, mü'min kullarına öyle ulvî makamları ihsan buyuracaktır.

(22) : O Haalık-ı Kerîm, buyuruyor ki: Ey insanlar!. Şunu da bilmelisiniz ki, sizlere **(Ne yerde ve ne de kendi nefislerinizde musibetten bir şey isabet etmez ki)** meselâ bulunduğunuz muhitte kaht ve gala gibi, ekinlerin hasara uğraması gibi, hareket-i arz gibi korkunç bir hâdise zuhura gelmez ki, veya kendi şahsınızda hastalık gibi bir arıza yüz göstermez ki, bütün.bu hâdiselerden hiç biri yoktur ki: **(illâ o)** Hâdise **(onu yaratmamızdan evvel bir kitapta)** yâni: İlm-i ilâhîde veya levh-i mahfuzda yazılmıştır, tesbît edilmiştir, **(şüphe yok ki, bu)** Hâdiselerin öyle kitapta muharrer ve müsbet bulunması **(Allah'a göre pek kolaydır)** çünkü, **o** Haalık-ı Azîm'in ilm ve kudreti her şeyi muhittir, O'nun şân-ı uluhiyeti aczden, müşkülâta uğramaktan münezzehtir. Mütealidir, âmenna.

(23) : Evet bütün hadisat, vukuundan evvel tesbît edilmiştir. Bu hakikat, şu hikmete mebnî haber veriliyor ki: Ey insanlar!. **(Sizden gaip olan üzerine müteessir olmayasınız)** Dünya varlığından bir şeyi gaip ettiğinizden dolayı hüzn ve kedere düşmeyesiiiz. Bu, bir mukteza-i hikmettir diye müteselli olasınız **(ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmayasınız.)** Onun bir atiyey-i ilâhîye olduğunu bilip şükredesiniz, yoksa kendinizin ona bizzat müstahik olduğunu sana-

rak beyhude yere böbürlenmekte bulunmıyasınız. **(Ve Allah her böbürleneni, çok iftihar edeni sevmez)** İnsan, mütevazi olmalıdır; nail olduğu nimetin bir ihsan-ı ilâhî olduğunu bilip şükrünü ifâya çalışmalıdır. Eğer Cenab-ı Hak, takdir buyurmamış olsa hiç bir kimse bir şeye nâil olamaz. Bütün muvaffakiyyat, birer atiyyey-i sübhaniyyedir.

(24) : Onlar, **o** fani varlıklarile iftihar edip, mütekebbirâne vaziyet alan insanlar **(O kimseler dir ki: Cimrilikte bulunurlar)** kendi mallarından kimseye yardımda bulunmazlar **(ve** nâse **de cimrilikle emrederler)** başkalarına da hasaseti tavsiye ederek onların da fukara ve zuafaya yardım etmelerine engel olmak isterler, kendileri ruhen o kadar hasistirler, **(ve her kim ardını döndürürce)** Yâni: İnfaktan kaçınır, muhtaç olanların taraflarına bile bakmayıp onlardan yüz çevirirse ne fena bir ahlâksızlık göstermiş olur, bu hareketinin zararı kendisine aıtdir. **(işte şüphe yok ki: Allah)** Evet., **(ancak O)** Haalık-ı Kerîm **(ganîdir)** o cimrilerin nifakına ve saireye hâşâ muhtaç değildir, ve **(Hamîddir)** kendi zâtında mahmuttur, bütün mükevvenatın hamd-ü senasına müstahiktir. O Haalık-ı Kerîm'e karşı vazîfe-i şükranı ifâ etmeyenler, hamd-ü sena'da bulunmayanlar, kendi zararlarına harekette bulunmuş olurlar.

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَاْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا
وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

MEALİ ÂLİSİ

(25) : Andolsun ki, Peygamberlerimizi açık açık burhanlar ile gönderdik ve onlar ile beraber kitabı ve mizanı indirdik, nâs, adaletle kaim olsunlar için ve demiri de indirdik, onda hem çetin bir sertlik vardır ve nâs için menfaatler de vardır ve Allah, kendisine ve Peygamberlerine gıyaben yardım edecek olanları belli etsin için, şüphe yok id, Allah» kuvvetlidir ve her şeye galiptir.

(26) : Ve kasem olsun ki, Nûh'i ve İbrahim'i gönderdik ve onların hürriyetlerinde nübüvveti ve kitabı —berdevam— ikildik. Artık onlardan hidayete ermiş olan vardır, onlardan bir çokları ise fâsik kimselerdir.

(27) : Sonra onların izleri üzerine-Peygamberlerimizi yolladık ve Meryem' in oğlu İsâ'yı da gönderdik ve ona İncil'i verdik ve ona tâbi olanların kalblerin-

de bir şefkat ve merhamet viicude getirdik ve bir rehbaniyet ihdas ettiler ki, onu onların üzerlerine yazmamıştık, ancak Allah'ın rızasını aramak için —-onu iltizam ettiler—-, sonra ona bihakkın riayetle riayette bulunmadılar, artık onlardan îman edenlere mükâfatlarını verdik ve onlardan bir çokları ise fâsik kimselerdir.

● *

İ Z A H

(25) : Bu mübarek âyetler, beşeriyete Peygamberlerin, kitablarm ve mizan-ı adaletin ihsan buyrulmuş olduğunu bildiriyor. Ezcümle Nûh ve İbrahim Aleyhimesselâm'ın gönderildiklerini ve onların zürriyetlerinin de nübüvvete ve kitabe nail olduklarını ve o zürriyetlerden bir kısmmm hidayete nâü olup ekserisinin fâsik bulunduklarını haber veriyor. Daha sonra da diğer Peygamberlerin ve İncîl ile Hazret-i İsa'nın gönderilmiş olduklarını ve İsâ Aleyhisselâm'a tâbi olanların kalblerinde şefkat ve merhametin tecellî etmiş bulunduğunu ve onların rehbaniyeti tesîs etmiş olduklarını, fakat bir çoklarının rehbaniyete bihakkın riayet etmediklerini ve onlardan îman edenlerin mükâfatlara erdirildiğini, çoklarının da fâsik kimselerden ibaret bulunduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Andolsun)** Muhakkak bir lûtf-i ilâhîdir **(ki, Peygamberlerimizi açık açık burhanlar ile)** hüccetler ile, mucizeler ile ümmetlerine **(gönderdik)** ümmetlerini irşâde, din-i ilâhîye davete memur ettik, **(ve onlar ile beraber kitabı)** Beşeriyetin selâmet ve itilâsını te'mîn edecek hükümleri hâvî olan herhangi bir kitab-ı ilâhîyi **(ve mizanı)** yâni: Adaleti te'mîne vasıta olan bir esas-ı şer'îyi **(indirdik)** tebliğ ettik, beşeriyet hakkında böyle bir atıfette bulunduk (nâs, **adaletle kaim olsunlar için)** birbirlerine zulmetmeyip adaletle mü'amelede bulunsunlar için. **(ve demiri de indirdik)** Yâni: Onu da kudretimizle yarattık, saha-i vücude getirdik, Âdem Aleyhisselâm ile beraber Cennetten indirilmiş olduğu da rivayet olunuyor, **(onda) O demirde (hem çetin bir sertlik vardır)** onda mühim bir kuvvet ve şiddet mevcuttur. Ondan nice mütenevvî silâhlar yapılmaktadır. **(ve nâs için menfaatler de vardır)** Ondan bir çok âletler, nakil vasıtaları yapılarak istifâde olunmaktadır, **(ve Allah kendisine ve Peygamberlerine gıyaben) O** Peygamberlerin gıyabında oldukları hâlde **(yardım edecek olanları belli etsin için)** o fedakâr zatlar malûm olsunlar için öyle Peygamberleri, kitapları göndermiş, demirleri yaratmış, onları bir harp vasıtası kılmıştır. Tâ ki, İslâm mücahitleri, İslâm düşmanlarına karşı o demirlerden yapılmış silâhlar ile savaşa atılarak, ilây-i dîne hizmet etsinler. **(Şüphe yok ki, Allah)** Tealâ Hazretleri **(kuvvetlidir)** kendi kuvvet-i azîmesile her dilediği şeyi vücude getirebilir (ve **her** şeye **galiptir)** her dilediğini kahredebilir, kimseden istimdada muhtaç değildir. Mü'min kullarını cihat ile, din düşmanlarına karşı silâh istimâlile mükellef tutması, o mü' mirileri sevaplara, mükâfatlara nail buyurması içindir. Yoksa bütün mükevve-

nati kudret-i azîmesile idare eden o Haalık-ı Kadîr'in kimsenin yardımına bir ihtiyacı yoktur, âmenna.

(26) : **(Ve kasem olsun ki, Nûh'i ve İbrahim'i gönderdik)** O iki muhterem zâtı şerefli risalete nail kıldık, (ve **onların zürriyetlerinde nübüvveti ve kitabı)** berdevam **(kıldık)** bütün Peygamberler bu iki zatın neslinden bulunmuşlardır. Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an-ı Mübîn'den ibaret olan dört kitapta bu iki zatın neslinden olan mübarek Peygamberlere ihsan buyrulmuştur. **(artık onlardan)** O iki zata âit zürriyetlerden veya kendilerine o Peygamberler gönderilmiş olan cemiyetlerden **(hidayete ermiş olanı vardır)** din-i ilâhîye nail olmuş, hidayete kavuşmuş bulunanları mevcuttur; fakat **(onlardan bir çokları ise fâsik kimselerdir.)** tarik-i müstakimden çıkmış, küfre düşmüş veya kebîreleri irtikâp etmiş şahıslardır. Öyle pek muhterem zatların zürriyetlerinden olmaları, kendilerine fâide bahş olamamıştır. Onlar, kendi kabiliyetlerini suiistimal ederek öyle sapıklığa düşmüşlerdir.

(27) : **(Sonra onların)** O kadîm Peygamberlerin **(izleri üzerine)** şâir **(Peygamberlerimizi) de (yolladık)** asırlar tevali ettikçe diğer Peygamberler de kavimlerine gönderilmiş oldular, (ve) Bahusus **(Meryem'in oğlu İsâ'yı da)** Peygamber olarak **(gönderdik)** o da validesi cihetinden Hazret-i İbrahim'in zürriyetinden bulunmuştur, (ve **ona)** Hazret-i İsa'ya **(İncil'i verdik)** ki, bir çok ahkâm-ı şer'iyeyi cami ve Tevrat'taki bâzı hükümleri muhaffif ve HatemüPenbiya'nın âlemi dünyaya teşrif edeceğini mübeşşir bulunmuştur, (ve **ona tâbi olanların)** Yâni: İsâ Aleyhisselâm'ın dinine samimiyetle sarılanların **(kalblerinde bir şefkat)** büyük bir rikkat, serleri defe kabiliyet **(ve bir merhamet)** bir hiss^-i himaye, bir celb-i hayr meziyeti **(vücude getirdik ve)** sonra onlar **(bir rehbâniyet ihdas ettiler İd, onu onların üzerlerine yazmamıştık)** onu biz onlara farz kılmadık. Onu kendileri ihtiyarlarile iltizam etmiş oldular. Şöyle ki: Nâs ile temastan ayrıldılar, savmaalarda münzeviyâne" yaşadılar, evlenmeyi terkettiler, kendilerine haram kıldılar, galiz libaslar giydüer garibâne bir vaz'iyet aldılar, **(ancak Allah'ın rızasını aramak için) O** rehbâniyeti iltizam ettiler. Fakat **(sonra ona bihakkın riayetle riayette bulunmadılar) onu** suiistimal ettiler. Hattâ bir çokları teslise kaail oldular, vahdaniyet-i ilâhîye akidesine müstenit olan dîn-i İsa'yı inkâr ettiler. Bir takım zindik hükümdarlarının bâtıl dinlerine girdiler, **(artık onlardan îman edenlere mükâfatlarını verdik)** yâni: Hazret-i İsa'nın dinini, îman-ı sahîh ile kabul ve **o** dinin haber verdiği risalet-i Muhammediyeyi tasdik eyleyenleri lâyık **oldukları** nimetlere, **kat,** kat sevaplara kavuşturduk. Onlar, rıza-i ilâhîye nail **bulunmuş** oldular, **(ve onlardan)** O rehbâniyeti ihdas edenlerden bir çokları da bilâhere pek yanlış hareketlerde bulunmuş, İnciFi tebeddülâte uğratmış oldular. HazreM İsa'yı Allah'ın oğlu tanıdılar, risalet-i Muhammed'iyeyi inkâr ettiler Cenab-ı Hak'km tay'in buyurmuş olduğu hudud-i diniyyeden hariç kalmış bulundular, Artık bihakkın âkil, mütefekkir olan insanlar elbette ki: O gibi sapık

kimselere bir kıymet vermezler, onların sözlerine, işlerine iltifat tenezzülünde bulunmazlar. Hakikî bir dinin akıl ve hikmete muvafık **olan** yüksek beyanatile kalblerini tenvire çalışır dururlar..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ
كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا
يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(28) : Ey iman etmiş olanlar.. Allâh'tan korkunuz ve O'nun Peygamberine iman ediniz ki, size rahmetinden iki nasip versin ve sizin için bir nûr kılsın ki, onunla yürürsünüz ve sizin için mağfiret buyursun ve Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.

(29) : Artık ehli kitap bilmiyecekler midir ki, AHâh'ın fazlından hiç bir şeye güç yetvemiyeceklerdir ve şüphe yok ki, bütün fazl, Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir ve Allah pek büyük fazl sahibidir.

İ Z A H

(28) : Bü mübârek âyetler, ehl-i îmanı tekvâya ve risalet-i Muhammed'iyyeyi tasdika davet ediyor ki, iki kat rahmete ve rehber-i hareketleri olarak bir nura ve mağfiretti subhaniyeye nail olsunlar. Ve Cenab-ı Hak'kın bu hakikat-i beyan buyurmasındaki hikmete işaret buyuruyor ki: Ehl-i kitap, uyansınlar, Hak Teâlâ'nın dilediği kuluna verdiği fazl ve kereme, nübüvvet ve risalete mâni olama-

yacaklarını anlasınlar. Ve fazl ve kerem o Haalık-ı Kerîm'in yedi kudretinde olduğundan onu dilediği kuluna vereceğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey **iman etmiş olanlar..)** Yâni: Ey Musa ve İsâ Aleyhimesselâm'a sahîh bir surette îman etmiş olan ehl-i kitap, **(Allah'tan korkunuz)** O'nun emrlerine, nehîlerine muhalefette bulunmayınız, hakikatlan inkârdan içtinap ediniz (ve **O'nun Peygamberine îman ediniz)** Resullerin hâtemi olan Hazret-i Muhammed AJeyhisselâm'ın risaletini de tasdik eyleyiniz (ki:) Hak Tealâ **(size rahmetinden iki nasip versin)** evvelki Peygamberlere îman ettiğiniz gibi Hazret-i Muhammed'e de. îman etmenizden dolayı iki kat rahmete, mükâfata nâii olasınız, **(ve sizin için bir nûr)** Nasip **(kılsın ki, onunla yürürsünüz)** onun ziyalarile aydınlanır, ilm ve fazilete nail olur, istikbâlinizi te'mine çalışır, kıyamette de onunla tarik-ı necatı bilip takip edersiniz, (ve) İman ediniz ki, **(sizin için mağfiret buyursun)** lıasbel'-beşeriyye yapmış olduğunuz günahları da afv ve setretsin. **(Ve Allah)** Tealâ Hazretleri şüphe yok ki: **(çok bağışlayıcıdır.)** Mü'min kullarının bir nice günahlarını affeder ve o Haalık-ı Kerim **(çok merhametlidir.)** kulları hakkında refet ve inayeti pek mebzuldür. İşte ondan dolayıdır ki, sizi böyle âyat-i kerîmesile tenvîr ve tarik-ı hidayete teşvik buyurmaktadır.

(29) : İşte bu hususlardaki beyanat-ı ilâhîye, ehl-i kitabı uyandırmak, necata kavuşturmak içindir. **(Artık ehl-i kitajp, bilmiyecekler midir ki,)** Elbet bilmeleri, icabeder ki, **(Allah'ın fazlından hiç bir** şeye) kendileri **(güç yetiremiyecelderdir)** o fazl-i ilâhînin hangi bir zat hakkında tecellîsine mâni olamıyacaklardır. Evet.. **(Şüphe yok ki, bütün fazl)** lûtf ve kerem **(Allah'ın elindedir.)** O Haalık-ı Hakîm'in yedi kudret ve meşiyyetindedir. **(onu dilediğine verir)** İşte en büyük bir fazl ve atıfet olan nübüvvet ve risaleti de bir çok Peygamberlerine ihsan buyurmuş olduğu gibi Hazret-i Muhammed Aleyhisselâma da ihsan buyurmuştur. Buna kim mâni olabilirdi?. Bunu kim istib'ad edebilir?, **(ve Allâh, pek büyük fazl sahibidir.)** Öyle mümtaz kullarını dilediği kemalâta nail, makamata vâsıl buyurabilir. İşte Hâtemül'mürselîn Hazretleri de Allâh-ü Tealâ'nın en mümtaz bir kuludur, en büyük bir fazl-d ilâhîye naildir. O'nun o ulvî muvaffakiyetini, risalete nâiliyetini tasdik etmekte umum beşeriyet için en elzem bir vazifedir. Saadet-i umumiye ancak bu pek mühim vazifeyi îfa sayesinde tecellî eder, âmenna. Mâbud-i Kerîm Hazretleri, biz kullarını o pek ulvî vazifeyi bihakkın ifâya muvaffak buyursun, âmin.

Bîhürmet-i Seyyidü'mürselîn Velhamdülillâhi Rabbil' Âlemin.

EL-MÜCADELE SÛRESİ

Bu mübârek sûre, münafikin sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Yirmi iki âyet-d kerîmeyi hâvidir.

Bir aile meselesi hakkındaki mücadele vukuunu bildirdiği için kendisine «Mücadele Sûresi» unvanı verilmiştir ve bu meseleden dolayı kendisine «Sûre-i Zihar» da denilmiştir. Ve ilk âyeti «Kadsemia» kuli şerifi ile başladığı için kendisine «Kadsemia» unvânı verilmiştir.

Mücadelelerin bir çoğunda hadîde müracaat edildiği nazara alınırsa Sûre-i Hadîdi bu mücadele sûresinin takibetmesindeki derin bir münasebet anlaşılmış olur. Maamafih Hadid sûresi, Cenab-ı Hak'kın fazl-i azîm sahibi olduğunu beyan ile hitama ermişti. Bu Mücadele sûresi de aileler hakkında bir ilâhî fazl ve atıfetin tecellîsini göstermekte olduğu için bu cihetle de aralarında bir münasebet ve irtibat vardır. -

Bu mücadele sûresinin başlıca müridericatı şunlardır:

(1) : Zihar meselesi hakkındaki ahkâm-ı şer'iyeyi beyan,

(2) : Cenab-ı Hak'ka ve Resulüne karşı mücadeleye cesaret edenlerin cezalarım ihtar.

(3) : Allâh-ü Tealâ'nm bütün içtimaî varlıkların ahvâline ve esrarına âlim olduğunu ilân,

(4) : Mü'minlerin kerîmâne olan içtimaî vazifelerine işaret,

(5) : Resûl-i Ekrem ile hususî surette görüşmek isteyenlerin riayet edecekleri muameleyi tayin,

(6) : Din düşmanlarına temayül gösterenlerin korkunç akıbetlerini ihtar,

(7) : Aday-i din'e karşı yüz göstermeyen hakikî mü'minlerin mazhar olacakları nimetleri, teyidat-i ilâhîyeyi tebşir.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ
يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ (1) اَلَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَٓائِهِمْ
مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓـ۪ٔي وَلَدْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَراً
مِنَ الْقَوْلِ وَزُوراً وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (2) وَالَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْ نِسَٓائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْر۪يرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّا ذٰلِكُمْ
تُوعَظُونَ بِه۪ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ (3) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتّ۪ينَ
مِسْك۪يناً ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (4)

MEALİ ALİSİ

(1) : Muhakkak ki —O Resulü Ekrem*.— kocası hakkında seninle mücadelede bulunan ve Allâh'a şikâyet eden kadının sözünü Allâh-U Teaiâ işitmişör. Ve Allâh sizin konuşmalannızı işitir. Şüphe yok ki: Allâh bihakkın işitiddir, görücüdür.

(2) : Sizden o kimseler ki, kadınlarından müzaherede bulunurlar, halbuki, o kadınlar, onların anaları değildir. Onların anaları ancak onları doğurmuş olan* lardir ve şüphe yok ki: Onlar elbette çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar ve muhakkak ki, Allâh elbette afv edicidir. Çok yarlıgayıcıdır.

(3) : Ve o kimseler ki, zevcelerinden müzaherette bulunurlar, sonra da dediklerinden geri dönerler, artık temas etmeden evvel bir rekabe azat etmek lâzımdır. İşte siz bununla öğüt verilmiş olursunuz. Ve Allâh her ne yaparsanız tamamen haberdardır.

(4): Fakat kim—rekabe = göle veya cariye—bulamazsa birbirile temastan evvel birbiri ardınca iki ay oruç —icabeder—. ona da güç yetiremeyen kimse artık altmış yoksulu doyurmak —lâzım gelir—. İşte bu Allâh'a ve Peygamberine; îman etmeniz içindir. Ve işte bu, Allah'ın hudududur. Kâfirler için ise pek elemli bir azap vardır.

⁂

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, bir muhterem kadının kocası tarafından yapılan zihar muamelesinden dolayı müteessir olarak Resûl-i Ekrem'e müracaat etmiş olduğunu ve Cenab-ı Hak'ka yalvarıp arz-ı şikâyette bulunduğunu bildiriyor. Ziharda bulunanların hilâf-ı hakikat bir sözde bulunduklarını beray-i takbih ihtar buyuruyor. Ziharda bulunanların zevcelerile münasebetlerini idame edebilmeleri için ne gibi keffaretler ile mükellef olduklarını gösteriyor. Allâh-ü Tealâ'ya ve Resulüne îman edenlerin bu gibi hudud-i ilâhîyyeye riayet etmelerini beyan, kâfir olanların da büyük bir gazaba uğrayacaklannı şöylece ihtar etmektedir: (Muhakkak ki,) Ey Resûl-i Ekrem!, (kocası hakkında seninle mücadelede bulunan) sana müracaat ederek kocasının kendi hakkında müzaherette bulunmuş olduğunu hâzin hâzin anlatan (ve Allah'a şikâyet eden) kocasının gayr-i münsifâne hâlinden dolayı arz-ı şikâyette bulunan (kadının sözünü Allah) Tealâ Hazretleri (işitmiştir) onun istirhamatını lütfen kabul edip temenniyatına icabet buyurmuştur, (ve Al|âh sizin konuşmalarınızı işitir) muhaverelerinizden, tarz-i hareketlerinizden haberdardır, (şüphe yok ki: Allah, bihakkın işiticidir, görücüdür) Bütün hâdisat-ı âlem o Haahk-ı Azîm için malûmdur. Binaenaleyh o kadının o müracaatım, o tezerruat ve niyazını işitip bilmiş, muktezay-i hikmet ne ise onu emretmiştir.

«Bu sûre-i Mücadelenin mukaddimesini teşkil eden dört âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzulü hakkında deniliyor ki: Salebe'nin kızı Havle, güzel vücutlu bir kadın imiş, kocası ise Samit'in oğlu Evs idi, ihtiyar ve hırçınca huylu bulunuyormuş, bir gün secde hâlinde bulunan zevcesi Havle'ye bakmış, endamı hoşuna

gitmiş, namazdan sonra kendisini istemiş, Havle ise muvafakat etmemişti. Bunun üzerine Evs, gazebe gelmiş, Havle hakkında ziharda bulunmuştur. Bu zihar ise zaman-ı cahiliyette bir firkat mahiyetinde idi, artık kadın ne zevci ile buluşabilirdi, ne de başkasına varabilirdi.

Havle, bu muameleden çok müteessir olmuş, Resûl-ü Ekrem'e müracaat ederek arz-ı şikâyette bulunmuş idi. Peygamber Efendimiz de «Havle'ye hitaben» sen kocana haram olmuş oldun diye buyurmuştu. Bu hususa dair henüz bir Vahy-i İlâhî zuhura gelmemişti. Havle ise defeatla müracaat ederek çocukları bulunduğunu söylemiş, izTıar-ı teessürde bulunmuş, Cenab-ı Hak'ka tezerruat ve niyaza başlamıştı. Bu hâdise üzerine bu mübârek âyetler nazil olmuş, Havle hakkında lûtf-i ilâhî tecellî etmiş, ziharın tesirinden kurtulmak için güzel bir çare gösterilmiştir. Bu bir fazl-ı ilâhîdir ki: Müteakip âyetler bu çareyi muhtevî bulunmaktadır.

«Ahkâm-ı Fikhiyyemize göre zihar: Bir kimsenin kendi zevcesini veya zevcesinin boynu veya arkası gibi bir uz'vi şayiini kendisine nikâhı müebbeden haram bulunan bir kadına veya onun bakılması caiz olmayan bir uzvuna benzetmesi demektir. «Sen bana ananım arkası gibisin» denilmesi gibi.

. Yalnız Zahiriyye mezhebine göre zihar: Ancak valdelerin arkasına lâakal iki defa teşbîh ile tahakkuk eder. Başka hangi bir kadına ve hangi başka bir uzva teşbîh ile zihar vücude gelmez.

Mezheb-d Hanefîye vesair muteber mezheplere göre ziharm tahakkuku için şöyle şartlar vardır:

(1) : Ziharda bulunan zevç, akil, baliğ, uyanık ve müslüman bulunmalıdır. Bu evsafı hâiz olmayanların zihan muteber değildir.

(2) : Mezaherün bihâ, yâni: Kendisine teşbîh edilen kadm, ziharda bulunan erkeğe nasb, sud veya mesaheret sebebile müebbeden haram olmalıdır. Binaenaleyh teyzeye, süt kızkardeşe veya kayınvalideye teşbîk ile zihar sabit olur. Fakat baldıza teşbîh ile sabit olmaz.

(3) : Kendisine teşbîh edilen kimse, kadın olmalıdır. Binaenaleyh bir kimse zevcesini, babasına veya oğluna veya kayınpederine teşbîh etmekle zihar vücude gelmez.

(4) : Kendisine teşbîh edilen uzuv, müzahir için, yâni: Zihar yapan erkek için bakılması caiz olmayan bir uzuv olmalıdır. Binaenaleyh validenin yüzüne veya eline veya başına teşbîh ile zihar sabit olmaz.

(5) : Müzaherün bîn, yâni: Kendisile zihar yapılan söz, sarih bir tabir ise teşbîh, niyyete muhtaç olmaz. Fakat kinayî bir tâbir ise bununla zihara niyyet edilmiş olmalıdır. Meselâ: Zevç, zevcesine: Sen bana validemin arkası gibisin»

dese bununla niyyete muhtaç olmaksızın zihar tahakkuk eder, velev ki, bununla haram kasdedilmiş olmasın. Fakat: Sen bana validem gibisin veya sen bana validem misillisin» dese bu niyyete muhtaç bulunur. Bununla zihara niyyet edilmiş ise zihar ve talâka niyyet edilmiş ise talâk vâki olur. Fakat bir kadr ve menzilete niyyet edilmiş ise bu söz Lağvdır, bununla bir şey lâzım gelmez. Adetâ: Sen bence anam gibi muhteremsin, denilmiş olur. Hattâ: «Sen benim anamsın» veya «sen benim kızansın» denilmesi de böyledir. Şu kadar var ki, zevceye bu veçhile hitap edilmesi, tahrimen mekruhtur.

(2) : Hak Tealâ Hazretleri, öyle ziharda bulunmanın muvafık olmıyacağını beyan için buyuruyor ki: Ey Müslümanlar!. **(Sizden o kimseler ki, kadınlarından** müzaherede **bulunurlar)** Kendilerinden zihar sâdır olur, meselâ, içlerinden biri zevcesine hitaben «sen bence anamın sırtı gibisin» deyiverse **(halbuki, o kadınlar, onların anaları değildir.)** o kadınları kocalarının anaları gibi kendilerine haram saymaları doğru olamaz. **(Onların anaları ancak onları doğurmuş olanlardır.)** Artık zevceleri onların anaları nasıl olabilirler., **(ve şüphe yok ki, onlar)** öyle ziharda bulunan erkekler **(elbette)** bu hususta **(çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar.)** Validelerin mahiyetleri; salâhiyetleri başka, zevcelerin mahiyetleri, salâhiyetleri de başkadır. Şer'an halâl olanı haram ve haram olan halâl saymak, birinin hükmünü diğerine vermek elbette doğru olamaz. Ve zevceleri muallak bir halde bırakmak, onlar ile münasebeti zevciyet-i tatile uğratmak şefkat ve meveddette münafi, zevcelerin mağduriyetlerini müstelzimdir. (Ve) Maamafih **(muhakkak ki: Allah elbette afv edicidir, çok yarlıgayıcıdır)** İnsanlardan haşbelbeşeriye böyle gayr-ı muvafık sözler, hareketler, sudur edebilir, elverir ki, onların muvafık olmadıklarını bilsinler, biran evvel tâib ve müstağfir olarak emr-i ilâhî veçhile telâfiyi mafate çalışsınlar. İşte bu zihardan ileri gelen nahoş bir vaziyetten kurtulmak için bildirilen şu çare-i şer'î de bir afv-i ilâhî eseridir.

(3) : **(Ve o kimseler ki: Zevcelerinden müzaherette bulunurlar)** Onları kendilerine nikâhları ebediyen memnû olan kadınların muayyen uzuvlarına benzeterek kendilerine tekarrüp salâhiyetinden mahrum kalırlar. **(Sonra da dediklerinden geri dönerler)** Zevcelerinin kendilerine âleddevam haram olmasını istemeyerek onlara tekrar temasta bulunmak isterler **(artık)** o zevcelerine **(temas etmeden evvel bir rakabe)** bir köle veya cariye **(azat etmek lâzımdır.)** böyle bir rakabe azat ettiler mi, hürmet zail olur, zevcelerine takarrüpleri caiz bulunur. Bu rakabenin Müslüman obuası, imam-ı Şafiîye göre şarttır, **(işte siz)** Ey öyle ziharda bulunan müslümanlar!. **(bununla)** Bu keffaret hükmü ile **(öğüt verilmiş olursunuz.)** Bu ağırca keffaret, sizin için bir mev'iza mesabesinde bulunmuş olur ki, bir daha öyle lâkırdılarda bulunmayasınız, **(ve Allah her ne yaparsanız)** Ondan elbette ki, **(tamamen haberdardır.)** artık dînen münker şeylerden sakınmalısınız, hudûd-i şer'iyeye riayetten ayrılmayınız.

(4) : (Fakat kim) Azat edeceği bir köle veya cariye **(bulamazsa)** keffaret zamanında böyle bir rakabeyi tedarikten âciz bulunursa **(birbirile temasdan evvel)** yâni **o** zevcin o zevcesile mücameatda bulunmasında veya o zevcesini şehvetle öpüp sevmesinden mukaddem **(birbiri ardınca)** muttasıl **(iki ay oruç)** icabeder. O ziharda bulunan zevç, böyle iki ay oruç tutar. Hattâ bu arada bir gün oruç tutmasa tekrar yeniden iki ay oruç tutması lâzım gelir, **(ona da güç yetiremeyen kimse)** Hastalığından veya kendisine âriz olan şiddetli meşakkatten dolayı öyle muttasıl oruç tutamayan bir müslüman müzahire ise **(artık altnıış yoksulu doyurmak)** lâzım gelir. Onlara bir gün sabah ve akşam yemek yedirir veya bir fakire böyle altmış gün it'ami taamda bulunur. Altmış fakire birer fitre mikdan zahire veya para vermesi de kifayet eder. Bu fakirler, müslüman olmalıdır lar ve müzahirin kendilerine nafakalarını vermekle mükellef olduğu kimselerden bulunmamalıdırlar. **(işte bu)** Keffaretin vesairenin lüzumu, bu husustaki hükm-i şer'înin beyanı ve müzahir için gösterilen çare-i halâs **(Allâh'e ve Peygamberine iman etmeniz içindir)** Ahkâm-ı İslâmiyeyi tasdik, onun muktezay-i hikmet olduğunu itiraf ederek cahilane muamelelerden, mükâlemelerden kaçınmanız içindir. Bu husudaki hükm-i şer'î de teshilâtı rıfk **ve** merhameti mutazammındır. Zaman-i cahiliyetteki ebedî hürmete muhalifdir. **(Kâfirler için ise, pek elemli bir azap vardır)** Böyle pek mâkûl, muktezay-i hikmet olan ahkâm-ı münkir olanlar ise bir ebedî azaba müstahiktirler.

«Evet» bu zîhâr meselesindeki hükm-i seriyi birdüşünelim. Şüphe yok, müzahir, büyük bir kusurda bulunmuştur, halâl-i haram telâkki etmiştir, refikasını müteessir, mağdur bırakmıştır. Binaenaleyh bundan dolayı tevbeye muhtaçtır. Yaptığı nahoş halden dolayı nedametini göstermesi lâzımdır. İşte kendisine teveccüh eden keff aret, bir tevbe ve nedamet nişânesidir. Bir tarziye mahiyetindedir. Bir kere bir köle veya cariye azat etmesi, insaniyet nâmına bir hizmettir. Efrad-ı cemiyetten birini hürriyete kavuşturmaktır. Rakabe zadına muktedir olamayanın iki ay muttasil oruç tutması da, kendisinin ahlâkını islâha, cemiyet için temiz ruhlu bir uzuv olmasına ve nedametini izhar etmesine bir alâmettir. Fakirlere taam yedirmek veya onun bedelini vermekte yine insaniyet nâmma bir hizmettir, bir muavenettir, bir mahrumiyetin izalesi için bir çare-i halâstır.

Velhâsıl bu âyetlerin nüzulü Havle için de bir vesile-i necat olmuştur. Kocası Evs, rakabe azat edemiyeceğini ve oruca takati bulunmadığını söylemiş, altmış fakire taam vermeğe de servetinin kâfi olmadığım söylediği için Resûl-i Ekrem Sallâllâh-ü Aleyhi Vesellem Efendimiz kendisine yardımda bulunmuş, artık altmış fakire it'am-ı taamda bulunmak suretile zihann hükmünden kurtulmuş, refikası Havle ile aralarındaki hürmet zail olmuş, haklarında fazl-i ilâhî tecellî buyurmuştur.

*

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝

MEALİ ÂLİSİ

(5) : Muhakkak o kimseler ki, Allah'a ve Peygamberine muhalefette bulunurlar, kendilerinden evvelkilerin çarpıldıkları gibi çarpılmışlardır. Ve muhakkak ki, açık açık âyetler indirdik ve kâfirler için pek hakaretli bir azap vardır.

(6) : O günde ki: Allâh, onları cümletcn diriltecektir, artık onlara neler yapmış olduklarını haber verecektir. Allah onu bir bir saymıştır, onlar ise onu unutmuşlardır ve Allâh her şey üzerine şahittir.

İ Z A H

(5) : Bu mübârek âyetler, Hak Tealâ'nın tayin etmiş olduğu hudud-u tagyîre kalkışan münkirlere pek korkunç istikbâllerini ihtar ediyor. Cenab-ı Hakikin ihate-i ilmiyesini ve o münkirleri ahirette diriltip onlara dünyadalarken yapmış ve unutmuş oldukları şeyleri beray-i muaheze haber vereceğini şöylece beyan buyurmaktadır: **(Muhakkak o kimseler ki, AUâh'e ve Peygamberine muhalefette bulunurlar.)** Onların tayin ve tebyin buyurmuş oldukları hududa muhalif hudut tâyinine kalkışırlar, kendileri için başka şeyleri ihtiyar ederler, artık onlar: **(Kendilerinden evvelkilerin)** geçmiş Peygamberlere muhalefette bulunmuş olan kavimlerin **(çarpıldıkları gibi çarpılmışlardır.)** yâni: O sonrakilerde **o** eski kavimler gibi felâketlere uğramış olacaklardır. Bu beyan-ı ilâhî, islâmiyetin nusretlere nail olacağına dair bir tebşir mahiyetindedir. Nitekim Peygamberimize karşı muhalif cephe alan Kureyş müşrikleri, Hendek gazvesinde böyle bir makhuriyete uğramışlardı **(ve muhakkak ki, açık açık âyetler indirdik)** Resûl-i Ekrem'in risalet iddiasındaki sadakatine dair ve Peygamberlerine muhalefet etmiş olan eski milletlerin ibretbahş tarihlerine aid ve dinî hükümlerin birer hikmet

ve maslahata mukarin bulunduğuna mütedair pek vazıh deliller neşrettik Artık bunlar, malûm iken nasıl olur da muhalif bir cephe almaya cür'et gösterilebilir. **(Ve kâfirler için)** Bu gibi âyetleri inkâr edenlere mahsus **(pek hakaretU bir azap vardır.)** dünyadaki münkirâne ve mütekebbirâne hareketlerinin öyle zilletbahş cezasına ahirette uğrayacaklardır.

(6) : Evet.. (O **gün** de) Öyle bir azaba giriftar olacaklardır ki, **(Allâh onları cümleten diriltecektir)** bütün ölmüş insanları yeniden hayata erdirecektir. **(artık onlara)** Dünyadalarken **(neler** yapmış **olduklarını haber verecektir.)** münkirlerin dünyadaki, kötü amellerini tcşhîr ederek kendilerini mahcubiyetler içinde bırakacaklardır. **(Allâh onu)** *Ö* kulların yapmış oldukları her şeyi **(bîr bîr saymıştır.)** zaptetmiş, ihata buyurmuştur. O yapılmış olan şeylerden her birinin zamanı, mekânı, mahiyeti, tarz-ı vukuu mazbut bulunmaktadır. **(Onlar** ise) O amelleri yapmış (ilanlar ise **(onu)** o amellerini **(unutmuşlardır)** o kıyamet âleminde on lardan haberdar olarak mahcubiyetler içinde kalacaklardır. **(Ve Allâh herşey üzerine şahittir.)** Bütün mahlûkatının ahvâl ve etvarı indallâh malûmdur. O Haahk-ı Hakîm'in daire-i ilminden hiç bir şey gaîp, unutulmuş olamaz. Amenna.

*

ألم تر أن الله يعلم ما في السموات وما في الأرض ما يكون من نجوى ثلثة
إلا هو رابعهم ولا خمسة إلا هو سادسهم ولا أدنى من ذلك
ولا أكثر إلا هو معهم أين ما كانوا ثم ينبئهم بما عملوا يوم القيمة
إن الله بكل شيء عليم ۝٧ ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى ثم
يعودون لما نهوا عنه ويتناجون بالإثم والعدوان ومعصيت
الرسول وإذا جاؤك حيوك بما لم يحيك به الله ويقولون
في أنفسهم لولا يعذبنا الله بما نقول حسبهم جهنم يصلونها
فبئس المصير ۝٨

MEALİ ÂLÎSİ

(7) : Görmedin mi ki, şüphe yok Allâh, göklerde ne varsa ve yerde ne varsa —hepsini— bilir, üç kişi arasında bir gizlice konuşma olmaz ki, illâ O —Allah— dördüncüleridir ve beş kişi arasında olmaz ki, illâ O altıncılarıdır ve bundan daha az ve daha çok kimse arasında —öyle konuşma olınaz ki— illâ O, her nerede olsalar onlar ile beraberdir. Sonra onlara ne yapmış olduklarını kıyamet gününde haber verir. Şüphe yok ki: Allah her şeye bihakkın âlimdir.

(8) : Bakmaz mısın, o kimselere ki: Gizlice konuşmadan nehy edilmişlerdir, sonra da nehyedilmiş oldukları şeye dönüverirler ve günah ile ve adavet ile ve Peygambere isyan ile fısıldaşirlar ve sana geldikleri zaman da seni Allah'ın selâmlamadığı bir şey ile selâmladılar ve kendi içlerindene derler ki: Allah bizi söylediğimiz şey ile muazzep. etmeli değil mi? Onlara cehennem kâfidir, onar yaşlanacaklardır. Artık ne fena bir dönüş yeri.

*

İ Z A H

(7) : Bu mübarek âyetler: Allâh-ü Azîmüşşan'm bütün mükevvenatta olanları bildiğini ve bütün cemiyetlerin ahvâl ve esrarından haberdar bulunduğunu ve herkese dünyada neler yapmış olduklarım, ahirette haber vereceğini ihtar ediyor. Bir takım dedikodulardan nehyedilmiş olan kimselerin bilâhara nasıl beyhude ve Resûl-i Ekrem'in aleyhinde lâkırdılarda bulunduklarını ve Peygamber-i Âlikadre nasıl gayr-i meşru bir tarzda selâm verdiklerini ve nasıl müstehziyâne bir lâkırdıda bulunduklarını ve müthiş bir gazaba uğrayacaklarını şöylece haber vermektedir. (Görmedin mi ki:) Yâni: Görmüş gibi bir ilm-i yakınî ile bilmedim mi ki, (şüphe yok Allah) Tealâ Hazretleri, (Göklerde nevarsa ve yerde ne var» sa) o âlemlerdeki külliyat ve cüz'iyata, muhtelif mahlûkata ait neler mevcut ise hepsini (bilir) hiç biri Cenab-ı Hak'km bilmesinden hariç bulunamaz. Hattâ (üç kişi arasında bir gizlice konuşma olmaz ki, illâ O) Allâh-ü Azîm, onların (dördüncüleridir) onların o konuşmalarını, maksatlarını tamamen bilir. Hâşâ mekândan münezzeh olan o Haalık-ı Zîşan, sanki onların yanlarında bulunup hâllerini müşahede eden bir dördüncü zat gibi onların ahvâline tamamen âlim bulunmuş olur. (ve beş kişi arasında) öyle sirren bir görüşüp konuşma (olmaz ki, illâ O) Haalık-ı Azîmüşşan onların (Altıncılarıdır.) onların bütün fısıltılarım, arzularını tamamen bilir (O) hattâ (bundan daha az ve daha çok kimse arasında) öyle bir konuşma, görüşme olmaz ki: (illâ O) Haalık-ı Kâinat Hazretleri (her nerede olsalar onlar ile beraberdir) aralarında cereyan eden konuşmaları ve onların maksatlarım tamamen görür, bilir, hiç bir zerre onun daire-i ilminden hariç kalmaz. (Sonra onlara ne yapmış olduklarını kıyamet gününde haber verir)

Onların, hâllerini, amellerini teşhir eder, azaba, sevaba müstahik olduklarını ken dilerine tafhim buyurur, (şüphe yok kî, Allah) Tealâ Hazretleri (herşeye bihakkın âlimdir) onun ilm-d ezelîsinden hiç bir şey hariç bulunamaz. Artık insanlar, bu hakikati düşünerek ona göre dünyadaki hareketlerini güzelce tanzim etmelidirler. Aksi takdirde kendilerini azab-ı cehennemden kurtaramazlar.

(8) : (Bakmaz mısınız o kimselere ki:) O bir takım insanların sui hareketlerini göz ile görmüş gibi bilmez misin ki, onlar (gizlice konuşmada nehyedilmişlerdir.) müslümanlara karşı adaveti, isyanı gösterir esrar alût mükâlemelerden, müşaverelerden memnu bulunmuşlardır, (sonra) Onlar ise (nehyedilmiş oldukları şeye dönüverirler) o nehye rağmen yine gizlice konuşmalarına, kötü düşüncelerine devamda bulunurlar, (ve günah ile ve adavet ile ve Peygambere isyan ile fısıldaşırlar) Böyle büyük bir mes'ûliyeti müstelzim olan gizlice dedikodularına, kötü maksatlarına devamdan geri durmazlar. (Ve) Ey Eşref-ül'mahlûkat!. Onlar, daha büyük bir feziha-i ahlâkiyyede bulunmak üzere (sana geldikleri zamanda seni Allah'ın selâmlamadığı birşey ile selâmladılar) yâni: Hak Tealâ Hazretleri «Veselâmün Alel'mürselîn» buyurduğu halde o münkirler: Eselâmü Aleyk» yerinde «Essamü Aleyk» = yâni: Ölüm senin üzerine olsun demek denaetinde bulunurlar. Bunlar bir takım Yahudilerden ibaret bulunmuşlardı. (Ve) O kâfirler (kendi içlerinden) mahremâne bir surette bir istihza maksadile (derler ki: Allâh bizi söylediğimiz şey ile muazzep etmeli değil mi?) Ne için bizi muazzep etmiyor, demek ki, o bir Peygamber değildir. Eğer Peygamber olsa idi biz bu lâkırdılarımızdan dolayı hemen muazzep olurduk. Hak Tealâ Hazretleri de on lara bil'âhara muazzep olacaklarını ihtar için buyuruyor ki: (Onlara cehennem kâfidir) Onlardan intikam almak için, onları lâyık oldukları azaplara kavuşturmak için o âteş mahalli maaziyadetin kifayet eder, o kâfirler (ona) o cehenneme (yaşlanacaklardır) oraya girerek âleddevam muazzep olacaklardır. (Artık) Onlar için cehennem (ne fena bir dönüş yeri..) onların nihayet dönüp gidecekleri yer, o müthiş cehennemden başka değildir. İşte dinsizliğin, bir Peygamber-i Âlişâne karşı bî edebâne harekette bulunmanın müebbet cezası budur. «Bu âyet-i kerîme» bir takım Yahudiler vesair kâfirler ve münafıklar hakkında nazil olmuştur. Onlar, müslümanların aleyhinde gizlice konuşuyorlar, onlara bir nazar-ı hakaretle bakıyorlar ve o zatların mahzun ve müteessir olmalarına sebebiyet veriyorlardı. Hattâ Yahudilerden bazıları huzur-d Peygamberîye varmışlar, selâm veriyor gibi görünerek: «^IIJU \>. dik pUl) demişlerdi. Bunun mânası ise «ölüm sana teveccüh etsin» demektir. Resûl-i Ekrem de onların bu maksatlarını hemen anlamış bilmukabele «ve Aleykümüssam» diye buyurmuştu. O Yahudilerin bu sözlerini işiten Hazret-i Âişe-d Sıddıka valdemiz, müteessir olmuş, «Essamü Aleyküm vela'netüFlahi ve gazebih-i aleyküm» demişti. Resûl-i Ekrem ise «ya Âişe!. Rifha devam et, unf ve şiddet gösterme» diye emredince: Hazret-i Âişe: Yâresulallâh!. Ne dediklerini duymadın mı?. Demiş, Peygamber

Efendimiz de onlara ne dediğimi, nasıl mukabelede bulunduğumu sen işitmedin mi? Ben de «sam sizin üzerinize olsun» dedim, benim duam, müstecap olur, onlarınki benim hakkımda müstecap olmaz» diye buyurmuştur.

*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا
بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ
لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا
قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ
أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(9) : Ey iman etmiş olanlar... Muhaverede bulunduğunuz zaman günah ile, adavet İle ve Peygambere isyan ile muhaverede bulunmayın ve bayr ile ve lak va ile muhaverede bulunun ve kendisine haşrolunacak olduğunuz Allah'tan korkunuz.

(10) : Şüphe yok ki, gizli konuşmalar —toplanmalar— şeytandandır. îman etmiş olanlar, mahzun olsunlar için, halbuki, onlara bir şey ile mazarret verecek değildir, Allah'ın izni ile olan müstesna ve arık mü'minler, Allâh-ü Tealâ'ya tevekkülde bulunsunlar.

(11) : Ey mü'minler!. Size meclislerinizde genişlik gösteriniz denildiği zaman hemen genişleyivcriniz. AllâhHü Tealâ da sizin için genişlik verir ve size kalkın denildiği vakitte hemen kalkın, Allah, sizden îman etmiş olanları yükseltir ve kendilerine ilm verilmiş olanları ise dereceler ile yükseltir. Ve Allah, yapar olduğunuz şeylerden haberdardır.

İ Z A H

(9) : Bu mübarek âyetler de ehl-i îmanı AJlâh-ü Tealâ'dan korkarak meşru bir surette musahabede, mübahasede bulunmaya davet ediyor. Müslümanların aleyhindeki konuşmaların, toplanmaların birer vesvese-i şeytaniyye neticesi olduğunu ihtar ve Cenab-ı Hak'kın tâkdîri bulunmadıkça kimsenin kimseye zarar veremiyeceğini beyan ve mü'minlerin Hak'ka tevekkül etmelerini emr buyuruyor. Mü'minlerin toplantı yerlerinde birbirlerine yer göstermelerini ve dağılmaları emredildiği zaman hemen dağılmalarını tavsiyede bulunuyor. Ve ehl-i îmanın ve ulema-i dinin yüksek mertebelere nail olacaklarını tebşîr ve Hak Tealâ' nın her şeyden haberdar olduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey îman etmiş olanlar) Ey hakikî müsliimanlar!. (Muhaverede bulunduğunuz zaman) birbirinizle gizlice konuştuğunuz, yekdiğerinize karşı mafizzamirinizi meydana koyduğunuz vakit (günah ile, adavet ile ve Peygambere isyan ile muhaverede) musahabede (bulunmayın) böyle bir görüşüp konuşma, terbiye-i islâmiyeye muhaliftir. Cemiyet-i islâmiye arasındaki tesanüt ve teavün vazifesine münafîdir, vahdet-i islâmiyeyi ihlâle baistir. Düşmanların istifade etmelerine sebeptir. Binaenaleyh bundan kaçınılması, müslüman cemiyetleri için pek mühim bir vazifedir, hepsinin men'faati icabıdır, (ve) Ey mü'minler!. Siz (hayr ile ve takva ile muhaverede bulunun) bütün konuşmanız, hasbıhâlde bulunmaniz, islâm fertlerinin ve cemiyetlerinin hayrına, fâidesine müteveccih olmalıdır. Allah korkusuna mukarin olup Peygamber-i Zîşan'ın enirlerine muhalefetden vesair gayr-i meş'rû şeyleri konuşmadan ve tervice çalışmadan uzak bulunmalıdır, (ve kendisine haşr olunacak olduğunuz Allah'tan korkunuz) Düşününüz ki, öldükten sonra kıyamet olunca mahşere sevkedilecek, bir muhasebeye tâbi olmak üzere Cenab-ı Hak' km huzur-i mânevisine celbohmacaksınızdır. işte o günü düşününüz de gayr-i meşru, gayr-i insanî hareketlere çür'et etmeyiniz. İşte bir cemiyet-i beşeriyenin mütesanit, faziletkârane bir surette yaşayabilmesi için Kur'an-ı Kerîm'in bu tavsiyesini tamamen kabul edip ona göre hareketlerini tanzim etmeleri lâzımdır. Yoksa birbiri aleyhinde bulunup duran cemiyetler efradı, her veçhile nûranî, saadet karîn bir istikbale nail olamazlar.

«Tenaci» gizli şeyi söylemek, birbirine sırlarını açıklamak demektir.

(10) : **(Şüphe yok ki, gizli konuşmalar)** Toplanmalar, birbirlerine karşı muzir olan esrar-ı kalbiyelerini dermeyan etmeleri **(şeytandandır)** onun bir vesvese si eseridir. O gibi muzir şeyleri, güzel ve fâideli göstermeğe çalışan, şeytandadır ve şeytan tabiatlı kimselerdir. **(îman etmiş onlar, mahzun olsunlar için)** Şeytan öyle muzir hareketlere bir takım sersem kimseleri sevkeder ve bir kısım mü'minleri musibetlere, felâketlere mâruz kalmak gibi bir tevehhüme düşürmek ister, **(halbuki onlara)** O mü'minlere şeytan **(bir** şey **ile** mezanret verecek **değildir)** öyle muzir vesveselerile, bir takım korkunç hâilelerin vücude geleceğini, kalblere düşUrmesile kimseye zarar vermeğe kaadir olamaz **(Allah'ın izni ile olan müstesna)** Cenab-ı Hak'kın lihikmetin dilemiş, vücude gelmesini takdîr buyurmuş olduğu hâdiseler ise vücude gelir, bunlar bir takdîr-i ilâhîye bağlıdırlar, yoksa şeytanın arzusile, tehdit etmesile vücude gelecek şeyler değildirler, **(ve artık mü'minlcr, Allâh-ü Tealâ'ya tevekkülde bulunsunlar)** öyle şeytanî vesveselere kapılarak hüzn ve kedere düşmesinler, işlerini Cenab-ı Hak'ka tefvizde bulunarak muvaffakiyeti o Haalık-ı Kerîm'den beklesinler, O'na iltica ederek şeytanın ve emsalinin iğfalâtına, muzir tavsiyelerine kıymet vermesinler, hangi bir fanî menfaat ümidile mukaddes dinlerinin ahkâmına muhalefete cür'et göstermesinler, ne mühim bir tenbîh-i ilâhî!.

«Necva» İki kişi arasmdaki sır, gizli konuşma, fısıltı demektir.

(11) : (Ey **mü'minler!. Size meclislerinizde genişlik gösteriniz)** Yanınıza gelecek kimselere yer veriniz, vüs'at gösteriniz, onları da meclisinize kabul ediniz **(denildiği zaman hemen genişleyiveriniz)** o gelenleri de yanınıza kabul ediniz. İçtimaî terbiye bunu icabeder. Siz bu gibi ahlâkî vazifelere riayet edince **(Allâh-ü Tealâ da sizin için genişlik verir)** sizi her hususta vüs'ate, suhulete nâil buyurur. **(Ve** size **kalkın)** gelen kimselere yer verin veya namaz gibi, cihad gibi bir emr-i hayrı ifâya koşun **(denildiği vakit te hemen kalkın)** o husustaki emre imtisâl ediniz. **(Allah sizden îman etmiş olanları yükseltir.)** Din-i İslâm'ın bütün enirlerini, nehîlerini ayn-ı savap görerek onlara riayet edenlerin kadrini i'lâ buyurur, onları güzel methüsenâya, ahirette de cennetlere nail kılar, **(ve kendilerine il m verilmiş olanları ise dereceler ile)** daha fazla sevaplara, âtıfetlere, rıza-i ilâhîye mazhariyet ile yükseltir, nice saadetlere nail buyurur. **(Ve Allah yapar olduğunuz şeylerden haberdardır)** Artık güzel amellerde bulunanlar, elbette ki, ilâhî nîmetlere nail olacaklardır. Hilâfına hareket edenler de lâyık oldukları cezalara kavuşacaklardır. Binaenaleyh bu kelâm-ı ilâhî, hem tebşîri, hem de tehdidi hâvîdir.

«Bu âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzulü hakkında şöyle bir rivayet vardır: Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Aleyhi Vesellem bir gün Suffe'de bulunuyordu, **o** yerde bir darlık vardı, Ashab-ı Kiram ile dolmuştu, Ashab-ı Bedr'den bâzı zatlar, o meclise gelmişler, oturacak yer bulamadıkları için ayakta kalmışlardı. Peygam-

ber Efendimiz ise Ensar ve Muhacirini kiramdan olup da Bedr gazvesinde bulunmuş olan mücahitlere ikramda bulunurdu, o mecliste bulunup da Ehl-i Bedr' den olmayan bazı ashaba: Kalkınız da şu zatlara yer veriniz diye emretmişti, onlar da kalkmışlar, fakat Resûl-i Ekrem'e yakın bulunmak şerefinden mahrum kalacakları endişesüe o kalkmaları kendilerine ağır gelmişti. Münafıklar ise bunu bir vesile ittihaz ederek mırıldanmaya başlamışlar, vaktile meclise gelen kimseleri mevkîlerinden kaldırdı da sonradan gelenleri tercih etti demişler, bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuştur. Maamafih hükmü umum meclislere şâmildir.

«Fesh» geniş, vâsi demektir, «Tefessüh» de genişlik göstermektir. «Neşez» de kalkmak yerden yükselmek, ayak üzere durmak manasınadır.

*

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ
صَدَقَةً ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١٢﴾ ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا
وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(12) : Ey îman etmiş olanlar!. Peygambere mahremâne maruzatta bulunmak istediğiniz zaman maruzatınızdan evvel —fakirlere— bir sadaka takdim ediniz» bu sizin için hayrlıdır ve ziyade temizliktir. Fakat —Tasadduk edecek bir şey— bulamaz iseniz artık şüphe yok ki: Allâh, gafurdur, rahimdir.

(13) : Yâ maruzatta bulunmadan önce sadakalar takdim etmenizden korktunuz mu? Madem ki, yapmadınız ve Allâh üzerinize afv ile nazar buyurdu, artık namazı ikame edin ve zekâtı verin ve Allah'a ve Peygamberine itaat eyleyin ve Allah yapar olduğunuz şeylerden haberdardır.

*

İ Z A H

(12) : Bu mübarek âyetler de mü'minlerin Huzur-i Nebevî'ye girip münacatta, maruzatta bulunmalarından evvel fakirlere bir miktar sadaka vermelerini emrediyor, bunun bir hayra, bir nezahete hadim olduğunu bildiriyor. Maamafih tasadduk edecek bir şey bulamayanların mağfireti sübhaniyyeye nail olacaklarını haber veriyor. Böyle bir sadakayı ağır görüp te vermeyenlerin de afv-i ilâhîye uğrayacaklarını, artık namazlarını kılıp zekâtlarını vermekle ve Cenab-ı Hak ile Resulüne itaat etmekle mükellef olduklarını beyan ve neler yapar olduklarından o Haalık-ı Azîm'in haberdar bulunduğunu ihtar etmektedir. Şöyle ki: (Ey **îman etmiş olanlar.)** Ey Şeref-i İslâm'ı haiz bulunanlar (Peygambere mahremâne maruzatta **bulunmak** istediğiniz zaman) o Resûl-i Zîşan'ın huzuruna girip bazı hususatınıza ait konuşmak istediğiniz vakit, bu (maruzatınızdan evvel) fakirlere (bir sadaka **takdim** ediniz) böyle bir miktar yardımda bulununuz (bu) sadaka vermeniz **(sizin için hayrlıdır** ve ziyade temizliktir.) Çünki böyle bir sadaka verilmesi, evvelâ Resûlullâha karşı bir hürmete, fazla bir merbutiyyete, onunla konuşmanın büyük bir şeref olduğunu takdire delâlet eder. Saniyen: Bu vesile ile bazı fakirlere yardım edilmiş, insaniyet nâmına iyilikte bulunulmuş olur. Salisen: Bu sebeple samimî mü'minler ile münafıklar anlaşılmış, dünya varlığına düşkün olanlar ile ahireti,' İnd-i ilâhî'deki mükâfatları arzu edenler ayrılmış bulunuyorlar, **(fakat)** Tasadduk edecek bir şey (bulamaz iseniz, artık şüphe **yok ki:** Allâh, **gafurdur,** rahimdir.) sadaka veremiyeceğinizden dolayı sizi muazzep etmez. Bu kavl-i şerif, bu sadakanın vacip olduğuna delâlet ediyor. Çünki vacip olmasa idi, sadaka vermekten âciz olanların mağfirete nail olacaklarını beyan muvafık olmazdı. Zira vacip olmayan bir şeyi âdemi ifa, müoazat-ı müstelzim olmaz ki, onun hakkında mağfiret, mevzuubahis olsun, maamafih bu sadakanın mendûb olduğuna kaail olanlar da vardır.

İbn-i Abbas Raziyallâhü Anh'tan mervîdir ki: Müslümanlar, bir çok şeyleri sormak için Huzur-i Nebevî'ye koşuyorlardı. Bu hâl, Resûl-i Ekrem'e ağır gelmeğe başlamıştı. Cenab-ı Hak ta Peygamberinin yükünü hafifletmek için bu âyeti inzâl buyurdu. Bunun üzerine birçok kimseler, öyle müracaatlardan geri durdular. Hattâ deniliyor ki: Bu sadaka hakkındaki teklif, on gün devam etti, bu müddet içinde yalnız İmam-i Ali Hazretleri bir dinar sadaka verdi, sonra bu teklif şu onüçüncü âyet-i kerîme ile nesh edilmiştir.

(13) : Ey Resûl-i Ekrem'e çokça müracaatlarda bulunanlar!. **(Ya maruzatta bulunmadan önce sadaka takdim etmenizden korktunuz mu?)** Ö yüzden fakir düşeceğinizi mi zannettiniz? O sebeple mallarınızın zayi olacağına dair şeytan size vesveselerde mi bulundu? **(Madem ki, yapmadınız)** . Emrolunduğunuz sadakayı vermek istemediniz, o size meşakkatli görünmüş oldu, artık Mâbûd-i Kerîm, yükünüzü hafifleştirdi, **(ve Allah üzerinize afv ile nazar buyurdu)** bu sa-

daka vazifesini sizden kaldırdı, bu husustaki teklif, hakkınızda bir lûtf-i ilâhî olarak nesh edildi **(artık namazı ikame edin)** bu vesile ile de Cenab-ı Hak'km afvına karşı vazife-i şükrânı ifâ etmiş olun ve bu namaz sayesinde ruhlarınızı ilâya, kalplerinizi tenvire, bidayet yolunu takibe muvaffak olunuz. (Ve zekâtı verin) O sizin için içerinizi cimrilikten tasfiyeye, mallarınızı tezyide ve din kardeşlerinize yardıma bir vesile bulunmuş olur. **(Ve Allah'a ve Peygamberine itaat eyleyin)** Onların şâir bütün enirlerine, netlilerine riayetten asla ayrılmayınız. Sizin selâmet ve saadetiniz o sayede temin edilmiş bulunur. **(Ve Allah, yapar olduğunuz şeylerden haberdardır.)** Sizin bütün âmellerinizi, niyetlerinizi, esrar-ı kalbiyenizi tamamen bilmektedir. Sizleri meş'ru, makbul âmelelrinizden dolayı mükafatlara nail edecektir. Memnu, muzir hareketlerinizden dolayı da cezalara giriftar buyuracaktır. Artık bu hakikati güzelce düşününüz.

***

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا
غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ V
مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

MEALİ ÂLİSİ

(14) : Görmedin mi, o kimseleri ki: Üzerlerine Allah'ın gazap etmiş olduğu bk kavmi dost edindiler? O kimseler, ne sizdendirler ve me de onlardandırlar, ve bilir oldukları hâlde yalan yere yemin ederler.

(15) : Allah, o kimseler için bir şiddetti azap hazırlamıştır. Şüphe yok ki, onlar ne fena işler yapıyorlar.

(16) : Yemînlerini bir kalkan ittihaz ettiler de —nâsi— Allâh yolundan çevirdiler, artık onlar için bir rüsvay edici azap vardır.

(17) : Onları ne malları ve ne de evlâtları hiç bir şey ile Allah'tan kurtaramaz —müstağni kılamaz— onlar, ateş ashabıdırlar, onlar o ateşte ebediyen kalıcılardır.

***

İ Z A H

(14) : Bu mübarek âyetler de gazab-ı ilâhîye uğramış kimseleri dost tutan ve hadd-i zâtında ne mü'minlerden ve ne de o kimselerden olmayan münafıkların yalan yere yemîn edip kendilerini müslüman göstermek istediklerini bildiriyor. O münafıklar için pek şiddetli bir azabın hazırlanmış olduğunu haber veriyor. O münafıkların yalan yere yemîn ederek nâsi din-i ilâhîden çevirmeğe çalıştıklarını ve bu yüzden kendilerini rüsvay edecek bir azaba namzet bulunduklarını ihtar ediyor. Artık o gibi dinsizleri azab-ı ilâhîden hiç bir şeyin kurtaramıyacağını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Peygamber-i Zîşan!. (Görmedin mi?) Haber ver, ne kadar taaccüp edilecek bir hâl!. (O kimseleri ki,) O münafık şahısları ki, (üzerlerine Allâh'ın gazap etmiş olduğu bir kavmi) yâni Yahudileri (dost edindiler) onlara karşı hayrhah göründüler, mü'minlerin esrarını onlara naklederler. Maamafih (o kimseler) o münafıklar, haddizatında (ne sizdendirler) ne müslümandırlar. (Ve ne de onlardandırlar) Ne de Yahûdîlerdendirler. Onlar, zahiren, lisanen müslüman görünürler, korkularından dolayı müdarada bulunurlar ve onlar Yahûdî de değildirler. Zira, Yahudi'lerin de hak bir din üzere olduklarına kalben kail olmazlar, mücerret dünyevî bir maksada binaen onlardan görünmek isterler. İşte bu, bir muktezay-i nifaktır, (ve) O münafıklar (bilir oldukları halde) itikatlarına muvafık olmadığını ve yalan yere yemîn ettiklerini bile bile (yemîn ederler) Vallahi biz müslümanız derler, Allâh-ü Tealâ'nın vahdaniyetine ve Resül-ü Ekrem'in risaletine şahadette bulunurlar.

(\\Ş) : Artık (Allah) Tealâ Hazretleri (o kimseler için) öyle yalancı, münafık şahıslara mahsus (bir şiddetli azap hazırlamıştır) onlar böyle bir azaba müstahik olmuşlardır, (şüphe yok ki, onlar ne fena işler yapıyorlar) Müslümanların aleyhine çalışıyorlar, islâm düşmanlarına karşı cemile göstererek esrar-ı müslimînd onlara haber veriyorlar.

(16) : Evet.. O münafıklar (Yeminlerini bir kalkan ittihaz ettiler de) kendilerini o sayede ehl-i îman gibi gösterdiler, o suretle mü'minlerin aralarına sokuldular, bir çok yanlış telkinlerile nâsi (Allâh yolundan çevirdiler) bir takım kimselerin islâmiyeti kabullerine mâni oldular, islâmiyet hakkında yanlış malûmat vererek bir nice gafil kimseleri şeref-i islâmiyetten mahrum bıraktılar. (Artık on-

lar için) O münafıklara ait **(bir rüsvay edici azap vardır)** ahirette müthiş bir cezaya çarpılacaklardır. Kendilerinin nifakları teşhir edilmiş, yalan yere yeminleıı yüzünden, dehşetli bir ihanete uğramış olacaklardır.

(17) : **(Onları)** Öyle münafık kimseleri dünyada da, kıyamet gününde de **(ne malları ve ne de evlâtları hiç bir şey ile Allah'tan kurtaramaz)** müstağni kılamaz, onların imdadına hiç biri koşamayacaktır, **(onlar, ateş ashabıdırlar)** Cehennemde yanıp yakılacaklardır **(onlar, o ateşte ebediyen kalıcılardır.)** Onlar, o cehennemden asla çıkamıyacaklardır. İşte küfr-ü nifakın ebedî cezası!.

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا
فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ
هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ
اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ
﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾
كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(18) : O günkü, Allâh, onları topyekûn kabirlerinden kaldırıp mahşere sevkedecektir. Artık size yemin ettikleri gibi ona da yemin edeceklerdir. Ve sanacaklardır ki, muhakkak kendileri birşey üzerindedirler. Haberiniz olsun ki, onlar, şüphe yok onlar, yalancılardır.

(19) : Onların üzerlerine şeytan galebe etmiş de onlara Allah'ın zikrini unutturmuştur. Onlar, şeytanın ieşkerleridir. Haberiniz okun ki, şüphe yok şeytanın leşkerleri, onlar, hüsrana uğramış olanlardır.

(20) : Muhakkak o kimseler ki, Allâhe ve Resulüne muhalefette bulunurlar, işte onlar, zelil olanların arasındadırlar.

(21) : Allâh, yazdı ki: Elbette ben galebe edeceğim, Ben, Peygamberlerim de, şüphe yok ki, Allâh kavî'dir, azizdir.

İ Z A H

(18) : Bu mübarek ayetler de ahirette mahşere toptan sevkedilecek kâfirlerin yalan yere yemîn ederek kâfir olmadıklarını iddia edeceklerini' ve bu iddialarının kendilerine bir fâidebahş olacağı zannında bulunacaklarını bildiriyor. Halbu ki, onların şeytana mağlûp olmuş, Zikrüllâhi unutup şeytanın cemaati mesabesinde bulunmuş kimseler olduklarını teşhir ediyor. Allâh-ü Tealâ'ya ve Peygamberine karşı adavette, muhalefette bulunanların en zelil kimseler olduklarını ihtar eyliyor. Bînihaye kuvvet ve izzetle muttasif olan Allâh-ü Tealâ ile Peygamberlerinin o kâfirlere galip olacaklarını şöylece mü'mınlere tebşir buyurmaktadır: Ey Resûl-i Zîşan!. O kâfirlere ihtar et, onlar için öyle şiddetli bir azap vardır **(o günki, Allâh)** Tealâ Hazretleri **(onları topyekûn kabirlerinden kaldırıp mahşere sevkedecektir)** hepsi de badel'muhasebe cehenneme atılacaklardır. **(Artık)** O kâfirler, dünyada ehl-i îman olduklarına dair (size **yemin ettikleri gibi ona da)** o Mâbûd-i Azîm'e de **(yemin edeceklerdir.)** Allah'a and olsun ki, biz müşriklerden, kâfirlerden olmadık diyeceklerdir, **(ve sanacaklardır ki: Muhakkak kendileri bir şey üzerindedirler)** Bu yeminlerinin kendilerine bir fâide vereceği kanaatinde bulunacaklardır. Heyhat ne kadar aldanıyorlar!. **(Haberiniz olsun ki, onlar şüphe yok onlar)** o dinsizler **(yalancılardır.)** yalan yere yemin edeceklerdir. Bahusus Haalık-ı Azîm'e karşı öyle yalan yere yemîn etmek fezahatinde bulunacaklardır. Onlar kendilerinin bütün ahvâlini **o** Haalık-ı Alîm'in bildiğini düşünemiyeceklerdir,

(19) : **(Onların üzerlerine şeytan galebe etmiş de)** Vesveselerile onları sapıttırarak öyle küfr ve şirke düşürmüş de **(onlara Allah'ın zikrini unutturmuştur)** O Mabûd-i Kerîm'i zikretmekten, O'nun dinî hükmlerine riayette bulunmaktan onları gafil bulundurmuştur. **(Onlar)** Öyle küfr ve isyana dalmış kimseler **(Şeytanın leşkerleridir.)** Şeytana tâbi, onun taîfesinden madut bulunmaktadırlar. **(Haberiniz olsun ki, şüphe yok şeytanın leşkerleri)** evet., **(onlar)** O şeytana uyanlar **(hüsrana uğramış olanlardır.)** en büyük zarar ve ziyana helake manız kalan onlardır. Çünkü onlar, **o** dinsizlikleri yüzünden ebedî azaba müstahik olmuşlar, uhrevî selâmet ve saadetten ebediyen mahrum kalmışlardır.

(20) : **(Muhakkak o kimseler kî, Allah'a ve Resulüne muhalefette bulunurlar)** Hudud-i İlâhîyyeye riayetten ayrılırlar, uhdelerine düşen dinî vazifeleri edâ'dan kaçınırlar **(işte onlar zelil olanların arasındadırlar)** onlar da zillete, mağlûbiyete uğrayacak kimseler cümlesinden bulunmaktadırlar, onlar dünyada mağlûbi-

yete, esarete, mahrumiyete uğrarlar, ahirette de şeytanlar ile beraber pek elemli azaplara tutulurlar.

(21) : **(Allah yazdı ki:)** Yâni takdir ve levh-i mahfuzda tesbit buyurdu ki: **(Elbette ben galebe edeceğim, Ben)** ve **(Peygamberlerim de)** galebe edeceklerdir. Evet.. Nihayet galebe ve nusret, din-i ilâhî tarafında tecellî edecektir. Din-î ilâhî kılıç ile olduğu gibi hüccet ile, edille-i akliye ile de edyan-i batileye galebesini gösterecektir. Nitekim de göstermiştir. **(Şüphe yok ki: Allah kavidir)** Peygamberlerine yardım etmek için gayr-i mütenahi bir kuvveti haizdir. Ve o Halık-ı Azîm **(Azîzdir)** her murad buyurduğu şeyi vücude getirmeğe kaadirdir. Şân-ı ulûhiyetinde hiç bir mağlûbiyet mutasavver değildir. Amenna..

«Mukatilden şöyle rivayet edilmektedir: Mü'minler. Allâh-ü Tealâ bize Mekke'nin, Taifin, Hayber'in ve etrafındaki yerlerin fethini nasip buyurursa ümit ederiz ki, Allâh-ü Tealâ bizi Faris ve Rûm üzerine-de galip kılar. Münafıklardan Abdullah İbn-i Selûl de demiş ki: Siz Rûm ile Fars'ı öyle galip olduğunuz bazı karyeler gibi mi sanıyorsunuz? Vallâhi onlar sizin zannettiğinizden daha ziyade adede ve şiddetli kuvvete sahiptirler. Bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuş, Hak Tealâ'nın ve Peygamberinin her şeye galip olabileceklerini bildirmiştir. Nitekim «j^JLM ^ IJ;». jl^» âyet-d kerîmesi de bunu natıktır.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَٓادُّونَ مَنْ حَٓادَّ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُٓوا اٰبَٓاءَهُمْ اَوْ اَبْنَٓاءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشِيرَتَهُمْ
اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فٖي قُلُوبِهِمُ الْاٖيمَانَ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(22) : Allah'a ve ahiret gününe îman eden hiç bir kavmi bulamazsın ki, Allâh'e ve Resûlüne muhalefet eder kimseleri sevsinler velev ki: Babalan veya

oğulları veya kardeşleri veya kabileleri olsunlar, onlar o zatlardır ki, —Allah— onların kalblerinde iman yazmıştır. Ye onları kendisinden bir ruh ile teyîd etiniştir ve onlan altlarından ırmaklar akar cennetlere girdirecektir. Oralarda ebediyen kalıcılardır. Allah, onlardan razı olmuştur, —onlar da— O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın fırkasıduv Agâh olunuz ki, muhakkak Allah fırkasıdır, onlardır necata ermiş olanlar.

.*.

İ Z A H

(22) : Bu mübarek âyetler de hakikî mü'minlerin evsafını, muvaffakıyyatiıii bildiriyor. Onların Allâh-ü Tealâ'ya ve O'nun Peygamberine muhalefet edenlere velev ki: Kendilerinin enkaripleri bulunsunlar muhabbette bulunmayacaklarını beray-i tahsîn haber veriyor. O mümtaz mü'minlerin kalblerinde îman tesbit edilmiş ve taraf-ı ilâhîden bir rûh ile te'yid olunmuş olduklarını beyan buyuruyor. Onların ahiretde ne kadar güzel cennetlere nail olacaklarını tebşir ediyor, o muhterem zâtların rızayri hak'ka mazhar ve necata nail bir fırka-i ilâhîyye olduklarını dlân buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Resûl-i Zîşan!. Veya onun ümmetinden bulunan hangi muhterem bir müslüman! **(Allah'a ve ahiret gününe îman eden hiç bir kavmi)** Bir zümre-i müsliminî **(bulamazsın ki, Allah'a ve Resûlüne muhalefet eden kimseleri sevsinler.)** o muhaliflere muhabbette bulunsunlar, çünki öyle bir muhabbet, o muhalefete razı olmayı müstelzim olur. Böyle bir rıza ise ebedî hüsrana bais, azabı calip bulunur, **(velev ki,)** O sevecekleri kimseler, kendilerinin **(babalan veya oğullan veya kardeşleri veya kabileleri olsunlar)** zira Cenab-ı Hak'ka ve O'nun Peygamberine muhalefet eden, düşmanlıkta bulunan bir şahıs, bütün beşeriyet hakkında bir canî mesabesindedir. Öyle bir canîye muhabbet ise umuma karşı bir hakaret, bir vicdansızlık mahiyetinde bulunmuş olur. Maamafih insan için en büyük gaye, Rıza-i İlâhî'yi kazanıp selâmet ve saadeti temin etmektir, öyle dinsizlere, Hak'ka muhalefet edenlere gösterilecek bir muhabbet ve merbutiyet ise bu gayeyi mahveder, insanı ebedî hüsrana bırakır.

Tarih-i İslâm gösteriyor ki: Ashab-ı Kiram'dan bir nicesi, bâhusus Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Hamza gibi zatlar Bedr gazvesinde vesairede dinsiz olan kariplerine karşı cephe almış, onları tenkil etmişlerdir.

Hattâ rivayet olunuyor ki: Bu âyet i-Kerîme Ebu Bekr Raziyallâhü Anh hakkında nazil olmuştur. Babası Ebu Kuhafe, bir gün Resûl-i Ekrem Efendimize seb etmiş, Hazret-i Ebu Bekr de Ebu Kuhafe'yi hemen yakalayarak yumruk vurmuş, onun dişleri dökülmüş, sonra Peygamberimizin huzuruna gelince bu hâdiseyi anlatmış, Peygamber Efendimiz de öyle yaptın mı?. Diye sormuş, o da «evet» yaptın? Üeyince Resûl-i Ekrem Efendimiz: «bir daha öyle **yapma» di-**

ye buyurmuş, Hazret-i Ebu Bekr de demiş ki: Seni Hak ile Peygamber gönderen Genab-ı Hak'ka yemin ederim ki: Eğer bana bir kılıç yakın bulunmuş olsa idi elbette onu katledeıdim» diye Resûl-i Ekrem'e olan fevkal'ade nierbutiyetini göstermiştir. İşte din muhabbeti, merbutiyeti böyle her şeyin fevkindedir. **(Onlar)** O din düşmanlarını sevmeyen mü'minler **(o zatlardır ki,) Allâh-ü Tealâ (onların kaiölerine îman yazmıştır.)** Yâni: İmanı vücude getirmiş, tesbît buyurmuştur, (ve **onları kendisinden bir rûh ile teyîd etmiştir.)** Hak Tealâ Hazretleri kendi taraf-ı ilâhîsinden veya îman cihetinden bir nûr ile, manevî hayatın medârı olan ulvî bir kuvvet ile veya Kur'an-ı Mübîn ile veya bir nusret-i azîm ile o muhterem mü'min kullarını takviye etmiştir. Onları ilm ve tirfan nûrlarile tenvîr buyurmuştur. Onlar o sayede pek mükemmel bir itminan-i kalbe, hak üzere sebate muvaffak olmuşlardır. **(Ve onları altlarından ırmaklar akar cennetlere girdirecekür.)** Öyle lâtif, bir çok ağaçlar ve saire ile müzeyyen bostanlara, bağlara nail buyuracaktır, **(oralarda ebediyen kalıcılardır.)** O nimetlerin zevali endişesinden tamamen azade bulunacaklardır. **(Allah onlardan razı olmuştur.)** Onlara pek ziyade ihsan buyurmuş olduğu dünyevî ve uhrevî nimetler, mufkiyetler, rahmet ederleri o Rızay-i İlâhî'nin bir muktezasıdır. O zatlarda **(O'ndan)** O Haalık-ı Kerîm Hazretlerinden her veçhile **(razı olmuşlardır.)** çünkü onlara verdiği nimetler, saadetler, ümidlerinin, tasavvurlarının fevkinde bulunmuştur, **(işte onlar) O rıza-i** ilâhîye mazhar zatlar **(Allah'ın fırkasıdır)** onun dini uğrunda çalışan, mücahedede bulunan mümtaz leşkerlerdir. **(agâh olunuz ki, muhakkak Allah fırkasıdır.)** evet **(onlardır)** o pek güzîde fırkadır, **(necata ermiş olanlar.)** İki âlemde de fevz-i azîme, selâmet ve saadete namzet olan; o mübarek, güzîde zatlardır. Ne büyük bir tebşir-i ilâhî.. Rahîm ve kerîm olan Mabûd-i Azîmüşşan, bizleri de o zümreci Naciye'ye ilhak buyursun, âmîn.. Bihürmet-i Seyyid-ilmürselîn.

***

EL - HAŞR SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «Elbeyyine» sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nâzil olmuştur. Yirmidört âyet-i kerimeyi hâvidir. Kendisinden evvelki sûret-ül Mücadele ile aralarında büyük bir münasebet vardır. Şöyle ki: Sûret-ül'mücadele de Allâh-ü Tealâ'nın ve Resulünün münkirlere galip olacaklarını bildirmiştir, Hak Teala'ya ve Resûlüne muhalefette bulunanların denaet-i halleri gösterilmiştir. Münafıklar ile Yahudilerin birbirine karşı yapma bir surette dost görünmekte oldukları teşhir edilmiştir. Bu Sûret-ül'Haşrde de o münkirlerin hiç ummadıkları bir cihetten mağlûbiyete uğrayarak kalblerine büyük bir korkunun düşürüleceği bildirilmiştir. Ve Cenab-ı Hak'ka ve Peygamberine karşı muhalefette bulunanlar teşhîr edilmiştir. Münafıklar ile Yahudilerin birbirine dost göründükleri ve Yahudilerin bir hezimete uğrayıp o dostluktan bir fâide göremiyecekleri beyan buyrulmuştur.

Maamafih bu SûretüTHaşr'ın başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Allâh-ü Tealâ'nın bütün noksanlardan münezzeh olduğunu beyan.

(2) : Cenab-ı Hak'km ve Resûl-i Ekrem'in düşmanlarına galip olacaklarını tebşîr.

(3) : Düşmanlardan alınacak ganimet mallarının kimlere sarfedileceğini tayiri.

(4) : Mü'minlerin terakkiyata, kemalât-ı ahlâkîyye'ye nâiliyetleri için kendilerine verilen nasihatlar.

(5) : Kur'an-ı Azîm'in Uluvv-i kadrini, Cenab-ı Hak'kın mukaddes isimlerini, vasıflarını ilân.

Bu mübarek sûrenin unvanı olan (Haşr'den) murad, kıyamet günündeki haşr ve neşr değildir. Belki Yahûdîler'den Ben-i Nadıyrın yurtlarından çıkarılıp etrafa dağılmış olmalarıdır. Bu itibar ile bu Sûrret-üThaşr'e «Ben-i Nadir» sûresi unvanı da verilmiştir.

❖

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ
الَّذِي اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ
الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ
مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ
الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا
يَا اُولِي الْاَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ
لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa Allah için tesbîhde bulunmaktadır. Ye O; bihakkın galiptir, sahib-i hikmettir.

(2) : O, o —zat-ı akdes— dir ki: Ehl-i kitaptan kâfir olanları ilk sürgün için yurtlarından çıkardı. Onların çıkacaklarını siz zannetmez idiniz, onlar da şüphe yok zannettiler ki, kendilerini Allah'tan koruyacak olan, karalarıdır. Fakat Allâh, onlara hiç hisaba almadıklan bir cihetten geldi ve yüreklerine korku düşürdü, öyle ki: Evlerini hem kendi ellerile ve hem de müzminlerin ellerile harap eder oldular. Artık ey basiret sahipleri!. İbret alınız.

idi) onu takdîr buyurmasa idi (elbette onları yine dünyada muazzep ederdi) daha büyük felâketlere kati ve esarete uğratırdı. Onlar, böyle cezalara müstahik olmuşlardı, (ve onlar için ahirette ise ateş azabı vardır.) Onlar, o küfrlerinden dolayı cehennemde müebbeden muazzep olup duracaklardır.

«Haşr» kelimesi, toplamak, bir yerde biriktirmek, bir cemaati yerlerinden çıkarıp savaş ile veya emsâli ile rahatsız etmek mânasınadır.

«Ba's etmek yâni: Göndermek, uykudan uyandırmak, ölüyü diriltmek mânasında da müstameldir. Nitekim ölüleri kabirlerinden kaldırıp mahşer denilen bir toplanılacak mev'kie göndermeğe. de haşr-ı emvat ve Ba's Ba'delmevt denilmektedir.

Bu ikinci âyet-i kerîmedeki ilk haşr'den murat ise Yahudilerin Medine-i Münevvere civarından defi olup gitmeleridir. Onların haklarındaki ikinci haşrde kıyamet gününde vakî olacaktır. Veya Hazret-i Ömer tarafından onların Haberden çıkarılıp Şam tarafına sevkedilmeleridir.

«Bu mübarek ayetlerin sebeb-i nüzulü şöylece beyan buyrulmuştur:

Bu mübarek âyetler: Yahudilerden büyük bir taife olan Ben-i Nadir hakkında, nâzil olmuştur. Resûl-i Ekrem Sallâllâkü Aleyhivesellem Efendimiz, Medine-i Münevvere'ye hicret buyurunca Ben-i Nadir ile bir müsalehede bulundu, onlar müslümanlann ne lehinde ve ne de aleyhinde bulunmayacaklarına dair söz verdiler. Peygamber Efendimiz, Bedr gazvesinde muvaffak olunca onun tevratta evsafı yazılmış olan Peygamber-i Zîşan olduğuna kaail oldular. Fakat bilâhara Uhud gazvesinde müslümanlann hezimete uğrar gibi olduklarını görünce şüpheye düştüler. Resûl-i Ekrem ile müslümanlara karşı adavetlerini göstermeğe başladılar. Yahudilerden Ke'ab İbn-i Eşref kırk süvari ile Mekke'ye gitmiş, Kureyş müşriklerile görüşmüş, Kabe'nin örtüleri arasında toplanarak müslümanlar aleyhinde bir ittifakta bulunmuşlar, sonra ke'ab, arkadaşlarüe beraber Medine-i Münevvere'ye avdet etmişti, işte bu sırada Cibril'i Emîn Hazretleri gelmiş, Resûl-i Ekrem'e o yapılan ittifakı haber vermişti/Peygamber Efendimiz de Muhammed İbn-i Mesleme'ye emretti, o da geceleyin gidip Ke'ab'ı katleyledi. Sabah olunca Resûl-i Ekrem Efendimiz Zehre denilen bir köyde ikamet eden Ben-i Nadîr'in yanlarına bir miktar Ashab-ı kiramı ile gitti, Medine-i Münevvere civarından çıkıp gidin diye emretti. Onlar ise Ke'ab'ın katlinden dolayı teessürler içinde bulunuyorlardı, on gün müsaade istediler, fakat bu müddet içinde savaşta bulunmayı göze aldılar. Münafıklardan olan Abdullah İbn-i Übey ile arkadaşları ise: «Kâralarınızdan çıkmayın, savaşta bulunun, biz de sizinle beraberiz, size yardım ederiz» diye Ben-d Nadîr'i iğfale çalıştılar. «Şayet yurdunuzdan çıkarsanız biz de sizinle beraber çıkarız» dediler. Bunun üzerine o Yâhûdîler, Resûl-i Ekrem'e haber gönderdiler «sen Ashabından otuz kişi ile falan yere

çık, bizden de otuz kişi çıksın, görüşünüz, eğer onlar, seni tasdik eder, sana îmanda bulunurlarsa biz de sana cümleten îman ederiz» diye haber göndermişlerdi, asıl maksatları ise Hazret-i Peygamber'e suikast etmek idi. Ben-i Nadir'den bir hayrhâh kadın ise ensar-ı keram'dan bulunan miislüman kardeşine haber göndermiş, Bcn-i Nadiñin suikastte bulunacaklarını bildirmiş, o miislüman zatta hemen koşarak keyfiyeti Resûl-i Ekrem'e bildirmişti. Artık Peygamber-i Alîşan Efendimiz, ertesi günü bir kuvve-i askeriye ile gidip Ben-i Nadir'i yirmibir gece muhasara allında bulundurmuş, o Yahudîlerin kalblerine büyük bir korku düşmüş ve kendilerine münafıkların yardım edeceklerinden meyus bir halde kalmışlardı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem'den sulh istemişler, Peygamber-i Zîşan da sulha razı olmamış, meğer ki, Medine-i Münevvere civarından çıkıp gitsinler diye emretmiş, onlar da buna razı olmuşlar, artık her üç ev halkı bir deveye silâhtan başka yükleyebilecekleri eşyayı yükleyip götürmek üzere sulh yapılmış, onların bir çokları Şam'a, Eriha'ye, Ezria'te gitmişler, iki aile efradı da Hayber'e ve bir taifede Hıyre'ye çıkıp gitmiştir. İşte bu hâl onlar için ilk haşrdır.

ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِّ اللّٰهَ فَإِنَّ اللّٰهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً
عَلٰى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَا أَفَاءَ اللّٰهُ عَلٰى
رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ
يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(4) : Bunun sebebi ise, şüphe yok ki: Onlar Allâh'a ve Peygamberine karşı muhalefete kalkıştılar ve her kim Allah'a karşı muhalefete kalkışırsa artık şüphe yok ki, Allah'ın ikabı pek şiddetlidir.

(5) : Herhangi bir Hurma ağacından ne kestiniz ise veya onu kendi kökleri üzerinde dikili bıraktınız ise hemen Allah'ın izni iledir. Ve fasıklan perişan etmesi içindir.

(6) : Ve Allah'ın Peygamberine onlardan bilâharp bir ganimet malı olarak ne verdiğine gelince siz onun üzerine ne at'lan ve ne de deve'den bir şey koşturmadınız. Fakat Allah, Peygamberlerini dilediği kimselere musallat kılar ve Allâh her şey üzerine bihakkın kaadirdir.

*
. .

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler: O bir kısım Yahudilerin yurtlarından ayrılıp perişan bir hâlde etrafa dağılmış olduklarının sebebini bildiriyor. Onların Cenab-ı Hak'ka ve onun Peygamberine muhalefetlerinden dolayı öyle felâketlere uğramış olduklarını gösteriyor. Ve Haalık-ı Azîm'in Peygamberlerini takviye buyurduğunu ve Hazret-i Peygamberin o gibi düşmanlarından bilâharp elde ettiği ganimet mallarının bir mesaiye muhtaç olmaksızın mahza Haalık-ı Kadîr'in te'yid ve teslitile husule geldiğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (bunun sebebi ise) O din düşmanlarının öyle dünyevî ve uhrevî azaplara uğramalarını istilzam eden şey ise (şüphe yok ki: Onlar, Allah'a ve Peygamberine karşı muhalefete kalkıştılar) Din-i İslâm'ı inkâr, Resûl-i Ekrem'i tekzibe cür'et ettiler (ve her kim Allâh'a karşı muhalefete kalkışırsa) Din-i İlâhîye karşı adavet gösterirse (artık şüphe yok ki, Allah'ın ikabı pek şiddetlidir.) öyle münkirler, o küfrleri sebebile böyle şiddetli azaplara ergeç mâruz kalacaklardır.

(5) : Evet.. Bütün kâinatta Cenab-ı Hak'kın hüküm ve takdiri cereyan etmektedir. Büyük, küçük her şey, Takdir-i İlâhîye tabidir, bir hikmete müstenittir. Binaenaleyh o nefy ve teb'it edilen kâfirlerden her hangisine ait olan (Herhangi bir hurma ağacından) her neyi (keşdiniz ise) onun devamına nihayet verdiniz ise (veya onu kendi kökleri üzerinde dikili bıraktınız ise) ona taarruz etmeyip hali üzere ibka ettiniz ise (hemen Allah'ın izni iledir.) Resûl-i Ekrem'ine bildirmiş olduğu emr-i ilâhîye müstenittir. (Ve fasikları) Zelîl (perişan etmesi içindir.) Böyle bir muamele, mü'minlere karşı nusret-i İlâhîyenin tecellîsini gösterir. Dinsizlerin rüsvay ve hüsrana giriftar olmalarına vesîle olur. İşte Medine-i Münevvere civarından uzaklaştırılan münkirlerin malları hakkında yapılan böyle bir muamelede islâmiyetin kuvvet ve izzetini göstermek, düşmanlarının da zillet ve meskenete düştüklerini ilân» etmek gibi maslahatlara istinat etmektedir.

Rivayet olunuyor ki: O kâfirlerin hurma ağaçlarının kesilip yakılmalarına emr olunduğu zaman bazı kimseler demişler ki: Yâ Muhammet!. —Aleyhisselâm— Sen bizi yerde fesattan nehyeder olmuşsundıır, şimdi bu ağaçları kesip yakmaktaki maksat nedir? Ve müslümanların kalblerine gelmişti ki: Resûl-i Ekrem'den sual edelim, bu ağaçları kesmekten, dolayı bizim için bir mükâfat var mıdır? Bunu terk ettiğimizden dolayı günahkâr olur muyuz?. Bunun üzerine bu

âyet-i kerîme nâzil olarak bununla din düşmanlarının hızlana, hüsrana uğratılmış olacakları bildirilmiş, bu muamelenin hikmetine işaret buyrulmuştur.

(6) : (Ve Allah'ın Peygamberine onlardan) O Benî Nadir kabilesinden (bilâ harp bir ganimet malı olarak ne verdiğine gelince) bunun hükmü de, hikmeti de nazara alınmalıdır, (siz onun üzerine ne aftan ve ne de devemden bir şey koşturmadınız) O malı elde etmek için bir savaşa atılmadınız. O mal, bir harp neticesinde, kâfirlerden alınan mal-i ganimet mesabesinde değildir, onun için müslümanlar bilfiil çalışmış değildirler. Binaenaleyh o mal, askerler arasında taksimi icabeden ganimet malları hükmünde bulunmamaktadır, (fakat Allah, Peygamberlerini dilediği kimselere musallat kılar) Sünnet-i ilâlıîyye böyledir. Peygamberlerini dinsizlere musallat eder, o dinsizlerin kalblerine korku düşürür, o Peygamberlere bilâharp teslimiyette bulunurlar. İşte HâtemüPmürselîn Hazretleri de böyle bir muvaffakiyete nail olmuştur, (ve Allâh her şey üzerine bihakkın kaadh-dîr.) Din düşmanlarını bazen bir savaş neticesinde, bazen de bir savaşa lüzum görülmeksizin mağlûp ve makhur düşürür, nitekim pek kuvvetli görülen Benî Nadir'i de böyle bir makhûriyete uğratmıştır.

Rivayete nazaran ashab-ı kiram, böyle bir feyi olarak Benî Nadir'den alınan malların aralarında taksim edilmesini, Resûl-i Ekrem'den istemişlerdi, nasıl ki, Bedir Gazvesinde alınan mallar öyle taksim edilmişti. Cenab-ı Hak ise bilâharp elde edilen mallar ile bir harp neticesi olarak elde edilen mallar arasındaki farkı beyan buyurmuştur. Birinci kısım malların sarfı, Resûl-i Ekrem'in iradesine müfevvezdir. Bu malların tahsili hususunda müslümanların mesaisi bulunmadığından bunların kendi aralarında taksimi, herhalde icabetmez.

«Feyi» lügatte gölge, geri dönmek, zeval vaktinden sonraki gölge demektir. Şer'an Feyi, kâfirlerden bir savaş ve üzerlerine bir hücum neticesi olmaksızın alınan mallardan ibarettir.

A

مَا اَفَاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ
دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا
نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٧
لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُولٰٓئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَ ٨ وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ
مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّا اُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٩

MEALİ ÂLİSt

(7) : AHâh'ü Tealâ, Peygamberine feyi olarak ne verdiyse Allah içindir ve Peygamberi içindir ve karabet sahipleri ve yetimler ve yoksullar ve yolda kalmış kimseler içindir. Tâ ki —bu mallar— sizden zenginler arasında dolaşır bir servet olmasın ve size Peygamber ne verirse artık onu alınız ve sizi neden menettiyse hemen ona nihayet verinıhs ve Allah'tan korkunuz. Şüphe yok ki: AUâh, azabı şiddetli olandır.

(8) : — O mal— Muhacirler olan fakirlere de aittir ki, omar kendi yurtlarından ve mallarından çıkarıldılar, Allah'tan bir İazl ve rıdvan ararlar ve Allah'a ve Peygamberine hizmet ederler. İşte sâdıklar olanlar onlardır.

(9) : Ve o kimseler ki: Onlardan evvel yurt ve îman edinmişlerdir, **kendilerine muhacerette bulunanları** severler ve onlara verilen şeylerden dolayı **kendi kalblerinde bir** ihtiyaç duymazlar, ve kendilerinde **bir** ihtiyaç bulunsa **dahi onları kendi** nefislerine tercih ederler. Ve **her kim** nefsinin **cimriliğinden korunnursa** iste **felaha ermiş olanlar onlardır.**

*

İ Z A H

(7) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in kâfirlerden bilâharp elde edeceği malların kimlere sarfedileceğini tayin ediyor ve o Peygamber-i Zîşan'ın verdiğine müslümanların razı olmalarım emreyliyor. Ve o malların mahza rıza-i ilâhî için yurtlarını terketmiş, islâmiyete hadim bulunmuş olan muhacirlere sarfedileceğini, ve sair mü'minlerin ihtiyaçları olsa dahi **o** muhacirleri kendi nefislerine tercih eder bulunduklarını beray-i tahsîn beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Allâh-ü Tealâ, Peygamberine)** Hatemül'mürselîn Hazretlerine **(Feyi olarak ne verdiyse)** bilâ muharebe mal-i ganimet olmak üzere ne İhsan ettiyse Kuryeza ve Beni Nadir gibi islâm düşmanlarının mallarından neleri nasip buyurdu ise o mallar, bir kavle göre altı kısma ayrılır. Bir kısmı **(Allah içindir)** onun takdîrile elde edildiği için kısmen onun rızası uğrundan sarfolunur. Kâbe-i Muazzama'nın imarına vesair mabetlerin inşaat ve tamiratına harcedilir. Yahut «Allah için» denilmesi bir tazîm nişanesidir. (Ve) O mallar, yalnız beş kısma ayrılır, bir kısmı **(Peygamber içindir)** bu kısım, Resûl-i Ekrem'in ahirete irtihalinden sonra, müslümanların mesalihine, ulemay-i dîne ve bir kavle göre islâm ordusuna ve hudutlarının muhafazasına sarfedilir. (Ve) O malların ikinci kısmı da **(karabet sahiplerine** sarfedilir. Yâni: Resûl-i Ekrem'in akribasından olan Benî Haşim' in ve Benî Muttalib'in mü'min olan efradına tevzi' edilir, (ve) Üçüncü kısmı da **(Yetimler)e** verilir. Yâni: Müslümanlardan fakir bulunan erkek ve dişi yetim çocukların ihtiyaçlarına sarfedilir. (Ve) Dördüncü kısmı da **(yoksullar)a** yâni: Cidden fakir olan ihtiyaç sahibi müslümanlara sarfedilir. (Ve) Beşinci kısmı da **(yolda kalmış kimseler içindir)** yâni: Yurdundan ayrılmış, parasız kalmış, yurduna kolaylıkla avdet etmesi mümkün bulunmamış olan müslüman yolculara sarfedilir. Bu malların böyle sarfedilmesi, muktezay'i hikmettir. (Tâ kh) Bu mallar **(sizden zenginler arasında dolaşır bir servet olmasın)** Zaman-ı cahiliyette olduğu gibi zenginlere verilip te onların aralarında bir fahr-ü mübahata vesîle bulunmasın. Asıl gaye, ihtiyâcı olanların ihtiyaçlarını gidermek, cemiyet, efradı arasında bir güzelce maişet ve'muaşeretin devamını temin etmektir. (Ve) Ey Müslümanlar... **(size Peygamber)** Mal vesaireden **(ne verirse artık onu alınız)** o size helâldir, (ve sizi) O Nebiyyi Zîşan **(neden menetti ise hemen ona)** men edilen şeye **(nihayet veriniz)** Onun yanma bir daha yaklaşmayınız. Çünkü: O Resûl-i Zîşan; hevadan söylemez, onun her emri, bir muktezay-ı hikmettir, (ve Al-

lâh'tan korkunuz) Onun Peygamberinin enirlerine imtisal edin, ve nehy ettiği şeyleri de terkeyleyin. **(Ve şüphe yok ki Allah)** Q Haallk-ı Azîm **(azabı şiddetli olandır.)** O'nun emrlerine, nehylerine itaatte bulunmayanlar, nihayet pek şiddetli cezalara uğrayacaklardır.

(8) : O beş kısma ayrılacak olan mal **(Muhacirler olan fakirlere aittir üd: Onlar kendi yurtlarından ve mallarından çıkarılddar,)** Mekke'deki kâfirler, o zatları öyle yurtlarından, servetlerinden ayırıp başka yerlere gitmekle muztar kılmışlardır. O muhterem muhacirler **(Allah'tan bir fazl)** bir sevap, bir nusret **(ve bir rıdvan ararlar)** onların gaye-i amali, islâmiyete hizmettir, sevaba, rıza-i ilâhîye nâiliyettir. **(işte Sadıklar olanlar, onlardır.)** Onların bütün ef'al ve harekâtı, kendilerinin ne kadar sâdık, ne kadar güzel ahlâk ile muttasif olduklarını göstermektedir.

Din uğrunda bütün maddî varlıklarını terketmiş olan, bu mübarek muhacirlerin yüz kişiden ibaret olduğu rivayet ediliyor.

(9) : **(Ve o kimseler ki:)** Ensar-ı Kiram'dan bulunan pek güzide bir zümre ki: **(Onlardan evvel)** O hicret eden zatların muhaceretinden mukaddem **(yurt ve îman edinmişlerdir.)** Medine-d Münevvere'de ikamet etmiş, kalblerinde nûr-i islâmiyet parlayıp durmakta bulunmuştur. **(Kendilerine muhacerette bulunanları severler)** Onları din kardeşleri bilerek haklarında muhabbet ve muavenet gösterirler. **(Ve onlara verilen şeylerden dolayı kendi kalblerinde bir ihtiyaç duymazlar)** Ö muhacirlere verilen bir kısım ganimet mallarına karşı kendi içerilerinde bir temayül hissetmezler, **(ve kendilerinde bir ihtiyaç bulunsa dahi onları) o** muhacir zatları **(kendi nefislerine tercih ederler)** o kadar alicenap bulunurlar. N!e büyük bir fazilet-i ahlâkiye, ne kadar şanlı biir uhuvvet-i diniyye.. **(Ve her kim nefsinin cimriliğinden korunursa) O** mübarek Ensar-ı Kiram gibi hasasetten uzak, seha ve kerem lıissile mütehassıs bulunursa **(işte felaha ermiş olanlar, onlardır)** öyle alicenap zatlar, necata selâmet ve saadete namizet bulunmuşlardır. Bir Hâdis-i Şerifte: <r.UI JL* J ~l)l. • jlrVl ,.«^V» buyrulmuştur. Yâni: **Bir ku«** lun kalbinde îman ile cimrilik ebediyen toplanmaz. Diğer bir Hâdis-i Şerifte de «برئ من الشح من ادى الزكاة وقرى الضيف و اعطى فى النائبة.» buyrulmuştur.

Yâni: Zekâtını veren, misafir kabul eden ve musibet zamanında **yardım** eden kimse, cimrilikten uzak bulunmuştur. İşte Ashab-ı Kiram, bu gibi evsaf-ı bihakkın hâiz bulunuyorlardı. Ne güzel birer nümûne-i imtisal!...

وَالَّذِينَ جَاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ
سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا
اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا
نُطِيعُ فِيكُمْ اَحَدًا اَبَدًا وَاِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا
لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾
لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾

MEÂLf ÂLİSİ

(10) : Ve o kimseler ki: Bunlardan sonra gelmişlerdir, derler ki: Ey Rab*-bimizî. Bizim için ve îman ile bizi geçmiş olan kardeşlerimiz için mağfiret buyur ve bizim kalblerimizde îman etmiş olanlar için bir kin bulundurma Ey Rab'» bhniz!. Şüphe yok ki, sen çok esirgeyicisin, çok rahmet sahibisin.

(11) : Nifakta bulunmuş olanları görmedin mi ki: Ehl-i kitaptan kâfir olmuş olan kardeşlerine derler ki; Andolsun eğer siz çıkanıırsaniz, elbette biz de sizinle beraber çıkarız ve sizin aleyhinizde hiç bir kimseye ebediyen itaat etmeyiz ve eğer mukatelede bulunmuş olsanız elbette size yardım ederiz. Halbu ki: Allah, şahadet eder ki, şüphe yok onlar elbette yalancılardır.

(12) : Andolsun ki, eğer çıkarılmış olsalar, onlar ile beraber çıkmazlar ve eğer katlolunaeak olsalar onlara yardım etmezler ve şayet onlara yardım etmiş olsalar elbette arkalarına dönüverirler, sonra yardım olunmazlar.

وَالَّذِينَ جَاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ
سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا
اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا
نُطِيعُ فِيكُمْ اَحَدًا اَبَدًا وَاِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا
لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾
لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَا يَفْقَهُونَ O

MEALİ ALİSİ

<10) : Ve o kimseler ki: Bunlardan sonra gelmişlerdir, derler ki: Ey Rab*-biiniz!. Bizim için ve îman ile bizi geçmiş olan kardeşlerimiz için mağfiret buyur ve bizim kalbierimizde îman etmiş olanlar için bir kin bulundurma Ey Rab'-bhniz!. Şüphe yok ki, sen çok esirgeyicisin, çok rahmet sahibisin.

(11) : Nifakta bulunmuş olanları görmedin mi ki: EhM kitaptan kâfir olmuş olan kardeşlerine derler ki: Andolsun eğer siz çıkarüırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız ve sizin aleyhinizde hiç bir 'kimseye ebediyen itaat etmeyiz ve eğer mukatelede bulunmuş olsanız elbette size yardım ederiz. Halbu ki: Allah, şahadet eder ki, şüphe yok onlar elbette yalancılardır.

(12) : Andolsun ki, eğer çıkarılmış olsalar, onlar ile beraber çıkmazlar ve eğer kfltlolunacak olsalar onlara yardım etmezler ve şayet onlara yardım etmiş olsalar elbette arkalarına dönüverirler, sonra yardım olunmazlar.

(13) : Elbette siz onların yüreklerinde korkuca Allah'tan daha şiddetlisiniz. Bunun sebebi ise çünkü, onlar şiijihe yok, anlamaz Jbh* kavimdirler.

İ Z A H

(10) : Bu mübarek âyetler: Muhterem muhacirler ile Ensar-ı Kiramdan sonra dünyaya gelen mü'minlerin kendi haklarında ve bütün o din kardeşleri hakkında .ne kadar hayrhah olduklarını bildiriyor. Münafıkların da kendi kâfir kardeşlerine ne kadar yalan yere va'itlerde bulunduklarını ve onların nihayet inhizama uğrayacaklarını haber veriyor. Ve kudret ve azamet-i ilâhîyyeyi düşünemez olan o kâfirlerin kalblerinde mü'minlerin ne kadar büyük bir mehabeti haiz bulunduğunu şöylece beyan buyurmaktadır. (Ve o **kimseler** ki:) O mü'min zatlar ki: **(Bunlardan sonra gelmişlerdir)** Muhacirin-i Kiram ile Erisar-ı Kiram' dan sonra dünyaya teşrif etmişlerdir, Tabiin unvanını almışlardır. Ve kıyamete kadar silsileleri devam edecektir. İşte bu hakikî mü'minler **(derler ki: Ey Rab'bimiz!. bizim için ve îman ile bizi geçmiş)** Bizden evvel şeref-i islâmiyete nail olmuş **(olan)** din **(kardeşlerimiz için mağfiret buyur.)** hepimizi de yarlığa, afv ve mağfirete mazhar buyur. (Ve **bizim kalplerimizde îman etmiş olanlar için)** bütün din kardeşlerimize karşı **(bir kin bulundurma)** hepsine karşı bir muhabbet ve hürmetle mütehassis bulunalım. (Ey **Rab'bimizl. Şüphe yok ki: Sen çok esirgeyicisin)** senin re'fet ve himayen pek büyüktür ve sen **(çok rahmet sahibisin)** merhametin bînihayedir. Lütfen bu duamızı da kabul buyur.

«Bu âyet-i Kerime, bütün Ashab-ı Kiram'a karşı hürmet ve muhabbette bulunmanın vücubuna delildir. Hattâ İmam Mâlik: «Her kim Resûlullâh'm ashabından hirjne buğz ederse veya onlara karşı kalbinde bir kin = bir hased, bir intikam hissi galeyana gelirse onun için mü'minlere âit olan Feyi denilen ganimet mallarından bir hak yoktur» demiş, sonra da bu âyet-i Kerîme'yi okumuştur. Binaenaleyh bizim vazifemiz, bütün Ashab-ı Kiram'a karşı muhabbet ve hürmette bulunmaktır. Onların aralarında bazı muhalefetler zuhur etmiş olsa da o, hir içtiat muktezası bulunduğundan biz kendilerini mazur görmekle mükellefiz. Velhâsıl: Bütün müslümanların birbirine karşı böyle bir muhabbet ile, bir hayrhahlık hissîle mütehassis bulunmaları, bir terbiye-i islâmiye, bir fazilet-i ahlâkiyye icabıdır.

(11) : İşte, mü'minlerin güzelce ahlâk ve etvarı beyan buyrulmuştur. Münafıklara gelince Cenab-ı Hak, onların^ ahlâka muhalif, son derece şayan-ı taaccüp olan hâllerim de şöylece bildiriyor. **(Nifakta bulunmuş olanları görmedin mi ki:)** Görmüş gibi bilmedin mi ki: Onların hâlleri ne kadar çirkindir. Onlar **(Ehl-i kitaptan kâfir olmuş olan kardeşlerine derler ki:)** Yâni Benî Kureyze ve

Beni Nadir Yahûdîlerine ki, Peygamber-i Zîşan Efendimize karşı adavette iştirakleri bakımından aralarında bir kardeşlik var idi, onlara söz verirler ki: (And olsun eğer siz çıkarılırsanız) Yurdunuzdan başka yere nakledilirseniz (elbette biz de sizinle beraber çıkarız.) Biz de size iştirak eder, yurdumuzdan ayrılırız. (Ve sizin aleyhinizde hiç bir kimseye ebediyen itaat etmeyiz.) Hiç bir kimsenin size karşı, adavetine muvafakatte bulunmayız ve sizinle beraber çıkmamıza hiç bir kimse mâni olamaz. (Ve eğer mukatelede bulunmuş olsanız) Savaş meydanına atılmış bulunsanız (elbette size yardım ederiz.) Biz de mukateleye iştirak eder, size muavenette bulunuruz, (halbu ki, Allah) Tealâ Hazretleri (şahadet eder ki, şüphe yok onlar) o münafıklar (elbette yalancılarda*) sözlerinde durmazlar, va'itlerine riayette bulunmaz, lâkırdıları hakikate muhaliftir.

(12) : (Andolsun ki: Eğer) Beni Nadir ve emsali (çıkarılmış olsalar) yurtlarından uzaklaştırılacak bulunsalar, o münafıklar (onlar ile beraber çıkmazlar. Ve eğer) o Yahudiler (katlohınacak olsalar) o münafıklar (onlara yardım etmezler) beraber kaçarlar, (ve şayet onlara yardım etmiş olsalar) Onlar ile beraber savaşa atılsalar (elbette) hepsi de mağlûp olur (arkalarına dönüverirler) hepsi de korkar kaçarlar, (sonra yardım olunmazlar) Hiç bir vakitte bir nusrete nail olamazlar. Nitekim de bilâhara Yahûdilerin ve münafıkların bu mağlûbiyet hâlleri tahakkuk etmiştir. Bu da gaybe, istikbale âit bir haber idi ki, Peygamberimizin nübüvvetine âit büyük delillerden biri bulunmuştur.

(13) : Onların nusrete ademi nâiliyetlerinin sebebine gelince (Elbette siz) Ey mü'minler!. (onların) O Yahudiler ile onlara yardım etmek isteyenlerin (yüreklerinde korkuca) dehşet, ve mehabet itibarile hüzn ve iztirap itibarile (Allah*tan daha şiddetlisiniz) onlar sizden daha ziyade korkarlar, (bunun) Böyle mü'minlerden daha ziyade korkmalarının, bu pek garip haleti ruhiyelerinin (sebebi ise çünkü onlar) o kâfirler (şüphe yok ki anlamaz kavimdirler) onlar Hak Tealâ'nın kudret ve azametini düşünüp takdir edemezler, o Haalık-ı Azîm'in azabını düşünüp uyanmazlar; Yalnız mü'minlerin kuvvet ve satvetini görür, onlardan korkar, onlara karşı savaşa atılmadan kaçınırlar.

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا اِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ
وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ
شَتّٰى ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ
الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّي بَرِيٓءٌ
مِنْكَ اِنِّي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا
اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾

MEÂLİ ÂLİSİ

(14): Sizinle toplanmış olnrak savaşta bulunamazlar; ancak müstahkem kasabalarda veya duvarların arkasından —savaşta bulunabilirler—. Kendi arala» rındaki savaşları ise pek şiddetlidir. Sen onları toplu sanarsin, halbuki onların kalbleri dağınıktır. Bunun sebebi ise şüphe yok ki: Onlar âkilâne düşünemez bir kavimdirler.

(15) : Onlar, kendilerinden biraz zaman evvel işlerinin vebalini tatmış kimh seler gibidirler ve kendileri için pek elemli bir azap vardır.

(16) : Şeytanın meseli gibi ki: Vaktile insana kâfir ol dedi,, vaktaki kâfir oldu, dedi ki: Şüphe yok ben senden uzağım. Muhakkak ki: Ben âlemlerin Rab* binden korkarım.

(17) : Artık onların akibetleri, muhakkak ki: Ateşte, **onun** içinde ebedi kalıcılar olmaktan ibaret oldu ve işte bu da zalimlerin cezasıdır.

İ Z A H

('14) : Bu mübarek âyetler, akilâne düşünmez olan kâfirlerin ve münafıkların mü'mirilere karşı ancak kafalarına ve duvarların arkalarına sığınarak savaşa cur'et edebileceklerini, kendi aralarında ise şiddetli çarpışmalarda bulunduklarını ve toplu sanıldıkları halde kalplerinde büyük bir ayrılık bulunduğunu bildiriyor. Onların da kendilerinden biraz evvelki kâfir kavimler gibi kendi kötü hâllerinin mücazatını göreceklerini ihtar ediyor. Onların hâllerini insana kâfir ol diyen, kâfir olunca da ben senden beriyim diyerek Allah'tan korktuğunu söyleyen şeytanın hâline benzetmektedir. Artık o kâfirlerin de, münafıkların da zulmlerinin bir çezası olmak üzere cehennem azabına ebediyyen maruz kalacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: O Yahudiler ile münafıklar (sizinle toplanmış olarak savaşta bulunamazlar.) müslümanlara karşı birleşerek harp meydanına aülamazlar. (Ancak müstahkem kasabalarda) Surlar ile, Hendekler ile çevrilmiş karyelerde (veya duvarların arkasından) savaşta bulunabilirler. Müslümanlara karşı böyle bir korku içinde yaşarlar, (kendi aralarındaki savaşları ise pek şiddetlidir.) Vakit vakit birbirierile savaşta bulunurlar. Hadd-i zatında orduları, kuvvetleri vardır. Fakat onların müslümanlara karşı saldıramamalarınm sebebi evvelâ: Onların kalblerine Cenab-ı Hak'kın bir korku düşürmüş olmasıdır. Saniyen de onların birbirierile samimî surette müttefik olmayıp aralarında nifak ve şikakm bulunmasıdır. Binaenaleyh bu âyet-i Kerîmede işaret vardır ki: Bir hey'eti içtimaiye arasında ciddî, bir ittifak, bir iş birliği bulunmayınca arzularını yerine getirmeğe muvaffak olamazlar. Zayıf bir vaz'iyette bulunmuş olurlar. (Sen onları toplu sanarsın) Ey Resûl-i Zîşan! Onlar görünüşe nazaran müttefik sanılır. (Halbuki onların kalpleri dağınıktır.) Onların aralarında bir kin, bir adavet, bir rekabet vardır. (Bunun) Böyle mütefarrık düşmelerinin (sebebi ise, şüphe yok ki, onlar âkilâııe düşünemez bir kavimdirler) işte bu sebepten dolayıdır ki: Kendi faidelerini düşünemiyorlar. Küfr içinde yaşıyorlar, birbirierile de kalben, düşman vaz'iyetinde bulunuyorlar.

(15) : (Onlar) O Benî Nadir kabilesi (kendilerinden biraz evvel işlerinin) kötü itikat ve hareketlerinin (vebalini) cezasını (tatmış kimseler) yâni: Ehl-i Bedr veya Kaynuka' Yahudileri (gibidirler) bunlar da onların akibetlerine uğrayacaklardır, (ve kendileri için pek elemli bir azap vardır.) Bunu da ahirette görecektir ki, bunun dehşeti tasavvurların fevkindedir.

Deniliyor ki: Kaynuka' Yahudîleri, Medine-i Münevvere'nin etrafında ikamet ediyorlardı, Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Aleyhivesellem ile aralarında bir muahede var idi, sonra isyankârane bir vaziyet aldılar. Peygamber Efendimiz, Bedr Gazvesini müteakip kendilerine azab-ı ilâhîyi ihtar ederek bir nasihatta bulunmuştu. Onlar ise: «Sen bizi usul-i harbe bilgileri olmayan Kureyş kabileleri gibi mi sanıyorsun? Eğer bizimle savaşta bulunur isen nasıl kimseler olduğumuzu

anlarsın» diye böbürlenmişlerdi. Sonra da bir müslüman kadınına musallat olarak yüzünün açılması için eteğine basarak avret mahallinin açılmasına sebebiyet vermişlerdi. Bunun üzerine sehabe-i Kiramdan bir zat, o terbiyesizlik yapan Yahûdîyi öldürmüş, müslümanlar ile aralarındaki muahede bozulmuş, emr-i ilâhî üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, onların üzerlerine yürümüş, onları karalarından çıkarmiş, öldürülmemelerini Peygamber Efendimizden rica etmişler ve Medine-i Münevvere civarından çıkıp gitmelerine razı olmuşlardı. Fahrül'âlemîn Efendimiz de buna müsaade buyurmuş, öyle kendi arzularile çıkıp gitmişlerdi. İşte bu Benî Kaynuka' Yahudileri, Benî Nadir'den daha kuvvetli oldukları hâlde böyle bir makhûriyete uğramışlardı. Artık Benî Nadir de böyle bir akibete uğratılamaz mı? Diye kendilerine tenbîh buyrulmuştur.

(16) : Ve münafıkların meseli **(Şeytanın meseli gibi)** dir **(ki: Vaktile insana)** bir takım şahıslara **(kâfir ol dedi)** onlardan her birini idlâl ederek küfre düşürdü **(vaktaki)** o insan **(kâfir oldu)** bilâhara kıyamet vuk'u bulunca o şeytan **(dedi ki:)** yâni: Korkup diyecektir ki: **(Şüphe yok ki: Ben senden uzağım)** Benim seninle bir alâkam yoktur, **(muhakkak ki, ben âlemlerin Rab'binden korkarım)** sizin azabınıza benim de düşürüleceğimi düşünerek titrerim, işte münafıkların hali de böyledir. Müslümanların aleyhine Yahudileri vesaireyi tahrik ederler, onlar ile beraber olduklarını iddia ederler, sonra o aldattıkları kimselerin başlarına bir felâket gelince onlardan kaçınırlar, onlar ile beraber olmadıklarını iddiaya cür'et gösterirler.

(17) : **(Artık onların akıbetleri)** O aldatanların ve aklananların ahiretteki cezaları **(muhakkak ki: Ateşte)** Cehennemde **(onun içinde ebedî kalıcılar olmaktan ibaret oldu.)** onlar bu aîcibete mahkumdurlar, **(ve işte bu da)** Böyle cehennem ateşi içinde kalmakta (zilimlerin cezasıdır.) Evet., öyle alelıtlak küfr ve nifak içinde yaşamak suretilc nefislerine zulmetmiş olanlar, nihayet böyle şiddetli ve daimî bir azaba uğratılacaklardır. Binaenaleyh böyle kâfirâne, münafıkânS hâllerden son derece kaçınılmalıdır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ
نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾
لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ
الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(18) : Ey îman etmiş olanlar... Allâh'tan korkunuz ve her nefs, yarın için ne takdim etmiş olduğuna baksın ve Allah'tan korkunuz. Şüphe yok ki: Allâh, ne yapar olduğunuzdan haberdardır.

(19) : Ve o kimseler gibi olmayınız ki, Allah'ı unuttular da artık —Allâh— onlara kendi nefislerini de unutturdu, işte fasık olanlar, onlardır.

(20) : Ateş ashabı ile cennet ashabı müsavi olamaz, ashab-i Cennet ki: onlar, muratlarına ermiş olanlardır.

***

İ Z A H

(18) : Bu mübarek âyetler, ehH îmana her şeyden bihakkın haberdar olan Allâh-ü Teala'dan korkmalarını ve istikbâllerini düşünmelerini tavsiye buyuruyor. Cenab-ı Hak'kı unutmuş, o yüzden kendi nefislerini de unutarak fıska düşmüş kimseler gibi olmamayı emrediyor. Cehennem ehli ile Cennet ehlinin müsavî olmadıklarını, felah ve necata namzet olanların EhM Cennetten ibaret bulunduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey **iman etmiş olanlar.)** Ey mukaddes dîni islâma müntesip bulunanlar!. **(Allah'tan korkunuz)** O'nun bütün emrlerine, nehiylerine riayette bulunun **(ve her nefs, yarın için ne takdim etmiş olduğuna baksın)** her kul, ahiret âlemi için ne gibi amellerde bulunmuş olduğunu nazara alsın, kendisi için fâidebahş olacak şeyleri hazırlasın. **(Ve Allah'tan kor-**

kunuz) Evet.. O Haalık-ı Azîm'in kudret ve azametini düşünerek tirtir titreyiniz, O'nun dînine muhalif hareketlerde bulunmayınız. Çünki: **(Allah ne yapar olduğunuzdan haberdardır)** Sizi o yapacak olduğunuz şeylere göre mükâfat veya mücazata uğratacaktır. Artık güzel, meş'ru şeyleri yapmaya devam ediniz, çirkin, gayr-i meşrû şeylerden kaçınınız.

(19) : (Ve) Ey mü'minler!. **(o kimseler gibi olmayınız ki,)** Onlar **(Allah'ı unuttular da)** O Haalık-ı Azîm'in hukukuna riayeti, ubudiyet vazifelerine devamı terkettiler de **(artık)** Allâh-ü Tealâ da **(onlara kendi nefislerini de unutturdu)** kendi şahıslarının zararına çalışır oldular, kendi fâidelerini temin edecek, kendilerini kıyamet gününün hâilelerinden kurtaracak olan sâlih amellerden bînasip bir halde kaldılar, (işte tasik **olanlar)** Tamamile fısk ve fücûre düşmüş bulunanlar, onlardır. O ubudiyet vazifelerini terketmiş, kendilerini pek büyük bir tehlikeye mâruz bırakmış olan gafil kimselerdir.

(20) : (Ateş ashabı **ile)** Kendi kötü amellerinden dolayı nar-ı cehenneme nıüstahik bulunanlar ile **(cennet ashabı)** kendi nezihâne inançlarından, halisane amellerinden dolayı cennet nimetlerine namzet bulunan zatlar, **(müsavi olamaz)** aralarında hiç bir veçhile bir beraberlik, bir derecede bulunmak tasavvur olunamaz. Çünkü: Ateş ashabı, Cehennemde yanıp yakılacaklardır. Evet.. **(Ashab-ı Cennet ki: Onlar muratlarına ermiş olanlardır)** Artık cehennemde muazzep olacak kimseler, o mes'ut, makbul zatlar ile beraber olabilirler mi? Binaenaleyh öyle bir selâmet ve saadete ermek isteyenler, dîni ilâhîye muhalif hareketleri terketmeLidirler, hakikî istikbâllerini düşünmelidirler, gafletten uyanarak mütenebbihâne bir hâlde yaşamaya çalışmalıdırlar. İşte bu mübarek âyet, beşeriyyete böyle bir tenbihi mutazammın bulunmaktadır.

⁂

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا
مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحٖيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا
هُوَ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزٖيزُ الْجَبَّارُ
الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ
الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى يُسَبِّحُ لَهُ
مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿٢٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(21) : Eğer bu Kur'anı bir dağ üzerine indirmiş olsa idik elbette onu Allatılın korkusundan baş eğmiş, parça parça, olmuş görürdün ve biz o misâlleri insanlar için iradediyottuz, tâ ki, düşünüversinler.

(22) : O, o Allah'tır iki: Ondan başka Allah yoktur. O, gizli olanı da aşikâre olanı da bilendir, O, Rahmandır, rahimdir.

(23) : O, o Allah'tır ki: Kendisinden başka hiç bir mabut yoktur. Hükümran olan, mukaddes olan, selâmetbahş olan emniyet ihsan eden, murakıp olan her dilediğine galip olan, dilediğini cebren var eden, kibrîyası pek azim bulunan ancak O'dur. Allah, şerik koştuldarı şeylerden münezzehtir.

(24) : O, yaratın, vücude çıkarıcı, eşyaya suret verici olan Allâh-ü Tealâdır. O'mın için pek güzel isimler vardır. O'nun için göklerde ve yerde ne varsa tesbîh eder ve aziz, bakîm olan, O'dur.

İ Z A H

(21) : Bu mübarek âyetler, Kur'an-ı Mübîn'in ne kadar muazzam tesiri haiz bir Kitab-ı İlâhî olduğunu bildiriyor. Allâh-ü Tealâ'mn vahdaniyetini, ihata-i ilmiyyesini, rahmet ve atıfetinin kemâli vüs'atini haber veriyor. O şerik ve nazîrden münezzeh olan mabûd-i kerîm'in pek mukaddes ve pek güzel isimlerinden bir kısmını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Eğer bu Kur'anı) Bir nice va'd-ü va'idi hâvi olan bu kitab-ı mukaddesi (bir dağ üzerine indirmiş olsa idik) yâni: Dağa bir akıl, bir kabiliyet-i tefehhüm, bir mükellefiyet verip de kendisini hitabatı Kur'aniye'ye mazhar kılsa idik (elbette) ey Resûl-i Zîşan!. Sen (onu) o dağı (Allah'ın korkusundan baş eğmiş) pek mütevaziâne bir vaz'iyet almış ve pek ziyade bir havf ve haşyet içinde kalarak (parça, parça olmuş görürdün) işte Kur'an'ı Kerîm'in ulvî hitabatı haddizatında böyle müessirdir, (ve biz o misâlleri} Kur'anda müteaddit âyetler ile bildirilen ve birer vesîlei intibah olan temsilleri, teşbihleri (insanlar için iradediyoruz.) bir çok vecihler, münasebetler ile beyan buyuruyoruz. (Tâ ki) İnsanlar (düşünüversinler) bunları nazar-ı tefekküre alarak uyanık bir kalbe, temiz bir itikada sahip bulunsunlar.

Bu beyanat-ı Âliye, beşeriyet hakkında ne büyük birer mev'izadır, birer vesile-i intibahtır. Bunlardan istifadeye çalışmayanlar ise nankörlükte bulunmuş, haklarında tecellî eden rahmet-i ilâhîye asarmdan müstefit olmamış olan kimselerdir. Binaenaleyh bu beyanat-ı Kur'aniye o gibi kimseler hakkında bir tevbihi hâvidir, onların kalplerinin dağlardan, taşlardan daha katı olduğuna işaret-i mutazammındır.

(22) : Evet.: (O) Kur'an-ı Azîm'i inzal eden RabbüTâlemîn (o Allâhtır ki, Ondan başka ilâh yoktur.) Haalıkiyet, Mâbûdiyet yalnız O'na mahsustur. O şerik ve nazîrden münezzehtir. (O) Haalık-ı Zîkudret (gizli olanı da, aşikâre olanı da bilendir.) O'nun mukaddes ilmine nazaran alenî olan şeyler ile esrar kabilinden olan şeyler müsavidir. Elyevm mevcut olanları bildiği gibi bilâhara vücude gelecek olanları da tamamen bilir. (O) Alîm ve hakîm olan Haalık-ı Azîm (Rahmandır) pek geniş bir rahmet sahibidir ve (Rahimdir) pek merhametlidir, kullarını esirgeyicidir, lütf ve ihsan-ı âlemşümuldur:

(23) : Evet.. Şüphe yok ki (O) Rahman ve rahîm olan Haalık-ı Kerîm (o Allah'tır ki, kendisinden başka hiç bir mâbût yoktur) bütün mahlûkatın ibadet ve taatine müstahik olan, ancak O'nun zat-ı ehadiyyetidir. Bu pek mühim bir hakikattir ki, tekrar beyan buyrulması, intibâhi halka vesîle olacağı için bir muktezay-i hikmettir. Bütün bu kâinatta (hükümran olan) o Haalık-ı Azîm'dir. O, bütün eşyaya mâliktir, bütün mahlûkat, O'nun taht-ı hâkimiyetindedir. Ve (mukaddes olan) O'dur. O'nun zat-ı kibriyası, bütün noksanlardan münezzehtir, müberrâdır ve (selâmetbahş olan) O'dur. Bütün mü'minleri selâmete erdiren

O'dur. O'nun zat-ı ahadiyyeti de her türlü nakîselerden, âfetlerden selâmette bulunmaktadır. Ve (Emniyet ihsan eden) O'dur. Kulları hakkında zulmü asla mutasavver olmayan ve kendisine îman edenleri azab-ı cehennemden emîn bulunduran o Haalık-ı Âlişan'dır ve kulları hakkında (murakip olan) O'dur. Kullarını gözeten, muhafaza eden, onların amellerini müşahede buyuran ancak o Haalık-ı Kerîm'dir. Ve (Her dilediğine galip olan) O'dur. Bütün mükevvenat, O'nun taht-ı galibiyetinde, kahıriyetinde bulunmaktadır. Ve O Rabbülâlemîn (dilediğini cebren vareden) bir Haalık-ı Hakîm'dir. O'nun irade-i ezeliyesine hiç bir şey mâni olamaz ve mahlûkatının ehvalini islâh, noksanlarını itmam eden de, ancak O'dur ve (kibriyası pek azîm bulunan ancak O'dur.) her türlü ihtiyaçtan müberra ve her türlü büyüklüğü, azameti hâiz olan, ancak o Haalık-ı Mükevvenattır. İşte bu gibi pek ulvî sıfatları hâiz olan (Allah) O Mâbûd-i Zülcelâl, bir takım zındıkların zat-ı ahadİyyetine (şerik koştukları şeylerden münezzehtir.) göklerde ve yerlerde hiçbir şey bulunamaz ki, o Haalık-ı Kadîm şerik ve nazîr olabilsin. Hepsini de yoktan vareden O'dur, hepsi de O'nun birer mahlûku bulunmaktadır.

(24) : (O) Şerik ve nazîrden münezzeh olan Haalık-ı Zîşan (yaradıcı) yâni her şeyi muktezay-i hikmetine göre yoktan var edici olan ve her şeyi (vücude çıkarıcı) yâni: Bütün mahlûkatı vücude getirip- ibraz eden veya eşyayı muhtelif şekiller ile birbirinden mütemayiz bir hâlde bulunduran ve (eşyaya suret verici olan) yâni: Kendi irade-i sübhaniyesile eşyaya muhtelif suretler, şekiller, renkler, hassalar veren ancak (Allâh-ü Tealâ'dır) bütün bu mütenevvî mahlûkat o Haalık-ı Azîm'in varlığına, kudret ve azametine birer şahittir. (O'nun için en güzel isimler vardır.) O Mâbûd-i Azîm'in Zat-ı Ülûhiyetini tavsif eden bir nice mukaddes, esmay-i hüsnası vardır ki, adedini ancak zat-ı ahadiyeti bilir. Bu mübarek isimlerden doksan dokuzu bir hadîs-i Şerif ile beyan buyrulmuştur. **(O'nun için)** O Haalık-ı Azîm hakkında (göklerde ve yerde ne varsa) bütün o mahlûkat **(teşbih** eder) O'nun bütün noksanlardan münezzeh olduğunu kalen ve hâlen natık bulunur, o Haalık-ı Kadîm'in kudret ve azametine delâlet eder, şahadet eder. (ve Aziz) Olan, her şeye galip olup mağlûbiyetten münezzeh bulunan, düşmanlarından intikamı pek şiddetli olan ve, (Hakîm **olan)** bütün kâinattaki tedbirleri birer hikmet ve maslahata müstenit olup zat-ı ahadiyyeti ilm ve kudret gibi her türlü kemalâtı cami bulunan ancak **(O'dur)** O Haalık-ı Azîmüşşan'dır. Amenna..

Beyhekînin kitabül Esma vessıfat, unvanlı eselrinde ve Camiüs' Sağır ile sairede mezkur olan doksandokuz esma-i ilâhîye şunlardır:

(الله، الرحمن، الرحيم، الملك، القدوس، السلام، المؤمن، المهيمن، العزيز، الجبار، المتكبر
الخالق، البارئ، المصور، الغفار، القهار، الوهاب، الرزاق، الفتاح، العليم، القابض، الباسط،
الخافض، الرافع، المعز، المذل، السميع، البصير، الحكم، العدل، اللطيف، الخبير، الحليم،
العظيم، الغفور، الشكور، العلي، الكبير، الحفيظ، المقيت، الحسيب، الجليل، الكريم، الرقيب،
المجيب، الواسع، الحكيم، الودود، المجيد، الباعث، الشهيد، الحق، الوكيل، القوي، المتين،
الولي، الحميد، المحصي، المبدئ، المعيد، المحيي، المميت، الحي، القيوم، الواجد، الماجد، الواحد،
الصمد، القادر، المقتدر، المقدم، المؤخر، الاول، الآخر، الظاهر، الباطن، الوالي، المتعالي،
البر، التواب، المنتقم، العفو، الرؤف، مالك الملك، ذوالجلال والاكرام، الرب، المقسط،
الجامع، الغني، المغني، المانع، الضار، النافع، النور، الهادي، البديع، الباقي، الوارث، الرشيد،
الصبور) جل جلاله و عم نواله

Bu mukaddes esma-i ilâlıîyenin füyuzatından kalplerimizi tenvir ederek bir inşirah-ı ulvîye nail buyurmasını, kerîm, rahîm olan mâbûd-i Zîşanımızdan niyaz ederiz. Dua ve niyazımızı lütfen kabul buyur Yarebbel Âlemîn!.

EL-MÜMTEHİNE SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Ahzap sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Onüç âyet-i kerîmeyi hâvidir. Muhacerette bulunup mü'mine olduklarının iddia eden kadınların imtihana tâbi' tutulmalarını emrettiği için kendisine böyle «Mümtehîne» ve «İmtihan» sûresi unvanı verilmiştir. Buna «Meveddet» sûresi denildiği de rivayet olunmuştur.

Bu sûre-i celîle ile sûre-i haşr arasında büyük bir münasebet vardır. Çünki bunlarda münafıklar ile, kâfirler ile müvalatta bulunulmaması emredilmiştir. Ehl-i kitap ile müşriklerin ahvâline, onlar ile yapılacak muahedelere işaret buyrulmuştur.

Bu sûre-i mübarekenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Müşrikler ile dostlukta bulunmaktan nehy ve onun esbabını beyan.

(2) : Mü'mine olduklarını iddia edip hicrette bulunan kadınların imtihana tabi' tutulmalarını enir,

(3) : Dar-i islâm'da îman sahibesi olan kadınlar ile mubayaa yapıhıasini teklif.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّ۪ي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ
اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ
الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا
ف۪ي سَب۪يل۪ي وَابْتِغَٓاءَ مَرْضَات۪ي تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ
بِمَٓا اَخْفَيْتُمْ وَمَٓا اَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ
السَّب۪يلِ ﴿١﴾

MEALİ ÂIİS1

(1) : Ey îman etmiş olanlar: Benim düşmanımı, sizin de düşmanınızı dostlar ittihaz etmeyiniz, siz onlara bir meveddet sebebüe bazı haberler ulaştırıyorsunuz ve Ben isem sizin gizlediğiniz şeyi de, açıkladığınız şeyi de pek îjyi biliniz Allah'a îman ettiğinizden dolayı Peygamberi de, sizi de —yurdunuzdan— çıkarıyorlardı. Eğer siz benim yolumda ve benim rızamı talep için cihada çıkmış oldu iseniz -—o kâfirleri dost tutmayınız-— onlara meveddet ile sir veriyorsunuz ve Ben isem sizin gizlediğiniz şeyi de, açıkladığınız şeyi de pek iyi bilirim ve onu sizden her kim yaparsa artık yolun ortasından sapmış olur.

∴

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyet, müslümanları intibaha davet buyuruyor. Din düşmanlarını dost tutmamayı emrediyor. O din düşmanlarının nasıl casûsâne hareketlerde bulunacaklarını haber veriyor. O dinsizlerin gerek Peygamber-i Zîşan hakkında ve gerek onu tasdik edenler hakkında ne kadar bedhah, suikaste mücasir olduklarını bildiriyor. Allâh-ü Tealâ'nm her şeye bihakkın âlim olduğunu, O'nun enirlerine inkiyat etmeyenlerin hidayet yolundan sapıtmış olacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey îman etmiş olanlar) Ey Resûl-i Ekrem'in ashabı!, (benim düşmanımı, sizin de düşmanınızı dostlar ittihaz etmeyiniz) yâni: Kâfirleri kendiniz için yardımcı, hayrhah zanneylemeyiniz. (Siz onlara bir meveddet sebebile bâzı haberler ulaştırıyorsunuz) Yâni: Aranızdaki bir muhabbet saikasile o kâfirlere Resûl-i Ekrem'in bâzı harekâtını haber veriyorsunuz, dîn-i İslâm için cihada hazırlanmakta olduğundan din düşmanlarını haberdar ediyorsunuz. (Halbu ki: Onlar) O kâfirler (size Hak'tan gelen şeyi münkir bulun» muşlardır.) Onlar, Cenab-ı Allah'ı da, O'nun Peygamberini de ve o Peygambere indirilen kitabı da inkâr ederek küfr içinde yaşamaktadırlar. Artık nasıl ölür da öyle kâfirleri dost; tutar da Ehl-i İslâm'a ait esrardan onları haberdar ediverirsiniz. İslâmiyetin intişarına engel olacak şeylere sebebiyet vermiş bulunursunuz?. (Rab'bmiz) Olan (Allah'a îman ettiğinizden dolayı) o kâfirler (Peygamberi de, sizi de) yurdunuzdan (çıkarıyorlardı) Hak Tealâ'ya halisâne ibadette bulunduğunuzdan ve dîn-i İslâm'ı neşre çalıştığınızdan dolayı sizi Mekke-i Mükerreme'den çıkarmaya çalışıyorlardı. Sizin bir kusurunuz yok idi, mücerret öyle dîn-i ilâhîye hizmetinizden dolayı size düşman kesilmişlerdir. Artık siz onlardan ne beklersiniz ki: Onlara karşı dostluk gösteresiniz? (Eğer siz benim yolumda ve benim rızamı talep için cihada çıkmış oldu iseniz.) O kâfirleri dost tutmayınız, onları müslümanlann hareketlerinden haberdar etmeyiniz. Halbu ki: Siz (Onlara) o kâfirlere (meveddet ile) bir muhabbet göstermek saikasile (slr veriyorsunuz) müslümanlann cihada hazırlandıklarından vesaireden o din düşmanlarını haberdar ediyorsunuz. (Ve Ben isem) Halbuki, ben Haalık-ı Azîm, ey kullarım!. (Sizin gizlediğiniz şeyi de, açıkladığınız şeyi de pek iyi bilirim.) Artık nasıl ce-

saret ediyof da din düşmanlarile gizlice muhaberede bulunuyorsunuz. Sizin o gayr-i meş'rû muamelenizden Peygamber-i Zîşan'ın haberdar edilmiyeceğini mi sanıyorsunuz? (ve onu) O kâfirleri dost ittihaz edip te onlara esrar-ı müslimîni haber vermeyi (sizden her kim yaparsa) öyle islâmiyet aleyhinde bir harekete cür'et gösterirse (artık yolun ortasından sapmış olur.) hidayet tarikından ayrılmış, cennetlere kavuşturacak olan bir Şehrah-i selâmetten uzaklaşmış bulunur. Binaenaleyh böyle bir cür'etten son derece kaçınılmalıdır.

«Bu âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzulü tefsirlerde ve hadis kitaplarında şöylece bildirilmektedir: Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Aleyhi Vesellem, Mekke-i Mükerreme'nin fethi için gizlice gazaya hazırlanıyordu. Bu maksad-i Nebevîden gazvesinde bulunmuş olan Ashab-ı Güzin'den Hatib İbn-i Ebu Belteî nâmındaki zat idi. Bu sırada Abdülmuttalib oğullarının azatlısı olan (Sarre) nâmmdaki bir kadın, Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye gelmişti. Peygamber-i Zîşan Efendimiz, o kadına müslüman olarak mı, yoksa yalnız muhacir olarak mı geldiğini sormuş, o da: Hayır.. Yalnız ihtiyaç saikasile geldim» demiş, pek muhtaç bir halde bulunduğundan şikâyet etmiş, Resûl-d Ekrem Hazretleri de Abdül'muttalib oğullarına emretmiş, o kadına ihtiyacını bertaraf edecek kadar nafaka ve kisve vermişler, harcırahını da vermek lûtfunda bulunmuşlar, Hatib de o kadına on dinar vermiş, elbise giydirmiş ve onunla Mekke'lilere gizli bir mektup göndermişti,

Hatib, o mektubunda yazmış ki: «Ey Ehl-i Mekke!. Biliniz ki, Resulâllâh Sallâllâhü Aleyhi Vesellem, sizin üzerinize gece bir ordu ile teveccüh edecektir. Allah'a yemin ederim ki: Eğer ondan size yalnız bir kimse dahi gelecek olsa elbette ki: Allâh-ü Tealâ onu size galip kılacaktır, O Peygamberine olan va'dini yerine getirecektir. Artık uyanık bulununuz!»

Saire bu mektubu alıp götürmekte idi ki: Cibril-i Emîn gelerek bu hâdiseyi Resûl-i Ekreme haber verdi, Peygamber Efendimiz de Ashab-ı Kiram'dan Hazret-i Ali'yi, Amman, Talha'yi, Züberi'yi ve daha birkaç zatı gönderdi, o kadını takip ettiler, yolda yakalayıp mektubu istediler, kadın, inkâr etti. Hazret-i Âli de «Resûlâllâh» hilâf-ı hakikat söz söylemez, mektubu çıkar ver veillâ seni kılıcım ile parçalarım» deyince kadm, korkmuş, mektubu saçları arasından çıkarıp vermiştir.

Resûl-i Ekrem Hazretleri, Hatib'i huzuruna çağırdı; bu mektubu biliyor musun diye sordu, o da: Evet.. Biliyorum dedi. Bunu ne için yazıp gönderdin sualine de şöyle cevap verdi: «Yâresulallâh!. İslâm olduğum günden beri kâfir olmadım, şenin için hayrhah olduğumdan beri bir hiyanette bulunmadım ve o kâfirleri kendilerinden ayrıldığımdan beri sevmem; fakat ben Kureyş arasına bir yabancı olarak girmiş bir kişiyim, seninle beraber olan muhacirlerden her biri" nin Mekke'de karîbleri vardır, onların ailelerini, mallarını himaye ederler. Benim ise ehlimi koruyacak kimsem yoktur. Artık istedim ki, Mekke'lilerin yanın-

da bir elim olsun da onunla benim kariplerimi himaye etsinler ve muhakkak bilirim ki, Allâh-ü Tealâ onların üzerlerine senin satvctini indirir, benim mektubum ise onları bir şeyden müstağni kılamaz.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hatib'i tasdik ederek onun özrünü kabul buyur-Ju. Hazret-i Ömer ise dedi ki: Yâresulallâh!. Beni bırak, bu münafıkın boynunu vurayım, Peygamber Efendimizde buyurdu ki: Yâ Ömer!. O Ehl-i Bedr'dendir, Allâh-ü Tealâ'nm bir bildiği vardır ki: Onların haklarında «dilediğinizi işleyin, ben sizin için muhakkak ki, mağfirette bulunurum» buyurmuştur. Bunun üzerine Hazret-i Ömer de gözlerinden yaşlar akarak «Allah ve Resulü» bilir demiştir.

İşte bu âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine nazil olmuş, Hatib'in bir hajtadâ bulunmakla beraber mü'min olduğuna işarette bulunmuştur. Kurtubî merhum diyor ki: Bu âyet-i Kerimedeki beyanat, Hatib hakkmda bir muatebedir. Bu ise onun fazlına, Resulallâh hakkında hayrhahlığına ve imanındaki sadakatine delâlet eder. Çünki böyle bir muatebe, bir muhib tarafından habibine karşı yapılır. Filvaki bütün bu beyanat-ı ilâhîye, bir itabı ve intibaha vesile olacak bir nar sihati muhtevidir.

*

إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ۝ لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ
وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

MEALI ALISI

(2) : Eğer size zaferyab olurlarsa sizin için düşmanlar olurlar *re* SIM karşı fenalıkla ellerini ve dillerini uzatırlar ve sizin kâfirler olmanızı arzu ederler*

(3) : Elbette size kıyamet gününde ne hısımlarınız ve ne de evlâtlarınız faide verenûyeceklerdir. Aralarınızı ayıracaktır ve Allah ne yapar okluklarınıza bihakkın görücüdür.

*

İ Z A H

(2) : Bu mübarek âyetler, kendilerine dostluk gösterilen kâfirlerin zaferyab oldukları takdirde müslümanlara karşı bütün varlıklarile düşman kesileceklerini bildiriyor. Kıyamet gününde ne karîblerin ve ne de evlâd-ü iyâlin bir kimseye

fâidebahş olamıyacağını beyan ve onları korumak maksadile kâfirlere cemile göstermenin muvafık olamıyacağına işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey müslümanlar o kendilerine meveddette bulunduğunuz kâfirler **(Eğer size zaferyab olurlarsa sizin için düşmanlar olurlar.)** kalblerindeki adaveti izhar ederek ona göre aleyhinizde harekette bulunurlar. **(Ve** size **karşı fenalıkla ellerini uzatırlar.)** Size seb ve şetmde bulunarak sizi katle, esarete uğratırlar. **(Ve sizin kâfirler olmanızı arzu ederler.)** Sizin irtidat ederek kendileri gibi din düşmanı kesilmenizi temennide bulunurlar. Artık o kadar düşmanlarınıza karşı nasıl muvafık olur ki, muhabbette bulunasınız? Onları kendinize dost tanıyasınız.

(3) : Siz, o kâfirlere karşı mücerrit akriba ve evlâdınızdan dolayı mı öyle meveddette bulunuyorsunuz? Bu da ne büyük bir hata!. **(Elbette size kıyamet gününde ne hısımlarınız ve ne de evlâdınız fâide veremiyecektir.)** O günün dehşeti tesirile herkes kendi nefsini düşünerek kardeşlerinden, analarından, babalarından, refikalarından ve çocuklarından firar edecektir ve Allâh-ü Tealâ o gün **(Aralarınızı ayıracaktır.)** öyle birbirinizden uzak düşmüş olacaksınızdır. **(Ve Allah ne yapar olduklarınızı bihakkın görücüdür.)** O zat-ı akdese karşı hiç bir haliniz gizli kalamaz. Sizi amellerinize göre dünyada ve ahirette mükâfat veya mücazata uğratacaktır. Artık bunu düşünerek harekâtınızı güzelce tanzime dikkat ediniz, kâfirlere temayülden içtinap ediniz.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي اِبْرٰهِيمَ
وَالَّذِينَ مَعَهُ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ
اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهِيمَ لِاَبِيهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ
لَكَ وَمَا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا
وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ۝ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ
كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

MEÂLt ÂLİSİ

(4) : Muhakkak ki: Sizin için İbrahim'de ve onanla beraber olanlarda bir güzel örnek vardır. O vakit ki, kavimlerine dediler ki: Şüphe yok, biz sizden ve Allah'tan gayn tapmakta olduğunuz şeylerden muteberrî kimseleriz. Sizi inkâr ettik ve yalnız bir Allâh'a îman edeceğinize değin bizim aramızla sizin aranızda ebediyen adavet ve buğz başlamıştır. Ancak ibrâhim'in babasına: Elbette senin için istiğfarda buHınacağımdır. Maamafih senin için Allâh'tan hiç bir şeye mâlik olamam» demesi müstesna, Ey Rab'bimiz Ancak sana tevekkül ettik ve sana yöneldik ve son gidiş te ancak sanadır.

(5) : Ey Rab'bimiz.. Bizi kâhr olanlar için bir fitne kılma ve bizim için mağfiret buyur. Ey Rab'bimiz!. Şüphe yok ki: Aziz, Hakîm olan, ancak sensin.

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler, kâfirlere karşı müslümanların nasıl bir cephe alacaklarına dair İbrahim Aleyhisaelâm ile O'na îman etmiş olanları bir nümune-i imtisal olmak üzere gösteriyor. Kâfir olarak ölenler hakkında istiğfar caiz olmayıp İbrahim Aleyhisselâm'ın babası hakkında istiğfarda bulunmuş olması ise ona karşı yapmış olduğu bir va'di yerine getirmek için olduğuna işaret buyuruyor .Ve azîz, hakîm olan Rab'büTâlemîne tevekkül edilmesini ve mü'minlerin mağfiret-i ilâhîye'ye nail olup kâfirler için bir vesile-i fitne olmamasına düâ ve niyazda bulunulmasını beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: Ey mü'minler.. (Muhakkak ki: Sizin için İbrahim'de ve onunla beraber olanlar da) Ona îman edenler de veya onun kız kardeşi oğlu olan Lût Aleyhisselâm gibi zatlar da (bir güzel örnek vardır.) bir güzide haslet mevcuttur ki, onunla muttasif olmak, şayan-ı temennîdir. (O vakit ki,) Kâfirler olan (kavimlerine dediler ki: Şüphe yok biz sizden ve Allâh'tan gayn tapmakta olduğunuz şeylerden) putlardan (muteberrî kimseleriz) biz bir Haalık-ı Azîm'in varlığına, azamet ve kudretine mu'tekit bulunmaktayız. Biz (Sizi inkâr ettik) Sizin bâtıl dininizi, ve putlara vesair mahlûklara ibadetlerinizi münkir bulunmaktayız. (Ve) Sizin (yalnız bir Allâh'a îman edeceğinize değin) o şirk ve küfrü bırakıp din-i tevhidi kabul edeceğiniz zamana kadar (bizim aramızla sizin aranızda ebediyen adavet ve buğz başlamıştır.) Siz öyle küfr içinde yaşadıkça biz size karşı daima muhalif, mücahit bir vaziyette bulunacağızdır. (Ancak İbrahim'in babasına) Hitaben (elbette senin için istiğfarda bulunacağımdır.) senin mağfiret-i ilâhîyyeye nâiliyetini niyaz edeceğimdir. (Maanıafih senin için Allah'tan hiç bir şeye mâlik olamam) Benim iktidarım dahilinde olan, yalnız mağfiret talebidir.

Sana bundan ziyadesile bir fâidebahş olamam, Allâh-ü Tealâ, senin ukubetini dilemiş olunca seni o ukubetten kurtaramam **(demesi müstesna)** bu, bizim için güzel bir örnek, bir şayan-ı imtisal değildir. Çünki: İbrahim Aleyhisselâm, babası için istiğfarda bulunacağını va'd etmişti, vakta ki, babasının küfr üzere öldüğü tebeyyün etti, Hazret-i İbrahim de ondan muteberrî oldu, onun hakkında mağfiret talebini terketti.

Bir mü'min, daha dünyada bulunan herhangi bir kâfirin îmana nâiliyetini temenni edebilir, fakat kâfir olduğu hâlde mağfirete müstahik olamıyacağı için o hâlde onun için istiğfarda bulunmak caiz değildir. Küfr ve şirk üzere ölüp gitmiş kimseler hakkında da artık istiğfara mahal kalmamıştır, onlar ebediyen azaba namzettirler.

İbrahim Aleyhisselâm ile rüfekası, şöyle de duâ ve tezerruda bulunmuşlardı: (Ey **Rab'bhniz!. Ancak sana tevekkül ettik)** Her işimizde sana itimat ederek senden muvaffakiyetler niyazmda bulunduk **(ve sana yöneldik)** tevbe ederek senin rızana muvafık şeyleri ifâya teveccüh ettik **(ve son gidiş te ancak sanadır.)** Kabirlerimizden kalkınca da senin tayin buyurmuş olduğun yere gideceğizdir. Artık akıbetimizi hayr eyle yarabbü.

(S) : (Ey **Rab'bhniz!. Bizi kâfir olanlar için bir fitne kılma)** Onları bizim üzerimize galip kılarak bizleri bir azap ile fitneye düşürmüş olmasınlar, veyahut onları bizlere galip edeceğinden dolayı kendilerinin hak üzere olduklarına zahip olup ta bu yüzden bir fitneye düşmelerine sebebiyet vermiş olmayalım **(ve bizim için mağfiret buyur.)** bizim günahlarımızı af ve setret (Ey **Rab'bimiz!. Şüphe yok ki: Azîz, Hakim olan)** her şeye galip ve her fi'li bir hikmet-i baligayı hâiz bulunan **(ancak sensin.)** Evet.. Sensin ey Kerîm, Rahim olan Mabudumuz.. **Amenna...**

A

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ
الْاٰخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ
اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللّٰهُ قَدِيرٌ
وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾ لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ
فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا
اِلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ
عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ
وَظَاهَرُوا عَلٰى اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(6) : Andolsun ki: Sizin için Allah'ı ve ahiret gününü reca edenler için onlarda bir güzel örnek vardır ve her kim yüz çevirirse imdi şüphe yok ki, Allah, o her şeyden müstağnidir, her hamde müstahiktir.

(7) : Umulur ki: AUâh, sizin aranızla onlardan düşmanlaşmış olduğunuz kimseler arasında bir dosttuk husule getirir ve Allah, kadirdir ve Allâh, gafurdur, rahimdir.

(8) : AUâh, sizinle din hususunda savaşta bulunmamış ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış kimselere iyilik etmenizden ve onlara adalette bulunmanızdan sizi nehyetmez. Şüphe yok ki: Allah, adalette bulunanları sever.

(9) : Allah, sizleri ancak din hususunda sizinle muharebede bulunmuş ve sizi yurdunuzdan çıkarmış ve sizin çıkarılmanıza yardım etmiş olan kimselere

dostlukta bulunmanızdan ıtehyeder ve her kim onlara dostlukta bulunacak olursa işte onlardır zâlimler, onlar.

⁂

İ Z A H

(6) : Bu mübarek âyetler de Hazret-i İbrahim'in ve O'nun ile beraber olanların kimler için birer numûne-i imtisal olduklarını teşvik için tekrar bildiriyor. Müslümanlar ile aralarında adavet bulunmuş olan bir takım gayr-i Müslimler arasında bilâhara kudret-i ilâhîyye ile bir dostluğun husule gelebileceğini haber veriyor. Allâh-ü Tealâ'nın müslümanları kendilerile din hususunda savaşta bulunmamış ve kendilerini yurtlraından çıkarmamış milletlere karşı iyilikte ve adalette bulunmadan men'etmediğini tebliğ ediyor. Müslümanların kendilerile din hakkında mukatelede bulunmuş ve onları yurtlarından çıkarmış ve çıkarmış olanlara yardım etmiş kimseler ile dostlukta bulunmaktan memnu olduklarını beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: Ey Ümmet-i Muhammediyc!. (Andolsun ki, sizin için) Evet.. Sizin gibi (Allah'ı ve ahiret gününü reca edenler için onlarda) İbrahim Aleyhisselâm ile ona tabi' olan mü'minler de (bir güzel örnek vardır.) onlar, sizler için bir numûne-i imtisal bulunmuşlardır. (Ve her kim yüz çevirirse) Cenab-ı Hak'kın enirlerinden kaçınır, Allah'ın düşmanlarile dost bulunursa zararı kendisine ait bulunmuş olur. (Şüphe yok ki, Allâh, o) Haalık-ı Zîşan (her şeyden müstağnidir) o münkirlerin îmanlarından, ibadet ve taatlerinden de ganîdir, Hâ$â hiç birine ihtiyacı yoktur. (Ve her hainde müstahiktir) Bütün evsafı kemâli hâizdir. Bütün mükevvenatın medh ve senasına lâyıktır. Bütün ehl-i îman, onu temhîd ve tesbîhe müdavimdir. Bir takım adî kimselerin münkirâne, düşmenâne bir halde yaşamalarına bakıp ta ye'se düşmemelidir. O Haalık-ı Azîm, mukallibül'kulûbdur.

(7) : (Umulur ki: Allah) Ey Müslümanlar!, (sizin aranızla onlardan) O münkirlerden (düşmanlaşmış olduğunuz) aranızda adavet ve husumet bulunmuş (kimseler arasında bir dostluk husule getirir) yâni: Sizinle Mekke-i Mükerreme' de ve civarındaki müşrikler arasındaki adavet-i muhabbete, nefret-i meveddete inkârı tasdike münkalip kılar, o dinsizleri şeref-i islâm'a nâil buyur. (Ve Allâh, kad'rdir) Öyle hayrlı bir inkılâp vücude getirmeğe kudret-i ilâhîyesi maaziyadetin kâfidir. (Ve Allah, gafurdur) Tâib ve müstağfir olanları afv ve setreder ve (rahimdir) kulları hakkında merhameti pek çoktur. Tevbe edip îman dairesinde yaşayanları muazzep kılmaz, onları rahmet-i ilâhîyesine nail buyurur.

Nitekim bu beyan-ı ilâhî az sonra tahakkuk etmiştir. Mekke-i Mükerreme fethedilmiş, oradaki müşriklerin bir çoğu seve seve islâmiyete can atmış, Ashab-ı Kiram ile aralarında büyük bir muhabbet ve tesanüt tecellî edip durmuştur. Ki-

yamete kadar da vakit vakit nice fertler ve cemiyetler şeref-i İslama nail olmakta* uhuvvet-i islâmiye dairesine kemâl-i inşirah ile dahil bulunmaktadırlar/

(8) : Şunu da biliniz bi: Ey Müslümanlar!. (Allah) Tealâ Hazretleri (sizinle din hususunda savaşta bulunmamış) sizlere karşı bil'fiil tecavüze kıyam etmemiş (ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış) sizi cebren muhacerete mecbur kılmamış (kimselere) gayrı müslimlere (iyilik etmenizden) ihsanda bulunmadan, meselâ: Hediye vermekten/ nakten yardımda bulunmadan (ve onlara adalette bulunmanızdan) haklarına riâyet etmeden, müstahik oldukları şeyleri kendilerine vermeden (sizi nehyetmez) öyle insaniyetkârane, münsifâne, âdilâne muameleler, nazar-ı islâmiyette memduhtur, memnu değildir. (Şüphe yok ki, Allah) O Haalik-ı Hakini (adalette bulunanları sever) hiç bir kimsenin hakkında zulmedilmesine razı olmaz.

Rivayet olunuyor ki: AbdüFuzza'nın müşrike olan kızı ve Hazret-i Ebu Bekir'in zaman-ı câhiliyetteki mutellekası olan «Kuteyle» kendisinin ve Hazret-i Ebu Bekir'in kızı olup Şeref-i İslâm'ı hâiz bulunan «Esma» Hazretlerine hediye olarak bâzı şeyler getirip takdim etmek istemiş, Esma Hazretleri ise ne hediyeyi kabul etmiş ve ne de validesi Kuteyle*yi hanesine almış, bu hususa dair Hazretti Ayşe'ye' haber göndermiş, Resûl-i Ekrem Efendimizden sual etmesini istemiş, Hazret-i Ayşe de sual edince bu âyet-i Kerîme nazil olmuştur. Artık o hediyenin kabul edilmesini ve Kuteyle'nin haneye alınmasını ve kendisinde ikram ve ihsanda bulunulmasını Resûl-i Ekrem Hazretleri muhterem Esma'ya emretmiştir.

«Sirâci Münîr» Tefsirinde naklolunuyor ki: Kazı İsmail Bin-i İshâk'ın yanıma bir zimmî gelmiş, ona ikramda bulunmuş, orada hazır bulunanlar, kazıyi muahaze etmek istemişler, o da bu âyet-i Kerîmeyi okumuştur.

Velhâsıl: Müslümanların Zimmî'lere ve aralarında sulh ve salâh bulunan ecnebilere karşı insaniyet nâmına iyilikte, nazikâne muamelede bulunmaları caizdir. Ahlâk-ı İslâmiye muktezasıdu\ Elverir ki: Adab-ı İslâmiye'ye muhalif ze* İUâne bir tarzda yapılacak olmasın.

(9) : (AHâh) Tealâ Hazretleri, Ey Müslümanlar!, (sineleri ancak din hususunda sizinle muharebede bulunmuş) Bil'fiil savaşa atılmış, din-i islâmı söndürmek istemiş (ve sizi yurdunuzdan çıkarmış) Aşhab-ı Kiram'ı, Mekke-i MükerremeMen çıkmaya mecbur etmiş olan bir takım müşrikler gibi bir vaziyette bulunmuş (ve sizin çıkarılmanıza yardım etmiş) sizi çıkaranlara muavenette bulunmuş (olan kimselere dostlukta bulunmanızdan nehyeder) çünki onlar, zahiren ve batınen düşmandırlar, onlara karşı gösterilecek bir dostluk, samimiyetten arî mezellet-i câlibdir. (Ve her kim onlara dostlukta bulunacak olursa) öyle alenî islâmiyet düşmanlarına karşı meveddet ve merbutiyet gösterirse (işte onlardır

zâlimler, onlar) çünkü, adavete lâyık olan kimselere karşı meveddet göstermiş olacakları cihetle salâhiyetlerini suiistimal etmiş, kendi nefislerini azaba mâruz bırakmış, binaenaleyh pek zalimane bir muamelede bulunmuş olurlar.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ
مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِا۪يمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ
مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ
الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ
حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿١٠﴾
وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذ۪ينَ
ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ

MEALİ ÂÜSİ

(10) : Ey îman etmiş olanlar: Size îman etmiş kadınlar, hicret etmiş olarak geldikleri vakit onları imtihan edin, Allâh, onların imanlarına bihakkın âlimdir. İmdi siz onları mü'mineler bildiğiniz takdirde artık onlan kâfirlere geri döndürmeyiniz. Ne bnnlar, onlar için helâldir ve ne de, onlar, bunlar için helâl olurlar. Ve onlara infak etmiş oldukları şeyi verin ve kendilerine mehirierini verdiğini*

takdiıde o kadınlar ile evlenmekten dolayı sizin için bir günah yoktur. Ye kâfirlerin ismetlerine yapışmayın, ve ne infak ettiniz ise isteyin, onlar da ne infak **etmişler** ise istesinler. İşte bu, **Allah'ın hükmüdür. Aranızda hükmeder, ve Allah, Alîmdir, Hakimdir.**

(il) : Ve eğer sizin zevcelerinizden **bir** şey, sizden **fevt olup kâfirlere** geçerse **sonra da** siz **bir ganimet malı elde etmiş olursanız, artık zevceleri gitmiş olanlara melır olarak** vermiş oldukları şeyin mislini **—o ganimet malından— veriniz ve kendisine iman etmiş olduğunuz Allâh'tan korkunuz.**

⁂

İ Z A H

(10) : Bu mübarek âyetler de diyar-ı küfrden çıkıp İslâmiyeti kabul etmdş olduğunu iddia ederek dâr-ı islâm'a gelmiş kadınların hakkında tetkikat yapılması lüzumunu gösteriyor. Onların samimî surette müslümanlığı kabul ettikleri anlaşıldığı takdirde yurtlarına iade edilmeyeceğini, çünkü: Müslüman olan kadınların kâfirlere, kâfirlerin de Müslüman kadınlarına helâl bulunmadığını beyan buyuruyor. Böyle dâr-ı İslâm'a gelen kadınların almış oldukları mehrlerinin kocalarına iade edilmesini ve irtidat edip dâr-ı küfre giden kadınların mehrlerinin de Müslüman olan kocalarına iade edilmesini emrediyor. Öyle dâr-ı küfre giden, mehrleri iade edilmeyen mürteddelerin mehrlerini de bir zafer neticesinde elde edilecek ganimet mallarından Müslüman olan kocalarına verilmesini teklif ve mü'minleri ittikaya davet buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Ey iman etmiş olanlar!.)** Ey zümre-i Müslimîn!. (Size îman etmiş kadınlar) Gayr-i müslimlerin zevceleri olup ta İslâmiyeti kabul ettiklerini söyledikleri ve yurtlarından çıkıp **(hicret etmiş olarak geldikleri vakit onları imtihan edin)** hakikaten Islâmiyeti kabul edip etmediklerini, maksatlarının neden ibaret olduğunu sorup anlamaya çalışın, çünki: Kocalarını mutazarrır etmek için veya bir müslümana âşık olup mücerret onunla ev lenmek için veya müslümanların aralarına sokularak hafiyelikte bulunmak için, münafikâne bir tarzda kendisini müslüman gösterebilir. Binaenaleyh böyle bir ka din, Zaman-ı Nebevî'de Medine-i Münevvere'ye geldi mi, Peygamber Efendimiz, ona yemîn verdirir, ne için müslüman olduğunu sorardı. Mahza din-i islâmı takdir ettiğinden, Allâh-ü Tealâ'yı, ve Peygamber-i Zîşan'ı sevdiğinden, din-i islâm'a nâiliyet arzusunda bulunduğundan dolayı geldiğini söyleyince islâmiyeti kabul edilerek dâr-ı islâm'da kalmasına müsaade olunurdu. **(Allah onların îmanlarına bihakkin âlimdir)** Bütün kalblerindeki esrara vâkıftır, onların en samimüTkalp İslâmiyeti kabul edip etmediklerini ancak o Mâbûd-i Azîm, bihakkin bilir. Ehl-i İslâm'ın vazifesi ise bir imtihandır, bir isticvap suretile mümkün mertebe ahvâle muttali olmaktan ibarettir, **(imdi siz onları mü'minler bildiğiniz takdirde)** Onların islâmiyeti ciddî bir surette kabul ettiklerine dâir bir zanni galîb husule gelin-

ce **(Artık onları kâfirlere geri döndürmeyiniz.)** Çünki **(Ne bunlar)** bu mü'mine olan kadınlar **(onlar için)** o kâfir erkekler için **(balaldir, ve ne de onlar)** o kâfirler **(bunlar için)** bu İslâmiyeti kabul eden kadınlar için **(helâl olurlar)** bilâkis aralarında hürmet tahakkuk etmiş olur. Artık o kadınları iade etmek, böyle bir harama sebebiyet vereceği için elbette muvafık olamaz. **(Ve onlara)** O kadınların kâfir bulunan kocalarına **(infak etmiş oldukları şeyi verin.)** Yâni: Mehr nâmına onlara ne vermişler ise o mehrleri o kocalarına iade edin **(ve kendilerien mehrlerini verdiğiniz)** taahhüt eylediğiniz **(takdirde o)** muhacerette bulunmuş olan **(kadınlar ile evlenmekten dolayı sizin için bir günah yoktur)** Evet.. Bir müfarekat iddeti tamam olup ta bir istibra-i rahm anlaşılınca o kadınlar ile müslümanların evlenmeleri caizdir. Muvafıktır, tâ ki: Onların idareleri, nafakaları temîn edilmiş olsun. **(Ve kâfirlerin ismetlerine yapışmayın)** Yâni: Bir müslüman için caiz değildir ki, dâr-ı küfrde kalan ve mürtedde bulunan zevcesinin kendi taht-ı nikâhında, daire-i ismetinde bulunduğunu iddia ederek onunla rabıta-i zevciyeti idame etsin, çünki: Çünki aralarında i'tirak husule gelmiştir. **(Ve ne infak ettiniz** ise **isteyin.)** Yâni: İrtidat edip kâfirlere iltihak eyleyen zevceye, vaktîle verilmiş olan mehri, o kâfirlerden istemeye kocasının hakkı vardır. **(Onlar da ne infak etmişler ise istesinler)** yâni: Kâfirler de islâmiyeti kabul edip dâr-ı islâm'a gelen refikalarına vermiş oldukları mehrleri müslümanlardan isteyebilirler, **(işte bu)** Ayette zikredilen bu hükm, **(AHâh'in hükmüdür)** ona riayet lâzımdır. **(Ve Allah, Alimdir, Hakimdir.)** O'nun her hükmü malûm bir hikmete, bir maslahata müstenittir. O'na muhalefette bulunmayın.

(11) : (Ve) Ey Müslümanlar!, (eğer sizin **zevcelerinizden bir** şey) Hangi bir fert **(sizden fevt olup kâfirlere geçerse)** yâni: İrtidat edip dâr-ı küfre iltihak eylerse ve ona verilmiş olan mehr, kâfirler tarafından iade edilmezse **(sonra da siz, bir ganimet malı elde etmiş olursanız)** yâni: Kâfirlere karşı zaferyab olup onlardan bir mal-i ganimet elde eder iseniz **(artık zevceleri)** irtidat edip dâr-ı küfre **(gitmiş olanlara mehr olarak)** o kadınlara vaktile **(vermiş oldukları şeyin mislini)** o miktar bir malı o ganimet malından o kacalarına **(veriniz ve)** ey Müslümanlar! **(kendisine îman etmiş olduğunuz Allah'tan korkunuz.)** O'nun enirlerine muhalefete cür'et etmeyiniz. O'nun emrettiği vazifeleri ifâ ediniz, nehyettiği şeylerden de kaçınınız, çünkü sizin selâmet ve saadetiniz ancak bu sayede vücude gelir.

İbn-i Abbas Hazretlerinden rivayet edildiğine göre o mehr miktar-ı mal, ganimet mallarının beş kısma ayrılmasından evvel çıkarılarak o Müslüman kocalara verilir. Bununla onların zararları, kederleri kısmen olsun telâfi edilmiş bulunur.

*

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ
بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا
يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ اَيْدِيهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ
فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

MEÂLÎ ÂLİSt

(12) : Ey Peygamber... îman etmiş olan kadınlar, sana gelip te: Allâh'a bir şeyi şerik koşmamaları ve hırsızlık yapmıyacaklan ve zinada bulunmayacakları ve çocuklarını öldürmemeleri ve ellerile ayakları arasında uyduracaktan bir bühtan ile gelmemeleri ve sana mâruf bir hususta asi olmayacakları üzerine mübayeada bulunacakları zaman artık sen de onlar ile mübayeada bulun ve onlar için Allah'tan mağfiret dile, şüphe yok ki: Allah, gafurdur, rahimdir.

(13) : Ey iman etmiş olanlar!. Bir kavim ile dostlukta bulunmayın ki: Allâh, onların üzerine gazap etmiştir. Muhakkak ki: Ahiretten ye'se düşmüşlerdir, nasıl ki: Kâfirler, kabirlerde bulunanlardan ümitlerini kesmişlerdir.

**«

İ Z A H

(12) : Bu mübârek âyetler de Resûl-i Ekrem Efendimize daireli îmana girmek için müracaat eden kadınlar ile onların ne gibi ahkâma riayet etmeleri şartâle muahedede bulunacağını tebliğ ediyor ve müslümanların gazab-ı ilâhîye uğramış ve haşr-ü neşri inkâr eden kâfirler gibi ahiret hayatından ye*se düşmüş dinsiz bir kavim ile dostlukta bulunmaktan memnu olduklarını ihtar buyurmak-

tadır. Şöyle kî: (Ey Peygamber...) Ey HatemûTmürselîn!. Sallallâhü Aleyhi ve Ashabıhi Ecmaîn.. (îman etmiş olan kadınlar Sana gelip te) Şeref-i İslâm'a nail olmak temennisinde bulundukları ve (Allah'a bir şeyi şerîk koşnıamalan) putlara, heykellere ve sâir mahlûkata tapmayacaklarına dair sana söz verdikleri (ve hırsızlık yapmayacakları) başkalarının mallarından hiç bir şey çalıp benimsememeleri (ve zinada bulunmayacakları) gayr-i meş'rû mukarenetlere cür'et etmiyecekleri (ve çocuklarını öldürmemeleri) kız olarak dünyaya gelen yavrularını öldürmek cinayetini irtikâp etmiyecekleri (ve ellerile ayakları arasında uyduracakları bir bühtan ile gelmemeleri) Yâni: Kendi rahmlerinin mahsulü, olmayıp başkalarına ait bulunan çocukları biz doğurduk diyerek onları kendilerine nisbet etmemeleri (Ve sana maruf bir hususta asî olmayacakları) Genab-ı Hak'ka itaati müstelzim olan her hangi bir hususta emr-i Nebevî'lerine riayet edecekleri, Resûl-i Ekrem'in emredeceği ubudiyet vazifeleri ki, hepsi emr-i bil'marûftur. Bunlara da itaatten ayrılmayacakları, binaenaleyh, namaz, oruç gibi dinî vazifeleri de ifâ edip gayr-ı ahlâkî şeylerden kaçınacakları (üzerine mübayeada) muahede de (bulunacakları zaman artık) Ey Peygamber-i Âlişan!. (sen de onlar ile mübayeada) Öyle mühim lâzımür riaye esaslar üzerine müstenid bir muahedede (bulun) onların müracaatlarını kabul et (Ve onlar için Allah'tan mağfiret dile) vaktîle küfr içinde yaşamışlardı, bilâhara da bâzı kusurlarda bulunabilirler. Binaenaleyh mâğfiret-i ilâhîyye'ye muhtaçtırlar, onların afvmı Haahk-ı Kerîm Hazretlerinden aiyaz et (Şüphe yok ki: Allâh, gafûrdur) mü'min kullarının bir nice kusurlarını örter, bağışlar ve (Rahimdir) onlar o deruhte ettikleri şeraite riayet edince haklarında merhamet-i ilâhîyye tecellî eder.

«Rivayete nazaran bu âyet-d kerîme: Mekke-i Mükerreme'nin fethi günü nâzil olmuştur. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Safa mevkiinde bulunmuş, bir çok erkekler gelip mübayeada bulunmuş ',islâmiyeti kabul etmişlerdi. Sonra da bir kısım kadınlar gelmiş, Resûl-i Zîşan ile muahedede bulunarak Şeref-i İslâm'a nail olmuşlardır.

Bu muahede kadınlar ile mücerret mükâleme, muhavere suretile vuk'u bulmuş, el tutmak suretile bir müsafeha vuk'u bulmamıştır. Çünki Peygamber Efendimiz, kendi muhterem zevcelerinden ve refikalarından başka kadınların ellerine mübarek elini temas ettirmemiştir. Hattâ Şeref-i İslâm'a nail olan bir kadın, demiştir ki: Ben Resûlullâh dle mübayeada bulundum ve bizimle müsafehada bulun dedim: Peygamber-i Âlişan Hazretleri de buyurdu ki: Ben kadınlar ile müsafehada bulunmam, benim bir kadına sözüm, yüz kadına sözüm gibidir.

Yâni: Beyanat-ı Nebevîyye, umum kadınlara müteveccihtir, hepsi de o beyanata riayetle mükelleftirler. Artık yalnız birile mübayea, bütün Müslümanların kadınlarile mübayea gibidir.

(13) : (Ey îman etmiş olanlarî.) Yuhût, Nasâra, Mecûs gibi münkir-i islâ-

miyet olan her hangi **(Bir kavm ile.de dostlukta bulunmayın ki: Allâh onların üzerine** gazap **etmiştir)** onlar, rahmet-â ilâhîyeden tarda müstahik bulunmuşlardır. Çünki onlar **(Muhakkak ki, ahiretten ye'se düşmüşlerdir.)** onlar, uhrevî sevaplara nâil olamayacaklardır. Çünki: Onlar, risaleti nice mucizeler ile sabit olan Hatemül'mürselîn'i ve ona nazil olan Kur'an-ı Mübîn'i münkir bulunmaktadırlar. **(Nasıl ki, kâfirler kabirlerde bulunanlardan ümitlerini kesmişlerdir.)** Onlar, ölülerin tekrar hayata erdirileceklerine kaani' değildirler, çünki, onların haşrüneşre i'tikatları yoktur. Diğer bir tevcihe göre de: Nasıl ki, küfr üzere Ölenler, mezara girince, artık hakikât-ı hâle vakıf, kendilerinin küfr içinde yaşayıp azaba müstahik bulunmuş olduklarına muttali olarak kemâl-i ye's ve keder içinde kalacaklardır. İşte elyevm berhayat olan münkirlerin de ahiret hayatına ait tam bir kanaatleri yoktur, ümitsiz bir hâlde yaşayıp durmaktadırlar. Onlar da ileride kendi fasit kanaatlerini anlayacaklardır. Artık o gibi nûr-i irfandan mahrum, ebedî hüsrâna mâruz kimseler ile nasıl dostluk tesis edilebilri?. Hakikî mü'minler, ancak kendileri gibi mü'minler ile bir uhuvvet, bir meveddet dairesinde yaşarlar, birbirlerine karşı samimâne bir muhabbette, bir hayrhahlıkta bulunurlar. İşte İslâmiyetin beşeriyete verdiği nasihat, insanların güzel bir ahlâk ile nezihâne bir hâlde yaşayarak pek mütesanit bir içtimaî hey'et teşkil etmelerine aittir. Haalık-ı Kerîm Hazretlerinden muvaffakiyetler niyaz eyleriz.

***

ES-SAF SÛRESİ

Bu mübarek sûre «Ettegabün» sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur, ondört âyet-i kerîmeyi havidir. Müslümanların cihad yolunda saf saf olup düşmanlarına karşı cephe almalarını tavsiye ettiği için kendisine böyle «Sûretüssaf» unvanı verilmiştir. Cihâda tergîbi mutazammındır, kendisinden evvelki «EHimtekme» sûresinde de kâfirlerin dost tutulmaması emredilmiş olduğu için aralarında bu cihetten de büyük bir münasebet vardır.

Bu sûre-i mübârekenin başlıca münderîcatı şunlardır:

(1) : İnsanların ciddî olup sözlerinin işlerine muhalif olmamasını ihtar.

(2) : Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmi tarafından eziyetlere mâruz kalmış olduğunu beyan ile Peygamber Efendimize teselli verilmesi.

(3) : Hatemül'Enbiyâ Efendimizin dünyaya teşrif edeceğine dair İsâ Aleyhisselâm'ın tebşiratta bulunmuş olduğunu beyan.

(4) : Peygamber Efendimizin hüdâ -ile, din-i Hak ile gönderilmiş olduğunu ve Allâh-ü Tealâ'nın din-i islâmı onu söndürmeğe çalışanlara rağmen ilâ buyuracağını tebşir.

(5) : Müslümanların da Havariyyun gibi kendi dinlerinin intişarına yardım etmelerini emr.

(6) : Hakikî ticaretin îmandan ve Allah yolunda cihattan ibaret olduğunu tebliîğ ve yakında nusret ve fethin tecellî edeceğini tebşir.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١﴾

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتاً

عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ O

MEÂLt ÂLİSİ

(1): Göklerde ne varsa ve y*rde ne varsa Allah için teşbihte bulunmuştur. Ye o Azizdir, Hakimdir.

(2) : Ey îman etmiş olanlar... Yapmayacağınız şeyi ne için söylersiniz.

(3) : Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah indinde çok mebgıızdur.

İ Z A H

(1 : Bu mübarek âyetler, bütün mükevvenatın Cenab-ı Hak'kı teşbih ve tenzihte bulunduğunu bildiriyor. Müslümanların yapmayacakları şeyleri yapacak gibi görünmelerinin pek büyük bir günah olacağını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Göklerde ne varsa)** Melekler gibi, yıldızlar gibi her hangi canlı ve cansız mahlûk **(ve yerde ne varsa)** insanlar gibi, ağaçlar, ekinler gibi her hangi bir şey **(Allah için teşbihte bulunmuştur.)** bütün onlann varlığı kal'en veya hâlen Allâh-ü Azîmüşşanı tevhîd ve tenzih etmiştir. Yâni: O Haalık-ı Kadîm'in vahdaniyetine, rübûbiyetine, kudret ve azametine delâlet ve şahadet edip durmaktadır. (Ye O) Haalık-ı Kerîm **(azizdir)** bütün mahlûkata galiptir. Dilediği şeyleri yapmaya bihakkın kaadirdir ve **(hakimdir)** bütün saha-i vücude getirdiği şeyler ve onların haklarındaki tedbîr-i ilâhî, birer hikmet ve maslahata müstenîdtir. **Amenna..**

Abdullah, İbn-i Seleme, Radiyallâh-ü Anh'tan şöyle dediği mervîdir: Resûlüllâh'ın ashabından bâzı zatlar ile oturmuştuk, konuşmakta bulunuyorduk, dedik ki: Allâh-ü Tealâ'ya hangi amelin sevgili olduğunu bilsek te onu işlesek, bunun üzerine Allâh-ü Tealâ işbu «Sebbeha Lillâhi» âyet-i kerîmesini indirdi. El-sirracül'münîr..

(2) : (Ey iman etmiş olanlar!.) Ey islâmiyet dairesinde yaşayanlar!. (Yapmayacağınız şeyi ne için söylersiniz) va'dinize ne için muhalefet edersiniz, bu şân-ı insaniyete lâyık mıdır?.

Rivayete nazaran bazı müslümanlar demişler ki: Allâh-ü Tealâ'ca amellerin en sevimlisini bilsek te, onun uğrunda mallarımızı, canlarımızı, bezi etsek, vaktaki, cihat hakkındaki âyet nazil olmuş, cihadı hoş görmemişler, bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuştur. «Tefsîr-i Ebüssüut».

(3) : Ey müslümanlar!. Şunu biliniz ki: (Yapmayacağınız şeyi söylemeyiniz) Yapacağınıza dair yalan yere söz vermeniz (Allah indinde çok mebgüzdur.) azab-ı İlâhîyi celbedecek büyük bir günahtır, son derece nefreti müstelzimdir. Çünkü, va'de vefa etmek, güzel bir haslettir, va'd edenin kemâl-i ahlâkına delildir, cemaat arasında itimada, meveddete, tesanüde vesiledir. Va'de ademi riayet ise, ahlâka tamamen münafîdir, halk arasında adavete, itimatsızlığa, içtimaî izmihlale sebeptir.

Selef-i Ulema, bu âyet-i kerîme ile va'de vefanm vücûbuna istidlalde bulunmuşlardır. Çünkü, bu âyet-i Celîle, ademi vefanın pek çirkin olduğunu göstermektedir. Nitekim bir hâdis-i Şerîf de şu mealdedir: Münafıkm-alâmeti üç'tür; va'd edince hulf eder, söyleyince yalan söyler, emîn ittihaz edilince de hîyanette bulunur. «Tefsir-ül* meragî»

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ۝
وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ
إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ
۝

MEALI ALISI

T4) : Şüphe yok ki; Allah, o kimseleri sever ki: O'nun yolunda sanki bir muhkem bina etmişler gibi saf bağlayarak savaşta bulunurlar.

(5) : Ve bir vakit ki: Mûsa kavmine dedi kî: Ey kavmim!. Ne için bana eziyet veriyorsunuz?. Ve hâlbu ki, benim sizin için bir Allâh Resûlü olduğumu şüphe yok ki, bilksiniz. Vakta ki, onlar —Hak'tan— döndüler, Allâh-ü Tealâ <{a, onların kalplerini döndürdü ve Allâh fasİklar olan kavme hidayet etmez.

*

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler, Allah yolunda birleşerek cihada atılanların muhabbet-i ilâhîye'ye nail olacaklarını tebşir ediyor. Vaktile Musa Aleyhisselâm'a kavminden bir kısmının isyan ederek onunla beraber cihada atılmadan kaçınmış ve o Peygamber-i Zîşan'a eza ve cefaya cür'et etmiş olduklarından dolayı nasıl Hak'tan ayrılarak bir vahim inkılâb-ı kalbe maruz kaldıklarmı ve öyle fasikleri Cenab-ı Hak'kın hidayete kavuşturmayacağmı beyan ve ihtar buyurmaktadır*

Şöyle ki: Allâh-ü Tealâ, cihaddan kaçınanları sevmez, fakat (şüphe yok ki, Allah o kimseleri sever ki: Onun yolunda) din-i ilâhî uğrunda (sanki bir muhkem bina) kurşunla kenetlenmiş pek müstahkem bir duvar (gibi saf bağlayarak savaşta bulunurlar) öyle müttehit, muntazam bir vaziyet alarak düşmanlarım tenkile çalışırlar. Böyle müttehit, birbirine merbut bir vaziyet almaları, kendileri-

nin kuvve-i maneviyelerini arttırır, aralarındaki ittihadı temîn eder, düşmanlarının yüreklerine korku düşürür, inhizamlanna sebep olur. Nitekim namazlarda cıa safların tesviyesîle emrolunmuştur ki, bu da cemaat-i müslimînin ittihadını, merbutiyet-i kalbiyelerini tecellî ettirmiş olur.

(5) : (Ve) Ey Hâtemül' Mürselîn!. Cihaddan kaçınmanın, Peygambere muhalefetin pek fena neticesini anlamaları için kavmine anlat (bir vakit ki, Musa) Aleyhisselâm (kavmine dedi ki: Ey kavmim!. Ne için bana eziyet veriyorsunuz?) emrime muhalefet ederek savaşı terkediyorsunuz, benimle beraber Cebabireye karşı cihada atılmak istemiyorsunuz? «Sen ve Rahibin git, savaşta bulun, biz burada oturacağız» diyorsunuz. (Ve halbu ki, benim sizin için bir Allah Resûlü olduğumu şüphe yok ki, bilirsiniz) elimde zuhura gelmiş olan kahir mucizeleri gördünüz ki, onlar ile düşmanlarınızı helak etmiş, sizi onların hâkimiyetinden kurtarmış bulunuyorum. Artık nasıl olur da emirlerime muhalefet edebilirsiniz?. Hayfaki: Onlar bu ihtaratı dinlemediler. Evet., (vaktaki onlar) Hak'ka tâbi olmak tan (döndüler) Musa Aleyhisselâm'm risaletini bildikleri hâlde onun enirlerine ıiayetlen kaçındılar. (Allâh-ü Tealâ da onların kalblerini) Kendilerinin o kötü ihtiyarlarına binaen hidayetten, hakkı kabulden, doğruya meyil etmekten (döndürdü) bir cezâ olmak üzere kalblerini bir hayret, bir şek ve tereddüt içinde bıraktı (Ve Allah fasikler olan kavme hidayet etmez.) Yâni: Allâh-ü Tealâ, küfr ve isyanı ihtiyar eden, zât-ı kibriyasma ve Resûl-i Zîşan'ına itaatten kaçman, kalblerinde muhalefet ve dalâlet duygularını besleyen kimseleri Hak*ka icabetten mahrum bırakır, selâmetlerine sebep olacak delillere nazar edebilmek kabiliyetini kendilerinden izâle buyurur.

Bu beyan-ı ilâhî: Başka kavimlerin de Peygamberlerine karşı muhalefette bulunmuş olduklarını haber vermekle Reşûl-i Ekrem'e tesliyetbahş oluyor. Hem de Peygamberlerine muhalefet edenlere müthiş bir nüınûne-i felâket göstermektedir.

Musa Aleyhisselâm'm kavmi için Bakara ve Madde sûrelerine de müracaat.

A

وَاِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنٖٓى اِسْرَٓائٖيلَ اِنّٖى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتٖى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُٓ
اَحْمَدُ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبٖينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰٓى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ
الظَّالِمٖينَ ﴿٧﴾ يُرٖيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهٖ
وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(6) : Bir vakit ki: Meryem'in oğlu İsâ, dedi ki: Ey İsrail oğulları!. Şüphe yok ki: Ben, benden önce olan tevratı tasdik edici ve benden sonra Ahmet isminde gelecek bir Peygamber ile müjdeleyici olarak sizlere Allâh'ın Resûlüyüm. Vakte ki, onlara açık mucizeler ile geldi, dediler ki: Bu bir apaçık sihirdir*.

(7) : O kimseden daha zâlim kimdir ki, kendisi İslama dâvet okuturken o, Allah'a karşı yalan yere iftirada bulunur. Allâh ise zâlimler olan kavmi doğru yola kavuşturmaz.

(8) : Allah'ın nurunu ağızlarile söndürmek isterler, Allâh ise nurunu tamamlayıcıdır. Velev ki, kâfirler hoşlanmasınlar.

*

İ Z A H

(6) : Bu mübarek âyetler, Hazret-i Musa'ya eza ve cefâda bulunmuş olan İsrail oğullarının, Tevratı tasdik ettiğini söyleyen ve Peygamber Efendimizin dünyaya teşrif edeceğini tebşir eden Hazret-i İsa'yı da tekzip edip o Peygamber-i Zîşan'ın pek açık mucizelerini sihr sandıklarını haber veriyor. Din-i İslâm'ı kabule davet edildikleri hâlde Cenab-ı Hak'ka şerik isnat etmek gibi bir iftirada

bulunanların, en zâlim kimseler olduklarını teşhir ediyor. Bir nûr-i ilâhî olan din-i islâmı yalan yere söyledikleri sözler ile söndüremiyeceklerini, AUâh-ü Teâlâ'nm o münkirlere rağmen nurunu itmam ve ilâ buyuracağını mü'minlere tebşîr buyurmaktadır.

Şöyle ki: Ey Hatem-üT Mürselîn!. (Ve) Kavmine anlat (bir vakit kî, Meryem'in oğlu İsâ, dedi ki: Ey İsrail oğulları!. Şüphe yok ki: Ben benden önce) Mûsa Aleyhisselâm'a verilmiş olan (Tevratı tasdik edici ve benden sonra Ahjned isminde gelecek bir Peygamber ile müjdeleyici olarak sizlere Allâh'ın Resûliyim) yâni: Ben bütün Peygamberleri ve Allâhî kitapları musaddikim ve onlara îman etmenizi size teklif ediyorum. Bilâhara bir Peygamber-i Zîşan dünyaya şeref verecektir ki, onun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur. İncîl'de de yazılı bulunmaktadır. (Vakta ki, onlara) O İsrail oğullarına o Peygamber-i Âlikadr, yâni: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm veyahut İsâ Aleyhisselâm (açık mucizeler ile geldi,) o mucizeleri tasdik etmediler, bilâkis (dediler ki: Bu, bir apaçık sihirdir.) o kadar zahir, parlak hârikalara rağmen tekzîbe cür'et ettiler, mütekebbirâne bir vaziyet aldılar, o harikalara birer vâzih sihr demekten sıkılmadılar.

İsâ Aleyhisselâm, bir Peygamber-i Zîşan'dır, bir harika-i hilkattir. Elinde nice mucizeler zuhura gelmiştir. O hâlde onun risaleti ve onun verdiği haber, nasıl tekzîb edilebilir? HatemüTmürselîn Hazretlerine gelince onun da dünyaya risaletile şerefbahş olacağı ve elinde nice harikaların zuhur edeceği evvelki Peygamberler tarafından haber verilmiş ve neşrettiği dinin ulviyeti de zâhir bulunmuş olduğu hâlde artık onu da inkâr etmek de ne büyük bir cehalettir, dalâlettir.

Evet: Peygamber Efendimizin dünyaya teşrif edeceği, nübüvvet ve risaleti hâiz bulunacağı Tevrat ile İncil'de mezkûr idi, Kur'an-ı Mübîn, bunu haber veriyor. Eğer bu bir hakikat olmasa idi, elbette ki, Peygamber-i Zîşan Hazretleri bunu ehl-i kitaba karşı iddia edemezdi, zat-ı Nebevilerini tekzîb etmelerine sebebiyet vermez idi.

Fil'vaki, Kütüb-i Sâlife, bir çok tahrifata uğramış olduğu hâlde yine Peygamberimizin risaletini gösteren âyetleri hâvi bulunmaktadırlar. Ezcümle (1884) senesi Londra'da tabolunan Tevrat tercüme-i arabiyesinde şu mealdeki âyet vardır: «Cena!b-ı Hak Sina'dan geldi, Sair denilen mahalden işrak etti ve sağ elinde iki yüzlü ateşin bir balta olduğu halde binlerce temiz zevat ile Faran dağlarından zahir oldu.» İşte bu âyetin son fıkrası, HatemüP Enbiya Efendimizin ahvâli seniyelerine tamamen mutabıktır. Çünkü Allâh-ü Tealâ, gelip gitmekten münezzeh olduğundan onun Tur-i Sina'dan gelmesinden maksat, Hazret-i Musa'ya Tevrat göndermesidir, Sair'den işrak etmesi de İsâ Aleyhisselâm'a İncil'i Şerifi inzal buyurmasıdır, Fil'vaki Hazret-i İsa'ya Şam'da «Sair» nahiyesi kurbinde Nasıra denilen mahalde İncili Şerif, nazil olmuştur. Faran dağlarından zahir olması da HatemüT Enbiyâ Hazretlerine Kur'an-ı Kerîm'i inzal buyuracağına işarettir.

Çünkü Peygamber Efendimiz, nâm-ı kadîmi «Faran» olan Mekke-i Mükerreme'de doğmuş, Hıra dağında ibadetle meşgul ikeri vahy-d ilâhîye mazhar olmuş ve birçok ashab-ı kirama nail olup cihad ile memur buyrulmuştur.

Dâvûd Aleyhisselâm'ın mezamirinde de: Kendisinden sonra bir Peygamber geleceği, bu Peygamberin hüsn-i Cemâl'e mâlik olacağı, kılıç kuşanacağı, arap oklarını kullanacağı, hizmet-i Seniyyesîle mülûk kızlarının şerefyâb olacağı yazılmıştır. Nitekim Yûhut mülOkundan sayılan Ahtab'ın kızı Hazret-i «Safiyye» Peygamberimizin taht-ı nikâhında bulunmakla müşerref olmuştur. Ve o mübârek Peygamberin emr-i şerifine' imtisâlen agniyanın mallarını bezledecekleri, huzuruna Mülûk-i Afak tarafından hediyeler takdîm edileceği, Mübarek isminin Elsine-i Müvehhidînde daima yâdolunacağt vesair şemail-i şerîfesi beyan olunmuştur. Bu evsaf ve şerait ancak Peygamber Efendimizde toplanmıştır.

Kezalik: Londra'da (1842) senesinde tabolunan Yuhenna İncil'inin tercüme-i arabiyesindeki bir âyetin meali şöyledir. «Ben pederimden, -yâni: Mürebbiy-i hakikî olan Cenab-ı Barfden- isteyeceğim: Sizinle ebediyen beraber kalmak için size başka bir Faraklit verecektir.» Faraklitten maksat ise Peygamber-i Âlişân Efendimizdir. Çünkü farakilit kelimesinin yunanca aslı «Pirîklütüs» dür. Bu lâfzın mânâsı ise bilâ noksan «Ahmet» demektir. Ahmet ise: Pek ziyade hamdedilen veya pek ziyâde mahmut olan demektir. Bunun içindir ki ehl-i kitap, vaktîle Peygamber Efendimizin, şeref-i kudümuna muntazır bulunmuşlardı. Ezcümle «İyâd» kabilelerinin Reis-ül'rüesası olan «Kusbini Saide»nin «Sukı Ukaz» da irat ettiği bir hutbe malûmdur.

Bu zat o hutbesinde şöyle demişti: Allah'ın gelecek bir Peygamberi vardır ki; Gelmesi yakîn oldu, gölgesi başınızın üstüne geldi, ne mutlu ol kimseye ki, ona îman edip te o da ona hidayet eyleye.. «Gariptir ki: Teşrif edeceğini tebşîr ettiği o Peygamber-i Âlikadr, henüz mdb'us olmadığı hâlde o cemaat arasında hazır bulunmuştu. Kus ise onun bu şerefi huzuruna vakıf değildi.

Kezalik: Davet-i Nebeviye'ye kadar nasranî bulunan Habeş hükümdarı Necaşi'nin İslâmiyeti kabul etmesi de ol Hazretin ba's olunacağına kütüb-i semavîye, vesaire vasıtasile evvelce muttali olmuş olduğundan naşi idi. «Muvazzah ilm-d Kelâm,»

(7) : **(O kimseden daha zâlim)** Daha câhil, daha ziyade adavet ve denaet ile muttasif **(kimdir** ki,) hangi insan bulunabilir ki, **(kendisi İslâm'a davet olunurken)** kendisine öyle bir selâmet ve saadet yolu gösterilip tavsiye edilirken (o) bu davetin kadrini takdîr edemez de **(Allah'a karşı yalan yere iftirada bulunur)** o'Mâbûd-i Azîm'in Peygamberini inkâr ederek onun elinde kudret-i ilâhîye ile zuhura gelen mucîzeleri sihr telâkki eder, elbette böyle aklını zayi'eden, hevasına tabi' olan bir şahıs, her zâlimden daha zâlimdir. **(Allah ise zâlimler olan kav-**

mi **doğru yola** kavuşturmaz.) Çünkü: Onlar kendi ihtiyarlarile öyle bâtıl kanaatlerde bulunmuş, Peygamber-i Zîşan'ın tekliflerini, nasihatlerini red etmiş, küfr ve isyan zulmetleri içinde yaşamış, dîn-i ilâhîye düşman bulunmuştur, artık öyle dinsiz hir şahıs elbette ki, hidayete nail olamaz.

(8) : O zâlimler, o iftirada bulunanlar, o dîn-i ilâhîye düşman kesilenler (Allah'ın nûrunu ağızlarile söndürmek isterler) onların hainâne maksatları budur. Onlar bir nûr-i manevî olan dîn-i ilâhîyi veya Kur'an-ı Mübîn'i veya pek parlak olan dîn-i hüccetleri kendilerinin iftiralarile ortadan kaldırmaya çalışırlar. Fakat bu, ne mümkün!. (Allah ise **nurunu** tamamlayıcıdır.) Onu gayesine erdirecektir. Onu Şark ve üarbe neşredecektir. (Velev ki; Kâfirler, hoşlanmasınlar.) O nûr-i ilâhînin böyle cihanşümul olmasından dolayı ye's ve keder içinde kalmış bulunsunlar. Onların bu denaetlerine rağmen o nûr-i ilâhî, lemean edip duracak, bütün âfaki aydınlatmaya devam edecektir. Cenab-ı Hak, Peygamber-i Zîşan'ını nusretlere nâii, dîn-i islâm'ı neşre muvaffak buyuracaktır. «Bu âyet-i Kerîme'nin sebeb-i nüzulü hakkında deniliyor ki: Vahy-i ilâhî kırk gün kadar teahhure uğramıştı. Bunun üzerine «Keab Bin-il Eşref» dedi ki: Ey Yûhud cemaati!. Size müjde.. Allah, Mühammed'e indirdiği şey hususunda nurunu söndürdü, artık ona nurunu itmam etmiyecektir. Resûl-i Ekrem Efendimiz, mahzun oldu, müteakiben bu âyet-i Kerîme nazil olarak Nûr-i İlâhî'nin devam edeceği tebşir buyruldu. Vahy-i ilâhî yine tevali etmeğe başladı.

Evet.. Dîn-i İlâhî, devam edecektir. Allâh-ü Tealâ'nın dinini, o dîni neşre vasıta olan Kur'an-ı Azîm'i hiç bir düşmanı dîn söndüremez. «Bir şem'i ki mevlâ yaka bir veçhile sönmez.» Amenna..

Güneşe kary söylenilecek nahoş lâkırdılar, atılacak sular onu kabil midir ki, söndürsün, ziyâden mahrum bıraksın, artık güneşlerden binlerce kat daha ulvî ve daha ziyafeşân olan dîn-i ilâhîyi kim dedikodusile, düşmenâne harekâtile söndürebilir?. O maksatla çalışanlar, her hâlde hâib ve haşir kahr- ıilâhîye mâruz kalırlar. O lâhutî nûr ise âfaka ziyafeşân olmasına devam eder, nitekim asırlardan beri devam ederek bir nice kalbleri, muhitleri tenvir edüp durmaktadır.

«Saadet-i **ezelî, kabili zevâl olmaz»**

«Güneş yer üstüne düşmekle pay imâl olmaz.» Fuzûli

* * *

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ
وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً
فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَى
تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

---

vfEÂLi ALISI

(9) : 6, O •—Mâbûd-i Kerîm—• dir ki; Peygamberini Kur'an ile ve Hak dîn-i ile gönderdi. Onu her din üzerine yükseltmek için, velev ki: Müşriklerin boşuna gitmesin.

(10) : Ey îman etmiş olanlar!. Size bir ticaret üzerine rehberlik edeyim ki: Sizi pek acılı bir azabtan kurtarır.

(11) : Allah'a ve O'ıtun Peygamberine îman edersiniz ve Allâh'ın yolunda mallarınız ile ve nefisleriniz ile mücahedede bulunursunuz. İşte bu, sizin için çok hayrlıdır. Eğer bilir kimseler oldu iseniz.

(12) : Sizin için günahlarınızı yarlıgar ve sizi altından ırmaklar akar cennetlere ve Adfı cennetlerinde tertemiz konaklara girdirir, Bu ise en büyük bir kurtuluştur.

(13) : Ve kendisini sevdiğiniz bir başka —nimet de— vardır **ki: O da Allah'tan bir** nusrettir ve yakîn bir fetihtir ve müzminleri müjdele.

⁂

İ Z A H

(9) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in ne gibi ulvî şeyler ile ve ne gibi bir gayey-d temin için Peygamber gönderilmiş olduğunu bildiriyor. Mü'minlere vesile-i necat olacak ve Cennetlere nâiiiyetlerini temîn edecek .bir ticaret yolunu gösteriyor. Ehl-i îmanın bundan başka bir nîmete de, yâni: Bir nûsret-i ilâhîye'ye, bir feth-i karîbe de nail olacaklarını tebşîr ediyor. Şöyle ki: (O, O) Mâbûd-i Kerîm (dir ki: Peygamberini) Hatem'ül Mürselîn olan Hazret-i Mûhammed Aleyhisselâtü Vesselâm'ı bir rehber-i hidayet olan (Kur'an) Ue veya mucize ile (ve **Hak** din **ile)** bir Millet-i Hanîfe'den ibaret olan dîn-i islâm ile (gönderdi) bütün ins ve cinne Peygamber tayin etti. Evet., **(onu)** O dîn-i islâmı (her **bir** din üzerine yükseltmek için) kendisine muhalif olan bütün edyana galip kılmak için o Peygamber-i Âlişan'ı göndermiş oldu. (velev ki, müşriklerin ""hoşuna gitmesin) Bu ulvî gaye o, dinsizlerin adavetlerine rağmen tahakkuk etmiş, bu husustaki va'di ilâhî yerine getirilmiştir.

Evet.. Şüphe yok ki: Dîn-i İslâm'a karşı bütün muhalif dinler, mağlûp ve makhur bir hâle gelmiştir. Bir kere malûmdur ki: Semavî dinler, haddizatında müttehittirler, hepsi de tevhîdi barî mes'elesinde vesâir itikadî hususlarda aynı ahkâmı hâvidirler, ancak ahkâm-ı şer'iye ve mesâil-i ameliye itibariye aralarında bâzı farklar vardır. Bu bakımdan ise dîn-i islâm, sair edyan-ı ilâhîyye arasında pek mümtaz bir mevkii hâizdir. Hükmleri bütün beşeriyete müteveccihtir ve kıyamete kadar bakîdir. Diğer mübarek Peygamberlerin teblîğ etmiş oldukları dinlerin hükmleri ise mahdut bir zamana ve mahdut kavimlere müteveccih, münhasır bulunmuştur.

Bâtıl ve muharref dinlere gelince: Bunların haddizatında hiç bir kıymet-i mâneviyesi yoktur. Muhteveyatı itibarile de dîn-i islâm'ın muhteveyatına nazaran asla bir kıymet ve mâkbuliyeti hâiz değildirler. Dîn-i İslâm'ın pek nûranî olan ve pek kuvvetli delillere müstenîd bulunan varlığı yanında pek sönük kalmış, isbat-ı vücud edebilecek bir meziyetten mahrum bulunmuşlardır. Dinler arasında mukayese yapabilen her munsif, mütefekkir bir âlim bu hakikati itirafa mecburdur.

(10) : (Ey **îman etmiş olanlar!.)** Ey samimî surette vahdaniyet-i ilâhîyeyi ve risalet-i Mûhammed'iyeyi tasdik etmekte bulunanlar!. (Size bir necat üzerine **rehberlik edeyim ki:)** O ticaret, haddizatında pek fâidelidir, ebedî selâmet ve sa-

adete vesiledir. Ve öyle bir ticarettir ki, (sizi pek acıklı bir azaptan kurtarır) sizin dünyanızı da, ahketinizi de temîn etmiş bulunur.

(11) : İşte o ticaret şöyledir: (Allah'a ve O'nun Peygamberine îman edersiniz) Kemâl-i ihlâs ile îmanınızda sabit kadem bulunursunuz (ve Allah'ın yolunda mallarınız ile ve nefisleriniz ile nıücahedede bulunursunuz) Yâni: Allah'ın rızasını tahsîl için mallarınızı da, canlarınızı da feda etmeden çekinmezsiniz, İslâmiyeti müdafaa, İslâm yurdunu vikâye için icabettikçe savaşa atılır, her türlü fedakârlıkta bulunursunuz. Nefsi emmareye karşı ve dünyanın gayr-i meşru varlığına karşı hırs ve tamadan kaçınarak muhalif bir cephe almak da bir nevi' mücahededir. (İştebu) îman ve cihad (sizin için) her şeyden, mallarınızdan, nefislerinizden, bütün fanî dünya varlıklarından (daha hayrhdır) pek ziyâde fâidelidir. (eğer bilir kimseler oldu iseniz?.) Siz hayatın gayesini, menfaatlerin mahiyetlerini, mertebelerini düşünür, bilir kimseler iseniz, bu hakikati idrâk eder, itirafta bulunursunuz.

(12) : Evet.. İman eder ve cihadda bulunur iseniz, Allâh-ü Tealâ (Sizin için günahlarınızı yarlıgar) sizden hasberbeşeriye sudur eden bir kısım günahlardan dolayı sizi muazzep kılmaz, (ve sizi altından ırmaklar »kar cennetlere) bostanlara, fevkal'âde dilnişîn bağlara, bağçelere kavuşturur. (Ve Adn cennetlerinde) Arşa yakîn olan cennet köşklerinde birer ebedî (tertemiz) kalbleri tatyîbe bais olan (konaklara girdirir) oralarda pek mes'udâne bir hâlde ebediyen yaşarsınız. (Bu ise) Böyle mağfiretlere ve cennetlere nâiliyet ise (büyük bir kurtuluştur) en büyük bir fevz ve necattır.

(13) : (Ve) Maamafih, o uhrevî nimetler ile beraber (kendisini sevdiğiniz bir başka) nimet de (vardır ki:) onu dünyada iken temenni edersiniz, o da (Ak lâh'tan bir nusrettir) düşmanlarınızın üzerlerine galip olmanızdır. (Ve yakîn bir fetbtir.) Cenab-ı Hak'kın vereceği bir nusret ile dinsizlerin beldelerini fethederek daire-i İslâmiyete ilhak etmenizdir. (Ve) Ey Resûl-i Zîşan'ım!. (Müzminleri müjdele) Onlar, dünyada da, ahirette de öyle arzu ettikleri nimetlere, muvaffakiyetlere nail olacaklardır. Bu hususu onlara tebşir et. Nitekim de bu va'di ilâhî tecellî etmiş, Müslümanlar büyük bir hâkimiyete nail olmuşlar, Mekke-a Mükerreme'yi fethetmişler, İslâm sancakları az bir müddet sonra şark ve garp taraflarında yükselmeğe başlamış, İslâm orduları, bir nice müşriklerin en müstahkem beldelerini fethe muvaffak olmuşlardır.

Müfessirlerin meşahirinden olup «150» tarihinde Basra'da vefat etmiş olan Mükatil İbni Süleymanü' Mervezî, bu mübarek âyetlerin sebeb-i nüzulünü şöylece rivayet etmiştir: Osman İbn-i Mez'un, huzur-i Nebevî'de bulunarak demiş ki: Yaresulallâh!. Eğer bana izin verirsen refikamı boşarım, rehbaniyette bulunurum, hadim olurum, eti haram kılarım, geceleri yatmam, gündüzleri iftar etmem, yâni: Daima ibadet ve taatte bulunurum. Aleyhisselât-ü Vesselam Efen-

dimiz de buyurmuş ki: Nikâh benim sünnetimdir, rahbaniyet ise, islâmda yoktur, benim ümmetimin rahbaniyeti oruçtur. Allah'ın size halâl kıldığını haram kılmayınız, benim sünnetimdendir ki: Uyurum, kalkarım, iftar ederim ve oruç tutarım. Artık kim benim sünnetimden kaçmırsa benim ümmetimden değildir. Bu ihtar üzerine Osman, memnuniyetini göstermiş, ve Yâresulallâh!. Hangi ticaret, indallâh sevimlidir ki, o ticaretle meşgul olayım demiş, bunun üzerine bu mübârek âyetler nazil olarak ind-i ilâhîde en sevimli olan ticaretin Allah'a ve Peygambere îmandan ve Hak yolunda mücahedede bulunmaktan ibaret olduğu bildirilmiştir.

Bu âyet-i Celîle şunu da gösteriyor ki: İslâmiyette rahbaniyet, dünyadan alâkayı tamamen kesmek yoktur. Müslümanlar hem meşru surette dünyalarına çalışırlar, hem de dinlerinin emri dairesinde ibadet ve taatle meşgul olarak ahiretlerini temîne gayret ederler. İşte dünyayı da, ahireti de temîn edecek din, ancak dîn-i İslâm'dır. Elverir ki, ahkâmına riayet edilsin.

•**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ
مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
أَنْصَارُ اللَّهِ فَآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ
فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٤﴾

MEÂLt ÂLİSİ

(14) : Ey iman etmiş olanlar!. Allâh'ın yardımcıları olun, nasıl ki: Meryem'in oğlu İsâ, Havarilere dedi ki: Allah'a doğru benim yardımcılarım kimlerdir?. Havariler de dedi ki: Biz Allah'a yardımcılarız, sonra İsrail oğullarından bir zümre îman etti, bir tâife ise kâfir oldu. Sonra îman etmiş olanları, düşmanları üzerine teykt ettik, artık galipler olarak sabahladılar.

;V

1. Z AH

(14) : Bu mübarek âyet: Vaktîle Havariyunun dîn-i ilâhîye hadim oldukları gibi bu Ummet-i İslâmiyenin de dîn-i ilâhîye yardım ile mükellef bulunduklarını bildiriyor, ve İsrail oğullarından îman etmiş olan bir taifenin teyid-i ilâhîye mazhar olarak îman etmemiş olan diğer bir taife üzerine galîp olmuş olduklarını bir inisâl-i ibret olmak üzere beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey îman etmiş olanlar..) Ey Dîn-i İslâm'ı kemâl-i ciddiyetle kabul etmiş bulunanlar!. (Allâh'ın yardımcıları olun) Yâni: Hak Tealâ'nın dînine hizmet ederek kelime-i tevhîd-i âfaka neşre çalışınız, (hasıl ki, Meryem'in oğlu İsâ) Aleyhisselâm, kendisine ilk îman etmiş olan (Havarilere dedi ki: Allah'a doğru) onun dînine yardıma müteveccih olan (benim yardımcılarım kimlerdir!.) benimle beraber dîn-i ilâhîyi neşre kimler çalışacaklardır?. (Havariler de dedi ki: Biz Allah'a yardımcılarız) O Mâbûd-i Azîm'in dînini neşre bizler çalışacağız, dinsizlere karşı dîn-i ilâhînin galebesini temîne gayret edeceğiz. Böyle söz vermiş olan zâtlar, etrafa yayılmışlar, Hazret-i İsa'nın şeriatını etrafa neşre başlamışlardı. (Sonra İsrail oğullarından bir zümre îman etti) Hazret-i İsa'nın risaletini kabulde bulundu, O'nun şeriatile âmel etmeğe başladı (bir taife ise kâfir oldu.) İsâ Aleyhisselâm'-m risaletini, Allah'ın muhterem bir kulu olduğunu inkâr ederek O'nun hakkında gayr-i lâyık lâkırdılara cür'et eyledi. (Sonra iman. etmiş olanları düşmanları üzerine teyit ettik) Galip kıldık, Hazret-i İsâ, semâya kaldırıldıktan sonra onun neşretmiş olduğu dîn-i ilâhî, gerek hüccet ile ve gerek mücahede ile dinsizleri mağlûp ve mekhur bir hâlde bırakmıştır. Bu hususta en büyük bir hüccet de Kur' an-ı Mübîn'dir ki: Hazret-i İsa'nın bir muhterem Abdillâhî, ve Resûl-i Süphanî olduğunu beyan ederek onu inkâr edenleri, yanlış tanıyanları techîl ve takbih etmekte bulunmaktadır, (artık galipler olarak sabahladılar) Nusret-i ilâhîyye, ehl-i îman tarafında, tecellî etti, din düşmanları mağlûp, mekhur bir hâle gelpaiş oldular. Nitekim. Hatemül'enbiyâ Efendimize karşı adavette bulunan dinsizler de az sonra mağlûbiyetlere uğradılar. İslâm mücahitleri, birer İslâm Havarîsi, fedakârı olarak dîn-i islâmı şark ve garba neşre muvaffak olmuşlardır. Gerek bütün ashab-ı kiram, ve bilhassa Aşere-i Mübeşşere ve gerek tabiîni gü£În ve gerek daha sonraki İslâm kahramanları dîn-i islâmı her tarafa neşre çalışmışlar, nice kâfirleri mağlûp ederek yurtlarım fethetmişler, zulmetler içinde bulunan bir çok sahaları nurlar içinde bırakmışlardır.

Havariyûn; kelimesi: Hâlis, beyaz mânâsına olan «Havar» kelimesinden bir isim mensup olan Havarinin cem'idir. Hazret-i İsa'yı ilk tasdik eden öniki zâta verilen bir unvan bulunmaktadır. O zatların isimleri şöyle gösteriliyor:

(I.) •: Batrus, diğer adı: Şem'uni Safa. (2): Andiryas, Batrus'un büraderidir. (3) : Yuhenna. (4) : Filip. (5) : Yakûb-i Ekber. (6) : Bar Tilmi. 7) : Turna. (8) :Metta. (9) : Siymun, yahut, Buda Şem'un. (10) : Tadyus = Yehûda. (11):

Yakûbi Esgar. (12) : Yehûda = Buda,) Bu oniki zâta Rüsül-i İsâ» nâmı da verilmiştir. Hazret-i İsâ, bunları muhtelif şehirlere göndermiş, dîn-i tevhidi neşre memur etmişti.

Rivayete nazaran bunlardan Yehûda veya Buda Şem'un, bilâhara Yahûdî' Jerden rüşvet alarak Hazret-i İsâ'yı onlara teslim etmek hiyanetinde bulunmuş, bu cihetle irtidat ederek pek fena bir nam almıştır.

Vakıa Havariyûn, bidayeten dîn-i İsa'yı neşre çalışmışlar ise de, bilâhara pek fena cereyanlar, yanlış telâkkîler meydana çıkmış, bâzı münafıklar zuhur ederek dîn-i ilâhîyi tağyir ve tebdile cür'et göstererek bir çok kimseleri teslîs akidesine düşürmüşler, İncil'i tamamen tahrife uğratmışlar, İsji Aleyhisselâm'a Allahın oğlu demişler, nihayet her taraf bir zulmeti cehalet ve dalâlet içinde kalmıştı. Nihayet Cenab-ı Hak'km beşeriyete karşı yeni bir şeıns-i atîfeti tecellî etti, Hatem-ül Enbiya Efendimiz âfak-ı beşeriyeti yeniden nurlar içinde bırakmaya başladı, kendisinden sonra da onun mübarek ashab-ı kiramı vesâir eazim-i ümmeti dîn-j islâm'ı neşre çalıştılar ve pek büyük muvaffakiyetlere nail oldular. Veminallâhit tevfîk.

*

EL-CUM'A SÛRESİ

Bu mübarek sûre «Essaf Sûre»sinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Onbir âyet-i Kerîmeyi havidir, Cum'a namazının farziyetini gösterdiği için kendisine «Sûretül'cum'a» ünvânı verilmiştir. Mündericatı itibarile «Sûretüssaf» ile aralarında büyük bir merbutiyet vardır.

Başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Allâh-ü Tealâ'yı bütün mükevvenatm tesbîh ve takdise devam ettiğini beyan.

(2) : Peygamber Efendimizin ümmetini nasıl tenvir ve tezkiyeye çalıştığını ve onun nasıl bir fazl-i ilâhî olduğunu ilân.

(3) : Mü'minlerin cum'a namazına giderek ticaretlerini, vesaireyi bırakmalarını, namazı müteakip de yine ticaret vesaire sahasına atılarak fazl-ı ilâhîyi temennî etmelerini ve çokça zikrullâh ile meşgul olmalarını emr ve tavsiye.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ① هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْاُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ
لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ② وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ③ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ
الْعَظِيمِ ④

MEALİ ÂLÎSİ

(1) : Melik, Kuddûs, Azîz, Hakim olan Allah için göklerde ne varsa ve yerde ne varsa teşbihte bulunur.

(2): O, O -Mâbfid-i Kerîm» dir ki: İJmmîler arasında kendilerinden bir Peygamber gönderdi, onlara karşı âyetlerini okur ve onları temizler ve onlara kitabı ve hikmeti öğretir. Halbu ki: ontar evvelce pek açık bir sapıklık içinde idiler.

(3) : Ve onlardan başkalarına da göndermiştir ki, henüz onlara erişmemişlerdir. Ve Ö azizdir, hakimdir.

(4) : *İşte* bu, Allah'ın fazlıdır ki, bunu dilediğine verir ve Allah pek buV yük fazl &nhib»dir.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Azîz, Hakîm olan Allâh-ü Tealâ'yı bütün mükevvenatm tesbîh ve takdiste bulunduğunu bildiriyor. O Haalık-ı Azîm'in bir kısım ümmîlere ve onlardan sonra gelecek milletlere Hatemül'enbiya'yi âyetler ile göndermiş olduğunu haber veriyor. O Peygamber-i Zîşan'ın yüksek mesaisini ve onu Haalık-ı Kerîm'in dilediği kullarına ihsân buyurmuş olduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Melik) Bütün mükevvenata mâlik, cemi'i kemalâtı hâiz ve (Kuddûs) şân-ı ulûhiyetine gayr-i lâyık şeylerden münezzeh ve (Azîz) her şeye galîp ve (Hakîm) her enir ve iradesi, birer hikmet ve maslahata müstenîd (olan Allah için) o Haalık-ı Azîmüşşan için (göklerde ne varsa yerde ne varsa) bütün mahlûkat (teşbihte bulunur)'onun kudretine, azametine, noksanlarından münezzehiyetine delâlet ve şahadet eder durur.

(2) : (O) Allâh-ü Tealâ (O.) Mâbûd-i Kerîm (dir ki: Ümmîler arasında) vaktîle bir ümmet-i Ümmiye olan, yazıp okuma bilmeyen arap kavmi arasında (kendilerinden) kendileri gibi vaktite okuyup yazmakla meşgul bulunmamış bulunan bir zâtı, Hazret-i Mûhammed Aleyhisselâm'ı (Peygamber gönderdi) onları dîn-i islâm'a davete memur etti. Öyle ki: O mübarek Peygamber, (onlara karşı âyetlerini okur) bir kitab-ı ilâhî olan Kur'an-ı Mübîndeki âyetleri okuyarak o kavmi tenvire, dîn-i islâm ile şerefyab olmalarını temine çalışır. (Ve onları temizler.) O kavm pek kötü inançlarından, fahiş hareketlerinden tethire, tezkiye'ye himmet eder (ve onlara) o cehalet İçinde kalmış bir zümreye (kitabı ve hikmeti öğretir) onlara Kur'an-ı Mübîni talîm eder ve bir nice hikmetleri, fâideleri cami bulunan mübarek hadislerini, sünnetlerini telkin buyurur. Onları ahkâm-ı İslâmiyenin fâidelerinden, esrarından, ulvî gayelerinden haberdar etmeğe çalışır. (Halbu ki, on-

lar) O arap kavmi (evvelce) o Peygamber-i Zîşan'm kendilerini dîn-i ilâhîye davete başlamadan mukaddem (pek açık bir sapıklık içinde idiler) onlar, kadimen İbrâhim Aleyhisselâm'ın dînine tabi' iken bilâhara o ilâhî dîni unutmuş, vahdaniyet-i ilâhîye akidesinden mahrum kalmış, şirke düşmüş, hidayet yolunu gayıp etmişlerdi. İşte onlar böyle bir halde iken pek büyük bir fazl-i ilâhî olan Hatem-ül Enbiya Hazretleri, kendilerini dîn-i Tevhîde davete memur olmuş, onlara nice âyetleri, hikmetleri telkine çalışmış, nicesinde de pek büyük muvaffâkiyetler elde eylemiştir. Halbu ki: O Peygamber-i Zîşan da lihikmetin evvelce birşey okuyup yazmamıştı, bilâhara böyle fevkal'ade muvaffakiyetlere nâiliyeti, onun vahy-i ilâhîye mazhar, bir Peygamber-i Maaliperver olduğuna en parlak bir delîl teşkil etmektedir.

(3) : (Ve) Allâh-ü Teâlâ o pek mümtaz Peygamberi olan Muhammed Aleyhisselâm'ı (onlardan) araplardan (başkalarına da) Peygamber (göndermiştir) onun risâleti, bütün beşeriyete müteveccihtir, Türkler de, EhJ-i Farsta, ehl-i Rûm da vesâir kavimler de onun dînini kabul etmekle mükellef bulunmuşlardır. O Peygamber-i Âlikard, bütün beşeriyeti dîn-i islâm'a davete memur bulunmuştur. (henüz onlara erişmemişlerdir.) O Peygamber-i Zîşan'm risaletini ilk tebliğe başladığı zaman Ashab-ı Kiram'ı arasında bulunmayıp bilâhere dînen onlara iltihak eden ve kıyamete kadar dünyaya gelecek olan bütün kavimlere, fertlere şâmildir, onun mukaddes dîni, kıyamete kadar yer yüzünde devam edecektir.

(4) : (İşte bu) Öyle bir Peygamber-i Âlişan'ın bütün beşeriyeti tenvir ve irşada memur olması, onlara Kur'an-ı Kerîm gibi en ulvî âyetleri cami olan bir kitab-ı ilâhînin tebliğ edilmesi (Allâh'ın fazlıdır ki, bunu) bu fazl-ı ilâhîsini kullarından (dilediğine verir) tefaddülen ihsan buyurur. Evet.. Nübüvvet ve risalet, vahy-i ilâhîye nâiliyet bir fazl-ı ilâhî olduğu gibi İslâmiyete nâiliyet, âtıfet-i ilâhîyeye mazhariyette Haalık-ı Hakün Hazretlerinin bir fazl ve keremidir ki, müstait olan, ihtiyarını, fatret-i asliyesini suiistimal etmemiş bulunan kullarına ihsan buyurur. (Ve Allah pek büyük fazl sahibidir.) Evet.. O Haalık-ı Azîmüşşan'm kulları hakkında fazl ve keremi bî nihayedir. Bâhusus kollarına dünyevî ve uhrevî selâmetlerini temin edecek olan ahkâmı bildiren ve kendilerini tenvire çalışan Hatemül'Mürselîn Hazretlerini göndermiştir ki, bu en büyük bir fazl-ı ilâhîdir. Artık beşeriyet için lâzımdır ki, bu muazzam fazl-ı ilâhîyi düşünüp takdîr ve tebcil etsinler, onun şükrünü ifaya çalışarak dîn-i ilâhî dairesinde yaşayarak fazilet-i ahlâkiye ile, kemalât-ı içtimaiye ile muttasif bulunsunlar. Bu pek muazzam atifet-i ilâhîyeye karşı küfran-ı nimette bulunarak vazife-i ubudiyetten kaçınmasınlar.

A

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا
كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝
قُلْ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَاءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ
فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۝ قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ
مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ o

MEALİ ÂLİSİ

(5) : Kendilerine tevrat yükletilmiş, sonra onu yüklenmemiş olanların meseli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin meseli gibidir. Allâh'ın âyetlerini tekzîb eden kavmin meseli, ne kadar fenadır ve Allah, zâlimler olan kavmi doğru yola iletmez.

(6) : De ki: Ey Yâhûdî bulunan kimseler.. Eğer siz, Allah için insanlardan ayrı dostlar olduğunuzu zu'm idiyor iseniz, imdi ölümü temenni ediniz, eğer siz sâdıklar oldu iseniz.

(7) : Halbu ki, onu ebediyen temenni etmezler, ellerinin takdim ettiği —gü-nah— sebebüe. Aliâh ise zâlimleri hakküe bilicidir.

(8): De ki: O ölüm ki, siz ondan firar edersiniz, şüphe yok ki: O size gelip kavuşacaktır. Sonra gaybı da »aşikâreyi de bilene döndüriileceksinizdir. Artık —o da—size neler yapar olduklarınızı haber verecektir.

**

İ Z A H

(5) : Bu mübarek âyetler, kendilerine tevcih ve tebliğ edilmiş olan dinî bükmleri, haberleri bildikleri hâlde muktezasîle amelden kaçınıp tekzibe cür'et eden Yâhûdî'lerin pek cahilane hâllerini pek fena bir mesel ile bildiriyor. Ve öyle zâlimlerin hidayete eremiyeceklerini ihtar ediyor. İnd-i ilâhîde mevki' sahipleri olduklarını iddia eden Öyle münkir, hutfüruş kimselerin bir vesi'lei vuslat olan ölümü temenni etmiyeceklerini beyan, bu cihetle de onların vahi ve zalimane iddialarını red ile teşhîrde bulunuyor. Fakat öyle Ölümden kaçınınlann nihayet-ül emr öleceklerini ve Cenab-ı Hak'km mahkeme-i kübrasına sevkedileceklerini ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Kendilerine tevrat yükletilmiş) O kitab-i ilâhî ile âmel etmekle mükellef bulunmuş (sonra onu) o tevrat kitabını (yüklenmemiş) onunla amel etmemiş, onun verdiği haberleri tasdik eylememiş, meselâ: Hazret-i İsânın da, Hazret-i Mühammed'in de —Aleyhimesselâtü Vesselam— birer Peygamber olarak taraf-ı ilâhîden gönderileceğini haber veren tevrat âyetlerini red ve tahrife cür'et göstermiş (olanlann meseli) çirkin numunesi (ciltlerle kitap taşıyan eşeğin meseli gibidir) ki: O, hayvanların en gabisi olup sırtına yükletilen büyük büyük ilm kitaplarından hiç bir şey anlayıp fâidelenemez. İşte kendilerine tebliğ edilen âyetlerden, kitaplardan müstefit olamayıp onları inkâr edenler de bu hayvanlara benzemektedirler ve belki de onlardan daha fena bir durumdadırlar. Çünki bu hayvanlar, zaten anlamaktan mahrumdurlar. O münkir insanlar ise esasen anlamak kabiliyetini hâiz oldukları hâlde onu istimal etmeyip zayi ettikleri için büyük bir denaeti mürtekip bulunmaktadırlar. Evet.. (Allah'ın âyetlerini tekzîb eden) Peygamber-i Zîşan tarafından teblîğ edilen ilâhî ki* tapların mündericatını tağyire, inkâra cür'et gösteren bir (kavmin meseli, ne kan dar fenadır) Öyle hımara benzetilişleri, kendilerinin ne kadar insaniyetten mahrumiyetlerini göstermektedir.

Bunu anlayacak olsalar, yüzleri kızarmak lâzım gelir. Hayfaki, onlarda öyle bir anlayış ne gezer?. (Ve Allah zâlimler olan kavmi) Kendilerini azaba mâ' rûz bırakmış bir taifeyi (doğru yola iletmez) dîn-i ilâhîye muhalif hareketlerde bulunan, karşılarında parlayan bir nûr-i hakikati söndürmek isteyen, en yâzih hüccetleri kabul etmeyen kimseler, elbette ki: Hidayete nail olamazlar. Bir hayırlı gayeye kavuşamazlar, nihayet kendi fazihâne hareketlerinin cezasına çarpılmış olurlar.

(6) : Ey Eşref-üT Mürselîn!. (De ki: Ey Yâhûdî bulunan) Yâhûdîyetle' tedeyyün eden (kimseler!. Eğer siz Allâh için) başka (insanlardan ayrı) onların fevkinde (dostlar olduğunuzu zu'm ediyor iseniz) eğer biz Allah'ın hassaten, dostlarıyız, bizden başkaları cennete girmiyecektir. Diye iddiada bulunuyor iseniz (imdi ölümü temenni ediniz) o Haalık-ı Kerîm, sizi bu dâr-ı mihnetten kurtarsın, bir dâr-ı saadet© kavuştursun, ebedî bir hayata nail buyursun (eğer **sâdıklar**

oldu iseniz) artık ne duruyorsunuz? Ölümünüzü temenni etmeli değil misiniz? Çünki iddianıza nazaran o mes'ut istikbâl size mahsustur.

(7) : Halbu ki, o mağrur kimseler (Onu) o ölüp bir an evvel ahirete gitmeyi (ebediyen temenni etmezler) ölünce bir selâmet ve saadete kavuşacaklannı asla ummazlar, (ellerinin) Kendi nefislerinin, kendi sui ihtiyarlarının (takdim ettiği) küfr ve mâsiyet (sebebile) öyle bir ümitten mahrum bulunurlar. Artık ölümden korkar, onu asla temenni etmezler. Hattâ rivayet olunuyor ki: Eğer bu âyet-i kerîmenin nüzulü ve bu ilk teklifi zamanında böyle bir temennide bulunacak olsalar idi, hepsi de birden ölüme mâruz kalarak dâr-i cezaya sevkedilmiş bulunurlardı. (Allah ise zâlimleri hakkile bilicidir.) öyle nefislerine zulmeden, küfr ve isyanı irtikâp ederek daire-i îmandan çıkan kimselerin bütün ahvâl ve amaline âlimdir. Onlar, Ölümden kaçınsalar da elbette bir gün ölecekler, lâyık olduklan azaplara kavuşacaklardır.

(8) : Evet Ey Resûl-i Âlişan!. O münkirlere (De ki: O ölüm ki, siz ondan firar edersiniz) o firarın size ne fâidesi vardır? (şüphe yok ki, o) ölüm bir gün (size gelip kavuşacaktır.) sizi hiç bir şey o ölümden kurtaramıyacaktır. (Sonra, gaybı da, aşikâreyi de bitene) Ezcümle, sizin halka karşı Tevrat ve İncil nâmına neler izhar ettiğinize ve Hazret-i İsâ ile HatemüTmürselîn Hazretlerinin evsâf-ı âliyesini inkâra cür'et eylediğinize bihakkın âlim olan Zât-ı Kibriya'ya (döndürüleceksinizdir.) öldükten sonra tekrar hayata erdirilerek mahşere sevkedileceksinizdir. (Artık) O da o Haalık-ı ZüTcelâi Hazretleri de (size) dünyadalarken (neler yapar olduklarınızı haber verecektir) ne kadar küfr ve masiyet içinde yaşamış olduğunuzu, dünya varlığı için ne kadar tehalük gösterip vazîfe-i ubudiyetinizi terkeylemiş bulunduğunuzu size ihtar ederek hepinizi de müstahik olduğunuz mücazata kavuşturacaktır. Ne büyük bir tehdîd-i ilâhî!.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ
الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا
مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا
رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّٓوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَٓائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ
اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿١١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(9) î Ey fanan etmiş olanlar!. Cuma günü namaz için nida olunduğu zaman hemen Allah'ın zikrine gedin ve alış verişi bırakın, bu, eğer bilir kimseler oldu iseniz sizin için çok hayrlıdır.

(10) : Sonra namaz kılınmış olunca da artık yeryüzünde dağdın ve Allah'ın fazlından —nasîb— arayın ve AJlâh'ı çokça zikredin, tâ ki: Necata erebilesiniz.

(11) : Ve bir ticaret veya bir eğlence gördükleri zaman onun tarafına yönetip seni ayakta bırakmış oldular. De ki: Allâh'ın yanındaki, eğlenceden de, ticaretden de hayrlıdır, ve Allâh, rızk verenlerin en hayrlisidır.

İ Z A H

(9) : Bu mübarek âyetler, müzminlerin Cuma ezanı okununca, ticaretlerini vesair işlerini bırakıp mabetlere gitmelerini emrediyor. Namazı edadan sonra dağılıp yine ticaretle veya şâir meş'rû şeyler ile meşgul olmalarının cevazmı gösteriyor. Hutbeyi dinlemekle mükellef olanların cuma günü hutbe ve namaz tamam olmadan bir ticaret veya bir eğlence maksadîle mabetlerden çıkıp gitmelerinin caiz olmadığını ve feyz-ü bereketin Allâh-ü Tealâ'dan niyaz edilmesini emr

ve tavsiye buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey iman etmiş olanlar) Ey cemaat-i Müslimîn!. (cuma günü) Cum'aya mahsus (namaz için nida olunduğu) ezan okunduğu (zaman hemen Allâh'ın zikrine) hutbeyi dinlemek, cuma namazını kılmak için mabetlere (gidin) kemâl-i hürmet ve sekinetle yürüyerek o kutsal vazifeyi ifâya azmedin, tehavünde, tekâsülde bulunmayın (ye alış verişi bırakın) dünyevî muameleleri muvakkaten terkederek manen pek fâideli olan bir dinî vazifeyi yerine getirmeğe çalışın (bu) namaz ve niyaz için mabetlere gidip te ticaret vesaireyi bırakmak. Ey Müslümanlar!. (Eğer bilir kimseler oldu iseniz, sizin için çok hayrlıdır.) Bu cumaya ait vazifenin kadrini takdîr edebilen bir Müslüman, elbette ki:. Bu vazifenin ifasını, her türlü fâni menfaatlere tercih eder, bu sayede nice sevaplara, uhrevî mükâfatlara namizet bulunmuş olur. Bunların yanında dünyevî fâidelerin ne ehemmiyeti olabilir.

(10) : (Sonra namaz kılınmış olunca da artık) Ey Müslümanlar!, (yer yüzünde dağılın) Meşgul olduğunuz ticaret vesaire sahasına yine gidiniz, siz bu hususta muhayyersiniz (ve Allâh'ın fazlından) nasibinizi, kısmetinizi (arayın) sizi merzuk eden, mesleklerinizde muvaffakiyetlere kavuşturan, ancak Allâh-ü Tealâ'dır. Teyfikat-ı ilâhîye olmadıkça hiç bir kimse say-ü gayretinin bir semeresine kavuşamaz.

Evet.. Müslümanlık, meşru surette ticaretle vesaire ile meşguliyeti mubah kılmış ve teşvikte bulunmuştur. Elverir ki: Dinî vazifeleri terke sebebiyet verilmesin, bütün bütün dünya işlerileiştigâl edipte kalbler, zikr ve fikrden mahrum bırakılmasın. Binaenaleyh ey Müslümanlar!. Uyanık olun (Ve Allâh'ı çokcâ zikredin.) yalnız cuma namazını kılmakla iktifada bulunmayın, sâir namazlara da, devam edin, tevhîd ve tesbîh ile kalblerinizi tenvire çalışın, her hususta muvaffakiyeti Cenab-ı Hak'tan niyaz eyleyin. (Tâ ki, necata erebilesiniz.) Dünyada da, ahirette de muvaffakiyetlere, fevz-ü felaha nâil olasınız.

(11) : (Ve) Bir kısım mü'minler (bir ticaret veya bir eğlence gördükleri zaman onun) o ticaretin (tarafına yönelüp) gittiler, Ey FahrüPmürselîn Hazretleri!, (seni) Hutbe okurken (ayakta bırakmış oldular) cemaatin böyle bir hareketi ise elbetteki, muvafık değildir. Hutbeyi dinleyip namazı kılmadan cemaatin dağılmaları câiz olamaz. Ey Peygamber-i Zîşan!. Onlara (deki: Allâh'ın yanındaki) sevap ve mükâfat, feyz ve bereket elbette ki: (eğlenceden de, ticaretten de hayrludır.) Çünkü: Bunlardaki hayr, muvakkattir, seriüz'zevâldir, ind-i ilâhî'deki hayr ise ebedîdir, vesîle-i saadettir. (Ve Allah, rızk verenlerin hayrlısıdır.) Bütün rızkları asıl takdir etmiş olan ve ihsan buyuran ancak o Haalık-ı Kerîm'dir, bir takım say-ü gayretin, mesleklerin birer vesîle-i rızk olması ise bir takdîr-i ilâhî neticesidir. Yoksa Allâh-ü Tealâ'dan başka haddi zâtında bir razik mevcut değildir. Binaenaleyh alış verişi muvakkaten terketmiş olmakla rızktan mahrumiyet lâzım gelmez, Haalık-ı Kerîm Hazretleri yine merzuk eder. Herhalde rızka nâiliyeti o Mâbûd-i Azîm'den niyaz etmelidir.

Rivayete nazaran bir cuma günü Resûl-i Ekrem Efendimiz, hutbe okurken bir kafilenin Medine-i Münevvere'ye geldiği işidildi. «DehyetüT Kelbî» bir kafile ile Şam tarafından gelmiş, me'kûlâta ait şeyleri getirmişti. Medine-i Münevvere'de ise bir kaht ve gala yüz göstermiş bulunuyordu. Bu kafilenin geldiğini haber veren bir davul sesini duyan cemaat, hemen huzur-i Saadetten çıkarak kafilenin yanma koşmuşlar, bir şeyler almak istemişler, bu ayrılışlarında dînen bir mahzur bulunmadığını zannetmişlerdi.

Mescid-i Nebevî'de ise oniki zat kalmış idi ki: Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer ve Hazret-i Câbir İbn-i Abdullah bu kalan zatlardan idi. İşte bu hâdise üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuş, daha hutbe ve namaz hitama ermeden dağılmanın caiz olmadığına işaret buyrulmuştur.

Cuma namazının ilk kılmışı: Peygamberimiz Aleyhisselâtü vesselam Hazretleri Hicret-i Seniyeleri esnasında Medine-i Münevvere kurbünde bulunan «Selîm İbn-i Avf» yurdunda «Ranuna» denilen vadi içersinde «Beni Selîm» mescidinde ilk cuma hutbesi okumuş, ilk cuma namazını kıldırmıştır.

Cuma namazını edanın şartları şunlardır:

(1) : Cuma namazını veliyyül'emrin veya onun tayin ettiği zatın kıldırması.

<2) : İzn-i Âm'dır, yâni cuma namazı kılınacak bir mabede her hangi bir tnüslüman erkeğin gidip o namaza iştirakten memnu bulunmaması:

(3) : Cuma namazı vaktinin devamıdır, o vakit çıktıktan sonra artık cuma namazı kılınamaz, öğle namazı da kılınmamış ise yalnız o namaz kaza edilir.

(4) : Cemaat bulunmalıdır. Şöyle ki: İmamdan başka cemaat nâmına lâakal üç Müslüman bulunursa o cuma namazı sahih olur. İki kişi veya kırk kişi bulunmasına kail olan müctehitlerde vardır.

(5) : Cum'anm farz olan iki rekâtından evvel hutbenin okunmasıdır. Bu hutbenin iki kısma ayrılması ve bu iki hutbenin de uzatılmaması sünnettir.

(6) : Cuma namazının bir beldede veya bir belde hükmünde bulunan bir yerde edâ edilmesidir. Köylerde de cuma namazının kılınması, izin verilmiş olduğu için sahîhdir ve lâzımdır. Bir ecnebi memleketinde de bir mâni yok ise orada ki Müslümanların toplanarak içlerinden münasip görecekleri- bir zat, hutbe okuyarak cuma namazını kıldırabilir.

Cuma namazile mükellefiyetin şartlan şunlardır:

(1) : Baliğ bir erkek olmaktır. Kadınlara farz değildir.

(2) : Hür olup köle bulunmamalıdır.

(3) : Mukîm olup şer'an müsafir sayılacak bir vaziyette bulunmamalıdır.

(4) : Sıhhatte bulunup namaza çıktığı takdirde hastalığının artmasından, uzamasından korkulacak bir hâlde bulunmamalıdır.

(5): Gözleri ve ayaklan selâmette olup âma ve kötürüm bulunmamalıdır.

«Cuma namazının vakti ve rekâtları ve sünnetleri:

Cuma namazının vakti tam öğle vaktidir. Cuma namazının farz olan rekâtları ikidir, imam bunlarda cehren kıraatte bulunur ve bunları hutbeden sonra kıldırır. Hutbeden evvel ise münferiden dört rekât namaz kılınır ki, bu, sünnettir. Tam öğle namazının dört rekât sünneti gibi kılınır. İki rekât cuma namazından sonra münferiden dört rekât namaz daha kılınır ki, bu da öğlenin ilk dört rekâtı gibi sünnettir. Bunu müteakip de yine münferiden dört rekât namaz kılınır ki, buna «zahri Aihîr» nâmı verilmiştir. Bu da öğlenin dört rekât sünneti gibi kılınır, evlâ olan budur. Bâzı müctehitlere göre bir beldede müteaddit mabetlerde cuma namazı kılınırsa ilk evvel kılınan sahîh olur. Sonrakiler sahîh olmaz. İşte böyle bir ihtilâftan kurtulmak için; «vaktine yetişip henüz üzerimden sakit olmayan son öğle namazını» kılmaya niyet ederek bu namazı kılar. Bu bir ihtiyat muktezasıdır. Cuma namazı sahîh olmuş ise bu dört rekât, kazaya kalmış bir öğle namazı, yerine geçer, kazaya kalmamış ise nafile namazı olarak sevaba vesîle bulunur. Bu dört rekâttan sonra da sünnet-i vakit nıyetîle iki rekât daha kılınır "ki, bu da tam sabah namazının iki rekât sünneti gibidir.

«Cuma gününün ehemmiyeti, kıymet-i şer'iyesi:

Cuma günü, Müslümanlarca pek mübarek bir gündür. Bir hâdis-i Şerif şu mealdedir: Üzerine güneşin doğduğu en hayrlı gün, cuma günüdür. Âdem Aleyhisselâm o gün yaradılmıştır, o gün cennete konulmuştur ve o gün cennetten çıkarılmıştır. Kıyamette ancak bir cuma gününde kopacaktır.» Bahusus: **(Elyevme Ekmeltüleküm dineküm)** âyet-i kerîmesi cuma gününde nazil olmuş, dîn-i islâm'a ait ahkâmın ve mealinin cuma gününden itibaren en mükemmel bir surette taayyün etmiş, bütün edyanın hatemi olan islâmiyet; gaye-i kemâle ermiş, müslümanlann haklarında nîmet-i ilâhîye tecellî ederek dîn-i islâm, Lâyetezelzel bir surette tekarrür eylemiştir. Nitekim bir hâdis-i şerif de şu mealdedir. «Şüphe yok ki» cuma günü şâir günlerin ulusu ve faziletçe en büyüğüdür.» Cuma günü, müslümanlarca bir bayram mesabesinde olduğundan bu günde müslümanların her vakitten ziyade taharet ve nezafete riayet etmeleri icabeder. Bundan dolayıdır ki: Müslümanların cuma günlerinde yâ tulû-4 fecri müteakip veya cuma namazına yakın yıkanmaları, ıtriyat kullanmaları, temiz libaslar giymeleri bir sünnettir, âdab-ı islâmiyeden sayılmaktadır. Bu mübarek cuma gününde Müslümanlar, birer mâbed4 ilâhîde toplanarak hutbeleri dinler, tenevvür ederler, namazlarını birlikte kılarak Cenab-ı Hak'ka birlikte duâ ve niyazda bulunurlar, aralarında uhuvvet-i islâmiye, merbutiyet-i içtimaiye bu vesîle Üe tecellî etmiş olur. Bu na-

(4) : Sıhhatte bulunup namaza çıktığı takdirde hastalığının artmasından, uzamasından korkulacak bir hâlde bulunmamalıdır.

(5): Gözleri ve ayakları selâmette olup âma ve kötürüm bulunmamalıdır.

«Cuma namazının vakti ve rekâtları ve sünnetleri:

Cuma namazının vakti tam öğle vaktidir. Cuma namazının farz olan rekâtları ikidir, imam bunlarda cehren kıraatte bulunur ve bunları hutbeden sonra kıldırır. Hutbeden evvel ise münferiden dört rekât namaz kılınır ki, bu, sünnettir. Tam öğle namazının dört rekât sünneti gibi kılınır. İki rekât cuma namazından sonra münferiden dört rekât namaz daha kılınır ki, bu da öğlenin ilk dört rekâtı gibi sünnettir. Bunu müteakip de yine münferiden dört rekât namaz kılınır ki, buna «zahri AJıîr» nâmı verilmiştir. Bu da öğlenin dört rekât sünneti gibi kılınır, eviâ olan budur. Bâzı müctehitlere göre bir beldede müteaddit mabetlerde cuma namazı kılınırsa ilk evvel kılınan sahîh olur. Sonrakiler sahîh olmaz. İşte böyle bir ihtilâftan kurtulmak için; «vaktine yetişip henüz üzerimden sakit olmayan son öğle namazını» kılmaya niyet ederek bu namazı kılar. Bu bir ihtiyat muktezasıdır. Cuma namazı sahîh olmuş ise bu dört rekât, kazaya kalmış bir öğle namazı, yerine geçer, kazaya kalmamış ise nafile namazı olarak sevaba vesile bulunur. Bu dört rekâttan sonra da sünnet-i vakit niyetîle iki rekât daha kılınır "ki, bu da tam sabah namazının iki rekât sünneti gibidir.

«Cuma gününün ehemmiyeti, kıymet-i şer'iyesi:

Cuma günü, Müslümanlarca pek mübarek bir gündür. Bir hâdis-i Şerîf şu mealdedir: Üzerine güneşin doğduğu en hayrlı gün, cuma günüdür. Âdem Aleyhisselâm o gün yaradılmıştır, o gün cennete konulmuştur ve o gün cennetten çıkarılmıştır. Kıyamette ancak bir cuma gününde kopacaktır.» Bahusus: (Elyevme Ekmeltüleküm dineküm) âyet-i kerîmesi cuma gününde nazil olmuş, dîn-i islâm'a ajt ahkâmın ve mealinin cuma gününden itibaren en mükemmel bir surette tayyün etmiş, bütün edyanın hatemi olan islâmiyet; gaye-i kemâle ermiş, müslümanlarm haklarında nîmet-i ilâhîye tecellî ederek dîn-i islâm, Lâyetezelzel bir surette tekarrür eylemiştir. Nitekim bir hâdis-i şerîf de şu mealdedir. «Şüphe yok ki» cuma günü şâir günlerin ulusu ve faziletçe en büyüğüdür.» Cuma günü, müslümanlarca bir bayram mesabesinde olduğundan bu günde müslümanlann her vakitten ziyade taharet ve nezafete riayet etmeleri icabeder. Bundan dolayıdır ki: Müslümanların cuma günlerinde yâ tulû-i fecri müteakip veya cuma namazına yakın yıkanmaları, ıtriyat kullanmaları, temiz libaslar giymeleri bir sünnettir, âdab-ı islâmiyeden sayılmaktadır. Bu mübârek cuma gününde Müslümanlar, birer mâbed4 ilâhîde toplanarak hutbeleri dinler, tenevvür ederler, namazlarını birlikte kılarak Cenab-ı Hak'ka birlikte duâ ve niyazda bulunurlar, aralarında uhuvvet-! islâmiye, merbutiyet-i içtimaiye bu vesîle ile tecellî etmiş olur. Bu na-

mazı edadan sonra ya başka ibadetlerle meşgul olurlar veya dostlarını, karîblerini ziyarete giderler, veyahut yine ticaretlerile vesâir işlerile meşgul olmaya başlarlar.

Zaman-ı Nebevîde cuma ezanı, yalnız hatibin minbere çıktığı zaman okunan ezandan ibaret idi, bilâhara cemaat-i müslimîn çoğaldığı için Hazret-i Osman Radiyallâhü Anh'ın hilâfeti zamanından itibaren cuma namazından evvel de mabetlerin haricinde namaz vaktinin girdiğini gösteren bir ezan daha okunmaya başlanılmıştır ki: Buna «dış ezanı» denilir. Bunun kabulü ve bunun işidilmesi üzerine mabetlere gidilmesinin lüzumu hakkında icma-i ümmet mün'akid bulunmuştur.

Velhâsıl: Cuma gibi mübarek vakitlerin kadrini bilmeli, hayatı beyhude yere zayi etmemeli, güzel ibadetler ile, meş'rû hareketler ve muamelelerle iştigâle devam ederek kemalât-ı islâmiyeyi göstermelidir. Erbab-ı nifak ve şikaktan mâdası, bu yüksek vazifeleri elbette ki, takdir eder, ifâsına gayrette bulunur. Veminallâhit'tevfîk..

* * *

EL - MÜNÂFİKUN SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Elhac sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nâzil olmuştur. Onbir âyet-i kerîmeyi havidir. Cuma sûre-i celîlesinde hakikî mü'minlerin güzel evsafı ve mükellef oldukları ibadet ve taat, infakı emval gibi vazifeleri beyan olunduğu gibi bu sûrede de münafıkların sû-i hâlleri, korkaklıkları ve yalan yere îman iddiasında bulundukları beray-i tevbîlı teşhir olunmuştur.

Rivayete nazaran Resûl-i Ekrem Sallâhü Tealâ Aleyhivesellem Efendimiz, cuma namazının birinci rekâtında cuma sûresini okuyarak mü'minleri ibadete tergîb buyururdu, ikinci rekâtında da bu sûre-i münafikini tilâvet ederek bununla münafıkları tevbîh etmiş olurdu.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ
يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾
اِتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ
لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ
الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ أَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

MEALI ALISI

(1) : Münafıklar sana geldiği zaman dediler ki: Şahadet ederiz, elbette sen Allâh'ın Peygamberisin, Allah da bilir ki: Sen muhakkak onun elbette Peygamberisin ve Allah şahadet eder ki: Şüphe yok, münafıklar elbette yalancıdırlar.

(2) : Yeminlerini bir kalkan edindiler de, artık Allâh'ın yolundan sapıttılar, şüphe yok ki, onların yaptıkları ne kadar fena oldu.

(3) : O, şunun içindir ki: Şüphe yok onlar —zahiren— iman ettiler sonra kâfir oldular, imdi kalblerinin üzeri mühürlendi, artık onlar anlayamazlar.

(4) : Ve onları gördüğün vakit onların cisimleri seni teaccübe düşürür ve söyleyecek olurlarsa onların lâkırdılarını dinlersin, onlar sanki, dayatılmış odunlardır. Onlar her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler. Düşman olan onlardır, artık onlardan sakın. Allah, onları helâk etsin, nasıl oluyor da —Hak'tan— çevriliyorlar.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, münafıkların yalan yere îman iddiasında bulunduklarını ve yalan yere yemin etmekten sıkılmadıklarını bildiriyor. Onların nazar-ı dikkati celbeden cesametlerine, fesahat-i lisaniyelerine rağmen pek korkak kimseler olduklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Resûl-i Âlişan!. Abdullah İbn-i Übey ve arkadaşları gibi (Münafıklar sana geldiği zaman) senin meclisinde hazır bulundukları vakit (dediler ki: Şahadet ederiz) kat'î surette bilir itiraf eyleriz ki: (Elbette sen Allâh'ın Peygamberisin) Sen; vahy-i ilâhîye mazhar, insanları îmana davet etmeğe memur bir zatsın, Cenab-ı Hak ise buyuruyor ki: Evet ey Peygamber-i Âlikadr!. (Allâh da bilir ki: Sen muhakkak onun elbette Peygamberisin,) Bütün nâsi dalâletten kurtarmaya çalışan bir beşîr ve nezirsin (ve Allah, şahadet eder ki: şüphe yok, münafıklar elbette yalancılardır.) onların îman iddiaları, Risalet-i Muhammed'iyeyi tasdikleri ân samimil'kalp değildir. Onların sözleri özlerine mutabık bulunmuyor, onlar risalet-i Mûhammed'-iyenin hakkıyyetine kani' bulunmamaktadırlar.

(2) : O münafıklar, yalan yere (Yeminlerini bir kalkan edindiler de) kendilerini müstahik oldukları katilden, esaretten, mezemmetten vikaye için yemînlerini bir sütere ittihaz eylediler de (artık Allah'ın yolundan sapıttılar) kendi nefislerini de, kendilerinin iğfalâtına uyanları da saptırdılar, hidayet yolundan uzaklaştırdılar. (Şüphe yok ki: Onların yaptıkları ne kadar fena oldu!.) Çünkü onlar, kalben münkir oldukları hâlde zahiren mü'min göründüler, başkalarım

aldatmaya çalıştılar ve kendilerini dünyevî ve uhrevî felâketlere mâruz bırakmış oldular.

(3) : (O) Münafıkların öyle fena bir vaziyette bulunmaları, (şunun içindirki, şüphe yok onlar) zahiren (îman ettiler) şâir Müslümanlar gibi Kelime-i Şahadeti okuyarak mü'min olduklarını iddiada bulundular, (sonra kâfir oldular) Onların münafıkâne hareketleri, kendilerinin îmandan mahrum olduklarını gösterdi, mü'minlere karşı Müslüman olduklarını söyledikleri hâlde kendi şeytanlarına karşı kâfir olduklarını söylemekten geri durmadılar. **(İmdi)** O münafıkların (kalblerinin üzeri mühürlendi) onlar Hak'ka vâsıl olamazlar, ölünceye kadar küfr ve nifak içinde yaşayıp duracaklardır. (Artık anlayamazlar) İmanın hakkıyyetini, ulviyetini idrâk edemezler, hak ile bâtılın, savap ile hatanın arasını ayırmaya kaadir olamazlar. Çünkü onlar, fitret-i asliyelerini kaybetmiş, ihtiyarlarını suiistimalde bulunmuş, hayvani bir yaşayışın esiri olarak insaniyetten mahrum kalmışlardır.

(4) : (Ve) Ey Nebiyyi Zîşan!. Veya her hangi bir müslüman zat!, (onları gördüğün vakit onların cisimleri seni taaccübe düşürür) onlar öyle büyük gövdeli, güzelce çehreli bir hâlde bulunmaktadırlar, kendilerine nazar-i dikkati celbederler, görünüşleri hoşa gider, (ve söyleyecek olurlarsa onların lâkırdılarını dinlersin) sözlerinde bir fesahat, bir helâvet bulunur. (Onlar sanki, dayatılmış odunlardır.) Her ne kadar zahiren bir hüsn-i cemâle, bir talâkati lisana sahip :'seler de, hadd-i zâtında ruhsuz ağaç parçaları gibi kimselerdir. Sırtları suretlerine benzemez, bir Peygamber-i Âlikadrin zamanında, huzurunda bulundukları hâlde ondan müstefit olamazlar, öyle bir cehalet ve dalâlet içinde kalmışlardır. Pek çirkin hayrdan ârî bir hâlet-i vahime içinde yaşar dururlar. Ne kadar taaccuba şayan bir vaziyet.. Maamafih **(Onlar)** pek korkak kimselerdir, (her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler) Hangi bir nidayı duysalar bir havf ve hasiyet içinde kalırlar, kendi başlarına bir beliyyenin geleceğini zannederler, münafikâne hâllerinin teşhîr edileceğini düşünerek tir tir titrerler. (Düşman olan **onlardır.)** Onlarm islâmiyet aleyhindeki düşmanlıkları son derecede bulunmaktadır. **(Artık onlardan sakın)** Onlara karşı ihtiyatlı bulun, onların zahirlerine iltifat etme, onları emîn görme, asıl en büyük düşman onlardır. (Allah onları **helak etsin)** Hak Tealâ Hazretleri onlara lanet etmiş, onları rahmetinden uzak düşürmüştür., artık onların hâlleri ne kadar fazihânedir (nasıl oluyor da) o mcl'un münafıklar, Hak'tan **(çevriliyorlar)** hakkı bırakıp bâtılı iltizam eyliyorlar, bir Peygamber-i meali perverin mübarek sözlerinden, nasihatlerinden istifade edemiyorlar.

*

تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ
يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ۝٥ سَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ
اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقِينَ ۝٦ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ
اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا وَلِلّٰهِ خَزَٓائِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ۝٧ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَٓا
اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ
وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝٨

MEALİ ÂLİSİ

(5): Ve onlara: Celiniz, sizin için Allah'ın Peygamberi istiğfarda bulunsun, denildiği zaman başlarını çevirmiş olurlar ve onları görürsün İd, onlar böbürlenir kimseler olarak iraz ederler.

(6) : Onlar için istiğfarda bulurasan da veya onlar için istiğfarda bulunmasan da onlara karşı müsavidir. Elbette Allâh, onlar için mağfiret ' buyurmayacakür. Şüphe yok ki, Allah, fâsiklar olan kavmi hidayete erdirmez.

(7) : Onlar, o kimselerdir ki: Allah'ın Peygamberinin yanında bulunanlara nafaka vermeyin, tâki, dağılsmlar, derler. Halbuki, göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat o münafıklar anlamazlar.

(8) : Derler ki: Eğer Medine'ye döner gider isek elbette azîz olanlar, zelîl

olanları oradan çıkaracaklardır. Halbuki: İzzet, Allâh'a mahsustur ve Peygamberi ile müzminlere mahsustur. Fakat o münafıklar bilmezler.

∴

İ Z A H

(5) : Bu mübarek âyetler de münafıkların ne kadar mütekebbir kimseler olup kendilerini haklarında Resûl-i Ekrem'in yapacağı mağfiret talebinden müstağni görmekte olduklarını bildiriyor. Fukarayi Müslimîne karşı ne kadar adavet besleyip onlara yardımdan halkı men'e çalıştıklarını gösteriyor. Ve bir gazveden avdetleri takdirinde Medine-i Münevvere'deki zelîl gördükleri Ashab-i Güzîn'i oradan çıkarmak istediklerini haber veriyor. Haalık-ı Azîm'in bütün kâinat hazinelerine sahip, ve.o mâbûd-i Kerîm ile O'nun muhterem Peygamberinin ve mü'minlerin izzet ve ihtirama müstahik olduklarını o münafıkların bilmediklerini beyan ile o nifak erbabının cehalet ve denaetlerini teşhîr buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ve onlara) O münafıklara (geliniz, sizin için Allâh'ın Peygamberi istiğfarda bulunsun denildiği zaman) o münafıklara kendilerinden südûr eden günahlardan dolayı tevbe etmeleri, Resûl-i Ekrem'e müracaat ederek haklarında, mağfiret talebinde bulunması bir nasihat olmak üzere kendilerine teklif edilince (başlarını çevirmiş olurlar) mütekebbirâne bir vaziyet alarak o teklifi dinlemek istemezler, (ve onları görürsün ki, onlar böbürlenir kimseler olarak iraz ederler.) Öyle hayrhahâne olan bir teklifi takdir edemezler.

(6) : Ey Resûl-i Merhametpenah!. (Onlar için) O muannit, hodbin münafıklar hakkında (istiğfarda bulunsan da) onların afv ve setredilmelerini niyaz etsen de (veya onlar için istiğfarda bulunmasan da) yarlıganmalarını istemesen de (onlara karşı müsavîdir) onlar, mağfiret-i ilâhîye'ye nâiliyet kabiliyetini zayi etmişlerdir. Onların sû-i hareketlerinden, fahiş âkidelerinden dolayı haklarında azab-ı ilâhî mukadderdir. (Elbette Allâh, onlar için mağfiret buyurmayacaktır.) Çünkü öyle fasikâne, müznibâne yaşamaktan geri durmayanlar, mağfiret-i ilâhîye'ye lâyık olamazlar, (şüphe yok ki, Allah, fasıklar olan kavmi hidayete erdirmez.) Öyle fisk ve fücurdan ayrılmak istemeyen, verilen nasihatları dinlemeyen kendi münafıkane hareketlerini terviç ederek onlardan geri durmayan kimseler, hidayetten ebediyen majırum kalmışlardır. Onlar, Müslümanlara karşı büyük bir husumet beslemekten ayrılmazlar.

(7) : (Onlar) O münafıklar (o) Müslüman düşmanı (kimselerdir ki: Allah*m Peygamberinin yanında bulunanlara) yâni muhacirini kirama ve bir kısım arabîlere (nafaka vermeyin) diye Medine-i Münevvere ehliyetinden olup ensar-ı kiram'dan bulunan zâtlara teklifte bulunurlar. (Tâ ki, dağıtsınlar) İaşeleri temin edilmesinde Peygamberi bırakarak başlarının derdine düşsünler (derler.) O câhil münafıklar, hiç düşünmüyorlardı ki, Haalık-ı Kerîm, o mü'min kullarını dilediği veçhîle merzuk eder. Onları perişan bir hâlde bırakmaz. (Halbuki, göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır.) Artık o güzide mü'min kullarını kendi hazi-

nelerinden merzuk edemez mi? O muhacirlere vesaireye yardım edenler de Cenab-ı Hak'kın kendilerine vermiş olduğu nimetlerden jnfakta bulunuyorlardı, yine hadd-ı zâtında onları merzuk eden, Haalık-ı Kerîm'den başkası değildir. (Fakat, o münafıklar anlamazlar.) Allâh-ü Tealâ'nın kullarını nasıl merzuk ettiğini o münafıkların anlamalarına cehaletleri mani'dir. Onlar Resûl-i Ekrem ile Ashab-i Kinmı'ının ne kadar feyz ve berekete nail olduklarını görüp anlamak Kabiliyetinden mahrum kimselerdir.

(8) : O münafıklar (derler ki: Eğer Medine'ye döner gidersek) yâni: Peygamber Efendimizle beraber Hüzeyi kabilesinden bir' şube olan Ben-i Mustalık gazvesinde bulunan münafıklar demişlerdi ki: Bu gazveden dönüp Medine'ye gidince (elbette azîz olanlar) yâni: O münafıklar gibi kuvvetli, şiddetli, zengin kimseler (zelil olanları) zaif, biçâre, fakirül'hâl bulunan mü'minleri (oradan) Medine-i Münevvere'den (çıkaracaklardır.) İşte o münafıklar, böyle bir suikastte bulunmak istemişlerdi (halbuki, İzzet Allâh'a mahsustur ve Peygamber ile mü'minlere mahsustur.) Hakikî, izzet, kuvvet, nusret, servet Cenab-ı Hak ile O'nun muhterem Peygamberine ve mü'min kullarına aittir, (fakat o münafıklar bilmezler) Bu hakikaten bihaberdirler. Haalık-ı Kerîm Hazretlerinin dilediği kullarını nimetlere, muvaffakiyetlere nail buyuracağını hiç düşünmezler, elbette ki: âkıbeti Cemile, mü'min, muttaki kulları için mev'uttur. Haalık-ı Kerîm, elbette ki, bu va'dini incaz buyuracaktır, nitekim de buyurmuştur. O münafıklar, mahv ve münderîs olmuş, ehl-i îman işe selâmet ve seadet sahasına kavuşmuştur.

«Bu mübarek sûrenin sebeb-i nüzulü hakkında müteaddit rivayetler vardır. Ezcümle deniliyor ki: Ben-i Mustalık gazvesi sırasında Reisüi'münafikîn Abdullah İbn-i Übey demiş ki; Resulallâh'ın yanındakilere nafaka vermeyin, tâ ki, dağılıp gitsinler, Medine'ye döndüğümüz zaman da aziz, kuvvetli olanlar, zelil, âciz olanları her halde oradan çıkaracaktır. Bununla muhacirini Kiram ile şâir bazı zufay-ı sahabeyi kasdetmiş bulunuyorlar. Ashab-ı Güzin'den «Zeyit İbn-i Erkam Raziyallâh'ü Anlı, bu münafıkâne sözleri işitmiş, sonra bunu amucasına nakl etmiş, amucası da gitmiş, Peygamber Efendimize söylemiş, Resûl-i Ekrem Sallallâhü Aleyhi Vesellem de, Zeyit İbn-i Erkam'ı huzuruna çağırmış, o da bunu olduğu gibi Resûl-i Ekrem'e arzetmişti.

Bunun üzerine, Abdullah İbn-i Übey ile arkadaşları Huzur-i Nebevî'ye celbedilmiş, onlar ise böyle bir şey söylememiş olduklarına dair yemin etmişlerdi. Resûl-ü Ekrem de bu yemine binaen Zeyit İbn-i Erkam'ı tekzip buyurmuştu. Zeyt Hazretleri bundan pek çok müteessir olmuş, amcası da: Neden kendini tekzîb ettirecek derecede ileri gittin» diye Zeyidi muahaze etmişti. Derken bu mübarek âyetler nâzii olmuş, münafıkların yalan yere yemîn ettikleri bildirilmiş oldu. Resûl-i Ekrem Efendimiz de Zeyit Radiyallâhü Anhi huzuruna çağırmış, Allâh-ü Tealâ seni tasdik etti diye buyurmuş, Zeyit Hazretleri de hüzrt ve kederden kurtularak büyük bir tebşire mazhar olmuştur.

*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ
عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾
وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَا ... تِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا
أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ
يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(9) : Ve îman etmiş olanlar!. Sizi mallarınız ve evlâdınız Allah'ın zikrinden işgal ederek alıkoymasın ve her kim, öyle yaparsa, işte hüsrana uğramış olanlar onlardır.

(10) : Ve size rızk olarak verdiğimiz şeylerden intakta bulunun, birinize ölüm gelmesinden, artık yarabbü. Beni bir yakın müddete kadar tehir etse idinde sadaka verse idim ve sâlihlerden olsa idim demesinden evvel.

(11) : Halbuki, Allah hiç bir şahsı eceli geldiği vakit sonraya bırakmaz, ve Allâh her ne yapar iseniz haberdardır.

ız A e

(9) : Bu mübarek âyetler de mü'minleri ikaz ederek mallarına, evlâtlarına münafıklar gibi mağrur olarak gafilâne, behîlâne yaşamadan nehyediyor. Ve her mü'minin nail olduğu rızıktan daha hayatta iken inf akta bulunmasını, bilâhara öleceği vakit hissedeceği nedametin kendisine bir faide veremiyeceğini ve hiç bir kimseye yüz gösteren ecelin tehire bırakılmayacağını ihtar eyliyor ve Allâh-ü Tealâ'nın bütün yapılan şeyleri bildiğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Ey îman etmiş olanlar)** Dîn-i ilâhîyi kalben tasdik ve lisanen ikrar eden hakikî müslümanlar!. **(sizi mallarınız ve evlâdınız)** Onlar ile uğraşmanız **(Allah'ın zikrinden işgal)** iğfal **(ederek alı koymasın)** Rab'binizin hukukuna, emrettiği vazi-

felere riayetten sizi uzak düşürmesin, (ve **her kim** öyle **yaparsa)** yalnız dünya ile iştigâl ederek en mühim vazifelerini terk eylerse **(işte hüsrana uğramış)** ticaretlerinde en büyük zararlara tutulmuş **(olanlar onlardır)** öyle fâni varlıklar ile ömürlerini zayi ederek selâmet ve saadetlerine vesîle olacak olan vazifelerini terkedenlerdir.

(10) : (Ve) Ey hakikî mü'minler!. (size **rızk olarak verdiğimiz şeylerden infakta bulunun)** Bir ihsan-ı ilâhî olarak elde ettiğiniz servetten fakirlere, zaiflere yardım ederek zekâtlarınızı verin, az çok sadaka vermekten çekinmeyiniz. Bunlar, sizin hakikî istikbâliniz için pek fâidelidir. Asıl servet odur ki: Böyle ebedî fâideleri ve mükâfatlan temine vesîle olur. Zuafay-ı Müslimîne infakta bulunmayı menetmek isteyen münafıklar gibi haşisâne bir şehalde yaşamak, temiz itikatlı zatlara asla yakışmaz, **(birinize ölüm gelmesinden)** ölümün alâmetlerini, müşahede etmesinden **(artık Yarabbî!. Beni bir yakın müddete kadar tehir etsen de** sadaka verse **idim ve sâlihlerden olsa idim demesinden evvel)** öyle infakta, fedakârlıkta bulunmalıdır. Bilâhara vuk'u bulacak temennî, nedamet kendisine bir fâide vermez. Binaenaleyh her insan, daha hayatta iken mümkün olan hayrat ve hasanatta bulunmalıdır ki, bilâhara nedamete düşecek olmasın.

(11) : **(Halbu ki, Allah hiç bir şahsı eceli geldiği)** öleceği vakit gelip çattığı **(vakit sonraya bırakmaz)** ona biraz daha mühlet vermez, on* derhal dünyevî hayatından mahrum bırakır. Binaenaleyh böyle bir hâl, daha yüz göstermeden hayrat ve hasanata gayret etmelidir ki, pek büyük bir kazanç elde edilmiş olsun, **(ve Allah her ne yaparsanız haberdardır.)** o Mâbûd-i Azîra'in ihata-i ilminden hiç bir şey hariç değildir. İyilik; yapanları da, yapmayanları da tamamen bilir. Artık rıza-i ilâhîyi tahsile çalışmalıdır. Güzel amellerde bulunmalıdır.

Fukara ve zuafaya yardım etmelidir. Tâ ki: Kerîm Haalıkımızm atıfetine nâiliyet tecellî etsin. Yarabbî!. Bizleri umur-i hayriyye'ye muvaffak buyur. Bihurrahmet-i Seyyid-ilmürseiîn. Amîn..

•**

ET-¥E€AEÜrci SÜİBESİ

Bu mübarek sûre, Ettehrim sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Onsekiz âyet-i kerîme'yi muhtevidir. Bu sûrede de insanlar, mü'min ve kâfir zümrelerine taksim edilmiş, emval ve evlâdın bir iptilâ olduğu bildirilmiş ve Allah yolunda infaka teşvik buyrulmuş olduğu cihetle kendisinden evvel ki «...Elmünafikun» sûresile aralarında büyük bir münasebet vardır. Ve Tegabünü, yâni kimlerin aldanıp aldanmadığını bildirdiği için kendisine «Sûre-i Tcgabün» ünvânı verilmiştir.

Başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Saffat-ı ilâhîye'yi ve her şeyin takdir-i ilâhî ile husule geldiğini beyan.

(2) : Bir takım kimselerin küfrlcrinde İsrar etmelerinden dolayı Resûl-i Ekrem'e bir zarar veremiyeceklerini beyan ile Peygamber-i Zîşan'a tesliyet.

(3) : Bâzı aile efradının insan için bir düşman, bir fitne, bir iptilâ olduğunu ihtar ve afüvkârane muameleye teşvik.

(4)...: Tekvaya ve Allah yolunda infaka tergîb.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَاِلَيْهِ
الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ
وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Göklerde ne var ise ve yerde ne var ise, Allâh için teşbihte bulunur. Mülk ve hamd ona mahsustur ve O her şey üzerine tamamen kaadirdir.

(2) : O, O'dur ki: Sizi yaratmıştır, öyle iken sizden kâfir de vardır ve siz den mü'min ide vardır ve Allâh, ne yapar olduğunuzu bihakkin görendir.

(3) : Gökleri ve yeri hak ile yarattı ve size suret verdi de suretinizi güzel yaptı ve dönüş de ancak O'nadır.

(4) : Göklerde ve yerde ne var ise bilir ve neleri gizlediğinizi ve neleri açıkladığınızı bilir ve Allah göğüslerin içinde olanlara da tamamen alün'dir.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Allâh-ü Tealâ'yı bütün mükeyvenatm tesbîh ve tenzîhte bulunduğunu ve O'nun hamd-ü Sena'ya müstahik ve her şeye kaadir olduğunu bildiriyor. Yaratmış olduğu kimselerin kısmen kâfir ve kısmen mü'min bulunduklarını ve nihayet huzur-i .ilâhîye sevkedileceklerini ihtar buyuruyor. O Haalık-ı Hakîm'in gökleri ve yeri bir hikmet-i baliğa ile yaratmış olduğunu ve insanları güzel bir surette vücut sahasına getirmiş bulunduğunu, ve o Haalık-ı Azîm'in gizli ve alenî her şeyi tamamen bildiğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Göklerde ne var ise ve yerde ne var ise) Bütün bunlardaki mahlûkat (Allâh için teşbîhte bulunur) o Haalık-ı Azîm'i, zât-ı kibriyasına lâyık olmayan şeylerden daima tenzih ederler, (mülk) O'nun içindir. Bütün kâinatta hakîm ve mutasarrıf olan o Haalık-ı Kadîm'dir. (Ve hamd ona mahsustur.) Bütün mahlûkat, O'na hamd-ü sena'da bulunur, O, bir Mahmûd-i Muazzam'dır. (Ve O) Haalık-ı Azîm (her şey üzerine tamamen kaadirdir) her dilediği bilâ mâni zuhura gelir, dilemediği hangi bir şey ise asla vücude gelmez.

(2) : (O) Mâbûd-i Azîm (O'dur ki:) O Hallâk-ı Hakîm'dir ki: Ey insanlar!. (sizi yaratmıştır) Sizi esasen güzel bir surette, mükemmel bir kabiliyette, selîm bir fitret üzere vücude getirmiştir. İlmî ve amelî kemalâte müstait kılmıştır. (Öyle iken sizden kâfir de vardır ve sizden mü'mht de vardır.) Kiminiz küfr ve isyanı ihtiyar etmiş, onları kesbeylemiş bulunuyorsunuz, kiminiz de fitret-i asliyesini muhafaza etmiş, onun saik olduğu güzel bir îman ile muttasif bulunmuştur. (Ve Allah ne yapar olduğunuzu bihakkın görendir.) Artık şüphe yok ki: Sizleri kendi âmellerinize göre mücazata ve mükâfata kavuşturacaktır.

Evet.. Bdr hadîs-i Şerîf, şu mealdedir: «Her çocuk fitret-i selîme üzere doğar,. sonra onu anası, babası, ya Yahûdî veya Nasranî veya Mecûsî kılar. Halbu ki: Her akil kimse bu mükevvenatı güzelce nazara almalıdır. Hakikî dini araştırmalıdır, başkalarını körü körüne taklit etmemelidir. İşte fitrî kabiliyetlerini, zekâlarını suiistimal neticesidir ki: Öyle küfre düşmüş bulunurlar.

(3) : Evet: Allâh-ü Tealâ'nm nimeti, atıfeti cihanşümuldur (Gökleri ve yeri hak ile yarattı) bütün bunların yaradılışı birer hikmet-i baligaya müsteniddir. Dünyevî ve uhrevî maslahatları mutazammın bulunmaktadır. Artık onlara basıp da uyanmak, onların Haalık-ı Azîmini bilip de tevhîd ve takdise çalışmak icabetmez mi?. (Ve) Ey insanlar!!, (size suret verdi de) Sizi mükemmel bir tarz-ı hayata nail etti de (suretinizi güzel yaptı) diğer hayvanlardan mümtaz bir şekilde yarattı, sizi bir nice kuvvetler ile techîz buyurdu, size büyük kabiliyet verdi (ve dönüş de ancak O'nadir) sizler öldükten sonra tekrar hayata erdirilerek mahşerde toplanacaksınız, ancak o Haalık-ı Azîm'in huzur-i manevîsine, mahkeme-i kübrasına sevkedileceksinizdir. Artık herkes dünyadaki âmellerine göre ya mü-

kâfata veya mücazata uğrayacaktır: İşte bu akıbeti de düşünmeli değil misiniz?. Nail olduğunuzun nimetlerin şükrünü ifâya çalışıp Kerîm Haalıkmızın rızasını celbe gayret etmeniz icabetmez mi?.

(4) : Bir kere düşününüz ki: Ey insanlar!. (Göklerde ve yerde ne varsa) O Haalık-ı Azîm, onların hepsini de tamamen (bilir) bütün bunların zahir ve hafî olan ahvâl ve etvarı o Haalık-ı Kadîm'e malûmdur, (ve) Ey insanlar!. Sizlerin de (»eleri gizlediğinizi ve neleri açıkladığınızı) o Mâbûd-i Kerîm tamamen (bitir) artık bütün ahvâl ve etvarınızı dîn-i ilâhîye muvafık bir surette tanzime çalışınız ki: Mes'uliyetten halâs olarak mükâfatlara kavuşabilesiiniz. (Ve Allah göğüslerin içinde olanlara da tamamen alimdir.) Bütün insanların kalblerindeki müzmeratı, gizlice düşünceleri o Haalık-ı Azîmüşşan tamamen bilmektedir. Binaenaleyh uyanıkça davranmalıdır. Batıl düşüncelerden, münafikâne kuruntulardan son derece kaçınmalıdır. Bütün esrar-ı kâinata âlim olan Haalıkımızın ihata-i ilmini, azametini, kudret ve cebarutunu güzelce teemmül ederek onun.ri.za-i ilâhîsine muhalif şeylerden hazer etmelidir. Bizim için bundan başka çare-i necat, vesîle-i saadet yoktur.

Bnlmak İstersen eğer fevz-ü necat,

Hak için etmelisin vakfı hayat.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝5 ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى
اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝6 زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي
لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝7

MEALİ ÂLİSİ

(5) : Size evvelce kâfir olmuş olanların haberi gelmedi mi ki: Onlar, işlerinin vebalini tatdılar ve onlar için pek acılı bir azap vardır.

(6) : Şundan dolayı ki: Şüphe yok onlara, Peygamberleri beyyineler ile gelir olmuşlardı da onlar: «Bir beşer mi bizi doğru yola iletecek» demişler, sonra kâfir olmuşlar ve yüz çevirmişlerdi. Allâh da —onlardan— müstağni olmuştur. Ve Allâih bihakkin ganidir, hamîddir.

(7) : Kâfir **olanlar, zu'm ettiler ki: Öldükten sonra asla diriltilmiyeceklerdir. De ki: Hayr ve Rab'bime andolsun ki: Elbette diriltileceksinizdir. Sonra da yapmış olduğunuz şeyler elbette size haber verilecektir. Ye bu ise Allâh'a göre pek kolaydır.**

İ Z A H

(5) : Bu mübarek âyetler, Asr-ı Saadetteki kâfirleri ikaza ve tahzir için onlara vaktîle küfrleri yüzünden helak olmuş olan kavimleri hatırlatmadadır. O helak olan kâfirlerin Peygamberlerini ve haşr-ü neşri inkâr eder olduklarını ve onların bu inkârlarının reddedilerek kendilerinin tekrar hayata erdirilerek nasıl bir muahazeye mâruz kalacaklarını ve Cenab-ı Hak için bunun pek kolay bulunduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey nâs!. Ve bahusus ey Mekke-i Mükerreme'deki müşrikler!. **(Size evvelce kâfir olanların)** Nûh, Hûd, Salih Aleyhimüsselâm gibi Peygamberleri inkâr eden kavimlerin **(haberi gelmedi mi?)** onların o küfrleri yüzünden başlarına gelmiş olan felâketlere dair tarihî haberlerden gâfil mi bulunuyorsunuz!, **(ki: Onlar, işlerinin vebalini tatdılar)** Küfrlerinin, isyanlarının zararını, ağırlığını, cezasını daha dünyadalarken hemen görmeğe başladılar. (Ve **onlar için)** Ahirette **(pek acılı bir azap vardır) şiddetini** takdir, bizim için kabil değildir. Artık o felâkete uğramış kavimlerden bir ibret alıp da azab-ı ilâhîyi câlib hareketlerden kaçınmalı değil misiniz?.

(6) : O eski kavimlerin öyle felâketlere, azaplara uğramaları **(Şundan dolayı)** vâki olmuştur, **(ki: Şüphe yok onlara Peygamberleri beyyîneler ile)** vazıh deliller ile, zahir mucizeler ile **(gelir olmuşlardı da onlar)** o kavimler yine küfrlerinde devam etmişler ve **(bir beşer mi bizi doğru yola iletecek demişler) her** biri kendilerine gönderilmiş olan Peygamberi istihfafa cür'et göstermiş, öyle cahilane bir iddiada bulunmuştu, **(sonra kâfir olmuşlar)** Peygamberlerini inkâr etmişler **(ve)** îmandan **(yüz çevirmişlerdi)** öyle dinsizlik içinde yaşamayı tercih etmişlerdi. **(Allah da)** Onlardan **(müstağni olmuştur)** onların îmanlarına, bir ihtiyacı olmadığını, o dinsizlerden müstağni olduğunu gösterdi, hepsini de helak edip

köklerini kesip mahvetti. **(Ve Allah, bihakkin ganîdir.)** Bütün mahlûkatından müstağnidir. Artık o kâfirlerin îmanlarına da ne ihtiyacı olabilir? Ve o Mâbûd-i Kerîm **(hamîddir)** her veçhile hamd-ü sena'ya müstahiktir. Bütün mükevvenat, lisaıı-ı hâl ile hamd-ü sena'da bulunmaktadır. Hiç bir kimse, vazife-i hamd-i ifâda bulunmasa bile o Haalık-ı Azîm yine hamde müstahiktir ve hepsinden müstağnidir. Artık ey gâfil insanlar.. Bu hakikati hiç tefekkür edemiyor musunuz?.

(7) : **(Kâfir olanlar** zu'm **ettiler ki:)** Şöyle bâtıl bir iddiada bulundular ki: Kendileri **(öldükten sonra asla diriitilmiyeceklerdir)** bir daha hayata erip mahşere sevkedilmiyeceklerdir. Ahiret hayatını münkir bulundular, Ey Resûl-i Zîşan! O dinsizlerin iddialarını red, zu'mlarıni iptal için (de **ki:** Hayır) iddianız bâtıldır. (Ve **Rab'bime andolsun ki: Elbette diriltileceksiltizdir.)** Bütün insanlar öldükten sonra tekrar kudret-i ilâhîye ile hayata erdirilerek mahşere sevkedileceklerdir. (Sonra da) Dünyadalarken **(yapmış olduğunuz şeyle? elbette size haber verilecektir.)** dünyadaki amellerinize göre hakkınızda ceza tertip edilecektir, (ve **bu** ise) Böyle bütün insanları yeniden hayata erdirip bir mükâfat ve mücazat âlemine sevketmek **(Allah'a göre pek kolaydır) o** Haalık-ı Azîm'in kudret-! ilâhîyesi. gyyr-i mütenahîdir. Böyle nice hâdiseleri vücude getirmeğe meâziyadetin kâfidir. Artık o kıyamet hayatı nasıl istib'at edilebilir?.

∴

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَالنُّورِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ٨
يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا
يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ٩ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا
اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ١٠

(8) : Artık Allah'a ve O'nun Resulüne ve indirmiş olduğumuz nura îman ediniz ve A İlâh yapar olduğunuz şeylerden haberdardır.

(9) : O gün ki: Sizi toplanma günü için toplayıverir, işte o bir tegabün —bir kâr ve zarar— günüdür. Ve her kim Allâh'a îman eder ve sâlih amellerde bulunursa onun günahlarını yadigar ve altlarından ırmaklar akan cennetlere orada ebediyen kalıcılar olmak üzere girdirir. İşte en büyük necat odur.

(10) : Ve o kimseler ki: Kâfir oldular ve bizim 'âyetlerimizi tekzîb ettiler, işte onlar, içinde ebediyen kalıcılar olmak üzere âteş yaranıdırlar ve ne fena bir gidiş yeri!..

*

İ Z A H

(8) : Bu mübarek âyetler: Allâh-ü Tealâ'nın her şeyden haberdar olduğunu beyan ile insanları îmana davet ediyor. Bütün dünyadaki aldanışların zuhura geleceği yevm-i kıyameti ihtar ederek beşeriyet-i îmana, güzel amellere teşvik buyuruyor. Mü'minlere nail olacakları mükâfatları tebşir, ilâhî âyetleri tek zib eden kâfirleri de pek âteşîn bir azab ile tehdît etmektedir. Şöyle ki: (Artık) Ey insanlar!. Ahirete dâir verilen haberleri düşünün, kendinizi azab-ı ilâhî'den kurtarabilmek için (Allâh'a ve O'nun Resulüne) Hazret-i Mûhammed Aleyhisselâm'a (ve indirmiş olduğumuz nûra) dalâlet zulmetlerini bertaraf ederek hidayet yolunu gösteren, hakikî istikbâli tenvir eyleyen Kur'an-ı Mübîn'e (iman ediniz ve) şunu da biliniz ki: (jAllâh yapar olduğunuz şeylerden haberdardır) hiç birinizin hareketleri ind-i ilâhîde gizli kalamaz. O Mâbud-i Azîm, sizleri dünyadaki amellerinize göre mükâfat ve mücazata kavuşturacaktır. Artık bu akıbeti düşününüz de. ona göre hareketlerinizi tanzime çalışınız ki, hayatınızı bîhûde yere zayi edip te aklanmış olmayasınız.

(9) : Evet.. (O gün) Size yaptıklarınız haber verilecektir (ki) Haalık-ı Azîmüşşan (sizi) o (toplanma günü için) bütün evvelki ve sonraki insanların hesap ve ceza için, kıyamet vakti için (toplayıverir) hepiniz de o gün mahşerde toplanılmış bir hâlde bulunacaksınızdır. (işte o) Gün (bir tegabün) kâr ve zararın zuzuhuru (günüdür) yâni: dünyada iken kimlerin aldanmış olduğu meydana çıkacaktır. Şöyle ki: Kâfirler, ahireti feda ederek mukabilinde dünya hayatını elde etmek istemiş, bu yüzden aldanmış, büyük bir zarara düşmüş olduğunu anlayacaktır. Mü'minler ise, hayatlarını din-i ilâhîye raptetmiş, ahiret hayatını temine çalışmış oldukları için en büyük bir ticarete muvaffak olmuşlardır. İşte bu hakikati tasrîh için Duyuruluyor ki: (Ve her kim Allâh'a iman eder) Güzel bir îtikat sahibi olur (ve salih amellerde bulunursa) uhdesine düşen ubudiyet vazifelerini ifâya çalışırsa **(onun** günahlarını) Cenab-ı Hak (yarlıgar) afv ve setr buyu-

rur. (Ve altlarından ırmaklar akan Cennetlere orada ebediyen kalıcılar olmak üzere girdirir) artık orada aleddevam saadet içinde yaşar, (işte en büyük necat odur.) *En* müthiş mehlikelerden kurtulmuştur, en matlup bir ticarettir, bir gayedir.

«Tegabün» lügatte bazı kimselerin birbirlerini aldatması, bir kısmının zararına olarak diğer bir kısmının kâr etmesi veya aldanmanın zuhuru demektir. Nitekim «gabn» de aldanmak, alış verişte aldanıp, zarar etmek manasınadır. Tegabün kelimesi, gabn mânasında da müstameldir.

(10) : (O kimseler ki:) Dünyadalarken (Kâfir oldular) vahdaniyet-i ilâhîye'-yi ve risalet-i Muhammed'iyeyi inkâr eylediler (ve bizim âyetlerimizi tekzîb ettiler) taraf-ı ilâhî'den Hatemü'l-mürselîn Hazretlerine inzal edilmiş olan Kur'an-ı Mübîn'in bir kitab-ı ilâhî olduğunu tasdik etmediler. (İşte onlar) öyle münkir, muannit kimseler (içinde ebediyen kalıcılar olmak üzere âteş yaranıdırlar.) onlar müebbeden cehennemde kalacaklardır, (ve ne fena bir gidiş yeri) O âteş merkezi olan Cehennem.. İşte küfrün cezası, böyle pek müthiştir, o zaman kâfirlerde ne kadar aldanmış olduklarını anlayacaklardır. Hayfa ki: Bu anlayış, artık kendilerine bir faide vermiyecektir.

Velhâsıl bu mübarek iki âyet, Tegabünün = biribirini aldatmanın neticesini bildirmektedir. Şöyle ki: Kâfirler, dünyadalarken mü'minleri dinden ayırmaya çalışıyorlar, mü'minler ise kâfirleri îmana davet edip onların haklarında hayrhâh bulunuyorlar. Ahirete gidince dünyadalarken kimlerin kimleri aldatmak istemiş oldukları ve kimlerin kâr etmiş veya zarara düşmüş oldukları tamamen anlaşılacaktır. Evet.. Tamamen tezahür edecektir ki: Kâfirler, kendi kendilerini, aldatmışlar, en büyük zararlara düşmüşlerdir, ahirette güzel mevkilerden mahrum kalmışlardır. Mü'minler ise pek büyük bir kâr kazanmış, cennetlere nail olmuş, kâfirler için îman ettikleri takdirde verilecek olan cennetlerde onların ademî îmanından dolayı mü'minlere verilecektir. Artık kimlerin aldanıp, aldanmadığı o kıyamet gününde tamamen tezahür edecektir.

مَا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ

اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا

الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

﴿١٣﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(11) : Allah'ın izni olmadıkça musibetten bir şey isabet etmez ve her kim Allah'a îman ederse kalbini hidayete erdirir, ve Allah her şeyi bihakkın bfiendir.

(12) : Ve Allâh'a itaat ediniz ve Peygambere itaat ediniz eğer yüz çevirir iseniz artık bizim Peygamberimizin üzerine -teveccüh eden, şüphe yok ki, apaçık tebliğden ibarettir.

(13) : Allâh O'dur ki, O'ndan başka Tanrı yoktur, artık mü'minler, Allâh'a tevekkülde bulunsunlar.

İ Z A H

(11) : Bu mübarek âyetler, insanlara hayr ve ger nâmına isabet eden her şeyin takdir-i ilâhî ile vuk'u bulduğunu bildiriyor. Allâh-ü Tealâ'ya ve O'nun Peygamberine itaat edilmesini emrediyor ve bu itaatin, vesile-i hidayet olduğunu haber veriyor. İtaatten ayrılanların kendi nefislerinin aleyhine hareket etmiş olduklarına işaret ve Peygamber-i Zîşan'ın vazifesinin vazıh bir tebliğden ibaret olduğunu beyan buyuruyor. Hak Tealâ'nın vahdaniyetini beyan ile mü'minteri tevekküle davet buyurmaktadır. Şöyle ki: (Allah'ın izni) Takdîri, kazası, lihikmetin vücude getirmesi (olmadıkça) hiç bir kimseye (musibetten bir şey isabet etmez.) İnsanlar dünyevî ve uhrevî hayr namına neye muvaffak olurlarsa mutlaka Cenab-ı Hak'kın dilemesile muvaffak olmuş olurlar, bilâkis nefislerine, mallarına vesaireye ait bir şerre, bir mahrumiyete uğrarlarsa, bu da, yine lihikme-

tin. Hak Tealâ'nın takdirîle, yaratmasile vücude gelmiş bulunur. Çünkü, **o** Mâbûd-i Âzîm'den başka Haalik yoktur. İnsanların vazifeleri ise emr-i ilâhîye riayet etmekten, kendi kabiliyetlerini suiistimâl etmemekten, takdir-i ilâhîye razı olmaktan ibarettir. **(Ve her kim Allah'a îman ederse)** Cenab-ı Hak'kın birliğini, kudretini, mahlûkat üzerindeki tasarrufatının birer hikmet ve maslahata müslenid bulunduğunu tasdik eylerse **(onun kalbini hidayete erdirir)** kalbine büyük bir inşirah verir, kendisine isabet eden şeyin ber muktezay-i hikmet olduğunu anlar, kusurlarını İslaha çalışır, fazlaca hayr ve hasenatta bulunmak ister **(ve AUâh her şeyi bihakkın bilendir.)** Kullarının bütün düşüncelerini, hareketlerini tamamen bilmektedir. Artık bu hakikati düşünüp de ona göre hareketlerini tanzime çalışmalıdırlar.

Bu âyet-i Kerîme'nin sebeb-i nüzulü hakkında şöyle denilmiştir: Kâfirler demişler ki: Eğer müsiumanların üzerinde bulundukları şey, hak olsa idi elbette AUâh onları dünyada musibetlerden siyanet ederdi. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nâzil olmuş, musibet nâmına her isabet eden şeyin ancak izn-i ilâhî ile olduğu bildirilmiş, onların birer hikmete müstenîd olduğuna işaret edilmiş, Cenab-ı Hak'trn başka Haalik bulunmadığı beyan buyrulmuştur.

(12) : Evet: Ey kullar!. Bu hakikati düşünüp hareketinizi tanzime çalışınız **(Ve Allah'a itaat ediniz)** O'nun ahkâm-ı diniyesine tamamen riayette bulunun **(ve Peygambere itaat ediniz.)** O'nun sünnetlerile amelde bulunun, **onun** gösterdiği yolu taklipten ayrılmayın **(Eğer yüz çevirir iseniz)** öyle itaatten kaçınır iseniz, onun korkunç akıbetini düşünün **(artık bizim Peygamberimizin üzerine teveccüh eden)** vazife-i risalet **(şüphe yok ki: Apaçık tebliğden ibarettir.) O,** bu vazifeyi bihakkın ifâ etmiş, mes'uliyetten azade bulunmuştur. Artık siz kendi atinizi düşünün, azabri ahireti hatırlayarak titreyin, itaatten ayrılmayın, bundan başka çare-i halâs yoktur.

(13) : **(Allah O'dur ki)** O zât-ı akdesdir ki: **(O'ndan başka Tanrı yoktur.)** Haalıkiyet, mâbûdiyet sıfatları ancak O'na mahsustur. Kullarını kendi kabiliyetlerine, say-ü gayretlerine göre mükâfatlara, mücazatlara uğratacak olan, ancak o Haalık-ı Azîm'dir. **(Artık mü'minler)** samimî surette, îman sahibi olan zâtlar, her hususta **(Allah'a tevekkülde bulunsunlar)** her işte muvaffakiyeti, **o** Kerîm Haalık'ten niyaz etsinler, çünkü sahîh bir îman, hâlis **bir** itikat, böyle tevekkülü iktizâ eder.

«Allah'a tevekkül **edenin** yaveri **Hakk'dır»**

«Naşad gönül, bir gün olur şâdolacaktır.»

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ
فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ
﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا
لِأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تُقْرِضُوا
اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

MEALI ALISI

(14) : Ey îman etmiş olanlar!. Şüphe yok İd, sizin zevcelerinizden ve evlâdınızdan sizin için düşman —olanlar-— vardır, imdi onlardan sakınınız. Maamafih, eğer afv ederseniz, kusurlanna bakmazsanız ve setrederseniz artık şüphe yok ki, Allâh çok yarhgayıcıdır, çok esirgeyicidir.

(15) : Muhakkak ki, mallarınız ve evlâdlarınız bir imtihan vesilesidir, Allâh ise onun nezdinde pek büyük bir mükâfat vardır.

(16) : Artık gücünüz yettiği kadar Allâıh'tan korkun ve dinleyiniz ve itaat edin ve nefisleriniz için bir hayr olmak üzere infakta bulunun ve her kim nefsini cimrilikten vikaye ederse işte onlardır, muradlanna ermiş olanlar, onlardır.

(17) : Eğer Allah için bir güzel ödünç verirseniz, onu sizin için kat kat arttırır ve rizin için mağfiret buyurur ve Allah Şekûr'dur ve Halftn'dir.

(18) : Gizliye de, aşikâr olana da alîm'dir, azîz*dir, hakîm'dk.

İ Z A H

(14) : Bu mübarek âyetler, bir kısım zevcelerin, evlâdın kocalarına, babaiarına karşı adavette bulunduklarını ihtar ile o gibi düşmanlardan sakmılmasım emrediyor. Onların kusurlarına bakılmayıp afv edilmelerinin ise daha hayırlı olacağına işarette bulunuyor, Cenab-ı Hak'kın ne kadar afv ve setredici ve merhamet buyurucu olduğunu bir vesile-i imtisâl olmak üzere beyan buyuruyor. Malların, evlâdın birer iptilâ olduğunu ihtar, onlara güvenilmeyip, Hak Tealâ*-dan mükâfat beklenilmesini tavsiye ediyor. Mümkün olduğu kadar havf-i ilâhî ile, ibadet ve taat ile muıttasif olmayı ve kendi menfe'atleri için infakta bulunmayı emr ve cimrilikten kaçınanların nâil-i âmâl olacaklarını beyan buyuruyor. Şekûr, halîm olan Allâh-ü Tealâ'nın rızası için mallarını sarfedenlerin kat, kat mükâfata ve mağfirete nail olacaklarını tebşir ediyor. Alîm, Azîz, Hakîm olan Haalık-ı Zîşan'ın bütün yapılan şeyleri bildiğini beyan ile kullarım, rızay-ı hakkı müstelzim şeylere teşvik buyurmaktadır.

Şöyle ki: (Ey îman etmiş olanlar) Ey zümre-i MüsLiraîn!. (Şüphe yok ki, sizi» zevcelerinizden ve evlâdınızdan sizin için düşman) olanlar (vardır) sizi Cenab-ı Hak'ka ibadet ve taatten meşgul ederler, veya din veya dünya işlerinde sizinle muhasemede bulunurlar, sizi haram kazanca, günah işlere sevk etmek isterler timdi onlardan sakınınız.) öyle kendi menfe'atleri için size düşman kesilen kimselerden hazer üzere olunuz, onlar sizi büyük mes'uliyetlere mâruz bırakabilirler. (Maamafih, eğer afv ederseniz) yâni: Dünya işlerine ait olup afyı caiz bulunan gayr-i lâyık hareketlerinden veya dîne ait olup da tevbe etmiş bulundukları kusurlarından dolayı onları muâhaze etmez, başlarına kalkmaz iseniz, (ve) o yolsuz muameleleripi (setrederseniz) onları teşhir etmeyip saklar, mazeretlerini kabul eyler iseniz, o sizin için hayrlıdır. (Artık şüphe yok ki, Allâh çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.) Sizi de o afüvkârane muamelenizden dolayı mağfiretine, rahmet-i ilâhîyesine nail buyurur.

«Rivayete nazaran mü'minlerden bir zümre, Mekke-i Mükerreme'den, Medine-i Münevvereye hicret etmek istemişlerdi. Zevceleri ve evlâları hicret etmelerine mâni olmuşlar, siz gidip hizi zayi mi edeceksiniz demişlerdi, onlar da, hâllerine acıyarak bir müddet yine Mekke-i Mükerreme'de kalmışlardı. Bilâhata hicret edince ilk muhacirlerin din hususunda fekahat = fazlaca malûmat sa-*hibi olduklarını görmüşler, kendilerinin hicretlerine vaktîle engel olmuş oldukları için zevcelerini, evlâdlarını muâhaze etmek istemişlerdi. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuş, onların hakkında afv ile muamelenin daha muvafık olacağına işaret buyrulmuştur.

(15) : Ey insanlar.. (Muhakkak ki, mallarınız ve evlâdınız) bir iptilâdır (bir imtihan vesilesidir.) onlar, sizi günaha sokabilirler, onlara karşı aki-

lâne, dindarâne bir surette hareket edip etmiyeceğiniz bu vesile ile meydana çıkmış olur. Vakıa Allâh-ü Tealâ, kullarını imtihana tâbi tutmaya muhtaç değildir, onun ilm-i ezelîsi her şeyi tamamen muhittir. Fakat kullarının hareketlerini saha-i şulıûda çıkarmak, kendilerine göstermek için böyle bir imtihana tâbi tutulmaları ber muktezay-ı hikmet bulunmuştur. (Allah ise onun) O Haalık-ı Hakîm'in (nezdiride pek büyük bir mükâfat vardır.) binaenaleyh her kim. muhabbet-i ilâhîye'yi, evlâd ve iyâl muhabbetine tercih eder, o mâbûd-i Kerîm'in enirlerine riayeti iltizam eyler, evlâd ve iyalin arzularına tâbi olarak bir takım masiyetleri irtikâba eür'et eylemez ise, elbette indallâh pek büyük sevaplara, men' faatlere nail olur.

(16) : (Artık) Ey Allah'ın kulları!, (gücünüz yettiği kadar Allâh'tan korkunuz) Bütün gayret ve takatinizle tekvada bulunmaya çalışınız (ve dinleyiniz) o Mâbûd-i Azîm'in âyetlerini, mev'izelerini can kulağile dinlemekte bulunun (ve itaat edin) bütün enirlerine nehylerine inkiyattan ayrılmayın (ve nefisleriniz için bir hayr olmak üzere infakta bulunun) Cenab-ı Hak'kın size ihsan buyurmuş olduğu mallardan fakirlere, zaiflara mahza rıza-i ilâhî için yardım edin, bu vesile ile de kendinizin fâidesine çalışmış olursunuz. Bir takım münafıkların, muğfillerin sözlerine kapılıp ta' fükara-i Müslimîne infakta bulunmaktan geri durmayın. (Ve her kim) İnfakta bulunurda (nefsini cimrilikten vikaye ederse işte onlardır) öyle rızay-i jıak için halisane bir suretle infakta bulunanlardır. (Muratlarına ermiş olanlar, onlardır), o âlicenap zâtlardır. Onlar, insanlar arasında muhabbet ve teveccühe nail olacakları gibi indillâhîde de nice nimetlere kavuşup fevz ve necata mazhar bulunmuş olacaklardır.

(17) : Evet.. Ey zümre-i Müslimîn!. (Eğer Allah için bir güzel ödünç verirseniz) O Haahk-ı Kerîm'in tayin ettiği yerlere mallarınızı sarfeder iseniz zekât, ve sadaka vermekte bulunur iseniz (onu) o güzel bir surette verdiğiniz ödünç malı Cenab-ı Hak lütfen (sizin için kat, kat arttırır) öyle rızay-i ilâhî için bezledllen bir malın mükâfatı lâekal on mislinden yediyüz ve daha ziyade misline kadar arttınr. (ve sizin için mağfiret buyurur) Sizden südûr etmiş olan bir kısım günahları, kusurları afv ve setreder. (ve Allah, Şekûr'dur) onun rızası için verilen cüz'î bir şeyin mukabilinde büyük mükâfatlar verir ve o Mâbûd-i Kerîm (Halimdir) günahlanmz çok olsa da, sizi alel-acele muahaze buyurmaz, tevbe edesiniz diye size mühlet verir, hakkınıza merhamet-i ilâhîyesi tecellî etmiş olur.

(18) : Şüphe yok ki: O Haalık-ı Kâinat Hazretleri (Gizliye de, aşikâre olana da alîm'dir.) onun için hiç bir şey gizli kalamaz, sizlerin de bütün amellerinizi, niyetlerinizi bilir, ona göre hakkınızda irade-i ilâhîyesi tecellî etmiş bulunur ve o mâbûd-i Kadîm (Azizdir) izzet ve kudret sahibidir, her şeye kemâlile galîbtir ve (hakimdir.) bütün ef'al-i ilâhîyesi, ahkâm-ı şer'iyyesi hikmet ve maslahata müsteniddir. Onun kemâi-i hikmetini idrakten bütün halayik acizdir.

Artık o muazzam Mabûdumuzun her emrine riayet etmek, her mev'izasını bir rehber-i seadet telâkki eylemek bütün insaniyet âlemi için en mühim bir vazifedir. Bu vesîle-i seadet olan vazifeyi ifâya muvaffakiyeti o Kerîm, Rahîm mâbûdumuzdan niyaz ederiz.

Ve Minallâhit'tevfîk.

*

EL-TALAK SÛRESİ

Bu mübarek sûre; El-însan sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nâzil olmuştur. Onikıi âyet-i kerîmeyi muhtevidir. Bundan evvelki Tegabün sûresinde bâzı ezvacın fitne ve düşman olduğu bildirilmişti, böyle bir hâlet-i içtimaiye ise, bazen talâka sebebiyet vereceği için bu sûre-ıi mübarekede de talâka ve âile mün&sebetine nasıl güzel bir veoihle nihayet verilmesine ait ahkâm bildirilmiş, bu münasebetle de kendisine «Sûret-üt'talâk» ünvânı verilmiştir.

Bu mübarek sûrenin başlıca mündericatı şunlardır:;

(1) : Tâtlîk edilecek kadınların hangi müddet ve şerait dairesinde tatlik edilmesini ihtar.

(2) : Talâk iddeti nihayete erince yapılacak muamelenin neden ibaret olacağını ve ittikanine ve tevekkülün lüzumunu beyan.

(3) : Hayz görmekte olan, hayzdan kesilen ve henüz hayz görmeğe başlamamış olan kadınların müddet-i iddetini ve ikametgâhlarını tayin ve müstahik oldukları ücretlerin kendilerine verilmesine tenbîh ve herkesin hâline göre, irtfakta bulunmakla mükellef olduğunu tebliğ.

(4) : Hudûd-i .ilâhîye'ye tecavüzün calib olacağı mücazatları ihtar ve tarihî misâllere işaret ve mü'min, müttakî zâtlara da nail olacakları mükâfatları tebşîr.

(5) : Gökleri ve yerleri yaratan Haahk-ı Azîm'in evsaf-ı kutsiyesini beyan İle enzar-l intibahı celp ve ahkâm-ı diniye'ye riayetin lüzumuna işaret.

∴

سورة الطلاق مدنية وهي اثنتا عشرة آية

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ
بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ
نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ أَمْرًا (١) فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ
فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ
مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ
يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ ^ ? v . قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ
قَدْرًا (٣)

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Ey Peygamber!. Kadınları boşadığımz vakit hemen ıddetlerinden sayılacak fohr zamanda boşaym ve ıddeti sayın ve Rab'biniz olan Allâh'tan korkun ve onları evlerinden çıkarmayın ve kendileri de çıkmasınlar. Meğer ki, apaçık

bir kötülük, —meydana— getirmiş olsunlar ve işte bunlar, Allah'ın tâyin ettiği hududtur. Ve her kim Allâh'ın hududuna tecavüz ederse, mutlaka kendi nefsine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olabilir ki: Allâh, ondan sonra bir iş vücude getirir.

(2) : Sonra —o kadınlar:— Iddetlerini doldurmaya yaklaştıkları vakit artık onları güzellikle tutun veya güzellikle onlardan ayrılın ve sizden iki adalet sahibini de şahit tutun ve şahadeti Allâh için doğruca ifa edin, işte size bu —bildirilen, bir şeydir ki—T- bununla Allah'a ve ahiret gününe îman eden kimseye öğüt verilir ve her kim Allâh'tan korkarsa onun için bir çıkış yeri nasip eder.

(3) : Ve onu hiç hatırına gelmeyen bir cihetten merzuk buyurur ve her kim Allah'a tevekkül ederse artık O, ona kâfidir, şüphe yok ki: Allâh, emrini yerine getirendir, muhakkak ki: —Allah— her şey için bir miktar tâyin buyurmuştur.

A "

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, tatlik edilecek kadınların ıddete başlayabilecekleri bir zamandan itibaren tatlik edilmelerini ve pek fahiş ahlâksızlıkta bulunmayan kadınların talâka ait ıddet müddetini bulundukları hanelerinde ikmâl etmelerini emrediyor. Bu baptaki hudûd-i ilâhîye'ye riayet etmeyenlerin kendi nefislerine zulmetmiş olacaklarını ve talâk hâdisesi neticesinde hayrlı bir işin vücude getirilebileceğini ihtar buyuruyor. Iddeti bitmek üzere olan mûtellâkaların ya güzelce bir müracaatla zevciyette ibka veya onların güzelce bir tarzda terkedilmelerini ve müracaat takdirinde muvafık iki kimsenin şahit tutulmasını tavsiye ediyor ve bu hususta ehl-i îmana nasihat veriyor. Ehl-i tekva için bir çare-i halâs bulunacağını ve ümitvar olmadıkları bir cihetten merzuk olacaklarını tebşîr buyuruyor. Allâh-ü Tealâ'yâ tevekkülün ehemmiyetine ve o Haalık-ı Azîra'in tasarruf a tındaki hikmet ve maslahata işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ey Peygamber) Ey Ümmetinin rehberi, muktedabihi olan Resûl-i Zîşan!. (kadınları boşadığınız vakit) Onları boşamaya azmettiğiniz takdirde (hemen iddetlerinden sayılacak bir zamanda boşayın) ıddet müddeti uzayarak fazla mutazarrır olmasınlar, (ve ıddeti sayın) Güzelce dikkat edin, ıddetin başlandığı ve nihayet bulduğu vakti bilin, bu esnada riayeti icabeden hukuku muhafazaya çalışın (ve Rabbîniz olan Allâh'tan korkun) ıddetin uzamasına sebebiyet verip boşanan kadınları zarara sokmayın, bu hususta da emr-i ilâhîye muhalefetten hazer eyleyin, (ve onları evlerinden çıkarmayın) Yâni: O boşanan kadınları, boşanmalarından evvel ikamet ettikleri hanelerde yine ıddet müddetinde ikamette bulundurun, onları kızarak veya şahsî bir men'faat hissine kapılarak ikametgâhlarından hemen atmayın (ve kendileri de çıkmasınlar) o boşanan kadınların ıddetleri devam ettikçe ö ikametgâhlarından çıkmaları caiz olmaz, velevki, kendilerini boşamış

olan kocaları çıkmalarına müsaade etsinler. Çünkü bu çıkmaya müsaade, onları çıkarma hükmündedir.

Maamafih şöyle de denilmiştir ki: Bu kadınlar kendi kendilerine çıkamazlar, fakat çıkmaları hususunda ittifak bulunursa, yâni: Kendilerini boşamış olan kocaları onların kendi arzularile çıkmalarına muvafakat ederlerse bu çıkmak câiz olur. Çünkü bu hak, ikisinden başkasına ait, değildir. Fakat şöyle de denilmektedir: Kocaları dzin verse de o kadınlar hanelerinden ne gündüzleri ve ne de geceleri çıkamazlar, o hanelerde ıddet müddetince ikamet etmeleri, bir hakk-ı şer'îdir, izin ile sâkit olmaz, çıkmaları haramdır, çıkınca ıddetleri nihayet bulma/.. Tefsîr-i Ebissuut ve Tefsîr-ül'merağî.

(Meğer ki: Apaçık bir kötülük) meydana (getirmiş olsunlar) meselâ hadd-i icabeden zina gibi, sirkat gibi fahiş bir fazîhada bulunsun veya kocalarına galip gelip ezâ ve cefaya devam etsinler, o takdirde onların o kötü etvar ve ahlâkla" rından dolayı o ikametgâhlarından çıkarılmaları caiz olur. (Ve işte bunlar) Bu beyan olunan ahkâm, ıddete riayet, itfcika ile ittisaf, mû'tallâkaların hanelerinde ikamet etmeleri (Allâh'ın tayin ettiği huduttur) kendilerine muhalefet edilmemesi icabeden ahkâm-ı şer'iyedendir. (ve her kim Allah'ın hududuna tecavüz ederse) O'nun ahkâm-ı ilâhîyesine muhalefete cür'et gösterirse (mutlaka kendi nefsine zulmetmiş olur) kendi şahsını mutazarrır etmiş, âzaba müstahik bırakmış bulunur. (Bilmezsin) önceden takdir edemezsin (olabilir ki: Allah ondan sonra) öyle talâk vukuunu, bâzı adavetlerin zuhurunu müteakip (bir iş vücude getirir) kalblerdeki husumeti, muhabbete tebdil eder, bunun neticesinde bir ric'at ciheti iltizam edilerek iade-i zevciyet vücude gelmiş olabilir. Artık fazla ye's ve kedere düşmemelidir.

(2) : (Sonra) O boşanan kadınlar (ıddetlerini doldurmaya başladıkları va^ kit) artık ey onları boşamış olan kocaları!, (onları güzellikle tutun) yâni: Aranızda zevciyetin devamını ister iseniz, caiz olduğu takdirde onlara ric'atte bu~ Umarak onları güzel bir muaşeretle taht-ı nikâhınızda ibka eyleyin, hukuk-i zevciyete riayetten ayrılmayın (veya güzellikle onlardan aynim) onlara haklarım verin, kalblerini kıracak lâkırdılarda bulunmayın, onlara ıddetleri uzasın diye ıddetleri esnasında müracaat edip de sonra tekrar boşamaya kıyam etmeyin (ve sizden iki adalet sahibini de şahit tutun) gerek ric'at ve gerek firkat vukuu zamanında iki mü'min »sözüne itimat edilen şahit bulunmalıdır ki: Bir inkâra, bir münazaaya meydan kalmamış olsun, meselâ: Zevce, ric'at vukuunu bilâhara inkâr edebilir, yahut zevç vefat eder de zevcesi irsden mahrum kalsın diye şâir varisler ric'at hâdisesini inkârda bulunabilirler, iki âdil şahit bulunduğu takdirde ise böyle bir inkâra mahal kalmaz, (ve şahadeti Allâh için doğruca ifa edin) Ey şahitler!. Siz de hâlisan livechillâh şahadette bulunun, hakikat ne ise onu söyleyin (işte size bu) bildirilen, emredilen, tavsiye buyrulan bir şeydir ki: (bu-

mınla Allâh'a ve ahiret gününe îman eden kimseye öğüt verilir.) Tâ ki: Bunun muktezasına göre harekette bulunsun (ve her kim Allah'tan korkarsa) onun emrine muhalefetten çekinirse, meselâ: Zevcesini ıddeti uzasın diye hayz halinde iken boşamazsa veya ıddet beklediği hanesinden çıkarıp atmazsa (Onun için bir çıkış yeri nasibeder) onu sıkıntılardan, hüzn ve kederden kurtarır, bir saha-i selâmete erdirir..

(3) : (Ve onu) O kendisine teveccüh eden ahkâm-ı şer'îye'ye riayet eden mü'mini (hiç hatırına gelmeyen bir cihetten merzuk buyurur.) zevcesine vereceği milırin veya nafakanın kat kat fevkinde nimetlere nail kılar. (Ve her kim Allâh'a tevekkül ederse) umurunu Cenab-ı Hak'ka tefviz ederek ondan muvaffakiyyetler beklerse (artık O) Haalık-ı Kerîm (ona) o mütevekkil kuluna (kâfidir) onu dünyevî ve uhrevî umurunda muvaffakiyyetlere kavuşturur. Kulların vazifeleri, ashab-ı Zahireye tevessül etmektir, sonra muvaffakiyyeti de Cenab-ı Hak' tan beklemekdir. Allâh-ü Tealâ, nasîp buyurmadıkça hiç bir mesai, güzel bir netice vermez, takdir-i ilâhîye mukarrer olan güzel bir mesai de bir inayet-i ilâhîye eseri olarak pek güzel semereler verir. (Şüphe yok id: Allah, emrini yerine getirendir.) İrade buyurduğu herhangi bir şeyi infaz eder, mahlûkatı için vücude getirir (Muhakkak ki: Allah, her şey için bir miktar tâyin buyurmuştur.) Cenab-ı Hak'kın takdir buyurduğu her şey ise behemehal zuhura gelir, Artık mü'minler için lâzımdır ki, her hususta Haalık-ı Kerîm'e tevekkülde bulunarak muvaffakiyetlere nail olmalarını ondan niyaz etsinler, haklarında her ne şey zuhura gelirse bir muktezay-i hikmet olduğunu düşünerek müteselli olsunlar, bir iftirak hâdisesinden veya bir ihtiyaç zuhurundan dolayı ye'se düşmeyip güzel bir neticeye nâiliyeti o Haalık-ı Kerîm'den istirhamda bulunmalıdırlar. O Mabûd-i Kerîm, Mütkallibül'ahvâldir..

«İbn-i Abbas Radiyallâh-ü Anh'tan rivayet olunuyor ki: Avf İbn-i Mâlikil'eşceî'nin oğlu Salim'i müşrikler esir almışlar, Resûl-i Ekrem'in yanma gitmiş, oğlunun esir alındığım, hüzn ve keder içinde kalındığını söylemiş, fakirliğinden şikâyette bulunmuş, Yâresulâllah!. Bize ne emredersin demiş, Peygamber Efendimiz de sana ve refîkana: emrederim ki: Allah'tan korkun ve (Lahavleyeiâ kuvvete İHâ'bUlâhil'azîm)i çokça okuyun, onlar da bunu okumaya başlar mışlardı, bir gün hanesinde iken oğlu gelip kapıyı vurmuş, bir de bakmış ki; Oğlu, düşmanların gafletinden istifâde ederek yüz deve veya koyun ile geliver* miş, büyük bir üzüntüden kurtulmuşlar. İşte Allah'a tevekkülün ve ondan muvaffakiyet beklemenin mükâfaü.. Bu hâdise üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuştur.

*>

وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِن نِّسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ
أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ
وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكُمْ
وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾
أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا
عَلَيْهِنَّ وَإِن كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ
أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ وَإِن
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ
عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا
سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

MEALİ ÂLİSİ

(4) : Ve o kadınlar ki, hayzdan kesilmişlerdir veya hayz görmeğe başlamamışlardır, eğer -ıddetleri hususunda- şüpheye düşmüş iseniz,- biliniz ki: -Onların ıddetleri üç aydır, yüklü olan kadınların ıddetleri ise yüklerini vaz'edİnceye değindir, ve her kim Allah'tan korkarsa onun için işinden dolayı bir kolaylık

(5) : tşte bu, Allah'ın emridir, size indirmiştir ve her kim Allâh'dan korkarsa onun günâhlarını örter ve onun için mükâfatı büyütür.

(6) : O —boşanan— kadınları gücünüzün yettiği kadar ikamet ettiğiniz yerin bir kısmında oturtun ve üzerlerine tazyikte bulunmanız için kendilerine zarar vermeyin ve eğer yüklü bulunmakta iseler yüklerini koyuncaya değin onlara nafakalarını verin, eğer sizin için —-çocuklarınızı— emzirirlerse onlara ücretlerini verin, ve aranızda mâruf bir veçhile müşaverede bulunun ve eğer müşkülâta uğrar iseniz onun için başkası emzirecekür.

(7) : Genişlik sahibi olan, genişliğinden infakta bulunsun ve üzerine rızkı dar bulunmuş olan da kendisine Allah'ın verdiğinden infakta bulunsun. Allah, hiç bir nefse ona verdiğinden başkasını teklif etmez. Allah elbette güçlük arkasından kolaylık nasîp eder.

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler de boşanan ihtiyar veya pek genç veya gebe kadınların ne kadar ıddet bekliyeceklerini tayin ve bunun bir emr-i ilâhîye müstenîd olduğunu ihtar ediyor. Allâh-ü Tealâ'dan korkarak enirlerine riayet edenlerin pek büyük mükâfatlara nail olacaklarım tebşir buyuruyor. Boşanan kadınların nerelerde ikamet edeceklerini ve kendilerine ıddetleri müddetince kocalarının servetine göre nafaka verileceğini ve çocuklarına süt verdikleri takdirde bunun ücretinin de verileceğini emrediyor ve aralarında mâruf veçhile muamele yapmalarım teklif buyuruyor ve hiç bir kimsenin takati fevkinde bir şey ile mükellef olmadığını ve Cenab-ı Hak'kın kullarına sıkıntılardan sonra kolaylık göstereceğini şöylece beyan buyurmaktadır. (Ve o kadınlar ki,) Altmış veya ellibeş yaşında oldukları cihetle (hayzdan kesilmişler veya) pek genç oldukları için henüz (hayz görmeğe başlamamışlardır, eğer) bunların boşandıkları vakit ıddetleri hususunda (şüpheye düşmüş iseniz) biliniz ki: (onların ıddeüeri üç aydır.) Bu kadar müddet bekleyince kendilerini boşamış olan kocalarile rabıtaları tamam kesilmiş olur, artık başkalarile evlenebilirler. Hayz görenlerin ıddetleri ise tam üç hayz görmekle nihayete ermiş olur. (yüklü olan kadınların ıddetleri ise yüklerini vaz'edinceye değindir.) Çocuklarım doğurdukları andan itibaren ıddetleri hitama erer. Velev ki: Boşanmamış olup kocaları vefat etmiş bulunsunlar, velev ki: Talâk veya vefat vukuundan sonra bir iki gün geçmiş olsun yine ıddet nihayet bulmuş olur. Maamafih o doğan çocuklar zevçlere ait birer meş'rû evlâd bulunmalıdır, eğer zinadan neş'et etmiş ise onun için hürmet yoktur. İddet, hayz ile beklenir. Kezâlik: Yüklü bir kadının kanımdan ıddeti esnasında uyuşmuş kan veya küçük et parçası gelse ıddeti bitmiş olmaz. Meğer ki: Hilkat-i insaniyeden bir alâmeti bulunsun, İmam-ı Mâlik'e göre ise, ıddeti bitmiş, hil hâsıl olmuş olur. Bir de böyle bir kadın iki çocuk birden doğuracak olsa bunlardan ikincisini de doğurmadıkça ıddeti nihayete ermiş olmaz. Yüklü bulunmayan kadınların nikahlan altında bulundukları kocaları vefat edince ıddet-

leri dört ay on gündür, hayz görür olsunlar, olmasınlar müsavidir. «Es'siracüT-münîr» ve «Ruhul'meani» (ve her kim Allâh'dan korkarsa) Bu gibi dinî hükmlere riayette bulunur, hilâfına harekette bulunmazsa, üzerine terettüp eden vazifeleri edâ eder, menhiyattan içtinap eylerse, hukuk-i zevciyete riayetten ayrılmazsa (onun için isinden dolayı bir kolaylık vardır.) O hayatında teshilâta nâil olur. Evet.. Böyle bir mütta'ki zat', zevcesinden ayrılmış olunca başka hayrlı bir zevceye muvaffak olabilir ve tekvâ sahibesi olan bir kadın da kocasından ayrılmış bulunursa yine hayrlı bir kocaya nail olabilir vesâir uğrayacakları müşkülâttan birer suretle halâs olurlar. Cenab-ı Hak, onları selâmete erdirir. Elverir-ki: Tekvâ ile güzel bir terbiye-i islâmiye ile muttasif bulunsunlar.

(5) : (İşte bu) Beyan olunan talâka, ıddete, süknaya ait hükmler (Allah'ın emridir,) Kur'an-ı Mübîn ile (size indirmiştir.) Sizi onlara riayetle mükellef Kılmıştır, (ve her kim Allah'tan korkarsa) O'nun teklif buyurduğu şeylere riayette bulunursa Cenab-ı Hak (onun günâhlarını örter) afv eder. (Ve onun için mükâfatı büyütür.) Onu pek büyük sevaplara nail kılar. Seyyiatını hasenata tahvil buyurur.

(6) : (O) Boşanan (kadınları) ey onları boşayan kocaları., (gücünüzün yettiği kadar) kendi servetinizle, içtimaî mevkiinizle mütenasip (ikamet ettiğiniz yerin) kendi ikametgâhınızın (bir kısmında oturtun) ıddetleri nihayet buluncaya değin oralarda otursunlar (ve üzerlerinde tazyikte bulunmanız için) o ikametgâhlarını terke mecbur etmeniz için (kendilerine zarar vermeyin.) Haklarında fena muamelelerde bulunmayın (Ve eğer) o boşanmış kadınlar (yüklü bulunmakta iseler yüklerini koyuncaya değin) vaz-ı hami ederek ıddetleri nihayete erinceye kar dar (onlara nafakalarını verin) çünkü o ıddet içinde alâka-i zevciyet, tamamen zail olmamıştır. Fakat kocaları ölmüş kadınlara kocalarının terekesinden nafaka verilmesi lâzım gelmez. Onlar o terekeden hisse-i irsiyeleri ne ise onu alırlar. (Eğer) O boşanmış kadınlar, ıddetlerinden sonra (sizin için) çocuklarınızı (emzirirlerse onlara ücretlerini verin) çünkü: O zaman o çocuklara süt vermeğe mecbur değildirler.

Binaenaleyh emzirdikleri takdirde süt Vermek ücretini onlara vermek lâzım gelir. (Ve aranızda mâruf bir veçhile müşaverede bulunun) yâni: Ey babalar ve analar!. Evlâdınızın idareleri, güzelce beslenmeleri, ücretlerin hoşlukla verilmesi gibi hususlarda istişareyi, hayrhahâne muameleyi terketmeyin (Ve eğer müşkülâta uğrar iseniz) birbirinizle müşavere ederek süt vermek meselesini güzelce bir karara raptedemezseniz, meselâ: Babalar, münasip bir ücret vermek istemezse veya analar, haddinden fazla bir ücret isterse (onun için) o baba hesabına çocuğu anasından (başkası emzirecektir) başka bir süt ana tedarik edilecektir, onun ücretini de çocuğun babası verecektir. Bir çocuğa validesi süt vermeğe icbar edilemez. Meğer ki: Çocuk, vakfesinden başkasının memesini emmesin veya başka süt anne bulunmasın. Bu takdirde validesi bir ücret mukabilinde süt vermeğe icbar edilir. Bu hükm, mutullâkaya da menkûhaya da şâmildir. Es'siracürmünîr.

(7) : (Genişlik sahibi olan) Bolca servete mâlik bulunan bir erkeğin, boşadığı icadına vereceği süt ücretini (genişliğinden infakta bulunsun) o ücreti, servetile mütenasip bir surette bolca versin (ve üzerine rızkı dar bulunmuş olan da) uncak kendi maişetini temin edebilecek derecede az bir varlık sahibi bulunan da, (kendisine Allâh'ın verdiğinden) kendi iktidarı dairesinde bulunan miktardan (infakta bulunsun.) İktidarı haricinde olan bir ücret vermekle mükellef bulunmuş olmaz. (Allâh, hiç bir nefse ona verdiğinden başkasını teklif etmez.) Onu iktidarının fevkinde bir nafaka, bir ücret vermekle mükellef kılmaz. Herkesi vüs'u ve lakati mikdarına göre mükellef buyurur. (Allâh, elbette) Derhal veya biraz sonra (güçlük arkasından kolaylık nasîbeder.) kullarını daima bir hâl üzere bırakmaz, darlıktan sonra, genişlik, şiddetten sonra kolaylık, ihtiyaçtan sonra varlık ihsan buyurur. Artık ye's ve keder içinde kalmaya lüzum yok, Hak Tealâ'ya tevekkül etmeli, O'ndan muvaffakiyetler beklemelidir.

Bu mübarek âyetler, cemiyet-i beşeriye'ye en güzel bir tarzda yaşamak yolunu göstermektedir. En mâkûl, medenî ahkâmı hâvi bulunmaktadır.. Dünya ya^ sayışının bir hâl üzere kalmıyacağına işaret buyurmaktadır. Nitekim Allâh-ü Tealâ Hazretlerine îmanları pek mükemmel, tevekkülleri pek ziyâde olan ashab-ı Kiram hakkında bu va'di ilâhî, az sonra tecellî etmiştir. O Âli zâtlar, bidayet-i İslâm'da büyük bir servete mâlik değildiler. Büyük bir kısmı yurtlarından ayrılmış, hicrete mecbur olmuş idi, fakat biraz sonra büyük fütuhata nail oldular, Ceziretül'arap, Fars ve Rûm diyarını fethederek büyük nimetlere nail olmuşlardır. Binaenaleyh Haalık-ı Hakîm Hazretlerinin teklifatına riayet edenler, aile ve cemiyet hukukunu muhafaza ederek münsifâne, âlicenabâne, afüvkârane hareketlerde bulunanlar, daima muvaffakiyetlere nail olurlar. Bunun hilâfına hareket edenler de elbette ki, lâyık oldukları mücazata kavuşurlar.

«Talâk, ricat, ıddet meseleleri için Elbakara sûresinin (226—232) âyetlerinin ve Ennisâ sûresinin (15—21) âyetlerinin tefsirine de müracaat..

وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا
وَرُسُلِهٖ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾
فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ
اِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ
بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا اَبَدًا قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾

MEÂLÎ ALISI

(8) : Ve nice şehir —ahalisi— Rab'binin ve onun Peygamberlerinin emrinden böbürlendi, artık anu bir şiddetli hisap ile hisaba çektik ve onu pek münker bir azab ile muazzep kıldık.

(9) : Artık işlerinin vebalini tattı ve işlerinin sonu bir hüsrandan ibaret oldu.

(10) : Allâh onlar için pek şiddetli bir azap hazırladı, artık ey iman etmiş olan akl sahipleri!. Allah'tan korkun, şüphe yok ki: Allah, sizin için bir zikr indirmiştir.

(11) : Bir Resul -göndermiştir- ki: Size karşı Allah'ın pek açık açık bildiren âyetlerini tilâvet eder, Tâ ki: İman eden ve sâlih sâlih amellerde bulunan-lan zulmetlerden nura çıkarsın ve her kim Allah'a îman eder ve sâlih amelde

bulunursa, onu altından ırmaklar akan cennetlere girdirir, orada ebediyen muhallettirler. Muhakkak **ki:** Allah, onun için güzel bir rızk ihsan buyurmuştur.

∴

İ Z A H

(8) : Bu mübarek âyetler: Emr-i ilâhîye muhalefet eden kavimlerin başlarına gelmiş ve gelecek bulunmuş olan pek şiddetli azapları ihtar ederek bu ümmet-i merhumeyi intibaha dâvet ediyor. Akl sahipleri olan ve kendilerine HatemüTmürselîn Hazretleri gönderilmiş bulunan mü'minlere ittikada bulunmalarını emrediyor. Mü'min ve sâlih amellere müdavim olan zâtların zulmetlerden kurtularak n,ur-i hidayete, en güzide nimetlere ve ebedî saadete nail olacaklarını tebşîr buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ve nice şehir) Ahalisi, bir çok eski kavimler (Rab'biniıı ve O'nun Peygamberlerinin emrinden böbürlendi.) mütekebbirâne bir vaziyet alarak muhalefete cür'et gösterdi, Peygamberlerini inkâra devam etti (Artık onu bir şiddetli hisap **ile** hisaba **çektik)** Bütün yapmış olduğu fena şeylerden dolayı muahezeye uğrattık (ve **onu pek münker)** pek ziyade korkunç, müthiş (bir azap ile muazzep **kıldık.)** Evet. O gibi dinsiz, ahlâksız kimselerin büyük bir kısmı daha dünyadalarken çeşit çeşit felâketlere uğratılmışlardır ve onlar ölür ölmez de kabirlerinde muazzep oldukları gibi yarın ahirette de cehennemlere atılacaklardır. Bu istikbale ait bir hakikat olduğu için mazi sigasile derhal vâki olmuş gibi beyan buyrulmuştur.

(9) : **(Artık)** O bir nice şehir, yâni: Onun dinsiz ahalisinden her biri (işlerinin vebalini **tattı)** kendi yaptığının fenâ semeresine kavuştu, ukubetlere uğradı **(ve işlerinin sonu bir hüsrandan ibaret oklu.)** dünyada iken iltizam edip kendisinden fâide beklediği tarz-ı hareketinden fâide değil, büyük bir zarara uğramış oldu, **o** yüzden nice hâilelere mâruz kaldı, işte dîne aykırı hareketlerin cezası..

(10) : Evet.. **(Allâh onlar için)** Öyle münkirlere ait olmak üzere **(pek şiddetli bir azap hazırladı.)** onlar cehennemde ebediyen muazzep olacaklardır. İşte küfr ve şirkin neticesi böyle pek mühlik, pek müthiştir. Hatta onlardan bir çokları daha dünyada iken esaretlere, öldürülmelere, afât-ı semavîye'ye vesaireye uğrayarak münkariz olmuşlardır. Uhrevî cezaları ise işte öyle fevkalâde müthiştir. **(Artık ey iman etmiş olan akl sahipleri!.)** O felâketlere uğramış kavimlerin hâllerini düşünün, akıllarınızı güzelce istimal edin, öyle şiddetli cezalardan mahfuz kalmanız için **(AUâh'dan korkun.)** tarik-ı îmandan ittikadan ayrılmayın, **(şüphe yok ki: Allah, sizin için bir zikr indirmiştir.)** Kur'an-ı Mübîn'i Cibril'i Emîn vasıtasile inzal buyurmuştur. O kitab-ı ilâhî sizlere dünyevî ve uhrevî selâmetinizi, terakkinizi temîn edecek hükmleri, muameleleri bildirmektedir. Onlardan istifadeye çalışın.

(11) : Evet.. O mabûd-i kerîm, sizlere HatemüTmürselîn Hazretlerini de **(Bir Resul)** olarak göndermiştir, (ki: Size karşı **Allah'ın pek açık açık âyetlerini tilâvet eder.)** Sizlere Kur'an-ı Mübîn'in pek ulvî ahkâmını teblîğ ve tefhîm buyurur. (Tâ ki: îman eden) Cenab-ı Hak'km vahdaniyetini, ülûhiyetini, mâbûdiyetini ve Peygamber-i Zîşan'ının risaletini bilip bunlara kalben ve lisânen şahadet edenleri (ve sâlih sâlih âmellerde bulunanları) namaz gibi, oruç gibi dinî vazifelerini ifâya çalışanları **(zulmetlerden nura çıkarsın.)** sapıklıktan koruyarak hidayete, ebedî saadete kavuştursun. (Ve **her** kim **Allah'a îman eder ve sâlih amelde bulunursa)** kalbini nûr-i levhîd ile aydınlatır, vücudunu güzel ameller ile tezyin ederse Haalık-ı Kerîm Hazretleri elbette ki: **(Onu)** o mü'mîn, sâlih kulunu **(Altından ırmaklar** akan cennetlere) pek lâtîf, ruhefzâ bağlara, bostanlara yarın ahiret âleminde (girdirir) bir daha oradan çıkarmaz, o zât **(orada ebediyen** muhalleridirler.) Orada daima kemâl-i huzur ve inşirah içinde yaşar durur. (Muhakkak ki: Allah onun için güzel **bir** rızk ihsan buyurmuştur.) O mü'mîn kulunu gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insanların derhatır edemiyeceği nice maddî ve manevî nimetlere nâil buyuracaktır. Ne büyük bir mes'udiyet, bütün bu beyanat-ı âliye, Mabûd-i Kerîm'in kudret-i azîmesine, atıfet-i sübhaniyesine nazaran aslâ istib'at edilemez.

اَللّٰهُ الَّذٖى خَلَقَ سَبْعَ
سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(12) : Allâh o -zâtı kibriya- dır ki: Yedi göğü **ve yerden de onların mislini yaratmıştır. Onların aralarında emri ceryan eder. Tâ ki: Bilesiniz ki: Şüphe yok Allâh, her** şey **üzerine tamamen kaadirdir ve muhakkak ki: Allâh, her bir şeyi ilmen ihata buyurmuştur.**

İ Z A H

(12) : Bu mübarek âyet: Allâh-ü Tealâ'nın Haalık-ı Kâinat olduğunu ve onun kudretinin, ilminin ve hikmetinin azametini bildiriyor. O mâbud-i Azîm'in bütün beyanat-ı kudsiyyesinin birer hakikat olduğuna ve ona kemâl-i sadakatle ubûdiyyette bulunmanın ebedî saadete vesile bulunduğuna işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Allah, o) Zât-i Kibriya (dir ki:) kudret-i azîmesile (yedi)tabaka teşkil eden (göğü ve yerden de onların mislini) öyle yedi tabakaya ayrılmış olarak yer sahalarını (yaratmıştır) yoktan var etmiştir, (onların) O gökler ile yerlerin (aralarında) o Haalık-ı Azîm'in (emri) kaza ve kaderi (cereyan eder) onlarda hükm-i ilâhî nafiz olur. Onlarda muktezay-i hikmete ve âdil ve maslahata göre tedbîr-i ilâhî zuhura gelir. Artık ey Allah'ın mükellef kulları!. İşte bu âsâr-i hilkat ve bunlarda cereyan eden tesarrufat-i ilâhîye, lisan-ı Kur'an ile sizlere böylece beyan buyruluyor. (Tâ ki: Bilesiniz ki: Şüphe yok Allah) O Haalık-ı Azîmüşşan (her şey üzerine tamamen kaadirdir.) Bu âlemleri yaratmış olduğu gibi, daha nice âlemleri de yaratabilir, ahiret hayatını da saha-i vücude getirecektir. Münkir taifeleri lâyık oldukları cezalara kavuşturacağı gibi mü'mîn müttakî kullarını da cennetlerde bînihaye atıfetlere mazhar buyuracaktır. (Ve muhakkak ki, Allah,) O Haalık-ı Alîm ve hakîm (her bir şeyi ilmen ihata buyurmuştur.) bütün mahlûkatının ef'al ve âmâli, evsaf ve etvarı velev bir zerre mikdarı olsun, o Haalık-ı Azîm'in daire-i ilminden hariç kalamaz. Artık o Haalık-ı Hakîm'in âsâr-ı kudretini nazara alınız, onun mukaddes ahkâmına riayet ediniz. Bütün muvaffakiyyatı, füyuzatı onun zât-i ülûhiyetinden reca ve niyazda bulunun, beşeriyetin selâmet ve saadeti ancak bu sayede tecellî eder.

«Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki: Yerler de gökler gibi yedi adettir. Göklerin yedi tabakaya ayrılmış olduğu sarahat-i Kur'aniye ile sabittir. Bu semâların fevkinde de arş vardır. Bu semâ tabakalarının aralarında beşer yüz senelik kadar bir mesafe bulunduğu rivayet olunmaktadır. Arz âlemine gelince: Sûre-i Nûr'daki (30) uncu âyet-i kerîme gösteriyor ki: Samavat ile arz birbirine müttasil iken bilâhara kudret-i ilâhîye ile beyinleri tefrik olunmuştur.

Sûre-i gaşiyenin (18) inci âyet-i kerîmesi de bildiriyor ki: Arzın sathı tesviye olunarak beşeriyetin ikâmetine elverişli bir hâle getirilmiştir. Maamafih arzın böyle müsattah olması, görünüşüne nazarandır. Bu, arzın küreviyetine miinafî değildir. Pek vasi' olan bir kürenin her tarafı âdeta bir sathı mûstevî suretinde görünür. Her sabah vadilerden evvel dağ başlarının aydınlanması, güneş arzın bir tarafında gurub ettiği hâlde diğer taraf ın da tulûa başlaması, yerin Küreviyyüş'şekil olduğunu gösterir.

Cumhür-i Ulemaya göre arz, birbiri fevkinde yedi tabakaya ayrılmıştır. İki yerin arasındaki mesafede bizim ikametgâhımız olan yer ile gök arasındaki me-

saf e gibi beşyüz senelik bulunmaktadır. Bu yerlerin her birinde Cenab-ı Hak'-km muhtelif mahlûkatı vardır. Bir rivayete göre bu yer tabakalarının her birinden gök tabakası görülür ve gök tarafından ziya alınır.

Diğer bir rivayete göre de, bu yer tabakalarının hepsinden semâ tabakası görülemez, Haalık-ı Azîm Hazretleri onlar için başka bir ziyâfeşân tabaka yaratmıştır.

Diğer bir rivayete nazaran da yedi semâdan her ikisinin arasında bir yer tabakası vardır. Bizim ikametgahımız olan arzın fevkinde ise birinci semâ tabakası bulunuyor.

İbn-i Abbas Radiyal'lâhü Anh'tan bir rivayete nazaran yedi yer tabakası vardır ki: Araları denizler ile ayrılmıştır. Semâ ise hepsinin üstündedir.

Semalar, Kur'an-ı Mübîn'de Cemi sigasile cSemavat» diye beyan buyrulmuştur. Arz ise müfret sigasile gösterilmiştir. Fakat bu, arzın müteaddit olmasına mâni değildir. Arz bir ism-i cins olduğundan müteaddit arzlara da şâmildir. Maamafih bu (12) inci âyet-i kerime, yerlerin de sema gibi müteaddit olduğunu gösteriyor. Bâzı ehadisd Şerîfe'de «el'arezaynüs'saba> = yedi arz diye beyan buyrulmuştur. Bu yedi arzdan birinin bir baliğ üzerinde, onun da bir taş üzerinde, o taşın da bir meleğin elinde bulunduğuna dair olan bir rivayet, münker görülmektedir.

Velhâsıl biz göklerin de yerlerin de müteaddit olduğuna inanırız tafsilâtını ilm-i ilâhîye havale ederiz. Kudret-i ilâhîyeye nazaran böyle müteaddit âlemlerin vücude getirilmiş olması, asla istib'ad edilemez. Hattâ bu gün ilm-i hey'et alimlerinin beyanlarına nazaran lâakal üçyüz milyon yıldız vardır ki: Her biri küre-i arzdan daha büyüktür.

îşte Cenab-ı Hak da Kur'an-ı Mübîn'inde bizim nazarlarımızı semalara, yerlere celbediyor ki: O muazam halikımızın âsâr-ı kudretini mütefekkirâne bir surette temaşa ederek zât-i akdesini tevhîd ve teşbîhe devam edeüm, ahkâm-ı diniyesine riayetten ayrılmayalım, Veminallâhit'tevfîk.

ET-TAHRÎM SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Hucürât Sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nâzil olmuştur. Oniki âyet-i kerîmeyi havîdir. Bir tahrîm hâdisesi hakkındaki tenbih-i ilâhîyi mutazammın olduğu için kendisine bu unvan verilmiştir. Diğer iki unvani de «Sûretül'müteharrim» ve «Sûretünnebî» dir.

Bu sûreden evvelki «Talâk Sûresinde» zevceler ile güzelce muaşerette bulunulması, onların hukukuna riayet edilmesi emrolunmuştu. Bu sûre-i mübarekede de Peygamber-i Zîşan'ımızın muhterem refikalarına karşı olan pek güzel muamelesi ve pek mülâyimâne olan aile siyaseti bir nümune-i imtisal olmak üzere gösterilmiş ve bu cihetle iki mübarek sûre arasında büyük bir münasebet bulunmuştur.

Bu sûre-i mübârekenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Başkalarını memnun etmek için helâl olan bir şeyi haram imiş gibi terketmenin muvafık olmadığına işaret.

(2) : Yapılması meş'ru ve muvafık olan bir şeyin terki hakkındaki yeminde sebat edihneyip ona bir keffaret ile nihayet verilmesinin meş'rûiyetini beyan.

(3) : Resûl-i Ekrem, Muhterem refikalarını tatlik etse de onlardan daha hayrlı, daha mümtaz refikalara nail olabileceğini tebşir.

(4) : Mü'minlere nefislerini ve ailelerini pek şiddetli olan nâr-ı azabtan vikaye ve halisane tevbe etmelerini emr ve onların günahlarının afv olunacağını ve kendilerinin cennetlere ve nice nûraniyetlere nail olacaklarını tebşir.

(5) : Resûl-i Ekrem'in kâfirlere ve münafıklara karşı mücahede ile memur olduğunu beyan ve dinsizlerin pek fena mevkilerini ihtar.

(6) : îki pek muhterem zâtın taht-ı nikâhındaki iki hain kadının sui akıbetleri ile kâfir oJan Fir'avun'un îman sahibesi olan refikasile Hazret-i Meryem'in diyanet ve faziletlerini birer nümune-i ibret olmak üzere beyan buyurmaktadır.

A

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها النبي لم تحرم ما احل الله لك تبتغي مرضات ازواجك والله
غفور رحيم (1) قد فرض الله لكم تحلة ايمانكم والله مولٰيكم
وهو العليم الحكيم (2) واذ اسر النبي الى بعض ازواجه حديثا فلما
نبات به واظهره الله عليه عرف بعضه واعرض عن بعض فلما
نباها به قالت من انباك هذا قال نبانى العليم الخبير (3)
ان تتوبا الى الله فقد صغت قلوبكما وان تظاهرا عليه فان الله
هو مولٰيه وجبريل وصالح المؤمنين والملٰئكة بعد ذلك
ظهير (4) عسى ربه ان طلقكن ان يبدله ازواجا خيرا منكن
مسلمات مؤمنات قانتات تائبات عابدات سائحات ثيبات
وابكارا (5)

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Ey Peygamber!. Ne için sen zevcelerinin hoşnutluklarını ararsın da, Allah'ın sana halâl kıldığını haram kılarsın, maamafih Allâh, gafûrdur, rahimdir.

(2) : Allah, sizin için yeminlerinizin keffaretle çözülmesini meş'rû kılmış tır. Ve Allah» sizin nıevlânizdır ve alîm, hakim olan O'dur.

(3) : Ve yâdet o *mkti* ki: Peygamber, zevcelerinin bâzısına bir sözü gizlice söylemişti, vakta ki: —o zevce— o sözü —başka zevceye— haber verdi. Allâh da o haber verişi Peygamberine izhar buyurdu. Peygamber —de o zevcesine— haber verdiği şeyin bâzısını bildirdi, bâzısından vazgeçti. Vakta ki: Zevcesine onu anlattı, —zevcesi— dedi ki: Bunu sana kim haber verdi? —Hazret-i Peygamber de— dedi ki: Bana o alîm; habîr olan AHâh-ü Tealâ haber verdi.

(4) : Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz —pek muvafık olur— çünkü ikinizin de kalbiniz dönüvermiştir. Ve eğer Peygambere karşı biribirinize yardımda bulunursanız artık şüphe yok ki: O Allah, onun mevlâsıdır. Cebrâil de, müzminlerin sâliJıi olan da ve bunların ardından melekler de — o Peygambere— yarduncıdır.

(5) : Şayet o sizi boşarsa umulur ki: Onun Rab'bi, onun için size bedel olarak sizden hayrlı zevceler verir ki: Onlar müslîmeler, mü'mîneler, taadlere müdavemet edenler, tevbekâr olanlar, ibadetlerde bulunanlar, oruç tutanlar, dullar ve bakire olanlar bulunurlar.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler: ResûJ-i Ekrem Sallâllah-ü Aleyhi Vesellem ile muhterem zevceleri arasında cereyan eden bir muhavereyi bildiriyor. Bu muhterem refikalarının Nebiyy-i Zîşan'a karşı pek ziyâde itaat ve ihtiram göstermelerinin lüzumuna işaret ediyor. O Resûl-i Âlişan'ın daha hayrlı, daha itaatkâr zevcelere nail olabileceğini beyân ile Ezvac-i Nebeviye'yi ikaz ve irşad hikme^ tini muhtevi bulunmaktadır.

Şöyle ki: Peygamber-i Âlişan Efendimiz, bir gün muhterem refikalarından «Zeyneb Binti Cehşin hücresine teşrif etmiş, orada bal şerbeti içmiş, biraz fazla ikamet buyurmuştu, diğer muhterem refikalarından Hazret-i ömer-üF Faruk* un kerîmesi Cenab-ı Hafsa» ile Hazret-i Ebu Bekr'is Sıddık'm kerîmesi Cenab-ı «Âişe» validemiz, teşrif-i Nebeviye intizarda bulunmuşlardı, onun huzur-i saadetinde bulunarak münşenh-ul'kalb olmak isterlerdi, Bu iki muhterem validemiz, diğer ezvac-ı tahirat'dan daha ziyâde merbut, müzahir bulunuyorlardı. Resûl-i Ekrem'in refikası Cenab-ı Zeyneb'in yanma gidip çok durmaması maksar dfle aralarında karar vermişlerdi ki, o Peygamber-i Âlik'tir. Hangimizin hücresine gelirse diyelim ki: «Ben senden mügafir» yâni: Kabîh rayihası olan ağaç sakızı kokusunu buluyorum, mügafirmi yedim diyelim. Bu kararı müteakip Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hazret-i Hafsa'nm hücresine gelmiş, o muhterem refi-

kası da öyle bir sualde bulunmuş, Peygamber-i Âlişan Efendimiz de: Hayır.. Ben Zeyneb'in yanında bal şerbeti içtim, artık ben onun yanma avdet etmem» demiş ve avdet etmiyeceğine dâir yemîn eylemişti. Bu avdet etmiyece&im' bir kimseye haber verme» diye de Hazret-i Hafsa'ya tenbîhte bulunmuştu. Hazret-i Hafsa ise, kendisine çok merbut olduğu Hazret-i Âişe'nin yanma gitmiş, Resûl-i Ekrem'in bu ifadesini ona haber vermiş, Hazret-i Peygamber'in tenbihine muhalefette bulunmuştu. Bir rivayete nazaran Peygamber Efendimiz, muhterem refikası Hafsa'ya «Onun pederi Hazret-i Ömer ile Cenab-ı Âişe'nin pederi, Hazret-i Ebu Bekr'in ileride kendisine halife olacaklarını» da bir sır olmak üzere haber vermişti. İşte bunlara işaret için buyuruluyor ki: (Ey Peygamber!.) Ey Hazret-i Mıhammed Aleyhisselâm!. (ne için zevcelerinin hoşnutluklarım ararsın da,) Onları razı etmek istersin de, (Allah'ın sana halâl kıldığını haram kılarsın?.) Halâl olan balı, yemîn ederek kendine haram kılmak istersin? Bunu haram kılmaya ciddî bir sebep yoktur. (Maamafih Allah) O Mabûd-i Kerim (ga* turdur) kullarının nice kusurlarını afv ve setreder. Ve (rahimdir.) Mü'mîn kulları hakkında rahmet ve atıfeti pek ziyâdedir. Böyle helâl olan bir şeyi bir Peygamber-i Zîşan'ın kendisine haram kılması, terk-i evlâ kabilinden olsa da yine onun şân-ı risaletine nazaran lâyık değildir. Fakat bundan dolayı mes'ul olmayacaktır. Hakkında mağfiret-i ilâhîye, rahmet-i süphaniye tecellî edecektir.

«Tahrim» bir şeyi haram kılmak, yasak etmek, bir şeyin muvakkat veya müebbed bir surette terkedilmesini emr veya iltizam eylemek demektir. Asıl haram, taraf-ı ilâhî'den men ve nehyedilmiş olan herhangi bir şeydir.

«Tehille» de halâl etmek, çözmek ve çözülmek manasınadır.

(2) : Ey Peygamber-i Âlişan!. (Allâh, şirin için) Siz kullan hakkında (yeminlerinizin keffaretle çözülmesini meş'ru kılmıştır.) Yâni: Yapılması meş'rû olan bir şeyi terketmek hususunda yapılan bir yemîne riayet edilmesi her hâlde icabetmez, bir keffaret-i yeminde bulunmak suretile o terkedilen şey yine ifâ edilebilir.

Rivayete nazaran Resûl-i Ekrem Efendimiz de bu müsaade-i ilâhîye'ye binaen bir köle veya bir cariye keffaret olmak üzere azad etmiş, yine bal şerbeti içmekte bulunmuştur, (ve Allâh sizin Mevlânızdır.) Sizin seyyidinizdir. Bütün umurunuza tevellide bulunmaktadır. Size işlerinizi teshil eder, size dünyevî ve uhrevî saadet yollarını gösterir (ve âlîm) olan, sizin hakkınızda fâideli olup olmayan şeyleri bilen, bütün hakayık-ı umura alîm bulunan ve (hakim olan O'dur.) o mevlây-ı Kerîm'in zât-ı ehadiyyetidir. O'nun bütün emrleri, nehîleri, müsaadeleri birer hikmet ve maslahat muktezasıdır. Hikmete muvafık şeylerden sizleri men'etmez, hikmete muhalif şeyleri de size emreylemez. Binaenaleyh yemînden halâs için gösterdiği keffarette böyle bir muktezay-ı hikmet bulunmuştur. Yemîn ve keffaret için «Mâide» sûresinin (89) uncu âyetinin tefsirine de müracaat.

(3) : (Ve yâdet o vakti ki: Peygamber, zevcelerinin bâzısına) Yâni: Muhterem refikası Hafsa'ya (bir sözü gizlice söylemişti.) Zeyneb'in yanında bir daha bal şerbeti içmiyeceğini, buna dâir yemîn ettiğini ve kendisinden sonra kimle-* rin hâlife olacaklarını başkalarına söylememek üzere Cenab-ı Hafsa'ya bildirmişti. (Vakta ki,) Hazret-i Hafsa, (O sözü) başka bir zevceye yâni, Cenab-ı Âişeye (haber verdi) bu husustaki tenbih-i Nebeviye riayette bulunmamış oldu. (Allâh da o haber verişi) Hazret-i Hafsa ile Hazret-i Âişe. arasındaki o konuşmayı (Peygamberine izhar buyurdu) vahyen- bildirdi, Resûl-i Zîşan'ını o hâdiseye muttali kıldı, (Peygamber) de, o zevcesine, yâni: • Cenab-ı Hafsa'ya (haber verdiği şeyin bâzısını bildirdi.) Yâni: O muhterem zevcesinin diğer muhterem zevcesi Cenab-ı Âişe'ye haber verdiği şeyin bâzısını, meselâ: Bal şerbeti içmiyeceğine dair olan sözden ibaret olduğunu kendisine söyledi. (Bazısından vaz geçti.) Onu bildirmedi, yâni: Cenab-ı Hafsa'nın Cenab-ı Âişe'ye haber verdiği şeyin tamamını Hazret-i Hafsa'ya söyliyerek onu daha ziyade mahcup etmek istemedi. (vakta ki,) Resûl-i Ekrem (zevcesine) Hazret-i Hafsa'ya (onu anlattı) Hazret-i Âişe'ye haber verdiği şeyin bâzısını söyledi, ne için bunu ona haber verdin diye buyurdu. (Dedi ki:) Hazret-i Hafsa da sordu ki; Yâresulallâh!. (Bunu sana kim haber verdi) benim Hazret-i Âişe'ye mahremâne haber verdiğim bu bal şerbeti içmiyeceğine dair hususu, Hazret-i Âişe mi sana haber vererek aramızdaki nırhremâne bir sözü ifşa etti. Hazret-i Peygamber de (dedi ki:) bunu bana başkası haber vermedi (bunu bana) ancak (o alîm, habîr olan Allâh, haber verdi) bütün esrar-ı kâinatı, bütün hadisat-ı kevniyye'yi bihakkin bilen Haalık-ı Hakîm Hazretleri beni sizin o mahremâne konuşmanızdan haberdar buyurdu.

(4) : Ey Resûl-i Ekrem'in refikaları Hafsa ve Âişe —Radiyallâh-ü Anhiimal. (Eğer ikinizde tevbe ederseniz) Hakkınızda pek muvafık olur. (çünkü ikinizin de kalbiniz dönüvermiştir.) Riayeti lâzım olan hususdan ayrılmıştır. Resûl-i Ekrem'in tenbihatma muhalif olan bir konuşmaya sizi sevketmişfir. Artık bu hâlden dolayı tevbe etmelisinizdir. (Ve eğer Peygambere karşı birbirinize yardımda bulunursanız) o Nebiyy-i Zîşan'ı müteessir edecek hususlarda birbirinize jnuavenette bulunur, onun sırrını ifşaya cür'et eder, diğer refikalarına karşı kıskançlık gösterir durursanız (artık şüphe yok ki, o Allah, onun mevlâsıdır.) ona dünyevî ve uhrevî her hususda yardım eder. (Cebrail de, müznünlerin salibi olan da) bütün suleha-i müslimîn, o Peygamber-i Âlikadre yardım ederler. (Ve bundan sonra da) Cenab-ı Hak'kın, Cibril-i Emîn'in ve Sâlih mü'mnlerin yardımlarını müteakip bütün (melekler de) o Reşûl-i Kibriya'ya (yardımcıdır.) O Peygamber-i Âiişan'ın yardımcıları bu kadar çoktur, bu kadar muazzamdır, o teyidat-ı ilâhîye'ye her veçhîle mazhardır.

(5) * Ey Resûl-i Zîşan'm muhterem refikaları!. Ona karşı pek güzelce hizmetten, itaatten ayrılmayın, onun mübarek kalbini mahzun edecek lâkırdılar-

dan hazer ediniz. (Şayet o sizi boşarsa) Sizi öyle pek büyük olan şeref-i zevciyetinden uzaklaştırırsa (umulur ki:) atıfet-i ilâhîye'den pek memûldir ki: (Onun Rab'bi, onun için size bedel olarak sizden hayrlı zevceler verir ki: Onlar müslîmeler) halisâne islâmiyetlerini mu'terif olanlar (mü'mîneler) din-î ahkâmı kalben ve lisânen tasdik eyleyenler (taadlere müdavemet edenler) namazlarıı kılıp şâir dinî vazifelerini de muntazaman ifâya çalışanlar (tevbekâr olanlar) günahlarından, kusurlarından dolayı tevbe edip afv-i ilâhîyi dileyenler (ibadetlerde bulunanlar) ubudiyet vazifelerini ifâya ve Resûl-i Ekrem'e karşı kemâl-i hürmetle inkiyada çalışanlar (oruç tutanlar) diyanet yolunda yürüyenler veya mühaderette bulunanlar (dullar) evvelce kocaya varmış, bilâhara kocasız kalmış bulunanlar (veya bakire olanlar) henüz kocaya varmamış, bakire bir hâlde yaşayanlar (bulunurlar) o Resûl-i Zîşan, refikasız kalmış olmaz. Artık o Peygamber-i Âlikadr'in taht-ı nikâhında bulunmak şerefini hâiz bulunan muhterem refikaları için lâzımdır ki: O pek yüksek zevciyetin kadrini bihakkin bilsinler, o Peygamber-i Zîşan'ın bütün enirlerine riayetten asla ayrılmasınlar, o sayede ne kadar mes'ut olduklarını takdir edip, Hak Tealâ Hazretlerine şükreylesinler.

Deniliyor ki: Tezevvüç hususda bakireler, seyyibelere tercih olunur. Fakat bâzı seyyibeler vardır ki: Neseb itibarile, siret-i cemile itibarile, fazilet-i ahlâkiye itibarile bir çok bakirelerden daha hayrlı bulunurlar. Ve kendilerinin taht-ı nikâha alınmaları, ihtiyaçlarının bertaraf edilmesine de sebep olabileceği cihetle bu bakımdan da bir sevaba, insaniyete bir hizmete, bir şefkate vesîle bulunmuş olabilir. Buhikmete binaendir ki: Resûl-i Âlişan Efendimizin pek muhterem refikalarından bazıları seyyibe bulunmuştur. Allâh-ü Tealâ cümlesinden razı olsun, Amîn..

.*.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلٖيكُمْ نَارًا
وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا
عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي
مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ
نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ
لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٨﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ
جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقٖينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوٰيهُمْ
جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿٩﴾

MEÂLt ÂLİSt

(6) : Ey iman etmiş olanlar!. Nefislerinizi ve ailelerinizi bir âteşten koruyunuz ki: Onun yakacağı insanlardır ve taşlardır. Üzerinde iri gövdeli, sert tabiatlı melekler vardır; onlar, Allah'ın kendilerine emrettiği şeyde âsî olmazlar ve emrolundttklan şeyi yapıverirler.

(7): Ey kâfir olmuş olanlar!. Bu günkü gün itizarda bulunmayın siz ancak yapmış olduğunuz şeylerin cezasile cezalandırılırsınız.

(8) : Ey mü'mînler!. Allah'a tevbe-i nesuh ile tevbede bulunun, umulur ki: Rab'biniz sizden günahlarınızı örter ve sizi altlarından ırmaklar akar cennetlere girdirir. O gün ki: Allâh, Peygamberi ve onunla beraber îman etmiş olanları riisvay etmez, nûrları önleri ve sağ tarafları arasında koşar, derler ki: Ey Rab*-binıiz!. Bize nurumuzu tamamla, bizim için mağfiret buyur. Şüphe yok ki: Sen her şey üzerine hakkîle kaadirsin.

(9) : Ey Peygamber!. Kâfirler ile ve münafıklar ile mücahcdede bulun ve onlara karşı sert davran ve onların varacakları yer, cehennemdir ve ne fena bir gidiştir.

⁂

İ Z A H

(6) : Bıı mübarek âyetler de ehl-i îman'a kendilerini ve efrâd-ı ailelerini müthiş cehennem azabından korumalarını emrediyor. Kıyamet gününde kâfirlerin bir mazeret dermeyan edemeyip kendi amellerinin cezasına uğrayacaklarını haber veriyor. Mü'mînleri halisâne tevbeye d^vet buyuruyor, onların ahirette ne güzel makamlara, ne kadar nûranî sahalara kavuşacaklarını tebşir eyliyor. Peygamberimizin cehennem ehli olan kâfirlere karşı nasıl bir muamelede bulunmakla memur olduğunu göstermektedir.

Şöyle ki: (Ey îman etmiş olanlar!.) Ey Allâh-ü Tealâ'yı ve O'nun Resulünü tasdik etmiş bulunanlar!. (Nefislerinizi ve ailelerinizi bir âteşten) bir nâr-ı cehennemden (koruyunuz ki,) measiyetleri terk ve ibadetleri ifâ suretile kendinizi vikâye'ye çalışınız ki: (Onun) O âteşin (yakacağı insanlardır ve taşlardır.) o cehennem âteşinde kâfirler, âsiler ve bir takım taşlardan yapılmış putlar yanıp yakılacaklardır. O âteşin şiddetini arttırmak içın kibrit taşları gibi en hararetli şeyler o cehenneme atılmış bulunacaktır. (Üzerinde iri gövdeli, sert tabiatlı melekler vardır.) Onlar, Zebaniyye denilen meleklerdir ki: Cehenneme ait şeylere bakarlar, cehennem halkının tazibine memur bulunmuş olurlar. Bunların ondokuz muazzam melekten ibaret olduğu ve bunların memuriyetlerindeki hikmet ve maslahat, «Sûretel'Müddesir» de bildirilmiştir. (Onlar) O kuvvetli, şiddetli melekler (Allah'ın kendilerine emrettiği şeyde) asla Cenab-ı Hak'ka (âsî olmazlar) vazifelerinde kusur etmezler, (ve emrolunduklan şeyi yapıverirler) Onu sonraya bırakmazlar. Hemen ifâya çalışırlar. Artık her âkil insan için lâzımdır ki: Kendisine teveccüh eden ubudiyet vazifelerini ifâya çalışarak kendisini o pek harikulâde bir âteş-i azaba namizet bulundurmasın. Bir mükellef müslüman, kendi nefsini İslâha, ahkâm-ı diniye'ye riayete sevkedeceği gibi elinden geldiği kadar zevcesini, evlât ve ahfadım vesâir efrâd-ı ailesini ibadet ve taate tergîb etsin, onları irşada çalışsın, bu kendisi için mühim bir vazifedir.

Bir hadîs-i şerif şu mealdedir: Allah o erkeğe rahmet buyurmuştur ki: Geceden kalkar ,namazını kılar, zevcesini de uyandırır, eğer uyanmazsa yüzüne

su serper. Ve Allah bir kadına da rahmet buyurmuştur ki: Geceden kalkar, namazını kılar, kocasını da uyandırır, eğer uyanmazsa yüzüne su serper, bütün bu gibi beyanat-ı âliye, gösteriyor ki: Müslüman aileleri arasında bir intizam, bir tesanüt, bir hayrhâhlık bulunmalıdır, hepsi de birbirini hayra, fazilete, âdab-ı islâmiye'ye riayete şevke çalışmalıdır. Cemiyet-i islâmiye bu sayede melekler gibi nezih bir hayata nâil olmuş olur.

(7)": Hak Tealâ Hazretleri, nimet-i İslâmiye'den mahrum kalıp şirk ve küfre düşmüş olanların yarın ahiretde nasıl bir îtab ve azaba mâruz kalacaklarını bizlere bir vesîle-i intibah olmak üzere şöylece beyan buyuruyor. Zebaniye tarafından hitap edilecektir ki: (Ey kâfir olinuş olanlar!.) Dünyada iken îmandan kaçınmış, dalâlet ve şekavet içinde yaşamış olan münkirler]. (Bugünkü gün) Böyle cehenneme atıldığınız zaman (itizarda bulunmayın.) sizin bugün uğradığınız azab, haksız yere değildir. Siz mazur görülecek bir vaziyette bulunmuş değilsinizdir. (Siz ancak) Dünyadalarken (yapmış olduğunuz şeylerin cezasile cezalandırılırsınız) siz kendinize teveccüh eden emrleri, nehyleri dinlemediniz, küfr ve isyandan ayrılmadınız, işte o küfr ve isyanın akıbeti de böyle pek vahimdir, pek şedittir.

(8) : (Ey mü'mînler!.) Bildirilmiş oluyor ki: Ahirette mazeret beyanı, bir fâide vermez, daha dünyada iken, telâfi-i mâfata çalışmalıdır. Binaenaleyh hasbel'beşeriye sizden sudur etmiş olan günahlar bulunabilir, artık onlardan dolayı (Allah'a tevbe-i nusuh ile tevbede bulunun) livechilâllah halisane hayrhâhane bir surette nedametinizi izhar ederek afv-i ilâhî'yi istirhama çalışın, böyle bir tevbede bulunur iseniz (umulur ki,) bir fazl-ı ilâhî olmak üzere (Rab'biniz sizden günahlarınızı örter) afv ve setreder, hiç işlememiş gibi bir sebeb-i azap kılmaz. (Ve sizi altlarından ırmaklar akar cennetlere girdirir.) Ahirette sizi nice ebedî bahçelere, bostanlara, âlî makamlara nail buyurur. Evet.. (O gün ki,) O ahiret alemindeki, (Allah, Peygamberi ye onunla beraber îman etmiş olanları) o Resûl-i ilâhî'yi inkâr etmeyip onun risaletini tasdik eyleyen ehl-i islâm'ı (rüsvay etmez) fezahate uğratmaz, onları asla muazzep kılmaz. Bilâkis onları izaz eder, kadrlerini ilâ buyurur, onların (nurları önleri ve sağ tarafları arasında koşar) sırat-ı müstakim üzerinden nurlar içinde geçerler, Cennet yolunu nurlar içinde takip ederler ve (Derler ki: Ey Rab'bimiz!. Bize nurumuzu tamamla) Bizi nurumuzdan asla mahrum bırakma, küfr ve nifakları yüzünden nurları sönmüş kimseler gibi kılma, hakkımızda bîpayan olan eltaf-ı ilâhîyen daima şaşâadar olup dursun, bizi cennetlere kavuştur, tecelliyat-ı sübhaniyene nail kıl, bizi kurbiyet-i mâneviyene mazhar buyur yarabbü. (Şüphe yok ki: Sen) Ey muazzam kerîm Haalıkımız!. (herşey üzerine hakkîle kaadirsin) Bizleri afv etmeye de, hakkımızda eltaf-ı ilâhîyeni bezi eylemeğe de, bizleri nurlar içinde cennetlere ithâl buyurmaya da her veçhile kaadirsin, amenna..

«Tevbe-i nusuh» pek halisane bir kasdile yapılan tevbedir ki: İşlenilmiş olan günahtan, kusurdan dolayı nedamette bulunulup artık ona bir daha avdet edilmemiş olur.

«Nesuh» tâbiri de kuvvetli azim, sadikane kast, halisane hareket, nasihate kıyam edici mânâlarını ifâde eder.

«İmam-i Âli Radiyyallâh-ü Anh'tan rivayet olunduğuna nazaran, makbul hir tevbendn husulü, şu altı şeye mütevakkıfdir:

(1) : Vaktîle yapılmış olan bir günahtan dolayı nedamette bulunmalıdır.

(2) : Terkedilmiş olan farizeleri iade etmelidir.

(3) : Zulmen alınmış olan bir şey var ise sahibine veya varislerine iade edilmelidir.

(4) : Kendilerile haksız yere husumette bulunulmuş kimseler var ise onlardàn helâllik istemelidir.

(5) : O measiyetlere bir daha avdet etmemeğe azmeylemelidir.

(6) : Vaktüe masiyetle terbiye ve masiyetten zevkıyâb edilmiş olan nefsini tevbeden sonra ibadet ve taatle terbiye ve bunlara tahammül ederek asıl bunlardan zevkıyâb etmeğe çalışmalıdır. Böyle bir taip, hiç günah işlememiş gibi olur. Nitekim: (.«) ^J^V *JT* »»ʃJJ^ <*JÜ**)* buyrulmuştur.

(9) : (Ey **Peygamber!.)** Ey Hâtemül'mürselîn!. Din-î ilâhîye hizmet, nûr-i diyaneti âfaka neşredebilmek için **(kâfirler ile ve münafıklar ile nvücahedede bulun)** Müslümanlığa karşı, alenen cephe alan kâfirleri kılıç ile tenkile çalış, münafıkları da hüccetler ile, àzab-ı ilâhîyi ihtar ile, tebdil-i fikirlerini temîne vesîle olacak nasihatler ile irşada himmet et **(ve onlara)** o iki taifeye karşı **(sert davran)** şiddet göster, şehamet-i islâmiye'yi ibraza çalış **(ve onların varacakları yer,)** yarın ahıirette **(cehennemdir.)** onlar küfr ve nifaklarında devam ederlerse, o mühlik hâllerinden tâib ve müstağfir bulunmazlarsa, elbette ki: Onlar kıyamette pek müthiş azablara uğrayacaklardır. **(Ve ne fena bir gidiştir.)** Evet. Cehennem pek fena gidilecek bir mahaldir. îşte **o** kâfirlerin, münafıkların gidişleri de pek fena bir hâlde bulunacaktır. Artık onlar, bu akıbeti düşünerek daha elde fırsat var iken ,o mühlik hâllerini tebdil etmeli değil midirler.

A

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ
نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ
فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ
مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ
فِرْعَوْنَ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي
مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ
عِمْرَانَ الَّتِي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ
بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿١٢﴾

MEALI ALISI

(10) : Allah, kâfir olanlara Nûh'un zevcesi ile Lût'un zevcesini bir misâl olarak irâd etmiştir. Salih kullarımızdan iki kulun —nikâhları— altında idiler. Sonra o ikisine hiyanette bulundular, artık —o iki sâlih kul da— onları Allah'ın azabından hiç bir şey ile kurtaramadılar Ve denildi ki: —ikiniz de— âteşe girenler ile beraber giriveriniz.

(11) : Ve Allâh, iman etmiş olanlara, Fir'avun'un zevcesini bir misâl olarak irat buyurmuştur. O vakit ki, —o kadın şöyle— demişti: Yârabbü. Benim için nezd»i ulûhiyetinde, cennette bir ev yap ve beni Fir'avun'dan ve onun amelinden kurtar ve beni zâlimler olan kavimden halâs et ,

(12) : Ve İmran'ın kızı Meryem'i —de bir misâl olarak irâd ederiz ki:— iffetini metin bir kâPa gibi korumuştu, artık ona ruhumuzdan üfürdük ve Rab'binin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etti ve itaat edenlerden olmuş oldu.

İ Z A H

(10) : Bu mübarek âyetler: İmana nâiliyet ve ibadet ve taate muvazabet için mücerret yüksek zâtlara mensubiyetin kâfi olmadığına, insanın kendi nefsinde bir istidadın, bir saffet ve nezahatin bulunması lüzumuna işaret ediyor. Bu hakikatin inkişafı için Nûh ve Lût Aleyhimesselâm'ın zevcelerile Fir'avun'un zevcesini ve İmran'ın kerîmesini birer misâl olmak üzere göstermektedir. Şöyle ki: (Allâh)ü Tealâ ve Takaddes Hazretleri (kâfir olanlara Nuh'un zevcesi ile Lût'un zevcesini bir misâl olarak iradetmiştir.) Onların birer garîbe olan hâllerile onlara muhalif olanların ahvâl-i garîbesini bir darb-ı mesel olmak üzere beyan buyurmuştur ki, maksat güzelce anlaşılsın, evet: O Haalık-ı Hakîm; buyuruyor ki; O iki kadın (Salih kullarımızdan iki kulun) biri Nûh Aleyhisselâm'ın, diğeri de Lût Aleyhisselâm'ın nikâhları (altında idiler) öyle bir şerefe nail idiler, onların dîne ve dünyaya âit en lüzumlu emirlerini, ihtarlarını talâkkî edip duruyorlardı, bundan pek çok istifade edebilirlerdi, halbu ki: Onlar (Sonra o ikisine) kocaları olan o iki Peygamber-i Zîşan'a (hiyanette bulundular) küfür ve nifak içinde yaşadılar, İbn-i Abbas Hazretlerinden rivayet olunduğu üzere hiç bir Peygamberin zevcesi, iffet bakımından hiyanette bulunmamıştır. Hepsi de afife bulunmuşlardır. O zevcelere isnat edilen hiyanetten mürad, onların şirk ve nifak içinde yaşamalarından, nasin o Peygamberlere inanıp tâbi olmalarına engel bulunmuş olmalarından ibarettir. Bu bir hiyanet-i diniyedir. (Artık) O iki sâlih kul olan iki Peygamber-i Âlikadr de (onları) o refikalarını (Allâh'ın azabından hiç bir şey ile kurtaramadılar.) O kadınlar, Kabiliyetlerini sûiistimâl ettiklcni için o muhterem kocalarının nasihatlerinden istifade edip kendilerini azab-ı ilâhî'den kurtarabilmiş olmadılar, çünkü: Küfre *düşen,* küfr ile ölmüş kimsenin babası da, kocası da Peygamber bulunmuş olsa, ahiretde kendisine bir fâidebahş olamaz. Küfrün neticesi, azabı daimîdir. (Ve) O iki kadına öldükleri zaman (denildi ki,) veya kıyametde denilecektir ki: İkiniz de (âteşe girenler ile beraber giriveriniz) Siz o muhterem kocalarınıza muhalefet edip dinden mahrum kaldığınız için sizin varacağınız yer, cehennemden başka değildir. İşte, bu misâl, gösteriyor ki: Bir insan kendi kabiliyetini sûiistimal etmemelidir, eğer ederse en büyük birer mürşid, birer rehber-i hidayet olan zâtların yanlarında bulunsa da yine onlardan istifâde edemez, yine istikbâlini temine muvaffak olamayıp kendisini felâketten kurtaramaz.

(11) : (Ve Allah îman etmiş olanlara) Kabiliyetlerini suiistimal etmeyip şeref-i îmana nail bulunanlara da (Fir'avun'un zevcesini) Âsiye Bint-i Mezahim'i (bir misâl olarak irâd buyurmuştur.) Hükümdar olan bir kâfirin nikâhı altında bulunmuş olduğu hâlde onun küfrüne iştirâk etmemiş, onun yalan yere rübubiyet (iddiasında bulunduğunu bilmiş, ruhunda nûr-i îman tecellî edip durmuştur. (O vakit ki:) O muhterem kadın, Cenab-ı Hak'ka yalvarıp şöyle (demişti: Yârabbü. Benim için nezd-i ülûhiyyetinde) huzur-i manevînde kurb-i rahmetinde, mü'-

mîn kulanna nasib edeceğin (cennette bir ev yap.) bir ebedî ikametgâh tayin buyur (ve beni Fir'avun'dan ve onun amelinden) habisâne, kâfirâne olan muamelelerinden (kurtar) onun muzir tesirleri altında bırakma (ve beni zâlimler olan kavünıden halâs et) o küfr içinde yaşayan Kıbt taifesinden beni siyanet buyur, Ey Ulu Mabudum!.

İşte ne büyük, ne şayanı tebcil bir kabiliyet-i şahsiye!. Bir hükümdar sarayında bir çok dünyevî varlıklar, saltanatlar içinde yaşarken onların hadd-i zâtında hiç bir kıymeti olmadığım anlamış, küfrün insanları ne vahîm akıbetlere uğratacağını takdîr etmiş, güzel bir îman ile ittisafin vesîle-i saadet olup, her şeyin fevkinde bulunduğunu bilmiş, tasdik eylemişti. İşte insanlara lâyık olan budur ki: Dünyanın fâni varlığı için ebedî olan ahiret saadetini, mukaddesatını feda etmek cehaletinde bulunmasınlar.

(12) : Hak Tealâ Hazretleri, öyle güzîde, sâlihatdan bir kadınm bir nazirini beyan için de buyuruyor ki: (Ve İmran'm kızı Meryem'i) de bir misâl, bir nümune-i bedia olarak iradederiz ki: (İffetini metin bir kâPa gibi korumuştu.) Son derece ismetperver idi, nezîh bir hayat sahibesi bulunuyordu. (Artık ona ruhumuzdan iifürdük.) Yâni: O mübarek Meryem'in yakasından içerisine yâ bilâ vasıta, veya Cibrîl-i Emîn vasıtasîle sebeb-i hayat olan bir ruh bırakılmış oldu, Hazret-i İsâ, o veçhile rahm-i mâderde vücude gelmeğe başlamıştı. (Ve) O muhterem Meryem (Rab'binhı kelimelerini) yâni: Peygamberlere verilimş olan semavî sahifeleri ,ilâhî hükmleri veya bir Peygamber-i Âiikadr'in validesi olacağına dair taraf-ı ilâhî'den Cibril-i Emîn vasıtasile yapılan tebşiratı (ve) Cenab-ı Hak'kın sair bilcümle (kitaplarını tasdik etti.) Tevrat, İncil gibi bütün kütüb-i semaviyeyi, bunlardaki beyanat-ı ilâhîye'yi bilip kabul ve tebcil etmiş bulundu (ve) pek güzîde, İndallâh kabul olan Hazret-i Meryem (itaat edenlerden olmuş oldu.) Şâir âbid, zahid erkekler gibi ibadet ve taate devam eder olduğu için âdeta öyle mümtaz erkekler zümresine dahil olmuş, taate muvazip kullardan bulunmuştu.

Ruhul'beyanda bildirildiği üzere, Meryem lefzi, abide manasınadır. Hazret-i Meryem, bu ismi ile Kur'an-ı Mübîn'in yedi âyetinde tesmiye edilmiştir. Ondan başka hiç bir kadının ismi Kur'an-ı Kerîm'de tasrih edilmemiştir.

İmam Ahmed, müsned'inde rivayet ediyor ki: Kadınların seyyidesi, Meryem'dir, sonra Fatima'dır, sonra Hadice'dir, sonra Âişe'dir. Allâh-ü Tealâ cümlesinden razı olmuştur.

Evet, Hazret-i Meryem, bir harika-i hilkatin, bir Peygamber-i Zîşan'ın vâlidesidir. Son derece ihsan ile, yâni iffet ve dsmetle muttasif idi, bir erkek vasıtası olmaksızın Hazret-i İsa'yı doğurmak şerefine nail olmuştur.

«İhsan» bir mekânı, bir mevzii kâl'a gibi metîn-'kılmak, namusu hıfz ve si-yanet etmek gibi mânâları ifâde eder.

«Ferç» de lügatte açmak, ayırmak, yaka, paça gibi herhangi ayrık şey, iki Şeyarasındaki açıklık, gam ve gasayı açıp izâle etmek gibi mânâları muhtevidir. Uzv-i mahsıısada mecaz olarak itlâk edilir. İmam Süheylî demiştir ki: İhsân-ı Ferç, elbisenin tahareti mânasınadır. Yâni: Şüpheli şeylerden beri olmasıdır. Hazret-i Meryem için Sûre-i Enbiya'daki (91), ci âyet-i kerîmenin tefsîrine de müracaat..

Velhâsıl: Bu mübarek âyetler de gösteriyor ki: İman ve tâat sahibi olan lara, kendi fitret-i selîmelerini nezihâne bir surette muhafaza edenlere başkalan zarar veremez, onlar kendi fazilet-i ahlâkiyelerinin, nezaheti itikadiyyelerin mü-kâfatına kavuşurlar, Cihanda güzel bir nam bırakırlar, ahiretde de âtıfet-i ilâ-hîye'ye mazhar olarak cennetlere nâü olurlar. İşte her insanın gaye-i âmâli, böy-le ebedî bir sadete nâiliyetten ibaret bulunmalıdır. Hak Tealâ Hazretleri cüm-lemizi bu saadete nâil buyursun Amîn.. Velhamdülillâhi RabbiTAlemîn.

•*•

EL-MÜLK SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Sûretüt'tur'dan sonra Mekkei Mükerreme'de nazil olınnşfur. Otuz âyet-i kerîmeyi hâvi'dir. Bütün mülk-d kâinat, yedi kudret-i ilâhîye'de olduğunu bildiren bir âyet-i kerime ile başladığı için kendisin© böyle «Sûrct-ürmülk» unvanı verilmiştir. Maamafih kendisine «Tebareke», «Münciye», «Vakıa», «Mania» gibi unvanlar da verilmiştir. Çünkü: Birinci âyetin ilk kelîmesiile Allâh-ü Tealâ'nm mübârek, mukaddes, müteâli olduğunu bildiriyor. Ve kendisini kıraate devam eden müzminleri vikaye eder, azab-ı kabirden kurtarır, necata erdirir. Nitekim bir hadîs-i şerifte «J»ij}f\ JıÜ^J J U İ y j»» buyrulmuştur. Yâni: Her kim bu mübarek sûreyi bir gecede okursa çok sevaba ermiş, çok huş yapmış ~ rıza-i ilâhîye kavuşmuş olur. Bu mübarek sûre ile bundan evvelki sûrc-i Tehrim arasındaki, münasebete gelince sûre'il Tehrim'de bazı tebligat-ı ilâhîye, evamiri sübhaniye vardır, ve nasin muhtelif kabiliyetlerde oldukları gösterilmiştir. Bu sûre-i Mülkte ise **o** gibi beyanat-ı ilâhîyenin ve muhtelif ahvâlin birer muktezay-i **hikmet olup her** hâdisenin takdîr-i ilâhîye göre, zuhura geldiğine işaret buyrulmuştur.

Bu sûrei Mülk'ün başlıca münderİcatı şunlardır: 9

(1) : :Bütün mükevvenatın mülk-i ilâhî olup hepsinde Cenab-ı Hak'kın muktezay-i hikmetine göre mutasarıf bulunduğunu tefhim.

(2) : Ölümü de, hayatı da ne gibi bir hikmete, bir maslahata binaen Hak Tealâ'nm takdir buyurmuş olduğuna işaret.

(3) : Semâların nasıl mükemmel bir surette müzeyyen ve nasıl bir maksada vesile olduğunu tasrih.

(4) : Ehl-i küfrün nasil bir azaba giriftar ve itirafı zünûbe mecbur olacaklarını ihtar.

(5) : Ehl-i îmanm da nasıl bir âtıfet-d ilâhîye'ye mazhar olacaklarım tebşir.

(6) : Müşrikleri tevbîh, putların denaetini teşhir, nazarları âsâr-ı kudrete **celp.**

(7) : Haalık-ı Azîm'in bütün mahlûkatı üzerinde dilediği veçhile tasarrufatta bulunacağım beyan.

(8) : Allâh-ü Tealâ'nın zât-ı akdesine tevekkül ve ilticanın lüzumunu emr ve tavsiye.

»*»

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ
وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾
اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ
الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ
خَاسِئًا وَهُوَ حَس۪يرٌ ﴿٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Bütün mülk elinde —yedi kudretinde— olan —Allâh-ü Tealâ—- pek yücedir. Ve O her şey üzerine hakkile kaadirdir.

(2) : O ki: Ölümü ve hayatı yarattı, hanginizin amelce daha güzel olduğunuzu imtihan için ve O, bihakkin galiptir, çok yarlıgayandır.

(3) : O'dur ki: Yedi göğü tabaka tabaka olarak yarattı, o rahmânın yaratmasında hiç bir uygunsuzluk göremezsin, imdi gözü çevir —bak—, hiç bir çatlak görebilir misin?.

(4) : Sonra gözü iki defa daha çevir, o göz sana yorgun bir hâlde olarak zelilâne bir surette geri dönmüş olsun.

∴

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Allâh-ü Tealâ'nın kudret ve azametini, bütün mahlukatm hâkimdyet-i ilâhîye altında bulunduğunu bildiriyor. Nazarları **o** Ha-

lık-ı Azîm'in pek mükemmel olan âsâr-ı ulviyesine celbediyor. Şöyle ki: **(Bütün mülk)** Bütün dünya ve ahiret âlemleri **(elinde)** yedi kudret ve azametinde (olan) Allâh-ü Tealâ Hazretleri **(pek yücedir.)** pek mütealîdir, pek mukaddestir. Bilcümle hayr ve berekete sahiptir, ezelîdir, ebedîdin Zevalden münezzehtir, (ve **O her** şey **üzerine hakkîle kaadirdir.)** Bütün bu mümkinat üzerinde dilediği gibi tasarrüfatta bulunmaya kudret-i azîmesi maaziyadetin kâfidir. Dilediğini vareder, dilediğini yok eder, dilediği kullarını nimetlere, izzetlere nail buyurur ve dilediği kimseleri de zilletlere, meskenetlere düşürür. Bütün bu mevcudat üzerindeki Haalıkiyyeli; bir nice mühim hikmetlere, maslahatlara göre tecellî eder. Bütün mükevvenat üzerinde hakikî surette müessir olan; ancak irade-i ilâhîyedir, kudret-i subhaniyedir. Onun irâde ve takdiri bulunmadıkça hiç bir zerre bile vücude gelemez, getirilemez.

(2) • Evet O Haalık-ı Azîm'in bütün emrleri, hükmleri bir nice hikmetlere, maslahatlara mübtenî bulunmaktadır. Ezcümle (O ki:) O Rabbürâlemîn ki: **(Ölümü ve hayatı yarattı)** Bunları takdir buyurdu ve bunlar için birer vakit tayin ettiği o vakti ancak zat-i ehadiyeti bilir. Ölüm, yâni adem-i hayât, hayat üzerine mukaddemdir. Bütün hayat sahipleri, hayata ermeden evvel ölmüş, yâni: Nabut bulunmuş bir hâlde idiler, binaenaleyh bu âyet-i kerîmede bu gibi nüktelere işaret için mevt, hayata takdîm edilmiştir. Bunların yaradılışındaki hikmete gelince o da ey insanlar!. **(Hanginizin amelce)** Akılca, fehimce, güzel ibadet ve taatca **(daha güzel olduğunuzu imtihan için)** dir. Yâni: Mevt ile hayatın yaradılışı ey insanlar!. Kendinizin ahvâlini kendinize anlatmak içindir. Bu bir iptilâdır, imtihandır. Vakıa Cenabı Hak, kullarının hâllerini, tarz-ı hareketlerini anlamak için onları imtihana tâbi tutmaya hâşâ muhtaç değildir. O bütün ahvâle etvara hakkîle alimdir. Bu imtihandaki hikmet ise kullarının hâllerini kendilerine bildirmek içindir. Adalet-i ilâhîyenin tecellîsi içindir. Hiç bir kimsenin bir mazeret dermeyanına salâhiyeti kalmamak içindir. Bu imtihan neticesinde kimlerin mükâfata ve kimlerin mücazata müstahik bulunmuş oldukları meydan-ı zuhura çıkmış bulunacaktır. (Ve O) Mabûd-i Kerîm **(bihakkin gâlibtir.)** Şedidül'intikamdır, hiç bir mücrim, onun pençe-i kahrından kendisini kurtaramaz ve **(çok yarlıgayandır.)** Kusurlarını bilen, tevbekâr olan kullarını da afv ve setreder. Onları muazzep kılmaz. Ne büyük bir terhîb ve tergîb.. Artık insanlar için lâzımdır ki: Azab-ı ilâhî'yi celbedecek şeylerden kaçınsınlar, mükâfat-ı Rab'baniye'ye vesîle olacak olan güzel amellere müdavemette bulunsunlar.

(3) : Evet: O Haalık-ı Kadîm'in kudretine, azametine şahadet eden şeyleri bir kere düşünelim, **(O'dur ki:)** o kudreti gayr-i mütenahi olan Haalık-ı Azîm'-dir ki: **(Yedi göğü tabaka tabaka olarak yarattı)** Şu üstümüzdeki fezada birbiri üstünde olmak üzere yedi kat semayı, o pek muhteşem tabakaları bir direğe istinat etmeksizin saha-i zuhura getirdi. O **(Rahmanın)** o rahmeti bütün âlemlere şâmil olan Kerîm Haalıkın **(yaratmasında hiç bir uygunsuzluk göremezsin)** on-

larm hepsi de harikul'âde bir intizam, bir ihtişam üzere yaratılmıştır. Onlar da, gayr-i lâyık bir tefavet, bir noksanlık yoktur, hepsi de pek mükemmel olarak enzar-i ibreti tenvire birer vesiledir. (İmdi) Sen eğer bir şüphede isen (gözü çevir) de bak, dikkatle nazar et (hiç bir çatlak görebilir misin?,) o muazzam gök kubbelerinde, o pek şaşâadar lavhalarda elbette ki: Bir noksanlık yoktur. Hepsi de sani-i hakîm'in kudret ve azametine şahadet eden birer bedia-i hikmettir.

«Fütur»: Şukuk = yariklar demektir.

(4) : (Sonra gözü iki defa daha çevir) Tekrar tekrar o muazzam bedîalara, semâ tabakalarına bak, son derece dikkatle nazar et, güzelce bir düşün (o göz sana yorgun bir hâlde olarak zelilânc bir surette geri dönmüş olsun) yâni: Eğer o semâlarda, o kudret bedialannda bir şüphen var ise, onlarda bir kusur olduğuna zahip isen öyle dikkatli bir nazar neticesinde kendi kusurunu anlamış, haîb ve hasîr bir vaziyette kalmaya mahkum bulunmuş olursun.

Evet.. Şüphe yok: Bütün bu âlem-i hilkat ve bahusus o pek yüksek, parlak semâlar, pek mükemmel birer eser-i kudrettir, hâç bir kimse bunlarda bir noksaniyet, göremez, bunların ne muazzam birer mahlûk-ı ilâhî olduğu bedihîdir. Artık bunların Haahk-ı Azîm'ini teyhîd ve takdiste bulunmak, elbette ki: Biz kullar için en mühim bir vazife-i ubudiyettir.

«Hâsi» zelîl arzusundan uzaklaştırılmış kimse demektir. «Hasîr»de yorulmuş kişi, taiebettiği şeye kavuşmadan kesilmiş kimse demektir.

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا
رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ
عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ
﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ
نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا
فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(5) : Andolsun ki: En yakın olan göğü kandiller ile bezedik ve onlan şeytanlar için atılacak şeyler kıldık ve bunlar için alevli âteş azabı hazırladık.

(6) : Ve Rab'lerini inkâr etmiş olanlar için cehennem azabı vardır. Ve ne fena dönüş yeri..

(7) : Oraya atıldıkları zaman onun için bir hıçkırık işitmiş olurlar ve o kaynar bir hâldedir.

(8) : Az kain* ki: —Cehennem— öfkesinden dolayı parçalansın, her ne vakit içine bir taife atılınca onlara cehennem bekçileri sormuş olurlar ki: Sizlere bir korkutucu —Peygamber—gelmedi mi?.

(9) : Derler ki: Evet.. Muhakkak ki: Bize bir korkutucu —Peygamber— geldi, fakat biz tekzîb ettik ve dedik ki: Allah bir şey indirmemiştir, siz başka değil, ancak büyük bir sapıkhk içindesiniz.

(10) : Ve diyeceklerdir ki: Eğer biz işidir olsa idik veya akılâne düşünse idik, biz bu çılgın cehennemin yârânı arasında bulunmuş olmaz idik.

(11) : İşte günahlarını itiraf etmiş olurlar. Artık o çılgın cehennem yârânı için —-rahmet-i ilâhîyeden—bir uzaklık olsun.

İ Z A H

(5) : Bu mübarek âyetler de dünya semâsının yıldızlarla bezenmiş olduğunu ve bunların şeytanları tart için birer saika-i âteşin kesildiğini bildiriyor. Münkir-i Rübubiyet olanların müthiş akıbetlerini ve cehennemde nasıl tevbîhlere mâruz kalacaklarım ve nasıl cinayetlerini itirafta bulunacaklarını haber veriyor. Cehennemin pek âteşin evsâfını ve meleklerin kâfirler aleyhindeki beddualarını şöylece ihtar buyurmaktadır. (Andolsun ki,) Muhakkak bir eser-i kudrettir ki: (en yakın olan göğü) Küre-i arza bil'nisbe karîb bulunan semayı (kandiller ile bezedik) yâni: Parlak parlak yıldızlar ile tezyin ettik, kandiller ile hanelerimizi, mabetlerimizi tezyin ve tenvir ettiğimiz gibi o yıldızlarda levha-i semayı daha muhteşem, daha şaşâadar bir surette nurlar, ziynetler içinde bırakıyorlar, yer yüzünü de ziyâlarından müstefid ediyorlar. İşte bütün bu âsâr-ı ilâhîye, kusur şaibesinden müteberri olduğu gibi semâlarda böyle fevkalâde bir hüsn ve bahiyi haizdirler. Onların yaradılışındaki diğer bir fâideye, diğer bir hikmete işaret için de Haalık-ı Hakim Hazretleri buyuruyor ki: (Ve onları) O yıldızları (şeytanlar için atılacak şeyler kıldık) yâni: O yıldızlardaki âteşlerden alınmış birer parça olan ve kendilerine Şihab denilen yakıcı şeyler ile şeytanları âteşlere hedef kıldık, onların göklere çıkmalarına meydan vermedik. İşte o yıldızlar, dünyayı tezyin ettikleri ve bir takım medar-ı hayat olan şeylerin vücude gelmelerine birer sebep oldukları gibi öyle din düşmanları olan ve bir takım esrar-ı semâya muttali olup da onunla insanlara vesveseler ilka, etmek isteyen şeytanlara çarpıp onları ihlâk etmek fâidesini de mutazâmmındırlar. (Ve bunlar için) Bu şeytanlar hakkında o şihab âteşîle helak olmalarından başka da ahirette (alevli âteş azabı hazırladık,) bu şeytanlar, ahiret âleminde cehennem âteşleri içinde ebediyen yanıp yakılacaklardır. Evet.. Şeytanlar ve onlar gibi nâsi idlâl etmek isteyenler, gökleri ve o kadar ziyadar yıldızları vesâir kudret eserlerini âkılâne bir surette temaşa edip te kendi akidelerini, hareketlerini güzelce tanzime çalışmayanlar, nihayet öyle müthiş bir azap âteşine maruz kalacaklardır.

(6) : Evet.. (Ve Rab'Jerini **inkâr** etmiş **olanlar** için) Gerek şeytanlar ve gerek başka kâfirler için (cehennem azabı **vardır.)** onlar nihayet cehennem âteşleri içinde kalıp yanıp yakılacaklardır. O azabtan kurtulamıyacaklardır. (Ve ne fena dönüş yeri?.) dir o cehennem, nihayet, bütün o kâfirler o- cehenneme sevkedileceklerdir. Ve öyle pek ateşin bir inkılâp mahallinde ebediyen kalacaklardır.

(7) : O mücrimler (Oraya) o cehenneme (atıldıkları zaman onun için) o Cehenneme âit (bir hıçkırış) son derece gazaba tutulmuş bir şahsın gürültüsü gibi bir ses (işitmiş olurlar) o sebepten de ayrıca teessür, ıztırablar içinde kalırlar (ve o) cehennem (kaynar bir haldedir.) önün suyu daima galeyan eder, içersine atılanları haşlar durur.

(8) : (Az kalır ki:) Cehennem (öfkesinden dolayı parçalansın) o mücrinv lere karşı pek şiddetli bir gazeb tesirile öyle pür heyecan bir hâle gelmiş bulunur, (her ne vakit) cehennem (içine) kâfirlerden (bir taife atılınca onlara cehennem [tekçileri) Hazene-i Cehennem denilen memurlar, bir tevbîh ve başlarına bir kalkınma maksadile (sormuş olurlar ki: Sizlere) dünyada iken (bir korkutucu) bu azab-ı ilâhîyi size ihtar eden, size ilâhî âyetleri tilâvet eyleyen bir Peygamber (gelmedî ini?.) siz ne için öyle küfr ve isyan içinde yaşayarak böyle bir azaba müstabik bulunmuş oldunuz.

(9) : O mücrimler ise, kemâl-i tahassürle nedametlerini izhar ederek (derier ki: Evet.. Muhakkak ki, bize bir korkutucu geldi) bjz^ Hr. Peygamber gelerek ilâhî âyetleri okudu, bizi bu azab-ı cehennem ile tehdit etti, bizi uyandırmaya çalıştı (fakat biz tekzîb ettik) o Peygamberi tasdik etmedik (ve dedik ki: Allah bir şey indirmemiştir.) senin okuduğun şey, bir kelâm-i ilâhî değildir. (Siz) Ey Peygamberlik iddiasında bulunanlar!, (başka değil, ancak büyük bir sapıklık içindesiniz) siz de bizim gibi bir insan bulunuyorsunuz, size taraf-ı ilâhîden öyle bir memuriyet, bir risalet verilmiş değildir. İddianız hakikate muhaliftir. Siz sadakat yolundan çıkmış, hak'tan uzaklaşmış bulunuyorsunuz.

(10) : (Ve) O cehenneme atılmış olanlar, kendilerinin Peygamberlerine karşı ne kadar cahilane iddialarda, isnadlarda bulunmuş olduklarını böyle itiraf etmekle beraber (diyeceklerdir ki: Eğer biz işitir oka idik) o Peygamberlerin tebligatım can kulağile güzelce dinlemiş bulunsa idik (veya akilâne düşünse idik) o muhterem zatların o kadar hayrhahâne ihtarlarını, nasihatlarını akilâne bir hâlde mülâhaza eylese idik, şimdi (biz bu çılgın cehennemin erbabı arasında bulunmuş olmaz idik.) Öyle bizi iğfal etmiş olan şeytanlar ile beraber bu cehennemin feveran edip duran âteşi içine düşmüş bulunmazdık. İşte bir mevhibe-i ilâhîye olan aklını, vicdanını suiistimal ederek haktan ayrılan, doğru sözleri dinleyip kabul etmeyen, bâtıl şeylere tâbi olup duran kimseler, bilâhara böyle bir nedamete, felâkete mübtelâ olacaklardır.

(11) : (İşte) Peygamberlerini inkâr etmiş, kendi nevalarına giriftar olmuş olanlar, ahiretde kendi (günahlarını) böyle (itiraf etmiş olurlar) bayfa ki: Artık bu itirafları kendilerine bir fâide vermez (artık o çılgın) daima galeyan edip duran (cehennem yaranı için) şeytanlar ile onlara tâbi olanlar için rahmet-i ilâhîyeden (bir uzaklık olsun) onlar ebediyen afv-i ilâhîye nail olanuyacaklardır. Veya onlar için cehennem içindeki müthiş bir dere bir daimî ikametgâh, bulunsun,

onlar o kurtuluş ümidinden uzaklaştıkça uzaklaşsınlar, onların o kötü hâllerinin neticesi, bundan başka değildir.

«Suhk» kelimesi, uzak olmak demektir ve cehennem içindeki bâr derenin adıdır.

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾
وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ
مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

MEÂLt ALİSİ

(12) : Şüphe yok, o kimseler ki: Rab'lerinden gıyaben korkarlar, **oalar** İçin bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.

(13) : Lâkırdınızı gizleyiniz veya onu açıklayınız, şüphe yok ki: O —Haahk-ı Azim— gönüllerde olanı hakkîle bilendir.

(14) : Yaratmış olan zat, bilmez mi?. Latif, Habîr olan, O'dur.

(15) : O, O'dur ki: Sizin için yeri münkat kıldı, artık onun omuzlarında yürüyün ve rızkından yeyin ve dönüş de O'nadır.

İ Z A H

(12) : Bu mübarek âyetler, mü'mînleri sevindiriyor, onları îmanda sebata tergîb ediyor. Mabûd-i Azîm Hazretlerinin her şeyi bilip, her şeyden haberdar olduğunu beyan buyuruyor. İnsanların çalışıp dünyevî nimetlerden müstefîd olmalarına, ahiret hayatını da unutmamalarma işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Şüphe **yok, o** kimseler İd:) O hâlis Müslümanlar ki: (Rab'lerinden gıyaben korkarlar.) O Mabûd-ıi Azîm'i görmedikleri veya onun azabını müşahede etmedik-

leri hâlde, onun her şeyi tamamile bildiğini ve kudret ve azametini düşünerek onun kudsî hükmlerine muhalefetten çekinirler. Veyahut nâsin görmiyecekleri bir yerde bulunsalar dahi yine dînen memnu şeyleri yapmazlar, Allâh-ü Tealâ'-dan kalben korkarak terbiye-i islâmiye dairesinde hareket ederler, uhdelerine düşen vazifeleri ifâya çalışırlar, onlar öyle {»amimî müslümanlardır, işte **(onlar için bir)** büyük **(mağfiret vardır)** onların günahları yarlıganır, afvedilir (ve) onların haklarında bir fazl-i ilâhî olarak **(büyük bir mükâfat vardır.)** onun derecesini takdirden bütün beşeriyet âcizdir.

Evet, kemâl-i samimiyetle mü'mîn olan, en tenha bir yerde bulunsalar dahi, emr-i ilâhîye muhalif bir harekette bulunmaktan çekinen, azab-ı ilâhîden korkan, temiz vicdanlı zatların istikbâlleri pek güzeldir. Hakikî surette mes'ut olanlar, ancak onlardır. Nitekim, bir hadîs-i şerifte: 1 jli \J. d,*Y اعبداللّه) تكن

buyrulmuştur. Yâni: Sen Allâh-ü Tealâ'yı görüyormuşsun gibi ibadette bulun, her ne kadar sen onu görür olmadın ise de, şüphe yok ki: O seni görmektedir. Bu gibi dinî emrlere imtisal eden müslümanlar, daima temiz bir hayata sahip bulunmuş olurlar, günahlardan sakınmaya çalışır dururlar.

(13) : Evet.. Ey insanlar!. Siz ister **(Lâkırdınızı gizleyiniz)** hayra veya şerre müteveccih olan düşüncelerinizi içerinizde saklayınız, kimseye söylemeyiniz **(veya onu açıklayınız)** maksadınızı ilân edimiz, her hâlde **(şüphe yok ki: O)** Haalık-ı Azîm **(gönüllerde olanı hakkîle bifendır.)** kullarının bütün mafizzamirine alîmdir, güzelce, mi düşünüyorlar, yoksa çirkin şeyler mi düşünüp duruyorlar, hepsini de Rabbürâlemîn Hazretleri tamamile bilir, ona göre haklarında mükâfatı, mücazatı tecellî eder. İşte bu hakikati iyice bilmiş olunuz, ona göre hareketlerinizi tanzime çalışınız, artık sizin bütün esrar-ı kalbiyenizi böyle tamamile bilen bir Haalık-ı Azîm, sizin alenen yapmış olduğunuz şeyleri de tamamen bilmez mi?. Amenna bilir, O'na hiç bir şey gizli kalamaz.

îbn-i Abbas Radiyallâh-ü Anh'tan rivayet olunduğuna göre müşriklerin, Hakk-ı Nebevî'deki, bazı dedikoduları, Resûl-i Ekrem'e vahyen bildiriliyordu, bundan dolayı, müşriklerin bâzısı, bâzısına dedi ki: «Sözlerinizi gizleyiniz, ta ki: Muhammed'in Rab'bi işitmesin» bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuş, Cenab-ı Hak'kın gizli olanı da, alenî olanı da tamamile bildiği bütün halka ihtar buyrulmuştur.

(14) : Evet.. Haalık-ı Azîm Hazretleri bütün gizli ve aşikâre olan şeyleri bilir, bir kere düşünmeli, muazzam kudret ve hikmetîle bu âlemleri **(yaratmış olan zat)** o Haalık-ı meali sıfat, artık kullarının bütün alenî ve hafi efal ve akvâlini **(bilmez mi?)** elbette ki: Tamamile bilir. Şüphe yok ki: **(lâtif)** olan, bütün kalblerdeki düşünceleri bilen ve **(habîr olan)** bütün zahir ve gizli bulunan şeylere tamamile alîm olan **(O*dur.)** O Haalık-ı Kâinat Hazretleridir. Artık o mu-

azzam Haalıkımız, elbette ki: Bütün kullarının sözlerini işitir, işlerini görür, ona gizli ve alenî hiç bir şey hafî kalamaz. Bir kere o Haalık-ı Azîm'in âsâr-ı kudretine bir nazar-ı ibretle bakınız, onun ne kadar kudret ve azamet sahibi olduğunu düşününüz.

(15) : (O) Mabûd-i Kerîm **(odur** ki:) O kudret ve azamet sahibi olan bir Haahk-ı bî nâzirdir ki: Ey insanlar!, (sizin için yeri münkat **kıldı)** O koca saha-i arzı size müsehher etti, siz ondan istediğiniz gibi istifade edebiliyorsunuz* üzerinde seyahatlerde bulunuyorsunuz, onun sularından, madenlerinden, mahsulâtından müstefîd oluyorsunuz, ticaretinize inkişaf verebiliyorsunuz, o koskoca yeryüzü, size adetâ zelilâne bir surette itaatkâr bulunmuş oluyor. **(Artık onun,** omuzlarında yürüyün.) Yâni: O'nun her cânibinde, veya sahralarında, dağlarında, derelerinde, denizlerinde seyahate devam edin, ticaretinize güzelce inkişaf verin, o size pek ziyadesile teshilât göstermektedir. (Ve rızkından yeyin) Allâh-ü Tealâ'nın yer yüzünde size rızk olmak üzere yarattığı şeylerden, nimetlerden istifâde edin (ve dönüş de O'nadır.) kıyamet gününde bütün" hayat sahiplerinin kendisine rücû edecekleri zat da Cenab-ı Hak'tan başka değildir. Bütün kullar, o Haalık-ı Kadîm'in huzur-i manevîsine sevkedileceklerdir. Dünyadaki amellerine göre, mükâfat ve mücazata uğrayacaklardır. Artık insanlar, bu akıbetlerini de düşünmelidirler. İlâhî nimetlerin kadrini bilip şükrünü ifâya çalışmalıdırlar. İnsanlar, dünyada ebediyen yaşayacaklar imiş gibi bir gaflete dalarak anketi düşünmekten geri kalmamalıdırlar. Meş'rû surette hem dünyalarına, hem de, ahiretlerine çalışmaya devam etmelidirler.

Bu âyet-i kerîme; ticaretin, helâl bir surette kazanç sahasına atılmanın dî-, nen mendûb, makbul olduğuna işaret buyurmaktadır. Din-î İslâm, müslümanlan hem vazife-d diniyelerini ifâya, hem de meş'rû surette dünya umurile, kazancîle iştigâle sevk ve teşvik buyurmaktadır. Nitekim, bir eserde de şöyle varit olmuştur: (oj^1 j*jl\ -*J L^ *bl j1) yâni: Şüphe yok ki: Allâh-ü Tealâ, ehl-i «ın'at olan mü'mîn kulunu sever, işte mübarek dînimiz, bizleri böyle maddî ve manevî terakki yollarına tergîb ve teşvik buyuruyor. EPgıbta buna riayetkar olanlara!.

ءَاَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾
اَمْ اَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ اَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ
﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا
اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُ اِنَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(16) : Emin mi oldunuz, gökte olanın sizi yerin dibine geçirivermesinden? O vakit o yer, çalkanıverir.

(17) : Emin mi oldunuz, o gökte olanın üzerinize taş yağdıran bir rüzgâr göndermesinden? Artık yakında' bileceksiniz ki: Korkutmam nasıldır.

(18) : Muhakkak ki, onlardan evvelkiler tekzîb etmişlerdi. Artık nasıl oldu inkârım!.

(19) : Üstlerinde olan kuşlara bakmazlar mı ki: Kanatlarını açıcılardır ve kapayıverirler. Onları rahmandan başkası tutuvermez. Şüphe yok ki: O, her bir şeyi görücüdür.

İ Z A H

(16) : Bu mübârek âyetler, risalet-i Muhammed'iye'yi inkâra cür'et eden dinsizleri başlarına bir takım felâketlerin gelmesîle korkutuyor. Onlardan evvel Peygamberlerini tekzîb edenlerin nasıl bir helake uğratılmış olduklarına bir ikaz vesilesi olmak üzere işaret ediyor. Cenab-ı Hak'kın o münkirleri helake kaadir olduğunu göstermek için onlarm nazarlarını bir kısım delâil-i kudretine celbetmektedir. Şöyle ki: Ey Risâlet-i Muhammed'iye'yi tekzîb eden münkirler!. Siz **(Emin mi oldunuz?)** hiç korkmaz mısınız? **(gökte olanın)** yâni: Emr ve tedbiri

semalarda cereyan eden Haalık-ı Azîm'in veya bunların tedbirine tevkil ediln>iş elan meleklerin (sâri yerin dibine geçlrivermesinden) böyle melhuz ve pek korkunç bir akıbeti hiç düşünmez misiniz, ki, inkâra devam eder durursunuz?. (O vakit o) Özerinde bulunduğunuz yer yüzü (çalkanıverir) muztarip olup hepinizi altına alarak helâk eder. Vaktîle yerlerin altına geçirilmiş olan Karun'un kıssesi malûm değil mi?

Siz ne için o gibi kısselerden bir intibah dersi almıyorsunuz?. Şimdilik size râm olan, sizin için bir refah ve selâmet sahası bulunan yer yüzünün bu tekzibinizden, bu vazife-i şükranı ifâ etmediğinizden dolayı sizin için bir makberi helak olması ihtimâlinden hiç endişe etmez misiniz?

«Hasf» yere batmak, yerin içine atılarak gaîb olmak demektir. «Temûr* kelimesi de titrer, muztarip olur, toz hâline gelir manasınadır.

(17) : Ve ey dinsizler!. Yoksa siz (Emin mi oldunuz) size bir teminat mı verildi, (o gökte olanın) semada tasarruf e kaadir bulunan zatın (üzerinize taş yağdıran bir rüzgâr göndermesinden?) Böyle bir badireye giriftar olabileceğinizi de hiç düşünmez misiniz?. Nitekim Lût kavmi ile ashab-ı Fil böyle semavî bii* taş yağmuruna tutulmuşlardı. (Artık yakında bileceksiniz ki, korkutmam nasıldır.) O kendisile korkutulan müthiş azabı gördüğünüz zaman, felâketi anlıyacaksmızdır, hayfaki: Artık o anlayış, size bir fâide veremiyecektir.

«Hasib» Şiddetli rüzgârdır ki: Ufak taşları yerlerinden savurup etrafa saçar.

(18) : Haalık-ı Azîm Hazretleri, Asr-ı Saadetteki kâfirleri tehdîd için şöyle buyuruyor: (Muhakkak ki, onlardan) o Mekke-i Mükerreme'deki ve etrafındaki kâfirlerden (evvelkiler) Nûh ve Âd kavimleri gibi dinsizler de Peygamberlerini (tekzîb etmişlerdi.) onlar da din-î ilâhî'yi inkâra cür'et göstermişlerdi. (Artık nasıl oldu inkârım) Onları nasıl azaplara uğratarak mahv ve tenkil etmiş oldum. Bu tarihen sabit, malûm bir hâdisedir. Bunları bu sonraki münkirler hiç düşünmüyorlar mı?. Cenâb-ı Hak'kın her şeye kaadir olduğunu mülâhaza etmeli değil midirler?.

(19) : O münkirler, ezcümle (Üstlerinde olan kuşlara bakmazlar mı ki:) havada uçuşan o kuşları olsun bir kere nazar-ı ibrete almazlar mı ki: O kuşlar havada (kanatlarını açıcıdırlar.) uçtukları zaman havada kanatlarını yayarlar (ve) vakit vakit de kanatlarım yanlarına çarparak (kapayıverirler.) böyle garip b«r tarzda uçuşlarını temin etmiş bulunurlar, (onları) Öyle bomboş bdr hava içinde (rahmandan) Haalık-ı Kerîm'den (başkası tutuvermez.) onlar mahza kudret-i ilâhîye ile öyle bir boşlukta cevelâna muvaffak oluveriyorlar. Yoksa öyle ağır cisimlerin havada duramayıp yere düşmeleri kendilerine ait bir tabiat muktezasıdır. Onları yerin kuwe-i cazibesi de sukuta uğratır. Halbu ki, bunun hilâfına olarak havalarda diledikleri taraflara biç düşmeden uçup gittikleri daima

görülmektedir. Bütün bunlar, kudret-i ilâhîye ile, takdîr-i sübhanî ile böyle vukua gelmekte bulunuyor. Bunları da bir ibret nazarile temaşa etmek iktiza etmez mi? (Şüphe **yok ki:** O) Rahmet-i Cihanşümul olan Haalık-ı Azîm **(her bir** geyi görücüdür) bilicidir, bütün eşyanın dekayikina alimdir, dilediği harikul'âde şeyleri vücude getirmeğe de kaadirdir. Bu kadar hilkat bediaalarını görüp duran insanlar için Mç lâyık olabilir mi ki: O Haalık-ı Azîm'in varlığını, kudret ve azametini bilip tasdik etmesinler!. Ondan başkasına tapınıp dursunlar.. O ne kadar cahilane hareket!.

«Saffat» havada uçarken kanatlarını* açıvermiş olan kuşlar demektir.

«Kabz» kelimesi de kapamak ahzetmek ve sür'atle sevketmek manasınadır.

أَمَّنْ هٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ
الرَّحْمٰنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ
إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلٰى
وَجْهِهِ أَهْدٰى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾
قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(20) : Yoksa sizin için kimdir o Rahmanin berisinde size yardım edecek ordunuz!. Kâfirler ise ancak bir gurur içindedirler.

(21) : Eğer sizin rızkınızı kesmiş olursa, sizi merzuk edecek olan kimse

kimdir?. Hayır.. Onlar bir böbürlenme ve bir kaçınma içinde devam eder dururlar.

(22) : İmdi yüzü üzerine kapanarak yürüyen mi daha çok hidayete erendir, yoksa dosdoğru bir yol üzerinde dim dik yürüyen kimse mi?

(23) : De ki: O, O —Zat-— dır ki, sizi yarattı ve sizin için kulak ve gözler ve gönüller var kıldı, pek az şükrediverirsiniz.

(24) : De ki, O, O —Zat— dır ki: Sizi yer yüzünde —yaratıp— yaydı ve ona toplanacaksınızdır.

*

İ Z A H

(20) : Bu mübarek âyetler, Haalık-ı Azîm'in gözlere çarpan acaib-i kudretini, vahdaniyetine ait hüccetleri gördükleri hâlde, putlara tapman müşrikleri tevbîh ediyor. O putlardan bir fâide göremiyeceklerini ihtar buyuruyor. Öyle müşriklerin hâllerile ehl-i îmanın hâllerini birer misâl ile beyan ederek mü'mînlerin hidayet üzere bulunduklarını, müşriklerin ise ne kadar sapıklığa düşmüş olduklarını bildiriyor. Ve Cenab-ı Hak'kın ülûhiyetine ve haalıkiyetindeki teferrüdüne şahadet eden delillere işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Müşrikler!. Bir kere düşünmez misiniz?. Size teveccüh edecek bir azabı sizden bertaraf edecek bir yardımcınız mı vardır?. **(Yoksa sizin için kimdir, o rahmân'm berisinde size yardım edecek ordunuz?.)** Elbette ki, öyle bir orduya, kuvvete, muine sahip değilsinizdir.» Artık ne için öyle küfr ve şirk içinde yaşamaktan ayrılmıyorsunuz? **(kâfirler** ise **ancak bir gurur)** bir aldanış (içindedirler.) onlan şeytan, aldatmaktadır. O bâtıl putlarından fâide göreceklerine dair vesveselerde bulunarak müşrikleri aldatıp durmaktadır. Allâh-ü Tealâ'nın pek geniş olan rahmeti sebebîledir **ki:** İnsanlar, yer yüzünde yaşayıp bir çok şeylerden müstefîd oluyorlar. Kâfirleri, âsileri hemen mahv ve tenkil buyurmuyor. İşte bu âyet-i kerîmedeki «Rahman» ismi celîli buna işareti mutazammmdır. Artık bu rahmet-i ilâhîye'yi takdir ve tebcil ederek onun şükrünü ifâya çalışmalı değil miyiz?.

(21) : Evet.. Ey müşrikler!. Şunu **da** düşününüz ki: (Eğer) O Haalık-ı Rahîm **(sizin rızkınızı kesmiş olursa)** bütün esbab-ı maişetinizi izale ederse, meselâ yağmurları yağdırmayıp, rüzgârları esdirmeyip, yeryüzünü kup kuru, havadan'mahrum bir hâlde bırakırsa, denizlerin sularını yerlerin altına geçirirse, artık **(sizi merzuk edecek olan kimse kimdir?.)** Cenab-ı Hak'tan başka bir rızk verici bulabilir misiniz?. Ne mümkün.. Ne yazık ki: Müşrikler, bu hakikati düşünmezler. **(Hayır..)** Onlar bu düşünmeden mahrumdurlar. **(Onlar bir böbürlenme)** bir tekebbür, bir inat içinde yaşarlar **(ve bir kaçınma)** hakk-ı kabulden uzaklaşma **(içinde devam eder dururlar.)** bu hâlleri, şeytanın kendilerini bir al-

datmasıdır. Sefahetlerinin bir neticesidir. Yoksa bir şecaat, bir delîle istinat eseri değildir.

«Lecac» temadi, bir şeye devam etmek demektir. «Utuv» da tekebbür ve inat eylemektir. «N uf ur» da haktan iraz edip uzaklaşmaktır.

(22) : **(İmdi)** Bir kere o müşrikler ile ehl-i îmanın hâllerini bir nazar-ı mukayeseye alınız (yüzü üzerine kapanarak yürüyen mi) öyle zelilâne bir vaziyet alarak yerde sürüne sürüne bir tarafa gitmek isteyen bir şahsı mı (daha çok hidayete erendir) istediği mahalle selâmetle varabilecek bir hâldedir, (yoksa) bütün Hevas ve kuvası mükemmel olup da, (dosdoğru bir yol üzerinde dini «lik yürüyen kinişe mi?.) Öyle bir hidayete erendir?. Elbette ki: Bu dosdoğru yürüyen kimsedir. İşte müşrikler, yollarını şaşırmış, zelîlâne bir tarzda yerlere sürünüp giden kimselere benzerler ki, onlar hidayete, selâmete eremiyeceklerdir. Mü'minler ise kemâl-i selâmet ve intizam ile yollarını takip eden kimseler gibidirler ki: Elbette gayelerine vasıl olacaklardır. Hidayete ve saadet-i uhrevîye' ye kavuşacaklardır.

İşte îman ile küfr arasında böyle pek büyük bir fark vardır. Hayfaki: Kâfirler bunu takdir edemiyorlar.

(23) : Ey Peygamber-i Zîşan!. O münkirlere (de ki: O, O) Haalık-ı Azîm, o zat-ı kibriya (dır ki: Sizi yarattı) kudret-i azîmesile sizi bedi' bir surette saha-i vücude getirdi, sizi hayata nail etti (ve sizin için kulak) verdi, onunla ilâhî âyetleri mev'izaleri işidip onlardan müstefîd olasınız (ve gözler) yarattı, Haalık-ı Azîm'in âsâr-i kudretine bakarak onun vahdaniyetini, kudret ve azametini anlayasınız (ve gönüller var kıldı) tâ ki: Güzelce tefekküre dalaşınız, akilâne düşünerek selâmet ve saadetinize vesîle olacak bir güzel itikada ve güzelce amellere sahip bulunasınız. Hayfaki: Ey insanlar!. Bu kadar kuvvetlere nimetlere nail olduğunuz hâlde siz, (pek az §ükrediverirsiniz) içinizden bir çokları bu kuvvetleri suiistimalden ayrılmazlar, bunları mahulika lehine tevcîh etmezler, o kadar nimetleri kendilerine ihsan buyurmuş olan Haalık-ı Azîm'e şükretmez, onun emrlerine ve nehîlerine riayette bulunmazlar. Böyle bir nankörlük, insaniyete yakışır mı?.

(24) : Ve ey Resûl-i Âlişan!. O münkirlere şunu da (De ki:) kendilerine ihtar buyur ki: (O, O) zat-ı kibriya **(dır** ki, sizi yer yüzünde) yaradıp (yaydı) sizi büyük büyük cemiyetlere ayırdı, yer sahasını sizlere münkat kıldı, onun her tarafında dolaşıp durabiliyorsunuz, maddî istifadelerinizi temin edebiliyorsunuz. Fakat bu dünya hayatı böyle devam etmiyecektir. Bir gün bu dünya hayatından ayrılacaksınızdır (ve **O'na)** o sizi yaratmış olan Mabûd-i Azîm'in huzur-i manevîsine, onun tâyin buyuracağı mahşere sevkedilerek hisap için (toplanacaksı**nızdır.)** Bir muhasebe ve muhakeme neticesinde ya mükâfatlara veya mücazat-

lara uğrayacaksmızdır. Artık bu akıbetinizi düşünmeli, daha elde fırsat varken hâlinizi islâha çalışmalı değil misiniz?.

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاِنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾
فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سِيـَٔتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هٰذَا الَّذِى
كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِيَ iz وَمَنْ مَعِيَ
اَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ
اٰمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾
قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

MEÂLİ ÂLİSİ

(25) : Ye derler ki: Şu vâdedilen, ne zamandır?^ Eğer sâdıklar olda iseniz.

(26) : De ki: Şüphe yok, o bil ki, ancak Allah'ın indindedir ve ben muhakkak ki: Ancak açıkça bildiren bir korkutucu —Peygamber— im,

(27) : Vakta ki, onu —o azabı-— yakın bir hâkte görüverdiler, kâfir olmuş olanların yüzleri çirkinkşmiş oklu ve denildi ki: İşte bu, odur ki, siz bunu ta* lebettiniz.

(28): De ki: Gördünüz mü?. Eğer Allah beni re benimle beraber olanları helak etse veya bize rahmet buyursa, yâ kâfirleri pek acıklı bir azabtan koruyacak kimdir?.

(29) : De ki: O Rahmandır ki: Ona îman *ettik* ve ona tevekkülde bulun* duk. Artık yakında bileceksinizdir ki: O apaçık sapıklıkta bulunan kim imiş~

(30) : De ki: Bana haber veriniz, eğer suyunuz yerin dibine gidip çekiliverecek olsa artık size kim bir akar su getirecektir?.

İ Z A H

(25) : Bu mübarek âyetler de, kıyametin vakt-i vukuunu bir istihza maksadîle sual eden münkirlere ResûlüTlâh'ın ne veçhîle cevap vermekle mükellef olduğunu bildiriyor. O kâfirlerin kıyamet gününde nasıl çirkin bir vaziyette kalacaklarını ve nasıl bir tevhîha uğrayacaklarını gösteriyor. Resûl-i Ekrem'in de nasıl bir îman ile ve tevekkül ile muttasif bulunduğunu beyan, kâfirlerin de nasıl bir sapıklıkta bulunduklarını biraz sonra anlayacaklarını ihtar ediyor. Ve o nankör münkirlerin medâr-ı hayatları olan lezîz sularm yerlerin altına çekilip gittiği takdirde onlara o taptıkları putların vesair mahlûkatın bir cereyan eden su veremiyeceklerine işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: Müşrikler, Resûl-i Ekrem'e ve ona tâbi olanlara karşı inkârlarına devam ederler (ve) onlara hitaben bir istihza tarikile (derler ki: Şu vâdedilen) haşrüneşr, kıyamet vukuu (ne zamandır?.) bize onun vaktini tayin ediniz bakahm (eğer) siz iddia ettiğiniz hasrın, kıyametin vukuu hakkında (sâdıklar oldu iseniz..) haydi o vakti bize haber veriniz.

(26) : Cenab-ı Hak da, Resûl-i Ekrem'ine hitaben buyuruyor ki: Ey EşrefüTmürselîn!. O münkirlere (de ki: Şüphe yok, o bil İd,) o kıyametin vakt-i vukuuna ve hakkınızda azabın ân-ı zuhuruna ait malûmat (Allâh'ın indindedir.) o hâdisenin ne zaman vücude geleceğini ancak Allâh-ü Tealâ bilir, ona başkaları lihikmetin muttali değildirler, (ve ben muhakkak ki: Ancak) Ahkâm-ı ilâhîye'yi, vezaif-i ubudiyeti (açıkça bildiren bir korkutucuyum) bir Peygamberim, benim vazife-i risaletim bundan ibarettir. İşte ben. sizi îmana davet ediyorum, kabul etmediğiniz takdirde muazzep olacağınızı ihtar eyliyorum, artık istikbalinizi düşününüz.

(27) : (Vakta ki,) O kıyameti, o azabı inkâr eden kâfirler **(onu)** o azab-ı elimi (yakın bir hâlde görüverdüer.) Yâni: Görecekleri zamanki, bu görüşleri muhakkak olduğundan elyevm vâki gibi bulunmaktadır. Artık (kâfir olmuş olanların yüzleri çirkinleşmiş oldu) kapkara kesilmiş, pek müstehcen bir vaziyette kalmış bulundu, yâni bulunacaktır (ve) bir tevbîh için kendilerine (denildi ki: İşte bu odur ki:) en müthiş azapdır ki: (Siz bunu talebettiniz) Bir inkâr ve istihza tarikile isticalde bulundunuz. Artık şimdi bunu inkâr edebilecek misiniz? Hey hat!.

(28): Ey Resûl-i Merhametpenah!. O kâfirlere bir intibah dersi olmak üzere (De ki: Gördünüz mü?.) nasıl düşünüyorsunuz, bana haber veriniz bakayım,

(eğer Allâh, beni ve benimle beraber olanları helâk etse) hepimizi de öldürse (veya) o kerim mabudumuz (bize rahmet buyursa) bizim ecelimizi tehir etse, bizi nusrete, islâmiyeti neşre muvaffak buyursa siz ne kazanacaksınız?. Siz îman etmedikçe bizim ölmemiz de, kalmamız da size bir fâide veremez ve siz buna mâni olabilir misiniz?. (Kâfirleri pek acıklı bir azabtan koruyacak kimdir?.) Ey kâfirler!. Artık siz kendinizi düşünün, eğer siz böyle küfrünüzde devam eder durursanız muhakkak ki: En şiddetli azaplara uğrayacaksınızdır. Elbette ki: Sizi o putlarınız, ,o kendilerine güvendiğiniz büyükleriniz sizi o azabtan kurtaramıyacaklardır. Sizin için bir çare-i halâs vardır ki: O da, siz daha dünyada iken vahdaniyet-i ilâhîye'yi ve risalet-i Muhammediye'yi tasdikten, yevm-i ahirete îmandan ve ubudiyet vazifelerini ifâya çalışmadan ibarettir.

(29) : Ey Peygamber-i Alikadr!. O münkirlere (Deki: O) Allâh-ü Tealâ, (rahmandır ki:) ben ve benimle beraber olanlar (O'na) o Mabûd-î Rahîm'e (îman ettik) ondan başka Haalık ve Mabûd olmadığım bilip tasdik eyledik (ve O'na tevekkülde bulunduk) Çünkü: O Haalık-ı Kadîm'den başkası hiç bir kimsenin hakkında bir menfaati veya bir mezarreti yaratmaya kaadir değildir. Bütün muvaffakiyyati o Haahk-ı Kerîm'den niyaz etmelidir. (Artık) Ey küfrlerinde İsrar edip duranlar!, (yakında) O azabı gördüğünüz zaman (bileceksînizdir ki: O apaçık sapıklıkta bulunan kim imiş.) bizler mi yoksa siz münkirler mi?. Kâfirler hakkında ne büyüfo bir tehdîd. Evet.. O zaman o kâfirler ne kadar dalâlet içinde kalmış olduklarını anlayacaklardır. Fakat, artık telâfi-i mafâta imkân kalmamıştır.

(30) : Ey Resûl-i Hikmet beyan!. O nankör münkirleri intibaha davet için kendilerine (De ki: Bana haber veriniz) nasıl bir imkân görebilir misiniz?. (Eğer suyunuz) yer yüzündeki medâr-ı hayatınız olan çeşmeler, ırmaklar vesaire (yerin dibine gidip çekiliverecek olsa) o suları bir daha elde edemez bir hâle gelseniz (artık size kim bir akar) kolaylıkla elde edilebilir (su getirecektir?.) elbette ki* Allâh-ü Tealâ getirebilir, ondan başkası getiremez. O hâlde bütün varlığınızla o Kerîm olan Allâh-ü Tealâ'ya ilticada bulunmalı, onun vahdaniyetini, kudret ve azametini, rahmet ve atıfetini bilip tasdik ve tebcil etmeli değil misiniz?. Beşeriyetin selâmeti, hidayete nâiliyeti ancak bu tasdik ve tebtîl ile, o Haalık-ı Kerîm'e iltica ile kaaimdir.

İbn-i Mes'ût Radiyallâh-ü Anh'tan mervîdir ki: Resûl-i Ekrem Sallâllâh-ü Aleyhi Vesellem Efendimiz: «Bu âyet-i kerîmeyi okuyan kimse: (Mam) den sonra: Allâh-ü Rabbül'alemîn» demelidir» diye buyurmuştur. Haalık-ı Kerîm Hazretleri, cümlemizi nezih bir îmandan, bir feyzi ebedîden mahrum bırakmasın, amîn..

•V

EL-KALEM SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Mekke-i Mükerreme'de ilk nazil olan «Alak» sûresinin ilk âyetinden ve onu takiben nazil olan «Fatiha» sûresinden sonra nazil olmuştur. Elliiki âyet-i kerimeyi hâvidir.

İbn-i Abbas Vekatâde Radiyallâh-ü Anhüma'ya göre «17» inci âyetten «33» üncü âyete kadar ve «48» inci âyetten «50» inci âyete kadar olan âyetleri. Medine-i Münevvere de nüzul etmiştir. Kendisine «Nûn» sûresi ünvânı da verilmiştir.

Bu mübarek sûre ile sûre-i Mülk arasında güzel bir münasebet vardır. Mülk sûresinde Cenab-ı Hak'kın mükevvenata mâlik, hakîm olduğu bildirilmiş, Resûl-i Ekrem'i inkâr edenlerin nasıl felâketlere maruz kalacaklarma işaret buyrulmuş idi. Bu «El-Kalem» sûresinde de Allâh-ü Tealâ, o Peygamber-i Zîşan'mın yüksek evsafını göstermiş, bir takım münkirlerin isnâd ettikleri şeylerden o Resûl-i Kibriya'nın müteberrî bulunduğunu bildirmiştir. Ve o Nebiyyi Alikadre sabretmesini tavsiye buyurmuş ve onu inkâr edenlerin ne kadar dalâlet içinde bulunduklarım ve ahirette ne kadar melâmetlere, felâketlere mâruz kalacaklarını ihtar eylemiştir. Bu sûre-i mübârekenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : HatemüTenbiyâ Hazretlerinin mehasini ahlâkını beyan ve onun kimJere itaat ve iltifat buyurmayacağmı tayin.

(2) : Bir takım kâfirlerin sui ahlâkını teşhir ve kendilerini mücazat ile tehdit.

> C3) : Müttakîlerin, müslümanların, mücrimler gibi olmayıp, Cennetlere, nimetlere nail olacaklarını tebşir.

(4) : Hazret-i Peygambere sabretmesini, kavminin arasından gazab edip ayrılmış olan Yûnus Aleyhisselâm gibi olmamasını tavsiye.

<5) : Kur'an-ı Mübîn'in ulvî mahiyetini beyan, onu tekzîb eden müşriklerin şeamet-i ahvâlini teşhir.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾ وَاِنَّ لَكَ
لَاَجْراً غَيْرَ مَمْنُونٍۚ ﴿٣﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظ۪يمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَۙ ﴿٥﴾
بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَب۪يلِه۪ۖ وَهُوَ اَعْلَمُ
بِالْمُهْتَد۪ينَ ﴿٧﴾

MEALİ ÂLİSt

(1) : Nûn ve Kalem'e ve **yazdıkları** şeylere **and olsun ki:**

(2) : Sen Rab'binin Jîîmeti sayesinde mecnûn değilsin.

(3) : Ve şüphe yok ki: Senin için bir tükenmez mükâfat vardır.

(4) : Ve muhakkak ki: Sen pek büyük bfr ahlâk üzerindesin.

(5) : Artık yakında göreceksin ve göreceklerdir:

(6) : Fitneye uğramış olan hanginiz imiş?.

(7) : Şüphe yok ki: Rab'bindir, O'dur, O'nun yolundan sapıtmış olanı en ziyade biten ve O'dur, hidayete ereni de en ziyade bilen.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, yemîn ile müekkeden bildiriyor ki: Resûl-i Ekrem, cinnetten müberrâdır, nimetlere naildir ve en güzel ahlâk ile muttasiftir. Ve kimlerin cinnete mübtelâ olduğunun yakînen görüleceğini haber veriyor. Ve Hak Tealâ'nm dalâlete düşmüş olanları da, hidayete nail bulunanları da tama-

men bildiğini ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Nûn ve Kalem)** Andolsun (ve) meleklerin hayr ve salâha dâir veya hafaza meleklerinin amali beşeriyeye ait veya kalem sahiplerinin mütenevvî' mevzulara müteallik **(yazdıktan şeylere andolsun ki:)** beyan olunacak hususat, birer hakikattir.

«Nûn» harfi, bâzı sûrelerin evvelinde bulunan huruf-i mukattaa gibi bir harf-i *enbihdir. «Elâ» lâfzı gibi tilâvet olunacak âyetlere nazar-ı dikkati celbetmektedir. Maamafih bu husüsda müteaddit rivayetler, ihtimâller vardır. Ezcümle deniliyor ki: Nûn ve Kalem bu sûrenin birer ismidir veya Nûn'dan mürâd, pek büyük, harikulade bir bâliktir ki, yer onun üzerinde bulunmaktadır. Yâhud, Nûn'dan maksad, mürekkep hokkasıdır veya mürekkeptir. Kalem ile hokkanın büyük menfaatleri olduğu için, neşr-i ilme hadim bulundukları için manevî kıymetlerine işaret için kendilerine böyle yemîn edilmiştir. Resûlüllâh Sallal'lâh-ü Aleyhi Vesellem'den şöyle rivayet olunmuştur: Allâh-ü Tealâ'nın ilk yarattığı şey, kalemdir, sonra da Nûn'dur ki, o divittir.

Diğer bir kavle göre de, «Nûn» nurdan bir lavhadır ki: Melekler emrolundukları şeyleri o lavh üzerine yazarlar veya bir mürekkeptir ki: Melekler, onunla yazacaklarını yazıverirler. Kaleme gelince bundan mürad, ya cins-i kalemdir, semâda ve yerde kendisile yazı yazılan her kaleme şâmildir. Yahut bundan mürad, Cenab-ı Hak'kın ilk yaratmış olduğu bir kalemdir ki, onunla bütün hâdisat yazılmış, levh-d mahfuzda tesbit edilmiştir. Diğer bir kavle göre de bu kalemde mürad, akldır. Çünkü akl bütün mahlûkat için bir asi kebirdir. Nitekim ilk defa yaratılan şeyin akldan ibaret olduğu bir haberde varit olmuştur.

Velhâsıl: Bu tevcihat, kat'î değildir. Bunlardan mürad-ı ilâhînin ne olduğunu ilm-i ilâhîye havale ederiz. Biz şuna kafiyen mütakıdiz ki: Allâh-ü Tealâ-nın her beyanı, ayn-i hakikattir ve muktezay-i hikmettir. Bu gibi muazzam âsâr-ı hilkate ye*mln buyurması: Mahza beyan olunacak şeylerin ehemmiyetine işaret içindir. Onlara enzar-ı dikkati celb içindir. Yoksa şüphe yok ki: Haalık-i Hakîm Hazretleri, haber verdiği hangi bir şeyin doğru olduğunu anlatmak için hâşâ vemîne muhtaç değildir. Es-saracül'münîr ve emsali tefsîrlere müracaat.

«Kader-i kalemi anlaki, iclâli aziroi»

«Nezdiği ilâhîde bile cayi kasemdir.» Avni Bey

(2) : Ey FagalüFMürselîn!. **(Sen Rab'binin nîmeti** sayesinde) O Haalık-ı Kerîm'in sana vermiş olduğu kuvve-i akliye, kemalât-ı zatiye, şeref-i nübüvvet ve riyaset-i amme sayesinde **(mecnun değilsin)** senin uluvv-i kadrin cinnetten müberradır. Bunu düşmanların da pek iyi bilirler. Ancak nefislerine mağlûp, inkârlarında musir oldukları içindir ki: Bu cinnet isnadına mücasir bulunmuşlardır. Bu âyet-i kerîme, birinci âyetteki kasemin cevabını teşkil etmektedir.

(3) : Evet.. Ey Peygamber-i Zîşan!. Senin hakkındaki ilâhî nîmetler, gayr-i mütenohîdir. **(Ve şüphe yok ki,) O** nimetlerden olmak üzere **(senin için bir tü-**

kcnmez mükâfat vardır.) Sen vazife-i risaletini ifâ ediyorsun, bu uğurda bir nice zahmetlere katlanıyorsun, bir takım münkirlerin dedikodularına hedef oluyorsun, bütün bunların mukabilinde pek büyük sevaplara, kesilmiyecek olan nimetlere veya nâs tarafından bir minnete mukarin olmayan atayay-i ilâhîye'ye nail olacaksın.

(4) : (Ve muhakkak ki: Sen) Ey Seyyidül'enbiyâ!. (pek büyük bir ahlâk üzerindesin) Sen, bütün kemalât-ı ahlâkiye'yıi hâiz, din-î ilâhîye hadim bulunmaktasın, Haalık-ı Kerim Hazretleri seni bütün fezâil-i ahlâkîye ile mücehhez bulundurmuştur. Sen de Hilm, kerem, şecaat, metanet, şefkat, merhamet, istikamet, sadakat, 'afv ve sefh, tebessüm ve iltifat, hak yolunda nice sıkıntılara karşı sabr ve tahammül, bütün beşeriyet hakkında hayrhâhlık hiss-i âlisi tecellî edip durmaktadır. Artık bu kadar mehasin-i ahlâkiye ile müttasif olan bir zata hâşâ cinnet isnâd edilebilir mi?.

Âişe-i Sidıka Radiyallâh-ü Tealâ Anha validemizden rivayet olunmuştur ki: Hazret-i Peygamberimizin ahlâkı, Kur'an idi, yâni: Kur'an-ı Mübîn'in emr ve tavsiye buyurduğu bütün kemalât-ı ahlâkiyeden ibaret bulunuyordu. Yine Hazret-i Âişe validemiz demiştir ki: Resûl-i Ekrem, mübarek elile hiç bir hadimine bir sille vurmamıştır. Allah yolundaki mücahedesi müstesna.. Ve iki şey arasında muhayyer bulunmazdı ku: İllâ onlardı en kolayı kendisince sevilmiş bulunurdu, meğer ki, günah olsun, günah olunca, ondan nâsin en uzak bulunanı olurdu ve kendi nefsi için bir şeyden intikam almazdı, meğer ki, hurumatullâhe müeddî olsun, o zaman müstesna..

Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-ü Aleyhi Vesellem Efendimiz buyurmuştu ki: Allâh-ü Tealâ, beni mekârâm-i ahlâkı ve mehasin-i efali itmam için göndermiştir. Ve yine buyurmuştur ki: Mü'mîn kimse güzel ahlâkı sebebile gece kaim, gündüz saını olan bir zâtın derecesine kavuşur.

Peygamber Efendimizin kemalât-ı ahlâkiyesini, öteden beri bir çok ecnebî müsteşrikler de itirafta bulunmuşlardır. Amerikalı Mister Karlayil ve emsali bu zümrede'ndirler. Velhâsıl Resûl-i Âlişânımızın kemalât-ı zatiyesi, fezail-i ahlâkiyesi her türlü tasavvurların fevkindedir.

«Kudsiyetin ey Nebiyy-i Enver»
«Düşmanların itiraf ederler»
«Vermekte bütün akule hayret»
«Hulkunda olan mükemmeliyet»
«Bir mislini almamıştır elbet»
«Aguşuna daye-i meşiyyet»

(5) : **(Artık)** Ey Nebiyy-i Zîşan!. Sen emin ol, münkirlerin sözlerine bakarak müteessir olma (yakında) sen (göreceksin ve) o münkirlerde (göreceklerdir.) hakikat-i hâl, tezahür edecektir.

(6) : (Fitneye uğramış) Cinnete müptelâ olmuş, sapıklık içinde kalmış **(olan hanginiz imiş?.)** Evet.. Onlar, az sonra kendilerinin ne kadar fitneye düşmüş, şaşkınlık içinde kalmış olduklarını anlayacaklardır. İslâmiyet, her tarafa intişar edecek, onu söndürmek isteyenlerin kendileri ise sönüp müzmehil olacaklardır. Ehl-i İslâm ise füyuzat ve kemalâta nail bulunacaklardır. Nitekim de az sonra, bu işaret-i ilâhîye tahakkuk etmiş, Resûl-i Ekrem, Mekke-i Mükerreme'yi feth etmiş, Bedr gazvesinde muvaffakiyetlere nail olmuş, Ebû Cehl ve Velit İbn-i Mugire gibi müşriklerde lâyık oldukları cezalara kavuşmuşlardır.

Bu âyet-i kerîme, bu gibi kâfirlere tarizi havîdir.

(7) : Evet: **(Şüphe yok ki: Rab*bindir.)** Ey Seyyidül'Mürselîn!. Senin kerîm Haalıkındır, evet.. **(O'dur)** O alîm, hakîm olan mabudundur **(onun yolundan sapıtmış olanı** en ziyâde **bilen)** onun daire-i ilminden hiç bir hâdise hariç bulunamaz **(ve O'dur)** o Haalık-ı Azîm'dir **(hidayete ereni de en ziyade bilen)** tarik-i ilâhîden aynlmayıp selâmet ve saadete eren kullarım da tamamile bilen o mabûd-i Âlişan'dır. Artık bütün beşeriyet, bu hakikati bilip nazar-ı dikkate almalıdır. Elbette ki: Dalâlete düşen, Hazret-i Peygambere karşı hürmete münafî lâkndılarda bulunan münkirler, akıbet haîp ve hasîr olacaklardır. Din-î islâma sarılan, Peygamber-i Zîşan'a itaatten, hürmetten ayrılmayanlar da pek nurânî bir istikbâle nail bulunacaklardır.

*

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا
تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾
عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ
آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(8) : Artık o tekzîb edenlere itaat etmemekte devam et

(9) : Onlar arzu ettiler ki: Şen yaltaklaıuvermiş olsa idin, o zaman onlar-da yaltaklanacaklardı.

(10) : Ve itaat gösterme her çok yemin edene, âdi fikirli olana.

(11) : Daima kusur arayana, lâf götürüp getirene.

(12).: Hayrdan men'e çalışıp durana, hadd-i tecavüz edene, çok günahkâr olana.

(13) : Bunun ötesinde de. kötü sözlü olup fenalıklarla tanınmış bulunana.

(14) : Mal ve oğullar sahibi olmuş diye.

(15) : Ona karşı bizim âyetlerimiz okunduğu zaman dedi ki: Evvelkilerin meselleridir.

(16) : Biz yakında onun bumu üzerine damga basacağız.

İ Z A H

(8) : Bu mübârek âyetler: Resûl-i Ekrem Hazretlerinin bütün münkir, ahlâk-ı Zemime ile müttasif kimselere itaat ve iltifat buyurmamakta devam etmesini emr ve tavsiye ediyor. Kur'an-ı Kerîm'e Esatîrürevvelîn demek denaetinde bulunan şahsında nasıl vahîm bir akıbete uğrayacağını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey fezail-i ahiâkiye'yi cami olan Resûl-i ÂMşan!. (Artık o tekzîb edenlere) senin risaletini inkâr eden, Kur'an-ı Mübîn'in bir kitab-ı ilâhî olduğuna mu'te*-kit bulunmayan münkirlere (itaat etmemekte devam et) onlara karşı mehabet-i islâmiye'yi salayet-i ahlâkiyeni göster, bu beyan-ı ilâhî, o gibi münkirlerin kalblerini celb için kendilerine karşı müdarada, müdahenede bulunmanın caiz olmadığına işareti hâvidir.

(9) : (Onlar) O Mekke-i Mükerreme'deki müşrikler (arzu ettiler ki:) pek sever oldular ki: Ey FahriÜ'mürselîn!. (Sen) "Onlara karşı (yaltaklanıvenniş olsa İdin) müdahenede, müsamahada bulunmuş, bir kısım dinî işlerine karşı mülâye-*met göstermiş bulunsa idin (o zaman onlar da yaltaklanacaklardı.) zahiren yumuşaklık göstermiş, dalkavuklukta bulunmuş olacaklardı, fakat kalben yine muhalif bulunup duracaklardı.

(10) : (Ve) Ey Peygamber-i Âlikadr! (itaat gösterme) İltifat buyurma (her çok yemin edene) hak ve bâtıl şeyler için fazlaca andiçip durana ve (âdi fikirli ola-> na) rey ve tedbdri hakir bulunan kimseye, yalan yere yemîn, en büyük bir günahtır. Lüzumsuz yere yemîn edip edip durmak da Cenab-ı Hak'ka karşı tazime münafîdir, güzel reyden mahrum, âdi düşüncelere zebun olan kimselerde itaate salâhiyettar olamazlar.

«Hallaf» çok yemîn eden kimsedir. «Mehîn» de rey ve temyizi hakîr olandır.

(11) : (Daima kusur arayana) da itaat etme (lâf götürüp getirene) de itaatte bulunma «Hemmaz» kusur arayan, taın ve teşnide bulunan, nâsin fenalıklarını söyleyip duran kimsedir, «meşşainbinemîm» de bir kavmin bir cemaatin lâkırdılarını bir fesat, bir gammazlık maksadile diğer bir kavme, bir cemaate götürüp nakleden şahıs demektir. Elbette ki: Suimaksada mukarin olan bu gibi şeyler mezmumdur, sahiplerinin itaate lâyık olmadıklarını göstermektedir.

(12) : (Hayrdan men'e çalışıp durana) Cimri olan, nâsi îmandan, ibadetten, înfaktan alıkoymak isteyen herhangi bir şahsa da itaat etme ve (hadd-i tecavüz edene) Genab-ı Hak'kın enirlerine, nehylerine tecavüz eden, günahları irtikâptan çekinmeyen, zulme çalışan kimseye de itaat eyleme, (çok günahkâr olana) adet-i günah işlemek olana, yaptığı günahlara karşı lâübâli bulunan kimseye de itaat etme. «Muteddi» hakkı tecavüz edip bâtılda yürüyen kimse demektir. «Esîm» de günahları çok olan kimse manasınadır.

(13) : (Bunun ötesinde de) yâni: Bu fena hasletlerin fevkinde de (kötü sözlü olana) nâsa karşı gılzetle, fena lâkırdılar ile muamelede bulunan «ütül» nâmını alan kimseye de itaat eyleme (fenalıklarla tanınmış bulunana) da, yâni: Nâs arasında serler ile, günahlar ile mâruf bulunan «Zenîm» diye yâdolunan şahsa da itaat eyleme ki: Böyle kendilerine itaat caiz olmayan kimseler, dokuz taifeye ayrılmış bulunmaktadır. «Zenîm» lâfzı yaramaz, leim, haramzade manâsım da ifade eder. Bu onüçüncü âyet-i kerîme, ekser-i müfşîrîne göre «Velîd Binil'-mugayre» hakkında nâzU olmuştur ki: En büyük bir islâmiyet düşmanı idi.

(14) : Cenab-ı Hak, buyuruyor ki, Resûl-d Zîşan'ım!. Öyle bir kimseye itaat etme (Mal ve oğullar sahibi olmuş diye.) öyle bir kimse ne kadar dünyevî varlığa mâlik olsa da onun haddizatında bir kıymeti yoktur, kendisi asla itaate lâyık olamaz. Çünkü ahirette mücerret mal, evlâd ve iyâl, sahibine fâide veremiyecektir. İnsana lâzım olan sahîh bir îmandır, bir kalb4 selîmdir, vezaif-i ubudiyete riayettir*

(15) : (Ona karşı) O mal ve evlâd sahibi olan, fakat dinden mahrum bulunan şahsa müteveccihen (bizim âyetlerimiz okunduğu zaman) onu tasdik etmedi, bil'akis inkâr ederek (dedi ki,) bu okunan şeyler (evvelkilerin meselleridir.) evvelki kavimlerin uydurmuş oldukları kıssalardan ibarettir, Allah tarafından indirilmiş değildir.

(16) : (Biz yakında onun) O Kur'an-ı Mübîn'i münkir olan şahsın (burnu üzerine damga basacağız) onun hurtumuna bir alâmet vaz'edeceğizdir. Yâni: Onun vaziyetini, giriftar olacağı felâketi, herkesçe malum olmak için vazihan meydana çıkaracağızdır. Onun ne. derece alçak olduğu bu alâmetle de teşhir edilmiş bulunacaktır. Rivayete nazaran Bedr gazvesinde Velîd'in burnuna bir cerahat isabet etmiş, alâmeti baki kâlm^şlifv^ğef İ>ir tevcIKe görΐ de. Cenalvı

Hak, o kâfirleri kıyamet gününde pek çirkin bir alâmetle haşredecektir ki, onunla şâir kâfirlerden ayrıca bilinecek, teşhîr edilmiş olacaktır.

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾
وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ
كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ
عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا
لَضَالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا
تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى
بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَى رَبُّنَا
أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَلِكَ الْعَذَابُ
وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

MEALI ALISI

(17) : Şüphe yok ki: Biz bunları da belâya uğrattık, nasıl ki: Bostan sahiplerini belâya uğratmıştık, o vakit ki: Onlar yemin etmişlerdi ki: Sabahleyin erkenden elbette o bostandaki mahsulâtı döşüreceklerdi.

(18) : Bir istisnada da bulunmuyorlardı.

(19) : Derken onlar, uykuda oldukları hâlde o bostanın üzerine Rab'bin tarafından bir dolaşan —beliyye— dolaşıverdi.

(20) : Artık o -bostan- yanarak simsiyah kesilmiş gibi bir hâlde sabahladı.

(21) : Derken sabahladıkları vakit birbirlerine seslendiler.

(22) : Eğer kesip düşürecek iseniz -bostanınıza* sabahleyin erken varınız.

(23) : Artık aralarında gizlice söyleşerek gidiverdiler.

(24) : Sakın bugün aranızda bir yoksul o bostana girivermesin: -diyorlardı-.

(25) : Ye -yoksulları- men'e kaadir oldukları hâlde erkenden gidiverdiler.

(26) : Vaktaki: O bostanlarını -o hâlde» gördüler, dediler ki: Şüphe yok bizler elbette sapık kimseleriz.

(27) : Hayır, biz mahrum kimseleriz.

(28) : Orta hâlde bulunanları dedi ki: Ben size «teşbih eder olmalı değil misiniz?» demedi mi..

(29) : Dediler ki: Ey Rab'bimiz!. Seni teşbih -tenzih- ederiz, muhakkak ki, biz zâlim kimseler olduk.

(30) : Artık bazıları bazılarına dönerek birbirlerini levme başladılar.

(31) : Dediler ki: yazıklar olsun bizlere. Şüphe yok ki: Biz hadd-i tecavüz etmişler olduk.

(32) : Umulur ki: Rab'bimiz bize ondan daha hayrlısım bedel olarak verir, şüphe yok ki: Biz teveccüh edip Rab'bimizin afvını reca edenleriz.

(33) : İşte azap, böylecedir ve muhakkak ki, ahiret azabı daha büyüktür, eğer bilecek olsalar idi.

İ Z A H

(17) : Bu mübarek âyetler, Mekke-i Mükerreme'deki münkirlerin bir imtihan devresine tâbi tutulmuş olduklarını bildiriyor. Vaktîle böyle bir imtihana tâbi tutulmuş olan bir bostan sahiplerinin ahvâlini bir vesîle-i intibah olmak üzere hikâye buyuruyor. O bostan sahiplerinin gösterdikleri bir cimrilik ve kendilerine yapılmış olan bir tavsiyeyi kabul etmemiş olmaları neticesinde bostanlarının yanıp yakıldığını, ondan istifade edemediklerini ihtar ediyor. Bu hâile üzenine o bostan sahiplerinin peşimanlık gösterdiklerini, tevbekâr olup afv-ı ilâ-

hî'ye iltica ettiklerini ve daha büyük nimetlere nail olacaklarını Cenab-ı Hak'-tan ümid ederek ye'se kapılmamış bulunduklarını beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: (Şüphe yok) Vakî bir hakikattir (ki, bunları da) Mekke-i Mükerreme ahalisini de vaktîle (belâya uğrattık) onların haklarında da lihikmetin bir imtihan, bir tecrübe muamelesi yapılmış oldu. Bir zaman servet ve samana mâlik iken bilâhara küfrleri yüzünden Resûl-i Ekrem'in bedduasına uğradılar, yurtlarında şiddetli bir kaht ve gılâ yüz gösterdi, nail oldukları nimetlerin şükrünü ifâ etmedikleri için bilâhara öyle bir ihtiyaca hedef oldular. Artık nadim ve peşiman olmalı değil mi idiler?, (nasıl ki:) Vaktîle büyük bir bağ ve (bostan sahiplerini) de (belâya uğratmıştık.) onlar da bir imtihana tâbi tutulmuşlardı. Çünkü onlar da Hakk-ı ilâhî'ye riayet etmemişlerdi, mallarının zekâtını fakirlere vermekten kaçınmışlardı, nail oldukları nimetlerin şükrünü ifâya koşmamışlardı. (O vakit ki: Onlar) O bostan sahipleri (yemin etmişlerdi ki: Sabahleyin erkenden elbette o bostandaki mahsulâtı düşüreceklerdi.) ekinlerini biçeceklerine ve ağaçlardaki meyveleri, hurmaları toplayacaklarına dair yemîn etmişlerdi. Bu mahsulâtı fakirler görmeden elde etmiş bulunacaklarına ait kat'î bir kararda bulunmuşlardı.

Rivayete nazaran bu bostan, Yemen diyarında San'adan iki fersahlık bir mesafede bulunmuştu. İlk sahibi sâlih bir zât idi, bu bostanın mahsulâtından yoksullara bir çok şeyler bırakırdı. Vakta ki: Kendisi vefat etti, oğulları babalarına muhalif bir harekette bulundular. «Eğer babamız gibi biz de mahsulâttan fakirlere bir şeyler bırakırsak biz ihtiyaç içinde kalırız, binaenaleyh biz mahsûlâtımızı erkenden toplıyalım ki: Yoksullar, bundan haberdar olup gemlesinler» demişler ve bu kararlarını yemîn ile tekit etmişlerdi.

«Belva» belâ, zahmet, tecrübe, mütenevvî belâ ve âfet ile imtihan manasınadır. «Serm» de kesmek demektir.

(18) : Bu bostan sahipleri, mahsûlâtı toplayacaklarına dâir yemîn ediyorlardı, fakat (bir istisnada da bulunmuyorlardı) Yâni :tnşaallah demiyorlardı. Şüphe yok ki: Cenab-ı Hak dilemedikçe hiç bir kimse bir şey yapamaz, bir şeye muvaffak olamaz. Bütün muvaffakıyyetleri Allâh-ü Tealâ'dan niyaz etmelidir. Takdir-i üâhî'nin de nasıl tecellî edeceğini bilemediğimiz için yapmak istediklerimiz şeyler hakkmda «Allâh-ü Tealâ dilerse yapacağız» demelidir. Kat'î surette yemîn eder de sonra o şeyi yapamaz isek günahkâr oluruz, keffaret-i yemînde bulunmamız icabeder. Gayr-i meş'rû bir şeyi yapmak için yemîn etmek ise asla caiz değildir, cezayı müsterzimdir.

(19) : İşte o bostan sahipleri böyle bir ihtiyatsızlıkta bulunmuşlardı. (Derken onlar, uykuda oldukları hâlde, o bostanın üzerine Rab'bin tarafından bir dolaşan) bir beüyye, bir saika (dolaşıverdi) yâni: Mühlik ve muhit bir azab, bir âteş, o bostanı sarıverdi, sahipleri ise uykuya dalmış, gaflet içinde bulunmuşlardı.

(20) : (Artık) O bostan, o saikanın tesirile (yanarak simsiyah kesilmiş gibi bir hâlde sabahladı.) kapkaranlık bir geceye dönmüş oldu ,veyahut, onun bütün semereleri, mahsulâtı karanlık bir gece gibi bir duruma düştü. «Harîm» pek karanlık bir gece demektir.

(21) : O vaziyetten haberdar olmayan bostan sahipleri (Derken sabahladıkları vakit birbirlerine seslendiler.) Haydi koşunuz, gidelim, diye söylendiler.

(22) : Ve dediler ki: Ey arkadaşlar!. (Eğer kesip düşürecek iseniz) Bostanın mahsulâtını toplayıp elde etmek istiyor iseniz, bostanınıza (sabahleyin erken varınız) kimse görmeden mahsûlâtı elde etmiş olunuz.

«Sarm» kesmek «Sarim» de kesici, meyveleri kesip döşürücü demektir.

(23) : Artık o bostan sahipleri, yoksullar doymasınlar diye (Aralarında gizlice söyleşerek) müşaverede bulunarak (gidiverdiler.) bostanları taraf ma yöneldiler, yürüdüler.

(24) : Ve bostan sahipleri birbirine hitaben (Sakın bugün aranızda bir yoksul o bostana girivermesin) ona bir şey vermek vaziyetinde[1] kalmayalım, diyorlardı.

(25) : (Ve) Bu cimri şahıslar, yoksulları (men'e kaadir olduktan hâlde) o bostana (erkenden giriverdiler.) yahut, o yoksulları men'e karar verip bostandan istifadeye kaadir olduklarını zannederek bostan tarafına yönelip gittiler.

«Hard» men'etmek, kasdetmek manasınadır» menedene de «Harid» denilir.

(26) : (Vakta iki:) Gidip (O bostanları) öyle yanmış, mahvolmuş, bir hâlde (gördüler) şüpheye düştüler, onun kendi bostanları olup olmadığında tereddüt gösterdiler, (dediler ki: Şüphe yok bizler elbette sapık kimseleriz.) yanlı? yola gitmiş bulunuyoruz. Bu, bizim bostanımız olmayacak.

(27) : (Hayır) Biz sapık değiliz, yanlış yola gelmiş bulunmuyoruz (biz mahrum kimseleriz.) biraz düşünerek kendilerinin ne kadar harisâne harekette bulunmuş olduklarını anladılar, yoksulları men'e çalışmış olmalarının cezasına uğradıklarının farkına vardılar, dzhar-ı nedamete bağladılar. Hayfa ki: Artık bu nedamet, kendilerine bir fâide verecek değildi.

(28) : (Orta hâlde bulunanları) Yâni: Kardeşleri arasında yaşça veya rey ve tedbirce mutavassıt derecede bulunan zat (dedi ki: Ben size teşbih eder olmalı değil misiniz demedi mi?.) Yâni: Allâh-ü Tealâ'yı tesbîh ve takdise, onun nimetlerine karşı teşekküre çalışarak fakirlerin haklarını ödeyiniz, tâ İd: Hakkınızda niam-i ilâhîyye tevâli etsin diye tavsiyede bulunmadım mı?. Neden siz bu tavsiyeme riayet etmediniz?.

(29) : Artık hepsi de kusurlarını anlamış oldular, itirafa bağladılar, (Dedi-

ler ki: Ey Rab'bimiz..) Ey bizi yaratan, besleyen, hakkımızda nimetleri pek çok olan kerîm mabudumuz!, (seni teşbih) Tenzih (ederiz) bizi afvet (muhakkak ki, biz zâlim kimseler olduk.) Nefsimize gadrettik, cimrilik gösterdik, fakirleri mahrum bırakmanın cezasına uğradık.

(30) : (Artık bâzıları, bâzılarına dönerek) Vâki olan kusuru birbirine atfederek (birbirlerini levme başladılar.) yaptıkları şeyin ne kadar gayr-i muvafık olduğunu anlamış bulundular.

(31) : Hepsi de peşiman olarak (Dediler ki: Yazıklar olsun bizlere) biz cezaya müstahİk bulunmuş olduk (şüphe yok ki, biz hadd-i tecavüz etmişler olduk.) Haahk-ı Kerîm'in nimetlerine şükrü terkettik, fakirlere yardımda bulunmamız hakkındaki emr-i ilâhîye muhalefette bulunduk, bu ne büyük bir kusur..

(32) : Evet.. O zatlar, kusurlarını bilip itiraf ettiler, sonra da tevbekâr olarak afv-ı ilâhîye ilticaya başladılar ve şöyle dediler: (Umulur ki,) Eltaf-ı ilâhîye'den memuldur ki: (Rab'bimiz bize ondan) o yanıp mahvolan bostanımızdan (daha hayrlısını bedel olarak verir.) yine maişetimizi temin ederiz, daha müreffeh bir hâlde yaşayabiliriz. (Şüphe yok ki: Biz teveccüh edip Rab'bimizin afvını reca edenleriz.) O kerîm Haalıkımıza iltica ederiz, o bizi lütfen afv ve setreder, bizi yine nimetlere nail buyurur.

Mücahitden mervîdir ki: Bu zatlar, tevbe etmişler, Allâh-ü Tealâ da onlara daha hayrlı nimetler nasip buyurmuştur. İşte tevbenin feyz ve bereketi..

Binaenaleyh insanlar, kusurlardan hâli olamıyorlar, elverir ki: Kusurlarını bilsinler, daha fırsat elde iken taib ve müstağfir olsunlar, atıfet-i ilâhîye'ye ilticada bulunsunlar.

(33) : <lşte azab böylecedir.) Emr-i ilâhîye muhalefet eden, fakirlerin haklarını vermekten kaçman kimseler, böyle ellerindeki nîmetlerin zevâlile muazzep, muatep olurlar. Ehl-i Mekke'nin kant ve gılâya tutulmuş olmaları da bu kabildendir. (Ve muhakkak ki: Ahiret azabı daha büyüktür.) Artık dinî vazifelerini ifâ etmeyenlerin, Peygamber-d Zîşan'ı inkâr ederek küfr ve measiyetde devam eyleyenlerin ahiretteki azaplarını düşünmeli, o ne kadar şiddetlidir, o mala değil, cana müteveccihtir ve daha devamlıdır. (Eğer) Münkirler, measiyetlere devam edenler, bu hakikati (bilecek olsalar idi) elbette o pek cahilane hâllerine devam etmezlerdi, tevbekâr olarak selâmet yolunu takibe başlıyorlardı. Binaenaleyh gafletten uyanmalıdır, telâfi-i mâfate çalışılmalıdır ki: Öyle müthiş, ebedî bir ahiret azabından kurtunulabiünsin, ebedî nimetlere, saadetlere nâiliyet nasip olsun.

V.

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ
رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ
كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ
لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ
شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾
يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ
وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

MEALİ ÂLİSİ

(34) : Şüphe yok ki: Müttakîler için Rab'leri indinde naîmı cennetleri vardır.

(35) : Ya miislümanlan o günahkârlar gibi kılar mıyız?.

(36) : Sizin için ne var, nasıl hükmediyorsunuz?.

(37) : Yoksa sizin için bir kitap var da onda mı okuyorsunuz ki:

(38) : Her neyi ihtiyar ederseniz» muhakkak sizin içindir.

(39) : Yoksa sizin için kıyamete kadar üzerimizde yeminler mi vardır ki: Ne hükmeder olursanız sizin içindir.

(40) : Onlara soruver, buna hangisi kefildir?.

(41) : Yoksa **onlar** için **ortaklar mı vardır?. Haydi eğer doğru** sözlü kimseler iseler **o** ortaklarını getiriversinler.

(42) : **O** gün ki, bacaklar **açılır ve secdelere davet olunurlar, artık** muktedir olamıyacaklardır.

(43) : Gözleri kararmış, kendilerini **zillet kaplamış -bulunurlar-. Halbu ki:** Onlar sapa sağlamlar iken bu secdelere davet **olunuyorlardı.**

*

İ Z A H

(34) : Bu mübârek âyetler: Müttakî, Müslim zâtların günahkârlar gibi olmayıp naîm cennetlerine nail olacaklarını tebşir ediyor. Münkirlerin ellerinde Jstinad edecekleri bir kitap, bir vesika ve aynı kanaatte ortaklar olmadığı hâlde nasıl cahilane hükmlerde bulunduklarını beray-i takbih teşhir buyuruyor. Onların dünyadalarken muktedir oldukları hâlde kendilerine emredilen secdelerden kaçınır olduklarını, ahirette ise secdeye kaadir olamayıp zelîl, haip ve haşir bir hâlde bulunacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Şüphe yok)** Kafiyen mukadderdir (ki: **Müttakîler için)** Cenab-ı Hak'tan korkan küfr ve masiyetten kaçınan, dinî vazifelerini ifâya çalışan mü'mînlere mahsus **(Rab'lerinin indinde** naîm cennetleri vardır.) onlar, havf ve hatarden âri, hâlis nimetleri hâvî birer feyz ve inşirah mahalli olan ebedî bahçelere, bağlara, bostanlara nail olacaklardır.

(35) : Evet: Mabûd-i Kerîm Hazretleri buyuruyor ki: **(Yâ Müslümanları)** Öyle müttakî, mü'mîn zatları (o **günahkârlar)** ö measiyetlere dalmış, münkir şahıslar **(gibi kılar mıyız?)** elbette ki: Kılmayız. Bu beyan-ı ilâhî, kâfirleri reddetmektedir.

Mükatil diyor ki: (34) üncü âyet-i kerîme nazil olunca Mekke-i Mükerreme'deki, kâfirler, Müslümanlara demişler ki: Allâh, bizi dünyada size tefdil etti. Yâni: Bize daha ziyade servet, kuvvet verdi. Artık şüphe yok ki: Bizi ahirette de size tefdil kılar, eğer tefdil hâsıl olmasa da müsavattan az da olmaz ya?. İşte onların bu iddiasını red için işbu âyetler, nazil olmuştur.

(36) : Evet.. Onları red için buyuruluyor ki: Ey münkirler!. Ey Fâsikler!. (Sizin **için ne** var?) Neye istinad ediyorsunuz ki, öyle fasit bir reyde, akla münafî bir iddiada bulunuyorsunuz... Sizi bu pek yanlış fikre sevkeden nedir?. **(Nasıl hükmediyorsunuz?)** Sizi böyle bir hükme hangi kuruntunuz sevketmiş oluyor?. Bu ne kadar cahilane bir hükm..

(37) : (Yoksa) Ey münkir şahıslar!. **(Sizin için)** Gökten inmiş **(bir kitap varda, onda mı okuyorsunuz ki?)** aranızda tedavül eden öyle ulvî bir kitapta yazılmış mı bulunuyor ki:

(38) : Siz **(Her neyi ihtiyar ederseniz)** arzunuza neyi muvafık görür-iseniz **(muhakkak)** o iltizam ettiğiniz şey **(sizin içindir.)** o şey sizin emrinize müfevvezedir. siz ahirette de istediğiniz nimetlere kavuşacaksınız, böyle mi yazılı bulunuyor?. Ne vâhî bir iddia..

(39) : Yoksa ey münkirler!. **(Sizin için kıyamete kadar üzerimizde yeminler mi vardır ki,)** Biz size karşı ahiret gününe kadar öyle bir teahhütte mi bulunduk ki: Siz **(ne hükmeder olursanız sizin içindir.)** nelere temayül ederseniz, nelere karşı istihada bulunur iseniz onlar size verilecektir, siz böyle bir aht ve aman iddiasında mı bulunuyorsunuz?. Bu ne cür'et..

(40) : Ey Resûl-i Âlişan!. **(Onlara)** öyle kuru bir iddiada bulunan münkirlere **(soruver, buna)** bu iddia ettikleri şeye **(hangisi kefildir)** bunu içlerinden hangisi zamindir, bu iddialarını içlerinden hangisi tenfiz edebilecektir?. Bu ne mümkün..

(41) : **(Yoksa onlar için)** Öyle vâhî iddiada bulunan münkirler için **(ortaklar mı vardır?)** Onların o rey ve iddialarına nâsdan kimler iştirak ediyorlar?. Onları kimler muvafık görüyorlar?. **(Haydi eğer doğru sözlü kimseler iseler)** İddialarında sâdık bulunuyorlarsa **(o ortaklarını getiriversiuler.)** elbette ki, onların o bâtıl iddialarına, kuruntularına ukalâdan olan, güzelce tefekküre muvaffak bulunan hiç bir kimse, iştirak etmez, ehl-i îman ile ehl-i küfrün ahirette müsavî olacaklarına asla kaail olamaz.

(42) : Haydi o münkirler, eğer var ise ortaklarını getiriversinler **(O gün ki: Bacaklar açılır)** fevkalâde vaziyetler vücude gelir, nice hakikatler münkeşif olur **(ve secdelere dâvet olunurlar)** o dünyada iken secdeyi, Ceriab-ı Hak'ka ibadeti terketmiş olan münkirlere ahirette kendilerine bir tevbîh olmak üzere secde etmeleri teklif olunur, fakat onlar, bu şereften ebediyen mahrumdurlar, **(artık)** secde etmeğe **(muktedir olamayacaklardır.)** bu mahrumiyetleri onların hasret ve nedametlerini kat kat arttıracaktır, dünyadaki isyanlarının cezasına kavuşmuş olacaklardır.

(43) : Evet.. O kâfirler, o ahiret âleminde **(Gözleri kararmış, kendilerini zillet kaplamış)** bir hâlde secdeye davet olunmuş bulunurlar. Dünyadaki mütekebbirâne hallerinin aksile ıkabe tutulmuş olurlar. **(Halbu ki, onlar)** Dünyadalarken **(sapa sağlamlar iken bu secdelere davet olunuyorlardı.)** onlar ise muktedir oldukları hâlde böyle ulvî bir vazifeyi ubudiyeti ifâdan kaçınmışlar idi. Onlar; namaz gibi, niyaz gibi ubudiyet vazifelerine riayet etmeli değil mi idiler?. Nail oldukları sıhhat ve nimetin şükrünü ifâya çalışmalı değil mi idiler?. Hayfa ki: Artık onlar için fırsat fevt olmuştur.

Deniliyor ki: Yevm-i ahirette Rabbül'âlemîn Hazretleri tecellî buyurur, bütün mü'mînler secdeye kapanırlar, kâfirlerden, münafıklardan **hiç biri** ise,

secde etmeye kaadir olamıyacaktır. Artık her âkil insan için lâzımdır ki: Daha dünyada iken uhdesine düşen ubudiyet vazifelerini güzelce ifâya çalışsın, ta ki: Ahirette selâmet ve saadete ersin ebedî hüsrana mâruz kalacak olan bir *gü*ruha iltihak etmiş bulunmasın.

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾
أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ
فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ
إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ
بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾
وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا
الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

İ Z A H

(44) : Artık bu kelâmı tekzîb edenleri bana bırak, onları bilmedikleri bir taraftan derece derece -—azaba— yaklaştıracağızdır.

(45) ; Ve onlar için bir mühlet veririm[1], şüphe yok ki, benim fendim sağlamdır.

(46) : Yoksa onlardan bir ücret mi istiyorsun da, artık onlar bir borçtan dolayı ağır bir yük altında mı bulunmuşlardır.

(47) : Yoksa onların yanlarında gayip mi vardır ki: Artık onlar yan veriyorlar?.

(48) : Artık sen Rahibinin hükmüne sabret, o balık sahibi gibi olma, o zaman ki: O gazabe tutulmuş olduğu bir hâlde nida etti.

(49) : Eğer ona Rab'binden bir nimet erişmiş olmasa idi, elbette fezaya metrııt bir hâlde atılmış olacaktı.

(50) : Fakat onu Rab'bi, mümtaz kıldı, artık onu sâlihlerden kılmış oldu.

(51) : Ve az kaldı ki: O kâfir olanlar, o zikri işititkleri zaman seni gözlerile kaydırıversinler ve derler ki: Şüphe yok, O elbette bir mecnundur.

(52) : Halbu ki, o başka değil, âlemler için bir mev'izadır.

İ Z A H

(44) : Bu mübarek âyetler, kendilerinden bir ücret istenilmediği ve yanlarında gaybe ait malûmat bulunmadığı hâlde Kur'an-ı Mübîn'i inkâr edenlerin bir mühlet sonra nasıl bir azaba uğrayacaklarını ihtar ediyor. Resûl-i Ekrem'e sabretmesini emrederek sâlih ve mümtaz bir Peygamber olan Hazret-i Yûnus gibi müteessir olup da, kavminden ayrılmamasına işaret buyuruyor. Asâr-ı Nebevî'deki münkirlerin bütün âlemler için bir mev'iza-d ilahîyye olan Kur'an-ı Mübîn'in âyetlerini işittikleri zaman o kitab-ı ilâhîye karşı nasıl bir vaziyet aldıklarını ve Resûl-i Ekrem'e cinnet isnat ettiklerini beray-i tekbîh teşhir buyurmaktadır.

Şöyle ki: Allâh-ü Tealâ Hazretleri, Peygamber-i Zîşan'ına emr ediyor ki: Ey Resulüm!. (Artık bu kelâmı) Bu Kur'an-ı Mübîn'i (tekzîb edenleri) ona evvelkilerin meselleri diyenleri (bana bırak) onlardan intikam hususunda bana tevekkül et. (Onları bilmedikleri bir taraftan) Bir istidrac olmak üzere (derece derece) azaba (yaklaştıracağızdır.) onların muvâkkat bir zaman için sıhhatleri devam eder ,nîmetleri artar, bununla iftihar ederler, kendilerinin mü'mînler üzerine tefdil edildiklerini zanna düşerler. Halbuki: Bu, onların haklarında binnihaye bir sebeb-i helaktir. Onlar nankörlüklerinin cezasına uğramış olacaklardır. Nitekim Bedr gazvesinde uğramış oldular. Bu beyan-ı ilâhî, Resûl-i Ekrem hakkında bir tesliyeti hâvidir, müşrikler için de bir tehdittir.

«îstidrac» derece derece arttırmak, bir kimseyi bir iptilâ olmak üzere arzusuna kavuşturmak demektir. Bir şahsı lâyık olmadığı hâlde zengin kılmak gibi.

(45) : (Ve onlar için bir mühlet veririm) Onları derhâl helak etmem, onlar yaşadıkça günahları artar, daha ziyade azaba müstahik olmuş olurlar, (şüphe

yok ki: Benim fendim) Yâni: Onlara zahiren ihsânda bulunur olmam, sonra da onları nankörlükleri sebebile ahz edivermem (sağlamdır.) pek kavidir. Ona kimse mâni olamaz, artık onlar, bu âkıbete hazırlansınlar.

«İmlâ» mühlet vermek, müddeti uzatmak demektir.

(46) : (Yoksa) Ey Resûl-i Âlişan!. Sen (onlardan) o münkirlerden onlara yaptığın nasihatler, Hak'ka davetler, hayrhâhane ihtarlar mukabilinde (bir ücret mi istiyorsun da) bir dünyevî men'faat mi bekliyorsun da (artık onlar, bir borçtan) edası icabeden bir şeyden, bir keramet-i mâliyeden (dolayı ağır bir yük altında mı bulunmuşlardır?.) elbette ki: Böyle bir şey de yoktur. Onların o durumları ne kadar acîb!. Mahza rızay-i Hak için yapılan bir dâvetden kaçınıyorlar, haklarında o kadar hayrhâh olan bir Peygamber-i Âlikdir'i tekzibe cür'-et gösteriyorlar.

«Megrem» edâsı vacib ve lâzım olan şey, bir malî borç demektir.

«Müskalûn» da ağır yükleri yüklenmekle mükellef kimseler manâsmadıı.

(47) : (Yoksa onların) O münkir şahısların (yanlarında gayib mi vardır ki:) lavh-i mahfuz mu mevcuttur ki: Veya onlar mügayyebate mi vâkıf kimselerdirkü: (artık onlar yazıveriyorlar?.) Kendi iddialarını isbat edecek hüccetleri, delilleri oradan mı alarak ilâna çalışıyorlar?. Bir Peygamber-i Zîşan'ın-verdiği malûmattan kendilerini nasıl müstağni görebiliyorlar?. Heyhat.. Bu ne mümkün..

(48) : (Artık sen) Ey Resûl-i Kibriya!. (Rab'bin hükmüne sabret.) Senin ve o münkirlerin hakkınızda tecellî edecek olan kazaya, hükm-i ilâhîye intizar-da bulun, sen vazîfe-i risaletini ifâya devam et (O balık sahibi) Yûnus İbn-A Metta /(gibi olma, o zaman ki: O) Hazret-i Yûnus (gazebe tutulmuş olduğu bir hâlde nida etti) balığın karnında karanlıklar içinde kalarak niyaza başladı. Yârabbü. Senden başka ilâh yoktur, seni takdîs ederim, şüphe yok ki: Ben zâlimlerden oldum, diyerek afv-ı ilâhî'yi temennîde bulundu.

«Mekzum» gazb ile, gayz ile dolmuş kimse demektir. • Hazret-i Yûnus için Sûre-i Enbiyâ'nın (87 ve 88) inci âyetlerinin tefsirine de müracaat..

(49) : (Eğer ona) O mübarek Yûnus Peygambere (Rab'binden bir nimet erişmiş olmasa idi) Cenab-ı Hak; onu tevbeye muvaffak buyurmasa idi (elbette) balığın karnından (fezaya) ağaçlardan, otlardan hâli, geniş bir sahraya (metrut) her hayrdan mahrum veya günahından dolayı melâmete giriftar (bir hâlde atılmış olacaktı.) Çünkü: Daha müsaede-i ilâhiyye'yi telâkki etmeden kavminin arasından çıkıp gitmesi, vazîfe-i nübüvvetinin ifâsına mâni teşkil etmiş bulunuyordu. «Ara» çok geniş, hâilden halî, boş yer demektir. <Mezmum»da zem ve taan olunmuş, sena ve kerametten mahrum bulunmuş demektir.

(50) : (Fakat onu) O muhterem Peygamberi (Rab'bi) kerîm olan mabudu

(mümtaz kıldı) vazîfe-i nübüvveti ifâ için ihtiyar ve întihab buyurdu **(artık onu sâlihlerden kılmış oldu)** onu son derece salâh-ı hâl sahipleri olan zümre-i enbiya'da ibkâ buyurdu. Yüzbin veya daha ziyâde nüfustan müteşekkil bir cemiyet-i din-i ilâhîye davet için gönderildi, o da artık sabrederek vazîfe-i nübüvvetini ifâya devam etti. İşte sabrın sonu selâmettir, inayet-i ilâhîye'ye mazhariyettir.

«İctiba» istifa, ihtiyar, intihap, seçmek ve seçilmek manasınadır.

(51) : (Ve) Ey Haternül'mürselîn!. **(Az kaldı ki:)** Senin zamanındaki **(o kâfir olanlar) o** islâmiyet düşmanları **(o zikri işittikleri zaman)** Kur'an-ı hakikat beyânın âyetlerini diledikleri vakit, pek şiddetli olan adavetlerinden dolayı (seni **gözlerile kaydınversinler.)** çıkası gözlerile seni yer yüzüne düşürüversinler. Sana o kadar düşmanâne bir nazarla baktılar, sana isabet-d aynde bulunacak gibi bir vaziyet aldılar (ve) **o** hâin dinsizler, kemâl-i cehaletlerinden dolayı **(derler ki: Şüphe** yok **O)** Peygamberlik iddiasında bulunan **(elbette bir mecnundur.)** çünkü o Kur'an âyetleri diye bir şeyler okuyor, bize bilmediğimiz hayretfezâ şeyleri haber geriyor.

«İzlak» bir şeyi yerinden ayırmak, kaydırmak, izâle etmek manasınadır.

(52) : Allâh-ü Tealâ Hazretleri ise o münkirleri şöylece red buyuruyor: **(Halbu ki: O)** Kıraat olan Kur'an-ı Hikmet beyan **(başka değil, âlemler için bir mev'izadır.)** bir nice hakikatleri, fâideleri camidir, bütün ins ve cin için bir rehber-i selâmet ve hidayettir. Artık öyle bir kitab-ı hakayık beyanı tebliğ eden bir zatı meali sıfata nasıl cinnet isnad edilebilir?. Bütün mükellef kimseler için elzemdir ki: O kitab-ı ilâhî'nin ahkam-i âliyesine riayet etsinler, onu tebliğ eden zâtın fevkalâde âkîl, hayrhâh bir Peygamber-i Âlikadr olduğunu tasdik ederek onun gösterdiği tariki takib etsinler, ebedî bir selâmet ve saadete namizet bulunsunlar. Ve minallâhit'tevfîk.

EL-HAKKA SÛRESİ

Bu sûre ile kendisinden evvelki Kalem sûresi arasında büyük bir münase-muştur. Elliiki âyet-i kerîme'yi muhtevîdir. Hakka'nm, yâni: Subutu kat'î, Vacibetül'vuku olan saatin, pek fehamet-i şânı hâiz olan kıyamet gününün azametine işaret buyurduğu için kendisine böyle «Elhakka» ünvâm verilmiştir.

Bu sûre ile kendisinden evvelki Kalem Sûresi arasında büyük bir münasebet vardır. Şöyle ki: Sûre-i Kalem'de kıyamet mücmelen beyan olunmuş, Kur'-an-ı Mübîn'in bir kitab-ı ilâhî, bir meviza-i sübhaniye olduğu bildirilmiş, onu inkâr edenlerin bâtıl iddiaları reddedilmiştir. Bu Elhakka sûresinde ise, kıyametin ahvâli tef sil edilmişi Peygamberlerini tekzîb eden eski kavimlerin nasıl felâketlere uğratılmış oldukları bildirilerek asr-ı Nebevî'deki münkirlere birer ibret numunesi gösterilmiş, Resûl-i Ekrem'e de tesliyetbahş olunmuştur.

Bu sûre-i mübarekenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Peygamberlerini inkâr eden eski kavimlerin nasıl helak olmuş olduklarını beyan.

(2) : Dünyadaki inkârlarının cezası olarak asıl ahirette ne kadar fena muazzeb olacaklarını ihtar.

(3) : Kur'an-ı Azîm'in vahy-i ilâhîye müstenîd bir meviza-i celîle olup bir şairin veya bir kâhinin sözü olmadığını tasrih.

(4) : Kur'an-ı Mübîn'in şek ve şüpheden müberrâ bir hakikat-i mahza olduğunu beyan ve onu inzal ve ihsan buyunnuş olan Allâh-ü Teala'yı takdîs ve tenzîhe devam edilmesini emr ve tenbîh.

*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَاقَّةُ ۝١ مَا الْحَاقَّةُ ۝٢ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ ۝٣ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ۝٤ فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ۝٥
وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۝٦ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ
لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ
نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ۝٧ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ۝٨

MEÂLİ ÂLİSİ

(1) : O zuhura geleceği muhakkak olan.

(2) : Nedir o zuhura geleceği muhakkak olan?.

(3) : Ve o zuhura geleceği muhakkak olan şeyi: —yâni kıyameti— sana ne şey bildirdi?.

(4) : Semut ve Ad kavimleri, o korkunç vakayı —yâni: kıyameti— yalan saymıştı.

(5) : Artık Semud —kavmi— hadden aşın bir hâdise ile helâk edildiler.

(6) : Ad —kavmi— ise onlarda son derece kuvvetli bîr rüzgâr ile helâk edildiler.

(7) : —Cenab-ı Hak— onu —o rüzgârı— yedi gece ve sekiz gün ardı ardına onların üzerilerine musallat etti. (Artık o kavmi görürsün ki, onlar sanki içleri bomboş hurma kökleri gibi imiş, yere yıkılmışlardır.

(8) : İmdi onlar için geriye kalmış —bir fert— görebilir misin?.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler kıyametin vukuu muhakkak ve pek şiddetli bir mahalli azab olduğunu ihtar ediyor. O ebedî Darül'cezayı inkâr etmiş olan Semud ve Âd kavminin daha dünyadalarken ne müthiş felâketlere uğratılmış, mahv ve münderis bulunmuş olduklarını enzar-ı intibaha vaz'etmektedir. Şöyle ki: Allâh-ü Tealâ, kıyamet gününün fahamet-i' sânına ve pek korkunç ahvâline işaret için buyuruyor ki: (O zuhura geleceği muhakkak olan..) o pek müthiş bir mukadder saat bulunan..

(2) : (Nedir o zuhura geleceği muhakkak olan?) O pek şiddetli olup nihayet saha-i müşahedeye çıkacak bulunan..

(3) : (Ve) Ey Resûl-i Zîşan'ım!. (O zuhura geleceği muhakkak olan şeyi) O kıyamet âlemini, o harikulâde muazzam olan bâs ve neşr, hisap ve kitap, sevap ve ıkab zamanını (sana ne şey bildirdi?) onun tafsilâtına vukuf, beşeriyetin daire-i ilminden hariçtir. Onun künhüne hiçbir kimse tamamen vâkıf değildir. Vakıa Resûl-i Ekrem, kıyametin vukuuna, onun çok müthiş ahvâline vahy4 ilâhî sayesinde vâkıf ise de bütün künhüne vukuf, bu dünyada hiç bir kimse için kaabil değildir. Onlar göz ile görülmedikçe bitarikil'ihata bilinmiş olamazlar. Fakat bunun muhakkakulVuku olduğunu Cenab-ı Hak haber vermektedir. Beşeriyetin vazifesi de bunu Hak Tealâ'nın haber verdiği veçhile bilip tasdik etmekten ibarettir.

(4) : (Semud ve Âd) Kavimleri ise (o korkunç vak'ayı) o şiddetli hâileyi, bütün dağların, ağaçların, yıldızların parçalanarak darmadağın olacağı günü, yâni: Yevm-i Kıyameti (yalan saymıştı.) Peygamberlerinin bunlara dair verdikleri haberleri tekzîb etmiş, kıyametin vukuuna kaail olmamışlardı.

«Karia» Korku ile nâsin kalblerini koparan, dünyayı alt üst eden şiddetli kıyamet günü demektir.

(5) : (Artık Semud) Kavmi, beldeleri Arabistan'da Kureyş taifesine en yakın bulunan* o münkirler, (hadden aşırı bir hâdise ile) şiddette hadd-i tecavüz eden bir sayha ile (helak edildiler) saikay-ı hâvi bir zelzele ile mahvolup inkârlarının cezasına kavuştular.

(6) : (Âd) Kavmi (ise onlar da son derece kuvvetli) şiddetli, mühlik gürül-

tülü (bir rüzgâr ile helak edildiler.) Kendilerini o felâketten kurtarmaya asla kaadir olamadılar.

«Tagiyc» şiddet ve kuvvetçe hadd-i tecavüz eden vakıa demektin «Atiye» de kuvvet ve şiddetin müntehasına kavuşmuş olan hâdiseden ibarettir.

(7) : Cenab-ı Hak (Onu) o mühlik rüzgârı (yedi gece ve sekiz gün) hiç kesilmeksizin (ardı ardına onların üzerlerine musallat etti) onları tamamen mahv ve perişan ediverdi. Bu günlere «Eyyam-ı Acüz» bunların soğuğuna da «Berd-i Acüz» denilir ki: Kışın son günleri demektir. (Artık, o kavmi görürsün ki,) yâni: Onları uğradıkları felâket zamanında görmüş olsa idin sanırdın ki: (onlar sanki içleri) yenilmiş (bomboş hurma kökleri gibi imiş) hepsi de mahvolmuş, ne kendilerinden ve ne de nesillerinden kimse kalmamış bir hâlde (yere yıkılmışlardır.) harabezare dönmüş olan yurtlarından, hanelerinden başka bir şey kalmamıştır.

«Husûm» birbirine tâbi şeyler demektir. Müfredi «Hasimdir», «Hasm» ise kesmek, kökünden koparmak atmak manasınadır. «Sar'a» meyyit mânâsma olan «Sari'»in cem'îdir. «Acaz» da acüzün cem'i olup adıllar, kökler-demektir. «Haviye» de içerisi bomboş olan şeydir.

(8) : (İmdi onlar için) O helake uğramış kavme ait (geriye kalmış) bir fert (görebilir misin?) ne mümkün hepsi de helak olmuş, inkârlarının cezasına kavuşmuşlardır. İşte bu gibi dinsizlikleri yüzünden helâke uğramış olan kavimlerin ahvâl-i tarihiyesinden ibret alınmalıdır.

«Eğer gidince dahli yoksa da derpiş eder akıl»

«Cihanda hâdisatın her biri birgüne ibrettir.»

*

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ
وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً
رَابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ
تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ
﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ
وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾
وَالْمَلَكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾

MEÂLt ÂLÎSİ

(9) : Fir'avun da ve ondan evvelkiler de ve inkılâbata uğrayanlar da o büyük suçu —meydana— getirdi.

(10) : Rab'lerinin Peygamberine, isyan ettiler. Artık —Cenab-ı Hak— onları pek şiddetli bir yakalamakla yakaladı.

(11) : Şüphe yok ki, su taştığı zaman sizi o akan gemiye biz yükledik.

(12): Onu —o necatı— sizin için bir ibret kılmamız için ve hıfzeden kulak ların onu anlamaları için —öyle yaptık—.

(13) : Vaktaki: Sûr'e bir üfürülme ile üfürülmüş olur.

(14) : Ye yer ve dağlar yerlerinden kaldırılmış ve birbirine bir çarpışla çarpmış, darmadağın olmuş bulunur.

(15) : İşte o günde o kıyamet yukuaı gelmiş olur.

(16) : Ve gökyanlmıştır, artık o, o günde pek zaittir.

(17) : Ve melek—zümresi— onun çevresindedir ve Rab'bin arşını başları üzerinde sekiz melek yüklenir.

İ Z A H

(9) : Bu mübarek âyetler de kıyameti inkâr etmiş olan diğer kâfirlerin uğradıkları felâketleri bildiriyor. Fir'avun ile kendisine tâbi olanların gark ile, Lût kavminin şiddetli zelzele ile, Nûh kavminin de tufan ile helak olduklarına işaret ediyor. Artık nihayet kıyamet vukuunda yerin, dağların ve göğün ne hâle geleceklerini, meleklerin de neleri hâmil bulunacaklarını tafsilen ihtar buyuruyor. Şöyle ki: **(Fhr'avun da)** O münkir, rübûbiyet iddiasında bulunan kâfir hükümdar da **(ve ondan evvelkiler de)** Nûh ve Semud kavmi gibi Peygamberlerini tekzîb edenler de (ve **inkitâbata uğrayanlar** da*) Mütefikât denilen karyeleri ait üst olup ahalisi helak olan Lût kavmi de **(o büyük suçu)** kıyameti tekzîb gibi, vahdaniyet-i ilâhîye'yi, inkâr gibi gayr-i ahlâkî hâllere cür'et gibi bir cinayeti irtikâb edip meydana **(getirdi)** onlar da bu gibi denaetJere müptelâ olmuş, nihayet belâlarını bulmuşlardı.

«Hatie» Hataya mukarin fiillerdir ki, insanı en çirkin şeylere sevkeder.

(10) : Şu hâlleri bildirilen şahıslar, kavimler **(Rab'lerinin Peygamberine isyan ettiler)** o kendilerine gönderilen Peygamberlerin enirlerine itaatte bulunmadılar, onlara muhalefetten ayrılmadılar. **(Artık)** Cenab-ı Hak'ta **(onları pek şiddetli bir yakalamakla yakaladı)** hepsini de helak etti, onları kendi fena hareketlerinin cezasına kavuşturdu.

«Rabiye» ziyadece şiddetli demektir.

(11) : Ve ey mü'mînler!. Siz şunu düşünerek vazife-i şükranı ifâya devam ediniz **(Şüphe yok ki, sn taştığı zaman)** muazzam bir tufan zuhura gelüp her tarafı sular kapladığı vakit (sizi) abâ ve ecdadınızın sulblerinde olduğunuz hâlde **(o akan** gemiye) Hazret-i Nuh'un emr-i ilâhî ile yaptığı ve Tufanın dalgaları arasında kemâl-i emniyet ile ceryan edip durmuş bulunduğu Sefine-i fevkaladeye **(biz yükledik)** mü'mîn olanları tufandan kurtararak saha-i selâmete erdirdik. İşte bu da îmanın, Peygambere itaatin bir mükâfatı olarak zuhura gelmişti.

(12) : Evet.. **(Onu)** Öyle mü'mînleri necata erdirmeyi **(sizin için bir ibret kumamız için)** vücude getirdik, kâfirleri ise sulara gargederek sonrakiler için bir vesile-i intibah kıldık. Tâ ki: Haahk-ı Azîm'inizin kemâl-i kudretine, azamet-i kahr ve tenkiline ve vusat-i rahmetine bununla da istidlalde bulunasınız. **(Ve)** Bir de **(hıfzeden kulakların)** kendileri için fâidebahş olacak şeyleri dinleyip onlardan nıüstefîd olacak kabiliyette bulunan kulak sahipleri de **(onu) o** mü'mînlerin necata erdirdiğini, kâfirlerin de gark olup gittiğini **(anlamaları için)** öyle yaptık, vücude getirmiş olduk. Artık her âkil, mütefekkir kimse için lâzımdır ki: Bu gibi pek büyük hâdiselerden birer ders-i ibret alsınlar, **o** helake uğrayanların değil, necata erenlerin yollarını takip etsinler.

«Teiyeha» kelimesi, onu hıfzeden manasınadır. «Veiye» de, hıfzı muvafık olan şeyi işitip de, hıfzeden demektir. «Via» da içine bir şey konularak saklanılan kap manasınadır.

İlâhî akval ve esrar ile hafızalarını tezyin eden, sonra da bunlar ile Allâh'ın kullarını tenvire çalışan mü'mînler, «üzünivaiye» sahipleri demektirler.

(13) : Evet, Cenab-ı Hak her şeye kaadirdir, kâfirlerin azapları, bu dünyada uğradıkları felâketlerden ibaret değildir. Onlar asıl kıyamet günü en müthiş azablara uğrayacaklardır. (Vakta ki,) Bu dünyanın büsbütün harabezare dönmesi için (sûr'e bir üfürülme ile üfürülmüş olur.) İsrafil Aleyhisselâm tarat'ından Nefha-i ûlâ vukua gelir.

(14) : (Ve yer ve dağlar) Zelzeleler ile, rüzgârlar ile veya melekler vasıtasile (yerlerinden kaldırılmış) müthiş bir inkılâba mâruz kalmış (ve) yerdeki dağlar vesaire (birbirine bir çarpışla çarpmış, darmadağın olmuş bulunur.) öyle pek kprkun<rbit hâdise yüz gösterir.

«Dek» urmak, çarpmak, parça parça etmek manasınadır.

(15) : (İşte o günde) O müthiş hâdiselerin zuhuru zamanmda (kıyamet vukua gelmiş olur.) o kâfirlerin inkâr ettikleri yevm-i ceza meydana çıkmış bulunur.

(16) : (Ve) O günün şiddetine bakınız ki: O günde (gök yarılmıştır.) zaif düşmüş, parçalanmıştır, (artık o) Gök kubbesi bile o kadar kuvvet ve metanetine rağmen (o günde) o kıyamet anında (pek zaiftir) artık o müthiş günü düşünerek titremek lâzım gelmez mi?. O günü inkâr edenlerj kendilerini pek büyük bir felâkete namzet kılmış oldukları hâlde bundan hiç haberleri yoktur. Ne kadar şayân-ı teessüf bir hâlet-d ruhiye..

«Vahiye» zaif düşmüş, âciz bulunmuş, yarılmış sukut etmiş demektir..

(17) : (Ve melek) Zümresi (onun) semanın ve bir kavle göre yeryüzünün (çevresindedir.) Yâni: Semâ parçalanınca, semâda bulunan melekler, o parçaların veya yeryüzünün etrafında bulunurlar, etrafa nazar ederler. Bir aralık onlar da terk-i hayat ederler, sonra onları Haalık-ı Azîm Hazretleri tekrar hayata nail buyurur. (Ve) O vakit (Rab'bin arşını başları üzerinde) yahut semânın çevresinde bulunan meleklerin fevkinde olarak (sekiz melek yüklenir) İbn-i Abbas Radiyallat -ü Anh'tan rivayet olunduğuna göre bu sekiz melekten mürad, meleklerden s skiz sınıftır, onların adedini Allâh-ü Tealâ'dan başkası bilmez. Melek ismi ciastir, insan lâfzı gibi bire de, müteaddite de ihtimâli vardır.

Arşın Cenab-ı Hak'ka izafe edilmesi, Kâbe-i Mükerreme'nin Beytullah diye yâdedilmesi gibidir ki: O makamların ınahza manen yüksekliklerine ind-i ilâhî'deki makbuliyetlerine işaret içindir veya, azamet-i ilâhîye'yi hâkimiyet-i

sübhaniyyeyi temsil kabilindendir. Yoksa Kâbe-i Muazzama, hâşâ Cenab-ı Hak'km bir ikametgâhı olmadığı gibi Arşürrahmân da Allâh-ü Tealâ'nın bir makam-ı cülûsü değildir. O Haalık-ı Azîm, kadîmdir, zamana, mekâna ihtiyaçtan münezzehtir. Arşı da, onu hâmil olan melekleri de yaratmış olan ancak Allâh-ü Tealâ Hazretleridir.

Bu meselelerin tafsilâtını ilm-d ilâhîye havale ederiz.

«Erca» etraf, havali, cevanib manasınadır.

*

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ
بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَاقٍ
حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا
دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(18) : O gün arz olunacaksınızdır, sizden hiç bû- gizli şey, gizli kalmaz.

(19) :, Artık ikime ki: Kitabı sağ tarafından verilmiş olur, der ki: Alınız kitabımı okuyunuz.

(20> : Şüphe yok, ben zannetmiştim ki, ben muhakkak hisabıma uğrayacağım.

(21) : İmdi o, hoşnut olduğu bir yaşayıştadır.

(22) : Bir yüksek Cennet içindedir.

(23) : Toplanacak semereleri pek yakındır.

(24) : Afiyetle yiyin ve için. Geçmiş günlerde takdim etmiş olduğunuz şeylerin mükâfatı olarak.

İ Z A H

(18) : Bu mübârek âyetler, bütün insanların kıyamet gününde muhasebeye tâbi olup dünyadaki amellerinin kendilerine bildirileceğini ihtar ediyor. Kitab-i amali sağ taraflarında verilecek olan zatların zevk ve inşirah içinde kalacaklarını ve onların bu muhasebe gününün zuhuruna mu'tekid bulunmuş olduklarını bildiriyor. Artık onların meyveleri pek mebzul olan yüksek bağlar, bostanlar da kemâl-i mahzuziyetle yaşayacaklarını tebşirde bulunuyor. Ve kendilerine dünyadaki amellerinin mükâfatı olmak üzere kemâl-d afiyetle bol bol müteneim olmaları emrolunacağını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey insanlar.. (O gün) O kıyamet zamanında lıisap için Allâh-ü Tealânm huzur-i manevîsine (arzolunacaksıiuzdır.) sizin dünyadaki amellerinizin neticesini size bildirmek için hakkınızda böyle bir muamele yapılacaktır. Artık o gün (sizde hiç bir gizli şey, gizli kalmaz) o gün hiç bir kimseye karşı dünyadaki efal ve etvarınız hafi kalmayarak tezahür eder. Vakıa Allâh-ü Azîmüşşan, kullarının bütün amal ve efkârına tamamen alimdir, kullarını böyle bir muhasebeye tâbi tutması ise adalet-i ilâhîyesinin tecellîsi içindir ve herkesin yaptıklarını teşhir ederek bir mazeret dermeyan etmelerine imkân kalmaması içindir.

019) : (Artık) O hisap neticesinde (kime ki: Kitabı sağ tarafından verilmiş olur) kendisinin erbab-ı necattan olduğunu anlamış bulunur, kemâl-i zevk ve inşirah ile (der ki: Alınız kitabımı okuyunuz) ne kadar medar-ı İbtihac olan bir kitab-ı âmil bulunuyor.

(20) : Şöyle de der: (Şüphe yok, ben zannetmiştim) Daha dünyada iken bilmiş bulunuyorum (ki: 'Ben muhakkak hisabıma uğrayacağım.) her hâlde kıyamet, haktır, hisap ve kitap vardır, işte o kanaatimin neticesi, böyle kolay bir hisap ile eltaf-ı ilâhîye'ye nâiliyetten ibaret bulundu.

(21) : (İmdi o) Kitabı sağ tarafından verilen mes'ut zat (hoşnut) vaziyetinden razı, çok memnun (olduğu bir yaşayıştadır) onun bu nâil olduğu nimet; ebedîdir, her türlü zahmetten, külfetten âridir. Sahibini aleddevam mahzuz, garik-i inşirah edecek bir mahiyettedir.

(22) : Evet.. O mes'ut zat artık (Bir yüksek cennet içindedir.) mekân ve mekânet itibarile pek âlî bir büstan-ı ebediyetkarîn içinde zevkiyâb olup durmaktadır.

(23) : Öyle ki: O cennetin, o bağ ve bahçenin (Toplanacak semereleri pek yakındır) pek lezîz, lâtîf meyveleri kolaylıkla elde edilecek bir vaziyettedir. Sahibi onlardan bol bol yer, mütelezziz olur, inşirahlar içinde yaşar durur.

(24) : Artık o gibi nâil-i felah olan zâtlara taraf-ı ilâhîden en büyük bir iltifat olmak üzere hitap edilerek buyurulur ki: Ey Cennetnişîn kullarım!. Bu cen-

netlerde **(afiyetle)** tîb, lezîz şeylerden ***(yiyin* ve için)** zevkiyâb olun, bütün bu nimetler, size **(geçmiş günlerde)** dünya âleminde **(takdim etmiş olduğunuz şeylerin)** güzel âmellerin, ve taatın **(mükâfatı olarak)** taraf-ı ilâhî'den ihsan buyrulmuştur, ne büyük bir iltifat!. Ne mes'udâne bir yaşayış!. Cenab-ı Hak cümlemize nâsîb buyursun, Amîn.

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾
وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾
مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ
الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ
﴿٣٢﴾ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ
الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا
مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ﴿٣٧﴾

MEALİ ÂLİSİ

(25) : Fakat o kimseye ki, kitabı sol tarafından verilmiş olur, —o da— der ki: Kâşıkt kitabım bana verilmemiş olsa idi.

(26) : Hisabımın da ne olduğunu bilmese idim.

(27) : Kâşiki o —ölüm hayatimi— kesip bitirmiş olsa idi.

(28) : Malum bana bir fâidebahş olmadı.

(29) : Benim saltanatım —mâlikiyetim— benden zail olup gitti.

(30) : —Taraf-ı ilâhîden de denilecektir ki:— Onu tutun da —ellerini boynuna— bağlayın.

(31) : Sonra cehenneme kavuşturun.

(32) : Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan bir zencir içinde olarak onu sevkedin.

(33) : Muhakkak ki, o: Azîm olan Allah'a îman etmez idi.

(34) : Ve yoksullara yemek verilmesine teşvikte bulunmazdı.

(35) : Artık onun için burada bir şefkatli karîb yoktur.

(36) : Ve yemek de yoktur, kanlı irinden olan müstesna.

(37) : Onu ise günahkârlardan başkası yemez.

İ Z A H

(25) : Bu mübarek âyetler de yevm-i kıyamette kitabları sol taraflarından verilecek olan kâfirlerin o zaman ne kadar nedametlerde bulunacaklarım, ne kadar müthiş azaplara tutulacaklarım ihtar ediyor. Onların o dinsizlikleri, merhamet-i insaniyeden mahrumiyetleri sebebîle öyle Cehennem azaplarına müstahik bulunmuş, kendi kötü amellerinin cezasına kavuşmuş olacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Fakat o kimseye) o kâfir olan şahsa (ki; kitabı) sahife-i âmâli (sol tarafından verilmiş olur) o sahifede yazılmış olan pek çirkin amellerini anlamış bulunur. Artık o da kemâl-i teessür ile (der ki, kâşiki kitabım bana verilmemiş olsa idi.) şimdi o kadar çirkin hâllerimden haberdar bulunmasa idim.

(26) : Ve şöyle de temelimde bulunur, kâşiki ben (Hisabımın da ne olduğunu bilmese idim.) onları bilmeden dolayı da ayrıca ruhen muazzep olup durmasa idim.

(27) : Ve yine der ki: (Kâşiki o) Ölüm, dünyadaki hayattan mahrumiyet, hayatımı (kesip bitirmiş olsa idi.) şimdi bir daha yeniden hayata ererek bu kadar azaplara tutulmasa idim.

(28) : Ve diyecektir ki: Dünyada iken elde etmiş olduğum (Malım) servetim, maddî varlığım (bana bir fâide bahşolmadı) beni bu ahiret azabından kurtarmaya yardım edecek bir mahiyette bulunmadı, beyhude yere mahvolup gitti.

(29) : Dünyadaki cimriliğinin cezasına uğrayan o şahıs şöyle de diyecektir: (Benim saltanatım) Kuvvetim, bir nice şeylere mâlikiyetim, nâs üzerine tasallutum (benden zail olup gitti.) şimdi fakir, zelil bir vaziyette kaldım.

(30) : Taraf-ı ilâhî'den de zebanilere emrolunacaktır ki: **(Onu)** O teessür-

ler dçinde kalan kâfiri (tutun da) ellerini boynuna zencirler ile (bağlayın) onu kımıldanamıyacak bir hâle getirin.

(31) : (Sonra) Onu (Cehenneme kavuşturun) o kâfiri sürükliyerek tutuşup durmakta olan Cehennemden başka bir yere götürmeyin.

(32) : (Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan) Bütün vücudunu kaplayacak bulunan (bir zencir içinde olarak onu) o münkiri cehenneme (sevkedin) onu o âteşîn mahalle kemâl-i zilletle atıverin.

(33) : (Muhakkak o) Cehenneme sevkedilecek şahıs, dünyada iken küfr içinde yaşıyordu (azîm olan Allah'a îman etmez idi.) Vahdaniyet-i İlâhîye'yi, kudret-i sübhaniye'yi tasdîkde bulunmazdı, ubudiyet vazifelerini ifâya çalışmazdı.

(34) : (Ve yoksullara yemek verilmesine) İfamı taamda bulunmasına başkalarını da (teşvikte bulunmazdı) kendisi malından fakirlere bir şey vermediği gibi başkalarını da men'e çalışırdı, bir kimseyi bir iyiliğe teşvik etmek istemezdi. Hâlbu ki, kendi ihtiyaçlarından fazla bir mala mâlik olanlar, fakirlere, zaiflere yardım etmekle mükelleftirler. Bu beyan-ı ilâhîde delâlet vardır ki: Kâfirler de bu gibi furuattan olan vazifeler ile mükellef bulunmaktadırlar. Bunlara ademi riayetlerinden dolayı da ayrıca muazzep olacaklardır.

(35) : (Artık onun için) O küfr içinde ölerek ahirete gitmiş olan şahıs için (Burada) bu kıyamet toplanmasında (bir şefkatli karîb yoktur.) o kendisini azaptan kurtarabilecek bir dosta, bir yardımcıya sahip bulunamıyacaktır. Bütün dostları, karîbleri kendisinden kaçınacaklardır, onun yüzünden kendilerine bir zarar gelmesini düşünerek ondan firar edeceklerdir.

(36) : (Ve) O kâfir için ahirette (yemek de yoktur) temiz bir taama nail olamıyacaktır. (kanlı irinden olan) Taam (müstesnâ) öyle kâfirlerin yiyecekleri şey, içecekleri su, ehl-i Cehennemin vücutlarından çıkan irinlerden, akan pis sulardan ibaret bulunacaktır.

(37) : (Onu ise) Öyle pis, müstekreh olan bir şeyi ise (günahkârlardan) yâni: Kasdeh günahları işleyen, öyle kasden ifâ edilen hatalar ile kuşadılmış bulunan münkir, müşrik kimselerden (başkası yemez) ancak o kâfirlerdir ki: O pis şeyleri yemek mecburiyetinde kalacaklardır. İşte AUâh-ü Tealâ'yı ve O'nun muhterem Peygamberlerini tasdik etmeyen, ilâhî kitaplara mu'tekid bulunmayan kimselerin istikbâlleri böyle pek vahimdir. Ebedî bir cehennemdir.

**

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾
وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ
شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾
تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾
لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ
مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ
أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾
وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(38) : Artık yok, görür olduğunuza yenûn ederim.

(39) : Ve göremez olduğunuza da —yemîn ederim.—

(40) : Şüphe yok ki, o —Kur'an— Kerîm olan bir Peygamberin —tebHğ ettiği—bir kelâmdır.

(41) : Ve o bir şair sözü değildir. Siz pek az şeye inanıyorsunuz..

(42) : Bir kâhinin sözü de değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz..

(43) : Âlemlerin Rab*bi tarafından indirilmiştir.

(44) : Eğer O —Peygamber bilfarz— bâzı lâkırdıları bize karşı bir iftira olarak söylemiş olsa idi:

(45) : Elbette ki: Onu sağ tarafından y«faJ»riMr.

(46) : Sonra O'ndan yürek damarını kesiverirdik.

(47) : Artık sizden bir kimse de yoktur ki, ondan menedidler olabilsinler.

(48) : Ve şüphe yok jki: **O —Kur'an-ı Mübîn— müttakîler için elbette bir ıtıev'izadır.**

(49) : Ve muhakkak ki, biz elbette biliriz, şüphe yok ki, sizden tekzîb edenler vardır.

(50) : Ve muhakkak ki, o —Kur'an-ı Azîm— elbette kâfirlerin üzerlerine bir hasrettir.

(51) : Ve şüphe yok ki, o, bilâşek, gerçek bir hakikattir.

(52) : Artık o azîm Rab'bin isimle teşbihe devam et.

*

*

İ Z A H

(38) : Bu mübarek âyetler, Kur'an-ı Mübîn'in azametini gösteriyor, onun bir şair, bir kâhin veya bir mecnun sözü olmayıp bir kelâm-i ilâhî olduğunu bildiriyor. Onu Hazret-i Peygamberin uydurup Cenab-ı Hak'ka isnad etmiş olmasını iddia eden münkirleri reddediyor. Onun bir kitab-i ilâhî **olup** müttakîler için bir mev'ize-i kutsiyye olduğunu ve onu inkâra cür'©t edenlerin de ahirette hasretlere, hüsrânlara mâruz kalacaklarını ihtar buyuruyor. Kur'an-ı Kerîm'in bir hakikat-i mahza olduğunu, Resûl-i Ekrem'in de Hak Tealâ' Hazretlerini tesbîh ve takdîs ;İe mükellef bulunduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Kur' an-ı Mübîn'in bir kelâm-ı ilâhî olduğunu takdir ve tasdîk etmeyenler!, **(artık yok.)** O sizin öyle yanlış anladığınız gibi değil., **(görür olduğunuza yemin ederim.)** Bütün müşahedata, bütün gözlere çarpan mevcudata andolsun ki: Size bildireceğim ayn-ı hakikattir.

(39) : **(Ve göremez olduğunuza da)** Bütün mügayyebata da, meselâ: Bütün ervaha da, veya bütün niam-ı bâtmeyeye. de veya, ahiret hayatına da, veyahut zat-ı ülûhiyyete de yemîn ederim, artık kafiyen biliniz.

(40) : **(Şüphe yok ki: O)** Kur'an-ı Hikmet beyan **(kerîm olan bir Peygamberin)** Hazret-i Mühammed Aleyhâsselâm'ın sizlere nâm-ı ilâhîye olarak tebliğ ettiği **(bir kelâmdır.),**o bir vahyi ilâhîye müstenîddir. Hazret-i Peygamber de onu size okuyup bildirmeğe memurdur.

(41) : (Ve o) Kelâm-ı. ilâhî hâşâ **(bir şair** sözü **değildir.)** onu size tebliğ eden Hazret-i Mühammed, şiir ile iştigâlden müteâlîdir, ve hiçbir şiir, **o** kelâm-ı Rabbanideki belagat ve ulviyeti haiz Olamaz, (siz **pek az** şeye **inanıyorsunuz!.)** Kur'an-ı Mübîn'in mahiyetini güzelce düşünemiyorsunuz, bâzı beyanatını muvafık-ı hakikat gördüğünüz hâlde bir çok beyanatını anlayıp tasdik etmiyorsunuz veya siz bâzı âyetlere kalben inandığınız hâlde, az sonra, o inancınızdan dönüveriyorsunuz. Yâhud, siz hiç bir şeye inanmazsınız. Çünkü, lisân-ı Arab' da bazen böyle az tâbiri, adem makamında müsta'mel bulunur.

(42) : O Kur'an-ı Hakikat beyan **(Bir** kâhinin sözü de değildir.) Kâhinler, bir takım müneccimlerdir ki: Yıldızlara istinaden bir takım şeylerden haber verirler ki: O haberlerin ekserisi sıhhatten mahrumdur, uydurma, zanne müstenîd şeylerden ibarettir. Kur'an-ı Azîm'in beyanatı ise, ayn-ı hakikattir, kâhin sözü olmadan münezzehtir, müberrâdır. Ey o kitab-ı ilâhî hakkında öyle vahî iddialara cür'et eden münkirler!. Siz (ne **kadar az düşünüyorsunuz!.)** yâni: Siz doğru düşünmek hassasından mahrum bulunuyorsunuz.

(43) : O Kur'an-ı Mübîn, hâşâ ne şair sözüdür, ne de kâhin sözüdür. O mahza **(Âlemlerin Rab'bi tarafından)** Hâtemül'Enbiyâ olan Hazret-i Müham-med Aleyhisselâm'a Cibrîl-i Emîn vasıtasile **(indirilmiştir.)** Tebliğ buyrulmuştur. Bir mukaddes kelâm-ı ilâhîden ibarettir.

Kudemayi müfessirînden Mukatil merhum bu âyetlerin sebeb-i nüzulü hakkında demiştir ki: Resûl-i Ekrem için Velid İbnül'Mugayre, şair demiş Ebü Cehl de şair demiş, Ukbe de kâhin demiş. İşte o münkirlerin bu iddialarını red için bu mübarek âyetler nazil olmuştur.

(44) : İşte o Peygamber-i Zîşan'ın kendi sözlerini Zat-i Ulûhiyete isnâd etmemiş olduğunu kafiyen beyan için Hak Tealâ Hazretleri şöyle buyuruyor: (Eğer o) Peygamber-d Alikadr, bil'farz öyle münkirlerin iddiaları gibi **(bâzı lâkırdıları)** kendisinin bazı kuruntularını **(bize karşı bir iftira olarak söylemiş olsa idi)** bunlar, Allah'ın kelâmıdır diyerek hilâf-i hakikat bir iddiada bulunsa idi.

(45) : **(Elbette ki,)** Ona asla imkân verilmezdi **(onu** sağ **tarafile yakalardık)** yahut onu kuvvet ve kudret ile tutarak hemen mücazata kavuştururduk.

(46) : **(Sonra O'ndan yürek damarını kesiverirdik.)** Yâni: öyle hilâf-ı hakikat bir iddiada bulunsa idi, onun ruhunu hemen izâle ederek kendisini helake mâruz bırakmış olurduk.

«Vetîn» bir damardır, ki: Kalpten çıkarak başa muttasil bulunur, buna şah damarı da dendr,- bu kesilince hayvan oluverir.

(47) : **(Artık)** Ey nâs!. öyle bir ihlâk takdirinde **(sizden bir kimse de yoktur ki: Ondan)** o ukubeti tatbik etmekten bizi **(menediciler olabilsinler.)** Evet.. Bu men'ade hîç bir mahlûk muktedir değildir.

(48) : (Ve **şüphe yok ki:** O) Kur'an-i Mübîn **(muttekîler için)** Allâh-ü Tealâ'nın ikabinden korkup emrlerine ve nehylerine itaat ve inkıyat edenler için **(elbette bir mev'izadır.)** onlardır ki: O Kur'an-ı Azîm'i tezekkür ve tefekkür ede rek ondan bihakkin müstefîd olurlar.

(49) : **(Ve muhakkak ki: Biz elbette biliriz.)** Yâni: zat-ı Ehadiyetime kafiyen malumdur. Ey insanlar!. **(Şüphe yok ki: Sizden tekzîb edenler vardır.)** Kur'an-ı Azîm'i tasdik edenler olduğu gibi bir kısım inkâr edenler de mevcutturlar.

Artık musaddik olanlar, mükâfatlara nail olacakları gibi münkir bulunanlar da, Jâyık oldukları azaplara er geç kavuşacaklardır. Bu akıbeti iyice düşününüz..

(50) : (Ve muhakkak ki, o) Kur'an-ı Azîm (elbette kâfirlerin üzerlerine bir hasrettir.) onlar yarın ahirette musaddik olanların mükâfata, münkir olanların da mücazata kavuştuklarını görünce nedametlerde bulunacaklardır, teessürat içinde kalacaklardır. Hayfa ki: Artık nedametleri, kendilerine bir fâide veremiyecektir.

(51) : (Ve şüphe yok ki, o) Kur'an-ı Azîm (bilâşek gerçek bir hakikattir.) kafiyen sabit bir emrdir. Başkalarının uydurması olmayıp ancak taraf-i ilâhîden ehl-i imâna ihsan buyrulmuş olan bir kelâm-i mukaddestir.

(52) : (Arlık) Ey Resûl-d Kibriya!, (o Azîm Rab'bin isimle) onun mukaddes ismini zikrederek o mabûd-i kerîm'i (tesbihde) onu takdise, bütün noksanlardan tenzihe (devam et) seni şeref-i risalete nail kılmış, seni vahy-i ilâhîsine mazhar buyurmuş," senin sânını pek ziyâde yükseltmiş olan mabûd-i kerîmine daima şükr ve senada bulun.

İşte Resûl-i Ekrem'e müteveccih olan bu emr-i ilâhî, onun ümmetine de, müteveccihtir. Artık her müslüman için lâzımdır ki: Şeref-i İslâmiyete nâiliyetinden dolayı Cenab-ı Hak'kı tesbîh ve takdise devam etsin, ve kendisini öyle bir Peygamberin ümmetinden kılmış olduğu için Mabûd-i Kerîm'ine arz-ı şükranda bulunsun, o Peygamber-i Zîşan'jı da daima salât-ü selâm ile yâdetsin.

Yârabbü. O mübarek Peygamberimize ve onun âl ve ashabına daima salât-ü selâm buyur, sana daima hamd-ü senada bulunuruz ey Kerîm, Azîm Mabudumuz!.

EL-MEARİC SÛRESİ

Bu mübârek sûre, El-Hakka sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Kırkdört âyet-i Kerîme'yi havidir. Haalık-ı Kerîm'in kulları hakkında Mearic sahibi olduğunu, yâni: Nimetlerinin muhtelif mertebelerde, mütfavit derecelerde bulunduğunu bildirdiği için kendisine böyle «Mearic» Sûresi unvânı verilmiştir. Maamafih «Seele» Sûresi ve «Mevaki» Sûresi unvanlarını da hâizdir. Kıyametin vasfını ve Cehennemin azabını bildirdiği için «El-Hakka» Sûresinin mütemmimi mesabesinde bulunmuştur.

Başlıca münderecatı şunlardır:

(1) : Kıyametin zühucunu, azabın vukuunu bir istihza maksadîle sual eden münkirleri tehdîd.

(2) : Kıyametin müthiş ahvâlini ve kâfirlerin pek korkunç hir vaziyette bulunacaklarını ihtar.

(3) : İnsanların yaradılışlarını tasvir ve ehl-i îmanın evsâfını, âlicenabâne hareketlerini meth-ü sena.

(4) : Haalık-ı Azîm'in münkirleri ihlâke ve onların yerlerine mü'min, sâlih kullarını getirmeğe kaadir olduğunu beyan.

(5) : Münkirlerin pek vâhî ümitlerde bulunduklarını ve onların nasıl bir sûi akıbete giriftar olacaklarını teşhîr.

(6) : Ahireti inkâr edenlerin nasıl bir surette tekrar hayata erdirilerek, mahşere sevkedileceklerini tebliğ, enzar-ı intibahî celp.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَاَلَ سَٓائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍۙ ﴿١﴾ لِلْكَافِر۪ينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌۙ ﴿٢﴾ مِنَ اللّٰهِ
ذِي الْمَعَارِجِۜ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ ف۪ي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ
خَمْس۪ينَ اَلْفَ سَنَةٍۚ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْراً جَم۪يلاً ﴿٥﴾ اِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَع۪يداًۙ ﴿٦﴾
وَنَرٰيهُ قَر۪يباًۜ ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَٓاءُ كَالْمُهْلِۙ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
كَالْعِهْنِۙ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَم۪يمٌ حَم۪يماًۚ ﴿١٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Bir talip, vâki olacak azabı talebetti.

(2) : Kâfirler için onu bertaraf edecek yoktur.

(3) : —O azap— yüksek dereceler sahibi olan Allah tarafındandır.

(4) : Melekler ve ruh oraya bir günde çıkarlar ki: Oranın mesafesi Elli bin yıldır.

(5) : Artık güzelce bir sabr ile sabret

(6) : Şüphe yok ki: Onlar onu uzak görürler.

(7) : Halbuki, biz onu pek yakin görürüz.

(8) : O gün ki, —o azabı vâki olur— gök erimiş maden gibi olacaktır.

(9) : Dağlar da atılmış rengârenk yün gibi olacaktır.

(10) : Hiç bir dost da bir dostu sormaz.

t Z A H

(1) ': Bu mübarek âyetler, kıyameti inkâr eden müşrikleri reddediyor. Onların inkâr ettikleri kıyameti, nice muhtelif, mütefavit nîmet derecelerine sahip olan Allâh-ü Tealâ'mn her hâlde zuhura getireceğini tebliğ ve Resûl-i Ekrem'e sabretmesini tavsiye buyuruyor. O kıyamet hâdisesinin zuhuru zamanında göklerin ve yerin pek müthiş bir hâle geleceğini ye insanların birbirinden kaçınacaklarını ihtar etmektedir. Şöyle ki: **(Bir talip)** Nazr Binil'hars veya, Ebu Cehl veya, Hars İbnünnuman gibi bir kâfh% mahza inkâr ve istihza maksadîle **(vâki olacak azabı talebetti.)** Eğer öyle bir azab, hakikaten mukadder ise ne duruyor, hemen başıma gelsin, diye iddiaya kalkıştı, başımıza taşlar yağsın diye teklifte bulundu.

(2) : Halbtf ki, o müstakbel azap, muhakkak ki: Vâki olacaktır. **(Kâfirler için onu)** o azabı kendilerinden **(bertaraf edecek)** onun vukuuna mâni olacak bir kimse **(yoktur)** artık ne cehalet ve ne cesaret ki, o azabın bir gün evvel başlarına gelmesini biristihzâ tarikile talebediyorlar?.

(3) : Evet o azap **(Yüksek dereceler sahibi olan)** nice ulvî âlemleri yaratmış ve mahlûkaü hakkında ne kadar mütefavit, muhtelif nîmet derecelerine sahip bulunmuş olan **(Allâh-ü Tealâ tarafından)** artık o azabı defedebilecek bir mahlûk mutasavver değildir. O azab, muktezay-i hikmete göre vakti gelince zuhura gelecektir.

(4) : O maddî ve ruhanî dereceleri bir düşünmeli ki: **(Melekler ve rûh)** Cibrîl-i Emin **(oraya)** arş-ı ilâhî'ye, Cenab-ı Hak'km emrlerini ve nehylerini telâkki edecekleri bir ulvî makama **(bir günde çıkarlar ki:)** oranın o çıktıkları makamın hadd-i zâtındaki **(mesafesi elli bin yıldır)** o kadar yüksektir, Yâni: Dünyadaki kimselerden bir fert, bilfarz o makama çıkmak arzusunda bulunsa o makama lâakal ellibin sene yükselmedikçe, yâni: öyle pek fazla bir mesafe kat'etmedikçe o makama kavuşamaz. Fakat melekler gibi ervah-ı ulviye sahipleri kendilerine Cenab-ı Hak'kın verdiği bir kudret ile bir günde bile o makama yükselebilirler. Velhâsıl: Hak Tealâ'mn yaratmış olduğu dereceler, makamlar pek mütenevvî **ve** pek muazzamdır.

(5) : **(Artık)** Ey ResûM Kibriya!. Sen **(güzelce bir sabr île sabret)** o münkirlerin müstehziyâne bir tarzda vâki olan suallerine, taleblerine bakarak üzülme, onları o inkâr ettikleri azap, bir gün yakalayacaktır. Her gelecek şey, pek yakîn demektir.

(6) : Evet.. **(Şüphe yok ki, onlar)** O münkirler **(onu)** o azabın vukuunu veya kıyametin zuhurunu **(uzak görürler)** onu muhal görerek istib'adde bulunurlar, hiç kudret-i ilâhîye ile nice hârikaların vücude gelebileceğini düşünmezler.

(7) : **(Halbu ki, biz onu)** O azabın vukuunu, kıyametin zuhurunu, mikdarı ellibin seneden ibaret olan herhangi bir mesafeyi **(pek yakîn** görürüz.) bütün bunlar, kudret-i ilâhîye'ye nazaran asla uzak görülemez, müteazzir sayılamaz.

(8) : (O **gün** ki,) O inkâr ettikleri azap, o kıyamet alâmetleri vâki olur, işte o günde **(gök erimiş maden gibi olacaktır.)** öyle garîb bir inkılâp vücude gelecektir.

«Mühl» erimiş bakır, yağ tortusu demektir.

(9) : O müthiş günde **(Dağlar da atılmış rengârenk yün gibi olacaktır)** bütün dağlar, parçalanarak renkli yün parçaları gibi havada uçuşmaya başlayacaktır. «Ahn» türlü renkler ile boyanmış yün manasınadır.

(10) : Artık **o** pek korkunç günde **(Hiç bir dost da bir dostu sormaz.)** herkes kendi derdine dü§er.

En şefkatli karîbler bile birbirlerinin hâllerini soracak bir durumda bulunmazlar, pek müthiş bir hâdise karşısında kalmış olurlar. Artık **o** günü inkâr edenlerin o gündeki hâlleri ne kadar fecî olacaktır!.

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ
لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾
وَفَصِيلَتِهِ الَّتِى تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِى الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا
لَظَى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَى ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَى ﴿١٨﴾

MEÂLt ÂLİSİ

(11) : Onlar; birbirlerine gösterilirler, günahkâr olan temennî eder ki: O günün azabından dolayı oğullarını feda etsin,

(12) : Ye refikasını ve kardeşini —fedâ etsin—.

(13) : Ve kendisini barındıran aşiretini —feda etsin—.

(14) : Ve yer yüzünde kim var ise, cümlesini —fidye-i necat olarak versin de— sonra —bu fedakârlığı-— kendisini kurtarsın.

(15) : Hayır.. Asla.. Şüphe yok ki: O bir mühim âteştir.

(16) : Nâsin derisi için bir soyup dağıtıcıdır.

(17) : Çağırır, arkasını dönüp yüz çevireni.

(18) : Ve —malı— toplayıp da, bir kap içinde saklayanı.

İ Z A H

(U): Bu mübarek âyetler de, Cehenneme atılacak olan kâfirlerin ne kadai vâhî temennîlerde bulunacaklarını bildiriyor. Onların kendilerini azabtan kurtarabilmek için ne muhal fedakârlıklarda bulunmak istiyeceklerini haber veriyor. Artık dünyadalar iken hak'tan kaçınan, vazife-i ubudiyeti ifâ etmeyen öyle cimri kimselerin azab-ı ilâhîden kurtulamayacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Onlar) O birbirlerinin dostları, karîbleri olanlar ahirette (birbirlerine gösterilirler) birbirlerini görüp tanırlar, buna rağmen biribirine bir fâide veremez, bilâkis yekdiğerinden kaçınırlar, (günahkâr olan) Kâfir veya herhangi bir müznib (temennî eder ki: O günün azabından dolayı oğullarını feda etsin.) kendisini öyle bir fidye-i necat sayesinde o azaptan kurtarmış bulunsun. Bu ne mümkün!.

(12) : (Ve) öyle bir mücrim ister ki: (refikasın^ ve kardeşini) de feda etsin, o sâyede azab-ı ilâhî'den kurtulsun, bu da ne mümkün..

(13) : (Ve) öyle bir azaba mârûz kalan şahıs ister ki; (kendisini barındıran) Bir şiddet, bir musibet anında kendisini vikaye eyleyecek olan (aşiretini) kavım ve kabilesini feda etsin, öyle bir fedakârlık sayesinde azabtan halâs olsun. Heyhat!. Bu da ne mümkün!.

(14) : (Ve) O mücrim, münkir şahıs, o gün temennî eder ki: (yer yüzünde kim var ise cümlesini) Fidye-i necat olarak versinde (sonra) bu fedakârlığı, böyle pek muazzam bir fedakârlıkta bulunması (kendisini kurtarsın) heyhat!. Ne muhal temenniyat!.

(15) : (Hayır: Asla) Ondan fidye-i necat kabul edilmez, onun kurtuluşu için bir çare bulunmaz (şüphe yok ki: O) nâr-ı azap (bir mühim âteştir.) o gibi mücrimleri herhalde yakalayacaktır.

«Kellâ» men ve red harfidir. İstenilen şeyden red ve zecrî ifade eder. Vazgeç, senin anladığın gibi değildir, mânâsını ifade eder, Hak'ka manâsında da müstâmeldir. «Lezza» da alevlenen âteş demektir. Ve cehennemin bir adıdır.

(16) : Evet.. O âteş (Nâstn derisi için bir soyup dağıtıcıdır.) o derileri soyup gideren âteş, pek mühlik ve müessir bir hâlde bulunmaktadır.

«Şcva» baş derisi demek olan «Şevat»in cem'îdir. Vücudun etrafı manâsında da müstameldir.

(17) : O şiddetli âteş (Çağırır) kendisine cezbeder, Hak'tan (döneni ve) ibadet ve taatden (yüz çevireni) öyle münkir ve münafık şahısları kendisine has bir lisân-ı fasih ile kendi ateşin sahasına davet eder, onları muazzep kılar.

(18) : (Ve) Malı, mücerred dünyaya ait olanları (toplayıp da) zekâtını vermeyeni, o malları (bir kap içinde saklayanı) yalnız onlar ile uğraşarak vezaif-4 diniyesini ifâ etmeyeni, harisâne bir hâlde yaşayarak nail olduğu nimetlerin şükrünü ifâ eylemeyeni de o âteş-i azap, yarın ahiret âleminde yakalayacaktır. İşte her mükellef kimse, bu dehşetli akıbeti düşünerek daha dünyada iken hayatını tanzime, vazifelerini ifâya çalışmalıdır.

«Via» içine bir mal konulup saklanılan kap, kasa ve yük manasınadır. Cem'i «Ev'iye»dir.

⁂

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ
الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾
وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ
يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ
﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾
وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ
قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ
فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

MEÂLÎ ÂLİSİ

(19) : Şüphe yok ki: İnsan haris olarak yaradılmışbr.

(20) : Ona şer dokunduğu zaman çok feryat edicidir.

(21) : Ve ona hayr dokunduğu zaman da çok cimridir = kıskançtır.

(22) : Namaz kılanlar müstesna.

(23) : Onlar ki: Namazları üzerine devam edicidirler.

(24) : Ve onlar ki, mallarında **bir** malûm hak vardır.

(25) : Dilenen ve mahrum olan için.

(26) : Ve onlar ki: Ceza gününü tasdik ederler.

(27) : Ve onlar ki: Rab'lerinin azabından korkanlardır.

(28) : Şüphe yok ki, Rab'lerinin azabı gayr-i memundur = ondan kimse emin olamaz.

(29) : Ve onlar ki: Kendi tenasül uzuvlarını muhafaza edicilerdir.

(30) : Zevcelerine veya mâlik bulundukları cariyelerine karşı müstesna, çünkü onlar kınanmış değildirler.

(31) : Artık her kim bunun ötesini araştırırsa işte hadd-i tecavüz etmiş olanlar, onlardır, onlar.

(32) : Ve onlar ki: Emanetlerine ve ahtlerine riayet edicilerdir.

(33) : Ve onlar ki, şahadetlerini doğruca ikame ederler.

(34) : Ve onlar ki, namazları üzerine muhafazada bulunurlar.

(35) : İşte onlar Cennetlerde ikram olunmuş zatlardır.

•

İ Z A H

(19) : Bu mübârek âyetler: İnsan cinsinin hayrları az, hırsları çok olduğunu bildiriyor. Ancak on güzîde haslet ile muttasif olanların müstesnâ bir vaziyette'bulunduklarını beyan ve onları Cennetlere nâiliyetle tebşir buyurmaktadır. Şöyle ki: (Şüphe yok) Malûm, muhakkak bir keyfiyettir, (ki, insan) Cinsî tab'an (haris olarak yaradılmıştır.) sabrı azdır, tama'kârlığı çoktur, kendisine bir musibet dokunursa fazla teessür gösterir; bir hayra, bir servete nail olursa cimrilikte bulunur, halbu ki: İnsana lâyık olan odur ki: Takdir-i ilâhîye râzı olsun, sabr ve sükûnetten ayrılmasın, maddî bir varlığa güvenmeyerek ahiretini temîn için hayrat ve hasanata çalışsın, fakirlere zaillere yardımda bulunsun.

«Helû» haris, sür'atle hüzne düşen ve sür'atle men'e çalışan demektir. İşte şu âyet-i kerîme de bunu göstermektedir.

(20) : (Ona) İnsana (şer kumluğu zaman) velev ki, pek cüz'î olsun (çok feryat edicidir.) pek ziyâde hüzn içinde kalarak sabrdan mahrum bulunur.

(21) : (Ve ona hayr dokunduğu zamanda) İnsan, sıhhate, vüs'ati maîşete nail olduğu vakitte (çok cimridir.) malını çok imsak eder, yoksullara yardımda bulunmaz. Uhrevî selâmetini temin için çalışmaz, kıskanç bir vaziyette bulunur, başkalarına karşı bir rakîp kesilmiş olur.

(22) : Fakat Allâh-ü Tealâ'nın tevfikatma, siyanetine mazhar olup ta. **(namaz kılanlar)** o yüksek ibadete devam edenler, (müstesna) onlar şu beyan olunacak yüksek vasıfları da hâiz oldukları için öyle cimrilikten vesâir kötü vazıyetlerden miiberrâ bulunmaktadırlar. Bu namaz kılmaları onların birinci vasfıdır.

(23) : Evet.. **(Onlar ki:)** O güzide kullar ki: **(Namazları üzerine devam edicilerdir)** Onlar, namazları malum vakitlerinde kılarlar, onları o kutsal vazifeyi ifâ etmeden bir şey meşgul kılmaz, bu da ikinci vasıflarıdır.

(24) : **(Ve onlar ki:)** O namaza müdavim mü'mînler ki: Onların **(Mallarında bir malûm hak vardır)** fakirlere vesaireye verilmesi dînen bildirilmiş olan bir miktar vardır ki: O da zekâttan, vacip nafakalardan ibarettir. Bunları da verirler, sadaka vermekten geri durmazlar. Bu da üçüncü vasıflarıdır.

(25) : O malûm Hak **(Dilenen ve mahrum olan için)** dir ki: Oha da riayet te bulunurlar, yâni teseülde bulunan fakirlere de, tesetilden kaçınan yoksullara da zekâtlarını, sadakalarını verirler, bu da dördüncü vasıflarıdır.

(26) : (Ve onlar ki:) O mü'mîn kullar ki: (ceza **gününü tasdik ederler.)** Ahiret âlemine mu'tekid bulunurlar, o ebedî âlemde selâmet ve saadete nâiliyet için say-ü gayretten geri durmazlar, bu da beşinci vasıflarıdır.

(27) : **(Ve onlar ki:)** O vazife şinas kullar ki: **(Rab'lerinin azabından korkanlardır)** Dünyada da, ahkette de bir azaba, bir ikabe mübtelâ olmamaları için Cenab-ı Hak'ka iltica ederler, onun emrlerine, nehylerine riayete çalışırlar, gayr-i meşru şeyleri iltizama aslâ temayül göstermezler, bu da altıncı vasıflarıdır.

(28) : **(Şüphe yok ki, Rab'lerinin azabı)** Pek şedittir, o azab-ı elîm (gayr-i **memundur.)** ondan kimse emîn olamaz. Cenab-ı Hak'kın azabı dünyada da, ahirette de zuhura gelebilir. Artık bihakkin mü'mîn, mu'tekid olan herhangi bir insan, o azabı düşünerek titremez mi?, öyle bir azabı celbedecek bir harekete cür'et gösterebilir mi?

(29) : **(Ve onlar ki:)** O mü'mîn, Cenab-ı Hak'tan korkan kimselerdir ki: Onlar **(kendi tenasül uzuvlarını muhafaza edicilerdir.)** gayr-i meşrû mukare* netlerden kaçınırlar, iffetlerini muhafaza ederler, nezahet-i ahlâka muhalif hareketlerde bulunmazlar, bu da yedinci vasıflarıdır.

(30) : **(Zevcelerine)** Nikâhları altında bulunan hür kadınlara **(veya mâlik bulundukları cariyelerine karşı)** yapacakları mükarenetler (müstesna) bunlar; helâldir, muktezay-i maslahattır, **(çünkü onlar)** Öyle kendi zevcelerine veya cariyelerine karşı mükarenet muamelesinde bulunanlar^ **(kınanmış değildirler.)** Onlardan istifade edebilirler. Cemiyet-i beşeriyenin ,vakt-i mukaddere değin bir

nezahat dairesinde devamı, ancak böyle meşru bir surette vuku bulacak mükarenetler vasıtasîle mümkün bulunmuştur.

(31) : **(Artık her kim bunun ötesini)** Cenab-ı Hak'kın böyle meşru kıldığı muamelenin hilafını **(araştırırsa)** gayr-i meşru mükarenetler talebinde bulunurda **(işte hadd-i tecavüz etmiş olanlar)** Hak Tealâ'nın meşru kıldığı hududun haricine çıkmış bulunanlar **(onlardır)** Evet.. Şüphe yok ki: **(onlardır)** İşte pek büyük bir mes'uliyete tutulacak olanlar da **o** gibi kimselerden ibarettir.

«El-Müminûn» Süresindeki (5, 6, 7). inci âyetlerin tefsirine de müracaat!:

(32) : **(Ve onlar ki:)** Hükm-i İlâhîye razı olan **o** mü'mîn kullar ki: **(emanetlerine** ve **ahitlarına riayet edicilerdir.)** Emanetlere hiyanette bulunmazlar, deruhte ettikleri vazifeleri yerine getirmeğe çalışırlar, işte böyle müstakim, itaatkâr kullar da müstesnadırlar. Bunların **«istikbâlleri** emîndir. Bu da sekizinci vasıflarıdır.

(33) : **(Ve onlar ki:)** O mü'mînler ki: İndel'icab **(şahadetlerini doğruca ikame ederler.)** bildiklerini saklamazlar, hilafını iltizam etmezler, lüzum-u takdirinde mahkemeye gider, dosdoğru şahadette bulunurlar, bu sayede hukuka riayet edilir, hakların zuhuruna hizmette bulunulmuş olur. Bu da dokuzuncu vasıflarıdır.

(34) : **(Ve onlar ki:)** O güzel evsaf âle müttasif olan mü'mînler ki, **(Namazları üzerine muhafazada bulunurlar.)** Farz, Vacib, Sünnet ve nafile kabilinden olan namazlarile pek ziyâde alâkadar olurlar, bunları fevt etmek istemezler, bunların vakitlerine, şartlarına bihakkin riayet ederler, bunları huzur-i kalb ile ifâya çalışırlar, bu da onuncu vasıflarıdır.

(35) : **(İşte onlar)** Bu beyan olunan on mühim vasfı hâiz bulunan mü'mînler **(Cennetlerde ikram olunmuş zatlardır.)** onlar, muhakkak: Eltaf-ı ilâhîyye'ye nâil olacaklardır, nice maddî ve manevî nimetlere, lezzetlere, meserretlere mazhar bulunacaklardır. İşte ubudiyet vazifelerini ifâ etmenin pek muazzam mükâfatı böyledir.

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ
جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَا أُقْسِمُ
بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا
مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى
يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ
سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(36): Artık ne var, o kâfir olanlara ki: Senin cihetine koşucudurlar.

(37) : Dağınık fırkalar olarak sağdan ve soldan.

(38) : Onlardan her şahıs naîm Cennetine girdirileceğini mi ümit ediyor?.

(39) : Hayır, asla, şüphe yok ki: Biz onları bilir oldukları şeyden yarattık.

(40) : Artık öyle değil, meşriklerin ve magriblerin Rab'bine kasem ederim-ki: Şüphe yok, biz elbette kaadiriz.

(41) : Onlardan hayrlısına tebdil etmeğe ve biz önüne geçilmişler değiliz.

(42) : Şimdilik onları bırak, dalsınlar ve oynasınlar, va'dolundukları günlerine kavuşacaklarına değin.

(43) : O gün ki: Kabirlerinden sür'atle çıkarlar, sanki onlar, dikili bir şeyt koşuculardır.

(44) : Gözleri düşkün olduğu hâlde kendilerini bir zillet kaplayacaktır, işte o, onların tehdîd olunmuş oldukları gündür.

İ Z A H

(36) : Bu mübarek âyetler de kâfirlerin pek cahilane hareketlerini tcşhîr ediyor. Onların umdukları cennete nail olanııyacaklarını bildiriyor. Onları helâk ederek yerlerine hayrli kimseleri getirmeğe Cenab-ı Hak'kın kaadir olduğunu suret-i kafiyede haber veriyor. Resûl-i Ekrem'in onları bırakmasını emrediyor. Ve onların kabirlerinden nasıl müthiş bir surette çıkarılarak mahşere nasıl zelilâne bir hâlde sevkedileceklcrini ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Artık ne** var?) ne oluyor?. (O **kâfir olanlara** ki:) Ey Resûl-i Zîşan!. Onlar **(senin cihetine koşuculardır.)** senin çevrende toplanmak, sana bakmak istiyorlar.

«Muhtiîn» sür'atle bir tarafa koşan kimseler demektir.

(37) : O kâfirler **(Dağınık fırkalar olarak sağdan ve soldan)** Resûl-i Ekrem' in etrafını sararak müstehziyâne bir vaziyet alıyorlar. O Peygamber-i Âlikadr'iu telkinatına ehemmiyet vermiyorlar. Haklarında vesîle-i selâmet olacak nasihatlerini kabul etmiyorlar. Bu ne kadar cahilane ve haklarında felâketâver bir hareket!.

«İzîn» dağınık, müteaddit fırkalar, taifeler demektir.

Rivayet olunuyor ki: Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-U Aleyhivesellem; Kâbe-i Mükerreme'de namaz kılıyor, Kur'an-ı Mübîn'i tilâvet ediyordu, müşrikler ise onun etrafında halka, halka fırka, fırka olarak toplanıyorlar, mübarek beyanatını işitip onunla istihzâda bulunuyorlardı ve diyorlardı ki: Eğer onlar, Muhammed —Aleyhisselâm— in dediği gibi Cennete girecekler ise elbette biz onlardan evvel Cennete gireceğizdir. İşte bunun üzerine bu mübarek âyetler nazil olmuştur.

(38) : Allâh-ü Tealâ Hazretleri, o müşrikleri red için buyuruyor ki: **(Onlardan her** şahıs) öyle küfr üzere oldukları hâlde **(naîın cennetine girdirileceğini mi ümit ediyor.)** Bu ne kadar vâhî bir ümit!.

(39) : **(Hayır.. Asla)** Öyle kâfir kimseler, asla Cennete giremiyeceklerdir. **(Şüphe yok ki: Biz onları bilir oldukları şeyden yarattık.)** Onların yaradılışları birer nutfedandır. Onlar haddizâtında Cennete girmek şerefini, kabiliyetini haiz değildirler. Ancak din-İ ilâhî ile ittisaf itmelidirler ki: Cennet nimetine kavuşturulsunlar.

Diğer bir tevcihe göre de onlar, kendilerini Cenab-ı Hak'kın ne için yaratmış olduğunu bilirler, onların yaradılmaları, nefislerini îman ile, ibadet ve taat ile tekmil ve tezyin etmeleri içindir. Onlar ise bu gaye-i hayata riayet etmiyorlar. İmandan ve ubudiyet vazifelerini ifâdan kaçınıyorlar, artık onlar, Cennete lâyık olabilirler mi?.

(40) : **(Artık öyle değil)** O kâfirlerin iddiaları beyhudedir. Onlar bir şerel ve meziyeti hâiz değildirler, onlar Cennete girmeğe lâyık bulunmuyorlar. (Meş-

rikleriıı ve mağriplerini Rab'bine kasem ederim ki: Şüphe yok li>iz elbette kaadiriz) Kudret-i ilâhîye, maaziyadetin kâfidir.

(41) : (Onlardan) O kâfirlerden her birini helâk edip onların, yerlerini (hayr lısına tebdil etmeğe.) onlara bedel, îman sahiplerini vücude getirmeğe kudret-i ilâhîyenin maaziyadetin kâfi olduğunu hiç bir âkil kimse inkâr edemez. (Ve biz önüne geçilmişler değiliz.) Elbette ki: Hiç bir mahlûk, Haalık-ı Azîm'in iradesine mâni olamaz, Hâşâ o RabbüTâlcmîni mağlûp bırakamaz, bir meşiyyet-i ilâhîye muktezasıdir ki: O gibi kâfirler muvakkat bir zaman için yaşamakta bulunuyorlar, nihayet lâyık oldukları ukubetlere kavuşacaklardır.

«Mesbûkîn»,,ıaçİK,, mağlûp müsabakayı kaybetmiş kimseler demektir.

(42) : Ey Peygamber-i Âlişaıı. Sen (Şimdi onları bırak) Madem ki haklarındaki hayrhahâne tebligatını, nasihatlerini kabul etmiyorlar, artık onların hâllerine bakıp müteessir olma, onlar, kendi bâtıl kanaatlarına (dalsınlar,) dünyalarîle, fanî varlıklarîle (oynasmlar,) muvakkat bir zaman için yaşasınlar, (va'd olun dukları günlerine kavuşacaklarına değin) öyle gafilâne, ahmakâne bir hâlde vakit geçirsinler, nihayet kıyamet kopuncaya ne kadar kendi nefislerine suikaste bulunmuş olduklarını anlayacaklardır, lâyık oldukları cezalara çarpılacaklardır.

«Havz» suya dalmak, bir şeye başlamak demektir.

(43) : Evet.. (O gün ki:) Nefha-i saniye vuku bularak (Kabirlerinden siir'atle çıkarlar) yeni bir hayata erip mahşere sevkedilirler. (Sanki: Onlar,) O müşrikler (dikili bir şeye) kendisine ibadet etmeleri için konulmuş olan bir heykele (koşucudurlar.) öyle birbirine müsabaka edercesine sür'atle koşar, giderler.

«Ecdas» kabirler demektir. «Nusub» Bayraklar, alâmetler, ibadet için dikilen şeyler manâsınadır.

«Yufizun» da müsabaka derecesine sür'atle, koşarlar demektir. «Terhekühüm» de onlara yaklaşır, onları kaplar manâsınadır.

(44) : Evet.. Onlar, kabirlerinden sür'atle çıktıkları gün (Gözleri düşkün) pek mütevaziâne bir tarzda (olduğu hâlde kendilerini bir zillet kaplıyacaktır.) azaba giriftar olacaklarını anlayacakları için pek fazla bir hayret ve heyecan içinde kalacaklardır. (İşte o) Gün, o pek korkunç hâile zamanı (onların) o münkirlerin dünyadalarken (tehdit olunmuş) vukua geleceği bildirilmiş (oldukları gündür.) Onlari"bü gütitİ düriyâdalârken inkâr ediyorlardı, artık onlar, o ahiret âleminde bu inkârlarının cefâsîna £âviişmuş olacaklardır. Hiçbir mazeret dermeyanına salâhiye'ttar bulunamayacaklardır. Binaenaleyh öyle münkirler, bu pek müthiş akıbeti'bit düşünmeli değil midirler?. Daha fırsat elde iken tashih-i itikat ederek'ubudiyet vazifelerini ifâya çalışmalıdırlar ki: Pençe-i azaptan kurtularak selâmet sahasın<afoayuşaıbjilajn.l^r.. Tevfik Cenab-ı Hak'tan..

⁂

NÛH SÛRESİ

Bu mübârek sûre, En-Nehl» sûresinden sonra, Mekke-i Mükcrremc'de nâzil olmuştur. Yirmi sekiz âyet-i kerimeyi hâvidir. Nûh Aleyhisselâm'ın kıssasını muhtevi olduğu için kendisine böyle «Sûre-i Nûh» ünvânı verilmiştir. Münkirlerin azabına dair bir vâzıh numune gösterdiği için kendisinden evvelki Sûre-i Mearic ile aralarında büyük bir irtibat vardır.

Başlıca münderecatı şunlardır:

(1) : Nûh Aleyhisselam'ın kavmini ne suretle îmana davet etmiş olduğunu beyan.

(2) : Hazret-i Nuh'un muttasıl dâvetine, nasihatlerine ve ilâhî nimetleri beyanına rağmen kavminin ne kadar münkirâne, putperestine hareketlere bulunmuş olduklarını tasvir.

(3) : O münkir kavmin bilahara nasıl garkolarak âteş-1 azaba kavuşmuş olduklarını ihtar.

(4) : Nûh Aleyhisselam'ın tazarruatını ve Cenab-ı Hak'dan temenniyatını hikâye.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّٓا اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَهُمْ
عَذَابٌ اَل۪يمٌ ١ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ي لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ٢
اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَط۪يعُونِ ٣ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَٓاءَ لَا يُؤَخَّرُۢ لَوْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ٤

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Muhakkak biz, Nuh'u kavmine gönderdik, kendilerine bir elîm azap gelmeden evvel kavmini korkut diye.

(2) : Dedi ki: Ey kavmim!. Şüphe yok ki, ben sizin için apaçık bir korkutucuyum.

(3) : Şöyle ki: Allâh'a ubudiyette bulunun ve ondan korkun ve bana itaat eyleyin.

(4) : Siziniçin günahlarınızı bağışlasın ve sizi mukadder müddete kada••»te-hir etsin. Muhakkak ki, AljAli'm takdir ettiği vakit gelince sonraya bırakılamaz, eğer bilir kimseler oldu iseniz.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Nuh Aleyhisselâm'ın taraf-ı ilâhîden kavmine Peygamber gönderilmiş olduğunu bildiriyor ve o Peygamber-i Zîşan'ın kavmitıi ne suretle din-i ilâhîye davet edip kendilerini ikaz ve irşâda çalışmış bulunduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Muhakkak biz) Yâni: Kudret ve azametle muttasif olan zat-ı ahadiyyetim, (Nûh'u) o Peygamber-i Âlişan'ı (kavmine gönderdik) onu zamanındaki bütün insanlara bir Peygamber tayin ettik (kendilerine) küfrierindeh dolayı alei'acele (bir eiînı azap gelmeden evvel kavmini korkut diye) o Peygamber-i Zîşan'e emrettik, tâ ki: O kavmin bir mazeret dermeyanına bir salâhiyetleri kalmasın.

(2) : Hazret-i Nûh da vazife-i nübüvvetini ifâ için (dedi ki: Ey Kavmim!. Şüphe yok ki, ben sizin için apaçık bir korkutucuyum.) Küfr ve isyan içinde yaşar durursanız büyük bir azab-ı ilâhîye uğrarsınız, kendinizi o azabın pençe-i kahrından kurtaramazsınız.

(3) : (Şöyle ki: Allah'a ubudiyette bulunun) O'ndan başkasına tapmayın, O'nun bütün ahkâm-ı diniyesine riayete çalışın (O'ndan korkun) O muazzam Haalıkmızın azabından korkarak, O'nun rızasına muhalif şeylerden kaçının (ve bana itaat eyleyin.) bu tekliflerimi, nasihatlerimi kabul ederek bunlara riayette bulunun.

(4) : Evet.. Şu size emr ve tavsiye ettiğim şeyleri kabul ediniz ki: (Sizin için günahlarınızı) Cenab-ı Hak (bağışlasın) cahiliyet devrelerindeki hatalarınızı, kusurlarınızı afv ve setr buyursun, hakkınızda âtıfet-i ilâhîye tecellî eylesin, (ve sizi) îman ve itaat etmeniz şartîle (mukadder) olan (müddete kadar

tehir etsin.) Sizi yaşatsın, hemen kahr ve tenkil etmesin. Şu da **(muhakkak ki: Allah'ın takdir ettiği vakit gelince)** UmmüPkitapta yazılmış, tesbit edilmiş olan müddet-i hayat nihayet bulunca artık o vakit (sonraya **bırakılmaz.)** Kimse onu tehir edemez **(eğer bilir kimseler oldu iseniz?.)** bunu bilir, tasdik edersiniz, tebligatımı kabul ederek isyânınıza nihayet verirsiniz. Binaenaleyh, ey Nûh kavmi!. Eğer siz böyle küfr ve isyan içinde yaşar durursanız, bu hâlde hakkınızda mukadder olan vakt-i azap teehhüre uğratılamaz, hemen zuhura gelerek hepinizi kalır ve tenkil eder. Artık bu âkıbeti düşünün.

Ulema-i İslâm, bu âyet-i kerîme ile istidlâlde bulunmuşlardır ki: İbadet ve taat gibi, sıle-i rahme riayet gibi, ruhları güzel ahlâkile tathir ve tezkiye gibi güzel ameller, ömrün artmasına birer vesiledir. Cenab-ı Hak, bu amellerin sahipleri için ömürlerini ziyade daktir buyurmuş olur ,nitekim bir hadîs-i şerîfde (_,*JI J j,>" f)\ *U) buyurmuştur. Binaenaleyh insan elinden geldiği kadar güzel amellerde bulunmaya çalışmalıdır.

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي دَعَوْتُ قَوْم۪ي لَيْلاً وَنَهَاراً ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ
دُعَٓاء۪يٓ اِلَّا فِرَاراً ﴿٦﴾ وَاِنّ۪ي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُٓوا
اَصَابِعَهُمْ ف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا
اسْتِكْبَاراً ﴿٧﴾ ثُمَّ اِنّ۪ي دَعَوْتُهُمْ جِهَاراً ﴿٨﴾ ثُمَّ اِنّ۪ٓي اَعْلَنْتُ لَهُمْ
وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَاراً ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً
﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَن۪ينَ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَاراً ﴿١٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(5) : Dedi ki: Yârabbü. Ben kavmimi hakikaten gece ve gündüz davet ettim.

(6) : Benim davetim, onlar için firardan başka bir şey artürmadı.

(7) : Muhakkak ki: Ben onlar için mağfiret buyurasm diye kendilerini her ne zaman davet etti isem parmaklanın kulaklarına tıkadılar ve libaslarına büründüler ve israr ettiler ve böbürlcnmeklc bübürleniverdilcr.

(İS) : Sonra muhakkak ki: Ben onları apaçık davet ettim.

(9) : Sonra şüphesiz ki: Ben onlar için ilân ettim ve onlara gizliden gizliye de bildirdim.

(10) : Artık dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyiniz, şüphe yok ki: O, çok mağfiret buyurucudur.

(11.) : Üzerinize semayı bol yağmurlar ile gönderir'

(12) : Ve size mallar ile ve oğullar ile imdat eder ve sizin için bağlar, bos* tanlar kılar ve sizin için ırmaklar vücude getirir.

İ Z A H

(5) : Bu mübarek âyetler de Nûh Aleyhisselâm'ın Cenab-ı Hak'ka nasıl iTHinacatta bulunmuş olduğunu gösteriyor. Kavmini nasıl dışâda< çalıştığını, kavmi hakkında ne kadar nasihatlerde bulunduğunu hikâye buyuruyor. Buna rağmen o kavmin ise ne kadar hakk-ı kabulden kaçınmış olduklarını şöylece teşhir buyurmaktadır. Nûh Aleyhisselâm, Cenab-ı Hak'ka arz-ı tezerrüatta bulunarak (Dedi ki: YârabbU.) Ey benim Haalıkım, Veliyyi nîmetim!. (Ben kavmimi hakikate» gece gündüz) aleddevam bir hikmet dle, bir güzel meviza ile vahdaniyet-i ilâhîye'yi ikrara ve ibadet ve taate (davet ettim) vazüe-i nübüvvetimi ifâya çalıştım.

(6) : (Benim davetim) Öyle mütemadi ve hayrhahâne vaiz ve nasihatim (onlar için) o münkir kavme karşı (firardan başka bir şey artürmadı.) onlar kendilerine yaptığını davetten, verdiğim nasihatlerden kaçınıp durdular.

(7) : Yârabbiî. (Muhakkak ki, ben onlar için) O münkir kavmim hakkında (mağfiret buyurasın diye kendilerini her ne zaman) yahdaniyet-i ilâhîye'yi ikrara, ibadet ve taate devama ve mahlükata tapınmaktan kaçınmaya (davet ettim ise) o münkirler, bu davetimi kabul etmediler, bilâkis (parmaklarım kulaklarına tıkadılar) tâ ki: davetimi işitmesinler (ve libaslarına hüründüler) beni görmemek için rubaları riçine sokularak saklandılar (ve) küfr ve isyanlarında (İsrar ettiler) o fenâ vaziyetlerine devam edip ondan ayrılmak istemediler (ve bir böbürlenmekle böbürleniverdiler) hakkı kabulden kaçınarak mütekebbirâne bir vaziyet aldılar.

(S) : (Sonra muhakkak ki: Ben onları) O münkir kavmi (apaçık dâvet ettim) dinî hükmleri onlara vazihan tebliğ edip bildirdim, kendilerini intibaha dâ-* vet ettim.

(9) : (Sonra ben şüphesiz ki, ben onlar için Hân ettim) o dinsizleri mükerreren ve alenen din-î tevhide dâvet eyledim (ve onlara gizliden gizliye de) muhtaç oldukları dinî meseleleri (bildirdim) muhtelif, mütefavit üslûp ile onları islâha çalıştım.

(10) : (Artık) Onlara (dedim ki:) bu küfr ve isyanı terkederek tevbekâr olunuz, kerîm ve rahînı olan (Rahibinizden mağfiret dileyiniz) geçmiş günahlarınızı yarlıgasın, onlardan dolayı sizi muazzep kılmasın (şüphe yok ki, O) Halık-ı Azim (çok mağfiret buyurucudur.) tevbe eden kullarını afv ve setreder, onları dünyada da, ahirette de nimetlere, selâmetlere kavuşturur.

(11) : Ezcümle (Üzerinize semâyı) gölgeliği veya bulutları (bol yağmurlar ile gönderir.) O sayede mâişetinize medar olan semerelere, hububata, fazla jnıahsûlâta nail olursunuz.

«Midrar» birbiri peşine yağmuru çok olan bulut demektir.

(12) : (Ve) Haalık-ı Kerîminiz (size mallar ile ve oğullar ile imdat eder.) sizi büyük servetlere ve bir nice evlâd ve ahfâda nail buyurur (ve sizin için bağlar, bostanlar kılar) nice bahçeler, münbit sahalar nâsibeder. (Ve sizin için ırmaklar vücude getirir.) O sebeple de mahsulâtınız çoğalır, ihtiyacınız bertaraf olur. Evet.. Kusurlarını bilip istiğfarda bulunan, tehzîb-i ahlâka çalışan, güzel bir terbiye dairesinde yaşayan bir kavim, inayet-i ilâhîye ile refah-i hâle nail olur, muhitlerinde bir itilâ yüz gösterir, bir çok ihtiyaçlardan kurtulur.

(ولو ان اهل القرى امنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء والارض..)

Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

Yâni: Şüphe yok ki: Eğer şehirler, kasabalar ahalisi îman edip ittikada bulunsalar elbette onların üzerlerine gökten ve yerden bereketler açıveririz.

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ

وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٤﴾ اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ

سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ

سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا

وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾

لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

MEÂLI ÂLİSİ

(13) : Size ne oluyor ki: Allah için bir azamet ummuyorsunuz..

(14) : Halbu ki, sizi muhakkak türlü türlü derecelerde yaratmıştır.

(15) : Görmediniz mi ki: Yedi semayı nasıl tabaka tabaka yaratmıştır.

(16) : Ve onlar da ay'ı bir nûr kılmıştır, güneşi de bir cirağ yapmıştır.

(17) i Ve Allâh sizi yerden bir ot olarak bitirmiştir.

(18) : Sonra sizi orada iade edecektir ve sizi bir çıkarışla çıkaracaktır.

(19) : Ve Allah, sizini için yeri bir döşeme kılmıştır.

(20) : Tâ ki: Ondan geniş geniş yollara gidiveresiniz.

İ Z A H

(13) : Bu mübarek âyetler de Nûh Aleyhisselâm'ın kavmine daha başka kudret-i ilâhîye asarını ve niâm-i sübhaniye vasıtalarını ve lıiikat-i beşeriyehin mahiyetini de beyan ederek onları intibaha, vahdaniyet-i dlâhîye'yi kabule idâvet buyurmuş olduğunu şöylece bildirmektedir. Hazret-i Nûh, kavmine hi-(taben şöyle de diyordu ki: Ey kavmim!. (Size ne oluyor ki:) Ne mâni var ki,

saz **(Allah için bir azamet ummuyorsunuz)** azamet-i ilâhîye'yi düşünmüyorsunuz, onun kudret ve azametine mu'tekid bulunmuyorsunuz, siz, o Haalık-j Azîm'in âsâr-ı kudretine hiç bir nazar-ı takdîr ile bakmaz mısınız?. Nedir bu sizdeki gaflet ve cehalet?.

(14) : **(1 lalbu ki,)** O Haalık-ı Kerîm (sizi **muhakkak türlü türlü derecelerde)** muhtelif suretlerde **(yaratmıştır.)** siz bidayeten birer nutfe idiniz, sonra kan parçası, et parçası, kemik sahibi oldunuz, sonra da bir insan olarak vücut sahasına atıldınız. Bütün bu muhtelif, ibret feza hâdiseler, inkılâplar, bir Haalık-ı Hakîm'in varlığına, kudret ve azametine birer parlak delil değil midir?. Ne için siz, kendi yaradılışınızı da hiç düşünmüyorsunuz!.

(15) : Ey gafiller!. **(Görmediniz mi?)** Hiç fezaya taraf bakıp ta ecram-ı semavıiye'yi müşahede eder olmadınız mı?, (ki:) Haalık-ı Kâinat Hazretleri (yedi semâyı nasıl **tabaka** tabaka **yaratmıştır.)** onların bâzısını, bâzısının üstünde olarak mUtetabık bir şekilde, bir harikul'âde surette vücude getirmiştir. Bunlar, ne kadar büyük birer eser-i kudrettir!.

(16) : (Ve) O Haalık-ı Hakim Hazretleri **(onlarda) o** sema levhalarında **(ay'ı)** o parlayan kameri **(bir nûr kılmıştır.)** onunla geceleri yer yüzü aydınlanmaktadır. **(Güneşi de bir çırağ kılmıştır.)** onunla da gecelerin zulmetleri gidiyor, yeryüzü ziyalar içinde kalıyor. Vakıa kamer, birinci semâda, güneş ise dördüncü semada ise de bu semâların birbirini muhit veya şeffaf oldukları için onlarm hangi birinde bulunan böyle nûrânî, ziyâfeşân bir bedia-i kudret, onların hepsinde bulunmuş gibidir.

(17) : (Ve) Ey insanlar!. Şunu da düşününüz ki: **(Allâh)u** Tealâ Hazretleri **(sizi yerden bir ot olarak bitirmiştir.)** Yâni: Sizin ilk pederiniz Hazret-î Âdem'i topraktan yaratmıştır, yahut sizin madde-i asliyeniz olan nutfeleri yer yüzündeki nebatatdan mütevellit gıda maddelerinden vücude getirmiştir. İşte, insanlar, bu suretle neşv-ü nema bularak saha-i hayata atılmış bulunmaktadırlar.

(18) : **(Sonra)** da ey insanlar!. O Haalık-ı Azîm **(sizi orada iade edecektir.)** yâni: Siz ölünce yine topraklara atılacaksınız, yine toprak kesileceksinizdir. (ve) Sonra da kabirlerden **(sizi bir çıkarışla çıkaracaktır.)** hepinizi de mahşere sevk buyuracaktır. Bütün bunlar, birer hakikattir.

(19) : (Ve) Şunu da düşününüz ki: **(Allah, sizin için yeri bir döşeme)** bir sergi, bir yatak **(kılmıştır)** yeryüzünü ikametinize elverişli bir hale getirmiştir. Üzerinde istediğiniz gibi oturabilir ve dolaşabilirsiniz.

(20) : **(Tâ ki: Ondan)** O yeryüzünden **(geniş geniş yollara gidiveresiniz.)** dilediğiniz gibi seyahatlerde bulunabilirsiniz, ticaretinize vesaireye inkişaf verebilesiniz. Bütün bunlar, ey insanlar!. Sizin hakkınızda birer atıfet-i ilâhîyedir.

Artık bu nimetlerin kadrini bilip şükrünü ifâya çalışmak icabetmez mi?. Artık nedir şu münkirâne hâlet-i ruhiyeniz?.

İşte Nûh Aleyhisselâm, kavminin nazarlarını böyle enfüs ve âfaka celbetmek istemiş, müteaddit niam-i ilâhîye'ye nâiüyetlerini kendilerine bildirmiş, onları selâmet vesaadete kavuşturmak hayrhâhlığmda bulunmuştu.

Hayfa ki: O kavm, bu pek ulvî hayrhâhhği takdir edememiş, yine inkârlarında devam edip durmuşlardı.

«Ficac» geniş yollar, meslekler, iki dağ arasındaki açıklık manasınadır.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ
عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ اِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾
وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ
وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ اَضَلُّوا
كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ اِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَطِيـَٔاتِهِمْ اُغْرِقُوا
فَاُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

MEALİ ALÎSİ

(21) : Nûh dedi ki: Yârabbi.. Şüphe yok ki: Onlar bana isyan ettiler ve malı ve evlâdı kendisine hüsrandan başka bir şey arttırmayan kimseye tâbi oldular.

(22) : Ve pek büyük bir hile ile hile eder oldular.

(23) : Ve dediler ki: Tanrılarınızı bırakmayınız, ne Veddi ve ne Süvai ve ne Yegusi ve Yeukı ve Nesri terk eylemeyiniz.

(24) : Ve muhakkak ki: Bir çoklarını sapıklığa düşürdüler. Ve —Yârabbi! Sen de— ö zalimlere sapıldıktan başkasını arttırma.

{25) : Günahlarından dolayı suda boğuldular, sonra âteşe atıldılar/Artık kendileri için Allâh'ın ötesinde yardımcılar bulamadılar.

İ Z A H

(21) : Bu mübarek âyetler de Nûh kavminin isyanlarından-, muğfil kimselere tâbi olmalarından ve putlarına düşkün bulunmalarından müteessir olan Nûh Aleyhisselâm'm kavminden Cenab-ı Hak'ka şikâyette bulunduğunu gösteriyor. O kavmi kendi reislerinin nasıl izlâl etmiş olduklarını ve nihayet o kavmin dinsizlikleri yüzünden garkolup ateş-i azaba kavuşmuş bulunduklarını haber vermektedir. Şöyle ki: (Nûh) Aleyhisselâm, münacatına ve şikâyetine devam ederek (dedi ki: Yârabbü. Şüphe yok ki, onlar) o kavmim (bana isyan ettiler) kendilerine tebliğ ettiğim dinî hükmleri kabul etmeyip dinsizliklerinde devam edip durdular (ve malı ve evlâdı kendisine hüsrandan başka bir şey arttırmayan kimseye) dinsiz reislerine (tâbi oldular.) dünyanm fâni alayişine kapılarak büyük gafletler, cehaletler içinde kaldılar, bir rehber-i hidayeti bırakarak öyle mudil, felâkete namizet kimselere uydular.

(22) : Evet.. O kendilerine tâbi oldukları zındıklar, onlara pek çok fenalıklar yaptılar (Ve pek büyük bir hile ile hile eder oldular.) O kavmi din-î ilâhî'den mahrum bıraktılar, Peygamberlerine karşı düşmanâne bir vaziyet almalarına sebebiyet verdiler.

(23) : (Ve) O muğfil şahıslar (dediler ki:) Ey kavmim!. Sakın (tanrılarınızı bırakmayınız) onlara tapınmaya devam ediniz, bahusus (ne Veddi ve ne Süvai ve ne Yegusi ve Yeuki ve Nesri) bu namlar ile yâdedilen putları Sanemleri (terkeylemeyiniz) Nuh'un Rab'bine ibadette bulunmayınız.

Bu sanemler, heykeller, zaman-ı câhiliyette Arabistana da intikâl etmişti, Arab kabilelerinden her biri, bu sanem, suretlerinden birine tapınmakta bulunuyordu.

Bunlardan başka Lât, Uzza, Menat, Esaf, Naile, Hübel adında da bir takım sanemler var idi. Hübel, sanemlerin en büyüğü sayılarak Kabe'nin fevkine konulmuştu. Esaf, Naile ve Hübel adındaki sanemler, ehl-i Mekke'ye ait bulunuyormuş, bunlara dair «Essiracül'münîr» de tafsilât vardır.

(24) : (Ve muhakkak ki:) O Reis geçinen müfsit kimseler, bu putlara halkı tapındırmak suretile (bir çoklarını sapıklığa düşürdüler.) bu putlara bir çok kavimlerin tapmaları asırlarca devam etmiş oldu (ve) Hazret-i Nûh da o müfsitlerin öyle iğfalâtını görünce Cenab-ı Hak'ka niyaz ederek dedi ki: Yârabbü. Sen de (o zalimlere sapıklıktan başkasını verme) onlar öyle kendi küfrleri için-

de yaşadıkları gibi başkalarını da küfre düşürmeğe çalıştıkları için artık onlar, hidayetten mahrum kalmış; dalâlete müstahik olmuşlardır.

(25) : Artık o münkir kavim (günahlarından dolayı) Peygamberlerini inkâr edip küfrlerinde devam etmek istedikleri için (suda boğuldular) bir tufan-ı azab ile helak oldular. (Sonra âteşe atıldılar.) âzab-ı kabre tutuldular ve ahirette de, ebçdiyen Cehennemde yanıp yakılacaklardır, (artık kendileri için Allâh'ın ötesinde yardımcılar bulamadılar.) o kendilerinden fâide bekledikleri putlarından bir fâide göremediler.

Artık ne kaaar sapıklıkta bulunmuş olduklarını anladılar, hayfa ki: Artık nedametleri beyhudedir. Ebediyen muazzep olup duracaklardır. İşte küfrün cezası!.

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾
إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(26) : Ve Nûh dedi ki: Yârabbü. Yeryüzünde kâfirlerden bir şahıs bırakma.

(27) : Şüphe yok ki: Sen onları bırakırsan kullarını sapıtırlar ve facirden, kâfirden başkasını da doğurmazlar.

(28) : YârabbÜ. Bana ve babama, anama ve haneme mü'mîn olarak giren kimseye ve mü'mînler ile mü'mînelere mağfiret buyur v« zâlimler için helakten başkasını arttırma.

İ Z A H

(26) : Bu mübarek âyetler de Nûh Aleyhisselâm'ın ehl-i îman lehinde ve ehl-i küfrün de aleyhinde nasıl dua ve niyazda, temenniyatta bulunmuş olduğu-

nu göstermektedir. Şöyle ki: (Ve Nûh) Aleyhisselâm, münacatma devam ederek (dedi ki:y Yârabbü.) Ey Kerîm, Hakîm olan mabudum!. (Yeryüzünde kâfirlerden bir şahıs bırakma) Hepsini de helâk et, lâyık oldukları cezalara kavuştur.

(27) : (Şüphe yok ki: Sen) Ey Haalık-ı Azîm!, (onları) O senin vahdaniyetini, benim nübüvvetimi inkâr eden kâfirleri yeryüzünde (bırakırsan kullarını sapıtırlar.) başkalarını da, îmandan mahrum bırakarak kendileri gibi küfre, dalâlete düşürürler. Artık öyle muzir kimselerin zevalini temenni^ bir vazife-i diyanettir.

(28) : (Yârabbiî.) Ey Kerîm, Rahîm, Mabudum!. (Bana ve babama ve anama) yâni: Ehl-i îmandan olan ebeveynime veya Hazret-i Âdem ile Havva'ya (ve haneme) ikametgâhıma veya sefineme veya mescidime (mü'mîn olarak giren kimseye ve) alci'itlâk (mü'mînler ile müminelere mağfiret buyur.) onların hasbel'beşeriye südur eden kusurlarını afv ve setr et. Hazret-i Nuh'un bu duasile zevcesi ve oğlu Ken'an hariçte kalmışlardır, çünkü onlar, îmandan mahrum bulunuyorlardı, (ve) Yârabbü. (Zâlimler için) Küfre düşerek nefislerine zulmde, hiyanette bulunmuş kimseler için (helakten başkasını arttırma) onları kahret, rahmetinden uzak bırak. Çünkü onlar, hem kendi nefisleri hakkında, hem de, başkaları hakkında en muzir ,en zulmkâr kimselerdir. Hazret-i Nuh'un bu duası müstecap olmuş, artık o küfrlerinde İsrar edip duran zalim kavim, tufan dalgalan arasında mahvolup cezalarına kavuşmuşlarda*. İşte küfrün akıbeti böyle bir felâketten başka değildir. Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi feyz-i îmandan mahrum bırakmasın Amîn..

Hazret-i Nuh'un kıssası için «Araf» ve «Kûd» sûrelerinin tafsîrine de müracaat.

EL-CİN SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El-Araf» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmisekiz âyet-i kerîmeyi camidir. Cinlerin Kur'an-ı Azîmı'i dinlemiş, ona îman etmiş olduklarını bildirdiği için kendisine böyle «Sûre-i Cin» ünvânı Verilmiştir.

Nûh sûresi, istiğfarın ehemmiyetini, semalara ait âyetleri ve münkirlerin gark suretile cezaya uğramış olduklarını bildirdiği gibi bu cin sûresi de istikametin mükâfatını, semâya dair âyeti ve Cenab-ı Hak'ka ve O'nun resulüne âsi olanların nâr-ı azaba uğrayacaklarını beyan ettiği için aralarında mühim bir irtibat vardır.

Bu sûrenin başlıca mündericatı şunlardır :

(1) : Kur'an-ı Mübîn'i dinlemiş olan Cinlerin dinî hakikatlere dair sözlerini nakl.

(2) : Cinlerin semâlara yükselerek bir takım haberlere vâkıf olmalarına meydan verilmeyip şehaplar ile men ve tart edildiklerine ve Cinlerin mü'mîn ve kâfir kısımlarına ayrıldıklarına işaret. * .

(3) : Resûl-i Ekrem'in vazifesini, daire-i salâhiyetini ve Cenab-ı Hak bildirmedikçe mügayyebate kıyametin vakt-i vukuuna muttali olmadığını beyan.

(4) : Allâh-ü Tealâya ve Peygamber-i Zîşan'ına âşî olanların nâr-ı azaba mâruz ve yardımcılardan mahrum bulunacaklarmı ihtar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اُو۫حِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُٓوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا
عَجَبًاۙ ﴿١﴾ يَهْد۪ٓي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِه۪ۜ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَٓا اَحَدًاۙ
﴿٢﴾ وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا
وَلَدًاۙ ﴿٣﴾ وَاَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَف۪يهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًاۙ ﴿٤﴾
وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۙ ﴿٥﴾
وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ ﴿٦﴾ وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ
يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًاۙ ﴿٧﴾

MEÂLÎ ALİSİ

(1) : Dedi ki: Bana vahyolundu: Şüphe yok ki, Cinden bir taife dinlemiş te demişler ki: Muhakkak biz, bir acîb —bedî— bir Kur'an işittik.

(2) : Doğru yola rehberlik ediyor, artık biz ona îman ettik ve Rab'bimize hiç bir kimseyi ortak tutmayacağız.

(3) : Ve şüphe yok ki, Rab'bimizin azameti pek yücedir. Ne bir refika ve ne de bir velet edinmemiştir.

(4) : Ve muhakkak ki, bizim sefihimiz, Allâh'a karşı pek ziyâde yanlış şeyler söyler olmuştur.

(5) : Ve doğrusu biz sanmış idik ki, insan ve cin, Allâh'a karşı bir yalan söyler değildir.

(6) : Ve hakikaten insanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere sığınır olmuştur. Artık onlar için bir azgınlık arttırmışlardır.

(7) : Ve şüphesiz onlar da sizin zannettiğiniz gibi zannetmişlerdir ki: Allâh hiç bir kimseyi Peygamber göndermiyecektir.

* *

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in tilâvet ettiği Kur'an-ı Kerîm âyetlerini cinlerden bir zümrenin işitip din-i tevhidi kabul etmiş olduklarını bildiriyor ve içlerinden bir takım dinsizlerin nasıl fasit itikadlarda ve birbirlerini nasıl idlâl etmekte bulunduklarını teşhir eylemektedir. Şöyle ki: Ey Eşrefül' mahlûkat!. Ümmetine (De ki: Bana) Taraf-ı ilâhî'den Cibrîl-i Emîn vasıtasile (vahyolundu) haber verildi (şüphe yok ki; Cinden bir taife) tilâvet etmekte bulunduğum Kur'an-ı Mübîn'i (dinlemiş te) kavimlerinin yanlarına dönüp gidince onlara (demişler ki: Muhakkak biz, bir acîb) bedî, fevkalâde fasih, belîğ (bir Kur'an) kıraat olunan bir kitap, bir kelâm-ı hikmet beyan (işittik) onun ulviyetini anlamak nimetine nail olduk.

«Nefer» üç ile on' aracındaki erlerden ibarettir. «Cin» de ismi cinstir, bir adedine «Cinnî» denilir.

(2) : Öyle kudsî bir kitap ki: Bütün ins ve cinni (Doğru yola rehberlik ediyor.) hakkı, doğruyu ve selâmet ve saadete vesîle olacak vazifeleri bildiriyor (artık biz ona îman ettik) onun bir kelâm-ı ilâhî, bir Kur'an-ı muciz beyan olduğunu anlayarak tasdik eyledik, (ve Rab'bimize hiç bir kimseyi ortak tutmayacağız.) şimdi vahdaniyet-i ilâhîye'yi anlamış, müşrikâne hayatımıza nihayet vermiş olduk, bütün mükellefleri ikaz ve irşad eden o kitab-i ilâhîdeki delâili tevhîd ile tenevvür etmiş, hakikate vâkıf bulunmuş bulunuyoruz.

(3) : (Ve) O şeref-i îmana nail olan cin zümresi, şöyle de diyorlardı: (şüphe yok ki, Rab'bimizin) Bizi yaratmış, nîmetlerine nail buyurmuş olan Haalıkımızın (azameti pek yücedir.) onun kudreti, hakimiyeti, mahlûkatına ait ihtiyaçlardan münezzehiyeti pek bedihîdir. Pek ziyâde bir ulviyeti hâizdir.

O Haalık-ı Azîm, kendisi için hâşâ (Ne bir refika ve ne de bir velet edinmemiştir.) Onun zat-ı ülûhiyeti, mahlûkatına ait olan bu gibi şeylerden münezzehtir. Yaratmış olduğu şeyler ile aralarında bir neviyet, bir cüz'iyet bulunmak

şaibesinden müberradır. Kur'an-ı Hakîm'in ulvî beyanatı bu hakikati natık bulunmaktadır.

(4) : (Ve **muhakkak** ki: **Bir sefihtiniz)** Olan İblis veya akldan, tefekkürden mahrum bulunan sair herhangi calıil bir cin (Allâh'a karşı pek ziyade yanlış şeyler söyler **olmuştur,)** nice yalanlar, münkirâne sözler uydurmuştur.

«Şetat» yalan söylemekte, Gulüv göstermekte hadd-i tecavüz etmek demektir.

(5) : (Ve **doğrusu)** Ey cemaati müslimîn olan Cin zümresi!, (biz sanmış idik **ki:** İnsan ve cin) taifeleri (Allah'a karşı **bir** yalan söyler değildir.) Öyle bir yalana cür'et edeceklerini vaktîle sanmıyorduk, o Haalık-ı Azîm'e yalan yere re fika ve evlât isnat edeceklerine ihtimâl vermiyorduk, vakta ki: Kur'an-ı hakikat beyani dinledik, bu gibi isnadların ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu anlamaya muvaffak olduk. O îman eden cinler, vaktîle bir takım sefihleri, müşrikleri taklit etmiş olduklarından dolayı bu ifadelerîle mazeretlerini, nedametlerini göstermiş bulundular.

ı(6) : (Ve) Şöyle de diyorlardı ki: **(hakikaten insanlardan bâzı erkekler)** cahilane bir kanaatte bulunan bazı kimseler **(cinlerden bâzı erlere sığınır olmuştur.)** vaktîle Arab kabileleri, bir vadide, öyle tenha, korkunç bir sahada yürüdükleri zaman cinlere iltica ederlerdi, onların kendilerini korumalarını isterlerdi, cinlerin kendilerine yardım edeceklerini sanırlardı. **(Artık)** Böyle cinlere iltica edenler **(onlar için)** o cinlere ait **(bir azgınlık arttırmışlardır.)** onları tekebbüre tuğyana sevketmişlerdir. Yahut: Cin taifesi, o kendilerine sığınanlar için bir şiddet, bir dalâlet, bir-azgınlık vesilesi olmuştur.

«Rehak»: Tekebbür, zulm, hadd-i tecavüz etmek, günaha girmek demektir.

(7) : Cinler, birbirlerine hitap ederek şöyle de diyorlardı ki: **(Ve şüphesiz onlar da)** o insanlar da ey Cinler!. **(Sizin zannettiğiniz gibi zannetmişlerdir ki: Allah, hiç bir kimseyi Peygamber göndermeyecektir.)** Onları din-î tevhide davet eden, onlara dinî vazifelerini bildirecek olan bir zatı memur etmeyecektir. İşte böyle yanlış, cahilane bir kanaatin esiri olan kimseler, din-i ilâhî'den mahrum kalmış, kendilerini azaplara mâruz bırakmışlardır.

Bu iki âyet-i kerime'deki beyanat, müstakillen bir vahy-i ilâhî bulunmuş olabilir, fakat cinlerin ifadelerini hikâye cümlesinden olması daha muvafık görülüyor. Çünkü onlardan evvelki âyetler de, sonraki âyetler de cinlerin ifadelerini haber vermektedir. «Tefsîr-i Kebîr»

*

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَٓاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ
حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ
لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا ﴿٩﴾ وَاَنَّا
لَا نَدْرٖٓي اَشَرٌّ اُرٖيدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ
رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ كُنَّا طَرَٓائِقَ
قِدَدًا ﴿١١﴾ وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ
هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِهٖ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهٖ
فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ وَاَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ
وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُولٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا
﴿١٤﴾ وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾

MEALİ ÂLİSİ

(8): Ye muhakkak ki: Biz göğe dokundukta hemen onu şiddetli bekçiler ile ve şihaplar ile doldurulmuş bulduk.

(9) : Ye hakikaten biz dinlemek için ondan oturulacak yerlerde oturuyorduk. Fakat şimdi kim dinleyecek olursa onun için bir gözetici şihap buluyor.

(10) : Ve doğrusu biz bilmiyoruz ki, yerde bulunanlar için bir şermi mü» rad edilmiştir, yoksa onlar için JRab'leri bir doğruluk mu irade buyurmuştur.

(11) : Ye şüphe yok ki: Bizden sâlih kimseler vardır ve bizden onun dûnunda olanlar da vardır. Biz müteferrik cemaatler olmuşuzdur.

(12) :Ve muhakkak anladık ki: Allah'ı jyerde acze düşüremeyiz Te kaçamakla da onu âciz bırakamayız.

(13) : Doğrusu biz İrakta ki: O rehber-i hidayeti dinledik, ona îman ettik, imdi kimde Rab'biııe îman ederse artık ne noksaniyetten ve ne de bir zillete uğramadan korkmaz.

(14) : Ve muhakkak ki, bizden müslünıanlar da vardır ve bizden mütecavizler de vardır, artık kimler isiâmiyete ıiâil olmuşlar ise, işte onlar, doğru yolu araştırmışlardır.

(15) : Amma, hakk-ı tecavüz /edenler ise işte onlar da cehennem için bir odun olmuşlardır.

İ Z A H

(8) : Bu mübarek âyetler de cinlerin bâzı haberlere muttâlî olmak için semâya çıkmadan şihablar ile men ve tardedilmiş olduklarını bildiriyor. Cinlerin yer ehli hakkındaki kanaatlerini ve onların muhtelif fırkalara ayrılmış olduklarını, içlerinde sâlih müslüman kimselerin bulunduklarını ve bu şereften mahrum kimselerin de bulunduklarını haber yeriyor. Kur'an-ı Kerîm'i işitince îman etmiş olan bir cin zümresinin îman sahipleri hakkındaki güzel kanaatlerini ve îman nîmetinden mahrum olan kimselerin de nasıl cehenneme atılacaklarına dair ifadelerini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ve) Ey Allâh'ın kullan biliniz (muhakkak) bir hadîsedir (ki: **Biz)** cinler (göğe dokundukda) yâni: Dünya semâsında bulunan meleklerin sözlerini işitmek için o semâya yükselerek o sözleri talebettikte (hemen onu) o semâyı '(şiddetli bekçiler ile ve şihablar ile doldurulmuş bulduk.) orada durup o sözleri, o haberleri almamıza imkân kalmamış oldu.

«Hares» hars'ın cem'îdir ki: Rakîb, gözedici demektir. «Şiihüb» de Şihabm cem'îdir ki, âteş şûlesi, şeytanlara atılan yıldız âteşi manasınadır.

(9) : (Ve hakikaten biz) Cinler vaktîle meleklerin sözlerini (dinlemek için ondan) o gökten (oturulacak yerlerde oturuyorduk) bir maniaya maruz kalmıyorduk.. (Fakat şimdi kim) Semâya yükselerek o meleklerin sözlerini (dinleyecek olursa onun için bir gözedici şihab buluyor.) onu o sözleri işitmekten men ve tardediyor, helake uğratmış oluyor.

(10) : (Ve doğrusu biz) Cinler (bilmiyoruz ki: Yerde bulunanlar **için** bir **şermi** mürad edilmiştir.) ki: Semâ haberlerini alıp neşretmekten cinler men'edilmiştir. (Yoksa onlar için) Yer ehli hakkında (Rab'leri bir doğruluk mu irade buyurmuştur.) Onlara bir Peygamber gönderip te onları şeytanların yanlış haber-

vermelerinden, vesveselerinden vikaye mi edecektir. Onları bir müstakim yola mı sevkedecektir. Bunu kestiremiyoruz.

Bu âyet-i Kerîmede hayrin Cenab-ı Hak'ka nisbet edilip, şerrin nisbet edilmeme si, bir güzel âdab-ı Kur'aniye muktezasıdır. Nitekim: Ben hasta olduğum zaman bana Cenab-ı Hak, şifa verir, denilmesi de, bu kabildendir ki: Hastalık verilmesi değil, şifa verilmesi Haahk-ı Kerîm Hazretlerine izafe edilmiştir.

«Tirmizî ve Nesaî gibi muhaddisler İbn-i Abbas Radiyallâh-ü. Anlı'tan rivayet etmişlerdir ki: Vaktîle şeytanlar, göğe çıkar, orada oturacak yerlerde otu-rur, orada vahyedilecek şeyleri duyarlardı, öyle bir şey duyunca onun üzerine dokuz şey de ilâve ederlerdi. Duydukları şey hak bir kelime idi, kendilerinin ilâve ettikleri ise bâtıl şeyler idi, bunları kâhinlere, müneccimlere telkin ediyorlardı. Vakta ki: Peygamber Efendimiz, bas'olundu, şeytanlar öyle semâya çıkmaktan şihablar ile men'cdildilcr. Bu hâdiseyi İblis'e söylediler, o da dedi ki: Bu, mutlaka yer yüzünde hadis olan bir emrden dolayı olmalıdır. Kendi erlerini teftişe gönderdi, gelip Resûl-i Ekrem'i Mekke-i Mükerreme'de iki dağ arasıada namaz kılar bir hâlde buldular, sonra dönüp bunu iblis'e haber verdiler o da dedi ki:. İşte bu men keyfiyeti, yerde hadîs olan şeyden, o Peygamberin zuhurundan dolayıdır.

Tefsirlerde şöyle de rivayet olunuyor ki: Resûl-i Ekrem Sallâllâh-ü Aleyhi Vesellem, birkaç zat ile Sükul'ukaz tarafına giderek «Nahle» nâra- mevkide sabah namazını kıldıktan sonra, Şeytanlar, semâ haberlerini alamaz olmuşlardı. Üzerlerine şihablar yağmıştı, bunun sebebini anlamak için cinler her tarafa dağılmışlar, bir takımı sükul'ukaz tarafına giderek Resulullâh'ın Nahle'de sabah namazını ashab-ı kiramile beraber kılarken tilâvet ettiği Kur'an-ı Mübîn'in âyetlerini işitmişler, semâ kapılarının kendilerine neden kapanmış olduğunu anlamışlardır.

«Şihabların zuhuru, vakıa başka sebeplere, hikmetlere mebnide vâki olmaktadır.. Nitekim asr-ı Saadetten evvel de vâki olmakta bulunmuştur. Bunların bir kısmı, şeytanları kahr ve tenkil içindir. Maamafih bir de manevî bir necm-i ihtida, bir şihab-i hikmet feza vardır ki: O da, Resûl-i Ekrem'in zuhurudur ve onun neşrettiği din-i ilâhîdir. Evet.. O Peygamber-i Âlişanın zuhurîlc bütün âfâk-ı beşeriyet tenevvür etmiş, nice muhitler; nûr-i islâmiyete nail olmuştur. Onun risaletini inkâr edenler de birer şihab-ı ulviyyet olan Kur'an-ı Mübîn'in âyetlerîle vesair mucîzelerile tenkil edilerek kahr-ı ilâhîye, nâr-ı cehenneme mâruz kalmışlardır.

• (11) : Cin zümresi şöyle de diyorlardı: **(Ve şüphe yok ki: Bizden sâlih kimseler vardır.)** Bu Kur'an-ı Mübîn'i duymadan evvel de fıtret-î selîmesi mukfezası olarak hayra, salâha mütemail fertler mevcut idi **(Ve bizden onun dûnunda olanlar da)** hayrdan salâh-ı hâlden mahrum taifeler de **(vardır)** Evet.. **(Biz)**

Cinler (müteferrik cemaatler olmuşuzdur) biz, muhtelif kabiliyetlerde, hareketlerde bulunan zümrelerden müteşekkil bulunuyoruz. «Kıded» müteferrik zümreler demektir. Müfredi «Kıdde» dir ki: Bir şeyden bir parça manâsınadır.

(12): (Ve muhakkak anladık ki:) Bizler her ne yapacak olsak (Allah'ı yerde acze düşüremeyiz) yerin hangi kıt'asında bulunsak, Cenab-ı Hak'ka karşı müşkülât çıkarmış olamayız, (ve kaçmakla da onu âciz bırakamayız.) Hangi yere kaçıp gizlensek, semalara çıksak, yerlerin altına girsek, yine o Haalık-ı Alîm[1] in pençe-i kudretinden kendimizi kurtaranlayız.

(13) : (Doğrusu biz, vakta ki: O rehber-i hidayeti) O ayn-i hakikat olan Kur'an-ı hikmet beyanı (dinledik, ona îman ettik) onun bir kitab-ı ilâhî olduğunu tasdik eyledik (imdi kim de Rab'bine îman ederse) onun mukadde kitabını, pek muhterem Peygamberini tasdîk eylerse (artık ne noksaniyetden) hasenatının noksana uğramasından (ve ne de bir zillete uğramadan korkmaz.) Evet onun güzel âmellerinin sevabı noksan olmaz, ve başkalarının günahı da ona yükletilmez. Onun güzel îmanı, kendisini bu gibi badirelerden korumuş olur.

(14) : (Ve muhakkak ki: Bizden müslümanlar da vardır) Cin taifesi arasında din-î islâm'a nail olmuş erlerde mevcuttur, (ve bizden mütecavizler de vardır.) Tarik-ı Hak'tan ayrılmış, îmandan, ibadet ve taatten mahrum kalmış kimseler de vardır. (Artık kimler isiâmiyete nâil olmuşlar ise işte onlar, doğru yolu araştırmışlardır.) kendilerini azaptan kurtaran, selâmet ve saadete kavuşturan bir yolu takibe muvaffak ohnuşlardır.

(15) : (Ama hakkı tecavüz edenler) Cadde-i islâmiyetten ayrılmış olanlar (ise işte onlar da cehennem için bir odun obnuşlardır) onlar ile Cehennem, alevlendirilecektir. Nitekim insanlardan kâfir olanlar da öyle cehennem için birer tutuşturma âleti, vasıtası olacaklardır.

Bu on beşinci âyet ile cin zümresinin hikâye buyrulan sözleri nihayet bulmuştur.

Cinlerin varlığını bütün Peygamberler, semavî kitaplar haber vermiştir. Binaenaleyh Peygamberleri tasdik edenler ve bir çok milletler ve feylesofların kudeması ve ruhaniyyat ashab-ı cinlerin varlığını mu'terif bulunmaktadırlar. Cinler veya onların ilk babaları olan «Cân» âteş alevinden yaradılmıştır.

Maamafih cinlerin varlığını isbat edenler başlıca iki kısma ayrılmıştır. Bir kısmına göre cinler, âkil ve hafî cisimlerden ibarettirler veya ervahi mücerredejien bir nevi'dirler. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bizzat cinleri görmemiştir, ancak cinler, Peygamber Hazretlerinin Kur'an'ı tilâvet buyurduğunu görüp dinlemişler, onun huzurunda bulunarak kendisini tasdik etmişlerdir. Resûl-i Zîşan'ın başka bir vakitte cinleri görmüş olduğu da rivayet olunmuştur. Bk kısım zevata göre de eimler, eesam ve eesam ile kaim değildirler, belki onlar, kendi nefislerîle kaim cevahirden ibarettirler. Bunların bâzıları mü'mîndirler, hayrlı, kerîm, hayre muhip bulunurlar. Bâzıları da kâfirdirler bunlar da serlere, âfetlere muhip denî kimselerdir.

Ve deniliyor ki: Cinler, mahiyetleri muhtelif nevîlere ayrılmıştır. Tafsilâtını Cenab-ı Hak bilir, bizim görmediğimiz, göremiyeceğimiz nice mevcudat **vardır** ki: Bugün onların varlığı fennen de sabittir. Biz kendi ruhlarımızı da göremiyoruz, havaları kaplayan nice lâtif varlıklar, kuvvetler de vardır ki: Onları da, göremiyoruz. Fakat hiç birini inkâra mecal yoktur. İşte melekler, mevcudatı lâtifeden, ervâh-ı felakiyeden ve zevat-ı âliyeden oldukları gibi cinler de ervâh-ı süfliyeden ve şeytan tabiatında olan dinsizleri de ervâh-ı habiseden bulunmaktadırlar. Cinler ve şihablar için **(Saffaf, Ehkaf ,ve En ulunan)** sûrelerinin tefsirlerine de müracaat!.

وَاَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرٖيقَةِ لَاَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾
لِنَفْتِنَهُمْ فٖيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهٖ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾
وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا ﴿١٨﴾ وَاَنَّهُ لَمَّا قَامَ
عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ اِنَّمَا
اَدْعُوا رَبّٖى وَلَا اُشْرِكُ بِهٖ اَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ اِنّٖى لَا اَمْلِكُ لَكُمْ
ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ اِنّٖى لَنْ يُجٖيرَنٖى مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَلَنْ
اَجِدَ مِنْ دُونِهٖ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ اِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِهٖ
وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَا
اَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتّٰى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ اَضْعَفُ
نَاصِرًا وَاَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

MEÂLÎ ÂLİSİ

(16) : Ye eğer onlar, o yol üzerinde dosdoğru gitse idiler, elbette kendilerine bol bol su içirirdik*

(17) : Onları bu hususta imtihana çekelim diye, ye her kim Rab'binin zikrinden yüz çevirirse onu da pek meşakkatli bir azaba sevkederiz.

(18) : Ve şüphe yok, mescitler Allâh içindir, artık Allah ile beraber hiç bir kimseye ibadette bulunmayın.

(19) : Ve muhakkak ki, Allâh'ın kulu vakta ki, kalktı, ona dua eder oldu, az kaldı ki, onun üzerine toplaşmış cemaatler oluversinler.

(20) : De ki: Ben ancak Rab'bime ibadet ederim ve O'na hiç bir kimseyi şerik edinmem.

(21) : De ki: Doğrusu ben sizin için ne bir zarara ve ne de bir fâideye mâlik değilim.

(22) : De ki: Şüphe yok, beni Allâh'tan hiç bi* kimse elbette koruyamaz ve ben ondan başka bir sığınacak bulamam.

(23) : Ancak Allah'tan ve onun gönderdiklerinden bir tebliğdir ve her kim Allah'a ve onun Resulüne isyan ederse, artık şüphe yok ki: Onun için cehennem âteşi vardır, orada ebediyen kalıcılar olmak üzere.

(24) : Tehdîd olunur oldukları şeyi gördükleri vakit artık bileceklerdir ki: Yardımcı itibarile en zaif ve adeten en az olan kim imiş.

1 Z A H

(1(5) : Bu mübarek âyetler de Resûl-i Ekrem'e vahyolunan şâir bir kısıra husus.atı bildiriyor. İns ve cin lâifelerinin islâmiyet dairesinde yaşadıkları takdirde bir muktezayı imtihan olarale bol bol nimetlere nail olacaklarını tebşir ve zikr-i ilâhîden kaçınanları tehdîd ediyor. Mescidlerde yalnız Allâh-ü Tealâ'ya ibadet edileceğini ve Resûl-i Ekrem'in ibadetini gören bir takım zümrelerin ,nasıl bir heyecan içinde kalmış olduklarını haber veriyor. O Peyğamber-i Zîşan'm vazifesini tayin etmekte ve halka vahdaniyet-i ilâhîye'yi tebliğ, şirk ve isyanın vahim âkıbetini ihtar buyurmakla mükellef olduğunu göstermektedir: Şöyle ki: (Ve) Bana vahyolundu ki: (eğer onlar) O ü>s ve oin cemiyyetleri (o* yol üzerinde) o millet-i islâmiye dairesinde (dosdoğru gitse idiler) küfr ve isyana düşme mi$ bulunsalar idi, adaletten ve tesanütten ayrılmasalar idi (elbette kendilerine

bol bol su içirirdik.) onları maye-i hayat olan mebzul sulara, ırmaklara kavuştururduk, onların rızklarına genişlik vermiş olurduik. Suların, yağmurların ne kadar büyük bir nimet-i ilâhîyye olduğunu, Arabistan'ın bol sulardan mahrum olan bir çok yerlerindeki ahali daha ziyade takdir eder, onun içindir ki: Bu su nimeti böyle tasrih edilmiştir.

«Gadak» kesîr, çok şey demektir.

(17) : Evet.. **(Onları)** O mükellef taifeleri (bu hususta) bu suların mebzuliyeti ve adem-i mebzuliyeti suretîle **(imtihana çekelim** diye) kendilerini öyle bol bol sulara, nimetlere kavuştururuz. Tâ ki: Bu nimetlerden dolayı Cenab-ı, Hak'ka şükredip etmedikleri tezahür etsin ve şükredenler, mükâfatlara müstahik bulunsunlar, **(ve her kim Rab'binin zikrinden** yüz **çevirirse)** Kur'an-ı Kerîm' in mev'izalarından müstefîd olmaz, Cenab-ı Allah'a hamd ve şükrde bulunmazsa **(onu** da **pek meşakkatli bir azaba sevkederiz.)** pek şiddetli bir ceza mahalline ithâl eyleriz, onu takatfersâ bir azaba maruz bırakırız.

«Saad» şiddet, mihnet, meşakkat manasınadır.

(18) : (Ve) Bana vahyolundu ki: **(şüphe yok mescitler)** Hak Tealâ'ya ibadet ve taatte bulunulacak, secde-i ubudiyete kapanılacak herhangi bir mabet, herhangi bir mevki **(Allah içindir.)** orada Cenab-ı Hak'tan başkasına ibadette, secde-i ubudiyette bulunulamaz, **(artık Allah ile beraber hiç bir kimseye ibadette bulunmayın.)** Ey Allah'ın kulları!. O Haalık-ı Kadîme hiç bir şeyi şerik ve nazir ittihaz etmeyin.

Mabetlerini putlar ile dolduran müşrikler, Allâh-ü Tealâ'ya değil, o putlara secde etmek denaetinde bulunuyorlar da bunun farkına varamıyorlar. Halbu ki: Bütün cepheler, ancak Allâh-ü Tealâ için secde-i ubudiyete kapanmalıdır. Ehl-i îman için yeryüzünün her temiz yeri, bir nevi mescid hükmündedir, o yerlerde secde-i ubudiyete kapanmak caizdir. Nitekim bir hadîs-i sahîh şöyledir:

(جعلت لى الارض مسجداً وطهوراً.)

(19) : (Ve) yine vahyen şöyle bildiriliyor **:(muhakkak ki, Allah'ın kulu)** Muhammed Aleyhisselât-ü Vesselam **(vakta ki: Kalktı, ona)** o mabûd-i Kadîm'c **(dua eder oldu)** namaz kıldı, ibadet ve taatte bulundu, onun bu duasını ibadet ve taatini gören cin zümresi **(az kaldı ki: Onun üzerine toplaşmış cemaatler oluversinler.) O** Peygamber-i Zîşan'ın o bir Haalık-ı Azîm'e ibadetini görünce, onun okumakta olduğu Kur'an-ı Kerîm'i dinleyince pek büyük bir taaccübe düşerek adetâ birbirlerinin üzerlerine toplanıyerecek bir vaziyette bulundular, hayretle onun ibadetini temaşaya daldılar.

Diğer bir tevcihe göre de Resûl-i Ekrem'in bir mabûd-i Azîm'e ibadet ile meşgul olup ehl-i şirke muhalefette bulunmakta olduğunu gören müşrikler, az kaldı ki: O Peygamber-i Zîşan'a karşı adavetlerini izhar için toplanarak birbirlerine yardım edecek bir hâle gelsinler.

«Libed» çok, kesir, toplanmış, galebeli bulunmuş cemaat demektir.

(20) : Allâh-ü Tealâ da o muhterem Resulüne şöyle emr buyuruyor: Ey Resulüm!. O müşriklere **(De ki: Ben ancak Rab'bime ibadet ederim)** beni yaratan, besleyen, nimetlere nâil buyuran Haalık-ı Azîm Hazretlerine arz-ı ubudiyette bulunurum (ve **O'na hiç bir** kimseyi şerik edinmem.) Çünkü O, şerik ve nazîrden münezzehtir. Yalnız ona ibadet etmek, muktezay-ı ubudiyettir. Bu, teaccup edilecek bir hareket değildir, hakkımda adaveti müstelzim olamaz.

. Müfsir Mekatil merhum, diyordu ki: -Mekke-i Mükererme'deki kâfirler, Peygamber Aleyhisselâm'a demişler ki: «Sen pek büyük bir iş ile geldin, sen bütün nâsa muhalefette bulundun, artık bu işten vaz geç» bunun üzerine bu âyet-i Kerîm'e nazîl olmuştur.

(21) : Ve Resulüm!. O nasihatlerini kabul etmeyen müşriklere şunu da **(De ki: Doğrusu ben sizin için ne bir zarar ve ne de bir fâideye mâlik değilim.)** Size bir zarar vermeğe veya sizden bir zararı defetmeğe ve size bir fâide celbetmeğe ben bizzat kaadir değilim, bütün onları yaratacak vücude getirecek olan ancak Haalık-ı Azîm Hazretleridir. Ben size karşı ancak vazife-i risaletimi ifâ ediyorum: Sizi irşada çalışıyorum, bu vazifemi terketmeğe salâhiyetim yoktur

(22) : Şunu da o müşriklere **(De ki: Şüphe yok, beni Allah'tan)** onun azabından **(hiç bir kimse elbette koruyamaz)** eğer ben vazife-i risaletimi, vazife-i ubudiyetimi ifâ etmezsem, bana teveccüh edecek mes'uliyetten beni kimse halâs edemez, **(ve ben ondan)** O mabûd-i Azîm'den **(başka bir sığınacak bulamam.)** benim melceim, penahım ancak **o** kerîm olan mabûdumdur. Artık onun buyruklarına nasıl muhalefette bulunabilirim.

«Mültehad» kendisine sığınılacak melce, Methal, mevzi-i teveccüh demektir.

(23) : **(Ancak)** Beni kurtaracak olan, beni Rahmet-i İlâhîyyeye kavuşturacak bulunan şey **(Allah'tan ve O'nun gönderdiklerinden)** ahkâm-ı diniyesinden **(bir tebliğdir)** ben bu vazife-i tebliği ifâ edince mes'uliyetten kurtulmuş, himaye-i ilâhîye'ye nâil olmuş olurum. **(Ve her kim Allah'a ve O'nun Resulüne» isyan ederse)** Cenab-ı Hak'kın enirlerini ve nehylerini red, Peygamberini tekzîb eylerse **(onun için Cehennem âteşi vardır.) o** yanmaya mahkumdur. **(Orada) O** Cehennemde **(ebediyen kalıcılar olmak üzere.)** öyle aleddevam muazzep olup duracaktır.

(24) : Artık ey Peygamberi ;Zîşan!. Sen **o** müşriklerin tekzîblerine, istihzalarına bakıp da üzülme onla£i'6 **(tehdîd olunur oldukları** şeyi) **o** pek müthiş cehennem azabını **(gördükleri vakit artık bileceklerdir ki:)** O zaman tamamen anlayarak nedametlerde bulunacaklardır ki: **(yardımcı itibarile en zaif)** kim imiş, o putlarından bir yardım göremeyeceklerini anlamış olacaklardır, **(ve adedeјı en**

az olan kim imiş..) Bunu da anlayacaklardır. Evet.. Kendilerinin mi, yoksa mü'mîn, müvahhit olan kulların mı çok olduğuna da vâkıf olacaklardır. Şüphe yok-ki: Cenab-ı Hak'kın semâlarda, yerlerde nice mü'mîn, sâlih kulları vardır ki, ona ibadet ve taatten asla ayrılmazlar. Onların yanında müşriklerin adetleri, kuvvetleri pek az bulunmaktadır. O müşrikler, bu hakikati ahirette anlayacaklardır, pek büyük teessürlere, hüsranlara kavuşmuş olacaklardır. Maamafih Arab müşrikleri, daha dünyada iken de Bedr gazvesinde hezimete uğramışlar, ehl-i İslâm'ın kendilerinden daha kuvvetli olduğunu anlamışlardı.

قُلْ اِنْ اَدْرٖٓى اَقَرٖيبٌ مَا تُوعَدُونَ
اَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبّٖٓى اَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى
غَيْبِهٖٓ اَحَدًا ﴿٢٦﴾ اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُولٍ فَاِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ
يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوا رِسَالَاتِ
رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَیْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(25) : De ki: Ben bilmem ki: Tehdîd edilir olduğunuz şey, yakın mıdır, yoksa Rab'bim onun için uzun bir müddet mi tayin kılar.

(26) : Gaybi bilendir, fakat gaybi üzerine bir kimseyi apaçık haberdar etmez

(27) : İhtiyar buyurduğu bir Resûl müstesna, çünkü O, bunun önünden ve ardından muhafızlar sevkeder.

(28) : Rab'lerinin risaletlerini hakkîle eriştirmiş olduklarını bilmesi için —öyle muhafızlar tayin buyrulmuştur.— Ve onların yanlarında olanı ilmen kuşatmıştır, ve her bir şeyi adeden sayıp bilmiştir.

İ Z A H

(25) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in vakt-i kıyamete vâkıf olmadığını nâsa teblîğ etmekle mükellef olduğunu gösteriyor. Ve Cenab-ı Hak bildirmedikçe kendisinin gaybe ait bir şeyden haberdar olamayacağını itiraf ediyor. Hazret-i Peygamberin ruhanî muhafızları bulunduğunu ve Allâh-ü Tealâ' nm bütün eşyayı, bütün tebligat-ı Nebeviyyeyi tesbit edip hepsine de icmâlen ve tafsilen âlim olduğunu beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Fahrülmürselîn!, O müşriklere, o kıyametin vakt-i zuhurunu istihza tarikîle sual eden münkirlere **(de ki: Ben bilmem** ki: Tehdîd edilir **olduğunuz** şey) kendisile korkutulmakta olduğunuz kıyamet vakti, vukua geleceği taraf-ı ilâhîden haber verilen kıyamet saati **(yakın mıdır.)** karîben vuku bulacak mıdır, (yoksa **Rab'bim onun için)** o kıyametin zuhuru için **(uzun bir müddet mi tayin kılar?.)** bunun vakt-i vukuu bizlerce meçhuldür. Bu husus, ilm4 ilâhîye aittir.

«Emed»: Ecel, gaye, nihayet, uzaklık manasınadır.

(26) : Evet.. O Rab'bim **(gaybı bilendir.)** kıyametin zaman-ı zuhurunu ve emsalini ancak o Haalık-ı Azîm bilir **(£akat)** o mabûd i Hakîm **(gaybı üzerine bir kimseyi apaçık haberdar etmez.)** hiç bir kimse, kıyametin vukuunu vesair mügayyebattan olan şeyleri kat'î, zahir bir surette bilip tayin edemez.

(27) : O Haalık-ı Kerîm'in **(ihtiyar buyurduğu bir Resul müstesna)** onu di lediği mügayyebattan veya hukuk-i risalete taallüki olan bazı gayıplardan vahî tarikîle, Cibril-i Emîn vasıtasîle haberdar buyurur **(Çünkü O)** Haalık-i Hakîm **(bunun önünden ve ardından)** yâni: Böyle gayibe muttali ettiği Resulünün her cihetinden **(muhafızlar sevkeder.)** onu halaza melekleri korurlar, şeytanların tebdil-i suret ederek o Peygambere yanaşmalarına, o emr-i gaybe ait şeylere muttalî olmalarına meydan vermezler. «Resad» muntazır olmak, yol gözlemek demektir. Burada gözeticiler manasınadır.

(28) : Evet.. Cenab-ı Hak, gaybe muttalî ettiği Resulünü öyle melekler ile her canibinden kuşatır, bu ise **(Rab'lerinin risaletlerini)** gönderdiği emânetleri, gaybe dair haberleri meleklerin **(Hakkile erittirmiş)** tebliğ etmiş **(olduklarını) o Resulün (bilmesi içindir.)**

Evet. Bu hikmete mebnîdir ki: O hafaza melekleri o Resulün etrafını ihataya memur bulunmuşlardır. (Ve) Allâh-ü Azîmüşşan **(onların yanlarında olanı)** o hafaza meleklerinin veya Peygamberlerinin yanlarındaki hikmetleri, dinî hükmleri, onların bütün ahvâlini, bütün say-ü gayretlerini **(ilmen kuşatmıştır.)** Hiç biri ilm-i ilâhî'den hariç değildir. (Ve) O Haahk-ı Hakîm **(her bir şeyi adeden sayıp bilmiştir.)** bütün olmuş ve olacak şeyleri ferden ferden bilmektedir.

Onun ilm-i ezelîsi, bütün mevcudatı, mukadderatı muhittir. Amenna.. Ar-

tık her âkil, mütefekkir şahıs için lâzımdır ki: O Haalık-ı Kâinat'ın kudretini, azametini ihata-i ilmiyesini daima düşünerek o muazzam mabudunu tevhîd ve takdise devam etsin, ef'al-i hayatiyesini güzelce tanzim ederek vazife-i ubudiyetini bir nezahet dairesinde ifâya çalışsın, o Kerîm, Rahîm Haalıkımızdan muvaffakiyetler niyaz eylesin. Yârabbü. Bizleri rıza-i ilâhîne muvafık amellere muvaffak buyur. Amîn..

«Gayb» bir kimsenin huzurunda bulunmayan şey, ona nazaran bir gayp demektir. İlmen bilinmeyen, varlığı olduğu gibi bilinip tayin edilemeyen her şeyde, gaybtan ibarettir. Bu manâca gayblar iki kısma ayrılır ve başka harikalar da vardır.

(1) : Gayb ve mucize: Bir kısım gaybler vardır ki: Onları ancak Cenab-ı Hak bilir, o Haalık-ı Azîm bildirmedikçe onları kullarından hiç biri bilemem Kıyametin vakt-i vukuu gibi ki: Bunu Cenab-ı Hak, lihikmetin kullarına bildirmemiştir. Bu, bir eayb-i mutlaktır. Diğer bâzı gayblar da vardır ki: Allâh-ü Teılâ, onları dilediği Peygamberlerine bildirmiştir. İlerideki bir galibiyetin veya bir mağlûbiyetin bir Peygambere bildirilmiş olması gibi, böyle bir gaybe ittilâ bir harika kabilindendir, bir mucize saydır.

(2) : Keramet: Mü'mîn, Salîh kulların bazılarından zuhur eden harikadır ki, o zâtın İndallâh mertebe-i velayeti hâiz olduğuna delâlet eder, Beynennas mezher-i ikram olup nasihatlarınm kabul edilmesini temin-gibi hikmetlere müstenîd bulunur.

Elh-i sünnete göre Evliyaüllâh'ın kerameti haktır, sabittir, fakat keramet, gaybi mutlaka vukuf mahiyetinde sayılamaz. Bâzı hâdiselerin vukuundan evvel haber verilmesi bu kabildendir. Maamafih, bu haber, haddizatında bir ilm-i kat'î değildir, bu hâdiselerin mutlak mugayyebat kabilinden olması, İndallâh mukadder bulunmamış demektir ki, bunlara velîler de muttali bulunabüiyor.

(3) : Meunet: Avam-i nasdan ahvâl-i mestur bir insanın elinde bir nübüvvet veya keramet dâvasına mukarin olmaksızın zuhur eden harikadır ki: Onun belâ ve mihnetten kurturulmasına, inşirah-j. kalbine bir vesîle bulunmuş olur. Bir kimsenin mafizzamirini keşfedip haber vermek bu kabildendir. Bu da gaybö vukuf sayılamaz. Bir ilm-i kat'î mahiyetinde değildir. Bir tahmine, bir tesadüfe müstenîd demektir.

(4) z İstidrac; Bu da bir imhâl demektir. Bir nevî harikadır. Yâni: Fisk ve küfrü zahir olan bir şahsın elinde arzusuna göre zuhur eden bir fevkal'ade hadîsedir. Dünyaya müteallik bâzı arzulanmn husulü, dualarının kabul edilmesi bu kabildendir. Bu hâl, sahibinin measiyetler içinde kalarak daha ziyade azab-i ilâhîye uğramasına sebep olacaktır. Binaenaleyh bu da gaybe ittilâ mahiyetinde değildir. Lihikmetin bir eser-i tesadüftür. Bî ümidin husule gelmesidir.

(5) : Kehanet ve Müneccimlik, bâzı kâhinlerin ve müneccimlerin haber verdikleri meçhul hâdîseler de birer sebeb-i mahsusa veya birer vasıta-i fenniyyeye müstenîddir ki: O sebeplere, o fenlere vâkıf olan her kimse o hâdiseleri anlar, haber verebilir, bù hususta esbab ve vesaite her vâkıf olan kimse, o hâdîselere dâir malûmatdar olabilir. Binaenaleyh bunlar da gayba vukuf kabilinden değildir. Bunlar ya sihir veya bir nevî san'at eseridir. Bunlar, birer alâmeti zahireye, birer tahmîne müstenîd, başkalarının inzimamı muavenetine muhtaç olup kat'î bir mahiyeti hâiz değildirler, çok kere hilafı da zahir olmaktadır.

(6) : İhanet, bu da fasik bir şahsın elinde arzusuna muhalif olan bir şeyin zuhura gelmesinden ibarettir ki, o da bir nevî hârika demektir, fakat gaybe ittilâ kabilinden değildir. Kendisinin hizlânına bir sebeptir. • '

«Müscylimetürkezzap»dari zuhur-u rivayet edilen bir hâdise bu kabildendir. Şöyle ki: O dinsiz bir kuyunun suyunu arttırmak için içine tükürmüş, kuyu hemen mevcut suyunu da gayibederek kup kuru kalmış, kezâlik bir şahsın kör bulunan bir gözünün açılması için tükürüğünü sürmüş, o şahsın diğer gözü de kör kesilmiş. Velhâsıl mucize ile keramettenbaşka olan harikalar, sahiplerinin dînen büyüklüğüne faziletine delâlet etmez, bilâkis bir kısmı sahipleri hakkında mes'uüyeti muciptir.

Gaybe dâir Tefsir-i Kebîr'de ve Ruhulmeani'de tafsilât vardır. Fahr-i Razî merhuma göre bu mübarek âyetlerdeki gaypten murâd, saat-i kıyametin gaybubetinden ibarettir ki, ona Cenab-ı Hak'kın kendilerine bildirdiği bâzı Peygamberan-ı Zîşan'dan başkaları muttalî olamazlar.

Allâh-ü Âlem Bissavab.

EL - MÜZZEMMİL SÛRESİ

Bu mübârek sûre, El-Kalem Sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazü olmuştur. Yirmi âyet-i Kerîme'yi hâvidir. Bir rivayete göre yalnız yirminci âyet-i Medine-i Münevvere'de nûzül etmiştir. Birinci âyetinde Peygamber-i Zîşanımıza'«Hl-Müzzemmil» diye, yâni: Elbisesine bürünmüş, namaza hazırlanmış diye hitap buyrulduğu için bu sûre-i mübârekeye böyle «El-Müzzemnıil» ünvânı verilmiştir.

Bundan evvelki sûre-i Çin'de Peygamberimizin kalkıp Cenab-ı Hak'ka dua etmekte olduğu bildirilmiş ve o sûre, Peygamberlerin zikrîle hitama ermişti. Bu sûrede Peygamberlerin hatemi olan Resûl-i Ekrem'e hitap ile başlamış ve kendisine geceleri ibadet için kıyam etmesi emrolunmuş olduğu için bu iki sûre arasında güzel bir merbutiyet vardır.

Bu sûrenin hülâsa-i mündericatı şöyledir :

(1) : Peygamber Efendimize geceleri kalkıp namaz kılmasını ve Kur'an-ı Kerîm'i okumasını emr.

(2) : Her hususta Cenab-ı Hak'ka tevekkül ve iltica edilmesini ve münkirlerin sözlerine karşı sabredilip güzelce bir vaz'iyet alınmasını tavsiye ve münkirleri tehdîd.

(3) : Bazı mazeretlere binaen bir lûtf-i ilâhîye olarak namazlarda ve Kur'an-ı Mübîn'i tilâvet hususunda kolaylık gösterilmiş olduğunu beyan ve namaza, zekâta vesair hayrli umura teşvik ve tergîb.

*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُۙ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَل۪يلاًۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهُٓ اَوِ انْقُصْ

مِنْهُ قَل۪يلاًۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْت۪يلاًۜ ﴿٤﴾ اِنَّا

سَنُلْق۪ي عَلَيْكَ قَوْلاً ثَق۪يلاً ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ

وَطْـٔاً وَاَقْوَمُ ق۪يلاًۜ ﴿٦﴾ اِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحاً طَو۪يلاًۜ ﴿٧﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : ity örtüsüne bürünüp örtünen!. —Resûl-i Zîşan!.—

(2) : Geceleyin kalk, birazı müstesnâ.

(3) : Onun yarısı —kalk— veya ondan biraz, eksilt—yarısından az kalk—

(4) : Veya onun üzerine artır ve Kur'an'ı güzelce tertip ile açıkça oku.

(5) : Şüphe yok ki: Biz sana ağır bir kelâm valıy edeceğizdir.

(6) : Şüphe yok ki: Geceleyin kalkış, o daha muvafıktır ve kıraatca da daha sağlamdır.

(7) : Muhakkak ki, senin için gündüzde uzunca bir; meşguliyet vardır.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler Allâhrü Tealâ'nın Resûl-i Ekrem hakkmdaki iltifatmı mütazammın bir hitabını mıhtevîdir. Gündüzleri bir çok şeyler il§. meş-

gul olan o Peygamber-i Zîşan'ın huzur-i kalbe daha elverişli olan geceleri muayyen müddetlerde namaz ile, Kır'an kıraati ile iştigâl etmesini emrediyor. Şöyle ki: İbn-i Abbas Radiyallâh-U Tealâ Anh'tan rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz, kendisine Cibrîl-i Emîn'in ilk görünüşü zamanında Hıra dağında bulunuyormuş, onun bir cin olması zannîle titremeye başlamış, hane-i saadetine avdet ederek rubalarına bürünmüş, heyecanından kurtulmak, sükûnc dal-, mak istemişti, işte bu sırada Cibrîl-i Emîn tekrar zuhur ederek şu vahy-i ilâhî'yi tebliğ etmiştir: (Ey Örtüsüne bürünüp örtünen!.) Ey nübüvvetle şerefyâb olan Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm!.

(2) : (Geceleyin kalk) İbadete, namaza devam et (birazı müstesna) gecelerin bir kısmında ise ibadetle, namaz kılmakla mükellef değilsin, o kısmında uyur, istirahate dalabilirsin.

(3) : O kalkılacak mikdar ise **(Onun)** gecenin **(yarısı)** dır ki: O müddet isçinde kalk, namaz kıl (veya) o mikdarı (ondan) gecenin yarısından **(biraz eksilt)** gecenin yarısından biraz daha az zamanda kalk namaza, niyaza devam et.

(4) : (Veya) Ey Resûl-i Âlişan!. **(onun üzerine artır)** Gecenin yarısından ziyade, üçte ikisi kadar bir zamanda namaz kılmaya çalış, sen bu hususta muhayyersin **(ve Kur'an'ı güzelce tertip ile açıkça oku)** o namaz esnasında Kur'an âyetlerini acele etmeksizin harflerini tebyin edecek bir surette, meharic-i hurufe riayet ederek huzur-i kalb ile tilâvet eyle, nitekim bir hadîs-i şerifte «Kur'an-ı savtınız ile tezyin edin» diye buyrulmuştur. Cezirede de şöyle denilmiştir.

«والاخذ بالتجويد حتم لازم» «من لم يصحح القرآن عاصم»

Yâni: Kur'an'ı tecvide riayetle okumak, vacîbtir, lâzımdır. Kur'an-ı sahih bir surette tilâvet etmeyen kimse ise günahkârdır.

«Tertil» kese kese okumak, aşikâre kılmak, beyan etmek manasınadır. Böyle teenni ile tilâvet fehim ve tefekküre daha elverişlidir.

(5) : Ey Peygamber-i Âlikadr!. **(Şüphe yok ki: Biz sana ağır bir kelâm vahyedeceğizdir.)** sana Kur'an-ı Azîm gibi bir nice mühim vazifeleri, teklifleri hâvi olan bir kitab-ı mukaddesin âyetlerini Cibrîl-i Emîn vasıtasîle inzal ve îtâ edeceğizdir. O âyetlerin münevver ruhlar üzerindeki tesirleri ne kadar muazzamdır. Peygamber-i Zîşan ise hem onlar ile âmel etmekle, hem de onları ümmetine tebliğ ve telkin buyurmakla mükelleftir. Binaenaleyh onun uhdesine teveccüh eden vazife, yalnız geceleri veya gündüzleri namaz kılmaktan ibaret değildir. Onun daha nice vezaif-i ubudiyeti ve risâleti vardır.

(6) : **(Şüphe yok ki: Geceleyin kalkış)** gece vakitlerinde insanların kalkıp namaz ile, niyaz ile vesair ibadetler ile iştigâl etmeleri **(o daha muvafıktır.)** huzur-i kalbi temîne, ibadet ve taate devama daha elverişlidir, **(ve kıraatca da daha sağlamdır.)** Kur'an'ı tilâvet için de, cemiyet-i hâtıra daha müsait bulunmak-

tadır. Binaenaleyh geceleri ibadetlere, tilâvetlere devam edilmesine itinada bulunmalıdır.

(7) : Ve ey Resûl-i Âlişan!. (Muhakkak ki: Seni niçin gündüzde uzunca **bir** meşguliyet vardır.) Bir çok işler ile uğraşmak mecburiyetinde bulunmaktasın, gündüzleri fazla ibadetle, meşgul olmayk müsait zamanı bulamayabilirsin, binaenaleyh Teheccüt namazı gibi ibadetleri, teşbih ve tehmîd gibi, tilâveti Kur'an'a devam gibi güzel âmelleri en ziyade gece vakitlerine bırak, o müsait zamanları ibadet ve taatsiz, Cenab-ı Hak'ka münacatsız geçirmemelidir.

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ۝٨ رَبُّ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ۝٩ وَاصْبِرْ عَلٰى
مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ۝١٠ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ
أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ۝١١ إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا
وَجَحِيمًا ۝١٢ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ۝١٣ يَوْمَ
تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا
۝١٤

MEAU ÂLISI

(8) : Ve Rab^bin ismini zikret ve yönelmekle ona yönel.

(9) : _ _ o — Maşrikin de, Mağribin de Rab'bidir, O'ndan başka ilâh yoktur. O hâlde O'nu vekîl ittihaz et

(10) : Ve »diyecekleri şey üzerine sabret ve onları güzelce bir ayrılışla terk eyle.

(11) : Ve o nimet sahipleri olan mükezzipleri bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

(12): Şüphe yok kb Bizim yanımızda ağır burağı'ler ve bir alevli âteş vardır.

(13) : Ve boğaza tıkanıp duran bir taam ve pek acıklı bir azap vardır.

(14) : O gündeki: Yer ve dağlar sarsılır ve dağlar bir dağılmış kum yığını olmuş olur.

İ Z A H

VÖ) : Bu mübarek âyetler de Resûl-i Ekrem'in Cenab-ı Hak'kı zikre devani ile ve o bütün mükevvenatın Haalıkına tevekkül ve tefviz-i umur ile ve münkirlere karşı da sabrîle ve ne gibi muamele ile mükellef bulunmuş olduğunu gösteriyor. Vt o münkirlerin müthiş kıyamet gününde ne kadar ağır, korkunç azaplara tutulacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ve) Ey Peygamber-i Ulviyet perver!. Daima (Rab'bin ismini zikret) o hıabûd-i Kerîm'ini gece ve gündüz zikre, tahmîd ve teşbihe devam et, namaz kıl, Kur'an-ı Mübîn'i tilâvet ile (ve yönelmekle ona yönel) masivadan alâkayı keserek olanca varlığınla daima ibadet ve .taatte bulunmaya calıs.

«Tebettül» Nâs'dan kesilip uzletde, inzivada bulunmak hakka dönmek manâsınadır.

(9) : Çünkü o Haalık-ı Kâinat Hazretleri (Maşrikin de Mağribin de Rab'bidir.) bütün mükevvenata mâlik, onlarda mutasarrıf olan, o RahbüTâlemîn'dir. Artık yalnız ona teveccüh etmek ve feyz ve saadeti yalnız ondan beklemek icabetmez mi? Şüphe yok ki: (O'ndan başka ilâh yoktur.) İbadet ve taate lâyık, rübubiyet vasfını hâiz başka bir zat mevcut değildir. (O hâlde O'nu vekil ittihaz et.) Bütün umurunu ona tefviz ile, her hususta ona tevekkülde bulun, muvaffakiyetini ondan niyazda bulun.

(10) : (Ve) Ey Peygamber-i Âlişan!. Bir takım sefihlerin, münkirlerin (diyecekleri şey üzerine sabret.) onlar, din-î İslâm'ı inkâr ederler, risalet-i Muhammediye'yi tekzibe kalkışırlar, bir nice ulvî âyetleri esatir kabilinden sanırlar, gözleri perdeler içinde bulunduğu için âfaka ziyalar neşreden o manevî güneşleri göremezler, onlann varlıklarını inkâra devam eder dururlar. (Ve) Ey fezail-i ahlâkiyenin pek. yüksek bir timsâli bulunan Resûl-i Kibriya!, (onları) O mür kirleri (güzelce bİF ayrılışla terket) onların o cahilane-hareketlerine, bâtıl lâkırdılarına bakıp ta üzülme, kendilerine şiddetli itaplarda, hitaplarda bulunma, onların umurunu Cenab-ı Hak'ka bırak, onlar nihayet lâyık oldukları cezalara kavuşurlar.

(11) : (Ve) Ey Resulünü. (O nimet sahipleri olan mükezzipleri) Nail oldukları nimetlerin, dünyevî servetlerin şükrünü ifâ etmeyen, vahdaniyet-i ilâhîye'yi risalet-i Muhammediye'yi tasdik eylemey.en Kureyş, reisleri olan müşrikler gibi

münkirleri (bana bırak) onların cezalarını bana tefviz et, ben onlardan senin intikamını alırım: Onları lâyık oldukları" cezalara kavuştururum. (Ve onlara biraz mühlet .ver) Biraz zaman beklesinler, ta ki: Haklarında mukadder olan zaman geliversin, o vakit cezalarına çarpılmış olacaklardır.

Rivayete nazaran bu âyet-i kerîme, Sanadidi Kureyş hakkında nazil olmuştur. Onlar İslânıiyetle istihzâda bulunuyorlardı, bu âyet-i celîlenin nüzulünden biraz sonra Bedr gazvesinde lâyık oldukları dünyevî helake marûz kalmışlardır. Uhrevî azabları ise elbette ki, daha müthiştir. İşte Haalık-ı Az^m Hazretleri onlara da işaret buyuruyor.

(12) : (Şüphe yok ki: Bizim yanımızda) O münkir, müstehzi kâfirler için (ağır burağı'ler ve bir alevli âteş vardır.) onlar, ahirette pek ağır kayıtlar ile bağlanacaklardır. Pek ateşîn bir mahal olan Cehenneme sevkedileceklerdir. Ve onlar bu dünyadaki küfrân-i nîmette bulunmuş olmalarının böyle cezasına çarpılacaklardır.

«Enkâl» kayıdlar, demir burağı'ler, ayaklara bağlanan ağır zincirler demektir.

(13) : (Ve) O münkirler için ahirette (boğaza tıkanıp duran) şecere-i zakkum gibi (bir **taam** ve pek **acıklı)** elemâver (bir azab vardır) ki: Pek müthiştir, onun mahiyetini, derece-i şiddeüni ancak allamüFguyûb, olan Allâh-ü Tealâ bilir.

«Gusse» gam, hasret, diken boğazda duran şey demektir.

{14) : Evet.. O azab (O **günde)** zuhura gelecektir, (ki,) O günde (yer ve **dağlar sarsılır)** kıyamet kopmaya başlar, bütün yer yüzünde hayat sahipleri hayatlarından mahrum kalırlar, (ve dağlar bir dağılmış **kum** yığını olmuş **olur)** O münkir., kimseler, o ahiret gününde öyle müthiş felâketlere tutulacaklardır. Mamâfih onlar, dünyada da nice cezalara uğrayacaklardır. Onbeşinci âyet-i celîle, buna işareti havidir ve kâfirleri tehdîd etmektedir.:

«Keŝîb» toplanmış kümler demektir. «Mehîl» de dağılmış yumuşak, eri-, miş dökülmüş şey manâsınadır.

*

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ
كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَى فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ
فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا
يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا
﴿١٨﴾ إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

MEALI ALISI

(15) : Şüphe yok ki: Biz size aleyhinize şahit olarak bir Peygamber gönderdik, nasıl ki: Fir'avun'a da bir Resûl göndermiştik.

(16) : Firavun ise o Resûle isyan etti, artık o Fir'avun'u bir şiddetli yakalamakla yakaladık.

(17) : Artık siz küfrederseniz kendinizi nasıl koruyabilirsiniz?. Bir günden ki: Çocukları ak saçlı ihtiyarlara çeviriverir.

(18) : Gök bile onunla çatlamıştır. Allâh'ın va'di, fi'le çıkarılmıştır.

(19) : Şüphe yok ki: Bu, bir mev'izadir, artık kim dilerse Rab'bine bir yol tutar.

İ Z A H

(15) : Bu mübarek âyetler de Cenab-ı Hak'kın vaktîle Fir'avun'a Resûl göndermiş olduğu gibi zaman-ı Nebevî'deki münkirlere de Resul göndermiş olduğunu ve Fir'avun'un uğramış olduğu felâketi ihtar ile münkirleri tehdîd ediyor, sonra kıyametteki azablara da tekrar işaret ile o günün ne müthiş bir hâlde zuhura geleceğini tasvir ve bu beyan olunan âyetlerin birer mev'iza olduğunu beyan ve bunlara sarılanların hidayete nail olacaklarını tebşir buyurmakta-

dır. Şöyle ki: Ey Hazret-i Muhammed'in zamanındaki ahali, ey küfr ve isyan içinde yaşayan münkirler!. **(Şüphe yok: Biz)** Yâni: Azamet ve Kibriya sahibi olan Zat-i Ülûhiyedm, **(size aleyhinizde şahit olarak Peygamber gönderdik)** Muhammed Aleyhisselâm'ı size Peygamber tayin ettik, sizden sudur edecek fiillere o Peygamber-i Zîşan yevm-i kıyamette şahadette bulunacaktır. Onun dâvetine icabet edip din-i islâm'ı kabul eyleyenlerin lehlerinde şahadet edeceği gibi onun dâvetine, icabet etmeyen münkirlerin de aleyhlerinde şahadet edecektir. Artık onun dâvetine icabet etmeli, kendinizi azab-i ilâhîden kurtarmaya çalışmalı değil misiniz?. **(Nasıl ki: Fir'avuna da bir Resûl göndermiştik.)** Hazret-i Musa'yı Resul tayin etmiştik, Mısır hükümdarı olan o münkiri Din-i ilâhîye davet etmiş, ona azab-i ilâhîyi ihtar buyurmuştu.

(16) : **<Fir'avun** ise) Kendisini tarik-ı selâmete davet eden (o **Resûle)** Musâ Aleyhisselâm'a **(isyan etti)** onun pek hayrhahâne olan ihtarlarını dinlemedi, **(artık** o **Fir'avım'u bir şiddetli yakalamakla yakaladık)** onu da ona tâbi olanları da sulara garkettik, denizin dalgaları arasında helak olup gittiler. Bunların bu tarih-i hayatları malûmdur, meşhurdur, artık onlardan ibret alınız, siz de Peygamberinizi tekzibe devam ederek Fir'avun gibi bir helake marûz kalmayınız.

«Vebîl» ağır, galiz, şedîd manasınadır.

(17) : **(Artık)** Ey İslâmiyete davet edilenler!. Bir kere düşünün, eğer **(siz küfrederseniz)** Cenab-ı Hak'kın vahdaniyetini, onun Peygamberinin risaletini tasdik etmez de inkârınızda devam eder durursanız, yarın ahirette **(kendinizi nasıl koruyabilirsiniz.)** Ahiretin azabından kendinizi nasıl siyanete, vikâye'ye muvaffak olabilirsiniz?, **(bir günden ki:)** O şiddetli ahiret ânından ki: o gün **(çocukları ak saçlı ihtiyarlara çeviriverir.)** yâni: O günün şiddeti o kadar ziyadedir ki: Adetâ onun tesirile genç bir kimse bile pek ihtiyar bir hâle gelmiş gibi olur. Bu beyan-ı ilâhî; o günün şiddetini bir mecaz, bir temsîl tarikıle bildirmektedir. Araplar, bir darb-ı mesel, bir kinaye kabilinden olmak üzere şiddetli bir vakit hakkında derler ki: Bu bir gündür ki: Bunun korkusundan gençler ihtiyarlaşır, çocukların alın saçları bembeyaz kesilir, maâmafih ahiretin şiddetîle bu ihtiyarlık hakikaten de vâki olabilir. Kudret-i ilâhîye, her şeye maaziyadetin kâfidir.

(18) : Evet.. O kıyamet günü, o kadar müthiştir, o günde **(Gök bile onunla) o** günün dehşetîle veya Cenab-ı Hak'kın emrîle **(çatlamıştır.)** perişan bir hâle gelmiştir ve o günün zuhura geleceği hakkındaki **(Allah'ın va'di, fi'Ie çıkarılmıştır.)** Artık kimsenin inkâra bir mecali kalmamış olacaktır.

(19) :'**(Şüphe yok ki: Bu)** Tehditleri hâvi olan âyetler, bu kıyamete ait pek korkunç hâdiseler **(bir mev'izadır.)** o müthiş akıbetleri bir ihtardır, düşünecek kimseler için bir ibrettir. **(Artık kim dilerse)** Bu âyetlerden, bu beyanattan bir

ders alır, uyanır **(Rab*bine bir yol tutar)** O Kerîm Mabudunun rızasına, rahmetine kavuşturacak bir yol takip eder, selâmete ve saadete erer.,

Velhâsıl: Kerîm, Rahîm, Mabûdumuz, kullarına lütfen bu kadar hikmet beyan âyetleri, mev'izaları ihsan etmiş, onlara delilleri, hüccetleri göstermiş, takîb edilecek müstakim tarik-ı tayin buyurmuştur. Artık her kul için lâzımdır ki: Bunlardan istifadeye çalışsın, bunlara muhalefet ederek kendisini dünyevî ve uhrevî felâketlere, azablara mâruz bırakmasın. Din-î İslâm'ın gösterdiği teshilâtı takdir, ve tebcil ederek Mabûd-i Kerîm Hazretlerine arz-ı şükrana devam eylesin.

*

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ
وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ
أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ
مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ
مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَأَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا
وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا
وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

MEALİ ÂLÎŞİ

(20) : Muhakkak senin Rab'bin biliyor ki: Şüphe yok sen gecenin üçte ikisinden biraz eksik ve yarısı ve üçte biri kadar kalkıyorsun ve seninle beraber olanlardan bir taife de ve AHâh geceyi ve gündüzü takdir eder, biküği siz

bunu sayıp başaramıyacaksimz. Artık size ruhsatla irca-ı nazar buyurdu, imdi Kıır'an'dan kolay geleni okuyun. Bilmiştir ki: Sizden hasta olanlar, olacaktır, başkaları da Allah'ın fazlından ibir kâr aranıaık için yeryüzünde yol tepeceklerdir ve başkaları da Allah yolunda cihadda bulunacaklardır. Artık ondan kolay olanı okuyunuz vıe namazı dosdoğru kılınız ve zekâtı veriniz ve Allâh için güzelce ödünç vermekle ödünç veriniz ve nefsiniz için hayrdan ne (akdîni eder iseniz onu Allah indinde daha hayrlı ve mükâfatça daha büyük olarak bulursunuz ve Allah'tan mağfiret isteyin, şüphe yok ki: Allah; Gafûrdur, Rahimdir.

**

İ Z A H

(20) : Bu mübarek âyet; Resûl-i Ekrem'in ve onun ashab-ı kiramından bir zümrenin geceleri ne kadar müddet ibadetle meşgul olduklarını gösteriyor. Onlara hastalık gibi, seyahat gibi, cihada atılmak gibi bâzı mazeretlerinden dolayı kolaylık ihsân buyrulduğunu bildiriyor. Artık geceleri muktedir oldukları miktar teheccüt namazında bulunmalarını ve Kur'an-ı Azîm'den kolaylarına gelen âyetleri okumalarını ve farz namazları ikame ve zekâtlarını edâ ve rızay-i ilâhî için sadakalar itâ etmelerini ve istiğfarda bulunmalarını emrediyor ve yapacakları haydarın daha büyüklerine taraf-ı ilâhîden nail olacaklarını tebşîr buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Fahrül'mürselîn!. (Muhakkak senin Rab'bin) Alîm ve Hakîm olan Haalık-ı Azîm'İn (biliyor ki: Şüphe yok sen) namaz kılmak için (gecenin üçte ikisinden biraz eksik) zamanda (ve) gecenin (yarısı ve üçte biri kadar) bir müddette (kalkıyorsun) namaza, niyaza devam ediyorsun (ve seninle beraber olanlardan) şeref-i islâmiyete nail bulunan ashab-ı kiram'dan (bir taife dç) geceleri namaza kalkıyorlar, ibadette, tilâveti, Kur'an'da bulunuyorlar. (Ve Allah geceyi ve gündüzü tekdir eder) onların mikdarlarını Allâh-ü Tealâ'dan başkası tamamen bilemez. Gecelerin ve gündüzlerin vakitleri, aylara ve muhitlere göre tebeddül eder ve bahusus bir çok işler ile uğraşan ve geceleri uykuya dalıp kalan kimseler, o vakitleri güzelce tâyin edemezler. Binaenaleyh Allâh-ü Tealâ ilm-i ezelîsi ile (bildiği siz bunu sayıp başaramayacaksınız)dır. Gecelerin bütün vakitlerini takdir, saatlannı sayıp zaptetmeğe muktedîr bulunamıyacaksınızdır, öyle tâyin edeceğiniz vakitlerde uyanıp namaz kılmanızı kolaylıkla temîn edemiyeceksinizdir. (Artık size ruhsatla irca-ı nazar buyurdu.) Geceleyin kalkıp muayyen saatlerde teheccüt namazı kılmayı size bir vecîbe kılmadı, hakkınızda afv-ü keremi tecellî etti, size teshilât gösterdi. (İmd-i Kur'an'dan kolay geleni okuyun) yâni: Geceleri kolayınıza gelen miktarda teheccüt namazı kılın, Kur'an âyetlerini okuyun, siz bu hususta muhayyersiniz, maamafih bu, bir vecîbe değildir. Beş vakit namaz, bunun yerine kaim olmuştur. Allâh-ü Tealâ (bilmiştir ki:) Ey mükellef insanlar!. (Sizden) Bu ümmet-i İslâmiye'

den **(hasta olanlar, olacaktır.)** geceleri kalkıp teheccüt namazı kılamıyacaklardır, **oaun** içindir ki: Bu ruhsat verilmiştir, **(başkaları Allah'ın fazlından bir kâr aramak için yer yüzünde yol tepeceklerdir.)** ticaret için seyahate çıkıp yolculuk -zahmetine tutulacaklardır. Bunlar da »eheccüt namazına muntazam devam edemiyeceklerdir. **(ve başkaları da Allah yolunda cihatda bulunacaklardır.)** Savaş sahalarına atılacaklardır. Bunlar *âe* geceleri kalkıp teheccüt namazını kolaylıkla kılamıyacakiardır. **(Artık)** Bu gibi sebeplere, hikmetlere mebnî Allâh-ü Tealâ size teheccüt namazı hakkında ruhsat vermiştir. Şimdi siz **(ondan kolay olanı okuyunuz)** yâni: Kolayınıza gelen miktarda geceleyin kalkıp teheccüt namazı kılınız, Kur'an âyetlerini okuyunuz, bu sizin için mendup bir vazifedir, (ve) Siz ey mü'mîn kullar!, **(namazı dosdoğru kılınız)** farz olan namaz-ı erkân ve şeraiti dairesinde ifaya çalışın **(ve zekâtınızı veriniz.)** İçinizden şeraitini hâiz olanlar, zekât farizasını da ifâ ediversin veya sadaka-i fİtri versin **(ve Allah için güzelce ödünç vermekle ödünç veriniz.)** yâni: Allah rızası için hayrat ve hasenatda bulunun, fakirlere sadaka verin yoksullar hakkında şefkat ve muavenet gösterin **(ve nefsiniz için)** kendi şahsî menfaatiniz hakkında **(hayrdan ne takdim eder iseniz)** şu beyan olunan vazifeler ve emsali nâmına dünyadalarken her ne şey yapar iseniz, hangi bir iyilikte bulunur iseniz zayi olmaz, **(onu Allah indinde)** yarın ahirette **(daha hayrlı ve mükâfatça daha büyük olarak bulursunuz)** onların kat kat sevaplarına nail olursunuz. (Ve) Ey Allah'ın kulları!. **(Allah'tan mağfiret isteyiniz)** İnsanlar, bir takım kusurlardan hâli olamazlar, o kusurların afv ve setrini kerîm olan Mabudunuzdan niyaz etmelisiniz **(şüphe yok ki, Allah) o** Haalık-ı Azîm **(gafurdur)** kullarının bir nice günahlarını afv ve setr buyurur **ve (rahimdir)** rahmet-i ilâhîyesi pek çoktur, dilediği kullarını rahmet-i azîmesine nail buyurur, binaenaleyh kulların vazifeleri de **o** Kerîm, rahîm mabudumuzun enirlerine, nehylerine riayete çalışmak, onun afv ve setrini niyaz etmek, **onun** bîpayân olan rahmet-i ilâhîyesini istirhamda bulunmaktır.

Yâ Kerîm, Rahîm Mabudumuz!. Bizleri afv ve keremine mazhar buyur. Amîn, BihürmetiTKur'an'il azîm.

* * *

EL-MÜDDESSİR SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «EMMüzzemmil» sûresinden sonra, Mekke-i Mükerreme'de nazîl olmuştur. Ellialtı âyet-i kerîmeyi muhtevidir. İlk âyetinde bir iltifat-ı ilâhî, olmak üzere Resûl-i Ekrem'e «El-Müddessir» yâni: Disar denilen bir kaftana, bir kisveye bürünmüş olan zat!. Diye emrolunduğu için bu sûre-i mübarekeye: «El-Müddessir» unvanı verilmiştir.

Bu sûre ile bundan evvelki sûre arasında güzel bir irtibat vardır. Çünkü bu iki sûreden her birinin evvelinde Resûl-i Ekrem'e hitap olunmuştur. Bundan evvelki sûrede Peygamber Efendimizin geceleri kalkıp namaz ile, tilâvet-i Kur'an ile iştigâl ederek kendi nefsini tehzip ve tekmil ile memur olduğu bildirilmiştir. Bu sûrede de kavmini inzar ile, İslaha çalışmakla mükellef bulunduğu gösterilmiştir. Her iki sûrede de ehl-i îmanın güzel evsafı, nâil-i selâmet olacakları bildirildiği gibi ehl-i küfründe sû-i ahvâli ve helake maruz kalacakları ihtar buyrulmuştur.

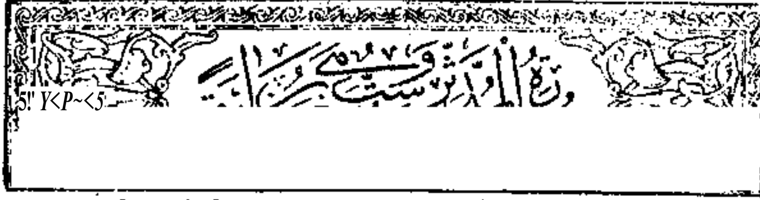
Bu sûre-i mübarekenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Resûl-i Ekrem'in Cenab-ı Hakkı zikrîle ve hak yolunda sabrîle mükellef olup ehl-i küfr-i inzar ile memur olduğunu beyan.

(2) : Ehl-i küfrün şeamet-i ahvâlini, ve bâtıl iddialarını takbih ile kendilerini âteşi cehennem ile tahvif.

(3) : Hafaza-i cehennemin mikdarını ve bu mikdarın hikmetini beyan ve bu hususta merez-i kalbe müptelâ, küfrîle muttasif olanların çirkin inançlarını, korkunç akıbetlerini tayin ve denaetlerini ne suretle mu'terif olacaklarını teşhir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْۙ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْۙ

﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُۙ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْۜ ﴿٧﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(1) : Ey kaftanına bürünmüş!.

(2) : Kalk artık korkut.

(3) : Ve Rab'bini büyüklük ile an.

(4) : Ve elbiseni imdi temizle.

(5) : Azaba sebep olacak günahdan artık uzak ol.

(6) : Çok görerek minnette bulunma.

(7) : Ve Rab'bin için artık sabret.

A

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, Peygamber Efendimizin nâsi azab-ı ilâhî ile korkutmaya memur olduğunu bildiriyor. Cenab-ı Hak'kı tevhîd ve tenzîh ile ve nefs-i şeriflerini gayr-i lâyık huylardan, minnetlerden temiz tutmakla ve münkirlerin ezalarına karşı sabretmekle mükellef bulunduğunu göstermektedir. Şöyle ki: (Ey **kaftanına bürünmüş)** Entari gibi üst elbisesini giyinip rahata dalmak istemiş olan Hazret-i Muhammedi. Aleyhisselâm.

(2) : Yatma, **(Kalk)** ehl-i Mekke'yi ve senin ümmetinden bulunmak şerefini hâiz olan şâir kimseleri **(Artık korkut)** kendilerini tenvire çalış, dinsizliğin, hükm-i ilâhîye muhalefetin müthiş cezasını onlara ihtar ederek kendilerini uyandırmaya gayret et, tâ ki, azab-ı ilâhî'den halâs olabilsinler.

(3) : (Ve Rab'bini büyüklük ile an) O azîm mabudunu tekbîr ve teşbihte bulun, onun vahdaniyetini, şerik ve nazîrden münezzehiyetini yâdederek ibadet ve iaatte bulun.

(4) : (Ve elbiseni imdi temizle) Namaz gibi ibadetlere en temiz libaslar ile devam et, maddî ve manevî nezafetten ayrılma, Cenab-ı Hak'ka karşı tazimat göstermekten geri durma.

(5) : (Azaba) Maddî ve manevî emraza, musibetlere (sebep olacak günah) tan) nâpak hâllerden (artık uzak ol.) öyle korkunç şeylere sebebiyet verecek hâllerden uzak bulunmaya devam et," nezafetten, taharetten, ibadet ve taatten ayrılma.

'(6) : Ümmetine karşı yapmakta olduğun güzel vazifeleri, nasihatleri (çok görerek) onlara (minnette bulunma) başlarına kalkma, malıza rızay-i ilâhî için ümmetini irşâda çalış, mükâfatını Cenab-ı Hak'tan bekle. Diğer bir tevcihe göre de: Yaptığın bir iyilik mukabilinde halktan daha büyüğünü gözetme, mükâfatını yalnız Mabûd-i Kerîm'inden gözet, onun rıza-i azîm'ini tahsile çalış.

(7) : (Ve Rab'bin için) Onun rıza-i ilâhîsini tahsil için (sabret) vazî'fe-i risaletini ifâ uğrunda göreceğin bâzı nâhos hâllerden dolayı müteessir olma, sen vazî'fen liveçh-i l'lâh ifâya devam et, mükâfatı, muvaffakiyeti Hak Tealâ'dan bekle.

«Bu mübarek âyetlerin sebeb-i nüzulü hakkında deniliyor ki: İlk evvel nâzil olan «İkra» sûresinden sonra bir müddet vahy-i ilâhî zuhur etmemişti. Bunu müteakip ilk nüzul eden sûrelerden biri de işbu «El-Müddessir» sûresinin ilk âyetleridir. Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-ü Aleyhivesellem buyurmuştur ki: Ben Hıra dağında bulunuyordum. «Yâ Muhammedi. Şüphe yok ki, sen Allâh'ın bir Resulüsün» diye bir nida işittim, sağıma, soluma baktım, bir şey göremedim, yukarıma baktım, bir de gördüm ki: Gök ile yer arasında bir melek, bir taht üzerinde oturmuş, korktum, Hatice'nin yanına döndüm, beni örtünüz, örtünüz, üzerime soğuk su serpiniz dedim, artık Cibril nazîl oldu. «Ey Rubasına bürünmüş olan kalk» emrini teblîğ etti, bunun üzerine birinci âyetten beşinci âyete kadar olan âyetler nazîl oldu.

فَاِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَس۪يرٌ ﴿٩﴾ عَلَى
الْكَافِر۪ينَ غَيْرُ يَس۪يرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْن۪ي وَمَنْ خَلَقْتُ وَح۪يداً ﴿١١﴾
وَجَعَلْتُ لَهُ مَالاً مَمْدُوداً ﴿١٢﴾ وَبَن۪ينَ شُهُوداً ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ
تَمْه۪يداً ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَز۪يدَ ﴿١٥﴾

MEÂLt ÂLİSİ

(8) : Çünkü: Sûr'e üfürülünce..

(9) : İşte o gün bir çok çetin gündür.

(10) : Kâfirlerin özerlerine kolay değildir.

(H) : Bırak bana, o tek başına yarattığım şabsı.

(12) : Ve onun üzerine uzunca boylu mal verdim.

(13) : Ve yanında hazır oğullar —verdim.—

(14) : Ve onun için bir döşemekle döşeyiverdim.

(15) : Sonra da arttırayım diye tama'kâr bulunuyor.

İ Z A H

(8) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in sabrına vesile olacak hâdisat-ı atiye'yi bildiriyor. Sûr'e üfürülünce münkirler için ne müthiş, müşkül bir günün zuhura gelmiş olacağını ihtar ediyor. Bir niçe nimetlere nail bulunmuş olan bir nankör şahsın daha ziyade nimetlere nail olmak tama'mda bulunduğunu beray-ı takbih beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Peygamber-i Zîşan!. Sen sabret (Çün* kü sûre üfürülünce) nefha-i saniye vaki olunca o münkirler, o sana eza ve cefâda bulunanlar, o gün azaplara, felâketlere tutulacaklardır.

(9) : (İşte o gün) O sûr'e üfürüleceği an (bir çok çetin gündür.) o münkirler, o günde bir nice azablara, cezalara uğratılacaklardır.

(10) : Evet.. O müthiş gün, elbette ki: (Kâfirlerin üzerlerine kolay değildir.) Onlar o günde ne dehşetli müşkülâta, mücazata mâruz kalacaklardır. Mü'mînler ise kolaylığa nail olacaklardır. İnayet-i ilâhîye ile cennetlere, nimetlere kavuşacaklardır.

(11) : Ey Resulüm!. (Bırak baua o tek başına yarattığım şahsı.) Anasının karnından çırçıplak bir hâlde kuvvetten, servetten mahrum bir hâlde doğmuş olan «Velid İbnül'mugayre» gibi bir kâfirin cezasını bana havale et, ondan intikam almaya ben kifayet ederim.

(12) : O münkiri yarattım (Ve onun üzerine uzunca bir mal verdim.) o bir şeye mâlik olmayan nankör şahsı bilâhara bir çok nimetlere kavuşturdum ve nice bağlara, bostanlara ve ticaretlere nail kıldım.

(13) : (Ve yanında hazır) Kendisile beraber Mekke-i Mükerreme'de yaşayan (oğullar) verdim. Onlar ile beraber bir servet ve inşirah içinde bulunmuştur.

(14) : (Ve onun için bir döşemekle döşeyiverdim.) Onu geniş bir rızka, bir yüksek riyasete kavuşturdum, hattâ Mekke-i Mükerreme ile tâif arasında çeşit çeşit servet vasıtalarına sahip bulundu, kendisine «Reyhanetül'Arap» lâkabı verilmiştirr Ve kendisini kavmi arasında «Vehid» yâni pek güzide, bînazîr diye yâdediyordu. Bütün bu nimetlerin şükrünü ifâ etmeli değil mi idi?. Bu varlıkları kendisine ihsân etmiş olan Allâh-ü Tealâ'yı tasdik ve tevhîd ederek hâlinden çok memnun bir vaziyette bulunmalı değil mi idi?.

(15) : Halbu ki: O haris nankör şahıs (Sonra da arttırayım diye tama'kâr bulunuyor.) emvalinin ve evlâdının daha ziyade artmasını pek harisâne bir hâlde arzu ediyor. Nail olduğu o kadar nîmetlerinin kadrini bilmiyor, şükrünü ifâya çalışmıyor. Ne kadar büyük bir İhtiras, ne derece çirkin bir nankörlük?. Hattâ diyormuş ki: «Eğer Muhammed—Aleyhisselâm— sâdık oldu ise artık Cennet ancak benim için yaradılmıgtır, yâni: Eğer hakikaten Cennet var ise o nîinete de nâil olacak olan ancak benim. Ne büyük bir hodbinlik..

«Rivayete nazaran Resûl-i Ekrem Sallâllâh-ü Aleyhivesellem Efendimiz bir gün Mescid-i saadetinde, namaz kılıyor ve «Ei-Mü'mîn» sûresinin ilk âyetlerini okuyormuş, Velid İbnil'mugayre» de orada bulunup Resulallâh'ın kıraatini dinlemiş, sonra Velid, kavmi olan Ben-i Mahzum'un yanlarına giderek demiş ki: Vallahi ben Muhammed —Aleyhisselâm— dan bir kelâm işittim ki: O, ne insanların, ne de cinlerin kelâmları değildir. Vallahi onda bir helâvet, bir güzellik var, yukarısı pek yemiş verici, aşağısı da pek abîdar, şüphe yok ki: O yükselir, onun üzerine yükselinemez.

Velid bu sözlerini müteakip hanesine gitmiş, onun bu sözlerini işiten Kureyş taifesi demişler ki: Vallahi Velid, kemdi dinini terketmiş, müslüman olmuş,

artık bütün Kureyş kavmi de ona bakarak dinlerini terkedecekler. Kardeşi Ebu Cehl ise demiş ki: Sizin için ben ona kifayet ederim, sonra Velîd'in yanma gitmiş, pek mahzun bir vaziyette görünmüş, Velîd bunu görünce: Sana ne oldu, ne için mahzun bulunuyorsun demiş, Ebu Cehl de, demiş ki: Nasıl mahzun olmayayım ki: Kureyş senin ihtiyarlığına bakarak sana nafaka tedarik etmek için toplanmışlar, sanıyorlar ki: Sen «Muhammed —Aleyhisselâm— in sözünü tezyin etmişsin. İbn-i Ebi Kebşe'nin ve İbn-i Ebi Kuhafe'nin yanlarına giderek onların yemeklerinin fazlasından yemek istiyormuşsun. Bu sözü işiten Velîd, gazaba gelmiş, Kureyş bilir ki, ben malca ve evlâtça onların en büyüğü bulunuyorum, Muhammed —Aleyhisselâm— ve ashab-ı taamdan doymuşlar mıdırki: Onun fazla taamı bulunsun demiş, sonra Velîd, Ebu Cehl ile beraber, kavminin meclisine gitmiş, onlara demiş ki: Siz Muhammed —Aleyhisselâm—m mecnun olduğunu zanneder misiniz? Hiç onun boğulur olduğunu gördünüz mü? Onlar da demişler ki: Allah için hayr. Onun mecnun zannetmeyiniz. Velîd yine demiş ki: Onun şair olduğunu sanır mısınız?. Onun şiir söylediğini gördünüz mü?. Onlar da Allah için hayr.. Görmedik demişler, Velîd yine sormuş ki: Siz onun yalancı olduğunu zanneder misiniz?. Onun yalan söylediğini hiç tecrübe ettiniz mi? Onlar da dediler ki: Allah için yok, onun yalan söylediğini görmedik.

Zaten, Hazret-i Peygamber'e kemâl-i sıdk ve sadakatinden dolayı öteden beri «Muhammedüremîn» deniliyordu, nihayet müşrikler, dediler ki: Artık o nedir? Velîd de biraz düşündükten sonra dedi ki: O bir Sahirden başka değildir. Görmüyor musunuz ki: O, bir kişi ile ailesinin, evlâdının ve kölelerinin arasını ayırıyor, onun söylediği de bir sihrdir, onu «Müseylimeden» ve Ehl-i Bâbil'den nakledıyor. Velîd'in bu sözü ö müşriklerin hoşuna gitmiş, taaccüplerine sebep olmuştu. Velîd, ya Bedr gazvesinde katledilmiştir veya Necaşi'nin sarayında yaptığı bir hiyanetten dolayı Necaşi tarafından idam olunmuştur. Kâfir olarak öldüğünde ittifak var gibidir.

Velîd'in on oğlu var idi, onlardan yalnız Halit, Hişam ve İmare nâmındaki üç oğlunun müslüman olmuş olduğu rivayet olunmaktadır.

İşte bu sûredeki âyetlerin bir kısmı bu Velîd hakkında nazîl olmuştur. «Allâh-ü âlem ^issavap.» «Tefsir-i Kebir, Ruhul'meani.»

كَلَّا ۖ إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾
سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ
كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ
وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ
الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي وَلَا
تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

MEALİ ÂLİSt

(16) : Hayır.. Şüphe yok ki: O bizim âyetlerimiz için bir muannid oldu.

(17) : Onu yüklenmesi pek meşakkatli bir şey ile mükellef kılacağını.

(18) : Şüphe yok ki: O, düşündü, ve ölçtü biçti.

(19) : Artık kahrolası, nasıl ölçtü biçti.

(20) : Sonra kahrolası, nasıl ölçtü biçti.

(21) : Sonra bakıverdi.

(22) : Sonra kaşını çattı, suratını astı.

(23) : Sonra gerisine döndü ve böbürlendi.

(24) : Artık dedi ki: Bu, nakloluna gelen, bir sihrden başka değildir.

(25) : Bu başka değil, ancak insan lakırdısıdır.

(26) : Onu Cehenneme yaslayacağım.

(27) : Sana ne bildirdi, Cehennem nedir?

(28) : Ne bırakır, ve ne de terkeder.

(29) : İnsan için çok yakıcıdır.

(30) : Onun üzerinde ondokuz —bekçi— vardır.

İ Z A H

(16) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in risaletini tasdik etmeyen Velîd gibi bir münkirin pek muannid ve azab-ı ilâhîye namzet bir şahıs olduğunu bildiriyor. O Peygamber-i Zîşan hakkında o münkirin ne yanlış kuruntularda bulunmuş olduğunu teşhir ediyor. Nefsine pek mağrur olan o şahsın Resûl-i Ekrem'e sahir ve Kur'an-ı Azim'e bir insan sözü demek cür'et-i cahilanesinde bulunmuş olduğunu takbih eyliyor. Artık o münkir şahsın çok yakıcı olan ve ondokuz bekçisi bulunan müthiş cehenneme atılacağını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Çenab-ı Hak buyuruyor: **(Hayır)** O münkirin, o tama'kârın arzusu yerine getirilmiyecektir, onun emval ve evlâdı arttırılmayacaktır. Çünkü **(o, bizim** âyetlerimiz **için** hir **muannid oidu)** kendisini o nimetlere nail etmiş olan Haalıkının Kufaıı-i Mübîn'ini inkâr etti, Resûl-i Ekrem'in sadakatini, risaletini kaiben anlamış olduğu hâlde mahza inadından dolayı lisânen inkâra cür'et gösterdi. Ne büyük bir dalâlet!.

Müfessir Mükatil demiştir ki: Bu âyet-i Kerîme'nin nüzulünden sonra, Velîd'in servetine, evlâdına noksaniyet âriz olup durmuştur.

(17) : **(Onu)** O münkir şahsı **(yüklenmesi pek meşakkatli bir** şey **ile mükellef** kılacağını.) Yâni: Ona müşkül bir şey yükleyeceğim, onu takatfersâ olan bir azaba atacağım, böyle bir musibete, bir nevi* meşakkate uğratmak, çıkılması pek zor olan bir dağa çıkmakla mükellef olmaya benzetilmiştir.

«İrhak» Döşvarlık, yükletilmek, çetin bir şey ile mükellef tutmak demektir.

«Saud» da inişli ve yokuşlu yer ve Akabe' yâni: yokuş ve dağ içindeki yol manasınadır.

(,18) : **<Şüphe** yok **ki:** O) Muannid şahıs **(düşündü)** Kur'an'ın hakkında ne diyeceğini kalben kuruntu etti (ve ölçtü **biçti)** düşünüp taşmdı, tefekküre daldı, Kur'an-ı Hakim hakkında münkirleri memnun edecek bir söz tayin etmek istedi.

(19) : **(Artık kahrolası)** Herif, ne kadar taaccübe lâyık cahilane bir cür'et!. **(nasıl ölçtü biçti?.)** Nasıl fena bir takdir ve tâyinde bulundu.

C20) : **(Sonra kahrolası)** Muannid, lanete ve azaba müstahik şahıs **(nasıl ölçtü biçti?.)** Kur'an-ı Azîm hakkında ne kadar hakikate muhalif takdir ve tayine cür'et etti.

(21) : (Sonra) O câhil, münkir şahıs **(bakıverdi.)** Kur'an-ı Azîm hakkında düşünmeye daldı, etrafıridaki münkirleri memnun edecek bir isnatta bulunmak istedi.

(22) : **(Sonra kaşını çattı)** Ne diyeceğini düşünerek üzüntü içinde kaldı, **(suratını astı.)** hamlık gösterdi, alel'acele yanlış bir hükm vermek istedi.

«Abese» yüzünü buruşturdu, iki gözünün arasındakini karıştırdı, cemetfi manasınadır.

«Beşere» de yüzünü ekşitti, katı yüzlü oldu ve talebetti demektir.

(23) : (Sonra) O inatçı şahıs (gerisine döndü ve böbürlendi.) yüzünü Hak' tan çevirdi, kanaatine muhalefette bulundu, mütekebbirâne bir vaziyet alarak hakkı kabulden, ikrardan kaçındı, mahza bir inat neticesi olarak risalet-i Muhammediye'yi Kur'an-ı Azîm'in bir kitab-ı ilâhî olduğunu inkâra cür'et etti.

(,24) : (Artık) O muannid şahıs (dedi ki, bu) Kur'an kitabı (naklolunagelen) rivayet edilip tâlim edilen (bir sihrden başka değildir.) onu Mulıammed — Aleyhisselâm—, başkalarından nakletmektedir.

(25) : Ve o anud, insafsız şahıs, sözlerini tekit için şöyle de dedi: (Bu) Kur'an (başka değil, ancak insan lâkırdıcıdır.) Allah'ın kelâmı değildir, başkalarının sözlerinden düşürülmüştür. Halbuki, o şahıs, Kur'an'ın bir harika-i kelâmiye olup ins ve cin kelâmı olmadığını evvelce kavmi arasında itiraf etmişti. Sonra o herif, kavmini memnun etmek için tebdil-i lisan ederek Kur'an-ı Azîm hakkında asla lâyık olmayan isnadlarda bulunmuş, kendisini azab-ı ilâhî'ye müstahik bulundurmuştur.

(26) : İşte Allâh-ü Tealâ buyuruyor ki: (Onu) O münkir, mütelevvin herifi (Cehenneme yaslayacağım) onu Cehenneme atacağım, vücudunu Cehennem azabı kaplıyacaktır.

«İsla» âteşte kızdırmak, âteşte yakmak manasınadır.

(27) : Ey insan: (Sana ne bildirdi?.) Hangi şey, sana tafsilâtile anlattı?. (Cehennem nedir?.) O ne kadar büyük, müthiş bir dâr-ı azabtır. Sen bütün evsâfını hakkîle bilir misin?.

(£8) : O cehennem (Ne bırakır ve ne de terkeder) yâni: İçine atılan hiç bir et parçasını bırakmaz, hepsini de yakar, yandırır ve o yakıp durduğu kimseleri artık terk te etmez. Onlar öyle helak olup mahvolmuş bir hâlde de kalmazlar, onlar yine kudret-i ilâhîyye ile yaşarlar, azapları devam eder. Cehennem onların mukadder olan azaplarını görmeleri için yakalarını tutar onları serbest bırakmaz.

(29) : Ve Cehennem (İnsan için çok yakıcıdır.) onun vücudunu yakar, derilerini kapkara. eder, renklerini tebdil ve tağyir eder durur.

«Levvaha» Bir şeyin zahirini, ve etrafını simsiyah eden şey demektir.

«Beşer» de insan manâsına olduğu gibi cildin zahiri demek olan «beşere» nin cem'îdir.

(30) : (Onun) O cehennem âteşinin (üzerine ondokuz) bekçi, meleklerden Hazene-i Cehennem denilen memurlar **(vardır.)** yâni: Ondokuz güzide melek veya o kadar sınıf melekler o cehennem üzerine mürakıb tayin edilmiş bulunmaktadırlar.

Sahabe-i Kiram'dan olan «Berae» den rivayet olunduğu üzere Yahûdî'lerden bir cemaat, Peygamberimizin bâzı ashabından Hazene-i Cehennemi sormuşlar, onlar da «Allah ve Resul-i âlem'dir» demişler, bunun üzerine Cibril-j timin gelmiş, bu âyet-i kerîme'yi indirmiştir. «Tefsirürmerağı».

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ
النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا
لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا
ذِكْرَى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾

MEMA ÂLİSİ

(31) : Ve biz Cehennemin muhafızlanm meleklerden başka kılmadık ve onların adetlerini kâfir olanlar için ambak ıbir fitne kılmış olduk. Tâ ki: Kendilerine kitap verilmiş olanlar, yakîn getirsinler. Ye îman etmiş olanlara da îman arttırsın, ve kitap verilmiş olanlar ile, mü'mîn bulunanlar, şüpheye düşmesinler. Ve kalblerinde bir maraz bulunanlar ile kâfirler de desin ki: Allâh bununla bir mesel olarak ne müradetmiş!. İşte Allah, dilediği kimseyi böyle dalâlete düşü-

rür ve dilediği kimseye de hidayet nasîp buyurur ve Rab'bin ordularını ancak kendisi bilir ve o, insan için ancak bir öğüttür.

* *

t Z . A. H

(31) : Bu mübarek âyet, Cehennemin umurunu idareye, muhafazaya memur olan zatların meleklerden ibaret olduğunu bildiriyor. Onların muayyen bir miktarda olmalarının hikmetine işaret buyuruyor. Bu beyanat sayesinde ehl-i kitabın ve mü'mînlerin tezayüd-i îmana nâil, şek ve şüpheden müteberrî olacaklarını ve bir kısım mütereddit ve kâfir kimselerin dedikodularını ve Allah'ın dilemesîle bir kısmı kimselerin dalâlete ve bir kısım kimselerin de hidayete ereceklerini haber veriyor ve Rabbül'alemîn'in ordularının miktarını zat-ı ülûhiyetinde başkalarının bilemiyeceklerini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Haalık-ı Azîm Hazretleri buyuruyor (ve biz) yâni: Kudret ve azametle muttasif olan zat-i ehadiyetim (Cehennemin muhafızlarını) hazenesini, umurunu idare edenleri (meleklerden başka kılmadık) çünkü melekler, insanlar ile ve cinler ile hemcins değildirler, tamamen bitaraftırlar, pek büyük bir kuvvet ve mehabeti hâizdirler. Lâzım gelen azabları tatbika muktedirlerdir. Kendileri nûranîdirler, Cehennemin hararetinden vesâireden müteessir olacak bir fitrette değildirler, onlara karşı muhalefete ehl-i cehîm muktedir olamazlar, (ve onların âdetlerini) onun öyle ondokuz bulunmasını (kâfir olanlar için ancak bir fitne kılmış olduk.) o kâfirler, bu adeddeki hikmeti anlayamazlar, bunu istib'ad ederler, bunu az görerek istihzada bulunurlar, artık bu inkârları da haklarında bir ibtilâ olmuş, kendilerine bu yüzden de azab-ı ilâhî'nin teveccühüne bir sebep bulunmuştur. Nitekim Ebu Cehl kâfiri, bu adet ile istihza etmiş, biz onlardan daha kuvvetliyiz, daha çoğuz, onları biz kendi kuvvetlerimizle darmadağın edebiliriz diye hezeyanda bulunmuştu.

Ve Cenab-ı Hak, meleklerin cehenneme muhafız tâyin edilmiş olmalarının bir hikmetine de işaret için şöyle buyuruyor: (Tâ ki, kendilerine kitap verilmiş olanlar) yâni: Vakt'le Tevrat ve İncil kitaplarına nail olup onları okumuş bulunan Yehûd ve Nasâra taifeleri (yakin getirsinler) bunun Kur'an-ı Mübînde de mezkûr olduğunu görerek bu husustaki kanaatleri kuvvetlensin. Maamafih onların kitaplarında o meleklerin ondokuz olduğu bildirilmişti, şimdi bunu eski kitaplardan bihaber bulunan ve okuyup yazması bulunmayan Hazret-i Muhammed, Aleyhisselâm da Kur'an-ı Azîm vasıtasîle haber veriyor. Artık Muhammed Aleyhisselâm'ın da vahy-i ilâhî'ye mazhar bir Peygamber-i Ali^adr olduğunu ehl-i kitabın yakinen bilmesi icabetmektedir. (Ve^ Bu Meleklerin]böyle varlığı haber veriliyor, tâ ki: (îman etmiş olanlara da îman arttırsın) HatemüTenbiya'yı tasdik edenler, bu hakikate de vâkıf olacak buna da inansınlar, kendilerince îman edilecek şeyler, arttırılmış bulunsun. Yahut HatemüTenbiya'nın

haber verdiği bu hakikati ehl-i kitap da bilip muterif bulundukları için şimdi bu haberden dolayı Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'ı da, onun tebliğ ettiği Kur' an-ı Mübîn'i de tasdik ederek îmanlarını arttırsınlar, kuvvetlendirsinler, risalet-i Muhammediyeyi inkâra cür'et etmesinler. (Ve) Hazene-i Cehennemin bu mikdarı böylece bildirilmiştir. Tâ ki: Kendilerine vaktîle (kitap verilmiş olanlar ile) Yehûd ve Nasâra zümrelerîle (Mü'mîn bulunanlar) Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'ın risaletini tasdik eden ehl-i îman artık (şüpheye düşmesinler) böyle bir adet, müteaddit semavî kitaplarda bildirildiği cihetle artık bu husustaki itikatları son derece yakîn mertebesinde bulunsun, kendilerine bir şüphe ariz olmasın (ve kalblerinde bir maraz bulunanlar ile) şek ve nifak şaibesinden kurtulamayanlar ile" (kâfirler de) Peygamberleri, semavî kitapları ve dinî delilleri inkâra müdavim olanlar da (desin ki: Allah bununla) bu kadar az bir adet ile, bu kadar mahdut muhafızların varlığını beyan etmekle (bir mesel olarak ne mürad etmiş?) bu garip bir ifade, bundan mürad-ı ilâhî nedir, diye müstehziyâne bir tarzda inkâra cür'et etmiş olsunlar. îşte o münkirlerin böyle düşünüp konuşmaları da haklarında bir fitnedir. Bir şiddetli azaba istihkaklarına bir vesîledir. (işte AHâh dilediği kimseyi böyle dalâlete düşürür) hak bir sözü anlamaktan mahrum bırakır. Evet.. Öyle kimseler, kendi sû-i ihtiyarlarından ve fitret-i asliyelerine muhalefetlerinden dolayı böyle hakikatleri inkâra düşürürler, bu yüzden mücazata uğratılırlar. (Ve) O Haalık-ı Hakîm (dilediği kimseye de) ihtiyarını, fitret-i selîmesini zayi etmeyen hangi bir kuluna da (hidayet nasip buyurur.) Nitekim Peygamber Efendimizi ve ona nazil olan Kur'an-ı Mübîn'i tasdik, ubudiyet vazifelerini ifâya gayret eden zatlar, böyle bir hidayete mazhar olmuşlardır. (Ve Rab'bin ordularını) mütenevvî sınıflara ayrılmış olan mahlûkatmı, onların âdetlerinin miktarını (ancak kendisi bilir.) bunların hepsini de, hepsinin, hikmet-i vücudunu de alettefsîl bilmek, ancak Haalık-ı Hakîm Hazretlerine mahsustur. Amenna.. Bu beyan-ı ilâhî, Ebu Cehl gibi kâfirleri red için bir cevap teşkil etmektedir. Çünkü: Onlar bu ondokuz melek ile ne kastolunuyor, o kadar kimseler, cehennemin nasıl hazenesi olabilir, diye pek cahilane lâkırdılarda bulunmuşlardı. Bu beyan-ı ilâhî ise Cenab-ı Hak'kın daha nice kuvvetlere, mütenevvî mahlûkata mâlik olduğunu bildiriyor.

O hafaza-i cehenneme yardım edebilecek nice kuvvetlerin varlığına işaret ediyor. (Ve) Cenab-ı Hak buyruyor ki: (o) Cehennem, onun evsafına dair verilen bilgi veya o hazene-i cehennemin adetleri, onların varlığının bildirilmesi (insan için ancak bir öğüttür.) aklını, fikrini güzelce istimal eden bir insan, bu gibi beyanattan büyük bir intibah dersi alır, bunu tezekkür ederek kudret-i ilâhîye'yi îasdîk eder, meleklerin vesairenin varlığındaki hikmeti itiraf ederek güzel bir kanaate sahip bulunur. İşte insana yakışan da böyle arifane bir ha]et-i ruhiyyeye nail bulunmaktır.

❋

كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا
أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَاءَ
مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾
إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾
مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ
الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾

MEALI ALISI

(32) : Hayr: Kasem olsun kamere.

(33) : Ve döndüğü an o geceye.

(34) : Ve açtığı vakit o sabaha.

(35) : Şüphe yok ki: O —Cehennem— elbette büyüklerin biridir.

(36) : İnsan için bir korkutucu olarak.

(37) : Sizden ileri gitmek Veya geri kalmak isteyen kimse için.

(38) : Her nefs, kazanmış olduğu şeye bağlıdır.

(39) : Ashab-i yemin ise müstesna.

(40) : —Onlar—- Cennetlerdedirler, soruşurlar.

(41) : Günahkârlardan:

(42) : Sizi cehennemde bulunmaya ne şey şevketti?.

(43) : **Dediler ki: Biz namaz kılanlardan olmadık.**

(44) : **Ve yoksullara taam verir de olmadık.**

(45) : **Ve biz bâtıla dalanlar ile beraber dalar kimseler olmuştuk.**

(46) : Veı **biz ceza gününü tekzîb eder olmuştuk.**

(47) : **Bize ölüm gelinceye** değin.

İ Z A H

(32) : Bu mübarek âyetler, Cehennemin inkâr edilemiyeceğine maal'kasem işaret ve münkirleri tehdîd ediyor. Herkesin dünyadaki kazancına bağlı olduğunu ve ancak ashab-ı yeminîn müstesna bulunduklarını haber veriyor. Cennetletdi bulunacak zatlar ile cehenneme atılacak mücrimler arasındaki muhavereyi tasvir ve o mücrimlerin kusurlarını ve akıbet-i hâllerini nasıl itiraf edecek ierini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Hayır)** O Cehennem veya onun. hazenesi veya onların birer mev'iza teşkil ettiği inkâr edilemez **(kasrıı olsun kamere.)** şu bildirilecek şey ayn-i hakikattir.

(33) : (Ve) Kasem olsun **(döndüğü** an) gündüzden tebeddül eylediği vakit (o geceye) evet.. Öyle tebeddüle uğrayan geceye de andolsun.

(34) : **(Ve açtığı vakit)** Münkeşif olup ziya neşreder bulunduğu zaman (o ***abah>** da) kasem olsun ki: Cehennem vukuu' muhakkak bir hâdise-i atiyedir.

(35) : Evet.. **(Şüphe yok ki: O)** Cehennem, o merkez-i azâb **(elbette büyüklerin biridir) o** büyük bir dahiyedir, en korkunç bir âkibettir. O inkâr edilemez.

(36) : O Cehennem **(İnsan için bir korkutucu olarak..)** mevcut bulunmaktadır. Artık beşeriyet âlemi, o pek müthiş ceza sahasını düşünerek titremeli, ondan uzak bulundurulmasını temin edecek güzel itikat ve güzel amellere sahip bulunmalıdır.

(37) : Evet.. O cehennem, ey insanlar!. **(Sizden ileri gitmek)** Hayrat ve hasenata koşarak hidayete ermek isteyen mü'mimler için **(veya geri kalmak isteyen)** i'tikattan, güzel amelden mahrum, azab-ı ilâhîyi münkir olan **(kimse için.)** bir korkutucudur. Bir mev'iza-i azîmedir. Onu düşünen, ondan öğüt alanlar, elbette ki: Hidayete ererler, aksine hareket edenler de lâyık oldukları felâketlere uğrar dururlar.

(38) : Evet.. Muhakkak bir meseledir ki: **(Her nefs, kazanmış olduğu şeye bağlıdır.)** Dünyadaki ibadet ve taatine göre mükâfata erer, inkâr ve isyanına göre de mücazata uğrar.

(39) : **(Ashab-ı yemîn ise müstesna.)** Bunlardan mürad: Kitapları ahirette sağ taraflarından, verilecek olan mü'mînlerdir. Bunlar, dünyadaki güzel amellerinin kat kat mükâfatına nâil olacaklardır. Bir borçlu, borcunu ödeyerek verdiği rehni kurtaracağı gibi güzel amellerde bulunanlar da o sâyede kendi nefislerini pençe-i azabtan kurtarmış, nimetlere nâil bulunmuş olurlar.

Bu ashab-ı yeminden mürad, bir kavle göre meleklerdir. Bir kavle göre de müslümanların çocuklarıdır. Diğer bir kavle göre de Âdem Aleyhisselâm'ıu sağ tarafında bulunmuş olan ashab-ı ervah'tır.

(40) : Onlar, öyle ashab-ı yemîn'den bulunmak nîmetine nail olan müstesnâ zatlar **(Cennetlerdedirler, soruşurlar.)** bir tevbîh ve tahcîl maksadîle sual ederler.

(41) : **(Günahkârlardan.)** Cehenneme atılmış olan münkir kimselerden sebeb-i felâketlerini sorup itiraf ettirmek isterler. Bu iki zümrenin bulundukları yerler, birbirinden fevkalâde uzak bulunduğu hâlde böyle aralarında bir muhaverenin ceryanı, bir kudret-i ilâhîye eseridir. Dünyada bunun küçük numunelerini Cenab-ı Hak bizlere gösteriyor ki: Kıyamet alemindeki o müthiş vakıaları inkâra mecâl kalmasın. Evet.. Şarkta bulunan bir insan, garbtaki bir insan ile konuşabiliyor, hattâ yüzünü bile görebiliyor. Radyolar vesaire meydanda. Artık ahirette nice harikaların vücude gelmesi, nasıl istib'ad edilebilir?.

(42) : Evet.. Cennettekiler sorar ki: Ey Cehenneme atılmış kimseler!. **(Sizi cehennemde bulunmaya ne şey şevketti?.)** Sizin bu felâketinize hangi hareketleriniz sebebiyet vermiş oldu?.

(43) : O mücrimler de bu vaziyetlerine âid dört sebeb beyanı için **(Dediler ki:)** Yâni: Muhakkak, diyeceklerdir ki: **(biz namaz kılanlardan olmadık)** Dünyada iken namazın farziyetine itikat etmemiş olduğumuz için onu kılanlara katılmış bulunmadık, bu birinci sebep.

(44) : İkinci sebep olarak da dediler ki: **(Ve yoksullara taam verir de olmadık.)** Kendi mallarımızdan Allâh'ın fakir kullarına yardımda bulunur değil idik. Malî vecîbeleri de ifâ etmiş bulunmadık.

(45) : (Ve) Yine dediler ki: **(biz bâtıla dalanlar ile beraber dalar kimseleı olduk.)** Meselâ: Bir takım münkir, bîedep kimseleri taklit ederek güzel i'tikâttan, nezahat-i ahlâkiyeden mahrum kaldık, o dinsizlerin, sözlerine bakarak bil Peygamber-i Âlişan hakkında hâşâ kâzip, sâhir, mecnun dedik, Kur'an-ı Azîm hakkında da, sihr, şiir, eser-i kehanet demek cehaletinde, denaetinde bulunduk. Bu da üçüncü sebep.

(46) : (Ve) Dördüncü sebep olmak üzere de dediler ki: **(ve biz ceza gününü)** bir hisap ve suale tâbi olacağımızı **(tekzîb eder olmuştuk.)** kıyametin vuku bulacağına mu'tekid değildik.

(47) : **(Bize ölüm gelinceye değin..)** Biz öyle bâtıl bir kanaatte bulunmuş idik. Fakat ölünce ne kadar yanlış kanaatlerde, gayr-i lâyik hareketlerde bulunmuş olduğumuzu anladık. Hayfa ki: Telâfi-i mafate imkân kalmamış oldu.

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ
الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ
حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ
مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ
﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(48) : Artık onlara şefaat edecek olanların şefaati bir fâide verecek değildir.

(49) : Onlar için ne var ki: Öğütden yüz çeviriyorlar?.

(50) : Sanki onlar, ürkmüş yaban eşekleridir,

(51) : Arslanlardan firar etmiştir.

(52) : Yok: Onlardan her biri diler ki: Kendisine neşredilmiş sahifeler verilmiş olsan.

(53) : Hayır.. Doğrusu —onlar— anketten korkmazlar.

(54) : Yok yok.. Şüphesiz ki: O, bir öğüttür.

(55) : Artık kim dilerse onu okuyarak öğüt alır.

(56): Maamafih düşünüp tefekkür edemezler, meğer İd, Allah dilesin, ken-

dişinden korkulacak olan ve mağfiret buyurmaya ehl olan da ancak O —Haahk-ı Kerîm'—dir..

∴

İ Z A H

(48) : Bu mübarek âyetler, verilen Öğütleri dinlemeyip kaçınan, vahşiyâne bir vaziyette bulunan münkir kimselerin pek çirkin hâlet-i ruhiyelerini ve gayr-ı lâyık temennilerini teşhir ve kendilerine hiç bir şefaatin fâide veremiyeceğini ihtar ediyor. Kur'an-ı Mübîn'in bir mev'ıza-i ilâhîyye olduğunu, onu isteyenlerin dinleyip müstefîd olacaklarını ve azamet ve kudret sahibi olan Cenab-ı Hak'km dilemediği kulların o kitab-ı ilâhî'den istifa'de edemiyeceklerini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Artık onlara) O münkirâne yaşayıp olmuş gidenlere (şefaat edecek olanların şefaati bir fâide verecek değildir.)

Yâni: Öyle dinsizler hakkında bilfarz şefaat edip de onların azabtan kurtulmalarını istirhamda bulunacak zatlar bulunsa da bu şefaat, indallâh makbul olmaz. Çünkü: Onlar, o inkârlarından dolayı ebedî surette Cehennemin azabına mâruz bulunacaklardır.

(49) : (Onlar için) O münkir güruh için (ne var ki, öğütden yüz çeviriyorlar?.) Resûl-i Ekrem'in verdiği nasihatleri dinlemez kimseler olmuşlardır. Tilâvet olunan Kur'an-ı Mübîn'i dinlemiyorlar, ondan müstefîd olmak istemiyorlar.

(50) : (Sanki onlar) öyle hakkı kabulden kaçınan beyinsiz münkirler (ürkmüş yaban eşekleridir.) öyle vahşî hayvanlar kabilinden bulunuyorlar.

(51) : Onlar: (Aratanlardan firar etmiştir.) Gibi bir vaziyet almaktadırlar. Kur'an âyetlerini dinlememek için öyle kaçınmaktadırlar. Öyle akl ve mantıka uymayan bir vahşiyâne hareketten geri duramıyorlar.

«Kasvere» Arslan demek olduğu gibi av için ok atan cemaat ve pek kuvvetli erkeklerden bir taife manâsını da ifade eder.

(52) : (Yok) Onlar, Kur'an-ı Azîm'in ulviyetini takdîr edemezler, onlar büyük bir inat ve cehalet içinde yaşarlar, (onlardan her biri diler ki: Kendisine neşredilmiş sahifeler verilmiş olsun.) Kendisine de gökten açıkça yazılmış kitaplar indirilsin. Rivayet olunuyor ki: Ebu Cehl ve etrafındaki bir cemaat, demişler ki: Yâ Muhammedi. —Aleyhisselâm— Biz sana inanmayız, meğer ki, bizden her birine gökten bir kitab getiresin ki: Her birimizin nâmma yazılmış olsuo ve sana tâbi olmamız, Rabbürâlemîn tarafından emredilmiş bulunsun.

(53) : Canib-i ilâhî'den de onlara tevbîh için buyruluyor ki: (Hayır!.) Onlara öyle sahîfeler verilmez, (doğrusu) Onlar, hiç bir vakit (ahketten korkmaz-

İar.) onu inkâr eder dururlar. Kalbleri kararmış, gözleri mânen kör kesilmiştir. Bundan dolayıdır ki: Nasihat dinlemezler, Peygamberi- Zîşan'a itaat etmezler.

^54) : (Yok yok) İş o kâfirlerin sandıkları gibi değildir. Kur'an-ı Hakîm, bir iltizam edilmiş silir, bir şiir kabilinden olmaktan münezzehtir. (Şüphesiz ki: O) Kur'an-ı Azîm (bir öğüttür.) taraf-ı ilâhîden kullarını uyandırmak için ih. sân (îiıyrulmuş bir mev'izadır ki, ona tâbi olmak, o sayede vezaif-i ubudiyeti öğrenip muktezasîle amel etmek icabeder.

(55) : (Artık kim dilerse) Cenab-ı Hak'kın kullarından kim arzuda bulunursa, kim o kitab-ı mübîn'in uluvvi kadrini bilip kendi ebedî men'faatini temia etmek isterse (oııü) o Kur'an-^ı Kerîm'i (okuyarak öğüt alır.) o sayede hayatını tanzim, istikbâlini temîn etmiş bulunur.

(56) : (Maamafih) Hiç bir vakit insanlar, bihakkın (düşünüp tefekkür edemezler) Kur'an-ı Azîm'in ulviyetini takdir ederek ondan nasihat almış bulunamazlar (meğer ki, AHâh dilesin) Cenab-ı Hak kendilerine muvaffakiyet ihsan buyursun. Binaenaleyh hiç bir insan, kendi varlığına güvenip durmamalıdır, daima Cenab-ı Hak'ka yalvararak muvaffakiyetlere nâiliyetini o kerîm mâbududan niyâz etmelidir. Çünkü: (kendisinden korkulacak olan) Kendisinin azabından havf edilerek himayesine iltica olunacak zat (ve mağfiret buyurmaya ehl olan) dilediği kullarının kusurlarını afv ve setretmek hakkmı haiz bulunan zat (da ancak O) kadîm, azîm olan Haallk-ı Kerîm (dir.) Amenna.. Artık bütün kullar için elzemdir ki, o pek muazzam Haalıkımızm azabından korkarak titreyelim, onun afv-ü keremini temenniden, niyazdan geri durmayalım, her hususta muvaffakiyyatı o Kerîm mabudumuzdan istirhamda bulunalım.

Veminallahit'tevfîk..

**.

EL-KIYAME SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El-Karia» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Kendisine «Lâ Uksimü» sûresi de denir. Kıyametin ahvâlinden maal'kasem bahsettiği için kendisine bu Unvanlar verilmiştir. Kırk âyet-i Kerîme'yi hâvidir.

Bundan evvelki sûrede de kâfirlerin ahiret-i münkir olup ondan korkmadıkları bildirilmiş idi. Bu sûrede ise kıyamet hakkında mükemmel deliller irâd buyrulmuş ve kıyametin müthiş ahvâli bildirilmiş olduğu cihetle aralarmda güzel bir merbutiyet bulunmaktadır. Bu sûre-i mübarekenin başlıca münderica-tı şunlardır :

(1) : Ölmüş, vücutları darmadağın olmuş kimseleri Haalık-ı Azîm'in tekrar hayata kavuşturacağım kafi bir surette beyan.

(2) : Kıyametin zuhur edeceği vakit mükevvenatta ne gibi inkılaplarm zuhura geleceğini ihtar.

(3) : Resûl-i Ekrem'in vakit vakit vahy olunan Kur'an-ı Azîm'in âyetlerini ne kadar bir itina ile tebellüğ edeceğini tayin.

(4) : Yevm-i ahirette insanların nasıl muhtelif vaziyetlerde bulunacaklarını tasvir.

(5) : Kıyamet-i münkir olan bir şahsın mezemmet-i ahvâlini teşhir ve insanları birer katre sudan yaratmış olan Haalık-ı Hakîm'in ölüleri tekrar hayata kavuşturmaya kaadir olduğunu tebliğ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَٓا اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَٓا اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ اَيَحْسَبُ
الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلٰى قَادِر۪ينَ عَلٰٓى اَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ
﴿٤﴾ بَلْ يُر۪يدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ ﴿٦﴾
فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ
﴿٩﴾ يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(1) : Yok: Kıyamet gününe yemin ederim.

(2) : Yok: Melâmet duyan nefse de yemin ederim.

(3) : İnsan, sanır mı ki: Onun kemiklerini her hâlde bir araya toplamayacağız;

(4) : Evet. Parmaklanmn uçlarını da düzeltmeğe kaadirleriz.

(5) : Fakat insan diler ki: İlersinde de isyana devam etsin.

(6) : Sorar ki: Kıyamet günü ne zamandır?.

(7) : Artık o zaman ki: Göz kamaşmış bir hâlde bulunur.

(8) : Ye ay tutulmuş olur.

(9) : Ye güneş ile ay **toplatılmış bulunur.**

(10) : O gün insan der ki: Kaçacak yer nerede?.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, kıyametin azametine, kusurlarından dolayı mclâmette bulunan nefsin ehemmiyetine işaret için Cenab-ı Hak'kın kasem buyurduğunu gösteriyor. O Haalık-ı Hakîm'in en harikulade şeyleri vücude getirmeğe kaadir olduğunu bildiriyor. Kıyametin vakt-i vukuunu bir istihza maksadîlc soran şahsa da kıyametin üç nevî alâmetini haber veriyor. Şöyle ki: **(Yok)** Ey münkirler!. Sizin kıyameti inkâr hususundaki zu'mınız doğru değildir, (kıyamet gününe yemin ederim.) Haşr-ü neşir, haktır ve kıyametin vuku bulacağı muhakkaktır.

(2) : **(Yok)** Ey kıyameti inkâr edenler!. Sizin iddianız bâtıldır., (melâmet tutan nefse de yemin ederim.) Kıyamet, şüphe yok ki, zuhura gelecektir.

«Lâ» kelimesi malum olduğu üzere bir nefiy edatıdır, bu âyetlerdeki Lâ, geçmiş bir sözü, bir iddiayı nefi içindir ki: Ona göre izahat verilmiştir. Fakat bir tevcihe göre de bu Lâ edatı, kaseminefi içindir. O hâlde buyrulmuş oluyor ki: Kıyamet gününe ve nefs-i Levvameye kasem etmem, böyle yemine hacet yok, kıyametin vuku bulacağı, kudret-i ilâhîyyeye nazaran istib'at edilemez. Onun zuhura geleceğini bütün Peygamberler, bütün semavî kitaplar haber vermiştir. Artık nasıl olur da öyle bir hakikat inkâr edilebilir.

Kasem nefy edilmediği takdirinde ise, Haalık-ı Hakîm Hazretleri, yevm-i kıyametin azamet ve ehemmiyetine işaret içindir ki: Ona kasem ediyor. Çünkü kıyamet, bir emr-i azîm'dir. Onu tasdik etmek esasat-ı itikadiyeden bulunmaktadır. Nefs-i levvameye kasem buyrulması da onun yüksek mertebesine işaret içindir. Çünki nefs-i levvame bir güzide nefistir ki: Yaptığı bir serden dolayı nedamette bulunur, noksan yaptığı bir hayrdan dolayı müteessir olur, onu fazlaca yapmak ister, daima mealiye müteveccih bulunur. Böyle bir nefs ise methe lâyıktır. İşte onun bu mertebesine işaret içindir ki: Kendisine kasem buyrulmuştur.

Nefisler: Mertebeleri itibarîle nefs-i Emmare, Levvame, Mutmeinne, Mülhem'e Zekiyye, Raziyye, Merziyye namîle yedi kısma ayrılmıştır. Bunların fena olan kısmı, nefs-i Emmaredir. Bu nefs, fenadır, daima münker olan şeyleri emreder. İşte kıyameti inkâr edenler de birer nefs-i emmare sahipleridir.

(3) : (İnsan) Âdem oğulları, yâni, onların aralarındaki herhangi bir cahil (sanır **mı ki, onan)** öldükten sonra **(kemiklerini her hâlde bir araya toplamaya-**

cağız?.) O insan, kendisinin ölüp bütün vücudu darmadağın olduktan sonra artık yeniden toplanarak hayata kavuşturulmasını gayr-i mümkün mü görüyor?. Böyle bir insan, kudret-i ilâhîye'yi bilip düşünemiyor demektir. Bu ne kadar cehalet!.

(4) : Haalık-ı Az|m Hazretleri buyuruyor ki: (Evet..) Kıyamet vuku bulacak, bütün insanlar yeniden hayata kavuşturulacaklardır. Şüphe yok ki, o insanın (parmaklarının uçlarını da düzeltmeğe kaadirleriz.) Evet.. Hallâk-i Hakîm, kudret ve azametîle bütün beşeriyeti yeniden hey'et-i asliyesîle iade ederek hayata kavuşturmaya maaziyadetin kaadirdir. Amenna. Bu nasıl istib'at edilebilir?.

«Bir rivayete nazaran bu âyet-i kerîm'e, Ebu Cehl veya Adiyibni Ebi Ro bîa hakkında nazil olmuştur. Adiy Resulallâh'a demiş ki: Kıyamete dair bana malûmat ver, ne vakit vuku bulacaktır. Keyfiyeti nasıldır?. Peygamber Efendimiz de malûmat vermiş, o münkir Adiy ise demiş ki: Ben o günü görecek olsam bile yine seni tasdik etmem.

Allâh, hiç bu kadar kemikleri dağıtıldıktan, toz toprak olduktan sonra bir araya toplar mı?. İşte bu âyet-i celîle, o gibi münkirleri red için nazil olmuştur ve pek mühim fennen şayân-ı hayret bir eser-i hilkate nazarları celbetmektedir. Malumdur ki, parmak uçları birer harikadır, milyonlarca insanın parmak uçlarındaki pek lâtif çizgiler, işaretler başka başka bulunmaktadır. Nitekim sirkat gibi bâzı hâdiselerin kimler tarafından yapılmış olduğunu anlayabilmek için parmak izlerine müracaat ediliyor. Artık böyle her türlü tasavvürlerin fevkinde milyonlarca bedialarını, harikaları yaratmış olan bir Haalık-ı Azîm, o parmak sahiplerini ve nice emsalini öldürdükten, darmadağın bir hâle getirdikten sonra tekrar küdret-i azîmesile eski hâline getiremez mi?. Amenna getirebilir. Kudret bedialarını temâşa eden herhangi bir akl sahibi, bunu inkâr edemez.

(5) : (Fakat insan) Umumiyeti, itibarîle nev'i beşer, garîb bir hâlet-i ruhiye sahibidir, (diler ki: ilerisinde de) İstikbalde de, gelecek vakitlerde de (isyâna devam etsin.) fisk ve fücur ile vakit geçirsin. Bu halinden dolayı bir üzüntü duymaz. Hiyaneti İslaha çalışmaz. Tevbekâr olmak istemez. Diğer bir tevcihe göre de insan, günahlarını takdim eder, tevbesini ise tehir eyler, ileride tevbe edeceğim, ibadetlerde bulunacağım der, öylece günahlara devanı ederken kendisine ölüm gelmiş bulunur.

(6) : Öyle fisk ve fücura devam eden bir şahıs, bir istib'at ve istihza maksadîle, (sorar **ki: Kıyamet** günü» ne zamandır?.) o nasıl vücude gelecektir. Halık-ı Azîm Hazretleri de o günün zuhurunun muktezası olan üç alâmeti haber veriyor.

(7) : Birinci alâmet: **(Artık o. zaman ki: Göz kamaşmış bir hâlde bulunur.)**

Gözler, o günde görecekleri şiddetli şeylerden dolayı şimşeğe tutulçtıuş gibi bir hâle gelir.

(8) : (Ve) İkinci alâmette (ay tutulmuş olur) nurunu gayibetmiş bulunur, revnak ve letafetinden eser kalmamış bir hâle gelir.

(9) : (Ve) Üçüncü alâmette (güneş ile ay toplatılmış bulunur.) biribirine kavuşmuş ikisi de ziyadan mahrum kalıp simsiyah kesilmiş bir hâlde mağrip tarafından tülü ederler,

(10) : (O gün) O acîb, garîb hâdiseler zuhura geldiği vakit, kıyameti inkâr etmiş olan (insan) hayret ve dehşet içinde kalarak (der ki:) Cehennemden (kaçacak yer nerede?.) nereye kaçıp da kurtulabilirim?. Heyhat.. Ne beyhude temennî, kaçıp kurtulmak ne mümkün.

Kâfirler, cehenneme sevkedileceklerini anlamış olacakları için böyle bir nıahal-i temennîde bulunacaklardır. Mü'mînler de kıyamet günü pek dehşetli hâdiseleri görecekleri için böyle bir söz söyleyecek olabilirler. Fakat mü'mînler, Cenab-ı Hak'kın tebşiratına nail olacakları için böyle bir heyecanda bulunacak olsalar da bu muvakkattir, onların hepsi de nihayet cennetlere kavuşacaklardır.

كَلَّا لَا وَزَرَ ۝١١ إِلَى
رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ۝١٢ يُنَبَّؤُا الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ
۝١٣ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ۝١٤ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ ۝١٥
لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ۝١٦ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ
۝١٧ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ۝١٨ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ۝١٩

MEALİ ÂLİSİ

(11) : Hayır.. Hiç bir sığınacak yer yoktur.

(12) : O günde durulacak makam, Rab'binin tarafimdan tâyin edilecektir.

(13) : O gün insana ileri götürmüş olduğu şeyler ile geriye bırakmış olduğu şeyler haber verilecektir.

(14) : Doğrusu insan kendi şahsı aleyhine bir hüccettir.

(15) : Velev ki, mazeretlerini ortaya atmış bulunsun.

(16) : Onu —Kur'an'ı— acele ahz edesin diye onunla dilini kımıldatma.

(17) : Şüphe yok ki: Onu toplamak da, onu okutmak da bize aittir.

(18) : İmdi onu tfiz okuyunca artık sen onun kıraatine tâbi ol.

(19) : Sonra şüphe yok ki: Onun açıklanması da bize aittir.

İ Z A H

(11) : Bu mübarek âyetler, kıyamette kaçıp kurtulacak yer arayacaklara cevap veriyor. İnsanların kıyamet günündeki pürheyecan vaziyetlerini ihtar ediyor. Kur'an-ı Azîm'in vahy edilmesi esnasında onu güzelce hıfz ve tefekkür için Resûl-i Ekrem'in nasıl bir durumda bulunmasını ve o kitab-ı ilâhî'nin beyanatına tâbi olacağını ve o kitab-ı Azîm'in manâsını, Cenabı Hak'kın ilham ve izah buyuracağını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Hayır)** Kaçacak yer arama **(hiç bir sığınacak yer yoktur.)** Allah'ın emrinden kaçıp da kendisine iltica edecek bir yer bulamazsın, kendini koruyabilecek bir vasıta yoktur.

«Vezer» kelimesi; Hisar, Kal'a, Metin Dağ, sığınacak mahal manâsınadır. Cem'î «Evzar»dır.

(12) : **(O günde durulacak makam)** Varılacak yer **(Rab'binin tarafından tayin edilecektir.)** yâni: Kıyamette gidilecek yer, measiyet-i ilâhîye'ye tefvîz olunmuştur. Dilediği kullan Cennetlere ve dilediği kulları Cehennemlere sevk edilirler, lâyık oldukları, yerlerde bulunurlar.

(13) : (O **gün)** O kıyamet koptuğu zaman, amellerin mizana vurulup tayin edildiği hisab ve ceza vakti (insana) hayr ve şer namına **(ileri götürmüş olduğu şeyler ile geri bırakmış olduğu şeyler haber verilecektir.)** Artık insan, hayrlı amellerine göre mükâfata erer. Şerli amellerinden dolayı da mücazata uğrar, yahut öldüğü zaman, ikametgâhının Cennet mi yoksa cehennem mi olacağı kendisine bildirilir.

(14) : **(Doğrusu insan)** hakkında başkalarının şehadetlerine hacet yoktur. İnsan **(kendi şahsı aleyhine bir hüccettir.)** dünyadaki yaptıkları şeylere yarın ahirette bütün âza-i bedeniyesi şehadette bulunacaktır.

(15) : (Velev ki:). O insan, kendisini kurtarmak için (mazeretlerini ortaya atmış bulunsun.) bununla kendisini muahazeden kurtaramaz, o vahi mazeretleri kabul edilmez. Diğer bir tevcihe göre de: Velev ki, bütün libaslarından soyulmuş, yâni: Feryat ve figana başlamış; zelilâne bir vaz'iyet almış olsun, artık nedamet zamanı geçmiş bulunur.

«Meazir» mazeret lâfzının ism-i cem'îdir. Bir de hicap, perde manâsındaki mizarın cem'idir.

(16) : *Sen* de ey Peygamber-i Zîşan!. (Onu) O sana vahy olunan Kur'an-ı (acele alizedesin diye) istical gösterme, (onunla) o henüz vahy edilmekte olan Kur'an âyetlerîle (dilini kımıldatma) daha vahy olunması, tamam olmadan onları hemen okumaya başlama, Cibrîl-i Emin, onları kıraat edince kemâl-i huzur ile elinle, o vahy olunacak âyetler, kalb-i Nebevî'de tekerrür edecek, hafızamı tcnvii eyleyecektir, bu hususta acele etmeğe hâcet yok.

Rivayet olunuyor ki: Cibrîl-i Emîn, vahy-i ilâhîyi tebliğ edince Resûl-i Ekrem Hazretleri, hemen okumak için mübarek lisanını harekete getirirdi, bu suretle de, Kur'an-ı Mübîn'in derhal hıfz edilmesine itinada bulunurdu, Cenab-ı Hak ise, o Kur'an-ı Azîm'in mahfuz bulunacağını tebşir için Resûl-i Ekrem'ine böyle emr buyurmuştur.

(17) : İşte Hak Tealâ Hazretleri bu hususa işaret için şöyle de buyuruyor: (Şüphe yok ki: Onu) O Kur'an-ı Mübîn âyetlerini (toplamakta) hafıza-i Nebevide cemi ve tesbit etmekde (onu okutmakta) senin lisanını onu tilâvete muvafık kılmakta (bize aittir.) Zât-i Ahadiyetim, seni öyle bir muvaffakiyete nâil kılacaktır. Nitekim o Peygamber-i Zîşan'ın ümmetinden nice binlerce zatı da, Hıfz-ı Kur'an'a, güzelce kıraate muvaffak buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'deki bu beyan-ı ilâhî'de, bir mücize-i Kur'aniye demektir ki: Bin üçyüz seksendört seneden beri daima tahakkuk edip durmaktadır.

(18) : (İmdi onu biz okuyunca) Yâni: Kur'an-ı Kerîm'in âyetlerini Cibrîl-i Emîn vasıtasîle inzal ederek sana tebliğ eyleyince, kıraatini o vasıta ile itmam etmiş olunca (artık sen onun kıraatine tâbi ol.) sen de Cibrîl-i Emîn'in kıraati veçhîle kıraatte bulun, o kitab-ı ilâhî'nin ahkâmı ile amel eyle, muktezasına göre hareketini tanzim buyur.

(19) : (Sonra şüphe yok ki: Onun) O Kur'an-ı Mübîn'in (açıklanması da) onun hıfz edilmesinden yüksek manâlarının, işaretlerinin, hükmlerinin izah edilmesi de, kalb-i Nebevî'ye ilham buyrulması da (bize aittir.) o kudsî kitabı, inzal eden Mabûd-i Azîmüşşan'a mahsustur. Artık her türlü sünûhatı, muvaffakiyyati Hak Tealâ Hazretlerinden beklemelidir, niyaz etmelidir.

∴

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ
﴿٢٢﴾ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ
اَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّا اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ
مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾
اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(20) : Yok, yok.. Siz acele olanı seversiniz.

(21) : Ve ahireti bırakıverirsiniz.

(22) : O gün de bir takım yüzler parıldanıcıdır.

(23) : Rablerine nazar edicidir.

(24) : Bir kısmı yüzler de o gün pek ekşi bir hâldedir.

(25) : Sanır ki: Ona arka kemiklerini kuracak bir muamele yapılacaktır.

(26) : Hayır hayır.. Vakta ki, —can— boyun halkasının kemiklerine kavuşur.

(27) : Ve denilmiş olur ki: Tedavi edebilecek kim var!.

(28) : Ve onun şüphesiz bir ayrılış olduğunu sanmış bulunacaktır.

(29) : Ve bacâk da bacağa dolaşmış olacaktır.

(30) : O günde sevk olunmak, yalnız Rab'binedir.

İ Z A H

(20) : Bu mübarek âyetler de bâzı kimselerin dünyaya düşkün olup kıyameti inkâr, ahireti terketmelerinin sebebini bildkiyor. O kıyamet gününde mü'-

mînlerin saadete nâiliyetlerini tebşir, münkirlerin de felâketlere uğrayacaklarını ihtar ediyor. Dünyanın muvakkat olduğunu, nihayet Cenab-ı Hak'kın tayin buyuracağı yerlere insanların sevkedileceklerini ve vefat halinde ruhların cesetlerden nasıl ayrılacaklarını tasvîr ve beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Yok** yok) Ey Âdem oğulları.. Ey kıyameti inkâr eden taifeler!. İş sizin zannettiğiniz gibi değildir. Bu haris olduğunuz dünya, muvakkattir. Ahiret hayatı ise muhakkaktır, (siz) İse(acele olanı seversiniz) elyevm mevcut olan dünyaya pek düşkünsünüz, istikbâle ait olan ahireti, onun ebedi nimetlerini düşünmez, itiraf etmezsiniz.

(21) : (Ve **ahireti bırakıverirsiniz)** O ebedî âlem için hiç çalışmazsınız, bilâkis o âlemi inkâra bile cür'et ediyorsunuz, o âlemdeki mükâfatı ve mücazatı hiç nazarı dikkate almıyorsunuz, bu ne gaflet ne cehâlet!.

(22) : (O günde) O kıyamet zuhura geldiği zaman (bir lakım yüzler **parıldanıcıdır.)** parlak, pür ziyâ bir hâlde bulunacaktır. Bunlar muhlis mü'mînlerden ibarettir. Nail oldukları nimetlerden, tecellîlerden dolayı büyük bir güzelliğe, bir revnaka mazhardırlar.

(23) : O mes'ut kullar **(Rab'lerine nazar** edicidirler. O mabûd-i kerîmlerini bilâkeyf, ve bilâ cihetin görmek şerefine nail olacaklardır. Böyle bir tecelliye mazhariyet ise bütün manevî zevklerin fevkinde bulunacaktır.

Bütün azîm-i islâmiye'nin, cumhûr-i müslümîn'in ittifakları vardır ki: Mü' mînler, ahirette Rabbül'âlemîn Hazretlerine nazar edeceklerdir. Güneşe ve leyle-i hedr de kamere nazar eder oldukları gibi, bu hususta bir çok sahih hadîsler vardır. ~

(24) : Bilâkis **(Bir kısım yüzlerde** o gün) o kıyamet zamanında **(pek** ekşi) dökük, katı, kararmış **(bir hâldedir)** ki: Bu da kâfirlerin pek çirkin bir tarzda bulunacak olan yüzleridir.

(25) : öyle fena bir yüz sahibi **(sanır ki, ona)** o, yüz sahibine **(arka kemiklerini kıracak bir muamele yapılacaktır.)** Pek büyük bir musibete, bir dahiyeye uğratılacaktır. «Fakire» zahmet, meşakkat, bel kemiğini kıracak şey demektir. «Basire» ekşi yüzlü, katı yürekli demektir. «Teraki»de -Terkuve'nin Cem'idir ki: Boyun halkasının kemiği manasınadır.

(26) : **(Hayır, hayır)** öyle değil, dünyayı ahirete tercih ve tacil etmeniz muvafık olamaz. **(Vaktaki,) Can (boyun halkasının kemiklerine kavuşur.)** yahut: Ruh göksün en yukarılarına baliğ olur, nefs-i insanî ölüme yüz tutar.

(27) : (Ve) Etrafında bulunan alâkadar kimseler tarafından **(denilmiş** olur **ki: Tedavi edebilecek kim** var?.) onu bu ölümden kurtarabilecek hazık bir dok-

tor mevcut mudur?. Yahut: Melekülmevt, der ki: Bunun ruhunu rahmet melekleri mi, yoksa azab melekleri mi alıp kaldıracaklar?.

«Râk» kelimesi, Rukyede yâni: Dua ve efsunda bulunan, kavlen veya fi'len vesile-i şifâ olan tabib demektir. Yukarıya suut eden, yükselen kimse manâsını da ifade eder.

(28) : (Ve) O ihtizar hâlinde bulunan şahıs (onun) o kendisine teveccüh eden hâlin dünyadan (şüphesiz bir ayrılış olduğunu sanmış bulunacaktır.) artık mallarından, evlâd-ü iyâlinden ayrılacağı hakkında kendisine bir kanaat gelmiş olacaktır.

Bu beyan-ı ilâhî gösteriyor ki: Bir kimse ruhu bedenine taalluk etmiş bulundukça öleceğine kat'î surette hükmedemez, daha bir müddet yaşayabileceğini ümit eder, ölümü hakkındaki fikri, bir zan mesabesinde bulunur. Filhakika nice hastalar vardir ki: Yaşamalarından ümit kesilmiş bir tarzda oldukları hâlde bilâhare yine şifayâb olmuşlardır. Nitekim manevî hayattan mahrum kalacakları kuvvetle zannedilen bâzı kimseler de bilâhara islâh-ı hâl ederek manevî hayata nâil olmuşlardır. İşte asıl en felâketli bir ölüme mahkum olanlar da manevî hayattan mahrum kalanlardır.

(29) : (Ve) Ecel zuhura gelip çattığı bir vakitte ise (bacak da bacağa dolaşmış olacaktır.) bunların sahibi, aciz ve meskenet içinde kalacağı cihetle bunları tahrike kaadir olamıyacaktır.

«İltifaf» ziyade sıkılığından dolayı biribirine dolaşmak ve çok olmak manasınadır.

(30) : (Artık o günde) Ölüm vaktinde (sevkolunmak, yalnız Rab'binedir.) Ölmüş kimsenin dünyadan alâkası kesilmiş, kendisi âlem-i ahirete müteveccih bulunmuştur. Onun hakkında hükm verecek olan, ancak Rabbül'âlemîn'idir. Eğer o, bir mü'mîn ise gideceği yer nihayet Cennettir. Bilâkis kâfir bir kimso ise ebedi surette sevkedileceği yer Cehennemden başka değildir.

*

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ
وَتَوَلّٰى ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِه۪ يَتَمَطّٰى ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٤﴾
ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٥﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ
سُدًى ﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ
عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ
وَالْاُنْثٰى ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(31) : Fakat ne tasdik etti ve ne de namaz kıldı.

(32) : Velâkin tekzîb etti ve yüz çevirdi.

(33) : Sonra da ailesinin yanına böbürlenc böbürlene gitti.

(34) : Vay sana!. Vay sana!.

(35) : Sonra yine vay sanal, Vay sana.

(36) : İnsan sanır mı ki: Başı boş bırakılacaktır.?

(37) : O dökülen meniden bir damla su değil mi idi?.

(38) : Sonra bir kan pıhtısı oldu, artık —Allâh onu— yarattı, sonra da —äzasını— düzeltti.

(39) : Sonra ondan erkek ve dişi iki sınıfı —var— kıldı.

(40) : Artık o —Haahk-ı Azîm— ölüleri diriltmeye kaadir değil midir?. —Elbette kaadirdir, Amenna..—

İ Z A H

(31) : Bu mübarek âyetler de kâfirlerin dünyadaki isyankârane ve mağrurâne hâllerini tasvir ediyor. Onların helake müstahik olduklarını gösteriyor. İnsanların başıboş bırakılmıyacaklannı ve onların öldükten sonra Kudxet-i İlâhîye ile yeniden hayata kavuşacaklarını açık bir delîl ile isbat etmektedir. Şöyle *ki.* Münkir insan, dünyada iken pek tefritkarâne bir hâlde yaşadı, Cenab-ı Hak'kin bir nice nimetlerine nail oldu. (Fakat ne tasdik etti) Kendisini yaratmış, merzuk buyurmuş olan Kerîm Haalıkının vahdaniyetini tasdikte bulunmadı. Ona şerik koşmaktan sıkılmadı (ve ne de namaz kıldı) üzerine, teveccüh eden öyle büyük bir ubudiyet vazîfesini de ifâ etmiş olmadı.

(32) : (Velâkin tekzîb etti) Resûl-i Ekrem'in beyanatını, Kur'an-ı Mübîn' in ahkâmını inkâr eyledi (ve yüz çevirdi.) ibadet ve taatten kaçındı, kulluk vecîbelerini yerine getirmedi.

(33) : (Sonra da) Bu kadar âsiyâne hareketile beraber (ailesinin yanına böbürlene böbürlene gitti.) Yaptığı kâfirâne hareketlerini bir hüner imiş gibi sartarak onlar ile iftiharda bulundu. Nitekim bir nice münkir, ubudiyet vazifelerinden müteneffir kimseler vardır ki: Kendilerinin bir nice cahilane âsiyâne hâllerini birer marifet, birer eser-i medeniyet gibi telâkki eder, o hâilerile mağrur bulunurlar. Başkalarına karşı çalım satarak kendilerini münevver, müterakkî sanırlar ,bu biçâreler ne kadar zulmetler içinde kalmış olduklarının farkına varamazlar.

«Tematti» iftihar ederek sallanmak, sallana sallana yürümek demektir.

(34) : Artık ey gafil insan!. (Vay sana, Vay sanal.) Yazıklar olsun sana.. Allah seni helâk etsin, senin için lâyik olan Cehennem âteşidir.

(35) : Evet.. (Sonra yine vay sana!. Vay sana.) Sen ancak helake lâyıksın Allâh-ü Tealâ seni yakın bir helâke mâruz bıraksın, diğer bir tevcihe göre de: Senin hakkında âteş daha yakın, daha muvafıktır.

«Evlâ» daha münasip, daha yakın demektir.

(36) : Nedir bu cehalet!. Öyle münkir bir (insan sanır mı ki:) dünyada (başıboş bırakılacaktır.) hiç bir şey ile mükellef bulunmayacaktır. Yahut kabrinde terkedilecek, bir daha hayata kavuşturulmıyacaktır. O gafil insan, hiç bidayet-i hilkati, gaye-i hayatı düşünmez mi?. Kudret-i ilâhîye ile öldükten sonra tekrar hayata kavuşacağını hiç mülâhaza etmez mi?.

(37) : (O) İnsan, vaktîle babasının sulbünden rahm-i mader'e (dökülen meniden bir damla su değil mi idi?.) Öyle pek cüz'î, pek ehemmiyetsiz görülen bir madde-i asliyeden ibaret bulunmuyor mu idi?. Elbette ki o, vaktîle öyle bir katre su mesabesinde idi. ,

(38) : (Sonra) da o bir katre hâlinde bulunan şahıs, kudret-i ilâhîye ile (bir kan pıhtısı oldu) başka bir mahiyet aldı. (Artık) Allâh-ü Tealâ, onu (yarattı) bir beşer olmak üzere dünyaya gelmesini takdir buyurdu, etten ve kemikten müteşekkil bir hâle getirdi. (Sonra da) Bütün azasını (düzeltti.) onu mükemmel bir surete nail kıldı. Onu işitir, görür, konuşur bir kabiliyete muvaffak buyurdu.

(39) : (Sonra ondan) O esasen bir katre sudan ibaret olan insan nev'inden (erkek ve dişi iki sınıfı) var (kıldı.) saha-i zuhura getirdi, bütün silsile-i beşeriye, kudret-i ilâhîye ile birer erkek ve dişi evlâd ve ahfattan ibaret olmak üzere intişare başlamış bulundu.. Bunlar, ne kadar büyük birer kudret-d ilâhîye eseri!.

(40) : (Artık O) Haahk-ı Azîm (ölüleri diriltmeye kaadir değil inidir?) Bir katre sudan bu kadar hilkat bedialarını yaratmış olan bir Haalık-ı Zîşan Hazretleri, artık insanları öldürdükten sonra tekrar hayata kavuşturmaya kaadir olamaz mı?. Elbette ki, maaziyadetin kaadirdir. İade ise ibdadan daha kolaydır. Elbette ki: Beşeriyeti bidayeten ibda eden, yoktan var eden bir Haalık-ı Hakîm, onları iadeye de, tekrar hayata kavuşturmaya da her veçhile kaadirdir, Âmenna.. Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi güzel itikattan ayırmasın Amîn.. Velhamdülillâh-i Rabbirâlemîn..

EL-İNSAN SÛRESİ

Bu mübârek sûre, Er-Rahman sûresinden sonra (Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Mekke-i Mükerreme'de nazil olduğuna kail olanlar da vardır. Otuzbir âyet-i kerimeyi hâvîdir. İnsanların ahvâlini bildirdiği için kendisine böyle «Sûretül'insan» unvânı verilmiştir. Maamafih kendisine «Dehr Sûresi», «Ebrar Sûresi», «Emşac Sûresi», «Hel'eta Sûresi» unvânları da verilmiştir. Çünkü bunlar da bu sûrede mezkûr bulunmaktadır.

Bundan evvelki kıyamet sûresinde Hacirlerin kıyamet gününde mâruz kalacakları pek korkunç hâileler, azablar bildirilmişti. Bu sûre-i mübarekede de, sâlih mü'mînlerin. ahirette ne kadar büyük nîmetlere nail olacakları tebşir edildiği cihetle bu iki sûre arasında mükemmel bir irtibat vardır.

Bu sûrenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : İnsanların ilk yaradılışına ve kâfirlerin mâruz kalacakları vahîm akıbetlere işaret.

(2) : Sâlih kulların ahirette ne kadar muazzam nimetlere, mevkîlere kavuşacaklarını tebşir.

(3) : Kur'an-ı Mübîn'in nüzulünü, bu sûrenin bir mev'iza-i ilâhîye olduğunu ve Resûl-i Ekrem'in tesbîh ve takdîs ile mükellef bulunduğunu ve kimlerin rahmet-i sübhaniye'ye nâil ve kimlerin elîm azablara giriftar olacaklarını beyan.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا ۝١ اِنَّا
خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا
بَصِيرًا ۝٢ اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا ۝٣

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Muhakkak insan üzerine gayr-i mahdut zamandan bir mahdut zaman gelmiştir ki: —O zamanda bilinip— yâd olunmuş bir şey olmamıştı.

(2) : Şüphe yok ki: Biz insanı karışık bir damla sudan yarattık, onu imtihan ediyoruz, imdi onu işitici, görücü kıldık.

(3) : Muhakkak ki: Biz ona hidayet yolunu gösterdik, gerek şükredici ve gerek nankör olsun.

İ Z A H

(1) : Bu mübârek âyetler, Cenab-ı Hak'kın insanları hiç mevcut, malûm değilicrkeıı bilâhara birer katre sudan işidir ve görür bir hâlde yaratmış ve onları imtihana tâbi tutmuş olduğunu bildiriyor. Sonra onlara hidayet yolunu gösterdiğine, onların ise bir kısmı şükredici, diğer bir kısmı ise küfrân-ı nimette bulunucu olduğuna işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Muhakkak insan üzerine) Beni Âdem'e ait (gayr-i mahdut zamandan) asırlardan sonra (bir mahdut zaman gelmiştir ki:) insan o zamanda bilinip (yâdolunmuş bir şey olmamıştı.) yâni: Nev'î insan, bidayeten hiç mevcut değildi, sonra bir müddet içinde bir katre sudan bir topraktan ve çamurdan musavver bir ceset hâline gelmiştir. O insan, o zaman malûm değildi, onun ne gibi bir ismi hâiz ve ne için yaradılmış olduğu gök ve yer halkınca bilinmiyordu. Sonra kendisine ruh nefh edilmiş, hayata kavuşmuş, yaradılışındaki gaye anlaşılmış, kendisi de bilinip yâdedilmeğe başlanılmıştır. «Dehr»; Gayr-i mahdut zaman, cihan, tabiat demektir.

(2) : İşte Haalık-ı Azîm Hazretleri, Âdem Aleyhisselâm'ın evlâd ve ahfadını da ne suretle yaratmış olduğunu şöylece beyan buyuruyor: (Şüphe yok ki: Biz insanı karışık bir damla sudan yarattık.) Erkek ile kadının birbirine karışan sularından vücude getirdik. Evet.. İnsanlar, bir müddet, nutfe, yâni: Duru, safi bir su hâlinde ve bir müddette «alâka» yâni: uyuşmuş kan hâlinde ve bir müddette muzga, yâni: Küçük et parçası hâlinde bulunmuşturlar. Daha sonra da kemik kesilip et ile bürünmüş, berhayat hâle gelmişlerdir. Bu yaradılıştaki gayeyi beyan için de Cenab-ı Hak buyuruyor ki: (Onu imtihan ediyoruz.) Yâni: onun ileride mükellef bir hâle gelip de Haalık-ı Azîm'i bilip tasdik edeceğini veya inkârda bulunacağını açıklamak için, vazife-i ubudiyetini yerine getirip getirmiyeceğini meydana çıkarmak için kendisini bir imtihana tâbi tutmuş bulunuyoruz. Vakıa onun bütün ahvâl ve âmâli Hak Tealâ'ca malûm ise de onun o ahvâl ve etvarını meydana çıkararak bir mazeret dermeyan etmesine imkân kalmamak için hakkında böyle bir imtihan-ı ilâhî carî bulunmuştur. (İmdi onu) O yaratılan insanı (işitici, görücü **kıldık.)** onu böyle mükemmel Havas ve Kuvaye sahip bulundurduk. Artık vahdaniyet-i ilâhîye'ye, azamet-i sübhaniye'ye şahadet eden delilleri, âyetleri görüp işitecek bir kabiliyette bulunmuştur. Bina-

enaleyh onun iptilâsı, imtihana tâbi tutulması, pek sahîh ve pek muvafık bulunmuş olmaz mı?.

«Emşac» karıştırılmış şeyler demektir. Müfredi «meşe» dir, bir çok lügateilere göre de beyazdaki kırmızılığa ve kırmızılıktaki beyaza «emşac» denilmektedir.

(3) : Hak Tealâ Hazretleri şöyle de buyuruyor: (Muhakkak ki: Biz) Zat-i ülûhiyetim, kudret ve azametimle (ona) nev'î be'şere (hidayet yolunu gösterdik.) selâmet ve saadet tarikini bildirdik, onun için Enfüs ve afakta bir nice delîller vücude getirdik. Peygamberler vasıtasîle hayr ve şerri bildirmiş olduk. (Gerek şükredici ve gerek nankör olsun.) Her hâlde insanlara tarik-ı hidayet bildirilmistir. Artık onların bir mazeret dermeyan etmelerine salâhiyetleri kalmamıştır. İsteyen o nimetlerin kadrini bilir, şükrünü ifâ eder, îman sahibi olarak ebedî saadete kavuşur, isteyen de küfran-ı nimette bulunur, kiifr ve isyan içinde yaşar, sonra da lâyık olduğu cezaya çarpılır. Binaenaleyh her insan, bu hakikati, güzelce düşünmelidir.

*

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ
يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا
عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ
يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ
حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ
مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا
قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً
وَسُرُورًا ﴿١١﴾

MEÂLÎ ÂLÎSİ

(4) : Hakikaten biz kâfirler için zincirler ve bukağiler ve alevlendirilmiş bir âteş hazırladık.

(5) : Muhakkak ki, halisane ibadet sahipleri, bir kâseden içerler ki: Ona katılmış şey, kâfur suyudur.

(6) : Bir çeşmedir ki: Ondan Allâh'ın muttaki kulları içer, onu akıtmakla akıtıverirlcr.

(7) : Adaklarını yerine getirirler, ve bir günden korkarlar ki: Onun şerri —etrafa— dağılmış olmuştur.

(8) : Ve taam yedirirler, onu sevdikleri hâlde yoksullara ve yetimlere ve esir olanlara.

<9) : Şüphe yok biz, size livechiTlâh yediriyoruz, sizden ne bir mükâfat, ve ne de bir teşekkür istemiyoruz —derler—,

(10) : Muhakkak ki: Biz Rahibimizden korkarız, bir katı yüzlü, şiddetli günden.

(11): Artık Allâh, onları o günün şerrinden korumuştur. Ve onlara bir güzellik ve bir sevinç, vermiştir.

İ Z A H

(4) : Bu mübarek âyetler, iki kısma ayrılmış olan insanlardan küfre düşmüş olanların ahirette nasıl müthiş azablara uğrayacaklarını ihtar ediyor. Vazife-i şükranı ifâ eden mü'mînlerin de pek mükemmel nimetlere nail olacaklarını ve onların bu nîmetlere nâiliyetlerine vesile olan pek alicenâbâne vasıflarını beyan buyurmaktadır; Şöyle ki: (Hakikaten biz) Yâni: Kudret ve azamet sahibi olan Haalık-ı Azîm, (kâfirler için) ilâhî nimetlere karşı nankörlükte bulunan, pek açık hüccetleri görmemezlikten gelen münkirler için (zincirler ve bukağiler ve alevlendirilmiş bir âteş hazırladık.) onlar, kıyamette elleri boyunlarına demir zencirler ile bağlanarak, Cehennem âteşine sevkedileceklerdir. Orada ebediyen muazzep olup duracaklardır. İşte küfrün cezası, böyle pek müthiştir. Ehl-i îmanın/ mükâfatına gelince:

(5) : (Muhakkak ki:) Kendilerine «Ebrar» denilen (halisane ibadet sahipleri) o mü'mîn kimseler ise, öyle sadakat ve ihlâs ile muttasif, şükrân-i nimete müdavim müttekî zatlar ise, cennetlerde **(bir** kâseden) leziz leziz suları (içerler ki: **Ona)** o kâseye, ondaki suya (katılmış şey, kâfur suyudur.) o, fevkalâde şeffaf ve lezîzdir.

(6) : O kâfur ise, (Bir çeşmedir ki:) Cennetlerin yüksek mevkilerinde bulunan bir su menbaıdır ki: (Ondan Allâh'ın muttaki kulları içer) onu içmekle mütelezziz olurlar.

«Kâfur» Cennette bir çeşmenin adıdır. Ve Serendip dağı civarında bulunan bir ağaçtan tereşşıh eden bir sudur ki, türlü türlü bulunurmuş ve bir nevi' marûf ilâçtır. Fevkalâde şeffaf, leziz, faideli bir suya da «Mai kâfur» denilmektedir, (onu akıtmakla akitıverirler.) O lâtif çeşmeyi ikametgâhlarından diledikleri yerlere ceryana getirirler, ondan istifade ederler, bu hususta bir zahmete uğramazlar.

/ (7) : Evet.. Ö müttakî zatlar, bu gibi nimetlere nâil olacaklardır. Çünki onlar, (Adaklarını yerine getirirler) yaptıkları nezrlere riayet ederler, uhdelerine düşen vecîbeleri ifâya çalışırlar ve o zatlar (bir günden korkarlar ki: Onun şerri) azabı etrafa (dağılmış olmuştur.) yâni: Gayetle açık ve etrafa münteşir bir hâlde bulunacaktır. İşte müttakî zatlar, böyle müthiş azabları düşünerek ahkânı-ı ilâhîye'ye muhalefetten kendilerini korumaya çalışırlar.

(8) : (Ve) O müttakî zatlar, (taam yedirirler) ziyafette, sehavette bulunurlar, (onu sevdikleri hâlde) o taamı sevip kadrini bildikleri hâlde, ona kendilerinin ihtiyacı bulunduğunu anladıkları hâlde yine âlicenâbâne muamelede bulunurlar! O taamı (yoksullara ve yetimlere ve esîr olanlara.) yedirmekten geri durmazlar, düşmanların ellerine esîr düşmüş olan mü'mînlere veya müslütnanlarm ellerinde bulunan gayr-i müslimlere böyle yardımda bulunurlar, İslâmiyet o müttakî zatlara böyle bir terbiye-i ahlâkiye, bir fazilet-i insaniye vermiştir.

(9) : Ve o âlicenab zatlar, öyle yardım ettikleri Kimselere derler ki: (Şüphe yok: Biz, size liveçhil'lâh yediriyor) Size Allah rızası için yardımcı bulunuyoruz, yoksa biz (sizden ne bir mükâfat ve ne de bir teşekkür istemiyoruz.) O zatlar lisânen böyle demeseler de kalben böyle düşünmektedirler. Onlar, böyle güzel niyetlerinden dolayıdır ki, İndal'lâh methe lâyık görülmüşlerdir.

(10) : Ve o müttakî zatlar, şöyle de derler: (Muhakkak ki: Biz Rab'bimizden korkarız) Biz mahza onun rızası için infakta bulunuruz, onun vücude getireceği (bir katı yüzlü, şiddetli günden) dolayı korkar titreriz. Rızay-i ilâhîye muhalefette bulunanlayız.

«Kamtarir» pek şiddetli, katı çehreli demektir.

(11) : (Artık Allah) O kerîm, rahim mabudumuz (onları) o hayrat ve hasenata çalışan ve Cenab-ı Hak'tan korkan kullarını (o günün şerrinden) kıyamet zemanının bütün sıkıntılarından, mahrumiyetlerinden (korumuştur,) muhafaza buyurmuştur, onları dünyadaki güzel amellerinin, fıkara ve zuafaya yardımlarının mükâfatına kavuşturmuştur. (Ve onlara bir güzellik) Bir hüsn-i Cemâl (ve bir sevinç) bir inşirah-ı kalb (vermiştir.) onları eltaf-ı ilâhîyesine nail buyurmuştur.

وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾

مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ

عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا مِنْ فِضَّةٍ

قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(12) : Ve onları sabrettikleri için Cennetle ve ipekli libasla mükâfatlandırdı.

(13) : Orada tahtlar üzerine yaslanırlar, orada ne bir güneş ve ne de bir şiddetli soğuk görürler.

(14) : Ve onların üzerlerine —o Cennetin— gölgeleri yakındır, meyveleri de kcmâl-i itaatle nıüsehhar bulunmuştur.

(15) : Ve onların üzerlerine gümüşten kaplar ile ve billurdan küpler ile dolaşılır.

(16) : Gümüşten billurlardır, onları muayyen mikdarlarda takdir etmişler* dir.

*
• •

İ Z A H

(12) : Bu mübarek âyetler de muttaki zatlar için sabr ve sebatlarının mükâfatı olmak üzere Cennetlerde nasıl lâtîf nimetlere, yüksek, pür huzuz mevkilere nail olacaklarını tebşir ediyor. Kendilerine ne kadar kıymetli, dirahşân kâseler ile, kaplar ile sular ve yemekler verileceğine işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ve) Allâh-ü Tealâ (onları) o muttaki kullarını (sabrettikleri için) haram şeylerden kaçındıktan, ibadet ve taate devam ettikleri ve hak yolunda mallarını sarfedip fedakârlıkda bulundukları için (Cennetle ve ipekli libasla mükâfatlandırdı.) Kendilerini öyle sabr ve sabatları sebebile böyle nimetlere kavuşturdu.

3920

Artık o olar **â** ld*[irları bağlarda, bostanlarda diledikleri şeylerden, pek gü- tan istifade ederler ve pek güzide ipek kumaşlar ile bezenmekte bu-
lunurlar •

/13) mu- hterem müttakî zatlar (Orada) o Cennette (tahtlar üze- rine M I huz"l" ile otururlar- (O«ıda ne bir güneş) Görürler, öy- le Isa******') *ctn cağm uğrayarak rahatsız olmazlar (ve ne de şiddetli soğ etli t>*r fP* n t^. orada kendilerini müteessir edecek sıcaktan da, so- ğuktan görür V. kemâl-i inşirah ile yaşar dururlar.
Serîr, tabt da tndnSu durlar manâsına olan «Erike»nin cem'idir .

^^rraik* n) O cennete kavuşacak olan müttakî zatların (üzerlerine)
(14) (Ve o jgeieri yakındır) yâni: Onlar için o ağaçlar vasıtasîlc
Cennetteki ağaçların (gölge)mukadderdir. O bağların, bostanların, (meyveleri de) afratlerini tmasi iisehlıar bulunmuştur) o Cennet ehli, o meyvelerden de istı (feci»** **** ^grier, onları elde ederek zevkiyab olurlar.
o zat ları iıkla istifao e demektir. «Kutuf» da salkımlar, meyveleri düşürüle-
pek lcoiay yakın §y
«Daniye» manâsınadır.
cek şeyler

(15) : (Ve onların Üzerlerine) O cennetteki zatlara karşı, Cennetteki hiz- metçiler (gümüşten kap lar ite ve bulurdan bardaklar ile) su destileri ile (dolaşır- lar.) daima o Cennetteki zatların enirlerine âmâde bulunurlar.

«Aniye» kap 'sına olan «Ina»nın cem'idir. «Ekvab» de kulpsuz bar- dak manasına olan «Kub» lâfzım cem'idir. «Kavarîr» de sırçadan « • ince cam- dan yapılmış olan kap manâsındaki «Karûre» lâfzının cem'idir. Billur manâsın- da d» xn**st^tI^ eldir.

(16) : O su kaplar (Gümüşten billurlardır.) öyle beyaz, parlak, ince canl- Kir mahiyette bulunmaktadırlar, (onları) O kap- lardan müteşek^11' 7V «netteki hizmetçiler (muayyen miktarlarda takdir etmiş- lâtı deştiler Cennet, cennetteki zatların yanlarmda dolaşırlar, emrlerine âmâde \atU °^ •hade& onları arzulan miktarına göre, o kadehler ile o lezîz sula- rı takdim ederler.

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾
عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ
إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ
رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ
وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿٢٢﴾

MEÂLİ ÂLİSİ

(17): Ve orada bir kadeh de içirilirler ki: Ona katılmış olan, zencebil'dir.

(18) : Orada bir çeşmeden ki: Ona Selsebîl denilir.

(19) : Onların etrafında ebediler olan genç hizmetçiler dolaşır, onları göreceğin zaman onları birer saçılmış inci sanırsın.

(20) : Ve orada göreceğin zaman, bir nimet ve bir büyük mülk görmüş olursun.

(21) : Onların üzerlerinde ince ve kalın dîbadan yeşil esvab vardır. Ve gümüşten bilezikler ile bezedilmişlerdir, ve onlara Rab'bileri de gayet temiz bir şurup içilmiştir.

(22) : Şüphe yok ki: Bu, sizin için bir mükâfat olmuştur ve sizin çalışmanız, teşekküre lâyık bulunmuştur.

*

İ Z A H

(17) : Bu mübarek âyetler de o cennetlere naîl olacak zatların orada içecekleri suların ne kadar leziz, fevkalâde olduğunu bildiriyor. Oradaki hizmetçilerin ne kadar lâtif, nezihüssimâ olduğunu gösteriyor. Ve o cennetlerde daha nice muazzam nimetler, muhteşem menziller görüleceğini haber veriyor. Ve Cennet ehlinin şayân-ı şükran olan güzel amellerinin mükâfatı olmak üzere cennet-

lerde ne kadar mükemmel bir surette süslenmiş bir hâlde bulunacaklarını tebşîr ekmektedir. Şöyle ki: (Ve) Cennete nail olan zatlara (orada) o cennette (bir kadeh de) bir bardakta içilecek pek leziz bir su, bir şerbet te (içirirler ki: Ona katılmış olan zencebirdir.) Yâni: Tadça zencebil'e benzeyen pek lezzetli bir içilecek şey de o kadehteki şuruba katılacaktır.

«Zcncebil» Hindistan'da ve Arabistan'da bulunan meşhur bir bahardır, bir güzel kokulu ot köküdür, bir nevî ilâçtır. Ve cennetteki bir ırmağın adıdır.

(18) : (Orada) O cennette (bir çeşmeden) bir pınardan, bir su kaynağından o suyu içerler (ki:) ona o su menbaına (sekebil denilir.) onun suhûletle, lezzetle içilmesinden dolayı kendisine bu unvan verilmiştir. O, Cennetteki bir ab-ı lâtif men'baıdir.

(19) : (Onların etrafında) Ehl-i cennetin çevresinde onlara hizmet için gençlik, tera\et ve letafet itibarîle (ebedîler olan) daima bir hâlde devam eden (genç hizmetçiler dolaşır.) onlar ihtiyar olup da, hizmet edemez bir hâle gelmezler. Aynî kuvveti hâiz ve hizmete hazır bulunurlar, (onları göreceğin zaman) Renklerinin safveti, yüzlerinin revnak ve letafeti itibarile kendilerini (birer saçılmış inci sanırsın.) onlarda nuraniyet, pertev-i nezahat, birbirlerinin yüzlerine akseder durur.

(20) : (Ve) Sen (orada) o cennette (göreceğin zaman) Her ne tarafa atf-ı nazar ettiğin vakit (bir nînıct ve bir büyük mülk görmüş olursun.) evet, ehl i cennet, orada büyük nimetlere, büyük bağlara, bostanlara nail olacaklardır. Ve o varlık, asla zail olmayacaktır.

Bir hâdîs-i şerîf ile bildirilmiştir ki: Ehl-i cennet arasında en az bir konak yerine nâii olan bir mü'mîn, bin senelik mesafesi bulunan bir ikametgâha sahip bulunmuş olacaktır. Baktığı zaman onun en yakın yerini gördüğü gibi en uzak mahallini de Öylece görecektir.

(21) : (Onların üzerlerinde) O cennetteki muhterem zatların libasları (ince ve kalın dibadan) dallı, çiçekli bir nevî ipek kumaştan (yeşil esvap vardır.) öyle güzel, pür letafet birer libasa bürünmüş olurlar, (ve) Kendileri (gümüşten bilezikler ile bezedilmişlerdir.) nitekim altın bilezikler ile tezyin edilecekleri de Kur' an-ı Mübîn'de bildirilmiştir, (ve onlara) O ehli- cennet'e (Rab'bileri de) Kerîm, Rahîm olan Haalık-ı Azîm de (gayet temiz bir şurup içirntiştir.) yâni: Bu pek büyük lütf-i ilâhî de onlarm haklarında mukadderdir. Bu da o cennete mahsus pek mümtaz, müstesna libasların ziynetlerin fevkinde bir atıfet-i ilâhîyedir ki: Bunu içenler, pek büyük zevklere nail olurlar, pek ulvî bir nîmet-i ruhaniye'ye kavuşmuş bulunurlar, masivadan ayrılarak tecelliyat-ı üâhîye'ye müstağrak oluverirler.

«Sündüs» bir nevî ince ipekli kumaştır. «İstabrak» da kaim veya sırmalı ipek kumaştır. Kalın dibaç da denilir ki: Dallı, çiçekli bir cins ipek kumaştan ibarettir.

«Esavir» de bilezik manâsına olan «Sivar»ın cem'îdir.

(22) : O mes'ud ehl-i cennete hitaben, meserretlerini, zevki ruhanîlerini arttırmak için şöyle denilecektir. **(Şüphe yok ki, bu)** Nâil olduğunuz mütenevvî nîmetler, kerametler **(sîzin için)** taraf-ı ilâhîden **(bir mükâfat olmuştur.)** güzel amellerinizin mukabili olarak size ihsan bıyrulmuştur. **(ve sizin)** Dünyada iken din-î ilâhî dairesinde **(çalışmanız, teşekküre lâyık bulunmuştur.)** işte şimdi o güzel amellerinizin ebedî fâidelerine kavuşmuş bulunuyorsunuz. Her veçhîle tebrike şayansınız.

**

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا
تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هٰؤُلَاءِ
يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ
خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ
تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾
وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ
مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(23) : Muhakkak ki: Biz ancak biz, Kur'an'ı senin üzerine vakit vakit indirdik.

(24) : Artık Rab'binin hükmüne sabret ve onlardan bir günahkâre veya bir nanköre itaat etme.

(25) : Ve Rab'binin ismini sabahleyin ve akşamleyin zikret.

(26) : Ve onun için geceleyin secde et ve ona uzunca gecede teşbîhte bulun.

(27) : Şüphe yok ki: Onlar, peşin olanı severler ve önlerindeki pek ağır bir günü bırakırlar.

(28) : Biz, onları yarattık Ve mafsallarını biz muhkem bağladık ve dilediğimiz vukitte onları emsâllerîle tebdil ederiz.

(29) : Şüphe yok ki: İşte bu, bir öğüttür. Artık kim dilerse Rab'bine bir yol tutar.

(30) : Ve siz dileyemezsiniz, meğer iki: Allah dileyecek olsun. Şüphe yok ki, bihakkın bilen, hakim olan, ancak Allâh'tır.

(31) : Dilediğini rahmetine sokar, zâlimlere —gelince— onlar için elem verici bir azab hazırlamıştır.

İ Z A H

(23) : Bu mübarek âyetler de Kur'an-ı Azîm'in suret-i nüzulünü haber veriyor, Resûl-i Ekrem'in sabrîle ve isyankâr kimselere ademi itaatle ve muayyen vakitlerde Cenab-ı Hakkı zikr ve tesbîh ile mükellef bulunduğunu bildiriyor. Müşriklerin de harisâne arzularını takbih ve kendilerini mahv ve tebdil ile tehdîd ediyor. Bu sûre-i celîlenin bir mev'ıza olduğunu ve alîm hakim olan Allâh-ü Tealâ'nın dilemediği bir şeyin vücude gelemiyeceğini ve dilediği kullarını rahmetine kavuşturacağını, zâlimlerin de muazzeb olacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Hâtemüi'mürselîn!. (muhakkak ki, biz Kur'an'ı senin üzerine) Yirmiüç sene içinde (vakit vakit) âyet, âyet müteferrikan (indirdik.) Tâ ki: Hıfzı[1] ve anlaşılması kolay olsun, ve icabat-ı hâle muvafık bulunsun, ve bu kitab-ı ilâhî, mütenevvî surette halkı tenvir ye irşad usulünü camidir. Bu kudsî kitabı, büyük bir hikmet ve maslahata göre indirmiş, yâni: Cibrîl-i Emîn vasıtasîle göndermiş olan, Cenab-ı Allah'tır.

Bu, bir vahy-i ilâhîdir, hangi bir mahlûkun sözü değildir, hâşâ şiir, sihir ve kehanet kabilinden bulunmamaktadır.

<24) : **(Artık)** Ey Resûl-i Zîşan!. **(Rab'binin hükmüne sabret)** Takdîr-i ilâhîye razı ol, münkirlerin dedikodularına karşı müteessir olma, nusret-i ilâhîyenin tecellîsine muntazir ol, sen nihayet muvaffakiyetlere nail olacaksındır. (Ve **onlardan)** O münkirlerden **(bir günahkâra)** isyana devam edip durana (veya **bir nanköre)** nail olduğu nimetleri inkâr edip küfr sahasından ayrılmayana, her hangi öyle münkir şahıslara **(itaat etme)** onların sözlerine iltifatta bulunma.

Rivayete nazaran müşriklerden (Utbe Bini Rebİya» Resûlüllâh'a demişti ki: Sen namazı terket, ben kızımı sana mihirsiz olarak tezviç edeyim. Veya «Velicl Binül'mugayre» demişti ki: «Sen bu işinden vazgeçerisen sana râzı olacağın mikdarda mal veririm.» işte bu gibi teklifleri red için bu âyetler nâzil olmu^ tur.

Vakıa, Resûl-i Ekre^m Efendimiz; masumdur, o gibi dinsizlerin sözlerine, tekliflerine iltifat buyurmayacağı bedihîdir, Binaenaleyh o masum Peygamberin bu gibi temayüllerden nehy edilmesi, onun ümmeti hakkında bir ihtar-ı ilâhîden ibaret bulunmaktadır. Tâ ki: Onlar, her hususta, Resûl-i Kibriya'nın izini takip etsinler, öyle din düşmanlarının sözlerine, tekliflerine iltifatta bulunmasın-

(25) : (Ve) Ey Resûl-i Kibriya!. **(Rab'binin ismini sabahleyin** ve **akşamleyin)** Yâni: Sabah, öğle ve ikindi vakitlerinde veya bütün vakitlerde **(zikret)** kalben ve lisânen zikr ve fikrde bulun, zikr-i ilâhî ile kalbini tenvier devam et.

(26) : **(Ve O'nun için)** O mâbud-i Azîm için **(geceleyin)** muayyen vakitlerde (secde et) akşam ve yatsı namazları gibi ibadetlerde bulun. (Ve **O'na)** O mâbûd-i Kerim için **(uzunca gecede teşbihte bulun)** yâni gecelerin birer kısmında rızay-i ilâhî için teheccüd namazına devam et.

«Bükre» Gündüzün evveli, asıl; de sonu demektir.

(27) : **(Şüphe yok ki, onlar) O** müşrikler **(peşin olanı)** acele, muvakkat bir zaman için ellerinde bulunan dünya varlığını **(severler.)** Ona düşkündürler. **(Ve önlerindeki pek ağır bir günü bırakırlar.)** Ahiret hayatını hiç düşünmezler, onu temine çalışmazlar. Bu ne kadar gaflet!. Ne kadar gaye-i hilkati düşünmeden mahrumiyet?.

(28) : Onlar ne için bu kadar gaflet içinde yaşıyorlar. Bir kere düşünmeli değil midir ki: **(Biz)** yâni: Allâh-ü Azîmüşşan **(onları yarattık.)** onları yoktan vücude getirdik (ve) onların **(mafsallarını biz muhkem bağladık)** uzuvlarını birbirlerine muntazam bir surette rabdettik. **(Ve dilediğimiz vakit de onları emsalleri ile tebdil ederiz.)** Yâni: Onları helak eder, yerlerine başkalarını getiririz, kendilerini de kıyamette bedî bir surette tekrar vücude getirerek azaba sevkederiz. Bütün bunlar kudret-i ilâhîyyeye nazaran pek kolay şeylerdir.

(29) : **(Şüphe yok ki: İşte bu)** Sûre-i Celîle veya evvelce bildirilen âyet-i

kerime, ihtiva ettiği uslûb-i lâtîf, tergîb ve terhîb, va'd ve veîcl itibarîle **(bir öğüt-tür.)** düşünmek kabiliyetini hâiz kimseler için pek fâideli bir mev'izadır. Bundan istifadeye çalışmalı değil midir?. **(Artık kim)** Nefsi hakkında dünyevî ve uhrevî bir hayır (dilerse **Rab'biııe bir yal tutar.)** ibadet ve taatte bulunur, Cenab-ı Hak'tan muvaffakiyetler diler, ilâhî sevaplara kavuşur.

(30) : (Ve) Ey Allah'ın kulları!. **(Siz dileyemezsiniz)** Sizi necata kavuşturacak bir yolu isteyemezsiniz, öyle bir yolu takip edemezsiniz **(meğer** ki: **Allah dileyecek olsun.)** o Haalık-ı Kerîm dilerse o takdirde kullan muvaffakiyetlere nâil olurlar. Çünki: Ondan başka Haalık, yoktur. Kulun vazifesi, fitret-i sclîmesini muhafazaya çalışmaktır. Kendi kesb ve ihtiyarını suiistimâl etmemekledir. Sonra muvaffakiyeti de, o kerîm haalıkından istirhamda bulunmaktadır. (Şüphe yok **ki, bihakkın bilen)** Her şeyin, her şahsın mahiyetini, kabiliyetini, liyakatini tamamen bilmekte olan ve **(bakîm olan)** bütün efal-i ilâhîyesi, beyanal-ı jübhaniyesi birer parlak muktezay-i hikmet ve maslahat bulunan zat **(ancak Al-lâh'tır.)** artık her türlü muvaffakiyeti onun zat-ı ehadiyyetinden niyaz etmelidir.

(31) : Artık şüphe yok ki: O Haalık-ı Azîm **(Dilediğini)** fitret-i asliyesini gaip etmeyen, kuvve-i ihtiyariyesini suiistimal eylemeyen herhangi bir müstait ku lunu **(rahmetine sokar)** onu ibadet ve taate muvaffak kılar, hidayete nail ederek ahiretle Cennete kavuşturur, **(zalimlere)** Öyle kendi kabiliyetlerini sûiistimal etmiş, küfür ve şirk içinde yaşamayı iltizam eylemiş kimselere gelince Cenab-ı Hak **(onlar için elem verici bir azap hazırlamıştır.)** ki: O da Cehennemin pek şiddetli ve bînihaye olan azabından ibarettir. Bu mukadder olan azab, şüphe yok ki: Saha-i vukua gelecektir. Artık her âkil insan için lâzımdır ki: Kendi fıtrî kabiliyetini suiistimâl etmesin, uhdesine düşen dinî vazifeleri ifâya çalışsın, kendisini uhrevî azabtan kurtarmaya vesîle olacak olan güzel amellerde bulunsun ve bu hususlarda muvaffakiyeti Hak Tealâ Hazretlerinden niyaz eylesin. Allâh-ü Tealâ Hazretleri cümlemizi Zümre-i Ebrara ilhak ederek uhrevî mesuliyetten muhafaza buyursun amîn, Bihürmet-i SeyyidiTmürselîn.

EL MÜRSELÂT SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El-Hümeze» sûresinden sonra Resûl-i Ekrem, Mekke-i Mükerreme'de «Minâ» mevkiindeki bir mağarada iken nazil olmuştur. Elli âyet-i kerîmeyi hâvîdir. Mürselâta, yâni taraf-ı ilâhî'den gönderilmiş meleklere kasem ile başladığı için kendisine böyle «El-Mürselât» sûresi ünvânı verilmiştir. Maamalih «Urf» sûresi unvanını da hâizdir.

Bu sûre-i celîle, kendisinden evvelki «El-lnsan» süresindeki va'd ve veîde ait beyanatı tahkik ve tevzih etmekte bulunduğu için aralarında büyük bir merbutiyet vardır. Başlıca müudericatı şunlardır:

(1) : Kıyametin bîşüphe vuku bulacağına dair müteaddit âsâr-ı kudrete yemin.

(2) : Yevm-i ahiretin mukaddimatını ve bâzı kudret bedîalarını tavzih ^e ilân.

(3) : Kâfirlere muazzep olacaklarını ihtar, müttakî zâtları da nimetlere nâiliyetle tebşir.

(4) : Mütenevvî' kudret-i ilâhîye asarını görüp te takdîr edemeyen ve bir nice hakikatleri tekzîb eyleyen kimseleri tevbîh ve" helak ile tehdîd.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ۝١ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ۝٢ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا
۝٣ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ۝٤ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ۝٥ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ۝٦
إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ۝٧

MEALİ ÂLİSİ

(D : Andolsun, marûf ile gönderilmişlere.

(2) : Ve pek sür'atli esmekle esenlere.

(3) : Ve yaymakla yayıverenlere.

(4) : Sonra ayırmakla ayıranlara.

(5) : Sonra bir öğüt bırakanlara.

(6) : Özür dilemek veya korkutmak için.

(7) : Şüphe yok ki: O va'd olunduğunuz şey, elbette vuku bulacaktır.

İ Z A H .

(1) : Bu mübârek âyetler ile kıyamet gününün her hâlde zuhura geleceğini ihtar için mütenevvî vazifeleri bulunan meleklere kasem buyruluyor. Şöyle ki: (Andolsun marûf ile gönderilmişlere.) yâni: İhsan ile, ilâhî hikmetler ile Peygamberlere gönderilmiş olan meleklere, vahy-i ilâhî'yi tebliğe memur olan o ulvî zümrelere kasem olsun.

Bir tevcihe göre de mürselâttan mürâd, Peygamberlerdir ki: Ümmetlerine din-i ilâhî'yi teblîğ ve telkine memur bulunmuşlardır. Mürselâttan mürâd: Rüzgârlar da olabilir ki: Onlar da yer yüzüne dağılarak hayra ve feyz ile berekete vesîle bulunmaktadırlar.

«örf» âdet, ihsan, marûf ve birbirinin ardınca gitmek manasınadır.

(2) : (Ve) Andolsun (pek sür'atli esmekle esenlere) yâni: Şiddetli rüzgârlara, öyle rüzgârlar gibi her tarafa sür'atle dağılıp giden meleklere de kasem olsun.

«Asıfat» Esmeleri, yürümeleri sür'atli olan şeyler, zelzeleler gibi mühlik alâmetler demektir. «Asf» da katı esmek ve ekini vakitsiz biçmek manasınadır. Meleklere bu unvan da verilmiş demektir.

(3) : (Ve) Andolsun (yaymakla yayıverenlere.) yâni: Yer yüzünde ahkâm-i ilâhîye'yi neşre memur olan meleklere de veya havada bulutları dağıtan, yağmurları neşreden rüzgârlara da kasem olsun.

(4) : (Sonra ayırmakla ayıranlara) da, yâni: Allâh-ü Tealâ'mn emirlerîle yere inerek hak ile bâtılın, hidayet ile dalâletin aralarını ayırmaya memur olan veya erzakı ve ecelleri tefrik ile mükellef bulunan meleklere de veya Cenab-ı Hak'kın enirlerini, nehylerini ümmetlerine teblîğ ve telkin eden Peygamberlere

de veyahut hak ile bâtılın, helâl ile haramın aralarını ayıran Kur'an âyetlerine de kasem olsun.

(5) : **(Sonra bir öğüt bırakanlara)** da andolsun. Yâni: Birer mev'izayi muhtevî olan âyetleri Peygamberlere indirmiş olan Meleklere de veya insanların kalplerinde zikr ve fikrin uyanmasına, kudret-i ilâhîye'yi derhatır etmelerine vesile olan rüzgârlara da kasem olsun.

Melekler, ruhaniyûndan olup letafet ve sür'at-i hareket itibarîle rüzgârlar gibi oldukları cihetle kendileri rüzgârlara ait vasıflar ile tavsîf edilmiş bulunmaktadırlar.

(6) : Evet.. **(Özrü bildirmek veya korkutmak için)** Yâni: Muhik olanlar hakkında mazeret teşkil edecek şeyleri telkin ve mübtil, münkir olanları da, azab-ı ilâhî ile tahvif etmek için vahy-i ilâhî'yi Peygamberlere getirmiş olan meleklere de kasem olsun.

(7) : (Şüphe **yok** ki:) Ey insanlar!. **(O va'd olunduğunuz** şey) **O** kıyamet günü, veya hayr ve şer nâmına size haber verilen herşey **(elbette vuku bulacaktır)** işte bu, bir cevab-i kasemdir. Bu pek mühim, düşünülmesi icabeden bir vaziyet, bir hâdisedir bundan dolayıdır ki, kendisi için öyle müteaddit surette kasem buyrulmuştur.

*

فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ
فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾
لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ
الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ
﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(8) : **Artık o** zamanki: **Yıldızların ziyaları gider.**

(9) : Ve o **vakit ki:** Gök **yarılır.**

(10) : Ve **o an** ki: Dağlar, dağılıverir.

(11) : Ve o zaman ki: Peygamberlere mahdut bir müddet verilmiş olur.

(12) : Hangi vakte tacil olundu?.

(13) : Ayırma gününe —tecil edildi—.

(14) : O ayırma gününün ne olduğunu sana ne bildirdi?.

(15; : O gün vay haline yalanlayanların.

(16) : Kvvcikileri helak etmedik mi?.

(17) : Sonra arkadakilerini **onlara tâbi kılarız.**

(18) : İşte günahkârlara böyle yaparız.

(19) : O gün vay hâline yalanlayanların.

İ Z A M

(8) : Bu mübarek âyetler de kıyametin mukaddematından olmak üzere bir takım müthiş hâdiselerin zuhura geleceğini haber veriyor. Ümmetlerin muhasebeye tâbi olacakları müthiş bir güne işaret ediyor. Bir çok eski münkir kavimlerin helake uğramış olduklarını bir nümune-i ibret olmak üzere sonrakilere bildiriyor. Münkirâne yaşayanları helak ile tehdit buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey münkirler!. Bir kere düşünün.. **(Artık o zaman ki: Yıldızların)** O kadar çok ve pür lemean oldukları hâlde **(ziyaları gider)** mahvolur.

«Tams» eskimek, mahvolmak, giderilmek manasınadır.

(9) : **(Ve o vakit ki: Gök yarılır.)** Açılır, yarılır, parçalanır.

(10) : **(Ve o anki: Dağlar, dağılıverir.)** Sür'atle yerlerinden koparılmış olurlar, rüzgârların şiddetîle darmadağın olur, kendilerinden bir eser bile kalmaz.

«Nesf» vurmak, yıkmak, koparıp atmak demektir.

(11) : (Ve **o zaman ki:** Peygamberlere) Kendilerile ümmetleri arasında dâvaları hâl ve fasl için, ümmetleri üzerine şahadette bulunmaları için **(mahdut bir müddet verilir.)** o Peygamberler, vakti malûm olan yevm-i kıyamette şahadet için hazır bulunurlar.

«Tekit» Bir şey için bir vakit tayin etmek demektir.

(12) : Denilir ki: O Peygamber için mukadder olan gün **(Hangi** vakte **«ecil olundu?.)** yâni: O Peygamberlere ait işler, onların ümmetleri hakkındaki şahadetleri ve mii'mîn zatların nimetlere nâiliyetleri, kâfirlerin de azaplara kavuşmaları hangi bir güne bırakılmıştır?. O ne mühim bir gün olacaktır..

(13) : Böyle bir suale cevaben buyruluyor ki: **(Ayırma gününe)** Tecîl olunmuştur. Yâni: Milletlerin mahşerde toplanarak muhasebeye tâbi olacakları bir güne tehir edilmiştir.

(14) : **(O ayırma)** Günü, ne kadar müthiştir. O hjsap **(gününün** ne **olduğunu)** onun şiddetini, mehabetini **(sana ne bildirdi?)** onun künhünü kimse bilip hakkîlc takdir ve tayin edemez. O pek şiddetlidir, pek çok hâileleri muhtevîdir.

(15) : **(O** gün vay **hâline yalanlayanların.)** O müthiş günü tckzîb edip duranların o pek şiddetli gündeki hâlleri ne kadar fecî, ne kadar felâket karîn bulunacaklar.

«Veyl» bir kelimesi azaptır, vay hâline, helak olası gibi bir manâyı ifade eder, tekdir, tehdîd, serzeniş için istimal edilir. Cehennemde bir vâdinin de adıdır.

(16) : Kâfirler, ahireüe, öyle şiddetli azablara tutulacaklarını nasıl inkâr edebilirler?. Nice kâfirler, inkârları yüzünden daha dünyadalarken de bir nice azablara, felâketlere uğratılmış değil midirler?. İşte Cenab-ı Hak buyuruyor ki: **(Evvelkileri helak etmedik mi?)** Peygamberlerini tekzîb eden NCıh, Semûd ve Âd kavimleri gibi münkirleri bir nice felâketlere daha dünyadalarken maruz bırakmadık mı?. Bunların müthiş tarihî hâlleri malûmdur.

(17) : **(Sonra arkadakilerini)** Onlardan sonra dünyaya gelen, onlar gibi küfr ve tekzîb içinde yaşamakta bulunan kimseleri de **(onlara)** o vaktîle helake uğratılmış olanlara **(tâbi kılarız.)** bu sonrakileri de öyle müthiş dünyevî felâketlere maruz bırakırız. Bu sonrakiler de kendi inkârlarının, kötü hareketlerinin cezalarına daha dünyadalarken uğramış olurlar, onlar, hiç böyle bir akıbeti düşünmezler mi?.

Bu âyet-i kerîme: Peygamberimizi inkâr eden, Kur'an âyetlerini yalan sayan kâfirler için pek şiddetli bir tehdidi hâvidir.

(18) : **(İşte günahkârlara böyle yapanz.)** Bu hususta sünnet-i ilâhîyye böyle carîdir. Eskiler hakkında da, sonrakiler hakkında da muktezay-i hikmete göre takdîr-i ilâhî tecellî eder. Hiç bir münkir, pençe-i azabtan yakasını kurtaramaz. Ergeç lâyık olduğu cezaya kavuşur.

(19) : (O **gün)** O kendilerinin helak olacakları zaman **(vay hâline yalanlayanların.)** Allâh-ü Tealâ'nm âyetlerini, Peygamberlerini tekzîb edenlerin artık ne kadar helake, azaba uğrayacakları muhakkaktır. Onlar, böyle bir akıbeti hiç düşünmezler mi?.

«Bu sûre-i Celîle'de bu «Veyl» âyeti, mükerrer bulunmaktadır. Bundaki hikmet ise münkirlerin şahısları, kötü kuruntuları, fena hareketleri mütenevvî müteaddit olduğu için haklarındaki dünyevî ve uhrevî azablarm da mütenevvi ve istihkaklarına göre başka başka olacağına işaretten vesaireden ibarettir. Ve o münkirleri tekrar tekrar tehdîd ile daire-i intibaha davet maslahatını da rautazammındır.

*

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ (٢٠) فَجَعَلْنَاهُ
فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (٢١) إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ (٢٢) فَقَدَرْنَا
فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ (٢٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٢٤)
أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا (٢٥) أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا (٢٦) وَجَعَلْنَا
فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا (٢٧) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ (٢٨)

MEALİ ÂLİSİ

(20) **: Sizi bir değersiz sudan yaratmadık mı?***

(21) **: İmdi onu bir sağlam karargâhta - -bulunur— kıldık.**

(22) **: Bir malûm müddete kadar.**

(23) **: İşte biz kaadir olduk, artık ne güzel kaadir olanlar!.**

(24) **: O gün vay haline yalanlayanların.**

(25) : Biz yeri bir toplantı mevzii yapmadık mı?.

(26) : Dirilere ve ölülere.

(27) : Ve orada, yüksek, sabit dağlar kıldık, ve size bir tatlı su içirdik.

(28) : O gün vay hâline yalanlayanların. **V**

İ Z A H

(20) : Bu mübarek âyetler de Haalık-ı Kerîm'in insanları ne kadar acîb; bedî bir surette yaratmış, kendilerini nasıl kıymetli uzuvlara nail buyurmuş olduğunu bildiriyor. Ve Cenab-ı Hak'kın insanları barındırmak için yer sahasını yaratmış, orada yüksek dağları ve lezzetli suları vücude getirmiş olduğunu beyan ve bu gibi nimetleri münkir olanları helak ile tehdîd ve tekdir buyurmaktadır.

Şöyle ki: Ey kıyameti inkâr edenler, ey beşeriyetin yeni bir hayata erdirilerek mahşere sevkedileceğini yalan sanan gafiller!. (Sizi bir değersiz sudan) bir katre meniden, öyle kıymetsiz bir nutfeden (yaratmadık mı?) artık sizi öyle bir katre sudan yaratmaya kaadir olan bir Haalık-i Azîm, sizi öldürdükten sonra, tekrar hayata kavuşturamaz mı?. Elbette ki, maaziyadetin kavuşturabilir. Siz bunu neden anlayamıyorsunuz..

«Mehîn» hakir, zayif, kalîl, kıymetsiz şey demektir.

(21) : O Haalık-ı Kadîr, şöyle de buyuruyor: (tindi) Bir kere düşünün (onu) o su katresini (bir sağlam karargâhta) rahm-i mâderde bulunur (kıldık.) orada kaldı, neşvünema buldu.

(22) : (Bir malûm müddete kadar.) Vakt-i velâdete değin o rahm-i mâderde kalıverdiniz, o müddet ise dokuz ay veya daha az veya daha çok bulunmaktadır.

(23) : (İşte biz kaadir olduk.) Öyle bir katre sudan bir insan olmak üzere sizi yaratıp hayata kavuşturduk. Buna başkaları kaadir olamaz.

Yahut: Sizin öyle vücude gelmenizi, zat-ı ülûhiyetim takdir etmiştir. Bunu başkası takdir edemez. (Artık) Biz, yâni kudret ve azamet sahibi olan zat-ı ehadiyetim (Ne güzel kaadir olanlar.) bulunmaktayız.

(24) : (O gün) O ahirete varacakları zaman (vay hâline yalanlayanların.) böyle bedî' bir surette yaratmayı ve onların ahkette yeniden hayata kavuşturulacaklarını inkâr eden, tekzibe cür'et gösteren kâfirler, elbette, helake maruz kalacaklardır. O akıbete intizarda bulunsunlar.

(25) : O münkirler, şunu da düşünmezler mi ki: (Biz) Zat-ı ülûhiyetim, kudret ve azametle (yeri bir toplantı mevzii yapmadık mı?.) yer sahasını insanların ve daha bir nice hayat sahibi mahlûkların bir ikametgâhları hâlinde bulundurmadık mı?.

«Kifat» Cemi ve ilâve olunan ve sür'atle yürüyüp uçuşan şey demektir.

(26) : Evet.. O yer sahasını (Dirilere ve ölülere..) bir toplantı mahalli kılmış olduk, berhayat olanlar, o yer yüzünde, kendi hanelerinde yaşarlar, ölüler de o yerin içine defnedilirler, oralarda ölülerin birer ikametgâhı mesabesindedir. Bunun içindir ki: Makberlere tecavüz edilmesi, caiz değildir. Çünki herkesin ika metgâhı tecavüzden mahfuzdur.

(27) : **(Ve)** Ey insanlar!. Şuna da bakınız ki: **(orada)** Yer yüzünde **(yüksek, sâbit dağlar kıldık.)** Bu dağlar, tabakat-ı arzın sathından en derin olan tabakalarına kadar merbut bulunmaktadırlar, (ve) Ey insanlar!, **(size bir taüı su içirdik.)** Bu sular, kısmen bulutlardan gelerek dağların içerlerinde toplanan sulardır. Kısmen de yeryüzünde eriyerek içersinde nüfuz eden kar sularıdır. Büyük bir kısmı da yer tabakaları içinde bulunup onlardan harice fışkıran sulardır. Vei hâsıl bu suların hepsi de birer nıayeri hayat, birer atiyye-i ilâhiyedir. Su bulunundığı takdirde idame-i hayat kabil olamaz. Bunların şükrünü îfa, bunları bi/e ili sân buyurmuş olan Jlauhkımızın varlığını, kudret ve azametini tasdîk etmek icabetmez mi?. Elbette ki, icabeder.

«Revasi» sabit dağlar demektir. «Şamihat» büyük, yüksek yerler manasınadır. «Fiırat» ela tatlı su demektir. Ve Kufe'de bir ırmak adıdır.

(28) : Artık (Ö **gün)** o kıyamet zamanında **(vay hâline yalanlayanların.)** evet.. Bu kadar ilâhî nimetlerin kadrini takdir, şükrünü edâ etmeyen, vahdaniyet-i ilâhîye'yi, yevm-i ahireti inkâr eyleyen dinsizlerin vay hâllerine, elbette ki, onlar helake, kahr-ı ilâhîye müstahik olmuşlardır.

•

انْطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ انْطَلِقُوا
إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا
تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ
﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ
وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(29) : Kendisini yalanladığınız şeye gidiniz.

(30) : Dç kola ayrılmış olan bir gölgeye gidiniz.

(31) : Ne gölgcleıdiricidir ve ne de alevden koruyabilir.

(32): Şüphe yok ki, o köşk gibi kıvılcımlar atar.

(33) : Sanki o birer sarı erkek develerdir.

(34) : O gün vay hâline yalanlayanların.

(35) : Bıı bir gündür ki, konuşamazlar.

(36) : Ve Onlar ivin izin verilmez, itizarda da bulunamazlar.

(37) : O gün vay hâline yalanlayanların.

(3K) : işle bu, ayırdeüne günüdür, sizleri de evvelkileri de toplayıverdik.

(39) : Artık sizin için bir hile var ise hemen bana hilede bulunun.

(40) : O gün vay hâline yalanlayanların.

*

İ Z A H

(29) : Bu mübarek âyetler de münkirlerin ahirette nasıl bir tevbîh hitabına mârûz kalacaklarını gösteriyor. Dünyadalarken yalan sandıkları Cehennemin müthiş azabına sevkedileceklerini bildiriyor/ Artık bir çare-i halâs bulamayıp pek muazzam, ebedî bir helake uğrayacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Ahirette, Hazene-i Cehennem, kâfirlere derler ki: Ey münkirler!.. (Kendisini yalanladığınız şeye) cehennem azabına (gidiniz.) inkârınızın cezasına kavuşunuz, bakınız ki: Tekzîb ettiğiniz azab, ne kadar bir hakikat imiş.

(30) : Haydiyin ey münkirler!. (Üç kola ayrılmış olan) Cehennem dühanına âit (bir gölgeye gidiniz.) yâni: Sizi her cihetinizden ihata edecek olan bir cehennem dumanına can atınız, o müthiş dumana iltica ediniz!.

(31) : Fakat şunu da biliniz ki: O cehennem dumanı sizi (Ne gölgelendiricidir) o sizi o günün müthiş sicağmdan kurtaracak bir hâlde değildir, (ve ne de alevden koruyabilir.) Sizden âteşin hararetini bertaraf edemez. Bu beyan-ı ilâhî, o münkirlere bir tehakküm taHkîle olan bir hitabdır. Onların asla rahat yüzü görmiyeceklerini ihtardan ibarettir.

(32) : (Şüphe yok ki, o) Cehennem âteşi, büyüklüğü ve yüksekliği bakımından (köşk gibi) pek muazzam bir kâl'a gibi (kıvücunlar atar.) onun etrafmda saçılan şerareleri bile o kadar müthiştir.

(33) : (Sanki o) âteş, renk, siir'at, yükseklik ve birbirini takip itibarîle (bi-

rer san erkek develerdir.) O cehennem âteşi, o kadar garîb bir vaziyette bulunmaktadır.

(34) : Artık (O gün) öyle kendilerinden azabı bertaraf edemiyecekleri vakit (yay hâline) o azabı vaktîle (yalanlayanların.) onun varlığına evvelce inanmamış olanların.

(35) : (Bu) Kıyamet günü, bütün halâikın ahvâl-i, hal ve fasl edileceği vakit (bir gündür ki:) Onun-fevkalâde dehşetinden dolayı herkes hayrette kalıp bir çok vakitlerde (konuşamazlar.) başlarının derdini düşünürler. Kendilerine fâide verecek bir söz söyleyemezler. Hüccete müstenîd bir ifadeye müdafa-i nefse kaadir olamazlar.

{36) : (Ve onlar) O münkirler (için) özür hususunda (izin verilmez.) Çütiki: onların sahih özürleri, doğru cevaplan yoktur. Onlar (itizarda da bulunamazlar.) Onların vahi iddiaları, itizarları, haklarında bir fâidebahş olamaz.

(37) : Artık (O gün) öyle şayân-ı kabul mazeret dermeyan edemiyecekleri zaman (vay hâline) öyle bir günün zuhura geleceğini (yalanlayanların.) onlar, bu tekzîblerinin cezasına kavuşmuş olacaklardır.

(38) : O münkirlere bir tehdîd olmak üzere de denilir ki: (İşte bu) Muhakeme, muhasebe günü bir (ayırdetmc günüdür.) Bugün hak ile bâtılın arası tefrik edilmiş olacaktır. (Sizleri de) Sizlerden (evvelkileri de) ümmet-i hâzırayı da, şâir Peygamberlerin, ümmetlerini de, bütün mü'mînleri de, kâfirleri de (toplayiver dik.) şimdi hepiniz de bir saha-i mahşerde muhakemeye muhasebeye tâbi bulunacaksmızdır.

(39) : (Artık) Ey münkirler!. Şimdi (sizin için) azabı defedecek (bir hile) bir dubara, bir çâre (var ise hemen bana hilede bulunun.) kendinizi kurtarabilecek olan hud'amzı, aldatmanızı bana bildirin, heyhat!. Bu ne mümkün!.

(40) : (O gün) O kendilerini kurtarabilecek bir çareye, bir dubaraya sahip olamıyacakları zaman (vay hâline) böyle bir akıbeti, bir haşr-ü neşr ânını (yalanlayanların.) artık onların acizleri, denaetleri meydana çıkmış, ne kadar azaba lâyık oldukları tezahür etmiş bulunur. Bu beyan-ı ilâhîde, o münkirler hakkında ayrıca bir tevbîh ve takri=melâmet etmek, başlarına kalkmak mahiyetinde bulunmaktadır.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا
يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ
مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ
﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

MEALİ ALIŞI

(41) : Şüphe yok ki: Müttakîler ise gölgelerde ve çeşmelerdedirler.

(42) : Ve canlarının istediğinden meyveler —içinde—dirler.

(43) : Yiyiniz ve içiniz, afiyet olsun, yapar olduğunuz şey sebebile.

(44) : Şüphe yok ki: Biz, mulısin olanları işte böyle mükâfatlandırırız.

(45) : O gün vay hâline yalanlayanların.

(46) : Yiyiniz ve men'faatleniniz biraz, muhakkak iki, siz günahkârlarsınız.

(47) : O gün vay hâline yalanlayanların.

(48) : Onlara rükû adiniz denildiği zaman rükû. etmezler.

(49) : O gün vay faaline yalanlayanların.

(50) : Artık bundan poıtra hangi bir söze inamverirler?.

*

İ Z A H

(41) : Bu mübarek âyetler de müttakî kulların güzel amelleri mükâfatı olmak üzere ahirette nail olacakları nîmetleri, mevkileri tebşîr buyuruyor. Uhdelerine düşen ubudiyet vazifelerini ifâdan kaçman münkirlerin de dünya varlığından muvakkaten müstefîd olsalar da ahirette ne büyük azablara uğrayacaklarını ihtar ediyor. Beyanatının ulviyeti, hakkiyeti sabit olan Kur'an-ı Mübîn'i tasdîk etmeyenlerin artık başka «bir kelâma nasıl inanacaklarını beray-i taaccüb beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Münkirler, beyan olunduğu üzere helake lâyık-

tırlar. Fakat. (Şüphe yok ki, müttakîıer ise) Küfrden, tekebbürden sakınmış olan zatlar ise (gölgelerde ve çeşmelerdedirler.) yâni: Onlar, güneş gibi şeylerin neşredeceği sıcaklıklardan mahfuz, mütenevvî köşklerin, ağaçların gölgelik sayılacak taraflarında mukîm/bir hâlde bulunurlar ve daima akıp giden lezîz sulardan içip zevkiyâb olurlar.

(42) : (Ve) O müttakî zâtlar, cennetlerde (canlarının istediğinden) hoşlarına giden (meyveler) içinde (dirler.) öyle diledikleri mütenevvî meyvelere, nimetlere nâü olur dururlar.

(43) : O muhterem zatlara denilir ki: (Yiyiniz ve içiniz) Meyvelerden ve çeşmelerden dilediğiniz zaman bol bol istifade ediniz (afiyet olsun) kemâl-i zevk ve inşirah ile yemiş ve içmiş bulunun. Bunlar, daimîdirler, sizlere mahsusturlar. Diinyadahıtkcn (yapar olduğunuz şey) ibadet ve taat (sebebile.) bu nimetlere nâil bulunmıktasımz. ; , • • • •

(44) : AHâh-ü Tealâ da şöyle buyuruyor: (Şüphe yok ki: Biz, muhsîn olanları) Güzelce îmana, ibadet ve taate muvaffak bulunanları (işte-böyle) müttakî kulları pek büyük mükâfatlara nâil kıldığımız gibi (mükâfatlandırırız.) onları cen netlerde nice nimetlere kavuştururuz.

(45) : (O gün) O alıiret âleminde ise (vay hâline yalanlayanların.) böyle müttâkî, muhsin zatların alıirette mükâfatlara kavuşacaklarını yalan sayan kimseler ise helâke maruz bulunacaklardır. Artık vay onların o korkunç hâllerine.

(46) : Onları tehdîd için de buyruluyor ki: Ey nankörler!. (Yiyiniz ve men' faatleniniz biraz) Zaman için, öleceğiniz zamana kadar, bu bir muvakkat nîmettir, bunun şükrünü ifâ etmediğinizden dolayı da ayrıca muazzep olacaksınızdir. Ve (muhakkak ki: Siz günahkârlarsınız.) sizden evvelki mücrimler lâyık oldukları cezalara kavuşmuş oldukları gibi sizler de ınüstahik olduğunuz cezalara kavuşacaksınızdır.

(47) : (O gün) O fena amellerin cezalarına kavuşulacağı zaman (vay hâline yalanlayanların.) böyle bir akıbete münkirlerin duçar olacaklarını yalan sayanların (ki: O gün kendileri de böyle müthiş bir felâkete namzet bulunacaklardır

(48) : (Onlara) O yalan sayan kimselere (rükû ediniz) yâni: Allâh-ü 7'ealâ' ya ibadet ve taatde bulunun, namaz kılarak secde-i ubudiyete kapanınız, Cenab-ı Hak'tan korkarak mütevazi'âne bir vaziyet alınız (denildiği zaman) onlar (rükû etmezler.) namaz kılmazlar, Allâh-ü Tealâ'dan korkmazlar, bu gibi emrieri kabul etmiyerek isyana, tekebbürde bulunmaya devam ederler.

«Bu gibi beyanat-ı Kur'aniye gösteriyor ki: Kâfirler de namaz gibi, oruç gibi füruat-i şer'iye ile, vezaif-i ubudiyetle mükelleftirler. Bunlara adem-i riayetlerinden dolayı da ayrıca zemme ve ıkabe müstahik bulunurlar. Şu kadar var ki* Sahih bir îmana sahip olmadıkça böyle bir veçhile yapacakları ibadet ve taatleri indallâh makbul olmaz.

(49) : Artık (O gün) o kıyamet zamanında (vay hâline yalanlayanların.)

bu gibi ilâhî emrierj nehyleri yalan sayan, bunlara riayette bulunmayan dinsizlerin.. Onlar, o günde ne büyiik azablara giriftar olacaklardır.

Evet.. Allâh-ü Tealâ Hazretleri, beşeriyeti ikaz için, onlara selâmet ve saadet yolunu göstermek için Peygamberler göndermiş ve kitaplar indirmiştir. Bahusus Hatemül'mürselîn Efendimiz vasıtasîle de bütün beşeriyete dinî vazifelerini bildiren Kur'an-ı Azîm'i ihsan buyurmuştur. Artık bu en büyük bir rahmet-i ilâhîyedir. Bir hüccet-i sübhâniyedir. Kimsenin bir mazeret dermeyan ederek kendi küfr ve cehaletini bir özür olarak ileri süremez.

(50) : (/Vrtık bundan) Kur'an-ı Azimı'in, beşeriyet muhitine neşr ve tebliğ edilmiş olduğundan (.sonra) bunu inkâr edenler (hangi bir söze inaıııverirler?.) Knr'an-ı Mübîn ki: Bir mucize-i kelâmiyedir ,bütün ilâhî hükmleri câmîdir, umum beşeriyete en mükemmel içtimaî, ahlâkî vazifeleri bildirmektedir. Artık böyle kutsî, ulvî bir kitab-ı ilâhîyi tasdik etmeyen kimseler, hangi bir söze, hangi bir kilaba îman ederek nâil-i saadet olabilirler?. Bu ne mümkün!.. Binaenaleyh , ebedi bir selâmet ve saadete muvaffak olmak isteyen her âkil, mütefekkir insan için lâzımdır ki: Kur'an-ı Azîm'in bir kitab-ı ilâhî olduğunu tasdîk etsin, onun ulvî hükmlerini kabul ederek tatbika çalışsın, muvaffakiyyaU Hak Tealâ Hazretlerinden niyaz eylesin. Yâi.Iâherâlemîn!.x Cümlemizi bu muvaffakiyyete nail buyur, Amîn, Bihürmetirkur'anil'azîm. Vessalâtii vesselâm-ü alâ seyyidil'mürselîn.

*

EN-NEBE SÛRESİ

Bu mübarek sûre «El-Mearic» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Kırk âyet-i kerîme'yi hâvidir. Nebe-i Azîm denilen büyük, mühim bir haberi, kıyamet gününe ait suali ve cevabı muhtevî olduğu için kendisine «En-Nebe» ve «Amme» sûreleri ünvanı verilmiştir.

Bu sûre de sûre-i Mürselâtda olduğu gibi haşr-ü neşre Cenab-ı Hak'kın kaadir olduğunu bildiriyor. Kıyamet gününü tekzîb edenleri tevbîh ediyor, Cennet ve Cehennemin evsafını maaziyadetin beyan buyuruyor. Binaenaleyh aralarında büyük bir irtibat vardır.

Bu sûre-i celîlenin başlıca münderICatı şunlardır:

(1) : Müşriklerin kendi aralarında kıyamete ve Peygamber-i Zîşan'a dâir soruşturmalarını beyan.

(2) : Kıyametin mümkiniU'vuku olduğuna dâir deliller ikame ve münkirleri tehdîd.

(3) : Kıyamette müttakîlerin cennetlere nail olacaklarını tebşir, münkirlerin de cehenneme sevkedileceklerini ihtar.

(4) : Zuhura geleceği muhakkak olan kıyamet gününde muazzep olacak kâfirlerin nasıl mahv ve münderis olmalarını temennide bulunacaklarını teşhir.

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

عَمَّ يَتَسَٓاءَلُونَۚ ۝١ عَنِ النَّبَاِ الْعَظ۪يمِۙ ۝٢ اَلَّذ۪ي هُمْ ف۪يهِ مُخْتَلِفُونَۜ ۝٣

كَلَّا سَيَعْلَمُونَۙ ۝٤ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۝٥ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَاداًۙ ۝٦

وَالْجِبَالَ اَوْتَاداًۖ ۝٧ وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجاًۙ ۝٨ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ

سُبَاتاًۙ ۝٩ وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاساًۙ ۝١٠ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشاًۖ

۝١١ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعاً شِدَاداًۙ ۝١٢ وَجَعَلْنَا سِرَاجاً وَهَّاجاًۖ ۝١٣

وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَٓاءً ثَجَّاجاًۙ ۝١٤ لِنُخْرِجَ بِه۪ حَبّاً وَنَبَاتاًۙ ۝١٥

وَجَنَّاتٍ اَلْفَافاًۜ ۝١٦

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Ne şeyden soruşturuyorlar?.

(2) : O pek büyük haberden.

(3) : O haber ki: Onlar onda ihtilâfa düşmüşlerdir.

(4) : Hayır.. Yakında bileceklerdir.

(5) : Sonra hayır.. Yakında bileceklerdir.

(6) : Yeri bir döşek yapmadık mı?.

(7) : Dağları da birer kazık —yapmadık mı?—.

(8) : Ve sizleri çiftler olarak yarattık.

(9) : Uykunuzu da bir dinleniş kıldık.

(10) : Geceyi de bir örtü kılmış olduk.

(11) : Gündüzü de bir geçim vakti yaptık.

(12) : Ve üzerinize sağlam sağlam yedi gök —bina-— ettik.

(13) : Ve çok parıldayan bir kandil kıldık.

(14) : Ve o sıkıştıranlardan şarıl şarıl bir su indirdik.

(15) : Onunla daneler ve otlar çıkaralım •—diye—.

(16) : Ve sarmaşık bahçeler yetiştirelim —diye—.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, kıyamet hakkında ve Resûl-i Ekrem ile Kur'-ari-ı Mübîn hakkında dedikodularda bulunan bir takım kimseleri reddediyor: Kudret-i ilâhîyenin zahir olan asârından dokuz nevî bedayi-i hilkati enzar-i intibaha vaz'ediyor. Şöyle ki: Bir takım kimseler **(Ne şeyden soruşturuyorlar?.)** Hangi şân-ı büyük bir şey hakkında birbirlerinden soruşturup duruyorlar?.

(2) : Evet.. Onlar **(O pek büyük haberden..)** haşr-ü neşre ait hâdiseden soruşturuyorlar. O müstakbeldeki pek mühim bir inkılâb-ı münkirânc, müstehzi* yâne bir tarzda birbirinden sual ediyorlar.

(3) : **(O haber ki:)** Onların mevzu-i bahs ettikleri o hâdisedir ki: **(onlar,)** o bir takını kimseler **(onda)** o haber hakkında **(ihtilâfa düşmüşlerdir.)** her biri başka türlü düşünüyor, başka türlü söz söylüyor.

«Rivayet olunuyor ki: Resûl-i Ekrem Efendimiz, nasi din-î islâm'a davet edip badePmevt haşr-ü neşr olunacaklarını ihtar edince, Mekke-i Mükerreme' deki müşrikler, bir toplantı yerinde toplanmışlar, Peygamber Efendimizin şân-ı hakkında ve kıyamet hususunda konuşmaya başlamışlar, müstehziyâne bir tarzda birbirlerinden sormuşlar, O, —Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm—sâhir mi dir, şâir midir?. Yoksa kendisinin kehaneti mi vardır?. Yoksa bizim tanrılarımız ona bir fenalık mı isabet ettirdiler?. Kur'an da bir sihr midir, bir şiir midir, yoksa bir kehanet midir?. Diye söylenmişler. İşte **o** müşriklerin bu cahilane, münkırâne hâllerini beyan ve kendilerini red ve takbih için bu mübarek âyetler nazil olmuştur. Maamafih kıyamete dair soruşturmada bulunanların bir kısmı ehl-i îmânda olabilir, fakat onların o babtaki konuşmaları; bir inkâr, bir istihza maksadına nıüstenid olamaz, belki: O günün zuhurunu bir havf ve haş'yet ile düşün-

mek, o güne hazırlanmak, o günün dehşetinden emin olabilmek istidadını elde edebilmek içindir.

(4) : Ccnab-ı Hak'ta, kıyamet hâdisesini bir inkâr ve istihza maksadile soruşturmakta bulunanları red ve men için buyuruyor ki: **(Hayır!..)** Onların ihtilâfları ve kuruntuları gibi değil, onlar **(yakında bileceklerdir.)** kıyametin ne olduğunu görüp anlayacaklardır, inkârları yüzünden ne kadar şiddetli azaplara kavuşacaklardır.

(5) : Evet, Hak Tealâ Hazretleri, o günün pek şiddetli olduğunu ihtar için tekrar buyuruyor ki: **(Sonra hayır., yakında bileceklerdir.)** Hâşâ, kıyamet hakkındaki lâkırdıları doğru değildir. Yakında ölecekler, sonra da yeniden hayata erdirilerek saha-i kıyamete sevkedileceklerdir. Artık kıyametin nasıl bir hakikat olduğunu.ve kendilerinin nasıl müthiş bir azaba uğradıklarını görüp bileceklerdir.

Bu beyaıı-ı ilâhîdeki tekrar, büyük bir tehdîd-i ve mevzuubahis olan meselenin ehemmiyetine işareti de muhtevî bulunmaktadır.

{()} : Evet.. Haalık-ı Ažınvin kudretîle neler neler vücude gelebilir. Onun /mıazzam kudreti, kıyamet gününü zuhura getirmeğe de maaziyadclin kâfidir. Bir kere ñfâka nazar edip de o Haalık-ı Kadim'in bedayi-i âsarını nazar-ı ibretle temaşa etmek icabetmez mi?. İşte beşeriyet-i intibaha dâvet için o Haalık-i Hakîm Hazretleri buyuruyor ki: Ey insanlar!. Bir kere düşünün **(yeri bir döşek yapmadık mı?.)** yer yüzünü insanların içinde barınabilmeleri için muntazam bir mahalli ikamet olmak üzere v.ücude getirmiş değil miyiz?. Siz bu mühim eseri görüyorsunuz, işte bu, kudret-i ilâhîyenin azametine şahadet *cöen* birinci nevi, bir bedia-i hilkattir. «Mihad» döşek, firaş, tesviye ve islâh edilmiş yer demektir.

(7) : Yer yüzündeki **(Dağlan da birer kazık!.)** yapmadık mı?. O dağlar, yerlerin sükûnet üzere bulunmasını temin için birer kazık, mesabesinde bulunmaktadır. Yer yüzünde yalayanların ıztıraplara, heyecanlara düşmemelerine birer sebeptir. Ve ne kadar menbaları, madenleri hâvidir. Binaenaleyh bu dağlar du ikinci nevi bir bedia-i hilkattir. «Evtad» Vetid kelimesini ccm'îdir ki: Mıhlar: kazıklar ve kendilerine çadırların vesairenin ipleri bağlanmak için yere çakılan demirler demektir.

(8) : (Ve) Ey insanlar!. Şunu da düşününüz ki: **(Sizleri çiftler olarak yarattık.)** Sizleri erkek ve dişi zümrelerine ayırdık, bu sayede istinasta, biribirinizc muavenette bulunursunuz, nesilleriniz devam eder, aranızda bir rabıta-i içtimaiye yüz göstermiş bulunur. Bu da üçüncü nevi, bir bedia-i hilkattir.

«Ezvâç» kelimesi, çift, karin, smıf ve avretin kocası manâsına olan Zevç kelimesinin cem'îdir ki: Erkeğe de dişiye de itlâk olunur.

(9) : Ey nev-i beşer!. Sizin için **(Uykunuzu da bir duıleııiş kıldık.)** geceleri rahata dalar, yorgunluklarınızı gidermeğe muvaffak olursunuz. Bu da dördüncü nevi bir bedia-i hilkattir.

«Sübat» uzunca uyku, rahat ve istirahati tahsil için harekete nihayet vermek manasınadır.

(10) : **(Ve geceyi de bir örtü kılmış olduk.)** Gecelerin karanlığı, bir libas gibi vücutları örter, setreder, gündüzlerin ziyalarîle herkese karşı açıkça bulunan bir takım şeyler, geceler sâyesinde mestur bulunurlar. Başkalarının muttali olmaları arzu edilmeyen bir nice manzaralar geceler vasıtasîle nazarlardan kurunulmuş olurlar. Maamafih libaslar ile insanların güzellikleri artar, kuvvetleri tekâmül eder, srcaklardan ve soğuklardan kurtulmuş bulunurlar, işte gecelerde de insanlar, uykuya dalıverirler, âzaları da istirahate dalıyor, yorucu düşüncelerden kurtuluyorlar, kendilerinde bir hafiflik yüz gösteriyor. Bu da beşinci nevi bir bedia-i hilkattir.

(11) : Evet.. İnsanlara (Gündüzü de **bir geçim vakti yaptık.)** insanlar, gündüzleri de uykularından uyanırlar, yeniden hayata kavuşmuş gibi olurlar, mesai sahasına atılırlar, maişetlerini temine çalışırlar, bu da altıncı nevi bir bedia-i hilkattir.

(12) : (Ve) Ey insanlar!. Şuna da bir nazar-ı ibretle bakınız ki: Sizin **(üzerinize sağlam sağlam yedi)** kat gök **(bina ettik.)** binlerce asırlardan beri asla haleldar olmamış bir kuvvet ve metaneti hâiz yedi tabaka-i semaviye'yi vücude getirdik, hepsi de pek metîn, hepsi de âfetten, çözülüp ayrılmaktan mahfuz bulunuyor. Bu da yedinci nevî bir bedia-i hilkattir.

(13) : (Ve) Güneşi de gökte **(çok parıldayan bir kandil kıldık.)** o, pek büyük bir ziyayı, fâideli bir harareti ihtiva etmektedir. Vakitr vakit şark'ı ve garb'ı aydınlanıp durmaktadır. Bu da sekizinci nevî bir bedia-i hilkattir.

«Vehhac» parlayıp duran, ziyâde ziyafeşân olan şey demektir.

(14) : (O) Yeryüzüne **(o sıkıştıranlardan)** yâni: Bulutları tazyik edip duran rüzgârlardan, onların vasıtalarîle yahut rüzgârlarîle sıkıştırılmaya maruz kalan bulutlardan **(şarıl şarıl bir su indirdik)** çokça yağmur sularım ceryana getirdik.

«Şeccac» çokça akan,, fazlaca seyelân eden demektir.

(15) : Evet.. O yağmur sularını öyle mebzulce yer yüzüne indirdik **(Onunla dâneler)** buğday, arpa gibi gıda maddeleri (ve) çimenler, ağaçlar gibi **(otlar)** bitirerek saha-i istifadeye **(çıkaralım diye).**

(16) : **(Ve)** Yer yüzünde insanların istifadeleri için **(sarmaşık bahçeler yetij/relim)** diye, o yağmurları öyle mebzulen yağdırdık, işte bu yağmurlar da onların vasıtasîle meydana çıkarılan güna güna mahsulâtta kudret-i ilâhîye'nin azametine, her şeye maaziyadetin kâfi bulunduğuna delâlet ve şahadet eden dokuzuncu nevi, bir bedia-i' hilkattir. Artık âfâkı kaplayan, daima enzar-ı halâyika çarpıp duran bu kadar bedialar, bu derece muazzam, fâideli eserler vücude getirmiş ve getirmekte bulunan bir Haalık-ı Azîm, insanları da öldürdükten sonra tekrar hayata nail edip dilediği sahaya sevketmeğe kaadir değil midir?..Amenna.. Maaziyadetin kaadirdir.

Sana yârabbi hamd-ü.şükredüp durmaktadır ekvan,
Sem Jsbat tt* her zerre bir bürhan-ı bahirdir.
Butun elvah-, hilkatten, bütün âsâr-i fîtretten,
Senin Ulviyyet-Ü kutsiyyetin bî şüphe zahirdir.

«Elfai» ziyade sıklığından dolayı birbirlerine karışmış olan şeyler demektir.

***

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ
فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا
﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ
مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾
لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا
﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا
فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا

MEALİ ÂLİSİ

(17) ; Şüphe yok ki: O ayırt etme günü, tâyin edilmiş bir vakittir.

(18) : O gün ki: Sûre 'itfürülür, artık bölük bölük geliverirsiniz.

(19) : Gök de açılmış, artık kapı kapı oluvermiştir.

(20) : Dağlar da yürütülmüş te,'sıt gibi görülen bir hayâl olmuştur.

(21) : Muhakkak ki: Cehennem, bir gözetilen yerdir.

(22) : Azgınlar için bir dalaşılıp gidilecek yerdir.

(23) : Onun içinde devirlerce kalıcılardır.

(24) : Orada bir serinlik içileccık bir su tadamazlar.

(25) : Ancak bir kaynar su ve bir irin —tadarlar—.

(26) : Uygun bir ceza olarak.

(27) : Şüphe yok ki, onlar, bir hisabı ummaz olmuşlardı.

(28) : Ve âyetlerimizi yalan saymakla yalan sayar olmuşlardı.

(29) : Ve her ne şey var ise biz onu bir kitapta saydık —kaydettik—•.

(30) : Artık tadınız, imdi size azabtan başkasını artırmayacağızdır.

***

Î Z A H

(17) : Bu mübarek âyetler de münkirlerin yalan sandıkları kıyamet gününün bir va'd edilmiş zaman olduğunu beyan ile o münkirleri tevbîh ve tehdîd ediyor, o günü inkâr edenlerin o günde ne müthiş azablara uğrayacaklarını bildiriyor. İlâhî âyetleri tekzîb eden dinsizlerin bütün fenâlıkları indallâh malûm ve bir kitabta mukayyet olup kendilerinin ebedî bir azabtan kurtulamıyacaklarını şöylece beyan buyurmaktadır. (Şüphe yok ki: O ayırt etme günü) O münkirlerin istihza tarikile soruşturdukları kıyamet zamanı ki: O, halâyik arasındaki muhtelif inançların, husumetlerin hâl ve fasledileceği bir gündür. İşte o gün; Cenab-ı Hak'kın takdirîle, ilm-i ezelîsi ile (tayin edilmiş bir vakittir.), o herhalde zuhura gelecektir. Onu inkâra mahal yoktur.

(18) : (O gün ki) O haşr-ü neşr günü ki, İsrafil Aleyhisselâm tarafından (sûre üfürülür) nefha-i saniye vuku bulur, (artık) Ey insanlar!. Hepiniz (bölük, bölük) takım takım cemaatler hâlinde bilâ tevakkuf mevkıfe, muhasebe mahalline (geliverirsiniz.) orada muhtelif cemaatler toplanmış olurlar. Dünyadaki amellerine göre mütenevvî vaziyetlerde bulunurlar, hâlis mü'mînler, güzel birer sima ile haşrolunurlar, fâsikler, kâfirler de en çirkin bir suretle mahşere sevkedilmiş olacaklardır. ,

(19) : O kıyamet gününde meleklerin inmeleri için vesair maslahatlara mebnî (Gökte açılmış) kendisinde o kadar fazlaca açıklık zuhura gelmiş olur ki: Sanki göğün hey'et-i umumiyesi (artık kapı kapı oluvermiştir.) o gök öyle bir inkılâba saha olmuştur,

(20) : O kıyamet gününde **(Dağlar da yürütülmüş)** o kadar metanetlerine rağmen yerlerinde sâbit kadem bir hâlde bulunamamış (su **gibi görülen bir hayâl olmuştur.)** Öyle ki: Karşıdan bakılacak olsa bir su gibi görünür, yanına yaklaşılacak olsa bir şey bulunmuş olamaz, o darmadağın olarak uçmuş, bir hayâl mesabesinde kalmış gibi olur.

«Serab» çölde uzaktan sü gibi görünen bir hayâldir ki: Ziyanın in'ikâsından ileri gelir.

(21) : **(Muhakkak ki:)** O kıyamet gününde (Cehennem, **bir gözetilen** yerdir.) orada bulunan hazene-i nâr, cehenneme sevkedilecek kimselerin gelmelerini beklemekte bulunurlar, tâ ki: Onların haklarında azab-ı ilâhîyi tatbik vazifelerini ifa etsinler.

«Mirsad» gözetilen yer, tarassud mahalli, geniş yol manasınadır.

(22) : O cehennem **(azgınlar için)** Cenab-ı Hak'kın hükmlerine, âyetlerine karşı münkirâne, mütekebbirâne vaziyet alıp, muhalefette, muarızada bulunan münkirler için **(bir dolaşılıp gidilecek yerdir.)** onların dönüp gidecekleri yer nihayet o cehennemden başka değildir.

«Tagî» şerkeş, âsi, azgın kimse demektir.

(23) : Öyle azgın kimseler **(Onun içinde)** o cehennem âteşinde **(devirlerce)** bînihaye asırlarca **(kalıcılardır.)** onların müddet-i azabı nihayet bulmayacaktır. Böyle bir azab, ehl-i küfre mahsus bulunmaktadır.

«Ahkab» uzun, mübhem zaman müddetleri demektir, dehr, gayri mütenahi müddet manâsında müstameldir. Müfredi «Hukbe» dir. «Meab» dönüp gidilecek yer manasınadır.

(24) : O cehenneme atılacak olan azgınlar **(Orada)** o cehennemde **(bir serinlik)** onun ateşin tesirini azaltacak bir şey **(ve içilecek bir su)** bulup **(tadamazlar.)** hararetlerini, yanıp yakılmalarını azaltacak bir şeye nail olamazlar.

(25) : Onlar cehennemde **(Ancak bir kaynar su ve bir irin)** tadarlar, onlar, bundan başka bir su bularak onunla hararetlerini teskin edemezler.

«Hamîm» kaynar su, sıcak yağmur demektir. «Gassak» da Sedîd, yâni: İrin, kan ile karışmış ince sudur ki, asıl cehennemin gövdesinden çıkar.

(26) : O cehenneme atılacaklar, kendi kötü amellerine **(Uygun) o** günahlarına muvafik **(bir** ceza **olarak..)** öyle cehennem âteşine atılmış bulunacaklardır. Ahirette herkesin cezası, dünyadaki hâllerile mütenasip bir surette olacaktır. Küfr ise en büyük bir isyan olduğundan onun cezası da en büyük azab olan ebedî cehennem ateşidir.

«Vifak» iki şey arasındaki muvafakat ve ceza ve rast gelmek manasınadır.

(27) : Evet., Onlar, böyle bir cezaya müstahik olmuşlardı. Zira, **(Şüphe**

yok ki, onlar) o münkir kimseler **(bir hisabı ummaz olmuşlardı.)** dünyadaki amellerinden dolayı ahirette bir muhasebeye tâbi olacaklarına ihtimâl vermez bulunmuşlardır. Ahiret hayatını yalanlıyorlardı.

(28) : Evet.. Onlar pek kötü kanaatlerde bulunmuşlardı. (Ve) Bahusus **(âyetlerimizi)** vahdaniyet-i ilâhîye'ye ve ahiret hayatına delâlet ve şahadet eden delilleri, hüccetleri **(yalan saymakla yalan sayar olmuşlardı.)** Kur'aıı-ı Azînı'in beyanatına inanmıyorlardı. Bir nice masiyetleri irtikâb ediyor, onlardan dolayı mes'ul olacaklarını hiç düşünmüyorlardı.

(29) : Halbuki: O münkirlerin bütün harekât ve sekenatı ind-i ilâhî'de malûm dur. (Ve **her** ne şey **var** ise) Bütün hâdisat-ı kevniyyeyi ve o meyanda o münkirlerin de bütün amal ve efkârını **(bir kitapta saydık.)** hıfzettik, lavh-i mahfuzda veya hafaza meleklerinin sahifelerinde kaydettik.

(30) : Hak Tealâ Hazretleri, o münkirlerin pek çirkin hâllerini beyançkm sonra haklarındaki tehdidi tezyid için de buyuruyor ki, **(arlık)** ey kâfirler!. Dünyada iken bu hisab ve ceza gününü inkâr ve ilâhî âyetleri tekzîb eder olduğunuzdan dolayı şimdi bu ahiret âleminde ebedî azabı **(tadınız)** siz ancak buna lâyıksınızdır. **(imdi size azabtan başkasını arttırmıyacağız.)** Siz o kötü inançlarınızdan, amellerinizden dolayı böyle cehennemin eksilmeyip daima artan azabları içinde kalmış bulunacaksınızdır. İşte küfrün ebedî ve pek şiddetli neticesi, bundan ibarettir. Bu âyet-i kerîme, dinsizler hakkında pek şiddetli bir tehdidi hâvîdir.

*

**

﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾
حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾
لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً
حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا
مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ
إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(31) : Muhakkak ki, müttakîler için necat bulacak bir yer vardır.

(32) : Bahçeler ve üzümler —vardır—.

(33) : Ve nâr memeli, hep bir yaşta —cariyeler vardır—.

(34) : Ve dop dolu kâseler vardır.

(35) : Orada bir boş lâkırdı ve bir yalanlama işitmezler.

(36) : —Bunlar— Rab'binden bir mükâfat Ve bir kâfi ihsandır.

(37) : Göklerin ve yerin ve bunların aralanndakileriu Rab'bi, rahman ki: Ondan bir hitabe mâlik olamazlar.

(38) : O gün ki: Ruh ve melekler saf saf ayakta duracaklardır. Kendisine rahmanın İzin verdiğinden başkaları konuşamıyacaklardır ve — o da— doğruyu söylemiş olur.

(39) : İşte bu, o hak olan gündür, artık kim dilerse Rab'bine sığınacak bir mahal edinsin.

(40) : Şüphe yok ki: Biz, sizi yakın bir azab ile korkutmuş **olduk. O** gün ki: Herkes iki elinin ne takdim etmiş olduğuna bakacaktır. Kâfir de: Ah ben kâşiki ,bir toprak olaydım, diyecektir.

**

İ Z A H

(31) : Bu mübarek âyetler de müttakî zatların nâil olacakları uhrevî mükâfatları bildiriyor. O zuhuru muhakkak olan ahiret âleminde bir takım âli, ruhani mahlûkların nasıl saf beste-i huzur olacaklarını haber veriyor. O gün için tedarükli bulunmanın lüzumuna işaret ediyor. Münkirleri tekrar tehdîd ederek onların ahirette nasıl nedametler içinde kalacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Müttakî zatların akıbetleri pek güzeldir. Evet.. **(Muhakkak ki, müttakîler için)** küfrden sakınan, haram şeyleri irtikâb etmeyen, azab-i ilâhîden korkan zatlara mahsus **(necat bulacak bir yer vardır.)** onlar, ahirette fevz ve necata vesile olacak bir makama nâil olacaklardır.

«Mefaz» zafer ve necat bulacak mevzi ve ova, sahra manasınadır.

(32) : Evet.. O müttakî zatlar için (Bahçeler ve üzümler) vardır. Onlar, öyle necat ve safa sahalarına kavuşacaklardır.

«Hadaik» mütenevvî ağaçları, meyveleri bulunan bostanlar demektir.

«Anab» de yaş üzüm demek olan «İnebin» cem'îdir. Üzüm bağları yerinde de müstameldir.

(33) : (Ve) O müttakî kullar için cennetlerde **(nâr memeli)** memeleri neşv-ü nema bulmuş, kabarmaya başlamış, turunç bir hâle gelmiş **(hep bir yaşta)** onaltı yaşlarında pek genç cariyeler de vardır.

«Kevaib»; memeleri kabarmaya başlamış kızlar demektir. «Etrab» da müsavî yaşta bulunan kimselerdir.

(34) : Ve o müttakîler için cennetlerde **(Dopdolu** kâseler) de vardır ki, billurdan yapılmış şeffaf kadehlerdir. Onlar ile temiz, lezîz suları içer, zevkiyâb olurlar.

«Dihak» ağzına kadar su ile dolmuş demektir.

(35) : O cennete giren zatlar **(Orada)** o cennette **(bir boş lâkırdı)** söylemezler, ve dinlemezler **(ve bir yalanlama işitmezler.)** birbirlerini tekzîb etmezler, daima uyanık, pek güzel bir akıl ve şuura sahip bulunurlar. İçecekleri temiz, lezzetli sular, şerbetler, dünya serabı gibi muzir, akılları sarsacak bir mahiyette değildir.

(36) : Evet.. Müttakîler, böyle nimetlere nâil olurlar, bütün bunlar (Rab' binden bir mükâfat ve bir kâfi ihsandır.) taraf-ı ilâhî'den o muttaki zatlara tefaddülen verilen birer kâfi, vafi atiyyeden ibarettir, kıymetli her türlü tasavvurr ların fevkindedir.

(37) : Evet.. O Rabbül'alemîn (Göklerin ve yerin ve bunların aralarındakiierin Rabbi) dir ki: O (rahman) ve rahim olan bir Haalık-ı Kerîm'dir (ki: Ondan bir hitaba mâlik olamazlar.) semalardaki ve yerlerdeki mahlûkattan hiç biri, o Haaiik-ı Azîm'in müsaadesi olmadıkça o mabûd-i kadîm ile mükâlemeye, muhatabeye, ondan bir şey istemeye, şefaatte bulunmaya salâhiyetdar bulunamazlar. Onun azamet ve kibriyasına, hâkimiyet-i ammesine karşı bütün mahlûkatın kemal-i tazim ile teslimiyette bulunmaları icabeder.

(38): Evet.. (O gün ki:) O kıyamet zamanı ki: (Ruh ve melekler saf saf ayakta duracaklardır) Pek tazimkârane bir vaziyet alacaklardır. (Kendisine Rahmanın) Cenab-ı Hak'kın (izin verdiğinden başkalan konuşamıyacaklardır.) Bir şey talebine, bir kimse hakkında şefaatte bulunmaya cür'et edemiyeceklerdir. (ve) Kendisine taraf-ı ilâhîden izin verilen hangi bir zat da (doğru söylemiş olur.) O doğru sözlü bir zat olduğundan dolayıdır ki: Öyle bir izn-i ilâhîye nail olmuştur. Cenab-ı Allah'tan bazı mü'minler hakkında şefaatte bulunmaya mezun bu lunmuştur. Diğer bir tevcihe göre de o günde ruh ile melekler, ancak dünyada iken doğru söylemiş olan kimse hakkmda söz söyliyerek şefaatte bulunabilirler.

Bu âyet-i kerîme'deki ruhtan, murâd, yâ Cebrail Aleyhisselâm'dır, veya hafaza melekleridir. Veya meleklerin en şerefli bir zümresidir. Veya melâike kabilinden olmayan başka bir cünüd-i ilâhîyedir veya mü'mîn olan ben-i Âdem' in ruhlarıdır. İşte bunlar, bu kadar yüksek bir mertebeye nail bulunmuş oldukları hâlde yine o kıyamet günü müsaade-i ilâhîyye olmadıkça muhatabeye selâhiyetdar bulunmayacaklardır.

(39) : (İşte bu) Kıyamet zamanı (o hak olan gündür.) o sabit, zuhura geleceği muhakkak, mukarrer olan bir muhakeme ve muhasebe gününden ibarettir. (Artık kim dilerse Rab'bine sığınacak bir mahal edinsin.) Yâni: Salih amellerde bulunarak o sayede Cenab-ı Hak'ka manen kurbiyete, onun sevabına, lütl ve ihsanına nâiliyete lâyık bulunsun.

(40) : Hak Tealâ Hazretleri, kullarının intibahını davet için lütfen şöyle: de, buyuruyor: (Şüphe yok ki, biz) Kudret ve azamet sahibi olan zat-ı ehadiyetim (sizi) Ey insanlar!, (yakın bir azab ile korkutmuş olduk.) Kâinatın yaradılışına nazaran vuku bulacağı yakm olan kıyamet azabîle tehdîd etmiş bulunduk, zaten her gelecek şey, yakın mesabesinde bulunmaktadır. Artık o gün için hazırlanmalıdır. (O gün ki: Herkes iki elinin) Daha dünyada iken (ne takdim etmiş olduğuna) nasıl işler ile meşgul bulunmuş olduğuna (bakacaktır.) dünyada iken hayır mı yapmış, yoksa şer mi işlemiş olduğunu nazara alacaktır, o yaptığı şeylere göre, mükâfat veya mücazat görecektir. (Kâfir de) Hangi bir dinsiz

de martız kaldığı şiddetli azablardan dolayı heyecanlarını, teessürlerini izhar ederek (ah **ben kâşiki)** ahirette veya daha dünyada iken **(bir toprak olaydım)** mükellef olmayan bir taş, bir toprak mahiyetinde bulunsa idim de şimdi bu azablara marûz kalmasa idim. **(diyecektir.)** Böyle beyhûde yere izhar-ı nedamette bulunacaktır, heyhat ki: Artık nedameti kendisine bir fâide veremiyecektir. Binaenaleyh her akil insan için lâzımdır ki: Daha dünyada iken, daha fırsat elde iken hayatını tanzim etsin, uhdesine düşen ubudiyet vazifelerini ifâya çalışsın, yapmış olduğu kusurlardan dolayı nedametle bulunarak tâib ve müstağfir bulunsun, takva »ibadet ve taat yolunu takibe çalışarak müttakî kullar hakkındaki tebşirat-ı ilâhîye'ye kendisi de namzet olsun, kerîm, rahîm olan haalıkımızdan böyle bir tebşire mazhariyet niyazında bulunuruz, Veminallâhit-tevi'îk.

*
**

EN-NAZİAT SÛRESİ

Bu mübarek süre «En-Nebe» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Kırkaltı âyet-i kerîmeyi hâvidir. Kendisinde «Naziat» ve «Sahire ile Tamme» zikredildiği için kendisine böyle «Nazial» sûresi denildiği gibi «Sahire» ve «Tamme» sûresi ünvanı da verilmiştir.

«Nebe» sûresinde kıyamet gününün azabından koıkutulmuştur. Bu sûrede de haşr-ü neşrin hak olduğu bildirildiği için aralarında bu veçhile bir ittisâl vardır. Başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Ahiret hayatını deliller ile isbat ve müşriklerin inkârlarını red.

(2) : Kıyamet gününün de nâsin saitler ile şakiler kısımlarına ayrılacaklarını beyan.

(3) : Musa Aleyhisselâm ile Fir'avun'un kıssasını beyan ile Peygamber Efendimize tesliyet ita.

(4) : Kıyametin zaman-ı vukuunu Hazret-i Peygamberin tayin edemiyeceğine işaret.

(5) : Müşriklerin istihza tarikile sual ettikleri ahiret gününde nasıl bir korkunç vaziyette kalacaklarını ihtar.

*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقاً ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطاً ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحاً

﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقاً ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْراً ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ

الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾

اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ ءَاِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ءَاِذَا

كُنَّا عِظَاماً نَخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ اِذاً كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Andolsun —ruhları— şiddetle çekip çıkaranlara.

(2) : Ve kolaylıkla çıkarıp alanlara.

(3) : Ve sür'atle yüzenlere. >

(4) : Ve çabukça ileri geçenlere.

(5) : Hangi bir mühim işi tedbir edenlere.

(6) : O gün sarsılanacak Karşılanacaktır.

(7) : O sarsanın ardından biri de gelecektir.

(8) : Kalpler o günde pek muztariptir.

(9) : Onların gözleri de pek zelilâne bir vaziyettedir.

(10) : Derler ki: Biz mi hayata hakikaten döndürülmüş kimseler olacağız?

(11) : Biz mi çürümüş kemikler olduğumuz zaman?

(12) : Dediler ki: Bu, ohâlde ziyanlı bir dönüş.

(15) : Fakat şüphe yok ki: O, bir tek sayhadır.

(14) : Artık onlar, o zaman bir düz yer üzerindedirler.

***

İ Z A H

(1) : Bu mübârek âyetler, kıyametin ehemmiyetine ve her hâlde zuhura geleceğine işaret için Cenab-ı Hak'kın mütenevvî âsâr-ı kudretine kasem buyurduğunu gösteriyor. O kıyamet gününde kalblerin ne kadar muztarip bir hâlde bulunacağını haber veriyor. Kıyameti inkâr edenleri red için haşr-ü neşrin bir sayha ile vukua geleceğini ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Andolsun) Kâfirlerin ruhlarını (şiddetle çekip çıkaranlara) yâni: ölüm meleklerine, veyahut muayyen bir nizam üzere sür'atle yürüyen, mevkilerine kavuşmak isteyen ecram-ı felekiyye'ye kasem olsun.

«Naziat» çekip alanlar veya cereyan edenler manasınadır. «Gark» de suya daldırmak, kabı doldurmak, yürüyüşte sür'at göstermek demektir. Buradaki Naziattan murâd, Allâh-ü âlem ya meleklerdir ,veya ay, güneş gibi ecram-ı felekiyyedir ki, bunların vazifelerini sür'atle ifâda bulunduklarına işaret buyrulmüştur. •

(2) : (Ve) Mü'mînlerin ruhlarını (kolaylıkla çıkarıp alanlara) bu vazifeyi rıfk ile, sühuletle ifâ eden meleklere de andolsun. Yahut burçtan, burca sür'atle yürüyen, güneş gibi, ay gibi semavî ecrama da andolsun.

«Naşitat» melekler veya yıldızlar gibi bir yerden diğer bir yere varan şeyler demektir. «Neşt» de bir yerden bir yere gitmek, bağlamak, çözmek, suya daldırmak ve çekip çıkarmak manasınadır.

(3) :(Ve sür'atle yüzenlere) Andolsun, yâni: Genab-ı Hak'kın emrîle göklerden sür'atli bir surette iniveren melekler veya bilâ iztirab suhuletle semalarda yürüyen yıldız hakkı için.

«Sabihat» çabukça yürüyenler, suda yüzücü olanlar demektir. «Sebh» de sür'atle gitmek, bir şeyden fariğ, azade, müsterih olmak manasınadır.

(4) : (Ve çabukça ileri geçenlere) de andolsun: Yâni, mü'mînlerin ruhlarını cennete, kâfirlerin ruhlarını da Cehenneme koşup götüren meleklere de veya cesetlerinden evvel Cennete giren ruhlara da veyahut yürüyüşlerinde başkalarını geçen ecram-ı semaviye'ye de kasem olsun.

«Sebk» geçmek, tekaddüm etmek, ileride bulunmak manâsınadır.

(5) : **(Hangi bir mühim işi tedbir edenlere)** de andolsun. yâni: Kendilerine taral'-ı ilâhi'den havale edilen mühim işleri tanzim ve ifâya memur olan Cebraii, Mikâil, Azrail ve İsrâfil gibi meleklere de veyahut muhtelif vakitlerin tâyini, bazı havaî hâdiselerin zuhuru hususunda tesirleri görülen ay ve güneş gibi semavî ecrama da andolsun ki: Şu beyan olunan kıyamet hâdiseleri her hâlde zuhura gelecektir.

;(6) : Evet.. (O gün) O kıyamet gününde, nefha-i ıılâ vukuunda **(sarsılaımcak)** şeyler **(sarsılâııacaklır.)** Hâli sükûtunda görülen yerler, dağlar, zelzeleler vukuile sarsılacaklar, onlardan korkunç sesler duyulacaktır.

«Racife» sayha, nefha-i ıılâ, iztiraba gelip hareket eden şey veya böyle bir vakıa demektir. «Reci» de şiddetli iztirab manâsınadır.

(7) : (O sarsanın) O yerleri, gökleri harekete getiren vakıanın, nefha-i ulânın **(ardından biri** de **gelecektir.)** yâni ikinci bir nefha da vuku bulacaktır. Artık ölmüş olanlar, yeniden hayata ermiş bulunacaklardır. Bu iki nefha, arasındaki müddet ise kırk senedir.

«Radife»; Tabia, ardınca gelen demektir.

(8) : **(Kalblcr o gün pek nıuztariptir.)** Öyle ikinci bir nefha; sûre üfürme vuku bulunca, herkes yeniden hayata erince bütün kâfirlerin kalbleri korkular içinde kalarak pek muztarip bir hâlde bulunacaktır.

«Vacife»: Haifc, korkuya düşmüş bir hâlde bulunan demektir. «Vecif» de şiddetli iztirap, sıkıntı, acı manâsınadır.

(9) : **(Onların)** O muztarip kalp sahiplerinin **(gözleri de pek zeliiâne bir vaziyettedir.)** Kendilerinde bir korku, bir zillet eseri görülür.durur. Onlar, dünyadaki inkârları yüzünden böyle müthiş bir cezaya çarpılmış olacaklardır.

«Haşi'» £elîl, mütevazi manasınadır.

(10) : Evet.. O zelil kimseler, daha dünyadalarken: **(Derler ki, biz mi hayata hakikaten döndürülmüş kimseler olacağız?)** Bizler, öldükten sonra tekrar hayata erdirilerek mahşere mi sevkedileceğiz?. Bu ne mümkün!.

«Hafire» Tırnağın kazıdığı çukur, ,ilk gelinmiş olan yol, yâni, ilk **hayat.**

(11) : (Biz mi çürümüş kemikler olduğumuz zaman) Yeniden hayat bulacağız? Heyhat.. Bu nasıl olabilir. İşte o münkirler, iddialarını, inkârlarını teyit için böyle de demektedirler.

«Nehire» eskimiş, çürümüş, parçalanmış demektir.

(12) ; Ve o kâfirler şöyle de **(Dediler ki: Bu)** dediğiniz doğru olsa, bizler hakikaten yeni bir hayata erecek bulunsak **(o hâlde)** bizim berhayat olarak mahşere sevkedilmemiz **(ziyanlı bir dönüş)** olacaktır. Çünkü: Biz dünyada iken bu hayatı bilip tasdik etmiş değil idik.

(13) : Haahk-ı Azîm Hazretleri de öyle çürümüş, darmadağın olmuş ce-

setlerin tekrar hayata ermelerini jstib'ad eden münkirleri red için, Kudrct-i ilâhîye'nin her şeye maaziyadetin kâfi olduğunu ihtar için buyuruyor ki: **(totkâl şüphe yok ki: O)** Bütün ölmüş kimselerin yeniden hayata ermelerini temin edecek şey, yani nefha-i saniye **(bir tek** sayhadır.) öyle bir sayha ile bütün ölmüşler yeniden hayata kavuşup yer yüzünde toplanmış bulunacaklardır. Artık öyle bir ikinci hayatı gayr-i kabil veya müşkül görmek nasıl doğru olabilir?. Bir kere kudret-i ilâhîyenin azametini düşünmeli değil misiniz?.

«Zecre» sayha, çağırmak, bir üfürme ve menetmek manâsınadır.

{14) : **(Artık onlar)** O bütün ölüp gitmiş kimseler (o zaman) o ikinci süre üi'ürüş vuku bulunca **(bir düz yer üzerindedirler.)** hepsi de yeniden hayata ermiş, yer yüzünde, mahşer sahasında toplanmış bulunacaklardır. Oradan mü'mînler Cennetlere* kâfirler de cehennemlere sevkedileccklerdir.

«Sahire» Sahra, beyaz yer yüzü veya apaçık mahşer sahası demektir.

*

هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ
مُوسٰى (15) اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (16) اِذْهَبْ اِلٰى
فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى (17) فَقُلْ هَلْ لَكَ &% (18) وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ
فَتَخْشٰى (19) فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰى (20) فَكَذَّبَ وَعَصٰى (21) ثُمَّ اَدْبَرَ
يَسْعٰى (22) فَحَشَرَ فَنَادٰى (23) فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى (24) فَاَخَذَهُ اللّٰهُ
نَكَالَ الْاٰخِرَةِ وَالْاُولٰى (25) اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰى (26)

MEALİ ÂLİSİ

(15) : Sana Mûsâ'nın kıssası geldi mi?. -

(16) : O vakit ki: Ona Rab'bi, mukaddes Tuva vadisinde nida etmişti.

(17) : Fir'avuna gidfver, muhakkak ki: O pek azmıştır.

(18) : İmdi de ki: Senin temizlenınekliğine meylin varınıdır?.

(19) : Ve sana Rab'bin yolunu göstereyim de ondan korkasın.

(20) : Artık ona pek büyük mucize gösterdi.

(21) : O ise yalanladı ve isyan etti.

(22) :Sonra da koşarak geriye döndü.

(23) : Artık topladı da nida etti.

(24) : Ben sizin en yüksek Rab'binizim, dedi.

(25) : Fakat Allah, onu ahiretin de, dünyanın da ukubetile yakaladı.

(26) : Şüphe yok ki: Bunda korkar olan kimse için elbette bir ibret vardır.

***

İ Z A H

(15) : Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'e teselli vermek ve onu inkâr edenler için bir tehdîd olmak için Musa Aleyhisselâm ile Fir'avunun kıssasını bildiriyor. Hazret-i Musâ'nın telâkki ettiği emr-i ilâhî üzerine gidip Fir'avunu îmana davet etmiş olduğunu, o tanrılık iddiasında bulunan Fir'avun'un da nasıl küfründe İsrar edip nihayet dünyevî ve uhrevî azablara uğramış bulunduğunu haber veriyor. O müthiş hâdisenin müttakî, mütefekkir kimseler için bir nümune-i ibret teşkil ettiğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Fahrülmürselîn!. **(Sana Mtısa'nın kıssası, geldi mi?.)** O Peygamber-i Zîşan'm da din-î ilâhî uğrunda'ne kadar eza ve cefaya uğramış ve ne kadar sebat ederek nihayet muvaffakiyete ermiş olduğuna dair elbette haberdar bulunmaktasın.

(16) : Hazret-i Musa'ya ait kıssa **(O vakit)** vukua gelmeye başlamıştı (ki: **Ona)** o Peygambere **(Rab'bi)** olan Mabûd-i Azîm **(mukaddes)** mutahhar, olan ve Şam'da Tur dağı civarında bulunan **(Tuva vadisinde nida etmişti.) o** pek muhterem Peygamberine bir mucize, bir iltifat-ı ilâhîye olarak kelâm-ı ilâhîsini işittirmiş, onu pek ulvî bir vahye nâü buyurmuştu.

(17) : Evet.. Allâh-ü Tealâ Hazretleri, emretmişti ki: Ey Resulüm!. Mûsâ Aleyhisselâm: **(Fir'avuna gidiver)** Mısır hükümdarı olan o münkiri din-î ilâhîye davet et **(muhakkak ki: O pek azmıştır.)** çok böbürlenmiş, küfre düşmüş, sön ra da tanrılık iddiasına cür'et göstermiştir. İsrâil oğullarını da hakaretlere uğratmış, erkek çocuklarını da boğazlatmıştır.

(18) : **(İmdi)** Ey Resulüm Mûsâ!. Aleyhisselâm —o sapık Fir'avıma gidince **(de ki: Senin temizlenmekliğine)** küfr ve isyan pisliğinden yıkanıp kurtulmaya **(meylin var mıdır?)** öyle bir taharet ve nezahate nâiliyet için kendinde bir rağbet, bir teveccüh hissediyor isen sözlerimi kabul et, ben seni o fenalıktan kurtarmak istiyorum.

(19) : (Ve) Fir'avuna şöyle de de ki: (sana Rab'bin yolunu göstereyim de) yâni: Eğer benim davetime icabet eder isen sana \ahdaniyet-i ilâhîyye hakkında ve din-î ilâhî'nin sıhhat ve ulviyeti hususunda bir nice deliller, burhanlar ibraz edeyim de (ondan) O Haalık-ı Azîmüşşan'dan (korkastn.) o mâbûd-i Kerîm' in kudret ve azametini anlayarak onun dinine, Peygamberine karşı muhalif cephe almayasın.

(20) : (Arlık) Mûsâ Aleyhisselâm (ona) o Fir'avun'a (pek büyük bir mucize gösterdi.) kendisinin bir Peygamber-i ilâhî olduğunu isbat için, tebligatının birer emr-i ilâhî bulunduğunu izhar için âsâ gibi, yedi beyzâ gibi hârikalar ibraz etti.

(21) : (O ise) O münkir, mütekebbir Fir'avun ise (yalanladı) gösterilen mucizeleri takdîr edemeyip Hazret-i Musa'yı yine inkâra devam etti (ve isyan etti.) o kadar hârikaların zuhuruna rağmen yine Allâh-ü Tealâ'ya âsî olmakta devam eyledi.

(22) : (Sonra da) O habis Fir'avun, Hazret-i Musa'nın risaletini inkâra devam ederek fesada, başkalarını da idlâle (koşarak) îmandan (geriye döndü.) kendisine yapılan pek hayrhahâne tebligatı dinlemeyip onlardan kaçındı.

(23) : (Artık) O münkir Fir'avun, kendisinin ne kadar âdi bir mahlûk olduğunu hiç düşünmeden, hakkı kabulden kaçındı, etrafına sahirleri ve ordusu efradını (topladı da nida etti.) o topluluğa karşı bir münadî vasıtasîle nida ederek pek cahilane, mağrurâne bir azamet furuşlukta bulundu.

(24) : Ve o mel'un Fir'avun o başına topladığı nâsa hitaben (Ben sizin en yüksek Rab'binizim) benim fevkimde sizin Rab'biniz yoktur. En yüksek bir rü« bubiyet mertebesini ben haizim (dedi.) öyle pek sefihâne, hodbinâne bir iddiaya cür'et gösterdi.

(25) : (Fakat) O Fir'avun, nâçiz bir mahlûktan, din-î ilâhî'den mahrum, fâsik bir şahıstan ibaret olduğu hâlde o kadar böbürlendi ki, o kadar cehalet ve denaette bulunduğu için (Allâh)ü Tealâ Hazretleri (onu ahiretinde, dünyanın da ukubiyetîle yakaladı.) onun gördüğü azab, yalnız ahiretteki cehennem ukubiyetinden ibaret kalmadı, o, dünyada iken de gark azabına uğradı, büyük bir felâket ve izmihlale maruz kaldı. İşte küfrün, Peygamber-i Zîşan'a karşı adavet ve isyanın neticesi, böyle pek müthiştir.

(26) : (Şüphe yok ki: Bunda) Fir'avuh'un başına gelmiş olan dünyevî ve uhrevî azabta (korkar olan kimse için) akıllı olup da, azab-i ilâhî'yi düşünerek havf ve haşyet içinde kalan bir insan için (elbette bir ibret vardır.) evet.. Fir'avun gibi münkirlerin başlarına gelmiş felâketler, bütün onların dinsizliklerinin bir neticesi bulunmuştur. Artık kudret-i ilâhîye'yi düşünen hadisat-i âlemi güzelce tefekkür eden bi rinsan, nasıl olur da Cenab-ı Hak'kın Peygamberlerine,

kitaplarına muhalefette bulunurda, kendisini ebedî azablara maruz bırakır. Hiç kudret-i Rabbaniye'yi, azamct-i sübhaniye'yi düşünmeli değil midir?.

*
**

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَا ﴿٢٨﴾
وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَا ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا
﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا
لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾

MEALİ ÂLİSİ

(27) : Sizler ini yaradılış itibarîle daha çetinsiniz, yoksa gök mü ki, onu binâ etti.

(28) : Onun yükseklik mikdarını yükseltti, sonra onu tesviye kıldı.

(29) : Ve gecesini karanlık etti, gündüzünü de çıkardı —aydınlattı—.

(30) : Ve ondan sonra da yeri yaydı.

(31) : Ondan suyunu ve otlağını çıkarıverdi.

(32): Dağlan da tesbit etti.

(33) : Sizin için ve hayvanlarınız için bir menfaat olarak.

*

İ Z A H

(27) : Bu mübarek âyetler de kıyamet hayatmı inkâr edenlere bir vesîle-i intibalı olmak üzere Cenab-ı Hak'km bir kısım âsâr-ı kudretini enzar-ı tefekküre vaz'etmektedir. Şöyle ki: Ey insanlar!. Bir kere düşünün, **(sizleri mi yaradılış itibarile daha çetinsiniz)** sizlerin öldükten sonra tekrar hayata kavuşturulmanız mi/ daha müşküldür. **(Yoksa gök mü?.)** O muazzam semâ tabakaları mı yaradılış itibarîle daha güçtür (ki:) Haalık-ı Azîm Hazretleri, **(onu)** o gökü, o nice bediaları, parlak eserleri cami olan semâ âlemini **(bina etti.)** yoktan vücu-

de getirdi, artık öyle muazzam bir âlemi vareden bir Haalık-ı Kadîm, ey insanlar!. Sizleri öldürdükten sonra tekrar hayata kavuşturamaz mı?. Bunu nasıl inkâra cür'et ediyorsunuz?.

(28) : Evet.. Haalik-ı Kâinat Hazretleri (Onun) göğün (yükseklik mikdarını yükseltti.) onu yeryüzünün üstünde kıldı, pek âli birer mertebede bulundurdu. (Sonra onu tesviye kıldı.) hiç bir tarafında bir tefavüt, bir kusur yoktur, her tarafı müstevîdir, birnice parlak parlak ecram ile müzeyyendir.

«Semk» boy, her şeyin kameti, yükseklik mikdarı demektir.

(29) : (Ve) O Haalık-ı Bakîm Hazretleri, o gök kubbesinin (gecesini karanlık etti.) güneşin gurubu ile onun bize karşı görünen cephesini muvakkaten muzlim bir hâlde bırakdı. (gündüzünü de çıkardı.) aydınlattı, yâni: Gündüzü biraz ederek her tarafı ışıklar içinde bıraktı.

«İğtaş» karanlık kılmak demektir. «Daha» da nûr ve ziya manasınadır. «Duha»da kuşluk vaktidir.

(30) : Haalık-ı Azîm Hazretleri (Ondan sonra da) öyle göklerin ve yerin yaradılışını müteakip de (yeri yaydı.) düzeltti, ikamete ve gidip gelmeğe elverişli bir hâle getirdi.

«Deha» Bir şeyi yayıp döşemek, best etmek manasınadır.

(31) : Ve Haalık-ı Kerîm Hazretleri (Ondan) yer yüzünden (suyunu ve otlağını çıkarıverdi.) Yeryüzünde çeşmeler, ırmaklar, kuyular yarattı ve yer sahasında çeşit çeşit mahsulât vücude getirdi, insanların vesair hayvanların medâr-ı maişetleri olan mütenevvî nebat ve scmc>t zuhura gelmektedir.

«Mer'a» otlak, çayırlık yer demektir.

(32) : Ve Hak Tealâ Hazretleri, yeryüzünde (Dağlan da tesbit etti) yerlerinde yerleştirdi, o dağlar, yerin sükûnetini temin eden birer kazık mesabesinde bulunuyor ve birer feyz ve bereket men'baı kesilmişlerdir.

«İrsa» isbat, ikame, doğruluk ve muhkem kılmak manâsmadır.

(33) : Evet.. Haalık-ı Hakîm Hazretleri, bunları böyle yarattı, ey insanlar!. (Sizin için ve) develer, koyunlar, sığırlar gibi (hayvanlarınız için bir menfaat olarak) vücude getirdi. Bunların yaradılışındaki hikmet ve maslahat,, sizlerin bunlardan müstefîd olmanızdır. Artık bu nimetleri size ihsan buyuran Halık-ı Kerîminizi tevhîd ve takdîs etmek, ona karşı vazife-i şükranı ifâya çalışmak icabetmez mi?. Bizler, müstakbeldeki hayatımızı da düşünmeli değil miyiz?

فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰى ۝٣٤ يَوْمَ
يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰى ۝٣٥ وَبُرِّزَتِ الْجَح۪يمُ لِمَنْ يَرٰى ۝٣٦ فَاَمَّا مَنْ
طَغٰى ۝٣٧ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۝٣٨ فَاِنَّ الْجَح۪يمَ هِيَ الْمَأْوٰى ۝٣٩
وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ۝٤٠ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ
الْمَأْوٰى ۝٤١ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَا ۝٤٢ ف۪يمَ اَنْتَ
مِنْ ذِكْرٰيهَا ۝٤٣ اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَا ۝٤٤ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰيهَا ۝٤٥
كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُٓوا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا ۝٤٦

MEALİ ÂLİSİ

(34) : Artık o vakit ki: Pek büyük bir âfet zuhura gelir.

(35) : İnsan neye koşup durmuş olduğunu o gün hatırlar.

(36) : Cehennemde her gören kimseye açıklanmış bulunur.

(37) : Artık kim taşkınlık etmiş ise.

(38) : Ye dünya (hayatını tercih eylemiş ise.

(39) : Artık şüphe yok ki: Cehennemdir, odur onun yurdu.

(40) : Fakat kimki, Raıb'binin makamından» korkmuş ve nefsini hevadan nehyetmiş ise.

(41) : Artık cennette, o da —o kimse için— yurttur.

(42) : Sana kıyametten sorarlar ki: Onun vukuu ne zamandır.

(43) : Sen onu yâdetmek hususunda ne hâldesin?.

(44): Onun sonu' Rab*bine varır.

(45) :Şüphe yok ki: Sen, ancak ondan korkanı bir korkutucusun.

(46) : Onlar, o kıyameti gördükleri gün sanki bir akşam veya bir kuşluk vaktinden başka kalmamış gibi olurlar.

İ Z A H

(34) : Bu mübarek âyetler de zuhura geleceği kafiyen haber verilen kıyamet gününün ne kadar müthiş hâdiselere saha olacağını bildiriliyor. İsyankâr kimselerin cehennemde muazzep olacaklarını, muttaki, hevay-i nefsanîden müctenip olan zatların da cennette mütenaim. bulunacaklarını haber veriyor. Kıyamete dair malûmat vermek hususunda Resûl-i Ekrem'in vazifesini, vaziyetini, ve kıyamet kopunca nasin dünyada ne kadar az kalmış olduklarını zannedeceklerini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Nâs!. **(Artık o vakh ki: Pek büyük bir âfet)** Bir emr-i azîm **(zuhura gelir.)** bundan mürâd, ya kıyamettir veya ikinci nefhadır veya mahşere sevkedilecek saattir.

«Tamrne» Dahiye, belâve meşakkat, kıyamet ve başka seslere galebe eden bir sayha demektir.

(35) : **(İnsan)** O vakit dünyadaki amellerinin bir kitapta tesbit edilmiş olduğunu görür, dünyada, iken **(Neye koşup durmuş olduğunu o gün)** o kıyamet koptuğu zaman **(hatırlar.)** bütün unutmuş olduğu şeyler hatırına gelmiş olur. Dünyada iken hayır mı işlemiş, şer mi irtikâb etmiş olduğunu tamamen anlar.

(36) : **(Cehennemde)** O korkunç kıyamet gününde **(her gören kimseye açıklanmış olur.)** o Cehennem âteşini, mü'mînler de, kâfirler de görürler, bunlar iki kısma ayrılmış bulunurlar.

(37) : **(Artık kim)** Dünyada iken **(taşkınlık etmiş ise)** hadd-i tecavüzde bulunmuş, günahlar içinde yaşamış ise..

(38) : **(Ve dünya hayatını)** Dünyanın gayr-i meşru lezzetlerini, varlıklarını, şehvanî hareketlerini ahiretin ebedî hayatı ve sevabı üzerine **(tercih eylemiş** ise») dünyada iken ibadet ve taatte bulunmamış, nefsini İslaha, tehzîbe çalışmamış ise.

(39) : **(Artık şüphe yok ki:)** Ahirette **(Cehennmedir)** evet., **(odur)** O müthiş cehennemdir, **(onun)** O nefsinin havasına tâbi olmuş, ibadet ve taatten kaçınmış olan kimsenin **(yurdu.)** ahirette ikametgâhı..

«Meva» Melce, mesken, yurt, varılacak mekân demektir.

(40) : **(Fakat kim ki:)** Dünyada iken **(Rab'binin makamından korkmuş)** kıyamet günü Cenab-ı Hak'kın huzur-ı manevîsinde bir muhakeme ve muhasebeye tâbi tutulacağını dünyada iken düşünerek titremiş ise **(ve nefsini .nevadan nehyetmiş** ise.) menhiyat-ı irtikâb etmemiş, nefsinin gayr-i meşru temayülâtına tâbi bulunmamış, dünyanın fani alayişine kapılmamış ise.

(41) : **(Artık)** Kıyamet vuku bulunca **(Cennette)** evet., (o **da)** O ebedî selâmet ve saadet mahalli de o kimse için ebedî bir **(yurttur)** işte Allâh-ü Tealâ'dan korkan, gayr-i meşru temayüllerden kaçınan, dünya için ahiretini feda etmek cehaletinde bulunmayan kimselerin akıbetleri böyle pek mes'udâne olacaktır.

Onlar, aleddevam Cennette yaşayarak nice tecelliyata mazhar bulunacaklardır.

(42) : Hayfaki: Bir çok kimseler, dünya hayatına pek düşkün bulunuyorlar, ahiret hayatını hiç düşünmüyorlar, hattâ bir çok kimseler, ahireti inkâr ediyorlar, hattâ bir nice münkirler, kıyametin ne zaman vuku bulacağını bir istihzâ maksadile Resûl-i Ekrem'den sormak cürètinde bulunmuşlardı. İşte onların o münkirânc hâllerini teşhir için Hak Tealâ Hazretleri buyuruyor ki: Ey Resûl-i Zîşanım!. (Sana kıyametten sorarlar ki: Onun vukuu ne zamandır?) Ölüler, hangi zaman tekrar hayata kavuşarak mahşere sevkcdileceklerdir?.

(43) : Ey Peygamber-i Zîşan!. (Sen onu) O kıyametin vakt-i vukuunu (yâd etmek) o soranlara söylemek (hususunda ne hâldesin?) sen onların sözlerine iltifat etme, senin vazifen kıyametin herhalde vuku bulacağını haber vermekten ibarettir. Yoksa onun zaman-ı vukuunu tayin ve telkin etmek değildir. Kıyametin saat-i vukuunu ancak Allâh-ü Tealâ bilir. Bunu lihikmetin başkalarına bildirmemiştir.

Hazret-i Âişe Radiyallâh-ü Anhâ'dan rivayet olunuyor ki: Resûlüllâh —Sallallâh-ü Aleyhivesellem— daima kıyamet saatini düşünür, hatırlar, onun ne zaman vuku bulacağı kendisinden sual edilirdi, bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil olmuş, Peygamber Efendimizin vazifesi gösterilmiş, kıyametin ne zaman vuku bulacağını bilip halka bildirmekle mükellef olmadığına işaret buyrulmuştur.

(44) : (Onun sonu) O kıyamet saati hakkındaki bilginin nihayet bulnıas*, onun mufassalan bilinmesi (Rab'binc varır.) ancak o Rabbürâlemin Hazretleridir ki, kıyametin saat-i vukuunu tamamile ve bütün teferruatile bilir, onu mahlûkatı bilemez.

(45) : (Şüphe yok ki: Sen) Ey Hatemürmürselîn!. (ancak ondan) O kıyametin dehşetinden (korkanı) ahirete mu'tekid olanı (bir korkutucusun.) senin Cehenneme, azab-ı ahirete dair vereceğin haberleri, ancak kabiliyetli olan, Cenab-ı Hak'kı tasdik edip onun azabından korkan kimseler güzelce telâkki eder, ondan müstefîd olurlar. İnkârlarında İsrar edip duranlar ise hüsnüniyetle verilen nasihatlan, ihtarları kabul etmezler, kendi fâni varlıklarına sarılmış bulunurlar.

(46) : (Onlar) O kıyameti inkâr edenler. Kureyş müşrikleri vesaire (o kıyameti gördükleri gün) kabirlerinden kaldırılıp mahşere sevkedilecekleri zaman (sanki) dünyada ve kabirlerinde (bir akşam veya bir kuşluk vaktinden başka kaünamış gibi olurlar.) dünya hayatının o kadar seriuz/zeval olduğuna kaani bulunurlar. Artık vakitlerini beyhûde yere zayi etmiş olduklarını anlayarak ah ve enîne başlarlar. Fakat artık nedamet zamanı geçmiştir. Binaenaleyh her âkil insan için lâzımdır ki: Daha fırsat elde iken hayatından istifadeye çalışsın, uhdesine düşen vazifeleri ifâ ederek istikbâlini temine muvaffak olsun. Veminallâhit, Tevfîk..

*

4JBESE SÛRESİ

Bu mübarek sûre, En-Necm sûresinden sonra Mekke-i Mükerrcme'de nâzil olmuştur. Kirkłki âyet-i kerimeyi hâvidir. Yüzçevirdi, iltifatta bulunmam, manâsını ifade eden «Abese» kelimesi ile başladığı için kendisine bu ünvârı verilmiştir. «Tamme», «Sefere» sûresi dahi denilmiştir. Kendisinden evvelki «Naziat» sûresinde Resûl-i Ekrem'in Allâh-ü Tealâ'dan korkacakları korkutma) a memur olduğu bildirilmişti. Bu sûrede de o korkutmanın kimler hakkında lâideli olacağı bildiriliyor. Bu cihetle bu iki sûre arasında mühim bir münasebet vardır. Bu sûre-i Celîlenin başlıca mündcricatı şunlardır:

(1) : Resûl-i Ekrem'in bir âmâ zata iltifat buyurmasını tavsiye;

(2) : Kur'an-4 Mübîn'in akıl ve tedbir sahipleri hakkında bir mev'izay-i ilâhîye olduğunu beyan.

(3) : Ceнab-ı Hak'kın vahdaniyetine, kudret ve azametine ait delilleri ikame.

(4) : Kıyametin pek korkunç vaziyetini ihtar.

(5) : Kıyamet gününde insanların süada ve eşkiya fırkalarına ayrılacaklarını ve her fırkanın o günündeki hâlini beyan.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿١﴾ اَنْ جَاۤءَهُ الْاَعْمٰىۜ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرٖيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰىۙ

﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٤﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰىۙ ﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهُ

تَصَدّٰىۜ ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰىۜ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ جَاۤءَكَ يَسْعٰىۙ ﴿٨﴾ وَهُوَ

يَخْشٰىۙ ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰىۚ ﴿١٠﴾ كَلَّٓا اِنَّهَا تَذْكِرَةٌۚ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَاۤءَ ذَكَرَهُۢ

﴿١٢﴾ فٖي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍۙ ﴿١٣﴾ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍۙ ﴿١٤﴾ بِاَيْدٖي سَفَرَةٍۙ ﴿١٥﴾

كِرَامٍ بَرَرَةٍۜ ﴿١٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(D : Yüzünü ekşitti ve ardını döndü.

(2) : Kendisine âmânın gelmesinden dolayı.

(3) : Sana ne şey bildirdi? Olabilir ki: O temizlenecektir.

(4) : Yahut öğüt dinleyecek te kendisine o öğüt fâide verecektir?.

(5) : Amma istiğnada bulunan kimseye gelince.

(6) : İmdi sen ona teveccüh ediyorsun.

(7) : Onun temizlenmemesinden dolayı senin aleyhine ne var?.

(8) : Fakat o kimse ki: Sana koşarak geldi.

(9) : Ve o ise korkar.

(10) : Sen isen ondan tegafül ediyorsun.

(11) : Hayır.. Şüphe yok ki: O, bir öğüttür.

(12) : Artık dileyen onu düşünür —hatırlar-^-.

(13) : Pek şerefli sabitelerde.

(14) : Yüksek tertemiz—levhalarda—,

(15) : Sefirlerin ellerile..

(16) : Kerîmlerin, itaatkâr olanların —ellerile yazılmıştır—.

∴

İ Z A H

(i): Bu mübarek âyetler, Resûl-i Ekrem'in bir cemaati din-î islâm'a davet ederken âmâ bir zatın konuşmasına karşı nasıl bir vaziyet almış olduğunu bildiriyor. O zâtın beyanat-ı Nebeviyye'den müttefit olmak kabiliyetinde bulunduğu hâlde o cemaatin öyle bir kabiliyetten mahrumiyetlerine işaret ediyor. Hazret-i Peygamber'in tebliğ ettiği ahkâmın nasıl ulvî sahîfelerde tesbit edilmiş ve ne kadar mükerrem melekler vasıtasîle indirilmiş olduğunu ve onları dileyenlerin kabul edeceklerini beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm (Yüzünü ekşitti) göğsü daraldı, heyecana gelmiş oldu (ve ardını döndü.) iltifatta bulunmadı.

(2) : (Kendisine âmânın gelmesinden dolayı.) O âmâya karşı öyle bir vaziyette bulunmuş oldu. Bu âmâdan mürad, İbn-i Ümmi Mektum denilen «Abdullah İbn-i Şüreyh» adındaki âmâ bir zattır. İlk hicrette bulunan sahabe-i kiramdandır. Bir gün Resûl-i Ekrem'in huzurunda Kureyş büyüklerinden «Uteybe», «Şeybe», Ebu Cehl gibi müşrikler bulunuyorlardı. Peygamber Efendimiz, onları islâmiyete davet ediyor, onlara Allâh-ü Tealâ'nın birliğini, kudret ve azametini bildiriyor, onları uhrevî azablar ile korkutuyordu, onlar, Kureyş kabilesinin reisleri olduklan için onlar isiâmiyeti kabul edince bir çok kimselerin de

nîmet-i islâm'af nail olacaklarını ümit ediyordu. İşte bu esnada o âmâ zat, huzur-i Nebevî'ye gelmiş, Yâresulâllâh!. Cenab-ı Hak'kın sana talîm buyurmuş olduğu şeyleri bana bildir, bana oku diye mükerreren hitapta bulunmuş, Resûl-i Ekrem'in o huzurundaki kimselere yaptığı nasihatleri sekteye uğratmış bulunuyordu. Bunun için Peygamber Efendimizin mübarek yüzünde bir teessür eseri zuhura gelmiş, o âmâ zatın sözlerini dinlemek istememişti: Fakat o âmâ zat; temiz, saf bir mü'mîu bulunuyordu. İslâmiyet hakkında fazla malûmat edinerek ziyade tenevvür etmek istiyordu. Bâhusus âmâ bulunduğu için şayân-ı merhamet idi, huzur-i Nebevî'deki kimseleri de görüp anlayabilmiş olmayabilirdi. İşte bu cihete de işaret için olmalıdır ki: Âyet-i Kerîmede ismi zikredilmeyip âmâ diye beyan buyrulmuştur. Velhâsıl Resûl-i Ekrem'in o âmâ zata iltifat buyurmasının daha muvafık olacağmı bildirmek için bu mübârek âyetler nazil olmuştur.

(3) : Cenab-ı Hak, Resûl-i Ekrem'ine hitaben buyuruyor ki: Habibim!. (Sâna ne şey bildirdi?) O huzuruna gelen âmânın hâlini, maksadını sana bildiren nedir? **(Olabilir ki: O temizlenecektir.)** Senden alacağı malûmat ile nefsini tathir ederek günahlardan kurtulmuş bulunacaktır.

«Tezekki» temizlenmek, paklıkta bulunmak, zekât vermek manasınadır.

(4) : **(Yahut)** O âmâ (öğüt dinleyecek te kendisine o öğüt fâide verecektir.) senin vereceğin mev'izalardan istifade edecektir, öyle, böyle bir maksatla huzuruna gelmiş olduğu için ona iltifat edilmeli değil mi idi?.

(5) : **(Amma istiğnada bulunan)** Yâni: Kendi malına, kuvvetine güvenerek kendisini îmandan, nasihatleri kabulden müstağni gören, kendisinde öyle bir ihtiyaç hissetmeyen (kimseye gelince:) onu huzurundan red etmiyorsun.

(6) : **(İmdi sen ona)** O böbürlenen şahsa (teveccüh ediyorsun.) onun imana gelmesini pek arzu ettiğin için ona hitap ediyorsun, ona nasihat vermeğe devamda bulunuyorsun da âmâya iltifat buyurmuyorsun?.

«Tasaddi»: Yüz döndürmek, kaz etmek manasınadır.

(7) : **(Onun)** O huzurunda bulunan müşrik bir şahsın **(temizlenmemesinden)** islâmiyeti kabul etmeyip de küfr ve şirk pislikleri içinde kalmasından **(dolayı senin aleyhinde ne var?)** sen ondan dolayı meş'ul değilsin, onun küfründen dolayı sana bir kusur isnad edilemez, senin vazifen onlara hak ve hakikati tebliğ etmektir. Onlara böyle bir tebliğde bulunmak ise âmâya iltifat için bir mania teşkil **etmez.**

(8) : **(Fakat)** Ey Resûl-i Ekrem!. (O kimse ki:) O âmâ olan İbn-i Ümmi Mektum ki: **(sana koşarak geldi.)** Senin nasihatlerinden müstefid olmak için huzurunda bulunmak iitedi.

(9) : (Ve o ise) O âmâ zat ise (korkar..) Allah'ın dinine muhalefette bulunmaktan kaçınır, günaha girmekten korkar, titrer, öyle mümtaz, mütedeyyin bir zattır.

(10) : (Sen isen) Ey Peygafnber-i Âlikadr!. (ondan tegafül ediyorsun..) Başkasile meşgul oluyorsun, ona iltifat buyurmuyorsun, halbuki: O, güzel bir îman ve güzel bir maksat sahibi olduğu için asıl ona iltifat edilmelidir. Bütün bu gibi ihtarat-ı ilâhîye, Peygamber-i Zişan. Efendimiz vasıtasile asıl ümmetine müteveccihtir. Onun efrad-ı ümmeti için lâzımdır ki: Dindaşlarına karşı fazlaca merbut, alâkadar, hayrhâh bulunsunlar. Etraflarında bulunan bir takım dinsiz, ahlâksız kimseleri islâh ümidüe kendi dindaşlarını geriye bırakmasınlar.

«Te^hhi» tegafül, meşgul olmak, terketmek manasınadır.

(11) : (Hayır!.) İş öyle değil, âmâya iltifat etmeyip te kabiliyetsiz kimseler ile meşgul olmak icabetmez. (Şüphe yok ki, O) Kur'an-ı Mübîn, onun beyanaîı (bir öğüttür.) Bütün insanlar için bir mev'izadır. Huzuruna gelenler de gelmeyenler de o öğütten haber alabilirler, ondan istifade etmeleri mümkündür.

«Tezkire» Yâdedebilmek, hatıra getirmek, hatıra getirmeğe vesîle olan şey demektir.

(12) : (Artık dileyen onu düşünür.) O Kur'an-ı Hakîm'i hıfzeder, onun âyetlerini hatırlar, onun beyanatından istifade eder, ona göre hayatını tanzîm eyler.

(13) : Evet.. O mev'iza-i ilâhîyye olan Kur'an-ı Mübîn (Pek şerefli sahifelerde..) İndallâh. pek mükerrem olan lavh-ı mahfuzda veya sair Peygamberlerin kitaplarında da yazılmıştır. Mahfuz bulunmaktadır.

(14) : Evet.. Pek (Yüksek, tertemiz) semavî ve nakisaierden münezzeh levhalarda muharrer bulunuyor.

(15) : Onlar (Sefirlerin ellerile) lavh-i mahfuzdan alan melekler vasıtasile Peygamberlere indirilmiştir.

«Sefere» Yazıcılar» elçiler, vahy-i ilâhîyi getiren melekler demektir.

(16) : Evet., öyle (Kerîmlerin,) emr-i ilâhîye (itaatkâr olanların..) ellerîle, öyle semavî, ruhanî melekler vasıtasile indirilmiş, Peygamberlere tebliğ edilmiştir.

«Berere» Berrin veya Barrin cem'îdir ki: Çok hayır sahipleri veya kavlen ve fîlen sâdık olanlar demektir.

»**

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾
مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُ
﴿٢١﴾ ثُمَّ اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُ ﴿٢٣﴾
فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ
شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَٓائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَاَبًّا ﴿٣١﴾
مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾

MEALİ ALİSİ

(17) : Kahrolsun insan, o ne kadar nankör.

(18) : Onu —Allâh-ü Tealâ— hangi bir şeyden yaratmıştır.

(19) : Onu bir damla sudan yaratmışta onu takdîr etmiştir.

(20) : Sonra ona yolu kolaylaştırdı.

(21) : Sonra onu öldürdü de kabre soktu.

(22) : Sonra dilediği zaman da onu neşredecektir.

(23) : Hayır hayır.. Ona emrettiği şeyi, o yerine getirmedi.

(24) : İnsan, bir de taamına bakıversin.

(25) : Şüphe yok ki: Bir suyu bir dökmekle döküverdik.

(26) : Sonra yeri bir yarmakla yarıverdik.

(27) : Artık onda dâneler bitirdik.

(28) : Ve yaş üzüm ve yaş yonca —yetiştirdik—.

(29) : Ve zeytinlikler, ve hurmalıklar..

(30) : Ve ağaçları birbirine girmiş büyük bahçeler..

(31) : Ve meyveler ve mer'alar —vücude getirdik—.

(32) : Sizin ve hayvanlarınızın faidelenmesi için.

İ Z A H

(17) : Bu mübarek âyetler de Haalık-ı Azîm'in âfâk ve enl'üste ne kadar mükemmel, mütenevvî, fâidebahş şeyleri yaratmış olduğunu bildiriyor. Ve bidayeten bir katre sudan yaratıldıklarını ve nice nimetlerden müstefîd olduklarını ve sonra da öldürülüp kabre konulacaklarını düşünmeyerek Cenab-ı Hak'ka isyan eden kimselerin o çirkin hâllerini teşhir ve kahr-ı ilâhîye müstahik olduklarını ihtar buyurmaktadır.

Şöyle ki: (Kahrolsun insan) Yâni: Dinsiz olan, Peygamberi, Kur'an-ı Azim'i ve ahireti inkâr eden hangi bir şahıs, helake maruz kalsın, o zaten manevî bir katle uğramıştır. (O ne kadar nankör?) dür. O, nâil olduğu nimetlerin kadrini bilmiyor, onları kendisine nasib eden Haalık-i Kerîm'ini tevhîd ve takdîste bulunmuyor, ne kadar teaccüb edilecek bir denaetkâr vaziyette bulunuyor.

(18) : O, bir kere düşünmeli değil midir?. **(Onu)** Allâh-ü Tealâ (hangi bir şeyden yaratmıştır.) o ne suretle saha-i vücude çıkarılmıştır?. O ne büyük bir kudret-i ilâhîye eseridir, o ilk yaradılışından itibaren ne kadar mütenevvî nîmetlere nâil olmuştur.

(İ9) : Evet.. O tefekkür etmeli değil midir ki: Haalık-ı Kerîm Hazretleri **(Onu)** bidayeten (bir damla sudan) öyle ehemmiyetsiz, cüz'î bir maddeden (yaratmış da onu takdir etmiştir.) onu müteaddit âzaya, kuvvetlere sahip kılmış, neşv-ü nemaya nail eylemiş, muntazam bir hâle vâsıl buyurmuştur. Bu ne büyük bir inayet-i ilâhîyye..

(20) : Hak Tealâ Hazretleri (Sonra) da (ona) öyle bir hilkat bediası olan insana (yolu kolaylaştırdı.) o sayededir ki: Rahm-i maderden suhuletle dünya sahasına atılabildi. Akıl ve zekâya sahip bulundu, hayır yolunu takip edebilmeğe müstait oldu, nice hükmieri mev'izaları cami olan dinî eserlerden vesaireden istifade edebilmesi hadd-i zâtında kabil bulundu, hakkında muzir olan şeyler de kendisine telkîn edildi.

(21) : Haalık-ı Hakîm Hazretleri (Sonra onu) o dünyada bir müddet yaşattığı şahsı (öldürdü ve kabre soktu.) onun hakkında bu veçhile de bir lûtf-i ilâhî zuhura gelmiş oldu. Fanî hayattan kurtulup baki hayata müteveccih bulundu, vücudu hayvanat cesetleri gibi ortalıkta bırakılmayıp şahsına bir hürmet olmak üzere kabre defnedildi.

(22) : (Sonra) da Hak Tealâ Hazretleri (dilediği zaman onu) o öldürdüğü kulunu (neşredecektir.) onu yeniden hayata kavuşturup hisap ve ceza için mahşere sevkeyleyecektir. O vakti bilip tayin etmek, ancak Cenab-ı Hak'ka mahsustur. Kulun vazifesi ise o vaktin herhâlde zuhur edeceğini bilip ona hazırlanmaktır. İşte bu da bir lûtf-i ilâhîdir ki, kullarının tekrar hayata ereceklerini onlara haber veriyor, tâ ki: O gün için hazırlansınlar, hayatlarını tanzim ederek âhkette selâmet ve saadete kavuşsunlar.

(23) : (Hayır hayır..) Öyle nimetleri, akıbetleri takdir edemeyen münkir bir insan **(ona)** kendisine Cenab-ı Hak'kın (emrettiği şeyi) îman ile ittisali, kudret-i ilâhîyeyi teemmülü, ahiret hayatını tefekkürü, ibadet ve taat ile iştigâli (o) insan (yerine getirmedi.) kendi gaye-i hilkatini düşünerek bu gibi vazifeleri yapmaya çalışmadı, ebedî selâmetini temin edecek esbaba sarılmadı, âfâk ve eufüsteki kudret eserlerini akılâne bir nazarla temaşada bulunmadı. Artık böyle' bir kimse elbetteki, ebedî saadete ııâil olamiyacaktır.

(24) : (İnsan, bir ele taamına) Medar-ı hayatı olan esbab-ı maişetine (bakıversin.) bu da ne büyük bir nimettir. Bundan meş'ru surette istifade edip de, Cenab-ı Hak'ka şükretmcli değil midir?,

(25) : İşte o Haalık-ı Kerîm, başka nimetlerini de şöylece bildiriyor: (Şüphe yok ki: Bir suyu) bulutlardan yağmuru, o medâr-ı neşv-ü nema olan şeffaf, lezîz maddeyi yeryüzüne (bir dökmekle döküverdik.) o su ile hayat sahipleri ve nice mahsulât fâidelenmektedirler.

«Sab» suyu ve herhangi mayi bir şeyi dökmek, boşaltmak manasınadır.

(26) : (Sonra yeri) O bir kitle hâlinde bulunan ve bütün cüzleri birbirine merbut olan saha-i zemini (bir yarmakla yarıverdik.) o yerden nice ağaçlar, muhtelif mahiyette, şekilde nebatat vesaire meydana çıkardık, bu suretle halk, nice nimetlere nail bulunmaktadırlar.

(27) : **(Artık** onda) O yeryüzünde (dâneler) buğdaylar, arpalar, pirinçler, gibi pek fâideli şeyleri yaratıp yetiştirdik.

(28) : (Ve) Yeryüzünde yine insanların ve hayvanların istifadeleri için (yaj üzüm, yaş yonca) yetiştirdik, bunlar da birer büyük nimettir.

«İneb» yaş üzümdür, «Kazb» da yaş hurma ve yaş yonca demektir.

(29) : (Ve) Yine yeryüzünde (zeytinlikler ve hurmalıklar!.) vücude getirdik. İnsanlar, bunlardan da pek çok fâidelenmektedirler.

(30) : (Ve ağaçları birbirine girmiş) Pek sıkı bir hâlde bulunmuş **(pek büyük bahçeler..)** bağlar ve bostanlar da yarattık. Bunlardan da bol bol istifade edilmektedir.

«Gulb» birbirine girmiş sık ağaçlar demektir. Müfredi «Galba»dır.

(31) : (Ve meyveler) Kendilerile hassaten insanların müstefîd oldukları incirler, elmalar, şeftaliler gibi mütenevvî yemişler (ve) hayvanlar için de **(mer'alar)** çayırlıklar vücude getirdik.

«Ebb» otu çok olan yer, otlak, cem'î «Abab» dır.

(32) : Bütün bu mütenevvî şeylerin yaratılmaları, vücude getirilmeleri ey insanlar!. (Sizin ve hayvanlarınızın fâidelenmesi için..) dir. Artık bu kadar mebzul, mütenevvî medar-ı hayat olan nîmetlere nail olan insanlar için lâzımdır ki: Bunları kendilerine ihsan buyuran Haalık-ı Kerîm Hazretlerine daima arz-ı ubudiyette bulunsunlar. Vazife-i Şükranı ifâya çalışsınlar, ahiret hayatını da düşünerek onun için de hazırlansınlar.

»*

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ
الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ
امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾
ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ
﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

MEÂLf ÂLİSİ

(33) : Sonra o pek kuvvetli sayha geldiği vakit.

(34) : İnsanın kardeşinden firar edeceği gün.

(35) : Ve anasından ve babasından.

(36) : Ve refikasından ve oğullarından —firar edeceği bir gün—.

(37) : Onlardan Jıer kişi için o günde bir iş vardır ki: Ona yeter.

(38) : O günde bir takım yüzler, parıldanır.

(39) : Gülüçüdür, sevinicidir.

(40) : Ve o gün bir takım yüzlerde vardır ki, onların üzerlerini bir toz toprak sarmıştır.

(41) : Onları bir karanlık kaplar.

(42) : İşte kâfirler, facirler olan, onlardır.

İ Z A H

(33) : Bu mübarek âyetler de, kıyametin ne kadar korkunç, nefretfezâ bir gün olduğunu bildiriyor. O günde bir takım zatların pek mesrur, pür lemean bir hâlde bulunacaklarını haber veriyor. Kâfir, fâsik olanların da zulmetler içinde kalacaklarını ihtar etmektedir. Şöyle ki: (Sonra o pek kuvvetli sayha) İkinci nefha zuhura (geldiği vakit) kıyamet kopup şiddetli bir seda her tarafı kapladığı zaman artık herkes kendi nefsile meşgul olur. Kendi derdine düşer, heyecanlar içinde kalmış olur.

«Sahha» Büyük bir dahiye, emr-i azîm, şiddetli bir sayhaki, kulakları sağır eder demektir.

(34) : O müthiş sayhanın zuhur edeceği vakit (İnsanın kardeşinden firar edeceği gün..) dür. Kendi nefsinin derdine düşeceği için kardeşine bile bakamaz.

(35) : (Ve) O gün her insanın (kendi anasından ve babasından) kaçınacağı bir zamandır. Onlar ile de alâkadar olamaz, onları da görmek istemez, kendi derdine düşmüş bulunur.

(36) : (Ve) O şiddetli sayha zamanı, herkesin kendi (refikasından ve oğullarından) bile firar edeceği bir gündür. Kendisinin dünyada iken pek ziyade alâkaJar bulunduğu ailesine, evlât ve ahfadına bile o gün bakamaz, onların da. hâllerini soramaz, sade kendi derdile uğraşır durur.

(37) : Çünkü: **(Onlardan)** O kardeşlerden ve evlât ile iyâlden (her kişi için o j;iinde) o kıyamet zamanında **(bir** iş **vardır** ki:) bir emi'-i azîm yüz göstermiştir Ki, bir muhasebe ve muhakeme ceryan etmekte bulunmuştur ki: **(ona)** O mahşere sevkedilmiş şahıs için **(yeter)** ancak onunla meşgul olabilir. Kendi nefsinin nasıl kurtulabileceğini düşünür, başkalarını düşünmeye vakit bulamaz.

(38) : Maamafih (O günde) o kıyamet zamanında nâs. saitler ve şakiler namile iki kısma ayrılmış olur. **(Bir takını yüzler, parıldanır)** ziyalar içinde kalır, bunlar Süadadan olan zatlardır. Bunlar, dünyadalarken dindar bulunmuş, apdestlerine ve namazlarına devam etmiş, geceleri kalkıp ibadette bulunmuş zatlar ki, ahirette öyle mükâfatlara lâik görülmüşlerdir .

«Müsfire» Parlak, ziyadar manasınadır.

(39) : Ve o mes'ut zatlardan her biri o kıyamet âleminde **(Gülücüdür.)** Pür neş'edir. (Sevinicidir.) Fevkalâde mesrurdur. Kendisine taraf-ı ilâhîden verilecek olan daimî bir şeref ve saadet sebebiyle yüzünde surur alâmeti parlayacak, müjdelenmiş olduğu nimetlerden dolayı zevk ve neşve içinde bulunacaktır.

«Müstebşire» farîh, şadüman, müjdelenmiş demektir.

(40) : (Ve) Bil'akis (o **gün)** o kıyamet zamanında **(bir takını** yüzler de **vardıı** ki,) onların sahipleri hakkı kabulden kaçınmış, emrolunduklan salih amelleri yapmamış olan şaki kimselerdir. **(Onların üzerlerini bir** toz **sarmıştır.)** Onlar-ahirette büyük zillete düşmüş olacaklardır.

«Gabere» toz, gubar, bulanıklık manasınadir.

(41) : **(Artık Onları)** öyle şakî, münkir kimseleri o ahiret âleminde **(bir karanlık kaplar.)** Duman gibi bir siyahlık, bir zulmet içinde kalırlar.

«Rehk» sarmak, bürünmek, mütehayyir olmak manasınadır. «Katere» de duman gibi karanlık demektir.

(42) : **(İşte kâfirler, fâcirler)** Küfrile, fisk ve fücur ile, nifak ile müttasif olanlar bilhassa **(onlardır.)** O pek müthiş ahiret azabına maruz kalacak olan kimselerden ibarettir. Artık her insan için lâzımdır ki, o ahiret âlemini düşünsün, o günde hâip ve hâsir olmayup parlak bir hayata, bir selâmet ve saadete erebilmesi için icabeden vezaif-i ubudiyete, ibadet ve taate riayette bulunsun, Hak Tealâ Hazretlerinden muvaffakiyetler niyaz eylesin.

⁂

''ıtırncvlR SÜRESİ

Bu mübarek sûre, (Elmesed) yani: (Ettevbe) sûresinden sonra Mekkei Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmidokuz âyet-i kerîmeyi hâvidir. Güneşin tekvirini, yani: Bir şeye sarılarak karanlık bir halde kalmış gibi olacağını bildirdiği için kendisine böyle «Sûre-i Tekvîr» ve «Sûre-i Küvviret» ünvânı verilmiştir. Kıyametin zuhuruna dair oniki mühim hâdiseden haber verdiği için kendisinden evvelki «Abese» süresiyle aralarında büyük bir rabıta vardır.

Bu sûrei celîlenin başlıca mündericatı şunlardır:

(1) : Kıyamette pek müthiş, mütenevvi hâdiselerin, hailelerin vuku bulacağını ihtar.

(2) : Kur'an-ı Âzîm'in pek yüksek mevki sahibi olan Cibrîl-i Emin vasıtasiîc indirilmiş olduğunu yemin .

(3) : Resûl-i Ekrem'in nübüvvetini ve Kur'an-ı Mübinin kimler için bir mev'ızayı hidayet olduğunu tebliğ.

(4) : Kulların dilemelerinde müstakil olmayıp meşiyyet-i ilâhiyyeye tabî olduklarını beyan.

İ>^S^^^£;^^

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۝٢ وَإِذَا الْجِبَالُ

s*.s. >..!y- s*•^*

سُيِّرَتْ ۝٣ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۝٤ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝٥

وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۝٦ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۝٧ وَإِذَا الْمَوْؤُدَةُ

سُئِلَتْ ۝٨ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ۝٩ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۝١٠

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۝١١ وَإِذَا الْجَح۪يمُ سُعِّرَتْ ۝١٢ وَإِذَا الْجَنَّةُ

أُزْلِفَتْ ۝١٣ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ۝١٤

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Güneş, bürünüldüğü zaman.

(2) : Ve yıldızlar döküldüğü zaman.

(3) : Ve dağlar, yürütüldüğü zaman.

(4) : Ve yüklü develer salıverildiği zaman.

(5) : Vahşi hayvanlar, toplanıldığı zaman.

(6) f Ve denizler ateş ile dolduğu zaman.

(7) : Ve ruhlar, çiftleştirildiği zaman.

(8) : Ve diri olarak gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman.

(9) : Hangi günahından dolayı öldürüldü diye.

(10) : Ve defterler, açıldığı zaman.

(11) : Ve Cök giderildiği zaman .

(12) : Ve Cehennem, şiddetle alevlendirildiği zaman.

(13) : Ve Cennet yaklaştırıldığı zaman.

(14) : Her şahıs, ne hazırlamış olduğunu bilmiş olur.

1 Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, kıyametin ne suretle vuku bulacağın', o zamanda ne garip ,müthiş hâdiselerin zuhura geleceğini bildiriyor. Beşeriyeti irşada, o ahiret günü için hazırlanmağa davet buyurmuş oluyor. Şöyleki: (Güneş) sarılarak (bürünüldüğü zaman) yani: Ziyası gidip gözlere görünmez bir hale geldiği vakit ki: Bu âlemin harap olacağı kıyamet günüdür.

«Tekvir» sarık gibi bir şey sarmak, bir şeyin parçalarını toplamak, zulmeite bırakmak demektir.

(2) : (Ve yıldızlar döküldüğü zaman) Hepsi de parlaklığını gâibederek yer yüzüne serpildiği vakit. Bütün hayat sahipleri ölünce onların semalarını kandil gibi tenvir eden yıldızlar da sönerek yeryüzüne saçılacaktır.

«İnkidar» düşmek, dağılmak manasınadır.

(3) : (Ve dağlar yürütüldüğü zaman.) Yâni: Dağlar, müthiş zelzeleler ile yeryüzünden koparılıp ber hava edilecekleri vakit ki: Onlar, başların üzerinden bulutlar gibi geçer giderler. Yeryüzü dümdüz, mahsulâttan hâli bir hâlde kalır.

«Tesyir»; Sürmek, yürütmek ve bezi; cetvel çekilmiş gibi yol yol alaca edüp dokumak manasınadır.

(4) : (Ve yüklü develer, salıverildiği zaman.) Yâni: Bir nice kavimlerce en kıymetli, ehemmiyetli sayılan develer gibi malların da terkedilecek, sahiplerinin ellerinden çıkacağı vakit, bu da kıyamet gününün dehşetini bir temsil suretile beyandan ibarettir. Büyrulmuş oluyor ki: O zaman öyle müthiş bir gündür ki:

İnsanlar o günde pek kıymetli, lüzumlu gördükleri mallarını, servetlerini bile terkederek kendi nefislerile meşgul olacaklardır:

«İşar» On aylık yüklü develer demektir. Maamafih bundan murat, bulutlar da olabilir. Çünkü Araplar bulutları yüklü şeylere benzetirler.

«Uttilet» de mühmel bir halde terkedilmiştir manasınadır.

(5) : **(Ve vahşi hayvanlar, toplanıldığı zaman.)** Her taraftan bir yere getirilüp cemedildiği veya kısas için mahşere sevkolunduğu vakit. Demek ki: Öyle hayvanlar bile yarın ahirette muvakkaten bir hayata erdirileceklerdir. Dünyada iken birbirlerine tecavüz etmiş olduklarından dolayı haklarında aynı muamele yapılacak, sonra da hepsi öldürülerek toprak kesileceklerdir. Artık hayvanlar, böyle bir muameleye tâbi tutulunca insanlar, evlâ bittarik muamele bilmisil cezasına uğrayacaklardır. Adalet-i ilâhîye her veçhile tecelli edecektir.

Bu âyet-i kerîme, bu işareti hâvidir. «Huşiret» kelimesi, ölmüş helak olmuş diye de tefsir olunmuştur.

(6) : **(Ve denizler,** ateş **ile dolduğu zaman.)** O kadar çokluğuna rağmen yandırılarak nar haline geldiği vakit veya altındaki ateşler zuhura gelerek denizleri buhar haline getirdiği gün veyahut aralarından hail kalkarak hepsi de bir araya toplanarak pek muazzam bir deniz kesildikleri an.

«Sücciret» yakılarak parlak ateş haline geldi manasınadır. «Tescir» de tenevvür, yakmak, denizi kurutmak, doldurmak ve boşaltmak demektir.

(7) : **(Ve ruhlar, çiftleştirildiği zaman.)** Herkesin ruhu kendi cesedine gidüp onunla birleştiği vakit, ikinci nefha vâki olup herkesin yeniden hayata ereceği zaman veya ahirette mü'minlerin huriler ile. kâfirlerin de şeytanlar ile beraber bulunacakları gün.

(8) : **(Ve diri olarak gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman.)** Yâni: Cahiliyye devrinde Araplarca adet olduğu üzere onlar, kız çocuklarından utanırlardı veya ihtiyaç endişesinde bulunurlardı. Bu sebeple onların hayatlarına suikastten geri durmazlardı. Hatta bazı kimseler, kız çocukları altışar yaşlarına girince onlara softan veya kıldan bir kaftan giydirirlerdi, bir sahraya götürür orada kazmış oldukları bir kuyuya atarlar, üzerlerine toprak doldururlardı. İşte böyle bir cinayette bulunanların haklarında şiddetli bir ceza tatbik ve o caniyâne halleri teşhir edilmek için ahirette o çocuklara öyle bir sual tevcih edilecektir.

«Mevûde» diri bir halde gömülen küçük kız çocuğu demektir.

(9) : **(Hangi günahından dolayı..)** O biçâre çocuk **(Öldürüldü** diye..} Kendisinden sorulacaktır. **Bu** suâlden mürad, onu öldürmüş olanı iskâttır, üzenidir, teşhirdir, hakkında cezayı teşdittir.

(10) : **(Ve defterler açıldığı zaman.)** Yâni: Her kesin sahifesi efali, ölünce kapatılmış olacaktır, kıyamet gününde ise açılarak, sahibi dünyada iken hayır ve şer namına ne işlemiş ise o sahifede yazılmış görecektir. Hepsini de hatırlayacaktır. Artık hakkında amellerine göre muamele yapılacaktır.

(11) : (Ve gök giderildiği zaman.) Sema tabakları parçalanıp izale edildiği vakit.., «Küşitet» deri koyundan soyulduğu gibi semalarda mekânlarından soyulup çıkarıldı demektir.

(12) : (Ve cehennem şiddetle alevlendirildiği zaman.) Kâfirlerin, tuğyan ehlinin içinde cezaya uğrayacakları o azap mahallinin pek yakıcı, müthiş bir hale geldiği gün.

«Su'iret» alevinin kızdırılması artırıldı demektir.

(13) : (Ve cennet yaklaştırıkhğı zaman.) Muttaki kullar için cennet yüz gösterip az sonra onları saha-i saadetine alacağı gün.

«Üzlifet» yaklaştırıldı, takrîb edildi demektir.

(14) : Artık o zaman (her şahıs) dünyada iken o beka âlemi için (ne hazırlamış olduğunu bilmiş olur.) Sahifei âmalinde neler yazılmış olduğuna muttali bulunur. Evet.... Bu oniki ayeti kerîmede bildirilen o oniki mühim hâdise husule geldiği zaman muttaki, salih kullar, maddî ve manevî nimetler, tecelliler içinde kalırlar, münkir ve isyankâr kimseler de azaplar içinde çırpmır dururlar. Binaenaleyh her insan için elzemdir ki: Bu pek mühim akîbeti daha dünyada iken güzelce düşürsün, ona göre hattı hareketini tâyine çalışarak istikbalini temine muvaffak olsun..

فَلَٓا اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِۙ ﴿١٥﴾
اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِۙ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ اِذَا عَسْعَسَۙ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ اِذَا تَنَفَّسَۙ ﴿١٨﴾
اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرٖيمٍۙ ﴿١٩﴾ ذٖي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكٖينٍۙ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ
ثَمَّ اَمٖينٍۜ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبٖينِۚ ﴿٢٣﴾
وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنٖينٍۚ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجٖيمٍۙ ﴿٢٥﴾
فَاَيْنَ تَذْهَبُونَۜ ﴿٢٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمٖينَۙ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ
اَنْ يَسْتَقٖيمَۜ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَٓاؤُ۫نَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمٖينَ ﴿٢٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(15) : Artık andolsun geri dönen —yıldız— lara.

(16) : Akıp saklanıveren —seyyare— lere.

(17) : Ve yöneldiği zaman geceye.

(18) : Ve açılmaya başladığı zaman gündüze.

(19) : Şüphe yok ki: O, muhakkak bir kerîm elçinin kelâmıdır.

(20) : Büyük bir kuvvet sahibidir, arşın sahibi nezdinde âli bir makama naildir. >

(21) : Orada kendisine itaat olunmuş bir emindir.

(22) : Ve sizin sahibiniz bir mecnun değildir.

(23) : Andolsun ki: Onu apaçık ufukta gördü.

(24) : Ve O, -Peygamber- gayibe ait hususta behil değildir.

(25) : Ve O, tardedilen bir şeytanın sözü değildir.

(26) : Artık nereye gidiyorsunuz?.

(27) : O, başka değil âlemler için bir öğüttür.

(28) : Sizden müstakimâne yaşamak dileyen kimse için -bir mev'ızadır-.

(29) : Ve âlemlerin rabbi olan Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz.

*

İ Z A H

(15) : Bu mübarek ayetlerde Kür*an-ı Azîmin yüksek bir makamı haiz olaa Cibril-i Emîn vasıtasile Resul-i Ekrem'e verilen bir kslâm-ı ulvî olduğunu bildiriyor. O Reşul-i Zîşan'ın kendisine isnat edilen Cennet gibi, sahıriyyet gibi nakıselerden müberra olduğunu ve Hazret-i Cibril-i yüksek bir makamda görmüş bulunduğunu haber veriyor. Kur'an-ı Mübî'nin ehli takva için bir mev'ıza olduğunu ve RabbüTâleminin iradesine muhalif bir şeyin zuhura gelemeyeceğini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Artık) inkâra mecal yok, (Andolsun geri dönen) yıldız (lara) çekilip toplanan, sinip gaip olan parlak şeylere.

(16) : Evet.. (Akıp saklanıveren) Seyyare (lere) andolsun.

«Hunnes» : Hanis lâfzının cem'idir. Geri dönen, saklanan şeyler demektir, ahuların ağaçlıklar arasında gizlenmeleri gibi. «Künnes» de Kânis lâfzının cem'-idir, yuvalarına girüp tegayyüp eden şeyler manasınadır. Burada bunlardan mürad, ya Zühal, Müşteri, Merrih, Zühre ve Utarit denilen beş yıldızlardır ki: Gündüzleri gaip olup geceleri tulü ederler. Veyahut murat, bütün yıldızlardır ki: Gün düzleri göze görünmezler, geceleri ise göze görünürler. <

(17) : (Ve) Andolsun (yöneldiği zaman geceye) veya ardını dönüp gaip olan yeryüzünü karanlıkta bırakan o vakte.

«As'ase kelimesi Ecdad dandır, hem ikbal etti ve hem de idbarda bulundu Jemektir.

(18) : (Ye) Andolsun **(açılmaya başladığı)** aydınlanup parladığı (zaman gündüze.)

«Teneffüs» esasen nefes almak, soluk alıp rahat etmek manasınadır. Burada bir istiarei lâtife kabilinden olarak parlayıp nuraniyeti zuhur etti demektir. Sabah olup güneş tulua başlayınca sanki sabah vakti sıkıntıdan, hüzün ve kederden kurtulup rahatça nefes almış gibi olacağından o vaktin öyle aydınlanmaya başlamasına teneffüs denilmiştir. Velhasıl: Gerek ecrarnı semaviyye ve gerek gecelerin ve gündüzlerin zuhuru, birer muazzam eseri kudret olduğundan bunların bu ehemmiyetlerine işaret için kendilerine kasem olunmuştur.

(19) : Kendisi için kasem edilen husus, şöylece beyan buyrulur: **(Şüphe yok ki: O)** yani: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'ın tebliğ ettiği Kur'an-ı Mübiu, **(muhakkak bir Kerim elçinin kelâmıdır.)** Yani: îndallah aziz, muhterem olan Cibril Aleyhisselâm'ın tarafı ilâhîden getirip tebliğ ettiği bir kelâmı ulvî'dir.

(20) : Evet.. O Elçi.. O Cibril'i Emîn, **(Büyük bir kuvvet sahibidir.)** Telâkki ettiği vahyi ilâhîyi güzelce hifza ve Peygamberi Zişana getirip tebliga bihakkın muktedirdir. Memur olduğu şeyleri ifa edebilmesi için muazzam bir kuvveti haiz bulunmaktadır. **(Ve arşın sahibi nezdinde)** yani: Çenab-ı Hak'kın indi manevîsinde **(âli bir makama naildir.)** Büyük bir şeref ve mertebeyi haizdir. Vahy-i ilâhîyi Peygamberlere kavuşturmaya memurdur.

(21) : Ve O mübarek Cibril Aleyhisselâm **(Orada)** indi ilâhide veya semada **(kendisine itaat olunmuş bir emindir.)** Yani: Melekler arasında mazharı itaat bulunmuştur. Hepsi de onun emirlerine riayetkardırlar. Kendisi de vazifesini ifa husususunda, Cenabı Hakkın vahyini Peygamberlere tebliğ hususunda emniyeti, sadakati haiz, ismet ve ulviyetle muttasıftır.

(22) : **(Ve sizin sahibiniz)** Daima kendisine mukarin ve musahip olup ahval ve etvarını senelerden beri görüp durduğunuz Hazret-i Muhammed Aleyhim selâm, **(bir mecnun değildir.)** Onun bütün ahfal ve akvali, kendisinin ne kadar büyük bir akıl ve şuura sahip bulunduğunu göstermektedir. İşte onun din namına olan beyanatı, öyle emîn, rrüükerrem bir elçi, bir meleki ulvî vasıtasile telâkki ettiği vahy-i ilâhîye müsteniddir, yoksa başkalarından telâkki ettiği beşerî lâkırdılar kabilinden değildir.

(23) : **(Andolsun ki:)** Muhakkak bir vakıadır ki: O Peygamberi Zîşan **(onu)** O Cibril-i Emîni **(apaçık ufukta gördü.)** O mübarek melek, bir ulvî surette temessül ederek Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'a mülâki. olmuş bulundu. Yahut Peygamber efendimiz, Hazret-i Cibril'i Cenab-ı hakkın onu yaratmış olduğu suret üzere güneşin matlainde müşahede buyurdu. «Tacüt'tefasir.»

(24) : (Ve o) Peygamber-i Zişan, Muhammed Aleyhisselâm **(gaybe ait hususda behil değildir.)** Vahy-i ilâhîyi tebliğ ve lâzımgelen hükümleri ümmetine talim ve tefhîm hususunda asla cimrilik göstermez, veyahut Kur'an-ı Azim'in

ayetlerini ümmetine tebliğ hususunda asla müttehem değildir. Ahkâmı islâmiyyo ye, kısası Enbiya'ya, tarihi akvama, mebde ve meada dair verdiği haberler, bütün vahye müstenit ve her veçhile hakikata mutabıktır. Hiç bir kimsenin o pek muhterem Peygambere bir töhmet isnadına salâhiyeti olamaz.

«Zanîn» kelimesi: Behıl manasınadır. Bu kelime, bir kıraate göre de müttehem demektir.

(25) : (Ve o) Hazret-i Muhammedin kıraat ettiği Kur'an-ı Mübîn, onun haber verdiği din-î ahkâm (tardedUnıtş bir şeytanın sözü değildir.) O bir takr.n münkirlerin iddia ettikleri gibi bir kehanet ve sihir eseri olmaktan münezzehtir. O, vahyi ilâhîye müstenit, hakikate mukarin, saadeti beşeriye'yi temine vesiledir.

(26) : **(Artık)** Ey bu hakikati anlayıp itiraf etmeyen münkirler!.. (Siz, nereye gidiyorsunuz?) Takibedilecek doğru bir yol, ancak islâmiyettir, Hazret~i Muhammedin gösterdiği tarik-i diyanettir. Siz.onu bırakıp da başka bir yol bulabilir misiniz, bu ne mümkün!..

(27) : (O) Kur'an-ı Kerîm (başka değil) ancak (alemler için bir öğüttür.) Bütün beşeriyyete selâmet ve saadet yolunu gösteren bir hidayet rehberidir.

(28) : Evet.. O Kur'an-ı Hikmet beyan, ey insanlar!. (Sizden müstekimane) müttakiyane (yaşamak dileyen kimse için..) Bir mev'ızadır. Dosdoğru bir yolu takibetmek isteyen, istikbalini güzelce temin etmek gayretinde bulunan her âkii, mütefekkir insan için o Kur'an-ı Hakîm, en güzel nasihatleri havidir. Artık on dan istifadeye çalışınız, ve her hususta muvaffakiyyatı cenabı haktan niyaz edin.

(29) : Çünkü ey insanlar!.. Siz müstakillen bir iradeye, bir meşiyete malik değilsinizdir, hiç bir şeyi siz yaratamazsınız, size o iradeyi, ihtiyarı veren de yine Cenab-ı Hak'tır. **(Ve âlemlerin rabbı olan Allah** dilemeyince siz) bir şeyi (dileyemezsiniz.) Vücude getiremezsiniz Binaenaleyh o Halik-i Kerîm'in sizlere verdiği kabiliyeti sûiistimal etmeyiniz, tariki hidayete naiiiyeti Cenab-ı Hak'tan niyaz ediniz, her hususta o Mabûd-i Kerîmin emirlerine, nehiylerine riayette bulununuz ki: Necat ve selâmete kavuşabilesiniz, Veminallâhit' Tevfik.

V

ÖL - İNHTAR SÜRESİ

Bu mübarek sûre, «Naziat» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Ondokuz ayet-i kerîmeyi hâvidis. İlk âyetinde İnfitarı, yani: Göğün yarılacağım bildirdiği için kendisine bu unvan verilmiştir. Bu Sûrede kıyamet vukuunda ne kadar mühim hâdiselerin zuhura geleceğini bildirdiği için kendisinden evvelki «Tekvir» süresiyle aralarında büyük bir irtibat vardır.

Bu sûre-i celîlenin başlıca mündericatı, şunlardır;

(1) : Kıyametin ahvalini, fehametini tavsif ve insanların gafletlerini, tekziplerini teşhîr,

(2) : İnsanların bütün amellerinin melekler tarafından tesbit edildiğini ihtar.

(3) :Kıyamette nasin iki kısma ayrılıp bir kısmının Cennete, diğer bir kısmının da Cehenneme sevkedileceğini beyan.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۝١ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۝٢ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ۝٣ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝٤ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ۝٥ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ۝٦ الَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ۝٧ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ ۝٨ كَلَّا
بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ۝٩ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ۝١٠ كِرَامًا كَاتِبِينَ
۝١١ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ۝١٢

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Göğün yarıklığı vakit.

(2) : Ye yıldızların dökülüp dağıldığı vakit.

(3) Ve denizlerin kaynayıp aktığı vakit.

(4) : Ve mezarların alt üst olduğu vakit.

(5) : Her kes, neyi ileri sürmüş ve neyi geriye bırakmış olduğunu bilir.

(6) : Ey insan!.. Seni o kerîm Rabbine karşı ne şey aldattı.

(7) : O Rabbin ki: Seni yarattı, sonra seni düzeltti de mutedil bir halde kıldı.

(8) : Dilediği hangi bir surette seni terkip etti.

(9) : Hayır hayır.. Siz belki dini yalanlıyorsunuz.

(10) : Ve şüphe yok ki: Sizin üzerinizde bekçiler vardır.

(11) : Çok mükerrem yazıcılar vardır.

(12) : Ne yapar olduklarınıza bilirler.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek ayetler, kıyamet alâmetlerinin mühim bir kısmını bildiriyor. Bütün efali beşeriyyenin melekler tarafından zaptedilmekte olduğunu haber vererek insanları intibaha davet buyuruyor. Şöyle ki: (Göğün yarıklığı vakit.) Öyle yüksek sema tabakası, meleklerin inmeleri için açıldığı zaman, Öyle harikulade bir hâdise zuhura geleceği gün..

«İnfitar» : İnşikak, yarilmak demektir.

(2) : (Ve) Büyük, küçük (yıldızlar) müteferrik bir surette (dökülüp dağıldığı vakit..) Yani: Zeval buldukları zaman, yıldızların böyle zeval bulmaları, bir istiarei müsırreha veya mekniyye tarikile bağları çözülüp dağılan cevherlere teşbihe edilmiştir .

«İntişar» dağılmak, ve saçılmak manasınadır.

(3) : (Ve) Yeryüzündeki mütteferrik (denizlerin Jtaynayıp aktığı vakit.) Ara larmdaki manialar bertaraf olup tatlısı da, acısı da birbirine karıştıkları ve bi« müddet yeryüzünü kapladıkları zaman.

«Teftir» yarıp akıtmak demektir.

(4) : (Ve mezarlar, alt *üst* edildiği vakit..) Yani: Kabirlerin topraklan birbirine kalbedilerek altı üstüne getirildiği, içindeki ölülerin hayat sahasına çıkarılacağı gün.

«Ba'sire» : Toprağı karıştırmak, tağıtmak, alt üst etmek manasınadır.

(5) : İşte o hâdiseler vaki olduğu zaman, haşrii neşir gününde **(Herkes)** amel namına **(neyi Heri sürmüş ve neyi geriye bırakmış olduğunu bilir.** Dünyada iken yapmış olduğu hayır ve şer namına ne varsa hepsini hatırlar durur. Bu beyan-ı ilâhîde beşeriyet için büyük bir uyanma dersi veriyor, insanları ibadet ve taate tergip ve günahlardan men ve tahzir buyurmaktadır. Artık her insan o akibeti düşünerek tarzı hareketini ona göre tanzim etmelidir.

(6) : (Ey insan!.) Ey kendi yaradılışım, gayei hayatını düşünmeyen herhangi bir gafil, asi kimse!.. **(Señt o Kerîm Rabbine karşı ne şey aldattı!.)** Ne için kudret ve inayetile sahai vücude geldiğin ve o kadar nimetlerine nail olduğun Halık-ı Azîmini düşünerek ona ibadet ve taatte, arz-ı şükranda bulunmuyorsun, isyana, inkâra cür'et ediyorsun!. O mabûd-i Azîmin kerimi mebzul olduğu gibi kahr ve tenkili de, isyankârlar hakkındaki azabı da mülıakkakdır.. Bu hususu da düşünmeli değil misiniz?.

(7) : Evet. (O) Kerîm Rabbin **(kî seni yarattı)** seni ademden vücude çıkardı, (sonra seni düzeltti) sana selim,, muntazam uzuvlar verdi **(de mutedil bir halde kıldı.)** Bütün uzuvlarına bir itidal verdi, hilkatini, kametini güzel bir muvazeneye tabi tuttu.

, (8) : Evet.. Ey insan!.. O Kerîm Haalık **(dilediği hangi bir surette seni terkip etti.)** Seni en güzel bir suret olan suret-i insaniyede yarattı, erkeklik veya dişilik gibi bir mahiyette bulundurdu ve seni bir ebedî hayata namizet kıldı, artık bütün bu nimetleri, bu gayeleri düşünüpte o halikı kerîme karşı tevhitte, takdiste, arz-ı şükranda bulunmalı değil misin?

(9) : **(Hayır hayır.)** Bir çok insanlar, vazifelerini bilmiyorlar, vazifei şükranı ifa etmiyorlar, bilâkis münkirans hıareketlere cür'et ediyorlar.

Artık öyle kimseler, kerem-i ilâhîye değil, Kahr-ı Rabbaniye müstahık bulunmuşlardır. İşte ö gibi kimseleri red için Cenab-ı Hak buyuruyor: (Siz) o isyankâr kimseler!. **(Belki)** Daha büyük cinayetlere cür'et ediyorsunuz, hatta **(dini yalanlıyorsunuz.)** Kıyametin vukuuna, orada mükâfat ve mücazatm zuhuruna inanmıyorsunuz. Münkirâne,. fasikane bir hâlden ayrılmıyorsunuz. Artık siz, keremi ilâhîye nasıl lâyık olabilirsiniz?. Rabbülâleminin lütuf ve keiemi yarın ahirette ehli iman hakkında tecelli edecektir, Ehl-i küfr ve tuğyan ise her halde muazzep olup lâyık oldukları cezalara kavuşacaklardır.

(10) : **(Şüphe yok ki:)** Ey insanlar!. **(Sizin üzerinizde)** hafaza melekleri namile **(bekçiler vardır.)** Bütün yaptıklarınızı amel sahifelerinize yazmaktadırlar.

(11) : Evet.. **(Çok mükerrem)** İndiilâhîde büyük mertebeleri haiz **(yazıojbr vardır.)** Onlar, sizin bütün efal ve harekâtınızı kayıt ve tesbit etmektedirler.

(İ12) : Evet.. O mübarek melekler, ey insanlar!. Sizin **(Ne yapar olduklarınızı)** görür **(bilirler.)** Onları amel defterlerine kaydederler. Sizin hiç bir efkâr ve amaliniz onlarca bilinmemiş olamaz. **Artık bu** hakikati de düşünüp İslâhı hale

çalışınız, dindarane, faziletkârane bir halde yaşamaya gayret ediniz ki: Keremi ilâhîye lâyik olabilesiniz.

*
**

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي
جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾
وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ
﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾

MEALİ ÂLİSİ

(13) : Şüphe yok ki: Muttaki zatlar, hoş nimetler içindedirler.

(14) : Ve muhakkak ki; facirler de yakıcı ateş içindedirler,

(15) : Ceza günü oraya yaşlanacaklardır.

(16): Ve onlar, ondan gaip olanlar değildirler.

(17) : Ceza gününün ne olduğunu sana ne şey bildirdi!.

(18) : Sonra ceza gününün ne olduğunu sana ne şey öğretmiş oldu..

(19): O günde hiç bir şahıs, bir şahıs için bir şeye malik olamaz. O günde emir, ancak Allah'a mahsustur.

*
*.

İ Z A H

(13); Bu mübarek âyetler de kerem-i ilâhîye kimlerin nail ve azab-ı rabbanîye kimlerin giriftar olacaklarını bildiriyor. Ve bir ceza günü olan kıyametin pek büyük varlığını ancak Haalık-ı Azîm bilip kullarına bildirmiş olduğunu ve o gün de kimsenin kimseye bir müsadei ilâhiyye olmadıkça faide bahşolamıyacağını beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: İnsanların amellerini hıfz ve kitabet neticesinde sevap ve ıkabe lâyik olanlar, teayyün etmiş olurlar. Artık. **(Şüphe yok ki: Muttaki zatlar)** sahih

bir iman ile, güzel ameller ile muttasıf, günahlardan müotenip bulunanlar (hoş nimetler içindedirler.) Kendilerini cennetin ebedî nimetleri kuşatmış olur.

(14) : (Ve muhakkak ki: Facirler de) Küfr ile, nifak ile muttasıf olan fasikler de (yakıcı ateş içindedirler.) Onlar da cehenneme atılmış, orada ebedî bir azaba tutulmuş bulunurlar.

(15) : Evet.. O facirler (Ceza günü) yevmi kıyamette («raya) o cehennem aıteşine (yaşlanacaklardır.) O azap mahalline atılarak orada ebediyyen yanıp yakıliaeaklardır.

(16) : (Ve onlar) O ebedî surette cehennemlik olanlar (ondan) o cehennemden (gaip olanlar değildirler.) Onlar, cehennemin azabından hiç ayrılamıyacaklardır, ondan kaçıp saklanamıyacaklardır. Aleddevm cehennemde kalarak muazzep olacaklardır.

(17) : O kıyamet günü. ne kadar mühimdir. Ne kadar fehameti, mehabeti haizdir. O (Ceza gününün ne olduğunu sana ne şey bildirdi?) O ne kadar muazzam bir gündür. Ne aciptir ki: Ey insan!. Sen ondan gafil bulunuyorsun, o müthiş günü düşünüp durmuyorsun. Halbuki o günü düşünüp titremek, o gün için hazırlıkta bulunmak icabeder.

(18) : Evet.. O gün ne kadar düşünülmeğe lâyıktır. (Sonra) O (Ceza gününün ne olduğunu sana ne şey öğretmiş oklu?.) Onun şiddetini, ebediyetini tainamile takdir etmek beşeriyetin dairei idrakinin fevkindedir. O her tasavvurun fevkinde bir fehameti ve mehabeti haizdir. Artık onun o azametini ve onun o pek ateşin vasfını ve ebediyyen devamını düşünerek onun felâketinden halâsa vesile olan sahih bir itikat ile, güzel güzel ameller ile ittisafa çalışmak lâzım gelmez mi?. Yalnız kerem-i ilâhîyi düşünüpte azâb-ı Rab'baniden gafil bulunmak şanı ubudiyete lâyik olabilir mi?. İnsan o keremi sübhanîye liyakat kazanmaya çalışmalı dır, azab-ı ilâhîyi celp edecek fena hareketlerden kaçınmalıdır.. İnsan için vesîle-i necat bundan ibarettir. j

(19) : (O günde) O ceza zamanında (hiç bir şahıs bir şahıs için bir şeye malik olamaz.) Herkes kendi nefsini düşünür, kendi derdiyle uğraşır, kendisine bir zararı dokunmasın diye kendi kariplerinden, kendi evlât ve iyalinden bile kaçınır (o günde emir, ancak Allah'a mahsustur.) O kıyamet gününde kimse kimseyi himaye edemez, müsaadei ilâhiyye olmadıkça büyük makam sahipleri bile diğer müminler hakkında şefaatte bulunamazlar. O günde umumen emrüferman, bütün mükevvenata hâkini olan Allâh-ü Tealâ, Hazretlerine aittir. Artık o ebediyet âlemini düşünmeli daha dünyada iken hayatı tanzime çalışmalı, sadakatten, din-î ahkâma riayetten ayrılmamalıdır ki: O ahiret âleminde ebedî selâmet ve saadete nailiyet nasip olsun. Hak Tealâ Hazretleri cümlemize muvaffakiyyetler ihsan buyursun âmîn.

»*«

EL - MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «El'ankebuıt» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'dc nazil olmuştur. Kendisine «Et'tatfif» sûresi unvanı da verilmiştir. Otuzaltı âyeti kerîmeyi hâvidir, ilk ayelı «Mutaffifîn tabiriyle başladığı için kendisine bu unvan verilmiştir.

Bu sûrei celîle de müttaki zatlar ile mücrim ve hukuk-ı nasa mütecaviz kimseler hakkındaki uhrevî ahkâmı ve tebşirat ile tehdidatı muhtevi olduğu için kendisinden evvelki «İnfitar» sûresile aralarında mühim bir münasebet vardır.

Bu sûre-i rnübarekenin başlıca mündericatı şunlaidır:

(1) : Alış verişlerinde istikâmet göstermeyenleri tehdit ve onlarm amel sahifelerini tasvîr.

(2) : Mücrimlerin istihzalarına uğramış olan salih zatları nâil olacakları nimetler ile tebşir.

(3) : Ahirette de o salih zatların o mücrimlere bakarak onların nasıl cezalara uğramış olduklarını müşahede edeceklerini beyan.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾
وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ اَلَا يَظُنُّ اُولٰئِكَ اَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾
كَلَّا اِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾
كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ اِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Alış verimlerinde hile yapanların vay hallerine.

(2) : O kimseler ki: Nâs aleyhine ölçtükleri zaman tam ölçer alırlar.

(3) : Ve nâs için ölçtükleri veya tarttıkları (zaman ise eksiltirler.

(4) : Onlar sanmiyorlarmı ki: Şüphe yok onlar diriltileceklerdir.

(5) : Bir büyük gün için.

(6) : Âlemlerin Rabbi için ıiâsiıı kıyam edeceği günde.

(7) : Hayır hayır.. Şüphe yok İd: Facirlerin yazısı elbettcki Siccindedir.

(8) : Siccinin ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.

(9) : -O- bir yazılmış kitaptır.

(10) : Yalanlayanların o gün vay hallerine.

(11) : O kimseler ki, ceza gününü tekzip ediverirler.

(12) : HalbukhOmı, haddi aşan, günahkâr olan her bir kimseden başkası tek* zip etmez.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek ayetler, ölçüye ve tartıya riayet etmemenin meş'um halini bildiriyor. Bu riayette bulunmayanların ahiiet azabını düşünmez kimseler olduklarını berayi takbih teşhir ediyor. O gibi günahkârların bütün yaptıklarınla bir sahifei amelde tesbit edildiğini ve kıyamet gününü tekzip edenlerin nasıl birer felâkete ve helake maruz bulunacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Alış verişlerinde hile yapanların) Yâni: Fazla bir kâr temin etmek için ölçü ve tartı hususunda hiyanette bulunanların (vay hallerine!..) Onlar, kahroluversinler, veya cehennemdeki bir vadiye düşüversinler.

«Veyl» bir kelimei azaptır. Dünyevî ve uhreî bir helâk demektir ve Cehennemde bir vadinin adıdır.

(£) : İşte kendilerine «Mutaffifler» denilen, alış verişlerinde istikâmetten ayrılan kimselerin hallerini Cenab-ı Hak şöylece beyan buyuruyor. O hile yapanlar, (O kimseler ki: Nâs aleyhine ölçtükleri zaman) başkalarının bir malını kendileri için almak istedikleri vakit (tam ölçer alırlar.) Onun mikdarmı artırmazlar, belki fırsat bulunca onu noksan göstererek bin'nisbe az bir bedel ile almak isterler.

(3) : (Ve) O hilekârlar, kendi mallarmı (nâs için ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise) o kendi mallarmı (eksiltirler) tartışım veya kilesini noksan yaptıkları halde onu tam gösterirler, kendi şahsî menfaatleri için başkalarını mutazarrır etmekten sıkılmazlar. Buyrulmuş oluyor ki: O hilebazlar, kendi malları hakkında

daha çok hile yaptıkları için yalnız ölçülecek şeylerde değil, tartılacak şeylerde de hilede bulunurlar, çünkü tartılacak mallarda hile, daha ziyade cari olur.

(4) •: (Onlar) O hileye cür'et edenler, hiç ahiret azabını düşünmezler mi?.. (Onlar sanıııyorlarnu ki, şüphe yok onlar) Öldükten sonra tekrar (diriltilecekler-clir.) O yaptıkları hilelerden dolayı cezalara çarptırılacaklardır. Onlar bu akibeti hiç düşünmezler mi?.

(5) ; Evet.. (Bir büyük gün için..) Yeniden hayata kavuşturulacaklarını, o günde sual ve hisaba tabi tutulacaklarını hiç düşünmüyorlar mı?.

(6) : (Âlemlerin Rabbi için) A azîm Haalıkın emri için, hisap ve cezası için (ıiâsin kıyanı edeceği günde..) Kendilerinin de diriltilecekler! muhakkaktır. O günün böyle zuhura geleceğini o haksızlıklarda bulunanlar, hiç bilmiyorlar mı?.

(7) : (Hayır hayır..) Öyle hainâne bir hareket ve ahiret hayatını inkâr asla doğru değildir. (Şüphe yok ki: Facirlerin yazısı) öyle nâsin hukukuna tecavüz eden, günahlardan kaçınmayan kimselerin o kötü muamelelerine ait yazılar, kayıtlar (elbette ki: Siccindedîr.) Yani: Kendisine siccin unvanı verilen bir kitapta mukayyet bulunmaktadır. O hilekâr, günahkârlar, o kötü amellerinden dolayı muhasebeye tutulacaklardır. Onların hiç bir muameleleri meçhul kalmamaktadır.

(8) : Ey Resul-i Zîşan!.. (Siccinin ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.) Onu ne sen ve ne de senin kavmin elbetteki, bilemezsiniz.

(9) : (O) Siccin denilen ve öyle fâcirlere ait bulunan kitap (bir yazılış kitabıdır.) Bir alâmeti mahsusayı hâvidir. Bir sahifei amaldir. Onu gören, onda bir hayır bulunmadığını anlar, sahibinin masiyetlerini bildirmektedir, azaba lâyık olduğunu göstermektedir.

Kur'an-ı Mübînin bu âyetieri de gösteriyor ki: İslâmiyette istikâmet, adalet, müsavat, hakka riayet pek mühim bir esastır. Her kışlam, alış verişinde, bütün iktisadî muamelelerinde doğruluktan ayrılmamakla mükelleftir. Hile yollarına sapan, âdi ve fâni bir menfaat-i şahsiye uğrunda başkalarının hukukuna tecavüz eden her şahıs, büyük mes'uliyete maruz kalacaktır. Bu akibet, Kur'an-ı Azîın'in ihtar ettiği bir hakikattir.

(10) : Artık bu gibi hakikatleri (yalanlayanların o gün) o kıyamet zamanında (vay hallerine..) Onlar ne kadar azaba, helake marûz kalacaklardır.

{11) : (O kimseler ki: Cezai gününü tekzip ediverirler..) Kötü amellerinden dolayı ahirette muazzep olmıyacaklarıni sanıverirler, işte vay onların hallerine, en şiddetli bir azap, onlara müteveccih bulunacakdır.

(12) : (Halbuki: Onu) O ceza gününü (haddi aşan) hakka tecavüz eden, insaftan mahrum bulunan (günahkâr olan her bir kimseden başkası tekzip etmez.) Öyle bir kimse, güzelce düşünmez, parlayup duran debilere atfı nazarda bulunmaz, verilen nasihatleri kabul etmez, nefsinin hevesâtına, şehevâtına tabi olmak-

tan ayrılmaz, bunun pek vahim bir neticesi olarak da öyle bir küfre ve isyana tutulmuş bulunur.

إِذَا تُتْلَى
عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝١٣ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ۝١٤ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ۝١٥ ثُمَّ إِنَّهُمْ
لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۝١٦ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ۝١٧

MEALİ ÂLÎSİ

(13) : Ona karşı bizim ayetlerimiz tilâvet olunduğu vakit, evvelkilerin efsâneleridir, demiştir.

(14) : Asla öyle değil.. Fakat onların kazanmış oldukları şey, **kalpleri üzerini kaplamıştır.**

(15) : Hayır.. Şüphe yok ki: Onlar, o gün RabbilerJnden elbette hicapta kalmış kimselerdir.

(16) : Sonra muhakikak ki: Onlar, o alevli cehenneme gireceklerdir.

(17) : Sonra denilir ki: İşte bu, sizin kendisini yalanladığınız şeydir.

İ Z A H

(13) : Bu mübarek ayetler, münkirlerin Kur'an-ı Azîm hakkındaki iftiralarını bildiriyor, onların rie kadar kasveti kalbe tutulmuş olduklarını teşhir ediycr ve onların ne kadar mahrumiyete uğramış ve nasıl bir cehennem âteşine namizet bulunmuş olduklarını ve nasıl bir tevbiha ihtara maruz kalacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Ona karşı)** O hain şahsa, Velid İbn-i Mugayr-e veya «Nadr-İbnil'hars gibi hangi bir münkire karşı **(bizim ayetlerimiz tilâvet olunduğu)** Kur'an-ı Azîmin itikadiyata, alâkıyyata, halâl ve haram gibi ahkâmına dâir tebligatı bildirildiği **(vakit)** o dinsiz şahıs, o mukaddes ayetler hakkında onlar **(ev velkilerin efsâneleridir, demiştir.)** öyle batıl, cahilane bir iddiaya cür'et göstermiştir.

«Esatir» tarihten evvelki zamana ait efsâneler, uydurma hikâyeler demektir.

(14) : **(Asla öyle değil)** O âyetler, hâşâ efsâne değildir. **(Fakat onların) O** mukaddesata efsane demeğe cür'et eden münkir şahısların **(kazanmış oldukları** şey) irtikâp etmiş oldukları küfür ve masiyet, batıl düşünceler, onların **(kalpleri Üzerini kaplamıştır.)** İçlerine nüfuz ederek vicdanlarını ihata eylemiştir. Artık, hakikatleri görüp anlayamaz bulunmuşlardır

«Rane» kelimesi, galebe etti, ihata eyledi, sarıp kapladı demektir.

(15) : **(Hayır))** Onların o iddiaları bâtıldır. **(Şüphe yok ki; Onlar)** O Kur'an-ı Mübîne efsane demek denaetinde bulunan münkirler (o **gün)** o kıyamet zamanında **(RabbHerinden elbette hicapta kalmış)** rahmet-i ilâhîye'den mahrum olmuş, kur biyeti maneviyeden uzak bulunmuş **(kimselerdir.)** Mühîm zatlar, ahirette cemali ilâhîyi müşahede şerefine nail olacakları halde o münkirler öyle bir şereften ebediyen mahrum bulunacaklardır.

(16) : **(Sonra muhakkak ki: Onlar)** O rahmetten, o şerefi rüyetten mahrum olanlar, **(o alevli cehenneme)** o yakıcı ateş mahalline de **(gireceklerdir.)** O ebedî azaba atılacaklardır.

«Sıliy» kelimesi, ateşe girmek, yaslanmak ve yanıvermek demektir.

(17) : **(Sonra da)** O Cehenneme atılanlara zebaniler tarafından bir tevbih ve melâmet için **(denilir ki: İşte bu)** ceza, hakkınızdaki bu azap ve ikap **(sizin kendisini)** dünyada iken **(yalanladığınız şeydir.)** Siz bu ahirete inanmamıştınız. Hazret-i Peygamberi ve Kur'an-ı Mübîn'i tasdik etmemiştiniz, ilâhî ayetleri birer efsâne sanmış idiniz, işte bu cehennem, sizin için o batıl "kanaatinizin, lâkırdılarınızın bir cezasıdır. Artık bu müthiş azabı tadın durun. İşte münkirlerin akîbetleri böyle pek vahimdir.

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾
كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾
عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾
يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَٰلِكَ
فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ
بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(18) : Hakkaki: Salih kulların kitabı elbetteki illiyyindedir.

(19) : İlliyyinin ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.

(20) : O, yazılmış bir kitaptır.

(21) : Onu mukarrep olanlar, müşahede eder görür.

(22) : Şüphe yok ki: Salih zatlar, nimet içindedirler.

(23) : Tahtlar üzerine nazar ederler.

(24) : Onların yüzlerinde o nimetin güzelliğini görüp anlarsın.

(25) : Onlar, mühürlü, halis bir şerbetten içirileceklerdir.

(26) : Onun nihayeti misktir, artık ziyade rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet göstersinler.

(27) : Ve onun mizacı tesnîmdendir.

(28) : -O- bir kaynaktır ki, ondan ancak mukarrep olanlar içerler.

İZAH

(518) : Bu mübarek âyetler, salih mü'mînlerin âmellerine ait kitapların yük sektiğini bildiriyor. O zatların ahirette nail olacakları pek temiz, leziz mütenevvi nimetlere şöylece işaret buyuruyor. **(Hakkaki)** bir hakikattir ki: **(Salih kulların)** imanlarında sadakatli bulunan müminlerin **(kitabı)** amel sahifeleri **(İlliyyindedir.)**

Pek yüksek bir makamdadır. Son derece aşağı bir mekân demek olan Siccinin hilâfmadır.

«Kellâ» kelimesi bir redı harfidir, öyle değil, senin anladığın gibi değildir, mealindedir. Maamafih «Hakka» manasını da ifade eder .

«İîliyyun»' da sulphadan olan ins ve cinne ait hayırlı amellerin yazılmakta olduğu bir divan-ı âlinin unvanıdır. Yedinci semada arşın altında bulunduğu rivayet olunuyor. İbn-i Abbas hazretleri demiştir ki: Bu, yeşil Zebercedden bir levhadır ki, arşın altında bulunmaktadır, mü'mînlerin amelleri bunda yazılıdır. İlliyyunun cennetten ve Sidretül müntehadan ibaret olduğuna kail olanlar da vardır. «Essiracülmünîr..»

(il 9) : **(İlliyyinin** ne olduğunu) Onun ne kadar muazzam bir mahiyette bulunduğunu (sana ne şey **bildirdi?)** O pek büyük bir fehameti, ulviyeti haizdir.

(20) : Evet.. (O) İlliyyin, kendisinde ehli imanın uluvvi kadri, selâmet ve necatş. nailiyeti **(yazılmış)** olan **(bir kitapdır)** bir levhai muallâdır.

(21) : **(Onun)** O yüksek kitabı **(mukarrep olanlar)** melaike-i mukerrebîn denilen zevatı aliye (müşahede eder **görür.)** Yani: Onu hazırlar, muhafaza ederler veya onun mündericatina kıyamet gününde şahadette bulunurlar.

(22) : **Şüphe** yok **ki, salih zatlar)** Ebrar denilen muttaki, mübarek müminler, ahirette **(nimet içindediler.)** Onlar, pek güzel hâllere, pek yüksek makamlara naildirler.

(23) : O mümtaz zatlar, cennetlerde **(Tahtlar üzerinde)** oturarak diledikleri yerlere bakarlar, cennetlerdeki lâtif, zevkefza manzaraları temaşa ederler, kendileri için ihsan buyrulan nimetlere, mevkilere **(nazar ederler)** dururlar. Din düş manlarının da cehennemde yanıp yakıldıklarını seyir ederler. Hiç bir şey, onla rın görmelerine hail olamaz. Bu ,o zatlar hakkında birinci vasıftır.

(24) : O mes'ut zatların vaziyetlerine bakacak olsan **(Onların yüzlerinde o nimetin güzelliğini görüp anlarsın.)** Onların yüzlerinde öyle bir revnak ve letafet parlar durur, onların ne kadar mes'uıt, indallâh makbul oldukları anlaşılmış olur. Böyle bir hitap, ya Peygamber-i âlişan efendimizedir veya her hangi bir nazar edebilecek kimseyedir. Bu da o muttaki zatlar hakkında ikinci bir vasıftır.

(25) : **(Onlar)** O .cennete nail zatlar, orada **(mühürlü)** başka şeylerin karışmasından mahfuz **(halis bir şerbetten içirileceklerdir.)** Onu içince büyük bir zevk duyarlar. Hiç bir arızaya uğramazlar. MimşerihüT kalp bulunurlar. Bu da üçüncü bir vasıftır.

(26) : **(Onun)** O cennete mahsus şurubun **(nihayeti misktir)** öyle güzel kokulü bir şeydir, öyle pek hoş bir râyiha ile hitama ermiş olur. **(Artık ziyade rağbet gösterenler.)** Bir nefijs. şeye nailiyet arzusunda bulunanlar **(bunun hakkında rağ« bet göstersinler.)** Böyle pek leziz, pek nefis bir nimete nailiyet için gayet mütemayil bulunsunlar, buna lâyik olmak için çalışşınlar, ibadet ve taatte bulunsunlar

«Münafese» rağbet etmek, bir kemale nailiyet için başkalarile müsabakada bulunurcasına çalışmak demektir ki: Fazilete müteveccih bir kabiliyet olduğu için pek memduhtur.

(27) : (Ve **onun)** O cennete nail olacak zatlara mahsus içilecek leziz meşrubatın **(mizacı)** ona karıştırılan şey (tesıiîmdendir.) Onların üzerlerine yüksekten dökülen bir tesnîm suyundan ibarettir.

(28) : O tesnîm ise **(Bir** kaynaktır **ki)** bir yüksek çeşmedir ki: **(Ondan ancak mukarrep olanlar)** ebrar denilen güzide zatlar **(içerler.)** Ondan mütelezziz olur lar. Öyle ulvî manevî bir kurbiyete mazıhar olamayanlar, o pek güzîde çeşmenin suyundan içmeğe nâil olamazlar. İşte, insan, böyle ulvî nîmetlere nâil olabilmesi için daha dünyada iken çalışmalıdır. Ebrar zümresine dahil olmaya, gayret etmelidir.

**

اِنَّ الَّذ۪ينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا انْقَلَبُٓوا
اِلٰٓى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِه۪ينَ ﴿٣١﴾ وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُٓوا اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ
لَضَٓالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَٓا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظ۪ينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْاَرَٓائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

M£ÂU ALISI

(29) : Muhakkak o kimseler ki: Günah işlemişlerdi, iman etmiş olanlardan gülerlerdi.

(30) : Ve onların yanlarından geçer oldukları zaman, birbirlerine karşı göz işareti yaparlardı.

(31) : Ve kendi taifeleri yanlarına döndükleri zaman pür zevk bir halde dönerlerdi.

(32) : Ve onları gördükleri vakit derlerdi ki: İşte bunlar sapıklardır.

(33) : Halbu ki bunlar, onların üzerlerine gözeticiler olarak gönderilmemişlerdi.

(34) : Artık o günde de o iman etmiş olanlar, o kâfirlere güleceklerdir.

(35) : Tahtlar üzerinde seyredeceklerdir.

(36) : Nasıl o kâfirler, işler oldukları şey ile cezalanmış oldular mı?

İ Z A H

(29) : Bu mübarek ayetlerde ehl-i îman ile alayda bulunan mücrim kimselerin ahirette ne kadar korkunç bir vaziyette bulunacaklarını bildiriyor. Onların ehl-i îmana karşı olan pek çirkin hareketlerini takbih ve teşhir ediyor. Onların nihayet lâyık oldukları cezalara kavuşacaklarını şöylece beyan buyurmaktadır. (Muhakkak o kimseler ki: Günah işlemişlerdi) emr-i ilâhiye muhalefet ederek başkalarının hukukuna tecavüze cür'et göstermişlerdi, kendi servetlerine mağrur olarak fakir mü'mînler ile istihzada bulunmuşlardı. (İman etmiş olanlardan gülerlerdi.) Onların hallerine bakaraık alay etmeğe yeltenirlerdi.

«Bu mübarek âyetin sebebi nüzulü olmak üzere şöyle deniliyor: Ebu Cehil ve emsali gibi Kureyş reisleri Ammar, Bilâl-i Habeşî gibi asyab-ı kiramın fakirleriyle istihzada bulunuyorlar, onlara bakıp gülümsüyorlardı ve yine deniliyor ki: İmam-ı Ali Radiyallâh-ü Anh, müslümanlardan bir zümre ile münafıkların yanlan na gitmişler, o münafıklar ise o zatlar ile istihzada bulunmaya cür'et etmişler, birbirlerine kaş ve göz işaretlerinde bulunmuşlar, sonra o münafıklar, kendi arkadaşlarmın yanlarına gitmişler, biz bugün bir aslan, yani: Başının tepesinde ve önünde kıl bulunmayan ve küçürek ve küçük başlı olan bir kişiyi gördük diyerek gülmüşlerdi. Hazret-i Ali, daha Resulul'lâhın huzuruna gelmeden bu âyeti kerîme nazil olmuştur .

(30) : (Ve) O mü'mînler (onların) o müstehzi dinsizlerin (yanlarından geçer oldukları zaman) o münkirler (birbirlerine karşı göz İşareti yaparlardı.) Birbirlerine müminleri kaş ve göz işaretiyle göstermek isterlerdi, istihzada bulunurlardı.

(31) : (Ve) O münafıklar (kendi taifeleri yanlarına döndükleri zaman) bulundukları yerden ayrılıp kendi karîblerinin, şialarının hanelerine gittikleri vakit (pür zevk bir halde bulunurlardı.) O müminler ile alay etmiş olmaları, hoşlarına giderek ondan dolayı pek neşeli görünürlerdi.

«Fekâhet» sevklenmek, lâtife etmek, kibirlenmek, çirkin lâkırdılarda bulunmak manasınadır.

(32) : (Ve) O dinsizler (onların) o mümin zatları (gördükleri vakit derlerdi

ki: işte bunlar) bu müminler (sapıklardır.) Kendi babalarının, dedelerinin yolları nı bırakmış, Muhammed —Aleyhis'selâma tâbi olmuş kimselerdir.

(33) : (Halbuki, bunlar) Müslümanlar ile alay eden bu kâfirler (onların üzerlerine) o mü'mîn zatlar hakkında (gözeticiler olarak gönderilmemişlerdi.) Onların ne selâhiyetleri vardı ki: O müminlerin ahval ve etvarını mürakabede bulunabilsinler, onlara sapıklık isnadına cür'et edebilsinler!.. Onlar kendi denaetlerini, cehaletlerini bilmiyorlardı, o tariki müştekimi takip eden zatlara dil uzatıyorlardı.

Diğer bir tevcihe göre de bu beyanat, o kâfirlerin sözlerini hikâyeden ibarettir. Şöyle ki: O kâfirler, müslütnanları görünce diyorlardı ki: Bunlar, bizim üzerimize muhafızlar olarak gönderilmemişlerdir. Bunlar bizi o salâhiyetle din-i islâm'a dâvet ediyorlar, bizim şirkimize mâni olmak istiyor?.

(34) : (Artık o günde de) O ahirette, o yevmi cezada da (o iman etmiş olanlar, o kâfirlere güleceklerdir.) O kâfirler, dünyada iken mü'mînlere karşı müstehziyâne bir surette gülmüş olmalarının bir mukabili olmak üzere kendileri gülünecek bir vaziyette bulunacaklardır.

O kâfirler, inkâr ettikleri o ceza gününe kavuşmuş, o gün bilmüşahede sabit bulunmuş olacağı için artık ehli iman, münşerihülkalp bir halde bulunacaklardır.

(35) : 0 gün mü'mînler (Tahtlar üzerinde) oturarak o kâfirlerin başlarına gelen azab-ı ilâhîyi, o dinsizlerin yapmış oldukları inkâr ve istihzalarının cezasını (seyredeceklerdir.)

(36) : Artık ahirette mü'mînlerin sururunu daha ziyade artırmak için buyrulacaktır ki: (Nasıl o kâfirler) Dünyadalarken (işler olduktan şey ile) o inkârları, müstehziyâne hareketleri sebebiyle (cezalanmış oldular mı?.) İşte cezalandırıldıklarım müşahede edip duruyorsunuz, bu akıbeti zaten size Kur'an-ı ÎMübîn vaktîle haber vermişti, işte şimdi tahakkukunu da gözlerinizle görüyorsunuz.

«Tesvib» sevap ve ceza vermek, bir şeyin karşılığını ödemek demektir. Maa mafih sevap, lâfzı hayır mukabilinde, ceza lâfzı da şer mukabilinde daha ziyade müstameldir. Bu ayet-i kerîmede de bir tehekküm için, kâfirlerin başlarına gelecek cezaya, ikab'e sevap denilmiş bulunuyor. Yâni: Ey kâfirler!. Siz başka sevap beklemeyiniz, sizin amellerinizin naziri, mukabili, böyle bir azabı daimîden ibaret bulunmuştur. O halde insanlar böyle müthiş bir cezaya uğramak istemezlerse itikatlarını, amellerini islâha çalışmalıdırlar, kimsenin hukukuna meş'nı bir suretteki şeref ve şanına müdahalede bulunmamalıdırlar. Uhuvvet-i dîniyenin kadrini bilip mütekabil bir hürmet ve muhabbette devam etmelidirler. Cemiyeti beşeriyenin ebedî selâmet ve saadeti ancak bu suretle tecelli eder. Hak Tealâ Hazretleri, cümlemizi böyle bir muvaffakiyete nail buyursun. Amin. VelhamdühTlâhi Rabbirâlemîn.

EL-İNŞİKAK SÛRESİ

Bu mübarek sûre, İnfitar sûresinden sonra Mekke-î Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmibeş âyet-i kerîme'yi hâvidir. Semanın inşikak edeceğini bildirdiği için kendisine bu unvan verilmiştir. Kendisinden evvelki «Mütaffifîn» sûresinde hafaza meleklerinin yazdıkları kitapların bulunduğu mahal biidirilmişti, bu sûrede de o kitapların yevmi kıyamette sahiplerine gösterileceği haber veriliyor. Bu cihetle aralarında güzel bir münasebet vardır.

Bu sûre-i celîlenin başlıca mündericatı, şunlardır:

(1) : İnsanların kıyamet gününde kitaplarına kavuşup amellerinin neticelerine ereceklerini beyan.

(2) : İnsanların amellerine göre tabakalara ayrılıp bir kısmının cennetlere nailiyetlerini tebşir, bir kısmının da cehennem azabına uğrayacaklarını ihtar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

اِذَا السَّمَٓاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْاَرْضُ
مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَاَلْقَتْ مَا فٖيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾
يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقٖيهِ ﴿٦﴾ فَاَمَّا مَنْ
اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمٖينِهٖ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسٖيرًا ﴿٨﴾
وَيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِهٖ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَٓاءَ
ظَهْرِهٖ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلٰى سَعٖيرًا ﴿١٢﴾ اِنَّهُ كَانَ
فٖٓي اَهْلِهٖ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ لَنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلٰٓى اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهٖ بَصٖيرًا
﴿١٥﴾

MEALİ ALİSİ

(1) : Gök yarıldığı zaman.

(2) : Ve Rabbini dinlediği ve lâyik kılındığı zaman.

(3) : Ye yer uzatılıp dümdüz olduğu zaman.

(4) : Ve içinde ne var İse atıp boşaldığı zaman.

(5) : Ve Rabbini dinlediği ve lâyik kılındığı zaman.

(6) : Ey insan muhakkak ki: Sen Rabbine doğru bir çalışmakla çahşıcısı», artık ona kavuşacaksındır.

(7) : İmdi kimin kitabı sağ eline verilmiş olursa..

(8) : Artık bir kolay hisap ile muhasebe edilmiş olur.

(9) : Ve ehline sevinçli olarak dönmüş bulunur.

(10) : Fakat kime ki, kitabı arkası tarafından verilmiş olur.

(11) : Derhal bir helâki çağırır.

(12) : Ye bir alevli ateşe yaşlanacaktır.

(13) : Şüphe yok ki: Ehli arasında bir sevinçli halde idi.

(14) : Muhakkak o, sanmıştı ki: Elbette dönmeyecektir.

(15) : Hayır.. Şüphe yok ki: Ratobi onu görür olmuştur.

.*.

İ Z A H

(1) :Bu mübarek âyetler. Kıyamete ait bir takım alâmetlerin, hâilelerin emr-i ilâhî ile zuhuru zamanında mü'mînlerin de kâfirlerin de kendi vaziyetlerini anlamış olacaklarını bildiriyor. O günde müminlerin kitapları sağ taraflarından verilerek ne kadar münşerihülkalb bir hâlde bulunacaklarını tebşir ediyor. Kitabları sol taraflarından verilecek olan ahireti münkir kimselerin de ne kadar muztarip bir hâlde kalacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Her şahıs, ne yapmış olduğunu anlayacak ve yaptığının mükâfatına veya mücazatma kavuşacaktır. (Gök yarıldığı zaman.) Nizam ve intizamını kaybedip tabakaları bulutlar ile parçalandığı vakit, yâni: Kıyamet kopmağa başlayıp semalar gibi en kuvvetli şeylerin bile iradei ilâhiye ile harap, mahv ve münderis olacakları gün.

«İnşikak» yarılmak, parçalanmak, ikiye ayrılmak manasınadır. Bu İnşikak, bir rivayete göre «Mecerret» den, yani: Semanın bu namdaki bir kapısından veya Kehkeşan denilen, birbirine pek yakın ve pek küçük olup resatsız görülemeyen bir kısım yıldızlardan itibaren vuku bulacaktır.

(2) : (Ve) Gök (Rab'bini dinlediği) onun emir ve iradesine kemâlile itaat ve inkiyat eylediği (ve) hükm-i ilâhîye imtisal için (lâyik kılındığı zaman.) O yüksek semada halikinin emrine imtisal ederek onun iradei ezeliyesi veçhile nizam *ve* intizamdan mahrum kalacaktır.

Çünkü gök de bir mahlûku ilâhîdir, elbelteki: O da halikının emrine tabidh\ Mahlûkata lâyik olan da bundan başka değildir.

«Ezinet» Kulak verip dinledi demektir ki: Kemali itaatten kinayedir.

«Hukkat» de hak oldu, haklandı, lâyik kılındı demektir.

(3) : (Ve yer uzatılıp dümdüz olduğu zaman..) Dağları parçalanarak yüksek yerleri vaziyetlerini gaib ederek aralarındaki bitişiklikten eser kalmadığı vakit..

(4) : (Ve) Yeryüzü (içinde ne var ise) hazineleri, madenleri, bütün ölüleri vesaireyi dışarıya (atıp boşaldığı zaman..) İçinde öyle bir şey kalmadığı vakit «Elkat» atıverdi demektir. «1.ehallet» de hâli kaldı, içinde bir şey kalmadı manasınadır.

(5) : (Ve) Yer sahası (Rabbini dinlediği) emrine itaat ettiği (ve lâyik kılındığı) o emre inkiyat için kendisine bir kabiliyet ve liyakat ihsan buyrulduğu (zaman..) İşte öyle müthiş, fevkalâde hâdiselerin zuhura geleceği gün, herkes yapmış olduğu hayır ve şerrin mukabiline erdirilecektir.

«Ezinet» kulak verüp dinledi demektir.

(6) : (Ey insanî. Muhakkak ki: Sen Rabbine doğru) Onun mücazat âlemine müteveccihen (çalışmakla çalıştasın) ölüme yaklaşmışsın (Artık ona kavuşacaksmdır.) Lâyik olduğun mükâfaat veya mücazata ermiş buluriacaksındır.

«Kâdih» cehdeden, tırmalayan, bir şeye cidden çalışan demektir.

(7) : (İmdi) O gidilecek âlemde (kimin, kitabı sağ eline verilmiş olursa..) Meleklerin yazdıkları amel defterleri hangi bir itaatkâr müminin ön tarafından getirilir sağ eline teslim edilirse..

(8) : (Artık) O zat.. Mahşerde (bir kolay hisap ile muhasebe edilmiş olur.) İbadet ve taatinden dolayı mükâfata kavuşur, hasbel'beşeriye yapmış olduğu bir kısım kusurları affedilir.

(9) : (Ve) O mü'mîn zat (ehline) ehli imandan olan ailesi, evlâdı, ahfadı, akribası ve cennetteki refikası olan huri ayn yanına (sevinçli olarak dönmüş olur.) Büyük bir sürür ve ibtihac içinde kalmış bulunur.

(10) : (Fakat kime ki,) O ahiret âleminde (kitabı arkası tarafından verilmiş olur..) Yani: Sağ eli boynuna bağlanmış, sol eli arkasına döndürülmüş olan her hangi bir kâfire de defteri amali sol cihetinden verilecektir.

(11) : öyle kâfir bir şahısta (Derhal bir helaki çağırır.) Ah., ey helak nerdesin gel beni bu daimî ateş-i azabtan kurtar diye beyhude yere ah ve eninde bulunur durur. «Sebûr» helak, gebermek, ölüp mahv olmak demektir.

(12) ; (Ve) O şahıs (her alevli ateşe yaşlanacaktır.) Pek şiddetli bir cehenneme atılmış bulunacaktır..

(13) : (Şüphe yok iki:) Öyle muazzep olacak şahıs dünyada iken (ehli arasında bir sevinçli halde idi.) fâni varlıklarına, mağrur, maddî zevklere düşkün, nâil olduğu nîmetlerin şükrünü ifadan kaçınır, fikr-i ahiretten mahrum bulunur bir halde bulunuyordu.

(14) : (Muhakkak ki o, sanmıştı ki:) Hayat, bu dünya varlığından ibarettir. **(Elbette dönmeyecektir.)** Ahirete varmıyacaktır. Hak Tealâ'nın azabına uğramıya çaktır. O şahıs, işte öyle gafilâne, münkirâne bir halde yaşıyordu.

«Yehurü» rucu eder, geri döner demektir. «Har» da ric'at ve noksaniyet manasınadır.

(15) : **(Hayır.. Şüphe yofcki: Rabbi)** Haalık-ı Azîmüşşan'ı **(onu)** öyle münkir, nankör şahıs **(görür olmuştur.)** Onun bütün, hallerine sözlerine tamamile alimdir. O dinsiz herif, hiç bir vakit yakasını azab-ı ilâhîden kurtaramıyacaktır. O bir kere istikbalini, pek müthiş akıbetini düşünmeli değil midir?

**

فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾
لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ
عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾
وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

MEALİ ÂLİSİ

(16) : Artık kasem ederim şafaka.

(17),: Ve geceye ve topladığı şeye..

(18) : Ve toplandığı vakit kamere —andolsunt—.

(19) : Elbetteki: Halden hale mülâki olacaksmızdır.

(20) : Artık onlar için ne varkû îman etmiyorlar?.

(21) : Ve Onlara karşı Kur'an okunduğu vakit secde etmezler.

(22) : Hatta ıkâfir olanlar» tekzip ederler.

(23) : Halbu ki: Allah onların kalblerinde neler topladıklarını pek iyi bilendir.

(24) : Artık onları pek acıklı bir ,azap ile müjdele.

(25) : Fakat o kimseler ki, iman ettiler ve jsalih salih amellerde bulundular, onlar için de tükenmeyen bir mükâfat vardır.

İ Z A H

(16) : Bu mübarek ayetlerde insanların dünyevî ve uhrevî inkılâplara maruz kalacaklarını ehemmiyetine işaret için bir takım asarı kudrete kasem suretile haber veriyor. Münkirlerin Kur'anı mübini tekziplerini takbih ederek muazzep olacaklarını ihtar ediyor. Salâhı hal sahipleri olan müminleri ise mükâfat ile tebşir buyurmaktadır. Şöyle ki: **(Artık kasem ederim şafaka.)** Yani: Şafakayı yaratan Haalık-ı Azîme yemîn eylerim.

Şafaktan murad; • gurub-ı şemsden sonra ufuk-ı garbîyede görülen bir kızartılıktır. Veya bu kızartıyı takibeden beyazlıktır. Pek rakik = ince olduğundan dolayı kendisine böyle şafak namı verilmiştir. Nitekim rikkati kalbede, «şefkat» denilmesi bu itibar iledir.

(.17) : **(Ve geceye ve topladığı** şeye) Kasemederim: Yani: Dağılmış hayrıt sahiplerini bir araya cemederek barındıran geceye ve o topladığı hayat sahiplerine veya toptan gözlere göstermekte olduğu yıldızlara da andolsun.

«Vesk» cem'etmek, derleyip toplamak ve yüklenmek manasınadır.

(18) : **(Ve toplandığı vakit kamere)** Kasemederim. Yani: Nurunu toplayarak bedir haline geldiği zaman, aya andolsun.

Bu tevcihe göre «Lâ» kelimesi, zaittir. Diğer bir tevcihe göre de bu «Lâ» narfi zait değildir. Buyrulmuş oluyor ki: Şafaka vesair şeylere yemin etmeğe hacet yoktur. Bildirilecek husus, haddizatında pek zahirdir, onu tekide ne lüzum var?. Daha başka bir tevcihe göre de buyrulmuş oluyor ki: Vuku bulacağı haber verilen şeyler, o kadar büyüktür ki: Onların vuku' bulacağı, öyle şafak vesaire gibi şeylere yemin etmekten daha azimdir. Bundan mürad ise o kendileri için kasem edilen hâdiselerin azametine, fahameti şanına işaretten ibarettir. «İttisak» içtima, toplanmak manasınadır.

(19) : **(Elbetteki,)** Ey nâs!. Sizler **(halden hale mülâki olacaksınızdır.)** Yani: muhtelif hayat safhaları geçireceksinizdir. Evvelâ: Bir nutfeden yaratılmış, sonra bir insan suretinde dünyaya çıkarılmış idiniz, ber hayat oldukça sıhhat ve maraz gibi, servet ve ihtiyaç gibi muhtelif hallere mâruz olursunuz. Daha sonra da ötecek ve kıyamette tekrar hayata kavuşup lâyik olduğunuz yerlere sevkedileceksinizdir. İşte bu bir hakikattir. Cayi kasem olan da budur.

«Tabak» başkasına mutabık — uygun olan haldir. Bir şeyin mikdarca fevkinde olana da ve bir şeyin kapağına, örtüsüne de «Tabak» denir cem'i «Tabaİcattır.»

(20) : **(Artık onlar için)** O kâfirlere ait (ne **var** ki:) bu kadar âsâr-ı kudret meydanda iken onlar yine **(iman etmiyorlar?.)** Kıyamet vuku bulacağına inanmıyorlar, bu kadar zahir delillere rağmen yine inkârlarında devam ediyorlar.

(21) : **(Ve onlara[1] karşı Kıtr'an okunduğu vakit)** Onlara dünyevî ve uhrevî men'faatlerini telkin ederek kendilerini tenvir etmek istediği zaman **onlar (secde etmezler.)** O kadar beliğ ve ulvî beyanatı cami olan o kitab-ı ilâhînin okunduğunu duydukları halde onun kudsiyetini, mertebe-i i'cazda bulunduğunu takdir ve

itirafta bulunmazlar, secde-i tazime kapanarak arzı ubudiyette bulunmak istemezler. Bu ne kadar cehalet ve gaflet!.

«Rivayete nazaran Resul-i Ekrem Saliallahûalcyhivesellem Efendimiz bir gün «Veescüt Vakterib» ayet-i celîlesini okumuş, kendisi de ve yanında bulunan mü'minler de secdeye kapanmışlar, orada bulunan Kureyş müşrikleri ise onların başlan ucunda el çırpmış, ıslık çalmışlar, bunun üzerine bu ayeti kerime nazil olmuştur.

bu ayet-i kerime, Kur'an-ı Mübindeki Ondört secde âyetlerinin onüçüncüsüdür. İmam-ı Azama göre bu ayet-i celâleyi de okuyan ve dinleyen her mükellef mümin ve mü'mîne için secde etmesi vaciptir. Çünkü Cenab-ı Hak, bunu dinleyüpte secde etmeyenleri zem buyurmuştur. Fakat İbni Abbas hazretlerine göre bu, bir secde-i tilâvet âyeti değildir.

Secde âyetlerinin tercümelerini okuyup dinleyenlere de ve bu âyetlerin manasını bilmeyenlere de okuyunca veya dinleyince secde etmek vacip olur.

(22) : **(Hatta kâiir olanlar)** Secde etmek değil, o Kur'an-ı Mübîni, onun haber verdiği kıyamet gününü, bu husustaki en kuvvetli, vazih delilleri bile **(tekzip** ederler.) Onlar o kadar inkâra müptelâ bulunmaktadırlar.

(23) : **(Halbuki, Allah)** Tealâ Hazretleri **(onların)** o münkirlerin **(kalplerinde neler topladıklarını pek iyi bilendir.)** Onların İslâmiyete karşı olan adavetleri, cahilane düşünceleri ve pek mütekebbirâne inatları indal'lâh tamamen malûmdur.

«Yuun» sinelerinde cemederler, gizlerler demektir. İçinde bir şey saklanan kap manasına olan «Via» kelimesinden alınmıştır.

(24) : **(Artık onları)** O din düşmanlarını (pek **acıklı bir azap ile müjdele.)** Onlar, o inkârlarından, o içlerinde sakladıkları düşmanlıklarından dolayı pek şiddetli bir azaba müstahık olmuşlardır. Bu hakikati onlara ihtar et.

(25) : **(Fakat o kimseler ki:)** O fitret-i selîmelerini muhafaza eden kullar ki: **(İman ettiler)** Allahütaalânın birliğini, kudret ve azametini tasdikte bulundular, Peygamber-i Zîşan'tn risaletine, Kur'an-ı Kerîm'in bir kitab-ı ilâhî olduğuna **mü*** tekit olarak tazimden ayrılmadılar **(ve sâlih sâlih âmelıkrde bulundular)** İmanlarının birer alâmeti zahiresi olan ibadetlere devam eylediler. Dinî vazifelerini ifaya çalıştılar. **(Onlar için de tükenmeyen)** bitip kesilmiyecek olan **(bir mükâfat vardır.)** Onlar ahirette öyle büyük nimetlere, cennetlere nail olacaklardır. İşte ima nın, güzel amellerin mukabili; öyle pek muazzam, ebedî bir sevaptan, bir atiyey-i ilâhîyeden ibarettir. Artık her akil insan için lâzımdır ki: Hayatını beyhude yere zayi etmeyup öyle ulvî bir gaye için güzelce çalışsın, ubudiyet vazifelerini ifaya gayret etsin, ebedî nimetlere kavuşsun.

«Gayr-ı memnun» kesilmeyen, noksan olmayan, bir minnete, ezaya mukarin bulunmayan şey demektir. İşte Cenab-ı Hak, Peygamber-i Zîşanına ve mü-min kullarına bu ayet-i kerîmesiyle tesliyet bahş oluyor. Kendilerini tebşir buyuruyor ve bütün beşeriyeti ibadet ve taate tergîb buyurmuş oluyor, o Kerîm Mabudumuzdan muvaffakiyyetler niyaz eyleriz.

EL-BÜRÛC SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Sıiretüş'şemsden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmi iki âyeti kerimeyi havidir. Semanın Burçlarına kasem ile başladığı için kendisine böyle «SüretüTbürûç» unvanı verilmiştir. Bu sûrede kendisinden evvelki Sûre-'i .inşikak gibi müminler hakkında vadi ilâhîyi, kâfirler hakkında c\:\ vaîdi rabbaniyi hâvi ve geçmiş kavimlerin mekr ve hilelerini hakidir. Kur'an-ı iMübînin fehamet ve ulviyetini, Allahütaalânm da azametini ve sıfatı celilesini muhtevi bulunduğu için aralarında büyük bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِۙ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِۙ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ

﴿٣﴾ قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِۙ ﴿٤﴾ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِۙ ﴿٥﴾

اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌۙ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ شُهُودٌۜ ﴿٧﴾ وَمَا

نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّٓا اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَم۪يدِۙ ﴿٨﴾ اَلَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ

السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدٌ ﴿٩﴾

MEALİ ALİSİ

(1) : Andolsun burçlar sahibi olan göğe.

(2) : Ve mev.ud olan güne.

(3) : Ve şahadet eden ve şahadet olunana.

(4) : Handeklerin sahipleri mel'un bulunmuştur.

(5) : Şiddetli tutuşturulmuş ateş -sahipleri-.

(6) : O vakit ki: Onlar onun üzerine oturucu idiler.

(7) : Ve onlar, müzminlere yapar olduklarını seyir ediciler idi.

(8) : Ve bunlardan intikam almaları da; bunların aziz, hamî olan Allaha iman etmiş olmalarından başka bir şey için değildi.

(9): O -Allâha-ki: Göklerin ve yerin mülkü, ona aittir ve Allah her şey üzerine şahittir.

İ Z A H

(1) : Hu mübarek ayetler, mü'nıînlere karşı mabza Haalik-i Azimüşşan'a imanlanmlun dolayı hakarette, sûikasidde bulunmuş olan eski bir kavmin başına gelen helâki bir takım âsâr-ı kudrete kasem suretile haber veriyor. Âsr-ı Saadetteki din düşmanlarına da bir nımûne-i ibret göstermiş bulunuyor, şöyleki: (Andotsun burçlar sahibi olan göğe.) Bu burçlardan murad, güneş ile ayın ve yıldızların menzillerinden, medar-ı şemsin münkasım olduğu oniki kısmın her birinden ibarettir. Onlar, bu menzillerde her ay, her sene muayyen vakitlerde dolaşırlar, bunun neticesinde hazan, bahar, kış ve yaz mevsimleri vücude gelir.

«Burçlara dâir Ferkan sûresinin (61) nci âyetinin tefsirine de müracaat!.

(2) : (Ve mev'ud olan güne..) De andolsun.. Bundan murad da Peygamberler ve semavî kitaplar vasıtaiariyle taraf-ı ilâhîden vuku bulacağı va'd edilen yevmi ahırettir, bir hisap ve ceza günüdür.

(]3) : (Ve şahadet eden ve şahadet olunana..) Da andolsun. Bunların hakkında müteaddit rivayetler vardır. Ezcümle deniliyor ki: Şahitten murat, Hazreti Muhammed Aleyhisselâm'du: Meşhuttan mürad da Âdem oğullarıdır. Veya şahit ten murat, bu ümmeti Muhammediyedir. Meşhuttan muratta sair ümmetlerdir. Veyahut şahitden maksat, hafaza melekleridir. Meşhuttan maksatda evlad-i Âdem dir. Maamafih şöylede deniliyor ki: Şahitten murat, cuma günüdür. Meşhuttan müratta arefe günündür .Cuma gününde işlenilen amellere Cuma günü şahadet edecektir. •

(4) : (Handek sahipleri mel'un bulunmuştur.) Günahlarile yakalanarak katle, kahrı ilâhiye uğramışlardır. Bu beyan-ı ilâhî, yukardaki kasemlerin cevaoı mesabesinde bulunmaktadır. Bu hadise-i helakin böyle kasemler ile bildirilmesi, onun ehemmiyetine ve nazarı dikkate alınmasının lüzumuna işaret içindir .

«Uhdud» kelimesi: Yer yarığı, handek manasınadır. Cem'i «ehadid» dir. Bu handek sahipleri hakkında müteaddit rivayetler vardır. Ezcümle deniliyor ki. «Necran» denilen mahalde bir zat var idi, Hazreti İsanın dini üzerine bulunuyordu. Kendi kavminden olan yahûdileri Hazret-i İsa'nın dinine davet etti, Cenab-ı

Hak'kın Hazret-i İsa'yı yeni bir şeriat ile göndermiş, onların şeriatini nesh eylemiş olduğunu bildirdi. Onlardan bir taife, iman ettiler, bu hâdiseden Yahûdilerin hükümdarı olan «Zanuvas» haberdar olunca «Himyer»den bir kuvve-i askeriye ile o îman edenlerin yanlarına gitti, onları yahûdiyetle âteşe atılmak arasında muhayyer bıraktı ve bir çukur kazıttı, içinde bir ateş tutuşturdu, artık bu ateşten korkup dinini terk eden, Yahûdiyete dönen kimseleri bıraktı, dinine sarılıp dünyevî azaplardan korkmayanları da o ateşin içine atıverdi, sıkılmadan da o yanan iman sahiplerini seyre daldı. İşte bu mübarek ayetler, böyle bir hâdiseyi bildiriyor.

(5) : Evet.. Öyle bir maksatla **(Şiddeti! tutuşturulmuş** ateş..) Sahipleri kahrolsunlar, onlar kahra, narı cehenneme müstehık bulunmuşlardır.

«Vekud» odun ve çıra gibi ateş tutuşturan şeyler demektir. «Vukud» da ateş yanmak, tutuşmak manasınadır.

(6) **:<O vakit ki: Onlar)** O handek sahipleri **(onun üzerine oturucu idiler.)** O ateşe attıkları müminleri temaşaya dalmışlardı.

(7) : **(Ve onlar, müminlere yapar olduklarını)** O pek zalimane muamelelerini (seyir idiciler idi.) O mü'mînleri kendi adamları vasıtalanyle o ateşler içine attırıyorlardı, karşılarından onları görüp duruyorlardı, bundan bir teessür duymuyorlardı, bu kadar zalimane muamelelerinden, hiç sıkılmıyorlardı, o kadar kasveti kalb sahipleri bulunuyorlardı.

(8) : (Ve) o zalimlerin **(bunlardan)** bu ateşe attıkları müminlerden **(intikam almaları da)** mahza **(bunların)** bu nıü'mîn zatların (azîz, **hamîd ola» Allah'a îman etmiş olmalarından başka** bir şey **için değildi.)** O hususda meş'ru, mâkul bir sebep yok idi. Ancak o zalimlerin dini ilâhîye olan adavetlerinden dolayı idi ki: Kendilerini böyle pek büyük bir zulme sevketmişti.

(9) : O müminlerin iman ettikleri (O) Allah-ü Tealâdırki: **(Göklerin ve yerin mülkü ona aittir.)** Bütün mahlûkat onun tahtı tasarrufundadır Artık o zalimler, şüphe yokki, kendilerini o halikı azîmin pençe-i kahrından asla kurtaramıyacaklardır. **(Ve Allah)** O hakim-i kâinat **(her** şey **üzerine şahittir.)** Bütün mahlûkatının neler yaptıklarını tamamen görüp bilmektedir. Eibetteki; onları lâyik oldukları cezalara kavuşturacaktır.

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ
الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ
لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾
ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ
﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ
مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

MEALİ ÂLİSİ

(10) : Muhakkak o kimseler ki: Mü'mînleri ve mü'mîneleri belâya düşürmüşlerdir, sonrada tevbe etmemişlerdir. Artık onlar için cehennem azabı vardır ve onlar için yangın azabı vardır.

(11) : Şüphe yok kir İman etmiş ve sâlih sâlih amellerde bulunmuş kimseler için de altlarından ırmaklar akan cennetler tvardır. Bu ise pek büyük bir kurtuluştur.

(12) : Şüphesiz ki: Rab'binin kavrayıp tutuşu pek şiddetlidir.

(13) : Muhakkak ki: O'dur, bidayeten yaratır ve iade eder olan O'dur.

(14) : Ve çok bağışlayan, çok seven O'dur.

(15) : Arşın azîmüşşan sahibidir.

(16) : Dilediğini hakkiyle yapandır.

(17) sSana o orduların haberi geldimi?

(18) : Fir'avun ile Semûd'un —haberi?—

(19) : Fakat kâfir olan kimseler, tekzip etmektedirler.

(20) : Halbukih Allah, arkalarından kuşatıcıdır.

(21) : Hayır.o, -tekzip ettikleri- şeref ve kadri pek büyük olan bir Kur'aırdır.

(22) : Mahfuz olan bir levhadadır.

*

İ Z A H

(•10) : Bu mübarek ayetlerde mü'mînlere eza ve cefada bulunan kâfirleri müthiş bir cehennem azabı ile tehdit ediyor. Ehl-i imanın da ne kadar büyük nımetlerj nâil olacaklarını tebşir buyuruyor. Haalık-ı Azîm'in kemal-i kudretini afv ve keremini ve uluvvi şanını şöylece beyan buyurmaktadır. (Muhakkak o kimseler ki,) ashab-ı uhdud gibi din düşmanları ki: (Mü'mînlcri ve mü'mîneleri belâya düşürmüşlerdir.) Onları dinlerinden döndürmek için mihnetlere, fitnelere uğratmışlardır. (Sonra da) öyle kâfirâne hareketlerde bulunanlar, o pek çirkin hallerinden dolayı nedamette bulunarak (tevbe etmemişlerdir, artık onlar için) ahire!-te (cehennem azabı vardır.) Orada ebediyen muazzep olacaklardır. (Ve onlar içîn) başkaca da bir (yangın azabı vardır.) Bu da mü'mînlere yaptıkları fena muamelelerinin ayrıca bir cezasıdır. Bunu dünyadalarken de görmeleri melhuzdur. Nitekim öyle bir çok zalimler, dünyada da pek ateşîn felâketlere uğramışlardır.

«Bu âyet-i kerîme ashab-ı kirama eziyetlerde bulunmuş olanların ve her hangi asırda olursa olsun ehli imanı tahkir ve tenkil etmek isteyenlerin mutlaka azaba, kahrı ilâhîye uğrayacaklarını haber veriyor. Bu kahrı ilâhî, ahirette olacağı gibi dünyada da zuhura gelebilecektir. Nitekim Kureyş müşrikleri böyle bir akibete maruz kalmışlardır.

(11) : Evet. Küfürlerinde devam edenler, ergeç cezalarını göreceklerdir. Mü'mînlere gelince (Şüphe yok ki: İman etmiş ve sâlih sâlih amellerde bulunmuş kimseler için de) o güzel itikat ve amellerinden dolayı (altlarından ırmaklar akan cennetler vardır..) Onlar, ahiret ağaçlarının altlarından nehirler cereyan eden bahçelere* bostanlara nâil olacaklardır.. (Bu ise) böyle cennetlere nâiliyet ise (pek büyük bir kurtuluştur.) Pek şerefli bir fevz ve necattır. Bu ebedî saadete nazaran dünyanın bütün varlıkları pek ehemmiyetsiz kalır, işte insanlar, böyle ulvî nimetlere nail olmak, azabı uhrevîden emîn bulunmak için dini ilâhîye ve salih amellere sarılmalıdır. Hilâfına harekette bulunmamalıdır.

(12) : (Şüphe yok ki,) Ey Hatemül'mürselîn!.. (Senin Rab'binin kavrayıp tutuşu) Zalimlerden, mü'mînlerin mukaddesatına musallat olanlardan intikam alması (pek şiddetlidir.) Artık bu müthiş cezayı düşünmelidirler. Bu hitab-ı ilahî

Resûl-i Ekrem'edir. O Peygamber-i Zîşan'a tesliyetbahş oluyor. Ona eziyet veren Kureyş kâfirleri vesaire hakkında da büyük bir terhip ve tehdidi hâvidir.

«Batş» Bir şeyi şiddetle ahzetmek, sertlikle yakalamaktır.

(13) : (Muhakkak ki: O'dur) O Haalık-ı Âlem'dir, bu mükevvenatı (bidayeten yaratır ye iade eder olan, O'dur.) Ondan başka Haalık yoktur. O'nun kudret-i icadede, idamede, iadeye de maaziyadetin kâfidir.

Artık o Haalık-ı Azîm, elbette ki: Zalimlerden intikam almaya de her veçhile kadirdir. Onları dünyada muazzep etmese de, nihayet ahirette muazzep edecektir. Çünki onları iade edecek olan da ancak o Haalık-ı Azîm'dir.

(14) : (Ve) O Mabûd-i Kerîm (çok bağışlayan çok sevendir.) Kullarının tövbelerini kabul eder, itaatkâr olan kullarını sever,, nîmetlere nâil buyurur, artık b Rahîm Haalıkımızın afvına, muhabbet ve atıfetine mazhariyet için çalışılmalıdır. Dindârane bir hâlde yaşamalıdır. Vazife-i şükranı ifâya gayret etmelidir.

(15) : Evet.. O Haalık-i Kadîm (Arşın Azînıüşşan sahibidir.) Arş ve kürsü gibi pek âli makamlar, o Haalık-ı Azîm'in birer eser-i kudretidir. Veya bütün mükevvenattaki mülk ve esaltanatı kahra ve Mabûd-i Azîm'e aittir. O Mecid'dir. yani: Kerem ve fazlı pek büyüktür. Zat ve sıfatı itibariyle pek muazzamdır. Çünkü: O vacibüTvücuttur. Kudret ve hikmeti her veçhile mükemmeldir.

(16) : Ve O Haalik-i Kâinat Hazretleri (dilediğini hakkıyle yapandır.) Onun iradei ezeliyesi her veçhile nafizdir. Binaenaleyh müminleri mükâfatlara, kâfirleri de mücazatlara uğratmaya maaziyadetin kadirdir. Onun hakkı ulvîsinde haşa bir aciz tasavvur olunmaz. Amenna..

(17) : Ey Hatemülmürselîn!.. (Sana o orduların haberi gelmedi mi?.) Elbette gelmiştir. Onların küfürleri, zalimane muameleleri yüzünden nasıl kahr ve izmihlale uğramış oldukları sence malûmdur. O müthiş tarihî hâdiseyi senin zamanındaki münkirler de bir nazar-ı teemmüle almalı değil midirler?.

(18) :(Fir'avun ile Senıûd'un..) Haberi, elbette ki: Sence mâlûmdur. Onlar da Peygamberleri tasdik etmeyup onlara eza ve cefaya cür'et etmiş oldukları için ne müthiş azablara giriftar oldular, onların kuvvetleri, hâkimiyetleri kendilerini kurtaramadı, Hazret-i Musa'ya, Hazret-i Salih'e muhalefetlerinden dolayı helake marıız kaldılar, sair münkirlerde, onlardan bir dersi ibret almalı değil midirler'.

(19) : **(Fakat** kâfir olan kimseler) O müthiş hâdiseleri düşünüp uyanmıyorlar. Onlar da Peygamberlerini, kendilerini hidayete kavuşturmak isteyen kitab-ı ilâhîyi **(tekzip etmektedirler.)** Evet.. Sonraki asırlardaki münkirlerde inkârlarında devam ederek hiç âkılâne düşünmüyorlar.

(20) :, **(Halbu ki, Allah)** Tealâ Hazretleri, o münkirleri **(arkalarından kuşatıcıdır)** hepsi de Cenab-ı Hak'kın kabze-i kudretinde esirdirler. Kaçıp kurtulabilecek bir yer bulamayacaklardır. Artık ey Peygamberi Zişan!.: Sen o münkirlerin tekzîblerinden, inatlarından dolayı müteessir olma, onlar ergeç lâyik oldıkları cezalara kavuşacaklardır.

(21) : **(Hayır)** O münkirlerin sandıkları gibi değil, (o) tekzîb ettikleri, kendisine sihr ve kehânet isnat eyledikleri şey **(şeref** ve **kadri pek büyük olan** bir **Kur'an'dır.)** pek ulvî bir kitab-ı ilâhîdir.

(22) : O Kur'an-ı hikmet beyan **(Mahfuz olan bir levhaidadır.)** tahrif ve tebdilden her veçbîle muhafaza olunmuştur. Artık onu inkâr edenler, en şiddetli azaplara müstahık olmazlar mı?.

«Levh-i mahfuzun varlığını Cenab-ı Hak, haber vermektedir. Biz, onun varlığına itikat ederiz, mahiyetinin neden ibaret olduğunu da ilm-i ilâhîye havale ederiz. Maamafih levh-i mahfuza dair birçok rivayetler vardır. Ezcümle deniliyor ki: Bu levh, yedinci sema'nın fevkinde ve hava içinde bulunan bir levhadır. Beyaz bir inciden müteşekkildir. Ve pek müzeyyendir, uzunluğu yer ile gök arası kadardır, eni de maşrık ile magrib arası kadardır ve şöyle de deniliyor ki: Levh-i mahfuz, arşın sağ tarafındadır, kendisine «Ümmülkitab» da denir. Bütün kütüb-i semaviye onda yazılmıştır. Onda yazılı olanlar, ziyade ve noksandan ve şeytanların tecavüzünden mahfuz bulunmaktadır. Velhâsıl: Biz bu levh-i mahfuzun varlığına mu'tekid bulunmaktayız, tafsilâtını ilm-i ilâhîye havale ederiz. Cenab-ı Hak, bizleri güzel itikattan mahrum bırakmasın amîn..

***

ET-TÂRIK SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «Sûretül'beled» den sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Onyedi âyet-i kerîmeyi hâvidir. Târik denilen yıldıza kasem ile başladığı için kendisine bu Târık ünvânı verilmiştir. Kendisinden evvelki sûre gibi bu da semâya kasem ile başlamaktadır. Ve bu iki sûre de Kur'an-ı Mübîn'i tekzîb edenleri bildirmiştir. Ve Kur'an-ı Kerîm'in yüksek vasfını ve o mükezziple-rkı reddini muhtevî bulunmuştur. Binaenaleyh aralarında büyük bir münasebet vardır. «

•*•

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ۝١ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا الطَّارِقُ ۝٢ اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُ ۝٣ ١٧

اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ۝٤ فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۝٥

خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ۝٦ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ۝٧ اِنَّهُ عَلٰى

رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ۝٨ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ۝٩ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ۝١٠

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ۝١١ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝١٢ اِنَّهُ لَقَوْلٌ

فَصْلٌ ۝١٣ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ۝١٤ اِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝١٥

وَاَكِيدُ كَيْدًا ۝١٦ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ۝١٧

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Andolsun göğe ve târık'a.

(2) : Tânkm ne olduğunu bildin mi?

(3) : O —zulmeti— delen yıldızdır.

(4) : Hiç bir nefs yoktur ki: İllâ onun üzerinde bir gözetici vardır.

(5) : Artık insan, neden yaratılmış bir baksın.

(6) : Bir atılan sudan yaratılmıştır ki:

(7) : Arka kemiği ile göğüs kemikleri arasından çıkıverir.

(8) : Şüphe yok ki: O —Halikı Azim— bunu döndürmeğe de elbette kadirdir.

(9) : Gizli şeylerin açıklanacağı gün.

(10) : Artık onun için bir kuvvet ve bir yardımcı yoktur.

(11) : Andolsun o dönüş sahibi olan semaya.

(12) i Ve çatlayıp yarılan yer yüzüne.

(13) : Şüphe yok ki: O elbette bir ayırt eden kelâmdır.

(14) : Ve O, bir şaka değildir.

(15) :Muhakkaık ki: Onlar, bir hile ile hilede bulunurlar.

(16): Ben de bir hile ile hilede bulunurum.

(17) : Artık kâfirlere mühlet ver, onları biraz bırak.

•V

t Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, insanların boş yere olmaksızın nasıl bir tarzda yaratılmış olduklarını ihtar,, ediyor. Hepsinin de ahvâli mahfuz olup, biiâhara tekrar hayata erdirileceklerini birer muazzam, parlak eseri kudrete kasem suretiyle haber veriyor. Münkirlerin eza ve cefasına uğramış olan Resul-i Ekrem ile Ashab-ı Kiramına tesliyet bahş bir mahiyyette bulunmakladır.

Şöyle ki: (Andolsun göğe ve târık'a.) O muazzam semâ kubbesine ve târik denilen bedia-i kudrete. Bunların hâlleri, şekilleri, tutu ve gururları pek acîb ve lâtif olup bunları güzelce temaşa ve tefekkür edenler için bunlar, birer delil-i kudret olduğundan Kur'an-ı Azîm'de bunlara çokça kasem olunmuş, bunlara nazarlar celbedilmek istenilmiştir.

(2) : (Tarık'ın ne olduğunu bildin mi?.) Ey EşrefüThalâyık!. O tarik ne kadar muazzam bir eser-i kudrettir. Bu gibi istifham tarikile hitap, bildirilecek şeyin azamet ve fehametine işaret eden bir mükaleme üslûbudur.

(3) : (O) Târik, gecenin zulmetini (dekn bir yıldızdır.) Ziyasile etrafı aydınlatır, bu yıldızlardan mürad, ya Süreyya'dır veya Cedi veya Zühre yıldızıdır. Ve.

yahut mutlaka yıldız cinsidir. Çünkü her yıldızın kendisine mahsus bir ziyası vardır, onunla karanlığı deler izale eder.

«Târik» Lügatte geceleyin gelen her şeye deniliyor. «Tıruk» da geceleyin eve gelmek demektir. Kapıyı vurmak manâsına olan «Târk» kelimesinden müştaktır. Geceleyin gelen bir kimsede kapıyı vurarak *içen* gireceği için kendisine Târik denilmiştir. Sonra parlayan, karanlığı açan yıldıza da bu Târık adı verilmiştir.

(4) : Evet.v Kasem olsun ki: (Hiç bir "efs yoktur ki:) Bahusus nufusi insaniyeden hiç biri müstesna değildir ki, (illâ onun üzerinde bir gözetici vardır.) Yani: Onu hıfzeden, onun ahval ve etvarına nazır, âlim bulunan bir zat vardır ki: O dn Cenab-ı Hak'tır veya bafaza meleğidir ki: O, kendisinin bütün amellerini, şüûnat-ı hayatiyesini yazar ,tesbit eder. Bu âyet-i kerîme yukarıdaki kasemin cevabıdır.

(5) : (Artık insan) Bidayeti hilkatini düşünsün, (neden yaratılmış) olduğuna, (bir baksın.) Kudret-i ilâhiyenin ne kader muazzam olduğunu mülâhazaya dalsın, onu öyle yaratmış olan bir Halık-ı Azîm onu öldürdükten sonra teknik iade edemez mi?

(6) : Evet.. İnsan, bidayeten kudret-i ilâhiye ile (bir atılgan sudan yaratılmıştır.) Ki: O, siir'atle seylân eden, rahm-i mâdire düşen bir nufeden ibarettir.

«Dafik» Medkuk, atılmış, serpilmiş demektir. «Difk» de atmak ve dökmek manasınadır.

(7) : İşte o su, erkeğin (Arka kemiği ile) kadının (göğüs kemikleri arasındançıkıverir.) Böyle ince, garip bir katreden ibarettir Böyle olduğu halde kudret-i ilâhîyye ile neşv-ü nema bulup mükemmel bir insan olarak saha-i zuhura çıkıyor.

«Sulb» Erkeğin arka kemiği demektir. «Teraib» de kadının göğüs kemikleri manasınadır.

(8) : Artık (Şüphe yok ki: O) öyle bir katre sudan o kadar mükemmel bir suret ve mahiyyette bulunan insanı yaratan Haalık-ı Azîm (bunu) bu insanı, öldürdükten sonra da tekrar hayat sahasına (döndürmeğe de elbette kadirdir.) Evet.. O Halık-ı Kerîm, insanı yaratıyor, besliyor, bir çoklarını ihtiyarlık çağına kavuşturuyor, artık onu öldürdükten sonra tekrar hayata erdiremez mi? Bunu hangi âkil bir kimse, gayr-i mümkün görebilir?. Elbette ki: O Haalık-ı Azîm'in kudreti bipayanı, bu iadeye de maazayadetin kâfidir.

(9) : Evet.. O Haalık-ı Hakîm o insanları öldürdükten sonra yeni bir hayata kavuşturacaktır. (Gizli şeylerin) bütün akaide, amal ve efale dair amel sahifelerinde yazılmış muamelelerin (açıklanacağı gün.) Münkeşif bulunacağı zaman ki, o da, yevm-i kıyametten ibarettir.

(10) : (Artık onun için) Öyle bir kıyamet âlemini münkir bulunan hangi bir şahıs için o günde (bir kuvvet) yoktur ki, kendisine teveccüh edecek cezayı ber-

taraf edebilsin, (ve bir yardımcı) da (yoktur) ki: Onu himaye'ye çalışsın, onu yüz gösteren azaplardan kurtarabilsin.

(11) : (Aitdolsun o dönüş sahibi olan semaya.) Hareket edip devranda bulunan o manzara-i muallâya.

«Reci» kelimesi rucu ve icra, yani: Dönmek ve döndürülmek manasınadır. Burada bundan murat ya gök kubbesinin hareket edip deveranda bulunmasıdır. Eski hey'et âlimleri buna kail bulunmuşlardır. Veya mürad; güneşin, ayın ve yıldızların dönüp dolaşmalarıdır ki, bunlar semada görüldükleri için bunların bu devranı semaya nisbet edilmiştir. Veyahut burucudan murad: Yağmurların yağ:maşıdır ki, hareket eden bulutlardan çıkarak yeryüzüne serpilmekte ve rüzgârlar ile her tarafa dönüp gitmektedirler.

(12) (Ve) Andolsun (çatlayıp) ağaçlar ile, meyveler ile, nebatlar ile (yarılan yeryüzüne.) O garip, acaib manzaraları gösteren Saha-i Zeîme.

(13) : (Şüphe yok ki: O) Kur*an-ı Mübîn, yahut ölülerin yeniden hayata erdirileceğine dair olan beyan-ı ilâhî (elbette bîr ayırt eden) hak ile batılın arasını hâl ve fasleyleyen bir (kelâmdır.) Bir beyanı hakikat karîndir.

{14) : (Ve o) Kelâm-ı hakikat beyan (bir şaka değildir.) Lâtife tarzında bir söz olmaktan münezzehtir.

(15) : (Muhakkak ki, onlar) Din-i İslâm'ın düşmanları olan münkirler. (Bir hile ile hilede bulunurlar.) Nâsin din-i islâm'ı kabulüne mâni olmak için desiselerde »iftiralarda bulunmaya cür'et ederler. Kur'an-ı Mübîne sihir ve Resul-i Ekrem'e şahit veya şair demekten sıkılmazlar. Nûr-i İlâhî'yi söndürmeğe çalışırlar.

(16) : Hak Tealâ da buyuruyor ki: (Ben de) Zat-ı ülûhiyetim de o hain kimselere karşı, (bir bile ile hilede bulunurum.) Yani: Onların hilelerini iptal ederim, onların hilelerine karşı Peygamber-i Zîşanıma nusret veririm, onun neşrettiği din'i yükseltirim veya onları hilelerinin cezasiyie cezalandırırım, nitekim Bedr Gazvesindeki katledilmeleri, esir alınmaları bu ceza cümlesindendir. Ahiretteki cezaları ise elbetleki, daha müthiştir.

(17) : (Artık) Ey Hatemülmürselîn!. Sen müteessir olma, o (kâfirlere mühlet ver) onlardan hemen intikam almaya Kalkışma, onların derhal helak olmalarına dua etme, onların mahv ve perişan olmalarını isticalde bulunma. Evet.. '(Onları biraz butik.) Onların akibetlerine nazar et.. Onların başlarına gelecek ukubeti yakında göreceksindir.

«Ruveyd» kelimesi, karip, kaJü, ağır ağır acelesin manasınadır. Böyle az bir müddet intizar ile emredilmesi, Reşul-i Ekrem için bir tesliyeti havidir, kâfirlerin hilelerinden, savletlerden endişede bulunan müminlerin haklarında da bir teskin ve tatmin vesilesidir. Çünkü: O hilekâr düşmanların hileleri sönerek kendilerinin haip ve haşir olacaklarına, dini islâmın ise kemali muvaffakiyetle intişara devam edeçeğine işarette bulunmaktadır. Elbetteki, Cenab-ı. Hak, din-i islâmı her veçhile himaye ve îlâ buyuracaktır. Amenna..

•V

El-Ala SURESİ

Bu mübarek sûre, «Tekvir» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Ondokuz âyet-i Kerîmeyi hâvidir. Medine-i Münevvere'de nazil olduğuna kail olanlar da vardır. Birinci âyetinde Cenab-ı Hak'km en yüce olan ismi şerifi zikredilmiş olduğu için kendisine böyle «Sûretü!,alâ» unvanı verilmiştir. Maamafih teşbih emriyle başladığı için kendisine, «Sebbih» sûresi unvanı da verilmiştir.

Sûre-i Tarık'ta Cenab-ı Hak'km bir kısmı âsâr-ı kudretine yemîn edilerek kâfirlerin bir müddet sonra helâk'a maruz kalacaklarına işaret olunmuş, Resul-i Ekrem'e tesliyet verilmiş idi, bu Sûre-i Celîle'de de yine bir takım bedayü kudret'e işaret edilerek Resûl-i Ekrem'in kolaylıklara ve ehl-i îman'ın felah ve necata nail olacakları, ehli küfrün de müthiş azaplara yakalanacakları bildirilmiş olduğundan aralarında büyük bir merbutiyyet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰىۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ فَسَوّٰىۙ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ي قَدَّرَ
فَهَدٰىۙ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ٓي اَخْرَجَ الْمَرْعٰىۙ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَٓاءً اَحْوٰىۜ ﴿٥﴾
سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰٓىۙ ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا
يَخْفٰىۜ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰىۚ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰىۜ ﴿٩﴾
سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰىۙ ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْاَشْقَىۙ ﴿١١﴾ اَلَّذ۪ي يَصْلَى
النَّارَ الْكُبْرٰىۚ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰىۜ ﴿١٣﴾
قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّه۪ فَصَلّٰىۜ ﴿١٥﴾
بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۘ ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ ﴿١٧﴾ اِنَّ هٰذَا
لَفِي الصُّحُفِ الْاُولٰىۙ ﴿١٨﴾ صُحُفِ اِبْرٰه۪يمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

MEÂLÎ ALİSİ

(1) : Rab'binin pek yüce olan ismini takdis et

(2) : O —Rab— ki, yarattı da düzeltti.

(3) : Ve O ki: Takdir etti de doğru yolu gösterdi.

(4) Ve O ki: O yeşillikleri çıkardı .

(5) : Sonra onu kapkara, kuruca bir ota çevirdi.

(6) : Sana okutacağız, artık unutmayacaksın.

(7) : Allah'ın dilediği müstesna, şüphe yok ki: O, aşikâr olanı da bilir, gi«* liyi de.

(8) : Ve seni en kolayına muvaffak ederiz.

(9) £ Artık öğüt ver, eğer, Öğüt faide verirse.

(10) : Korkar kimse, öğûtii dinleyecektir.

(11) : En serkeş olan ise ondan kaçınır.

(12) : O kimsedir ki: En büyük ateşe yaşlanacaktır.

(13) : Sonra orada ne ölür ve ne de dirilir.

(14) : Muhakkak o kimse felaha ermiştir ki: Temizlenmiştir.

(15) : Ve Rabbi'nin ismini zikredip de namaz kılmıştır.

(1.6) : Belki siz, dünya hayatını tercih edersiniz.

(17) : Halbuki, ahiret daha hayırlıdır ve daha bâkîdir.

(18) : Şüphe yok ki: Bu, elbette evvelki sahifelerde —bildirilmiş— dir.

(19) : İbrahim'in ve Mûsa'nın sahifelerinde.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Haaiik-i Kâinat Hazretlerinin mukaddes isminin tenzih ve tebcil edilmesini emrediyor. Bütün ahvâl-i kâinata âlim olan o mâbûd-i Kerîmin Peygamber-i Zîşan'ına hakayiki diniye'yi vehy ve telkin ve o nebiyyi Âlikadrin'i muvaffakiyyetlere nail buyuracağını tebşir buyuruyor. O Peygamber-i Âlişan'ın vereceği meV'izalardan kimlerin müstefîd olup fevz-ü felaha nail ve kimlerin müstefit olmayıp, muazzep olacaklarını bildiriyor. Ve Hatemül'enbiya Hazretlerinde vahy olunan esasat-i diniyyenin evvelki Peygamberan-ı Zîşan'm sahifelerinde mezkûr bulunmuş olduğunu beyan buyurmaktadır.. Şöyle ki: Ey ve tebcile devam eyle, ism-i ilâhîyi tesbîh, onun kudsiyetini itiraf, onu kemâl-i ihti ram ile zikretmek; zat-i ülûhiyeti de takdîs ve tenzihi müstelzimdir. Zat-ı ilâhîyi tesbîh ise o Haalık-ı Azîm'in zatına, sıfatlarına, mübarek isimlerine, fiillerine, hükümlerine lâyık olmayan şeylerden zat-ı akdesini şu vecihler ile tenzih etmekten ibarettir.

(1) : Zat-ı ilâhîyi tenzih, o muazzam Haalıkımızın cevherlerden, arazlardan münezzeh olduğuna itikattan ibarettir.

(2) : Sıfat-ı ilâhîye'yi tenzih, o kutsal sıfatların hadis, mütenahi olmaktan ve noksan bulunmaktan münezzeh olduklarına itikattan ibarettir.

(3) : Esmai ilâhîye'yi tenzih, Hak Tealâ Hazretlerini zat-ı ülûhiyeti hakkında varit olmuş olan mübarek isimUr ile zikretmekten, şan-ı ulûhiyete lâyik

olmayan, noksan'ı işrab eden isimler ile zikretmemekten ve onun kutsal isimlerini hörmetle yadedip, hörmete münafî vaziyetler hâlinde lisana almamaktan ibarettir.

(4) : Efâl-i ilâhîye'yi tenzih: Haalık-ı Azîm'in mâlik-i mutlak olup hiç bir fiiline bir kimsenin itiraza hak ve salâhiyeti olmadığına itikattan ibarettir.

(5) : Ahkâm-ı ilâhîye'yi tenzih, o mabûb-i hakimin her hükmünü, tasvip ve tasdik edip muktezayi mâlikiyeti olduğunu ve birer muktezayi hikmet bulunduğunu tasdik ve itirafta bulunmaktan ibarettir. Velhasıl: Hak Tealâ Hazretlerini daima teşbih ve takdiste bulunmak, onun kulları için en kutsal bir vazifedir. Onun içindir ki: Müslümanlar, namaz kılarlarken Peygamberimizin emr-i âlilerine binaen rükû hâlinde «Süphane Rabbiyerazîm» ve secde hâlinde de» Süphane Rabbiyel'alâ» demektedirler .

(2) : (O) RabbüFâlemîn (ki:) Bütün mahlûkatı **(yarattı da)** hepsini kendilerine lâyik birer surette **(düzeltti.)** Meselâ: İnsanları pek güzel bir surette yarattı sair hayat sahiplerine de muhtaç oldukları uzuvları verdi, bütün tabakati âlemi birer mükemmel tarzda tanzim buyurdu.

(3) : (Ve O ki:) O Rab'bi Kâinat ki: Bütün yarattıklarının cinslerini, nevilerini, vasıflarını, müddet-i devamlarını **(takdir)** tâyin **(etti de)** sonra kendilerine **(doğru yolu gösterdi.)** Hepsine de birer kabiliyet verdi, hepsini de maişetlerini temin için çalışmaya müs'tait kıldı ve bahusus mükelief olan kullarına hayır ve şer tarikini gösterdi, onları selâmet ve saadete erdirecek tarikî tayin buyurdu.

(4): (Ve O ki:) O Kerîm olan Rabbürâlemîn ki: **(O yeşillikleri)** saha-i vücu de **(çıkardı)** hayvanatın maişetleri için geniş geniş çayırları, otlak mahallerini yaratmış oldu.

(5) : **(Sonra onu)** O yeşilliklerden her birini **(kapkara kuruca bir ota çevirdi.)** O güzel manzaralardan eser kalmadı, işte dünya varlığı bidayeten ne kadar güzel, ne kadar calib-i nazar bulunsa da nihayeti böyle bir tahavvülden ibaret bulunacaktır. Bir tebeddüle uğrayacaktır. Bu husustaki beyanı ilâhî, gaflet erbabını uyandırmak için bir darb-ı mesel mesabesindedir.

«Guşa» Selin getirdiği kuru çör çöp demektir. «Ehva» da kararmış, rengi siyaha mail bulunmuş olan şeyden ibarettir.

(6) : Cenab-ı Hak, ResûlM Zîşan'ını tebşir için buyuruyor ki: Habibim!. **(Sana okutacağız)** Seni Cibril-i Emîn vasıtasiyle vahy-i ilâhî'yi telâkkiye müstaid kılacağız. Kur'an-ı Mübîn'i hıfza muvaffak olacaksın **(artık umıtnuyacaksın.)** Büyük bir kuvveî hafızaya nâii bulunacaksın. Bu, Resul-i Ekrem hakkında bir hidayet-i ilâhîyedir, bir tebşir-i sübhanîdir, bir mucize nümunesidir, çünkü Resul-i Âlişan hiç bir şey okumuş, yazmış değildi, Ummi idi, o öyle olduğu halde böyle bir Kur'an-ı Azîme nâil ve onu derhal hıfza kacîr oldu. Sonra bu sûre-i celîle, Mekke-i Mükerreme'de ilk nazil olanlardandır, Fevkalâde bir emrin vu-

ku bulacağını haber verdi, ve o emir bilâhara tahakkuk etti ki: O da Resûl-i Ekrem'in bir hârika olmak üzere bütün Kur'an-ı ezberlemesinden vesair felah âsârının yüz göstermesinden vesaireden ibarettir.

(7) : (Allâhın dilediği müstesna) Evet.. Ey Resul-i Zîşan-ı bütün Kur'an âyetlerini, hıfza, tilâvete muvaffak olacaksındır. Ancak Cenab-ı Hak'kın lihikmetin neshettiği veya hafızandan muvakkaten giderildiği bazı âyetleri unutacaksındır. Bunlardan maada bütün Kur'an âyetleri hafızanı tenvir ve tezyin edip duracaktır. (Şüphe yok ki, O) Mabûd-i Kerîm (aşikâr olanı da bilir, gizliyi de) bilir. Kullarının bütün, sözlerini, işlerini kalplerindeki düşüncelerini bilmektedir. Bu cümleden olmak üzere Pcygamber-i Zîşanına vahyettiği şeylerde ve onlardan bazılarının neshedilmiş olduğu da indallâh malûmdur.

(8) : (Ve) Ey Resul-i Âlişan.. (Seni en kolayına muvaffak ederiz.) Yani: Seni kemâl-i suhuletle Kur'an-ı Azîm'i hıfza muvaffak kılarız, seni en'kolay bir şeriate, takibi pek kolay bir tariki saadete nail eyleriz, sen müsterih ol..

(9) : (Artık) Ey Peygamberi Zîşan!:. Sen nas'a (öğütver) sana vahyedilen Kur'an âyetleriyle halkı irşada çalış. (Eğer öğüt faide verirse,) Kendilerinde kabiliyet bulunur da verilen nasihatleri kabul ederlerse ne güzel, kendileri faidelenirler, selâmet yolunu takibe muvaffak olurlar. İnal edip de verilen öğütleri kabul etmeyenler de lâyik oldukları fena bir akibete uğrarlar, sen ey Resul-i Merhametpenah!. Mahzun olma.

(10) : Evet.. (Korkar kimse) Allah-ü Tealâ'nın azabından korkan herhangi muttaki bir zat, (öğütü dinleyecektir.) Öyle bir kimseye verilen nasihat, her halde kendisine faide bahşolacaktır. Binaenaleyh nasa karşı güzelce nasihatte bulunmak, haddi zatında bir hayrhahlık vazifesidir. Nasihat veren, sevaba nail olur. Nasihat dinleyenler de iki kısma ayrılır, bir kısmı o nasihati dinleyerek istifade eder, bir kısmı da kabul etmeyerek sapıklık içinde kalır, yarın ahirette bir mazeret dermeyan etmeğe salâhiyeti kalmamış bulunur.

(11) : Evet.. (En serkeş olan) Hakkı kabulden kaçınan, kasveti kalp sahibi bulunan kimse (ise ondan kaçınır) öğüt dinlemez, kendi aleyhinde hareket etmiş bulunur, nihayet o hareketinin cezasına kavuşur.

(12) : İşte (O kimsedir ki:) öyle pek şaki, münkir olan şahıstır ki: (En büyük ateşe yaşlanacaktır.) Ahirette cehenneme atılacaktır. Orada yanıp yakılacaktır.

(13) : (Sonra orada) O cehennemde öyle bir şahıs ebediyyen muazzep olacaktır. (Ne ölür ve ne de dirilir) Yani: Ne ölür ki, azaptan kurtulabilsin, ne de faideli bir hayata nail bulunur ki: Bir istirahate kavuşabilsin.

(14) : (Muhakkak o kimse felaha) Necata, muradına (ermiştir ki, temizlenmiştir.) İmanı sayesinde küfr habasetinden kurtularak manevî bir teharet v©

nezafete nail bulunmuştur. Veya zekâtını vermiştir. Veyahut namaz için abdest alıp tertemiz bir halde yaşamıştır.

(15) : (Ve) O zat (Rab'binin) mukaddes (ismini) kalbiyle ve lisaniyle (zikredip de namaz kılınıştır.) Beş vakit namazını kılmaya devam etmiştir. İşte felâha eren bu gibi hâlis nıü'mîn kullardır. Bir kavle göre bu beyan-ı ilâhîden murat, sadakai litri verip bayram gününde ismi ilâhîyi zikrederek tekbirde ve bayram namazını eda'da bulunmaktır. Bu vazıfe-i dinîye'yi ifa eden bir mümin, felaha nâil olacaktır. Vakıa bu âyeti kerîme, bu sadakai fittin ve bayram namazının vücubundan evvel nazil olmuş ise de nüzulün, icrayi hükümden bir müddet mukaddem bulunması caizdir.

16) : (Belki siz) Ey insanlar!.. Ekseriyetiniz itibariyle (dünya hayatını) ahirct hayalı üzerine (tercih edersiniz) hangi bir fanî varlığı ,bir zevk ve safayı iltizam ederek o müstakbeldeki bakî hayatı düşünmezsiniz, onun için çalışmazsınız.

(17) : (Halbuki ahiret) Dünyadan (daha hayırlıdır ve daha bakidir.) Çünkü: âhiret hayatı ebedîdir, ehli iman hakkında cismanî ve ruhanî saadetleri camidir, dünya hayatı ise fânidir, alâm ve ekdar'dan hali değildir. Artık öyle saadet karin olan bir âhiret hayatını, bu fâni ve elemâver dünya hayatına tercih etmek lâzım değil midir?. O ebedî hayál için selâmet ve saadete vesile olan güzel amellerde bulunmak icabetmez mi?.

(18) : (Şüphe yok ki, bu) Temizlenenlerin, namaz ile, zikrile iştigâl edenlerin ebedî bir âlemde felâha nail olacakları (elbette evvelki sahifelerde) bildirilmiş (tir.) Kur'an-ı Azîm'den evvel nazil olmuş olan semavî kitaplarda bu hakikati haber vermiştir.

«Suhuf» sahifenin cem'idir. Esasen kitap manâsına ise de Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Azîm'den ibaret olan dört büyük semavî kitaptan başka bazı Peygamberlere verilmiş olan risalelerden her birine «sahife» denilmiştir.

(19) : Evet.. Kimlerin felâha nâil olacakları, ezcümle (İbrâhim'in ve Mûsa* nın sabitelerinde..) de bildirilmiştir. İbrahim Aleyhisselâm'a on sahife verilmiş olduğa gibi Musa Aleyhisselâm'a da Tevrattan mukaddem on sahife verilmiştir. Bütün bu mukaddes kitaplar, beşeriyet için felah ve necata vesile olacak vazifeleri, muameleleri insanlara bildirmiş ,telkin etmişlerdir. Artık her akil, mütefekkir insan için lâzımdır ki: Bütün ilâhî kitapların, risalelerin haber verdikleri hakikatleri nazara alsın, ona göre çalışsın, ebedî bir selâmet ve saadete namzet bulunsun, Mabûd-i Kerîm Hazretleri cümlemize intibahlar, güzel ameller nâsib buyursun amîn. Velhamdülil'lâh-i Rabbil' Alemin.

*

İHSAŞ)YE SİKSİ

Bu mübarek sûre «Ez-zariyat» sûresinden sonra Mekke-i MükerremeVe nâzil olmuştur. Yirrnialtı âyeti muhtevidir. Gaşiye denilen pek şiddetli felâketiyle ortalığı kaplayacak olan kıyamet gününü bildirildiği için bu sûre-i celîleye böyle «Gaşiye» ünvânı verilmiştir. Kendisinden evvelki «El-A'lâ« sûresinde mü'mînler ile kâfirlerin ve cennet ile cehennemin ahvâline icmalen işaret olunmuştu. Bu sûre-i celîlede ise bu hâller daha ziyadece bildirilmiş olduğu için aralarında büyük bir irtibat vardır.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

هَلْ اَتٰيكَ حَد۪يثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ
نَاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍ ﴿٥﴾ لَيْسَ لَهُمْ
طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَر۪يعٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْن۪ي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ ف۪ي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ
﴿١٠﴾ لَا تَسْمَعُ ف۪يهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ ف۪يهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ ف۪يهَا سُرُرٌ
مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَاَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾
وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾

MEALİ ALİSİ

(1): Sana —salgın— kıyametin haberi geldi mi ?

(2) : O gün nice yüzler zillete düşmüştür.

(3) : Çalışmış, yorgun kalmıştır.

(4) : Son derece sıcak bir ateşe girecektir.

(5) : Pek hararetli bir kaynaktan suvarılacaktır.

(6) : Onlar için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur.

(7) : Ne semizletir, ne de açlıktan kurtarır.

(8) : Bir kısım yüzler de o günde güzellik sahibidir.

(9) : Çalışmış olmasından dolayı hoşnuttur.

(10) : Bir yüksek cennette.

(11): Orada boş bir lâkırdı işitmezsin.

(12) : Orada akan bir su kaynağı vardır.

(13) : Orada yüksek tahtlar vardır.

(14) : Hazırlanmış sürahiler..

(15) : Dizilmiş yastıklar.

(16) : Ve döşenmiş nefis sergiler —vardır—

***

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, kıyametin ne müthiş bir gün olduğunu hatırlatıyor. O günde bir takım kimselerin ne dilsûz azablara giriftar olacaklarını ihtar ediyor. Yine o günde bir takım zatların da ne büyük, muhteşem nimetelere nail olacaklarını haber veriyor. Şöyle ki: Ey Peygamber-i Âlişan!.. (Sana) algın, şiddetîle her tarafı sarıp kaplayan, büyük bir dahiye'den ibaret olan (kıyametin haberi geldi mi?.) Yahut geldi değil mi. Bu hitab-ı ilâhî, hakikaten bir istifham, bir sorup anlamak maksadiyle değildir. Belki bu, bir üslûbi kalâmdır ki: Söylenecek şeye muhatabın nazarı dikkatini celbeder, dinleyenler için bir vesile-i taaccüp ve tefekkür olur ve dinlenilmesine teşviki mutazammın bulunur.

«Gaşiye» saran, kaplayan, salgın şey demektir ki: Cehennemden kinayedir.

(2) : (O gün) O kıyamet zamanında (nice yüzler) kâfir, facir kimseler (zillete düşmüştür.) Cehenneme atılarak pek zelilâne, fazîhans bir halde bulunmuştur.

«Haşia» zelile, hakaret ve zillete tutulmuş demektir.

(3) : O yüzler, yâni: Onların sahipleri, (Çalışmış) cehennemde nice meşakkatli şeyleri yapmaya mecbur edilmiş, nice azap zincirlerini taşımakta bulunmuş, ateşlere daldırılmış olarak (yorgun kalmıştır.) Tab ve takatten kesilmiş bir hale gelmiştir. Yâni: Kâfirler, fasikler dünyadalarken Cenab-ı Hak'ka ibadet ve taatten kaçınmış olmalarının cezasına ahirette bu suretle uğramış bulunacaklardır.

Diğer bir tevcihe göre de kâfirler, münafıklar, dünyada bir çok çalışmışlar, zahmetlere ve meşakkatlere katlanmışlardır. Fakat o çalışmalarının ahirette ken-

dilerine bir faidesi olamayacaktır. Yüzleri, şahsiyetleri zilletlere, hakaretlere maruz kalacaktır.

«Nasibe» derde, zahmete meşakkate tutulmuş demektir.

(4) : Artık o Cehennemlik yüzler, **(Son derece sıcak bir ateşe girecektir.)** Öyle bir ateş ile muazzep olacaktır. Çünkü dünyadaki şerîrâne hareketleri, -kendilerini böyle bir akibete sevketmiştir.

«Tasla» giriverir, yaslanır, atılır demektir. «Hamiye» de son derece hararetli manasınadır.

(5) : O cehennem ehli orada **(Pek hararetli bir kaynaktan suvarılacaktır.)** Onlar, hararetlerini teskin için su arayacaklardır, fakat hararetlerini izale edecek değil, belki kat kat artıracak olan pek krzgın bir sudan başka bulamıyacaklardır. «Ayn» su kaynağı, çeşme demektir. «Aniye» de harareti pek şiddetli olan şeydir.

(6) : **(Onlar için)** O cehenneme atılacak olan bir kısım mücrimlere mahsus, acıktıklarını duyup bir taam arzusunda bulundukları zaman ise, **(dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur.)** öyle bir ağacı yemek ise zaten kabil olamaz, *n* cehennem ehlinin açlığı devam eder durur.

«Zari» İlmedikeni denilen bir ottur ki: Dikenleri kedi tırnağına benzer, ağulu bir dikendir, bu ot, kuruyunca bunu hayvanlar da yemezler.

(7) : Artık o cehennem ehlini, o yiyecekleri dikenli ağaç, **(Ne** semizleür, **ne de açlıktan kurtarır.)** Bilâkis onların acılığını, ıztsı ıbını arttırır, bu yüzden de büyük işkenceler içinde kalmış olurlar.

Cehennem ehli, muhtelif tabakalara ayrılacakları gibi azapları da, taamları da mütefavit olacaktır. Bazılarının taamları da «gislinden» irinli ve kanlı sudan olacaktır. Diğer bir kısmınınki de, Zakkum ağacından ibaret bulunacaktır. Yani: Taam yerine öyle yenilmesi kabil olmayan elemâver şeyler kendilerine verilecektir. Nitekim diğer bazı âyetler de bunları bildirmektedir.

(8) **(Bir kısım yüzler de)** Yani: îman ve ihlâs sahibi olan ehli cennete gelince o zatlar da **(O günde)** o kıyamet zamanında **(Güzellik sahibidir.)** Onlar, büyük bir behçet ve nuraniyete mâlik bulunurlar. İmanlarının nuru, yüzlerinde parlamaya başlamış olur.

«Nâime» Güzellik, behçet ve letafet sahibesi demektir.

(9) : O cennet ehli, dünyadalarken sâlih amellere **(Çalışmış olmasından dolayı hoşnuttur.)** Onlar, o amellerini maal'memnuniye ifaya çalışmışlardı. O amellerinin mükâfaatmı âhirette görecekleri için bundan dolayı de son derece mesrur olacaklardır. Bir zevk ve inşirah içinde kalıp pek mes'udâne bir halde yaşayacaklardır.

(10) : O güzel yüzlü zatlar (bir yüksek) kaderi pek âli (Cennette) bulunacaklardır.

(jll) : (Orada) O pek muhteşem cennette (boş bir lâkırdı) faidesiz bir söz (işitmezsin.) Orası, lâğviyyattan münezzehtir. Orası, şerefi imanı haiz kimselerin bir ulvî yurdudur. O zatlar, orada Cenab-ı Hak'k.ı hamd-ü sena da bulumular, pek hakimane bir tarzda konuşurlar, huzur-i kalp ile yaşarlar.

«Lâgiye» yalan, iftira, batıl kelimeler, lâgy sözler demektir.

(12) : (Orada) O cennette, o pek lâtif bağ ve bostanda (akan bir su kaynağı vardır.) Suları her tarafa ceryaıı eden birer güzide pınar mevcuttur.

(.13) : (Orada) O cennet âlęminde (yüksek tahtlar vardır.) Pek güzide sandalyeler, mevcuttur. Bunlar, altından yapılmış, Zebercetler ile, inciler ile yakutlar ile tezyin edilmiş bir halde ve yüksek mertebelerde bulunmaktadır. Onların üzerlerinde oturanlar, cennetin her tarafını temaşa ederler, kendilerine taraf-ı ilâhîden verilen nimetleri seyrederek kemal-i mahzuziyetie yaşarlar.

(14) : O cennet sahipleri için, (Hazırlanmış sürahiler) vardır. Ehli Cennet, her istedikleri zaman o cennetteki çeşmelerin etrafında o sürahileri elde ederek o leziz leziz sulardan içerler.

«Ekvab»: Kulbu olmayan küçük ibrikler, deştiler demektir.

(15) : Ve cennet ehli için (Dizilmiş) yayılmış, müteferrik (yastıklar) vardır ki: Onlara yaslanarak mes'udâne, müsterihâne bir halde bulunurlar.

«Namarik» Küçük yüz yastığı manâsına olan namruka kelimesinin cem'idir.

«Mesfufe» de birbirinin yanma s;ra sıra dizilmi.5 demektir.

(16) : (Ve) O cennette (döşenmiş, nefis sergiler) vardır. Ehli cennet, bunlardan da istifade ederler.

«Zerrabiy» Kilim, halı gibi bisat denilen «Zirbiy» kelimesinin cem'idir.

«Meb'sûse» de dağılmış, meclislerde müteferrik b:r halde bulunmuş manasınadır. Bu mübarek âyetler, cennetleri yedi güzel vasıf ile tavsif ediyor ve onları dünyadaki vesile-i rahat ve nîmet olan yedi şeyin ismile bildiriyor ve onların dünyadaki şeylerin çok fevkinde bulunduğuna işsıret buyuruyor. Filhakika bu tarzdaki beyanı ilâhî, o cennet nimetlerini bizim anlayabilmemiz için bir lâtif tasvir ve tebliğ hikmetine mebnidir. Yoksa o cennetteki pek mühim, pek ulvî şeylerin letafetleri, faideleri her türlü tasavvurlarımızın fevkindedir.

**

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ
﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾
وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ
بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾
إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(17) : Artık develere bakmazlarını ki, nasıl yaratılmış?.

(18) : Ve Göğe ki, nasıl yükselmiş?.

(19) : Ve dağlara ki nasıl dikilmiş?.

(20) : Ve yere ki, nasıl yayılmış?.

(21) : Artık sen hatırlat, şüphe yok ki, sen ancak bir hatırlatıcısın.

(22) : Onların üzerlerine bir musallat —Cebbar— değilsin.

(23) : Ancak o kimse ki, yüz çevirir ve küfre düşmüş olur.

(24) : Artık Allah, onu en büyük azap ile muazzep kılar.

(25) : Şüphe yok ki, onların dönüşleri bizedir.

(26) : Sonra da onların hisaplan muhakkak ki, bize aittir.

İ Z A H

(17): Bu mübarek âyetlerde nasın nazarlarını dünyadaki bir kısım kudret eserlerine celbediyor. Resul-i Ekrem'in yüksek vazife-i irşadını tâyin buyuruyor. Münkirlerin de nihayet nasıl bir hisaba, nasıl şiddetli bir azaba maruz kalacak-

larını ihtar etmektedir. Şöyle ki: **(Artık)** Ahiret hayatını, cennet ve cehennemi inkâr edenler, gözlerinin önünde parlayıp duran bir nice kudret eserlerini hiç nazarı tefekküre almazlar mı?.. Ezcümle, (Develere bakmazlarını ki:) O acaip bir hey'et ve tabîatte bulunan ve pek laideli olan hayvanlar **(nasıl yaratılmış?..)** Onlar, ne kadar mühim birer kudret-i ilâhîye eserleridir. Sair hayvanlardan bir çok bakımdan mümtaz bulunmaktadırlar. Evet.. Develer, hem binek hayvanlarıdır, insanları en güç yerlerde taşırlar ve ağırca yükleri yüklenirler, kendilerinin hem sütleri içilir, hem de etleri yenilir. Başka hayvanlar, bu kadar faideli değildirler. Develer, sahiplerine gidip gelmek, yatıp kalkmak hususunda daima inki yatta bulunurlar. Velevki: Sahipleri çocuk, zaif bulunsunlar, develer, kırlarda ve sairede biten her nevi otları yer, onla': ile gıdalarını temin ederler, sair hayvanlar ise böyle değildir.

«İbil» Deve, ismi cem'idir. Bir danesine: Beîr, Naka, Cemel denilir..

(18) : (Ye göğe de) Bakmazlar mı (ki:) Bakıp düşünmezlerini ki, (nasıl yükseltilmiş?..) Nasıl güzel bir manzara teşkil ediyor, ne kadar parlak yıldızları vesaireyi muhtevi bulunuyor.

(19) : (Ve dağlara) da bir ibret nazarile bakmazlar mı (ki: **Nasıl** dikilmiş.) Ne kadar sabit bir vaziyette bulunuyor. Bir hareket ve iztırap göstermiyor, kendilerinde insanların ve hayvanların girip dolaşmalarına nıüsaid bulunmaktadır, bir nice ağaçlan, madenleri, menbaları sinesinde saklıyor.

(20) : (Ve yere) de hiç bakıp durmuyorlarmı ki: (Nasıl yayılmış.) Üzerinde barınanlar için nasıl elverişli bir hâlde bulunmuştur. Yeryüzü, Küreviyyüş şekil olsa da, daima devranda bulunsa da görünür, kendisinden istifade edilmesi bakımından daima sakin bulunmaktadır. Daima aynı vaziyeti muhafaza etmektedir. Artık bu kadar gözlere çarpıp duran dserler, bir Haalık-ı Azîm'in varlığına, kudret ve hikmetine pek kuvvetli birer şahittir. Bunları görüp duranlar, o Haalık-ı Hakîm'in varlığını, kudret ve azametini, ahiret hayatını da Vücüde getirebileceğini nasıl inkâr eder, muhal sanabilirler?. Hiç bu kadar bediî, lâtîf, muhteşem eserleri bir nazar'ı tefekküre almazlar mı?.

(21) : **(Artık)** Ey HatemüTmürselîn!. (Sen **hatırlat..)** Kavmine öğüt ver, onların nazarlarını o muazzam kudret eserlerine celbet. (Şüphe yok ki: Sen ancak **bir hatırlatıcısın..)** Senin vazifen ümmetine ahkâmı ilâhiye'yi tebliğ edip onların uyanmalarına çalışmaktır.

(22) : Yoksa Ey Resul-i Âlikadr!.. Sen, **(Onların üzerlerine bir musallat)** bir cebbar (değilsin.) Sen tettiğ* ettiğin şeyleri onlara cebren kabul ettirmekle mükellef bulunmuyorsun, sen tebliğ ve ikaz vazifeni ifâ ettikten sonra artık müsterih ol, münkirlerin hâllerine bakarak müteessir olma.

(23) : (Ancak o kimse ki,) Dinî tebligatı kabul etmez, hakkı kabulden (yiia çevirir) Kur'an-ı mübîn gibi mukaddesatı inkâr ederek (küfre düşmüş olur.) kendi kabiliyetini, ihtiyarını sûiistimal ederek küfr içinde yaşar durur.

<24) : (Artık Ailâh, onu) Ahirette (en büyük azab ile muazzep kılar.) onu cehenneme atar, maamafih öyle bir münkir, daha dünyada iken de bir nice azablara »felâketlere mâruz kalabilir, nitekim emsali pek çoktur.

(25) : Evet. Haahk-ı Azîmüşşan buyuruyor ki: Ey Resulüm!. Sen mahzun ve mükedder olma (şüphe yok ki: Onların) o münkirlerin öldükleri, haşr ve neşr olundukları zaman (dönüşleri bizedir.) başkasına değildir. Hepsi de ahirelte bir mahkeme-i kübraya sevkedilecektir.

(26) : (Sonra d*» onların hisabı) Dünyadaki amellerinin muhasebesi (muhakkak ki: Bize aittir.) artık o muhasebe neticesinde lâyık oldukları cezalara kavuşmuş olacaklardır. Onlar asla cezasız bırakılmıyacaklardır.

Bu beyan-ı ilâhî Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-ü Aleyhivesellem Efendimiz hakkında bir tesliyeti hâvidir, onun hüzn ve kederini izaleye bir vjesîledir. Çünki: O Peygamber-i Zîşan'ı inkâr edenlerin, onun ihtarlarım dinlemeyenlerin nihuyet lâyık oldukları cezalara kavuşacaklarını bildiriyor. Din-î İslâm'ın onlardan müstağni olduğuna, ehl-i îmanın ise azab-ı ilâhî'den emîn olup güzel bir istikbale nâil olacaklarına işareti mutazammın bulunuyor. Hak Tealâ Hazretleri cümlemize basiretler ve hüsn-ı hatime nasip buyursun Amin..

*

EL - FECR SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El-leyl» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Otuz âyet-i kerîmeyi muhtevidir. Fecre kasem ile başladığı için kendisine bu iinvân verilmiştir. Bundan evvelki «El-Gaşiye» sûresinde Haşia=?.e-lîle ve naime = güzellik sahibesi zikredilmişti. Bu sûre-i celîlede de yüzleri H&-şia olan münkir, Cebbar tâifeler ile yüzleri güzel, parlak olan mümtaz zümreler zikredildiği ve bu sûrenin evvelindeki kasemler, -bundan evvelki sûrenin ahirindeki va'd ve vaidin sıhhatine bir delîl mesabesinde bulunduğu cihetle aralarında mühim bir münasebet vardır.

**•

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْفَجْرِۙ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍۙ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِۙ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا
يَسْرِۚ ﴿٤﴾ هَلْ ف۪ي ذٰلِكَ قَسَمٌ لِذ۪ي حِجْرٍۜ ﴿٥﴾ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ
رَبُّكَ بِعَادٍۙ ﴿٦﴾ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِۙ ﴿٧﴾ اَلَّت۪ي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا
فِي الْبِلَادِۙ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذ۪ينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِۙ ﴿٩﴾
وَفِرْعَوْنَ ذِي الْاَوْتَادِۙ ﴿١٠﴾ اَلَّذ۪ينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِۙ ﴿١١﴾
فَاَكْثَرُوا ف۪يهَا الْفَسَادَۙ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ
سَوْطَ عَذَابٍۚ ﴿١٣﴾

MEALİ ALİSt

(D : Ahdolsun fecr'e.

(2) : Ve on geceye.

(3) : Ve çifte ve teke.

(4) : Ve geçip gideceği zaman geceye.

(5) : Bunda akıl sahibi için bir'yemin yok mudur?.

(6) : Görmedin mi ki: Rab'bin AcPe nasıl yaptı?.

(7) : Direk sahibi olan İrem cemaatine.

(8) : Bir belde —ahalisi— ki:*O beldenin bir misli beldeler arasında yaratıbnamıştı.

(9) : Vâdide kayaları söküp oyan Sumud'e —nasıl yaptı!.— •

(10) : Ve pek büyük sabit binalar sahibi olan Fir'avuna —da nasıl yaptı—.

(11) : İşte onlar ki: Beldelerde algınlıkta bulunmuşlardı.

(12) : Oralarda fesadı çoğaltmışlardı.

(13) : Artık Rab'bin de onların üzerlerine bir azab kamçısı saldırdı.

***

İ Z A H

(1) : Bu mübarek âyetler, bir takım kavimlerin küfr ve tuğyanları yüzünden nasıl birer helake mâruz kalmış olduklarını bildiriyor. Onların maddî kuvvet ve haşmetlerinin kendilerini azab-ı ilâhî'den kurtarmaz bulunduğuna işaret buyurmaktadır. Şöyle ki: (Andolsun Fecr'e.) Tan yerinin ağaracağı, gecenin bitip güneşin doğmaya yüz tuttuğu, aydınlığın etrafa dağılmaya başlayacağı zamana ki: O, kudret-i ilâhîye'ye şahadet eden ne mühim bir vakittir.

(2) : (Ve on geceye) de andolsun: Ondan mürad, ya her ayın ilk on gecesidir ki, onun karanlıklarını kamerin ziyaları gidermeğe başlamış olur. Semada lâtif bir manzara vücude gelmeğe başlamış bulunur. Veya bu on geceden murad, Ramazan-ı Şerifin son on gecesidir ki, kendisini Bayram takibeder veyahut Zilhicce ayının on gecesidir ki, o müddet içinde haç vazifelerile iştigâle başlanılmış olur. Bu tevcihe nazaran fecirden murad da Arefe gününün veya Kurban Bayramı gününün fecrinden ibarettir.

(3) : (Ve çifte ve teke..) de andolsun. Bundan mürad da Allâh-ü âlem, bütün[1] pıahlûkat-ı ilâhîyenin kısmen çiftler ve kısmen de teker teker bir hâlde bulunmalarıdır. Ve birçok hâdiselerin birbirlerine mukabil bir hâl üzere olmalarıdır. Meselâ: İman ile inkâr, hidayet ile dalâlet, saadet ile şekavet, güneş ile kamer, gece ile gündüz, cin ile ins mütekabil bir hâldedirler»

Diğer bir tevcihe göre de çiftten mürad, Kurban Bayramıdır ki: Ayın çift

olan onuncu gününe müsadiftir. **Tekten mufad da** arefe günüdür ki: Ayın tek olan dokuzuncu gününe tesadüf etmektedir.

(4) : (Ve geçip gideceği zaman geceye) de andolsun, o da bir harika-i hilkattir. Kısalır, uzanır, bazen karanlık, bazen de yıldızlar ile aydınlanır, gidip gelmesile cemiyet hayatında bir intizam, bir istirahat devresi vücude getirir. Bu geceden muradın Hacca mahsus olan müzdelife gecesi olduğuna kail olanlar da vardır, o gecede hacılar yürüyüşte bulunurlar. Bu kendilerine yemîn edilen şeylerden evvel bir «Rab» kelimesi de mukadder bulunabilir. O hâlde onların Rab' bine, Haalık-ı Azîm'e yemin edilmiş olur.

(5) : **(Bunda akıl** sahibi **için bir yemin yok mudur!.)** Evet.. Vardır. Haalık-ı Hakîm'in böyle bir takım âsâr-ı kudretine yemîn etmesi, mahza kullarını uyandumak içindir. Onların dikkatlerini beyanat-ı ilâhîye'ye celb içindir. Çünki: Kendilerine yemîn edilen şeylerin her biri pek acîb, lâtif ve kudret-i ilâhîye ye delîl bir mahiyette bulunmaktadır. Artık akıl sahipleri bunları güzelce temaşa ederek, akilâne düşünerek bunların Haalık-ı Azîm'ini tevhide, takdîs ve tebcîle devam etmeli değil midirler?. Kur'an-ı Mübîn'in bütün bu mübârek âyetleri, insanları gafiline yaşamaktan men'ederek arifane, hakîmane bir hâlde yaşamaya dâvet etmekte bulunuyor. Gafilâne, münkirine bir hâlde yaşayanlar da elbette ki: Nihayet lâyık oldukları cezalara kavuşacaklardır. İşte Kur'an-ı Azîm, bizlere numuneler gösteriyor.

(6) : Ey Resûl-i Zîşan.. Ve ey onun ümmetinden bulunmak şerefini haiz olan insan!. **(Gördünmü ki:)** görmüş gibi işitip bilmedin mi ki: **(RabTını Ad'c nasıl yaptı?.)** O kavmi küfrierinden dolayı nasıl helak etti.

(7) : **(Direk sahibi olan)** Yâni: Büyük çadrılara, yüksek binalara mâlik bulunan **(İrem cemaatine.)** bu Ad kavmi ki: Arabi bâide denilen bir Arab kabilesi bulunuyordu. Avs Bin-i İrem denilen bir şahsın evlâd ve ahfadı bulunuyorlardı. Cedd-i âlileri ise Nûh Aleyhisselâm idi. Rimal, Ahkaf, Hazre Mût denilen yerlerde otururlardı, uzun bir müddet yaşamışlardı, sonra küfrlerinin bir cezası olmak üzere semâ tarafından gelen bir sayha ile helak olmuşlardır.

(8): O helak olan Ad kavmi **(Bir belde)** ahalisi idiler **(ki: O beldenin bir misli beldeler arasında yaratılmamıştı.)** Kendileri pek büyük birer vücude, uzunca ömre, fazlaca kuvvete **nail** bulunmuş oldukları gibi beldeleri de çok büyük, çok muhteşem bir hâlde bulunuyordu. Buna rağmen küfrleri yüzünden nihayet mahvolup gittiler. Artık sonraki kavimler de onların o müthiş akıbetlerinden bir ders-i ibret almalı değil midirler?.

(9) : (Ve) Ey Resûl-i Ekrem vay ümmet-i merhume!, **(vadide kayaları kesip oyan Sumûd'e de)** Hak Tealâ nasıl yaptı?. Onları da küfrleri sebebile nihayet nasıl bir surette kahr ve tenkil buyurdu, onların o akıbetleri de bir düşünülmelidir.

Bu Sumûd kavmi, Arab-i Aribe'den bir cemaat idi, Hicaz ile Şam arasın-

da bulunan «Hicr» namındaki bir beldede oturuyorlardı. Bunlar da Ad kavmi gibi Putlara taparlardı. Pek çok şehir yapmiş oldukları rivayet olunuyor.

Dedeleri Semûd nâmında bir şahsın adı ile yâdolunan meşhur bir kabiledirler. Büyük dedeleri ise Nûh AleybisselâmMır. Bu kabile de kiifrleri yüzünden bir sarsıntı, bir sayha veya yıldırım ile helak olmuşlardır.

(10) ; (Ve) Haalık-ı Azîmüşşan, (pek büyük, sâbit binalara sahip olan Fir'-avuna) da nasıl yaptı?. Onu da nasıl müthiş bir azaba uğrattı, kendisini de, kendisine tâbi olanları da sular içinde helak ederek cezalarına kavuşturdu. O Fir' avunun şevket ve saltanatı, kendisini asla kurtaramadı, artık dünya varlığına güvenerek diyanetten, fikr-i ahiretten mahrum olanlar, o gibi küfrleri yüzünden helake nıârûz kalmış eski kavimlerin o müthiş akıbetlerini bir düşünmeli, nazar-ı tefekküre almalı değil midirler.

(İI) : (İşte onlar ki:) O Ad ve Semûd kavimleri ve Fir'avun kâfiri (beldelerde azgınlıkta bulunmuşlardı.) Mağrurâne vaziyetler almışlar, kendi fâni kuvvetlerine, servetlerine güvenmişler, kendilerine verilen öğütleri kabul etmemişler, cahilâne, münkirâne bir hâlde yaşamışlardı.

(12) : O dinsiz kavimler, şahıslar (Oralarda) o bulunmuş oldukları beldelerde (fesadı çoğaltmışlardı.) küfr ve masiyete dalmış, kendileri gibi düşünmeyenlerin hayatlarına kastetmiş, salâh-ı hâl yolundan ayrılmış, kendi pek çirkin, ahlâka münâfî hâllerini bir terakki, bir medeniyet, bir refah ve saadet hâli sanmışlardı.

(13) : (Artık Rab'bin de onların üzerlerine) O dinsizce, ahlâksızca yaşamaları yüzünden (bir azab kamçısı daldırdı.) üzerlerine çeşit çeşit azablar yağdırdı, hepsini de daha dünyadalarken felâketlere uğrattı, ahketteki azabları ise her türlü tasavvurların üstündedir.

Kur'an-ı Mübîn'de, bu gibi kavimlerin pek müthiş tarihî hâlleri mufassalan ve icmalen mükerrer bir surette beyan buyrulmuştur. Bunlar, kudret-i ilâhiye'nin azametini bildirmektedir. İnsanlar için birer ders-i intibah vermektedir.

Resûl-i Ekrem'e de tesliyet vermek hikmetini, atıfetini muhtevidir. Bu hususa dair «El-Hakka» sûre-i celîlesinin tefsirine de müracaat..

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا
مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي
أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ
رَبّ۪ٓي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَت۪يمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٓاضُّونَ
عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾
وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(14) : Şüphe yok ki, Rab'bin görüp gözetmektedir.

(15) : Fakat insan, ne zaman Rab'bi onu imtihan edip kendisine ikramda bulunsa o vakit der ki: Rab'bim bana ikram etti.

(16) : Amma onu imtihan edip de rızkım darlaştırdığı vakit de der İd: Rab' oim bana ihanet etti.

(17) : Yok, yok.. Belki siz yetime ikram etmezsiniz.

(18) : Ve yoksullara yiyecek vermek için birbirinizi teşvikte bulunmazsınız.

(19) : Ve miras bırakılan malı şiddetlicesine yersiniz.

(20) : Ve malı pek çokça bir sevgi ile seversiniz.

İ Z A H

(14) : Bu mübarek âyetler de Rabbül'âlemînin. bütün hâdisat-ı kevniyyeyi görüp bildiğini haber veriyor. İnsanların zenginlikle, fakirlikle imtihana tâbi tutulduklarını bildiriyor. İnsanların ise bu husustaki hikmet ve maslahatı takdir edemez bir hâlde bulunduklarını ve pek cimrilik ve servete düşkünlük gösterdiklerini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Hatemül'mürselîn!. (Şüphe yok'ki:* Rab'bin) Bütün kullarının hâllerini (görüp gözetmektedir.) sana itaatte bulunan-

ların da, muhalefete cür'et edenlerin de hâlleri İndallâh malûmdur. Artık muhalif, münkir, olanlar, geçmiş kavimlerin dinsizlikleri yüzünden nasıl felâketlere uğramış olduklarını düşünmeli değil midirler?.

«Mirsad» Gözetilen yer, tarassud mahalli, rasad dürbünü demektir.

«Haris»; yâni muhafız, bekçi mânâsında da müstameldir. Bu tarassuttan mürad, Cenab-ı Hak'km bütün hâdiseleri görüp bildiğini bir temsilden ibarettir.

Deniliyor ki: Bu beyan-ı ilâhî, yukarıdaki kasemlerin bir cevabı olabilir. Aradaki beyanat ise birer cümle-i muteriza mesabesindedir.

(15) : **(Fakat** insan) İbret almıyor, Hak Tealâ'nın kendisini görüp bütün hâllerine âlim olduğunu insan düşünmüyor, yalnız kendi maddî men'faatini düşünüyor, **(ne zaman Rab'bi onu)** O insanı **(imtihan edip)** yâni: Hakkında- lihiknıetin bir iptilâ, bir deneme muamelesi yapsa da **(kendisine ikramda bulunsa)** o insana bir servet, bir nimet, bir mevki verse (o vakit) o insan **(der ki: Rab*bim** bana **ikram etti.)** ben buna lâyık bulunuyordum. Bîçare insan.. Düşünmez ki: O nail olduğu nimet, bir lûtf-i ilâhîdir, bir hikmete binaen kendisine ihsan buyrulmuştur. Onun şükrünü ifâ ile mükellef olduğunu düşünmez, ancak böbürlenir durur.

(16) : **(Amma)** Cenab-ı Hak, hikmet-i baligası muktezası olarak (onu) o hodbin olan insanı **(imtihan edip de rızkım darlaştırdığı vakitte)** o insan, bunun ne gibi bir hikmet ve maslahata müstenîd olduğunu takdir edemeyip **(der ki: Rab' bim, bana ihanet etti.)** o darlığın başka bir sebebe müstenîd olduğunu düşünmeyerek onu kendi hakkında bir ihanet, bir hakaret zanneder. Halbuki: öyle iptilânın kendi hakkında uhrevî bir mükâfata nâiliyetine vesile olabileceğini veya kendini sefihâne bir zevk ve salaya düşmekten korumaya medar bulunacağını veyahut kendi bir kusurunun, say-ü gayretteki noksaniyetinin bir neticesi olabileceğini hiç düşünmez. Bu âyet-i kerîme, kâfir bulunan Utbet-übnü Rebia veya Umeyyet-übnü Halef hakkında nazil olmuştur.

(17) : **(Yok** yok) Öyle zannettikleri gibi değil, bir kimsenin haddizâtında mükerrem veya ihanete müstahik olması, maddî bir nimete nâiliyetile veya ihtiyaç içinde kalmasilc alâkadar değildir. Nice kimseler, hiç bir kıymet ve fazileti haiz olmadıkları hâlde bir çok dünyalığa nail olabilirler. Nice kimseler de, bir fazilet ve kemâl sahipleri oldukları hâlde dünya varlığından bînasib bulunurlar. Bütün bunlar, birer hikmete müstenîddir. Kulun vazifesi ise uhdesine düşen vazifeyi ifâya çalışmaktadır, muvaffakiyeti de eltaf-ı ilâhîye'den beklemekdir. Bir nimete nail olunca **şükrünü ifâ** edip muhtaç olanlara da mümkün mertebe yardımda bulunmakdır.

Halbuki: Ey insanlar!. **(Belki siz, yetime ikram etmezsiniz.)** Malınıza pek fazlaca merbut, tehalük göstererek **ondan sadaka** vermek, yetimlerin imdadına

koşmak istemezsiniz, nail olduğunuz nimetin şükrünü böyle bir suretle ifâya çalışmazsınız.

(18) : (Ve) Ey kendilerine fazlaca kıymet veren, nâil oldukları nimetlere müstahik bulunduklarını iddia eden insanlar!. Siz (Yoksullara yiyecek vermek için) bir temayülde bulunmazsınız, (birbirinizi teşvikte) öyle bir insanî muamele için tergîbte (bulunmazsınız) artık elde etmiş olduğunuz nimetlere kendinizin lâyık, müstahik olduğunu nasıl iddia edebilirsiniz?. Ve bir nimetten malınım kalınca onu hakkınızda bir ihanet nasıl sayabilirsiniz?. Nedir sizdeki bu cimrilik, bû kadar yanlış bir görüş?. Halbu ki: İnsanlara lâzım olan odur ki, birbiri hakkında hayrhâh olsunlar, birbirinin imdadına koşsunlar, zenginler, fakirlere yardım etsinler, fakirler de zenginlere teşekkür ederek duada bulunsunlar. Ve hasbel-kadar bir ihtiyaç içinde bulunurlarsa meşru surette izalesi esbabına tevessül ederek Cenab-ı Hak'tan muvaffakiyet niyazında bulunup dursunlar. Ahlâk-ı islâmiye bunu içabetmektedir.

«Lâtehazzune» bazınız bazınıza emretmezsiniz demektin

(19) : (Ve) Ey haris insanlar!. Siz (Miras bırakılan malı şiddetlice yersiniz.) yâni: Kendi hissenizin fevkinde bir hisse almak istersiniz, helâl mı, haram mı diye düşünmezsiniz, kadınların, çocukların ve başkalarının haklarına tecavüz edilip edilmediğini hiç nazara almazsınız veyahut miras! bırakanm o malları haram olarak elde etmiş olduğunu bildiğiniz hâlde yine o malları alip yemekten geri durmazsınız.

«Lemmen» Cem'an şediden: Şiddetle, kemâl-i hırs ile toplamak manasınadır.

(20) : (Ve) Siz ey haris insanlar!, (malı pek çokça bir sevgi ile seversiniz.) Miras suretile olsun olmasın her hâlde helâl ve'haram demiyerek mal toplamaya büyük bir temayül gösterirsiniz. Velhâsıl: Siz, dünya hayatını, varlığını, ahiret hayatı ve nimetleri üzerine tercih edersiniz. Halbu ki: Fazilet-i ahlâkiye sahibi olan bir insan, öyle harîsâne hareketlerden kaçınır, nail olduğu mallarının şükrünü ifâya çalışır, muhtaç olanlara seve seve yardımda bulunur, meş'ru surette mal kazanmaya gayret eder, gayr-ı meşru mallara bir kıymet vermez, daima afifâne bir hâlde bulunur, asıl hakikî istikbâlini «düşünerek ona göre hareketlerini tanzime çalışır durur.

«Cemmen» kesiren, çokça manasınadır.

*

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾
وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ
بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى
﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ
عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَا أَيَّتُهَا
النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً
﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(21) : Hayır hayır.. Yer dağılıp parça parça parçalanınca.

(22) : Ve Rab'bin —-emri— gelip melekler de saf saf dizilince.

(23) : Ve o gün Cehennem de getirilmiş olunca insan o gün anlamış olur. Ve artık o anlayıştan da ona ne fâide!.

(24) : Der ki, keşke hayatım için —çüzel ameller— takdim etmiş olsa idim.

(25) : Artık o gün onun yapacağı azabı bir kimse yapamaz.

(26) : Ve onan vuracağı bend ile kimse bend vurabilemez.

(27) : Ey mutmain olan nefs!.

(28) : Rab'bine dÖnüver, sen razı, O da senden razı olarak.

(29) : Artık kullarımın atasına gff.

(30) : Ve cennetime gnirer.

İ Z A H

(21) : Bu mübarek âyetler de fâni varlıklara düşkün olanların iddialarını reddediyor, kıyamet kopup ta ahirete imansız bir hâlde gidecek olan herhangi

bir şahsın ne kadar fâidesiz nedametlerde bulunacağım ve ne müthiş azaba tutulacağını ihtarda bulunuyor. Fakat mü'mîn, sâlih kulların da o gün ne kadar eltaf-ı ilâhîye'ye mazhar olarak cennete sevkedileceklerini tebşir buyurmaktadır. Şöyle İd: **(Hayır, hayır..)** Öyle değil, ey insanlar!. Helâl ve haramı nazara almamanız, dünya varlığına o kadar haris olmanız, ebedî istikbâliniz için çalışmamanız, muvafik bir hareket olamaz, sonra birgün gelecek ki: Bu yanlış hareketlerinizden dolayı peşiman olacaksınızdır. Evet. **(Yer dağılıp parça parça parçalanınca..)** Büyük bir zelzeleye uğrayarak üzerindeki binalar, köşkler, ağaçlar, dağlar darmadağın olunca o beyhûde temenniler, nedametler yüz gösterecektir.

«Dekket» titredi, harekete geldi, tezelzül etti demektir. «Dek» vurmak, dökmek, parça parça etmek manasınadır.

(22) : (Ve **Rab'bin)** Emri, kazası veya o Haalık-ı AzînVin kudretinin alâmetleri ,kalır ve tenkilinin eserleri zuhura **(gelip melekler de saf saf dizilince..)** yâni: Göklerden Melekler inerek ins ve cinni ihata eyledikleri zaman, bu suretle de ehl-i mevkıfe karşı hâkimiyet-i ilâhîye tecellî edeceği vakit de o insanlar, tâ idesiz temennilerde, nedametlerde bulunacaklardır.

(23) : **(Ve o gün cehennemde)** Meydan-ı zuhura **(getirilmiş olunca..)** bir hadîs-i şerife nazaran cehennem, yetmişbin melek ve onlara tâbi olan sair ruhanî kuvvetler vasıtasile saha-i zuhura getirilecektir. Yâni: Bakanlara karşı cehennem olanca şiddetîle görülecek, bu veçhile de satvet-i ilâhîye tecellî etmiş bulunacaktır. Artık bu müthiş manzara karşısında kalan ve ahiret hayatını tekzîb etmiş bulunan herhangi bir münkir **(insan, o gün anlamış olur.)** dünyada iken ne kadar yanlış düşünmüş, cahilane, münkirâne bir hâlde yaşamış olduğunu anlayarak gözlerinden perde-i gaflet açılır **(ve artık o anlayıştan ona ne fâide?.)** artık intibah devri geçmiş, o anlayış adem mesabesinde bulunmuştur. Bu anlayıştan dolayı bir fâide göremiyecektir. Artık fâide bahşolacak tevbe zamanı geçmiştir.

(24) : öyle bir şahıs, o korkunç manzara karşısında kalınca **(Der ki: Keşke hayatım için)** bu ahiret hayatıma fâide bahşolması için daha dünyada iken güzel ameller **(takdim etmiş olsa idim.)** dünya hayatını beyhude yere zayi ve kendime verilmiş olan ihtiyari, kabiliyeti suiistimal etmese idim de şimdi böyle pek müthiş azab karşısında kalmasa idim.

(25) : **(Artık o gün)** O kıyamet zamanında **(onun)** o Haalık-ı Azîm'in, o kâfir insan hakkında **(yapacağı azabı bir kimse yapamaz.)** o öyle bir şiddetli azabtır. Onun bir mislini hiç bir mahlûk, vücude getiremez, o kâfir şahıs, dünyadaki kendinin pek çirkin, bâtıl hareketinden, inkârından dolayı böyle bir azaba müstahik olmuştur.

(26) : **(Ve onun)** O Haalık-ı Kahhar'ın **(vuracağı bend ile)** zincir ile, bu-

kaği ile (kimse bend vurabilemez.) hiç bir kimse, bir mücrimi öyle şiddetli bir surette yakalamaya kadir olamaz. İşte küfr ve nifakın neticesi, böyle pek şiddetli bir azabtan ibarettir. Allâh-ü Tealâ'nın mü'mîn, sâlih kulları ise bütün bu azablardan emîn, eltaf-i iîâhîye'ye nail bulunacaklardır.

«Vesak»: bağ, bend ,kayt, ayak bağı ve ahd, yemîn manasınadır.

(27) : Evet.. Salâh-ı hâl ile müttasif mü'mînlere ahirette taraf-ı ilâhîden bir iltifat olarak buyrulacaktır ki: (Ey mutmain olan nefs) yâni: Ey emîn, inşirah-ı ruha sahip, nezih itikat ile müttasif, şek ve şüpheden müteberri ve Cenab-ı Hak' km zikrîle, muhabbetle kalbini tenvire muvaffak bulunan mü'mîn. zat!.

(28) : (Rab'bine dönüver.) Kerîm Mabudunun huzur-i manevîsine teveccüh et, onun va'd buyurmuş olduğu bir mahail-i keramette, bir cennet-i âlâya gidiver. (Sen) Sana verilen nîmetlerden (razı) olduğun hâlde (O) Kerîm Rab'bin (de senden razı olarak!.) öyle pek ulvî bir makama nâil ol. -^

(29) : Ve o Mabûd-i Kerîm Hazretleri öyle muhterem bir kuluna ba's zamanında veya mevt vaktinde emreder ki: (Artık kutlarımın arasına gir..) Ey nefs-i mutmeinne!. Sen de mükerrem kullarımın zümresine dâhil ol..

(30) : (Ve) Sen de o muhterem kullarım ile beraber (cennetime giriver.) bundan mürad, cennetlerin en yükseği olan Cennet-i Adn'dir.

Bir rivayete göre bu âyet-i kerîme «Hazret-i Hamza» veya Mekke'deki müşriklerin şalb etmiş oldukları «Habib Bin-i Adiy» Radiyallâh-ü Anhüma hakkında nazil olmuştur. Maamafih bu gibi beyanatta muteber olan, onun umumiyetidir, sebebinin hususiyeti değildir. Bu tebşir-i ilâhî, her sâlih, mutmain kula şâmildir.

Veuıâsıl: Ehl-i îmanın akıbeti, böyle tasavvurların fevkinde bir selâmet ve saadetten ibarettir. Nezîh, muttaki mü'mînler arasında bir manevî birlik vardır. Hepsinin de yüzlerinde bir nuridiyanet parlar durur, sueday-i mü'mîninin nurları, sulehay-i mü'mîninin çehrelerine aksederek mütecellî olur, bir saadet âleminde beraber yaşar, nice tecelliyat-ı üâhîye'ye mazhar bulunurlar. Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi o gibi zevatın şefaatlerine, refakatlerine nâil buyursun amîn..

***

EL-BELED SÜRESİ

Bu mübarek sûre «Kaf» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmi âyet-i kerîmeyi hâvi'dir. Mekke-i Mükerreme beldesine kasem ile başladığı için kendisine böyle «Sûretül'beled» ünvanı verilmiştir.

Bundan evvelki «Ei-Fecr» sûresinde cimrilik, mirasa düşkünlük, fakirlere yardımdan kaçınmak hâlleri zem edilmiş, nefs-i mutmainnenin mesfudiyeti bildirilmişti. Bu «El-Beled» sûresinde de öyle bir hırs ve tama'dan kurtulmanın yollan gösterilmiş ve itminan-ı kalbin ne ile husule geleceği bildirilmiş olduğu için aralarında güzel bir münasebet vardır.

&

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَٓا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ
وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فٖي كَبَدٍ ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ
اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ
اَنْ لَمْ يَرَهُٓ اَحَدٌ ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ
﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾
وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعَامٌ فٖي يَوْمٍ
ذٖي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتٖيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكٖينًا ذَا مَتْرَبَةٍ
﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا
بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Yemîn ederim bu beldeye. i

(2) : Ve sen bu beldede ikamet etmektesin.

(3) : Ve bir pedere ve zürriyetine de —Andolsun—.

(4) : Muhakkak ki: Biz insanı elbette bir meşakkat içinde —bulunacağı bir mahiyette— yarattık.

(5) : Sanıyor mu ki: Onun üzerine hiç bir kimse güç yetiremiyecektir?.

(6) : Der ki: Ben yığın yığın mal telef ettim.

(7) : Zanneder mi ki: Onu hiç bh* kimse görmemiştir?.

(8) : Onun için iki göz vermedik mi?.

(9) : Ve bir dil ile iki dudak —vermedik mi?—.

(10) : Ve biz ona iki de tepe yolu gösterdik.

(11) : Fakat o, o sarp yokuşu geçemedi.

(12) : O sarp yokuşun ne olduğunu sana ne şey bildirdi?

(13) : — O — bir köle azad etmektir.

(14) : Yahut bir kıtlık gününde yemek yedirmektir.

(15) : Karabet sahibi olan bir yetime.

(16) : Veyahut yer.'ere serilmiş bir yoksula.

(17) : Sonra da îman etmiş olanlardan ve birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve merhameti tavsiyede bulunanlardan olmaktır.

(18) : İşte meymenet sahipleri olanlar onlardır.

(19) : Ve o kimseler ki: Bizim âyetlerimizi inkâr ettiler, onlar da şeamet sahipleridir.

(20) **: Onların üzerlerine her tarafı kapalı bir âteş vardır.**

1 Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, insanların nasıl bir fitrette yaradıimış olduklarını gösteriyor. Ve insanların kendi kuvvetlerine nasıl mağrur bulunduklarını bildiriyor. Haahk-ı Kerîm'in insanlara ihsan buyurmuş olduğu nîmetleri hatırlatıyor, insan için necat ve selâmet tarikini ve nefs ve hevasile mücahede usulünü tayin ediyor. Kimlerin nimet ve saadete ereceklerini, kimlerin de şekavete, azaba tutulacaklarını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: Allâh-ü Tealâ, beyan buyuracağı şeylerin ehemmiyetine nazarları celb için buyuruyor ki: (Yemin ederim bu beldeye..) Yâni: Mekke-i Mükerreme'ye, öteden beri himaye-i ilâhîye'de olup her türlü tecavüzlerden emîn bulun harem-i şerif sahasına.

(2) : (Ve sen) Ey Resûl-i Ekrem!, (bu beldede) Böyle mübarek bir şehirde (ikamet etmektesin.) yâni: Senin gibi en "büyük bir Peygamberin ikametgâhı olan, o cihetle de pek büyük bir şerefi ve hürmeti hâiz bulunan bu beldeye yemîa ederim.

Bu beyan-ı ilâhîde şuna da işaret vardır ki: O belde-i mübâreke, Resûl-i

Ekrem'in hulul ve ikamet edeceği bir emîn saha bulunmaktadır. O Peygamber-i Zîşan, oradan hicret buyursa da orası yine manen o Resûl-i. Âlikadr'in ikametgâhı. mesabesindedir. Nitekim Badel'hicre bir gazve neticesinde o belde-i mübareke, yine Resûl-i Ekrem'in daire-i idaresine dahil bulunmuştur.

(3) : (Ve bir pedere ve züniyyetine de) andolsun. Bundan mürad, ya Hazret-i Âdem ile onun neslidir veyahut Hazret-i İbrahim ile onun oğlu Hazret-i İsmaildir. Malumdur ki; Mekke-i Mükerreme beldesindeki Kabe-i Muazzamayn Hazret-i Âdem'in oğlu Şît Aleyhisselâm binâ etmişti. Sonra İbrâhim Aleyhisselâm da muhterem oğlu İsmail Aleyhisselâm ile o belde-i mübârekeye gidip Kâbe-i Muazzama'yı yeniden bina eylemiştir. İşte bunların banilerine de yemin edilmiş oluyor.

(4) : (Muhakkak kî, biz insanı elbette bir meşakkat içinde) Bulunacağı bir mahiyette (yarattık.) insanlar, doğdukları günden ölecekleri güne kadar bir takım hayatî sıkıntılara, ihtiyaçlara, arızalara hedef olmaktadırlar. Bu hâl, beşeriyetin mukadder olan ahvâl-i hayatiyesinden ibaret bulunmaktadır. Artık insan, vakit vakit bazı nahoş hâllere maruz kalırsa bundan dolayı büyük bir ye'se, bir hüzn ve kedere tutulmamalıdır. Bunun bir muktezay-i hikmet olduğunu anlamalı, zevalini Cenab-ı Hak'tan temenni etmelidir.

Bu beyân-ı ilâhî, Resûl-i Ekrem hakkında da bir teselliyi mutazammındu. Tâ ki: Kavmi tarafından göreceği bazı eza ve cefadan dolayı çok müteessir olmasın ve kasemin cevabı bulunmaktadır.

«Kebed»; Şiddet, meşakkat, zahmet demektir.

(5) : O kendi kuvvetine güvenen mağrur insan (Sanıyor mu ki: Onun üzerine hiç bir kimse, güç yetiremiyecektir!.) O, kendisini herkesten daha kuvvetli zannediyor, ona buna verdiği eza ve cefadan dolayı bir gün mücazata uğramıyacağına kani bulunuyor. Bu ne kadar cehalet..

«Pençe-i şir olsan pençen yine eylerler şikest»
«Bu mesel meşhurdur ki: Dest ber balayi dest»

«Rivayete nazaran bu insandan mürad, Resûi-i Ekrem'e karşı düşmanlıkta bulunmuş olan Velid Binil'mugîre veya^ Ebül'eşed bini Kel'dedir.

(6) : O mağrur insan (Der ki, ben yığın yığın mal telef ettim.) yâni: O şahıs, kendi neva ve hevesi uğrunda veya bâzı zâtları din-î islâm'ı kabulden alıkoymak maksadîle sarfetmi^ olduğu müsrifâne servetîle iftihar etmekte bulunuyor. Cahiliye ehli, böyle lüzumsuz, müsrifâne, gayr-i meşru sarfiyatı, bir büyüklük alâmeti sayarak onunla iftiharda bulunurlarmış.

«Lübed»; kesir, çok, toplu manasınadır.

(7) : O sarfettiği maille iftihar eden şahıs (Zanneder mi ki: Onu hiç bir kimse görmemiştir?.) onun o müsrifâne, hainâne maksadına kimse vakıf olmamıştır!. Elbette ki: Onu yaratmış olan Haalık-ı Azîm, onun bütün ef'al ve amalini görüp bilmektedir.

(8) : Evet.. O Haalık-ı Hakim, buyuruyor ki: **(Onun için)** O mağrur, gâfil şahıs için **(iki göz vermedik mi?)** o gözleri kendisine veren bir Haalık-ı Kerîm, onun bütün yaptıklarını görür bilir. Artık o şahıs, o gözlerini güzel istimal ederek kendisine verilen nîmetleri görüp onları kendisine ihsân buyurmuş olan Haalık-ı Kerîm'ine teşekkürlerde, arz-ı ubudiyette bulunmalı değil midir?.

(9) : (Ye) O insana **(bir dil ile iki dudak)** da vermedik mi?. Bunlar da ne kadar birer büyük nîmettir. Bunlar ile konuşmaya, yiyip içmeğe, ağzını kapamaya kadir bulunmaktadır. Bunları da suiistimal etmemeli değil midir?.

«Şefe» Dudak, her şeyin kenarı, kıyısı demektir.

(10) : (Ve **biz ona)** O gafil insana **(iki de tepe yolu gösterdik.)** yâni: Takip edilmesi haddizâtında mühim olan iki tarika dair malûmat verdik ki: Onlarda hayır ve şer, hidayet ile dalâlet, hak ile bâtıl yollarıdır. Artık bunlara dair verilen bilgilerden istifade etmeli değil mi idi?.

«Neçdeyn» iki yüksek mekân, iki mürtefi tarik demektir.

(11) : **(Fakat o)** Mağrur şahıs **(o sarp yokuşu geçemedi.)** zahiren müşkil görülen vazife-i şükrânı ifâ edemedi, kendisine gösterilen meş'ru yolu takibedemedi, hakkında mahz-ı hayır olan bir fedakârlıkta bulunamadı.

«İktiham» müşkilâta göğüs germek, tehammül göstermek, suya dalmak, güç bir şeye atılmak demektir.

«Akabe» de dağ içinde olan yol, sarp yokuş demektir.

(12) : **(O sarp yokuşun ne olduğunu)** Ondan ne kasdedildiğini **(sana ne şey bildirdi?.)** Onun sarp, yüksek olması ne itibarîledir!. Bunu biliyor musun?.

(13) : O akabe, o zahiren müşkil görülen yol **(Bir köle azad etmektir.)** fedakârlıkta bulunup bir köleyi hürriyete kavuşturmaktır. Böyle bir hareket, sahibinin faziletine, insaniyete hizmetine büyük bir alâmettir. Bunun sevabı pek çoktur. Hattâ İmam-ı Âzam'a göre bir köleyi veya bir cariyeyi azad etmek, sadaka vermekten eftaldir. Bu mesele de islâmiyetin hürriyete verdiği kıymeti göstermektedir.

(14) : **(Yahut)** Akabe denilen şey **(bir kıtlık** gününde) bir ihtiyaç zamanında **(yemek yedirmektir.)** Taam vermektir, nafaka temin etmektir.

«Mesgabe»; açlık, kıtlık, meşakkat içinde bir ihtiyaç demektir.

(15) : **(Karabet sahibi olan bir yetime)** Akrabadan bulunan babasız, yoksul bir çocuğa, öyle zavallı bir yavruya yemek yedirmek, ne güzel, merhametkârane bir muameledir.

«Makrebe» Neseb hususunda karabet demektir.

(16) : **(Veyahut)** Akabe denilen iyilik **(yerlere serilmiş)** ihtiyacından dolayı topraklar üzerine kalmış olan **(bir yoksula)** öyle taam yedirmektir.

«Matrebe» Fakr-ü ihtiyaç demektir. Esasen topraklanmak manâsına olup fazlaca fakirlikten kinayedir.

(17) : **(Sonra da)** öyle fedakârlıkta bulunacak kimse, o fedakârlığı ile beraber **(îman etmiş olanlardan)** din-î islâm'ı kabul etmiş bulunanlardan **(ve birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden)** yüz gösteren bir musibetten, bir meşakkatten dolayı din kardeşlerine sabr ve metaneti tavsiye eclip duranlardan (ve) birbirlerine **(merhameti)** şefkati, güzelce muameleyi. **(tavsiyede bulunanlardan olmaktır.)** İşte bu evsafı hâiz zatlar, en yüksek bir hidayet tarikini takibe muvaffak olurlar.

(18) : **(İşte meymenet sahipleri olanlar)** Kitapları sağ taraflarından verilecek muhterem kullar **(onlardır.)** o güzide evsafı, fedakârlığı hâiz bulunanlardır.

(19) : **(Ve o khnselet ki: Bizim âyetlerimizi inkâr ettiler)** Valıdaniyet-i ilâhiye'ye kudret-i sübhaniye'ye şahadet eden âfâkî ve enfüsî delilleri'nazara almadılar, Kur'an-ı Mübîn gibi bir semavî kitabı tekzîb ettiler, bir nice parlayıp duran hakikatleri gizlemeğe çalıştılar, **(onlar da şeamet sahipleridir.)** En meş'um beşeriyet için en muzit olanlar da onlardır. Onlar, o inkârları sebebile yarın ahirette kitaplarını sol taraflarından alarak lâyık oldukları cezalara kavuşaçaklardır. /

(20) : Evet.. Yarın ahirette **(Onların üzerlerine her tarafı kapalı)** kendilerini kaplayan, içinden çıkabilemiyecekleri **(bir âteş vardır)** o da cehennemden ibarettir.

«Mü'sade» kitlenmiş, kapatılmış, tatbik edilmiş, ihata eylemiş demektir. İşte böyle pek vahim bir âkıbete tutulmamasını isteyen her akıl insan için lâzımdır ki: Din-i İslâm dairesinde yaşasın, dinî emrlere ve nehylere riayetten ayrılmasın, bu hidayet ve selâmet yolunu kemâl-i muvaffakiyetle takibe nâiliyetini Mabûd-i Kerîm Hazretlerinden niyaz eylesin. Ve Minal'lâhit'tevfîk.

EŞŞEMS SÛRESİ

Bu mübarek sûre, El-Kadr sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur .Onbeş âyet-i kerîmeyi hâvidir. Şemse ekasem ile başladığı için kendisine bu unvan verilmiştir. Bundan evvelki «El-Beled» sûresinde Meymene ve Meş'eme ashabının hâlleri bildirilmişti. Bu sûrede de o iki zümrenin hâlleri bildiriliyor ve evvelki sûrede kâfirlerin ahiretteki hâlleri bildirilmişti. Bu sûrede de onların dünyadaki hâlleri bildirilmekte olduğundan bu iki sûre-i celîle arasında büyük bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَاۙ ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰيهَاۙ ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا جَلّٰيهَاۙ ﴿٣﴾
وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰيهَاۙ ﴿٤﴾ وَالسَّمَٓاءِ وَمَا بَنٰيهَاۙ ﴿٥﴾ وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰيهَاۙ
﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ ﴿٧﴾ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ ﴿٨﴾
قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَاۙ ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَاۜ ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
بِطَغْوٰيهَاۖ ﴿١١﴾ اِذِ انْبَعَثَ اَشْقٰيهَاۙ ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ
نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَاۜ ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَاۙ فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ
رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَاۙ ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(1) : Andolsun güneşe ve aydınlığına.

(2) : Ve güneşe tâbi olduğu vakit kamere.

(3) : Ve güneşi açıkladığı vakit gündüze. <

(4) : Ve güneşi örtüp ışıklığını giderdiği zaman geceye.

(5) : Ve göğe ve onu bina edene.

(6) : Ve yere ve onu yayıp döşeyene.

(7) : Ve nefse ve onu düzeltmiş olana.

(8): Sonra da ona günahım ve tekvastnt ilham etmiş olana —andolsun ki:—

(9) : Nebini temizlemiş olan şüphe yok ki: Felaha ermiştir.

(10) : Ve muhakkak ki: Nefsini noksana düşüren de hüsrana uğramıştır,

(11) : Semûd kavmi, azgınlığı sebebile -—Peygamberlerini —tekzîb etmişti*

(12) : Onların en şakisi, ayaklandığı zaman.

(13) : Onlara Allah'ın Resulü .demişti ki: Allâh'ın dişi devesine ve O*nun bulanışına —dokunmayınız—.

(14) : Fakat onu yalancı saydılar, deveyi buğazladılar. Artık onları günahları sebebile Rabbileri azab ile kuşattı da kendilerini müsavi bir ukubete uğrattı.

(15) : Ve —Allâh-ü Tealâ— onların bu ihlâk-i akıbetinden korkacak değildir.

***

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i celîle, bir takım kudret asarına kasem suretile insanların nazar-ı dikkatlerini celbediyor. Kimlerin felah ve necata nail olacaklarını ve kimlerin de hâib ve hâsir kalarak azablara uğrayacaklarını haber veriyor. Semûd kavmi gibi bir münkir taifenin de dinsizlikleri yüzünden başlarına gelmiş olan müthiş bir helaki bir vesile-i intibah olmak üzere haber veriyor. Şöyle ki: Allâh-ü Tealâ kullarını tenvir ve ibadet ve tafeie tergîb için buyuruyor ki (And olsun güneşe ve aydınlığına.) Onun ziyasına veya onun tulûile zuhura gelen gündüze ki: Bunlar ne kadar birer büyük kudret-i ilâhîye eseridir. Eğer o ziya o nûr olmasa idi hiç.bir şeyden istifade edilemezdi ,yer yüzünde yaşamak kabil olamazdı.

(2) : (Ve güneşe tâbi olduğu vakit kamere..) de andolsun, kamer de nuraniyeti hususunda güneşden istimdat eder, her ayın muayyen günlerinde safhası tamamen tenevvür ederek güneşi müteakip yer yüzüne nurlarını neşreyler, pek lâtîf bir manzara teşkil etmiş plur.

(3) : (Ve güneşi açıkladığı) Onu izhar ederek ziyasını tamamile gösterdiği (vakit gündüze) de andoJsun. Gündüzler »akşamlara kadar devam eder, bu müddet içinde güneş, daha ziyade gözlere çarparak ziyalarını her tarafa neşretmiş bulunur. Bu bakımdan güneşin tamamen mütecellî olmasına gündüzler birer sebep mahiyetinde bulunmuş sayılır.

(4) : (Ve güneşi örtüp ışığını giderdiği zaman geceye..) de andolsun. Gece olunca güneş gurub etmiş ,onun ziyadar bir hâlde bulundurduğu yerler, karanlıklar içinde kalmış bulunur. Bu da bir başka muktezay-i hikmet bulunmaktadır. Bu beyanat-ı ijâhîyyede şöyle de bir işaret vardır ki: Bütün bunlar, birer eser-i kudrettir. Her biri bir hikmet ve maslahata binaen vücude getirilmektedir. Maahaza hepsi de tebeddül ve tehavvüle maruz kalmaktadır. O kadar parlak görülen şeyler, yerler; vakit vakit tebeddülata uğruyor, ziyâdan mahrum kalıyor. Binaenaleyh bunları bu suretle vücude getiren, elbette ki, bir Haalık-ı Azîm'dir ki: Onda hâşâ böyle bir tebeddül ve tagayyür, başkasına ihtiyaç mutasavver değildir. Ay, güneş, yıldızlar vesaire gibi tebeddülata maruz kalan şeyler ise artık şüphe yok ki: Mabûdiyet, haahkiyet sıfatını hâiz olamazlar.

(5) : (Ve göğe ve onu binâ edene..) de andolsun. Yâni; semâ sahası da ne kadar muazzam bir eser-i kudrettir. Onu öyle yaratıp bezetmiş olan bir zat ise, ne kadar kaadir, hakimdir ki: öyle muazzam, muntazam bir safha-i kâinat vücude getirmiştir. O mucid-i azîm ise şüphe yok ki, Allâh-ü Tealâ Hazretleridir.

(6) : (Ve yere ve onu yayıp döşeyene) de andolsun. O yeryüzü de ne kadar muhteşem bir surette vücude getirilmiş, üzerinde nice mahlûkat barınmakta bulunmuştur. Onu böyle pek fâideli bir hâlde yaratmış, onu da Kudret-i Azîmesinin tecellîsine vesile kılmış olan Haalık-ı Kerîm, ise elbette ki: Bînihaye şükrana, tebcil ve takdise müstahiktir.

«Tah»: Döşemek, firaş hâlinde kılmak demektir.

(7) : (Ve nefse ve onu düzeltmiş olana..) da andolsun. Yâni: Âdem Aleyhisselâm'ın nefsine veya alel'itlâk nüfus-i mahlûkata ve onu muntazam surette yaratmış, ve onu nice bâtınî ve zahirî kuvvetler ile mücehhez kılmış olan Haahk-ı Kerîm'e de yemin ederim. O Haalık-ı Kadîm ki: Beşeriyete de büyük bir kabiliyet vermiş; onu nice kemalâtı elde etmeğe müstait kılmıştır.

(8) : (Sonra da ona) Her bir nefs sahibine (günahını ve tekvasmı ilham etmiş olana..) da andolsun. Yâni: Haalık-ı Hakîm Hazretelerine de kasem olsun ki: O; her insanı yaratmış, ona hayır ve şerri anlayabilecek bir kabiliyet vermiştir. Artık bu fıtret-i selîmesini zayi etmeyen kimseler, çirkin amellerden kaçınırlar, Cenab-ı Hak'tan korkarlar, güzel amellere devam ederler.

(9) : Evet.. Andolsun ki: (Nefsini temizlemiş olan) günahlardan kaçman, fâideli bilgiler ile, sâlih ameller ile uğraşmakta bulunan kimse (şüphe yok ki: Felaha ermiştir.) bütün güzel müradlarına zaferyafc olmuştur. Ebedî selâmet ve

saadete namzet bulunmuştur. İşte bu beyan-ı ilâhî, yukarıdaki yeminlerin cevabıdır. Bu felah ve necatın tecellî edeceğini kat'î surette beyan ve bu hususa enzar-ı dikkati ceib içindir ki, öyle müteaddid yeminler yapılmıştır.

(10) : **(Ve muhakkak ki: Nefsini noksana düşüren de)** Yâni: Kendi ruhunu, varlığını yanlış düşünceler ile, ameller ile ifsat eden, daire-i itaatten çıkrran, isyan ve tuğyan felâketine uğrayan herhangi bir şahıs da **(hüsrana uğramıştır.)** nefsini büyük bir tehlikeye düşürmüştür. İstikbâlini büyük bir felâkete marûz bırakmıştır. Böyle kimseler, ahirette ebediyen muazzeb olacakları gibi çok kere dünyada da o fenâ hareketlerinin cezasını görmüşlerdir. İşte bir numune:

«Dess» Noksan kıJmak ve gizlemek manasınadır.

(11) : **(Semûd)** kabilesi **(azgınlığı sebebile)** küfr ve isyanları yüzünden Peygamberleri Salih Aleyhisselâm'ı **(tekzîb etmişti.)** o mübarek Peygambere, karşı muhalif bir cephe almış, onun Peygamberliğini yalan saymışlardı.

(12) : **(Onların en şakisi)** O kabilenin en ileri atılan facir, isyankâr bir ferdi olan Kidar Bini Salif adındaki bir kâfir, Hazret-i Salih'in gösterdiği bir hârikaya karşı sûikastde bulunmak için **(ayaklandığı zaman..)** o kabile, o kâfirin bu hareketine razı olmuş, onun bu cinayetine iştirak etmiş bulunmuştu.

(13) : Halbu ki: **(Onlara) o** kabileye **(Allâh Rcsûl-ü)** Salih Aleyhisselâm **(demişti ki: Allah'ın)** bir mucize olmak üzere yarattığı ye âkilâne düşünenlerin îmân'a gelmelerine bir vesile olacak olan **(dişi devesine** ve **onun)** o devenin (su**lanışına..)** dokunmayınız, onun için tayin edilen günlerde onun su içmesine engel olmayın.

(14) : (Fakat) O Semûd taifesi **(onu)** Hazret-i Salih'i **(yalancı saydılar.)** onun Peygamberliğini kabul, etmediler, nasihatlerini dinlemediler, **(deveyi buğazladilar.)** Onun buğazlanmasına hiç biri mâni olmadı. **(Artık onları günahları sebebile Rabbi'leri azab ile kuşattı.)** kökünden koparmak suretile helak etti. **(de kendilerini müsavi bir ukubete uğrattı.)** O kabilenin bütün efradı ayni derecede bir azaba uğramış, hepsi de mahv ve münderis olup gitti.

«Demdeme» depretmek, harekete getirmek, helak etmek yere yapıştırmak demektir.

(15) : (Ve) Allâh-ü Tealâ **(onların bu ihlâki)** öyle bir helake maruz bırakılmaları **(akıbetinden korkacak değildir.)** Amenna.. Evet, **o** Haalık-ı Azîm, onlara zulmetmiş değildir. Onları lâyık oldukları bir cezaya kavuşturmuştur **ve** kendi mülkünde, kendi mahlûkatı **hakkında o** helak iradesi lihikmetin tecellî etmiştir ve o zat-ı kibriya hakkında asla **havf ve** haşyet tasavvur olunamaz. Şâir sûreler de Semûd kavminin kıssalarına işaret buyrulmuştur. Malûm olduğu üzere onlar Hicaz ile Şam arasında Hicr denilen sahada oturmakta idiler.

Bunlar Ceziretül'aıapta büyük bir kuvvet sahipleri idi. Putlara tapıyorlardı, Sâiih Aleyhisseiânı onJarı din-i ilâhîye dâvet ve onların istemeleri üzerine bir kayadan yüklü bir dişi deve bir mucize olmak üzere dua edip meydana çıkardı, bir su mahalli, bir gün o devenin ,diğer bir günde diğer hayvanların su içmelerine tahsis edildi, fakat o kabile buna riayet etmediler, o harikulade olan deveyi buğazladılar, yine küfrlerinde devam etmek istiyorlardı ki: Gökten gelen bir sayha-ı azab ile hepsi de helâk oldular, ancak Hazret-i Salih ile ona îman edenler, selâmette kalarak Mekke-i Mükerreme'ye veya Kuds-i •Şerife rihlet edt:-rek orada ibadetle meşgul olmuşlardır.

Velhâsıl: Bu kısseıiin bildirilmesi; Hatemül'enbiyâ hakkında bir tesliyeti hâvidir. O Peygamber-i Zîşan'a muhalefet edenlerin de öyle müthiş azablara giriftar olabileceklerini ihtar buyurmaktadır. Nitekim muhalefete cür'et edenlerden bir kısmı Bedr gazvesinde helak oldular, diğer bir kısmı da başka başka suretlerle cezalarına kavuşmuşlardır. Hattâ CeziretüTarapta Resûl-i Ekrem" tekzîb eden bir kimse kalmamıştı.

Allâh-ü Tealâ Hazretleri, islâmiyeti kıyamete kadar da himaye buyuracaktır.

Resûl-i Zîşan'ımızın risâletini, ulviyyetini her asırda milyonlarca insan tasdîk ve tebcil edecektir.

Sallâlİâh-ü Akyhivesellem.

EL - LEYL SÛRESİ

Bu mübarek sûre «El-A'lâ» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Yirmibir âyet-i kerîmeyi muhtevîdit. Bundan evvelki «Eşşems» sûresinde kimlerin felaha nâil ve kimlerin felâkete mâruz olacakları bildirilmişti. Bu sûrede de felaha ve felâkete sebep olan şeyler bildirildiği cihetle bu, evvelki sûreyi bir nevî tefsil mesabesindedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰى ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْاُنْثٰى ﴿٣﴾ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى ﴿٤﴾ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ
بِالْحُسْنٰى ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰى ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى ﴿٨﴾
وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰى ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنٖى عَنْهُ مَالُهُ
اِذَا تَرَدّٰى ﴿١١﴾ اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰى ﴿١٢﴾ وَاِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ
وَالْاُولٰى ﴿١٣﴾ فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى ﴿١٤﴾ لَا يَصْلٰيهَا اِلَّا
الْاَشْقٰى ﴿١٥﴾ اَلَّذٖى كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقٰى ﴿١٧﴾
اَلَّذٖى يُؤْتٖى مَالَهُ يَتَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَمَا لِاَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰى
﴿١٩﴾ اِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰى ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾

MEALİ ÂLÎSİ

(1) : Andolsun örtüverdiği zaman geceye.

(2) : Ve açıldığı zaman gündüze.

(3) : Ve erkeği ve dişiyi yaradana.

(4) : Şüphe yok ki: Sizin çalışmanız dağınıktır.

,(5) *t* Artık kim infak etti ve ittikada bulundu ise.

(6) : Ve en güzel olanı tasdik etti ise.

(7) : İmdi ona en kolay olan için kolaylık veririz.

(8) : Amma kim cimrilikte bulundu ve istiğna gösterdi ise..

(9) : Ve en güzeli tekzîb etti ise..

(10) : Onu da en zor olan için kolayca iletiriz.

(11) : Ve aşağıya düştüğü zaman onu malı kurtaramıyacaktır.

(11) : Ve aşağıya düştüğü zaman; onu malı kurtaramıyacaktır.

(13) :.Ve muhakkak ki, ahiret de, dünya da bizimdir.

(14) : Artık sîzi alev saçıp duran bir âteş ile korkuttum.

(15) : Ona en şakı olandan başkası girmez.

(16) : Öyle şakı ki: Tekzîb etmiş ve yüz çevirmiştir.

(17) : Ve çok muttaki olan ise ondan uzaklaştırılacaktır.

(18) ; Öyle muttaki ki: Malını verir temizlenir.

(19) : Halbu ki: Onun yanında biç bir kimsenin *bk* nimeti yoktur ki: O, mükâfatlansın.

(20) : Ancak pek yüce olan Rab'binûı rızasını atamak için —infakta bulunur—.

(21) : Ve andolsun herhâlde razı olacaktır.

iz AH

(1) : Bu sûre-i celîle, insanların iki zümreye ayrılmış olduklarını bildiriyor. Bir zümrenin hak rızası için fedakârlıkta bulunduğunu, diğer bir zümrenin de cimrilikten, mağrurâne bir vaziyetten ayrılmadığını haber veriyor. Hak yolunda çalışan birinci zümrenin ne kadar mükâfatlara nail olacaklarını tebşir ediyor. Cimri ve mağrur olan ikinci zümrenin de ne müthiş bir akıbete giriftar bulunacaklarını ihtar etmektedir. Şöyle ki: **(Andolsun)** Her şeyi karanlığile **(örtü verdiği zaman geceye..)** ki: Artık nâs istirahate başlar, Cenab-ı Hak'kın diğer bir nimetine kavuşmuş olur.

(2) : (Ve) Geceye ait karanlığın gidip güneşin doğmasile **(açıldığı)** ziyalar içinde kaldığı **(zaman gündüze») de andolsun ki, o da yeniden bir faaliyeti ha-**

yatiyye başlamak vaktidir. Bu vakit olunca insanlar, maişetlerini temine çalışmaya başlarlar, cemiyetin yaşayabilmesi ve terakki edebilmesi için iktiza eden şeyleri elde etmeğe çalışırlar, sair hayat sahipleri de faaliyetten geri durmaz.

(3) : (Ve erkeği ve dişiyi) de birer bedia-i hilkat olmak üzere **(yaradana** da.) andolsun. Evet.. Hazret-i Âdem ile Havva'yı ve onların erkek ve dişi evlâd ve ahfâdını var eden ve lihikmetin muhtelif vaz'iyyet ve kabiliyyette bulunan daha nice hayat sahiplerini vücude getiren Haalık-ı Azjmüşşan'a da kasem olsun ki:

(4) : Ey insanlar!. (Şüphe yok ki, sizin çalışmanız) say-ü gayretiniz **(dağınıktır.)** muhtelif mahiyetlerde bulunmaktadır. Bir zümrenin çalışması, rızay-ı, ilâhîye muvafik ve kendiler; için selâmet ve saadete vesile bulunuyor. Diğer bir zümrenin çalışması ise isyankârane olup kendilerinin mes'uliyetlerine, uhrevî felâketlerine sebep oluyor. Bu beyan-ı ilâhî, yukarıdaki kasemlerin cevabıdır ve beşeriyet muhitindeki o muhtelif çalışmaların enzar-ı dikkati celbedecek bir durumda bulunduğuna işareti hâvidir.

(5) : **(Artık)** Bu dünyada, bu imtihan âleminde **(kim infak etti** ise) hak yolunda malını bezledip fakirlere, hayır işlerine yardım eyledi ise **(ve ittikada bulundu** ise..) Cenab-ı Hak'tan korktu, nefsini gayr-i meş'rû şeylerden men'ederek nezihâne bir surette yaşadı ise..

(6) : **(Ve en güzel olanı tasdik etti** ise..) Yâni: En güzel olan namaz, oruç, zekât gibi ubudiyet vazifesini takdir ve bunların meş'ruiyyetindeki, hikmet ve maslahatı tasdik ve tebcil eyledi ise..

(7) : **(İmdi)** Biz **de (ona en kolay olan için)** kendisini kolaylıkla rahata kavuşturacak, cennete eriştirecek bir yolu takibetmesi için kendisine **(kolaylık veririz.)** onu teşhilâta nail kılarız. Onu vazifelerini kolaylıkla, seve seve, kemâl-i mahzuziyetle ifâya muvaffak eyleriz, onu güzel infak ve ittikasınm böyle mükemmel mükâfatına erdiririz.

(8) : **(Amma kim cimrilikte bulundu)** İse malını bir hayra sarfetmedi ise veya şehevatı uğrunda sarf edip de rızay-ı ilâhîyi celbedecek bir veçhile sarf etmekten kaçındı ise (ve istiğna gösterdi ise) yâni: Servetine mağrur olup sevap kazanmaya muhtaç olmadığını ve başkalarının teveccühünü, duasını celbetmekten müstağni bulunduğunu zanneyledi ise.

<9) : **(Ve en güzeli tekzib etti** ise..) Yâni: Allâh-ü Tealâ yolunda yapılan infakın pek güzel sevaba vesile olacağını inkâr eyledi ise, uhrevî mükâfatların varlığına kail bulunmayıp münkirâne bir hâlde yaşadı ise..

(10) : **(Onu** da) O münkir şahsı da **(en zor olan için)** cehennem âteşine atılmak gibi en şiddetli bir akıbete **(kolayca iletiriz.)** onu pek vahim azablara saik olacak olan en zor ve en kötü hasletler ile muttasif kılarız. •,

(11) : (Ve) O cimri şahsı (aşağıya **düştüğü** zaman) yâni: Cehenneme atı-

larak cezasına kavuştuğu gün (onu malı kurtaramıyacaktır.) o çokluğuna mağrur olduğu, ondan muhtaçlara yardımda bulunmadığı malı kendisine o günde bir iâide veremiyecektir.

«Tereddi»; yukarıdan aşağıya düşmek manâsına olup ölmek ve,cehenneme atılmaktan kinayedir.

(12) : Cenaba Hak, şöyle buyuruyor: (Şüphe yok ki: Hidayet yolunu göstermek bize aittir.) Yâni: Allâh-ü Azîmüşşan, insanları yaratmış, onlara hak ile bâtılın arasını ayırd edebilece[1] bir kabiliyet-i fıtriyye vermiştir ve onlara Peygamberleri ve kitapları, vasıtasîle hayr ve şer yolunu bildirmiştir. Bu, beşeriyet hakkında bir rahmet-i ilâhîyedir. Artık insanlar, kendilerine lütfen gösterilmiş olan hidayet yolunu takibetmeli değil midirler?. Ebedî istikbâllerini temine çalışmaları icabetmez mi?.

(13) : (Ve muhakkak ki: Ahiret de, dünya da bizimdir.) Yâni: Zat-i ülfihiyyete mahsustur. Onun mülküdür, o Haalık-ı Azîm'in kudret ve tasarrufu altındadır. Artık beşeFİyet için lâzım değil midir ki: O Mabûd-i Kerîm'in emr ve fermanı veçhîle hareket etsinler?.

(14) : O Haalık-ı Zîşan kullarını uyandırmak, onlara vazife-i ubudiyetlerine riayet etmelerini tenbîh için de buyuruyor ki: (Artık sizi) Ey insanlar!. (Alev saçıp duran) daima tutuşmakta bulunan (bir âteş ile) cehennem ile (korkuttum.) o şiddetli azabı sizlere defeat ile ihtar ettim, sizleri o suretle de intibaha davet ederek hakkınızda öyle bir vech ile de merhamet-i ilâhîye tecellî etmiş bulunmaktadır. Artık bundan da istifade ederek arz-ı şükranda bulunmalı değil misiniz?.

(15) : (Ona) O pek şiddetli âteş içine (en şaki olandan) Allâh-ü Tealâ'nm rüsullerini, kitablarını inkâr eden, haktan yüz çeviren ve tâib ve müstağfir olmadan Ölüp giden kâfirlerden (başkası girmez.) onlar, en şiddetli cehennem âteşleri içine ebedî bir surette atılmış bulunurlar. Böyle en şiddetli ve daimî bir azab ehli küfre mahsustur.

(16) : İşte Cenab-ı Hak, bu hakikati şöylece beyan buyuruyor: (Öyle şakı ki, tekzîb etmiş) Allâh-ü Tealâ'nın vahdaniyetini, Peygamberlerinin risaletini, onların tebliğ ettikleri kitabları tasdikten kaçınmış, inkâra devam edip durmuştur. (Ve yüz çevirmiştir.) Ahkâm-ı ilâhîyyeyi kabul etmeyip itrattan kaçınıp duîmuştur, Artık böyle bir şahıs, elbette ki: Öyle pek şiddetli bir azaba müstahik olmuştur.

(17) : (Ve çok muttaki olan ise) Yâni: Küfr ve şirkten pek ziyade sakınıp onları hatırına bile getirmeyen pek samimî mü'mîn ise (ondan) o bildirilen cehennem âteşinden (uzaklaştırılacaktır.) öyle bir zat, o âteşe atılmak değil, ona yakın bile bulundurulmayacaktır. O, siyanet-i ilâhîye'ye tamamen naildir. Onun pek güzîde vasıfları, meziyetleri vardır.

«Tecnib» ayırmak, uzaklaştırmak demektir.

(18) : Ezcümle o zat (Öyle) muttaki bir zattır (ki: Malını verir) hayır yolunda sarfeder, fakirlere ve zaiflere yardımda bulunur. Bir riya için, bir meth-ü Senaya nâiliyet için olmaksızın mahza kemâl-i safvetle ve hüsniniyyetle malını bezleder. (temizlenir.) İndallâh en nezih bir kul olmuş olur.

(19) : (Halbuki: Onun) O pek muttaki zatın (yanında hiç bir kimsenin bir nimeti yoktur ki, o mükâfatlansın.) onun bu infakı, başkasından görmüş olduğu bir nimetin, bir muavenetin bir mukabili, bir mükâfatı değildir.

(20) : O muhterem zat (Ancak pek yüce olan Rab'binin rızasını aramak için..) öyle intakta bulunur, o, Öyle âlicenabtır.

«Hak yolunda kim verirse canını, emvâlini.»
«Elde eyler âkıbet binlerce kat emsalini.»

(21) : (Ve andoLsun ki: Herhalde) O pek muttaki zattan Allâh-ü Tealâ Hazretleri de (râzı olacaktır.) onu o güzel amelinin mükâfatına kavuşturacaktır. O zat da böyle nail olacağı pek büyük nîmetlerden dolayı her veçhile bir ebedî saadet ve hoşnutluk içinde kalacaktır. Ne muazzam bir muvaffakiyet..

«Bir rivayete nazaran bu âyetler, Ebu Bekrissıddık Radiyallâh-ü Anh Hazretleri hakkında nâzil olmuştur. İslâmiyeti kabul ettiği için müşrikler tarafından birçok eziyetlere hedef olan ve Ümiyye İbn-i Halefin kölesi bulunan Bilâl-i Habeşî Radiyallâh-ü Anh Hazretlerini bir miktar altun mukabilinde satın alıp azad etmişti. Müşrikler, Hazret-i Sıddık'ın bu âlicenablığını görünce «onun yanında Bilâl'in bir iyiliği bulunmalıdır ki» onu böyle satın alıp azad etti.» demişler işre Hazret-i Sıddık'ın mahza rızay-ı ilâhî için bu fedakârlığını takdir ve o müşriklerin iddiasını red için bu mübarek âyetler nazil olmuştur. Cumhûr-i müfessirîn buna kaildirler. Maamafih bu mübarek âyetlerin hükmü umumîdir, tekva ile bihakkin mücehhez, âlicenab mü'mînlerin büyük mükâfatlara nail olacaklarını tebşîr etmektedir. Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi o pek mümtaz zatlara muhabbet ve merbutiyetten ayırmasın, amîn..

*

ED - DUHA SÛRESİ

Bu mübarek sûre, El-Fecr sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur, onbir âyet-i kerîmeyi hâvidir, kuşluk vaktine, yâni: Gündüzün yarısına doğru güneşin yükselmekte bulunduğu vakit manâsına olan duha'ye kasem ile başladığı için bu mübarek sûreye bu unvan verilmiştir. Bundan evvelki sûre-i Leylde mallarını fakirlere, zaitlere bezleden en müttakî zâtların nail olacakları pek büyük muvaffakiyetler bildirilmişti. Bu sûre-i celîlede de en büyük ittikayi hâiz ve risaletle müttasif olan Peygamberimizin yetimlere, fakirlere güzel,-muameleler ile mükellef bulunduğu ve nice ilâhî nîmetlere mazhar olduğu beyan buyrulduğundan bu iki mübarek sûre arasında güzel bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحٰى ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ
خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰى ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى ﴿٥﴾
اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ
عَآئِلًا فَاَغْنٰى ﴿٨﴾ فَاَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَاَمَّا السَّآئِلَ
فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Kasem olsun kuşluk vaktine.

(2) : Ve sâkin olduğu zaman geceye ki:

(3) : Rab'bin seni ne terketti ve ne de —senden—> dar ildi.

(4) : Ve elbette ki, senin için ilerisi evvelinden daha hayrlıdır.

(5) : Ve muhakkak ki: Sana Rahibin ihsan buyuracak, sen de hoşnut olaçaksın.

(6) : Seni bir yetim bulup da barındırmadı mı?.

(7) : Ve seni bir şaşırmış hâlde buldu da doğru yolu göstermedi mi?.

(8) : Ve seni bir yoksul buldu da zengin kılmadı mı?.

(9) : Artık yetime sakın kötü bir muamelede bulunma.

(10) : Ve bir şey dileneni de sakın kovma.

(11) : Fakat Rab'biıı nîmetini de yâdet.

***

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Allâh-ü Tealâ'nın Peygamberimiz hakkındaki lûlf ve ihsânını bildiriyor. O Resûl-i Zîşan'm günden güne daha ziyade nimetlere, muvaffakiyetlere nail olacağını tebşir ediyor. Ve o Nebiyy-i Âlikadr'in yetimlere, yoksullara karşı güzel muamelede bulunmakla ve nâil olduğu nîmetlerin şükrünü ifâ etmekle mükellef bulunmuş olduğunu göstermektedir. Şöyle ki: (Kasem olsun kuşluk vaktine..) yâni: Güneşin yükseldiği, gündüzün başlamış olduğu, adetâ beşeriyet âlemine yeni bir hayat ifaza edilmiş gibi bir veçhile kudret-i ilâhîye'nin pek şâşâadâr bir surette tecellî eylemiş bulunduğunu bir zamana andolsun. Bu öyle bir zamandır ki: Musa Aleyhisselâm bu vakitte kelâm-ı ilâhîye nail bulunmuş ve bu vakitte sahirler îmana gelip secdeye kapanmışlardı.

(2) : (Ve sâkin olduğu zaman) Yâni: Gündüz hayatındaki faaliyet sükûnet bulup hareketler kesildiği, başka bir manzara-i kudret vücude geldiği vakit (geceye..) de kasem olsun (ki:) o da beşeriyet için başka bir lûtf-i ilâhîdir, bir istirahat zamanıdır. Peygamber-i Zîşan'ımızın miracı böyle bir gece içinde vuku bulmuştu. Velhâsıl: Gündüzler de, geceler de birer büyük nimettir, birer muazzam kudret-i ilâhîye eseridir. Bunların bu ehemmiyetine işaret içindir ki: Kendilerine yemîn edilerek buyruluyor ki:

(3) : Ey Hatemül'mürselîn!. (Rab'bin seni ne terketti) Ne senden veda ederek ayrılmak gibi bir hâl vücude getirdi (ve ne de) senden (danldı.) ne de sana buğz etmiş oldu. Sen daima iltifat-ı ilâhîye'ye mazhar bulunmaktasın.

«Bu sûre-i mübarekenin sebeb-i nüzulü hakkında müteaddit rivayetler vardır. Ezcümle deniliyor ki: Yahudiler, Resûl-i Ekrem'e müracaat ederek ruhtan Zülkarneynden ve ashab-ı Kehfdeıi sual etmişlerdi; O Peygamber-i Zîşan da: «Size yarın haber veririm» demiş. «İnşallah» dememiş idi. Bunun üzerine vahy-i ilâhî bir müddet kesilmiş oldu. Bu müddet, oniki veya onbeş veyahut kırk gün kadar devam etmişti. Bir takım müşrikler de «Artık Muhammed'e Rab'bi veda etmiş, onu terkeylemiş» diye söylenmişlerdi, Peygamber Efendimiz ise böyle

vahy-i ilâhî'nin kesilmiş gibi olmasından dolayı pek ziyâde mahzun ve mükedder bulunuyordu, Cenab-ı Hak'kın rızasına muhalif bir harekette mi bulundum diye pek üzülmeğe başlamıştı. Hattâ Deniliyor ki: Mübârek cephesini Kâbe-i Muazzama'ya vaz'ederek dua ve niyazda bulunmuştu. Bunun üzerine bu sûre-i mübâreke nazil olarak kendisinden Cenab-ı Hak'kın razı olduğu, o Peygamber-i Zîşan'ın iltifat-i ilâhîye'den mahrum kalmamış olduğu kendisine tebşîr buyrulmuştur.

<4) : (Ve) Ey Peygamber-i Âlişan!. **(elbette ki: Senin için ilerisi)** Müstakbel-hayat, **(evvelinden daha hayırlıdır.)** sen her vakit terakkiden terakkiye nâil olacaksın, senin günden güne izzet ve sânın yükselmck'e bulunacaktır. Dünyada günden güne muvaffakiyetlere nail olacağın gibi asıl ahirette de her türlü nîmetlere, tecellîlere mazhar bulunacaksındır. Artık münşerihül'kalb ol. Nitekim bu tebşir-i ilâhî, daha dünyada iken tahakkuk etmiş oldu. Resûl-i Ekrem Hazretleri nice muvaffakiyyata, fütuhata kavuştu. Mübarek şeref ve sânı Şark ve Garba yayıldı, nice milyonlarca ehl-i îman tarafından daha tebcil ve salât-ü selâm ile yâdolunmaktadır.

(5) : **(Ve muhakkak ki:)** Ey Efdalül'halâyık!. **(Sana Rab'bin ihsan buyuracak)** seni nice nimetlere erdirecektir. Ezcümle sen, vahy-i ilâhîye alettevâli nail olacaksındır. Bir müddet teehhür etmiş olduğundan dolayı mahzun olma ve senin Kerîm olan Rab'binden (sen **de hoşnut olacaksın.)** nitekim bu va'd-i ilâhî tahakkuk etmiştir. Evet.. Cenab-ı Hak, o Peygamber-i Zîşan'ınm dinini i'lâ buyurmuştur. O pek Muhterem Peygamberini nice muvafflkiyetlere nail ederek münşerihüPkalb bir hâlde yaşatmıştır. Onun hakkındaki uhrevî nimetler ise her türlü tasavvurların fevkindedir.

(6) : Evet. Bir kere düşünülmeli, ey beşeriyetin mabihil'iftiharı olan Peygamber-i Âlişan!. Kerîm, Rahîm Haalıkın (seni **bir** yetim **bulup bartrıdırmadtmı?.)** evet.. Sen daha validen rahmine henüz altı aydan beri şeref vermiş iken pederin vefat etmiş idi, validen dahi sen henüz sekiz yaşında iken ölüp gitmişti, seni amcan Ebu Talib yanına alarak hakkında pek güzel, müşfikâne muamelede ,himayede bulunmuştu, sen bütün bir âtıfet-i ilâhîye eseri olarak Öyle neşv-ü nemaya muvaffak oldun. ,

(7) : (Ve) Cenab-ı Hak (seni) ey Resûl-i Zîşan!. **(bir şaşırmış hâlde buldu da)** Sana **(doğru yolu göstermedi mi?)** evet.. Gösterdi, çünkü: O pek muhterem Peygamber, din-i ilâhî'den mahrum, ahkâm-1 seciyeden bihaber bir muhid içinde dünyaya gelmiş, kırk yaşma kadar kavminin pek cahilane hâllerine şahit olmuş «onların akla, hikmete muhalif inançlarını, hareketlerini gördükçe hayretler içinde kalmış bulunuyordu. Sonra Cenab-ı Hak, lütfetti, o mâsum kulunu nübüvvet ve risalete nâil kıldı, onun kaderini bir kitab-i ilâhîsile ilâ buyurdu, ona takibedilmesi icabeden hidayet ve saadet yolunu gösterdi.

(8) : (Ve) Ey Nebiyyi Âlikadr!. (seni) Kerîm olan Rab'bin **(bir yoksul buldu da zengin kılmadı mı?.)** Evet.. O pek büyük Peygamberini, maddî ve mâne-

vî nice nîmetlere nail buyurdu. Malûmdur ki: Resûl-i Ekrem Efendimize vaktîle pederinden miras nâmına bir deve ile bir cariyeden başka bir şey miras kalmamıştı, dünyevî bir servete mâlik değildi, fakat Cenab-ı Hak o muhterem kuluna lütfetti, onu bir ganay-i kalbe mâlik kıldı, onun ulviyyata müteveccih olan nazarları karşısında dünya varlığının bir kıymeti kalmamış bulunuyordu. Maamafih refikası Hatice valdemizin servetinden müstefîd oldu. Ve ticaret ve cihad tarikile nice malları elde ediverdi, daha dünyada iken de günden güne nice nîmetlere, hayırlara kavuşmuş bulundu.

(9) : (Artık) Haahk-ı Azîmüşşan, o Nebiyyi şefkatpenahına emrediyor ki: Sen (yetime sakın kötü bir muamelede bulunma.) onun bir malını elde etmek isteme, ona bir hakaret nazarile bakma, onun hâli yetimânesine merhamet et, kendisine şefkatle muamelede bulun, nitekim o merhametpenah Peygamber de, yetimlere karşı büyük bir merhamet göstermiştir, bir hadîs-i şerifi şu mealdedir. «Müslümanların arasında en hayırlı hane, içindeki yetime güzel muamele yapılan hanedir ve müslümanlarca en şerli hanede içindeki yetime kötü muamele yapılan hanedir.»

Resûl-i Ekrem'in yetim kalmış olması da bir nice hikmetlere müsteniddir. Ezcümle:'Onun da yetim kalmış olması, yetimlere karşı pek ziyâde rıfk ve merhamet göstermesine bir sebep olmuştur. Ve bir babanın himayesi, terbiyesi altında bulunmadığı hâlde onun o kadar yüksek ahlâk ile, kemalât ile müttasif olması, onun bir himaye-i ilâhîyyeye, bir feyz-i sübhanîye mazhar, pek büyük bir insan bulunduğuna bir şahit, bir delîl mahiyetinde bulunmuştur.

(10) : Hak Tealâ Hazretleri, o Peygamber-i Âlişan'ına şöyle de bir fazilet-i ahlâkiye telkin buyuruyor, (ve bir şey dileneni de) veya bir şey sual edeni de, (kovma) huzurundan reddetme, hakkında rıfk ile muamelede bulun, bütün bu beyanat-ı ilâhîye, bu ümmet-i merhume için birer ders-i ahlâk vermektedir. Dilenen bir kimseye bir şey verilmesi muvafık görülürse verilmelidir. Verilmediği takdirde rıfk ile, nezaketle reddedilmelidir. Huşunet, hakaret göstermemelidir, öyle bir muamele, insaniyete yakışmaz.

(11) : (Fakat.) Ey Peygamber-i Âlişan!. (Rab'bin nîmetini de yâdet.) Bir lisan-ı şükran ile söyle, o nîmetten başkalarını müstefîd et, nitekim o âlemler için rahmet olan Peygamber-i Zîşan maddî ve manevî nîmetlere nail olmuş, ezcümle nübüvvet ve risaleti haiz, Kur'an-ı mübîn gibi bir kitab-ı ilâhîye nâil bulunmuş, bunlardan ümmetlerini müstefîd kılmaya son derece çalışmıştır. Sallâllâh-ü Tealâ Aleyhivesellem.

Bu sûreden itibaren Kur'an-ı Mübîn'in son sûresine kadar olan sûrelerin okunmaları nihayetinde «Allâh-ü Ekber» denilmesi, öteden beri cari bir sünnettir. Bu tekbir, Cenab-ı Hak'kın Ulüvv-i sânına tazîm ve Peygamber Efendimiz hakkında iltifat-ı ilâhîye'ye bir teşekkür vazifesi demektir. Kerîm Mabudumun, cümlemizi füyuzat-ı ilâhîyyesine nail buyursun amîn. Bihurmet-i Seyyidil' diürselîn..

*

EL - İNŞİRAH SÛRESİ

Bu mübarek sûre Ed-Duha sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Sekiz âyet-i kerîmeyi hâvidir. Resûl-i Ekrem'in inşirah-ı kalbe nâiliyetini bildirdiği için kendisne bu ünvân verilmiştir. Bu sûre-i celîle de Peygamber Efendimizin ne kadar eltaf-i ilâhîye'ye nâil olduğunu bildirdiği için kendisinden evvelki Ed-Duha sûresile aralarında büyük bir merbutiyet vardır. Hattâ ikisinin bir sûreden ibaret olduğuna kail olanlar da vardır. Maamafih mütevatir olan »bunların başka başka birer sûre olmasıdır.

⁂

بسم الله الرحمن الرحيم

ألم نشرح لك صدرك ﴿١﴾ ووضعنا عنك وزرك ﴿٢﴾

الذي أنقض ظهرك ﴿٣﴾ ورفعنا لك ذكرك ﴿٤﴾

فإن مع العسر يسرا ﴿٥﴾ إن مع العسر يسرا ﴿٦﴾

فإذا فرغت فانصب ﴿٧﴾ وإلى ربك فارغب ﴿٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Senin için göğsünü açıp genişletmedik mi?.

(2) : Ve senden yükünü indirmedik mi?.

(3) : Öyle ki, senin sırtına pek ağırlık vermişti.

(4) : Ve senin için şânını yükselttik.

(5) : Artık şüphe yok ki, çetinlikle beraber bir kolaylık vardır.

(6) : Hakikaten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.

(7) : Artık boş kaldın mı hemen çalış.

(8) : Ve ancak Rab'bine teveccüh et.

**

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre de Resûl-i Ekrem'in nail olduğu nimetleri bildiriyor. Onun uğradığı mihnet ve şiddetin giderileceğini tebşir ediyor. O Peygamber-i Zîşan'ın sâlih âmellere devamını ve yalnız Cenab-ı Hak'ka tevekkül ve teveccühte bulunmasını emretmektedir. Şöyle ki: Ey EfdalüTmürselîn!. (Senin göğsünü) feyz-i nübüvvetle, ilm ve marifetle (açıp genişletmedik nü?) elbette ki, genişlettik, yâni: Ey Eşrefül'beşer!. Senden hayreti, hüzn ve kederi giderdik, kalbine bir metanet, bir zevk-i manevî ihsan ettik, seni bir kuvve-i kudsiyye ile, bir, lâmia-i ruhaniyye ile teyid ve tenvîr buyurduk,, evet.. Sen bu ataya-i ilâhiyye'ye nâil bulunmaktasın.

Deniliyor ki: Burada kalp denilmeyip de «Sadr» = göğüs denilmesi, şu gibi bir hikmete mebnîdir: Göğüs, bir vesvese mahallidir. Şeytan, insanların göğüslerine vesveselerini düşürmeğe çalışır, o vesveseleri gidermek, izale etmek ise göğüsü şerhetmekten ibarettir. Ve şöyle de deniliyor ki: Şeytan, kalbe vesvese düşürmek için göğüse gelir, göğüs ise kalbin kal'ası mesabesindedir. Şeytan, orada bir menfez bulursa oradan kalbe vesveselerini düşürmeğe başlar, kalbde hüzün ve kederin, yanlış düşüncelerin zuhuruna sebebiyet verir akıl ve marifetin mahalli olan kalb-i ifsada çalışmış bulunur. Fakat bir zâtın göğsü, bir lûtf-i ilâhî olarak şerhedilmiş olunca, bir inbisata, bir inşiraha nail olunca artık şeytanın vesveselerine mahal olmaktan kurtulur.

İşte Peygamber Efendimizin mübarek göğsü de en mükemmel bir şerha nail olmuş, ondan vesvese-i şeytaniyye zâü bulunmuş, kendisi teyidat-ı sübhaniyye' ye mazhar olarak Kalben pek mut'main, münşerih bir hâlde yaşamıştır.

«Şerh» lügatte açmak, yarmak, keşfetmek, bir şeyi izah ve tefsil suretile bildirmek demektir. Bir eserin izah ve tefsirini hâvi kitaba da şerh deniliyor. «Sadr» de sîne, göğüs, yâni: Bir şeyin ön tarafı manasınadır. İnsanın belinden basma doğru olan ilk tarafıdır ki: Gerisi de kalbi, ciğerleri hâvi bulunur, bir odanın, bir salonun en şerefli oturak yerine sadr denilir.

(2) : (Ve) Ey Hatemül'mürselîn!. (senden yükünü indirmedik mi?.) Yâni: Nübüvvet vazifesini ifâ hususundaki müşkilâtı gidererek seni teshilâta nail kıldık, kemâl-i muvaffakiyyetle o pek mühim, ulvî vazifeni ifâya muktedir bulunuyorsun.

(3) : (Öyle ki:) O deruhte etmiş olduğun yazife-i Nübüvvet, o manevî yük (Senin sırtına pek ağırlık vermişti.) sonra bir inayet-i ilâhîye olarak o ağırlığı duymaz oldun, o kutsî vazifeyi kemâl-i suhuletle ifâya muvaffak bulundun.

Evet Peygamber-i Âlişan Hazretleri, bidayet-i risalette ne kadar heyecanlar içinde kalmıştı, halka ahkâm-ı diniyeyi bildirmeğe çalışıyordu. Bir takım münkirlerin hâllerinden dolayı pek müteessir bulunuyordu, fakat Cenab-ı Hak, o mübarek Peygamberine bir metanet-i ruhiyye ihsan buyurdu, artık risalet vazifesini bir zevk-i manevî ile ifâya devam ederek bir nice muvaffakiyetlere nail oldu.

«İnkaz» siklet, ağırlık vermek, yükün sırta ağırlık vererek kemikleri gizlice çatırdamaya getirmesi demektir.

(4) : (Ve) Ey Eşrefürmahlûkat!. (Senin için sânını yükselttik.) Seni bütün İns. ve Cinne Peygamber tayin ettik, seni bütün Peygamberlerin hatemi, efdal ve eşrefi kıldık, senin pek yüksek nâmın bütün elvah-ı afâkı tezyin edip durmaktadır. Bütün ehl-i îman, senin için salât-ü selâmda bulunmaktadırlar.

«Berk urdu Cemâlinde o ümmiyyi yetimin»
«En şaşaalı feyz-i hudavendi hakimin»
«Bir ders-i edeb verdi ki, ashab-ı zekâye»
«Hayret verir âsâr-ı tühuli hükemaye»
Muallim Naci.

(5) : (Artık şüphe yok ki:) Her (Çetinlikle beraber bir kolaylık vardır.) her müşkülün izalesi için bir çare mevcut, vazife-i risaleti ifâ hususundaki müşkilâtı Cenab-ı Hâk birer suretle bertaraf eder, Peygamber-i Zîşan'ını suhulete kavuşturur. Bu hususta bir tereddüde, bir teessüre düşmeğe hacet yok.

«Her zaman çarh-ı felek aksine devran etmez.»
«Yine dilhahımız üzere döner inşaallah»

«Usr» güçlük, zahmet, müşkilât, göğüs darlığı, vazife yükü, düşmanların kuvveti, eza ve cefası gibi şeylerdir. «Yüsr» de; Kolaylık, yavaş şey, âsân olmak demektir.

(6) : **(Hakikaten her zorlukla** beraber bir **kolaylık vardır.)** Bu, kabil-i inkâr değildir. İnsan, vakit vakit bâzı müşkil şeyler karşısında kalır, sonra bunlar açılır, gider, kolaylıklar, muvaffakiyyetler yüz gösterir. Hak yolunda görülen bir zahmetin mükâfatı ise büyük bir sevap olduğu için o sevap, en büyük bir kolaylık, bir muvaffakiyyet demektir. Elverir ki.İnsan sabırlı olsun, büyük heyecanlara kapılmasın, yüz gösteren bir nahoş hâlin, bertaraf olmasını Haalık-ı Kerîm'den niyaz eylesin, kendi hâlini tanzime çalışsın.

(7) : **(Artık** boş **kaldın mı)** Yâni: Bir vazifeni yapıp bitirdin mi: **(hemen çalış.)** diğer bir vazifeni ifâya gayret et, boş durma, meselâ: Farzolan namazı kılmış olunca sünnet ve nafile plan namazları kılmaya başla, cihad gibi bir vazifeyi ifâ etmiş olunca da Rab'bine ibadete devam et, âti için lâzım olan şeyleri tedarike çalış, bu emr-i ilâhî gösteriyor ki: Müslümanların daima güzelce faaliyette bulunmaları lâzımdır. Müslümanlıkta atalet, caiz değildir. Müslümanlar, daima yükselmeğe, istikbâllerini güzelce temine gayret etmelidirler.

(8) : (Ve) Ey Habib-i Kibriya!. Nâil-i mükâfat olmak, pek ulvî tecelliyata mazhariyetle bihakkin münşerihui'kalb olmak için **(ancak Rab'bine teveccüh et.)** çünki her veçhile kendisine iltica ve teveccüh edilmeğe müstahik olan, ancak o Haalık-ı Kerîm Hazretleridir. O rahîm, kerîm olan mabudumuzun afv ve keremine iltica ederek ondan muvaffakiyyetler niyaz eyleriz. Ve minePlahit tevfîk.

*

ET-TİN SÛRESİ

Bu mübarek sûre «El-Buruc» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Sekiz âyet-i kerîmeyi hâvidir. İlk âyetinde «Tin» denilen bir mühim eser-i kudrete kasem edildiği için kendisine böyle «Sûretüt' Tin» ünvânı verilmiştir. Bundan evvelki inşirah sûresinde EfdalüT Halâyik olan Peygamberimizin uluvv-i sânı bildirilmişti. Bu sûrede de bütün beşeriyetin muhtelif hâllerine ve istikbâllerine işaret buyrulduğu için bu iki sûre-i celîle arasında güzel bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ
الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾
ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ
بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Andotsun Tîn'e, ye Zeytûn'e.

(2) : Ve Sû» dağına.

(3) : Ve bu emin olan beldeye.

(4) : Muhakkak ki: Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.

(5) : Sonra da onu aşağıların en aşağısına döndürdük.

(6) : Ancak o kimseler ki: İman ettiler ve sâlih sâlih amellerde bulundular, artık onlar için kesilmeyecek bir mükâfat vardır.

(7) : O hâlde seni din hususunda bundan sonra kim tekzîb edebilir?.

(8) : Allah —Tealâ— hâkimlerin en hâkimi değil midir?.

*
**

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, dört mühim eser-i kudrete kasem suretile beşeriyetin nazar-i dikkatini celbediyor. İnsanlardan kimlerin en ziyade sükûta mahkûm bulunduklarını ve kimlerin de gayr-i mütenahi nîmetlere namzet olduklarını haber veriyor. Din-i İlâhînin tekzîb edilemiyeceğini ve Cenab-ı Hak'kın bütün kâinat üzerindeki hâkimiyetini beyan buyurmaktadır. Şöyle ki: (Andolsun Tîn'e ve zeytûn'e.) Tîn'den mürad, ya manay-i lüğavîsi olan incirden ibarettir veya bir bel deden ibarettir. İncir olduğuna göre bu kasem ile incirin pek fâideli bir eser-i kudret olduğuna nazarlar celbedilmiş oluyor. Çünki: İncir,pek fâideli bir nimettir, insanlar bundan çok istifade etmektedirler, incir, hem bir gıdadır, hem de bir meyvedir. Hem de bir devadır.

Doktorlar diyorlar ki: İncir, lâtif've hazmı seri' bir taamdır. Midede oturup kalmaz, tab'a mülâyemet verir, mesamattan terlemekle ve damla damla halinde çıkar ,balgamı azaltır, basuru keser, bedeni temizler, diğer bazı hastalıkları giderir.

Zeytune gelince; o da mübarek bir ağacın pek mebzul bir semeresidir. Mühim bir gıda teşkil eder, kendisinden fâideli bir yağ çıkarılır, ağzı hoş bir hâle getirir, diş kirini giderir, insanların iktsadiyatma küşayiş verir, işte bunların bu pek ehemmiyetine işaret içindir ki: Kendilerine kasem olunmuş, bunlara insanların enzar-ı dikkati celbedilmiştir.

Yahut Tîn ile İncirden mürad, arz-ı mukaddesedeki iki şerefli dağdan ibarettir. Bunlara süryanî lisanında: Turitina, Turi Zinya deniliyor.

Bunlar, bazı Peygamberlerin birer makamı sayılmaktadır. Çünki: Tîn dağı civarında Hazret-i İsâ dünyaya gelmiş, Zeytûn dağı civarına da diğer bazı Peygamberler, şeref vermişlerdir. Nitekim Mekke-i Mükerreme'ye de bizim Peygamberimiz şeref bahşolmuştur. Binaenaleyh bunlara kasem ile de bu mevkilerin ehemmiyet-i tarihiyyesine işaret edilmiş, Peygamberlere tazîm ve onların yüksek derecelerine işaret buyrulmuştur.

(2) : (Ve Sîna) Denilen mevzi (dağına..) da andolsun k^ o da Musa Aleyhisselâm'm Cenab-ı Hak'ka münacaatta bulunduğu ve kendisine hitab-ı ilâhînin teveccüh ettiği bir mübarek dağdır. Bir arz-ı mukaddes, olan Şam'da bulunmaktadır. Tevrat kitabının da bu Sîna mahallinde nüzû] etmiş olduğu rivayet olunuyor.

(3) : (Ve bu emin olan beldeye) de andolsun ki: Burası da, Resûl-i Ekrem'

in içinde tevellüt buyurmuş olduğu Mekke-i Mükerreme şehridir. Peygamber Efendimizin kudumile de ayrıca şerefyâb olmuştur ve kendi sahası her türlü tecavüzlerden emîn bulunmaktadır. O mübarek şehre gerek cahiliye devrinde ve gerek islâmiyetin zuhur ve intişarından sonra dehalet eden insanlar, daima emîn bir hâkle bulunmuşlardır. Onun dairesindeki hayvanlara, ağaçlara da tecavüz edilmesi câiz bulunmamıştır. İşte bu mübarek beldeye kasem edilmesi de onun öyle kudsiyetine ve bir feyz ve bereket mahalli olduğuna işareti mutazammındır. Haalık-ı Azîm Hazretleri, o kasemlerin cevabını, yâni: Kendisi için kasem edilen şeyi şöylece beyan buyuruyor.

(4) : **(Muhakkak ki: Biz, insanı)** O nev'i mahsusi **(en güzel bir biçimde)** en mükemmel bir şekil ve surette **(yarattık.)** bir çok kabiliyetlere nail ettik. Evet.. İnsanlar, haddizâtında pek güzide bir mahiyette yaradılmışl ardır, kudrete ve iradeye mâliktirler ,ilm ve hikmet tahsiline müstaittirler, görür, işitir ve konuşurlar, böyle fâideli sıfatları hâizdirler.

«Takvim», biçim, suret, bir şeyi lâyık olduğu bir vech ile tein* ve tâdil etmek demektir. Günleri, mevsimleri gösteren cetvele de takvim denilir.

(5) :**(Sonra onu)** O insanların bir kısım efradını muktezay-i fitrete, gaye-i hilkate muhalif hareket ettiğinden dolayı **(aşağıların en aşağısına döndürdük.)** yâni: İnsanların bir kısmı; şeref-i insaniyeti kaybetmiş, vazife-i ubudiyetini ifâdan kaçınmış, hayvani bir hayatın esiri olmuş, gayr-ı meşru zevk ve sefaya dalmış olduğu için en bayağı bir mahlûk kesilmiş, artık cehenneme lâyık bulunmuştur. Cehennem ehli ise her aşağı kimseden daha aşağıdır, elbette ki, akıl ve fikrini güzelce kullanmayan, yaradılışındaki hikmeti, gayeyi düşünmeyen, maddî zevk ve sefaya esir olan, nezahet-i ahlâkiyeye muhalif harekette bulunan her hangi bir şahıs, şeref-i insaniyeti zayi etmiş, en âdî bir **mahlûktan ibaret bulunmuş olur.**

(6) : (Ancak o kimseler ki: İman ettiler) Kalblerini nûr-i **îman ile tenvire** muvaffak oldular **(ve sâlih sâlih amellerde bulundular)** kendilerine teveccüh eden dinî vazifeleri, namaz, oruç, zekât gibi farizeleri ifâya çalıştılar, **(artık onlar için kesilmeyecek)** ebedî **(bir mükâfat vardır.)** onlar, istikballerini temin etmiş, uhrevî selâmet ve saadete nail bulunmuş zatlardır. İşte gaye-i hilkatini düşünen, ubudiyet vazifelerini ifâya çalışan bihakkın münevver, mütefekkir zatların akıbetleri böyle müemmendir.

<7) : **(O hâlde) O** kadar deliller, kudret eserleri meydanda **iken artık (seni)** ey HatemüTmürselîn!. **(din hususunda)** Ahiretde herkesin lâyık **olduğu cezaya** kavuşacağına .dair ihtardan dolayı **(kiin tekzîb edebilir?.)** Elbette **ki** :Kimsenin tekzibe selâhiyeti olamaz.

Diğer bir tevcihe göre de ey ahiret hayatını inkâr eden **insan!. Badel'mevt**

baas ve ceza hususunda bu kadar açık hüccetler, kat'î beyanat mevcut iken artık hangi cahilane bir düşüncedir ki: Seni o ahiret hayatını ve cezasını tekzibe sevketmiş oluyor?. Sen hiç kudret-i ilâhîyyeyi, hâkimiyeti sübhaniye'yi düşünmez misin?.

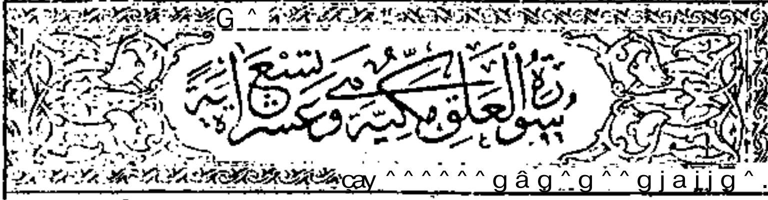
(8) : Bir kere güzelce düşünmeli.. **(AUâh)** O Haalık-ı Azîmüşşan **(Hâkimlerin en hâkimi değil midir?.)** bütün nazarlara çarpan hilkat eserleri, o Haalık-ı Zîşan'ın ne kadar hikmet ve ulvî takdir ve tedbîr sahibi olduğunu göstermektedir. Elbette ki, insanları da beyhude yere yaratmamıştır, onlar için ebedî bir hayat, mukadderdir. Onların hakkında öyle bir hükm-i ilâhî, minel'ezel tecellî etmiştir. Ve o Haalık-ı Azîm, bütün hâkimlerin, hükümdarların fevkinde bir hüküm ve kazaya, bir hâkimiyete mâliktir. Elbette ki: Ehl-i îmanın lehine, münkirlerin de aleyhine hükm-i ilâhîsi tecellî edecektir. Artık her insan için lâzımdır ki: Kendi istikbâlini düşünsün, kendi selâmetini temin edecek hareketlere devam etsin, indallâh mes'uliyeti müstelzim olan şeylerden kaçınsın, Cenab-ı Hak'kın hıfz ve himayesine ilticada bulunsun.

Bir hadis-i şerîf şu mealdedir: Her kim Et-Tîn sûresini âhirma kadar okursa şöyle desin: «^juUl^dÜ.SJfcUjJ#»«Evet: Ben de onun üzerine şahadet edenlerdenim» Aliâh-ü Tealâ Hazretleri, bizleri güzel itikattan ayırmasın. Amîn..

*

El-ALÂK SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Ondokuz âyet-i celîleyi hâvidir. İlk beş âyeti, Kur'an-ı Azîm'in ilk nazil olmuş olan âyetleridir. Bu sûre yukarıdaki «Ettîn» sûresinin bir şerh ve beyan-ı mesabesinde bulunmaktadır. Buna «İkra» sûresi de denilir. Mühim bir madde-i hayatiye olan Alâk tabirini ve kıraat ile emr-i hâvi olduğu için kendisine bu iki unvan verilmiştir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ (١) خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (٢)
اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ (٣) اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٤) عَلَّمَ الْاِنْسَانَ
مَا لَمْ يَعْلَمْ (٥) كَلَّا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰى (٦) اَنْ رَاٰهُ
اسْتَغْنٰى (٧) اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى (٨) اَرَاَيْتَ الَّذِى يَنْهٰى (٩)
عَبْدًا اِذَا صَلّٰى (١٠) اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰى (١١) اَوْ اَمَرَ
بِالتَّقْوٰى (١٢) اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى (١٣) اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ
يَرٰى (١٤) كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ (١٥)
نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ (١٦) فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ (١٧) سَنَدْعُ
الزَّبَانِيَةَ (١٨) كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ (١٩)

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Oku, o Rab'bin ismile ki: Yaratmıştır.

(2) : İnsanı bir uyuşmuş kandan yaratmıştır.

(3) : Oku, ve Rab'bin bînihayc kerem sahibidir.

(4) : Ki: O kalem ile öğretmiştir.

(5) : İnsana bilmediği şeyleri bildirmiştir.

(6) : Sakın: Şüphe yok ki: İnsan elbette azar.

(7) : Kendisini ihtiyaçtan kurtulmuş görünce.

(8) : Muhakkak ki: Dönüş, ancak Rab'binedir.

(9) : O kimseyi gördün mü ki, menediyordu.

(1.0) : Bir kulu namaz kıldığı vakit.

(11) : Gördün mü, eğer hidayet üzere olmuş ise..

(12) : Veya tekva ile emretmiş ise., —artık, o menediür mi?.—

!13) : Gördün mü, eğer tekzib eder ve yüz çevirirse —iyi mi yapmış olur?-—

(14) : Bilmez mi ki: Allâh —Teatâ—- şüphe yok görür.

(15) : Yok, yok.. Eğer nihayet vermezse elbette ki: Biz o alnı dürükleyeceğizdir.

(16) : Yalancı, günahkâr olan bir ahu.

(17) : Artık, o, encümeni çağırsın.

(18) : Bizde çağıracağızdır, zebanileri»

(19): Hayır hayır.. Ona itaat etme ve secde et ve yaklaş..

A

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i celile, Resûl-i Ekrem Sallâllâh-ü Aleyhivesellem Efendimizin vahy-i ilâhîye ilk mazhar olup kıraatle mükellef ve füyuzat-ı ilahîye'ye nail olduğunu gösteriyor. İnsanların nasıl bir küçük tohumdan türeyip inkişafa muvaffak olduklarını bildiriyor. Peygamber-i Zîşan'a karşı muhalif bir cephe alan, nail oldukları nimetlere karşı nankörlükte bulunan, mağrurâne bir vaziyet alan kimselerin ne kadar sapıklık içinde kalmış, merbut insanlar olduklarına işaret ve kendilerini tehdid buyuruyor. Peygamberdi Zîşan'ın da o gibi kimselere iltifat buyurmayıp secde ile ve kurbiyet-i maneviyeye nâiliyet için çalışmakla mükellef olduğunu beyan buyurmaktadır.

Şöyle ki: Ey Muhammedi. —Aleyhisselâm—. sana vahy olunanı **(oku, o Rab'bin** ismile.) o kerîm mabudun nâm-ı akdesini zikrederek tilâvette bulun, (ki:) o Azîm Haalıkın bütün âlemleri yaratmıştır, kudretîle yoktan var etmiştir.

(2) : O Haalık-ı Azîm, ezcümle (İnsânı) eşref-i mahlûkat olan nev'i beşeri (bir uyuşmuş kandan yaratmıştır.) öyle cüz'iyattan olan bir şeyi, insan gibi bir zümre-i bedianın madde-i asliyesi kılmıştır. Bu, ne kadar büyük bir kudret-i ilâhîye eseridir?.

«Alâk» donmuş bir kan parçası demektir.

(3) : Evet.. Ey şeref-i nübüvveti hâiz olan zat!, (oku..) Sana vahyolunacak ilâhî âyetleri tilâvet et. (ve Rab'bin bîııihaye kerem sahibidir.) Mahlûkatını nice nimetlerine nail kılmaktadır. Seni de nübüvvet şerefine, âyet-i ilâhîye'yi okumak nimetine nail buyuruyor.

(4) : Evet.. O Haalık-ı Hakîmdir (ki: O) Mabûd-i Kerîm'dir ki: Nice hakikatleri kullarına (kalem ile öğretmiştir.) Nas arasında ilm ve marifetin intişarına öyle camit, hayattan bînasib bir âlet-i vasıta-i kemalât kılmıştır.

(5) : Evet.. O RabbüTâlemîndir ki: (İnsana) O mümtaz bir zümre-i hilkate (bilmediği şeyleri bildirmiştir,) Artık o kadar muazzam kudreti hâiz ve kulları hakkında lûtf ve keremi mebzul olan bir Haalık-ı Azîm, ey Nübüvvet şerefine nail olan Hazret-i Muhammedi. Sana okumayı, ilm ve hikmet ile ittisal nasîb edemez mi?. Binaenaleyh seni de ey Nebiyyi muhterem!. Okumaya, ulum-i ilâhîyye ile ruhunu ilâya ve beşeriyet âlemine ilm ve marifet nurlarım neşre muvaffak kılacaktır .Artık sana vahy olunacak âyetleri oku, hıfzet, ümmetine tebliğe çalış.

«Tefsirlerde ve Siyer-i Enbiya'da mufassalan yazılı olduğu üzere Peygamber Efendimiz, din-i ilâhî'den mahrum bir kavim arasında dünyaya gelmişti, fakat kendisi siyanet-i ilâhîyeye mazhar olduğu için kırk yaşma kadar kemâl-i nezahat ile yaşamış, kâfirlerin âyinlerine asla iştirak etmemişti ve hiç bir kimseden ders almamış, bir şey yazıp okumamıştı, kendisinde bir fıtrî masûmiyet tecelli edip duruyordu. Nihayet kırk yaşmda iken nübüvvete nail oldu, bidayeten ruyay-i sâliha suretile ilhamat-ı ilâhîye'ye nail oluyor. Rüyasmda gördüğü şeyler aynile zuhur ediyordu. Bu esnada münzeviyâne yaşamayı tercih buyuruyordu. Mekke-i Mükerreme'deki: Hira dağına gidiyor, orada geceleri tenhaca ibadetle meşgul oluyordu. Sonra da refikası Hazret-i Hatice Radivallâh-ü Anha'nın yanına avdet buyuruyordu. İşte yine bir gün o Hira mevkiinde idi ki: Cibril-i Emîn geldi, kendisine bu İkra sûresinin bu ilk beş âyetini tebliğ etti. Peygamber Efendimiz, vahy-i ilâhînin mehabetinden, ruhanî tesirinden dolayı bir havf ve haşyet içinde kalmış've kendisi vaktîle bir şey okumamış olduğu için «Ben nasıl okuyabilirim» demişti, Cibrîl-i Emîn ise o mübarek Peygamberi kucaklamış, ona teminat vermiş: Oku ile başlayan bu âyetleri tebliğ etmişti. Artık o Nebiyy-i Zîşan, mübarek kalbi titrer bir hâlde olarak Hazret-i Hadice'nin yanma avdet etmiş, beni örtünüz, örtünüz diye emrederek istirahate dalmak istemişti, vakta ki: Heyecanı zail oldu, muhterem refikası Hazret-i Hadice'ye o vahyin zuhuru key-

fiyetini bildirdi ve korkular içinde kaldığını söyledi. Hazret-i Hadice de dedi ki: «Müjde sana» Allah'a yemîn ederim ki: Allâh-ü Tealâ seni asla zillete düşürmiyecektir. Sen. hukuk-i karabete riayet edersin, sözü doğru söylersin, müsafklere ziyafet verirsin, yoksullara yardım eylersin »zahmetlere katlanırsın. Hazret-i Hadice, Peygamber Efendimizi «Veraka Bini Nevfebin yanına götürdü, Veraka: Hazret-i Hadice'nin amcası oğlu idi, cahiliye devrinde nasraniyeti kabul etmiş, İncil'den bazı şeyleri İbranîce olarak yazmıştı, Hatemül'enbiya'nın dünyaya şeref vereceğini İncil'de vesair kitablarda okumuş bulunuyordu, pek ihtiyar ve âmâ olmuş bir zat idi. Hazret-i Hadice, ona dedi ki: Kardeşin oğlunu söylet bak neler görmüş?. Varaka da Hazret-i Peygambere hitaben: Ey kardeşimin oğlu!. Söyle bakayım neler gördün?, demiş, Resûl-i Ekrem de Hira mağarasında vukubulan valıy hâdisesini haber vermiş. Bunun üzerine Veraka, Peygamber Efendimizi tebşir ve. tebrike başlayarak demiş ki: Senin gördüğün zat, Musa Aleyhisselâma da gelmiş olan Cibrîl-i Emîn'dir. Müjde sana yâ Muhammedi. Aleyhisselâm. Sen, İsa Aleyhisselâm'ın haber vermiş olduğu ahu* zaman Peygamberisin, kâşiki genç olsa idim de seni kavmin Mekke'de çıkaracakları zaman sana yardım etse idim. Hazret-i Peygamber de, ya, kavmim beni Mekke'den çıkaracaklar mı? diye sormuş, Veraka da: Evet.. Nübüvvet mansıbi kime ihsan buyrulmuş ise ona kavmi içinden düşmanlar peyda olmuştur, seni de kavmin Mekke'den çıkarması melhuzdur» demişti. Bu görüşmeden, sonra Veraka çok yaşamamış, vefat etmişti. Resûl-i Ekrem'in nâsi islâmiyete davet ettiği vakta Veraka yetişememiştir.

(6) : Cenab-ı Hak, lütfetmiş, beşeriyeti tenvir için Peygamberler göndermiş, dinî ahkâmı vahyen bildirmiştir. Buna rağmen bir çok insanlar, nankörlükte bulunmuşlardır. İşte küfrâni nimette bulunanlar hakkında buyruluyor ki: **(Sakın!.)** Muhakkak ki: Onlar nankör kimselerdir, **(şüphe yok ki, insan)** öyle fitret-i selîmesini zayi etmiş olan herhangi bir şahıs **(elbette azar.)** günahkâr olarak hadd-i tecavüz eder.

(7) : Evet., öyle bir kimse **(Kendisini ihtiyaçtan kurtulmuş)** maddî, fâni bir servete, bir varlığa nail olmuş, yahut büyük bir aşirete,[1] bir takım yardımcılara sahip bulunmuş **(görünce)** öyle azgınlıkta bulunur, hakk-ı kabulden kaçınır, mütekebbirâne bir hâlde yaşar, bu âyet-i kerîmenin Ebu Cehl hakkında nâzil olduğu rivayet olunuyor.

<8) : Fakat insan nasıl olur da dünya varlığına güvenerek hakikatleri kabulden kaçınır »istikbâlini düşünmez?. **(Muhakkak ki: Dönüş ancak Rab'binedir.)** Bütün insanlar, öleceklerdir, sonra yine hayata ererek mahşere sevkedilecekler, bir muhasebeye tâbi tutulacaklardır. Bir kere bu akıbeti bir düşünmeli değil midirler?.

(9) : **(O kimseyi gördün mü ki:)** Ne kadar taaccübe şayan bir hâldir ki: **(Menediyordu..)** Engel olmak istiyordu, en mukaddes t>ir vazife-i diniyenin icra edilmesinden müteessir oluyordu.

(10) : Evet.. **(Bir kuiu namaz kıldığı** vakit..) Onun namazını terketmesini istiyor o âbit zâta hakarette bulunmak cür'etini gösteriyordu.

Rivayete nazaran Ebû Cehl mel'unu, Resûl-i Ekrem'in namaz kılmasına mâni olmak istemiş, onu namaz kılar bir hâlde görürsem boynuna basar, yüzüne toprak saçarım demek gibi bir hezeyanda bulunmuştu. Fakat bir gün Hazret-i Peygamberi namaz kılar bir hâlde görünce sûikastde bulunmasma imkân kalmamış, hemen arkasını dönüp kaçmıştır. Ne oldu sana?. Diye soranlara demişti ki: Benimle onun arasında âteşten bir hendek ve bir takım hâileler gördüm, onun için tecavüze cesaret edemedim, hattâ Resûlüllâh da buyurmuş ki: Eğer gelip te bir tecavüze cür'et edecek olsa idi elbette! ki: Onu melekler yakalıyarak parça parça ederlerdi. İşte namaza mâni olmak isteyenler, böyle bir cezaya müstahik bulunmuş olurlar.

(11) : **(Gördün mü)** Bana haber ver, o ahmakın, o namaza mâni olmak isteyen münkirin hâlini!. O ne kadar taaccübe lâyık bir cür'et-i cahilane!, (eğer) O menetmek istediği zat **(hitlayet üzere ohnuş** ise..) pek doğru bir yolu takibetmekde bulunmuş ise..

(12) : **(Veya)** O men edilmek istenilen zat **(tekva ile emr etmiş ise..)** insanları islâha, tenvîre çalışarak onlara ihlâsı, tevhîd-i ilâhîyi, gayr-ı ahlâkî şeylerden kaçınmayı emr ve tavsiyede bulunmuş ise öyle bir zat nasıl menedilebilir?.

(13) : **(Gördün mü?)** Ebû Cehl gibi ve Selman-i Farisî'yi namazdan men'etmek isteyen Ümmiyye İbni Halef gibi kâfirleri ki: **(Eğer tekzîb eder)** Peygamberin risaletini yalan sayar (ve) imandan (yüz çevirirse..) iyi mi yapmış olur?. O hiç bu çirkin hareketlerinin cezasını düşünmez mi?.

(14) : Öyle bir dinsiz **(Bilmez mi ki: Allah)** Tealâ Hazretleri **(şüphe yok)** onun bu haniâne hareketini **(görür.)** onun düşmanâne maksadını bilir, **onu** bu çirkin maksadından dolayı nice azablara uğratır.

(15) : **(Yok yok..)** O kâfirin öyle düşmenâne hareketi devam edemiyecektir. **(Eğer) O** kâfirâne, zalimane hareketine **(nihayet vermezse)** andolsun ki: **(elbette ki, biz o ahu)** O hain şahsı alnından yakalıyarak cehenneme **(süriikleyeceğizdir.)** Onun yeri cehennemden başka değildir. Bu âyet-i kerîme; her ne kadar Ebu Cehl gibi bir kâfir hakkında nazil olmuş ise de hükmü, umumîdir ve ammeye müteveccih bir meVizadır, nâsi ibadet ve taatten menetmek isteyenlerin hepsi hakkında büyük bir tehdîd-i hâvidir.

«Sefa» tutmak, yapışmak, bir şeyi şiddetle elde edip çekivermek manasınadır.

(16) : Evet.. **(Yalancı, günahkâr)** Nice kusurları, cinayetleri mürtekib **(olan**

bir alnı.) yâni: Öyle bir şahsı öyle müthiş bir vaziyete düşürmüş ölacağızdır. Artık o pek korkunç âkıbeti düşünmeli değil midir?. :

(17) : (Artık o) Azaba uğratılacak olan münkir, rnani-i hayr olan şahıs, (encümeni çağırsın.) kendilerile müşaverede bulunduğu meclis âzasını yanına dâvet etsin, onlardan yardım dilesin, baksın ki: Hiç biri kendisine yardım edebilecek mi?. Kendisini o azabtan kurtarabilecekmi?. Bu ne mümkün.

«Nadiye» Parlâmento, kongre, nâsin müşavere için toplandıkları meclis, zaman-ı cahiliyette Kureyş müşriklerinin böyle bir toplantı yerleri var idi.

(18) : Cenab-ı Hak da buyuruyor ki: (Biz de çağıracağızdir, zebanileri.) O kâfirleri zebani denilen azab melekleri vasıtasile cehenneme sevkedeceğizdir. Arlık lâyık oldukları cezalara kavuşacaklardır.

(19) : (Hayır hayır..) Ebû Cehl gibi kâfirler bilmiyorlar, iş, onların dedikleri gibi değil, onlar hiç bir kimseden bir yardım görerniyeceklerdir. Artık ey Resûl-i Zîşan!. (ona) O Ebû Cehl gibi ibadet ve taate mâni olmak isteyen bir şahsa (itaat etme) onun sözüne iltifat buyurma (ve) sen (secde et) secde-i tilâvette bulun, Cenab-ı Hak'kın sana va'dettiği muvaffakiyyatı nazara alarak secde-i şükrâna kapan (ve) o Kerîm, Rahîm mabuduna ibadet ve taatle (yaklaş.) onun nezd-i manevîsinde büyük bir mevki sahibi bulun.

Bu âyet-i kerîme Kur'an-ı Mübîn'deki son secde-i tilâvet âyetidir. Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-ü Aleyhivesellem Efendimiz, çok secdelerde bulunur, ağlar ve dua ve niyaza devam ederdi. Hattâ kendisine muhterem refikası Âişe-i Sıddıkâ Radiyallâh-ü Anha demişti ki: Yâresulallâh!. Hak Tealâ Hazretleri senin tekaddüm ve teahhür etmiş olan günahlarını mağfiret buyurmuştur, ne için böyle secdede ağlıyorsun?. Nedir bu kadar şiddetli çalışmak!. O Nebiyy-i Âlişan da demiştir ki: Ben çok şükreder bir kul olmalı değil miyim!. Mabûd-i Kerîm Hazretleri hepimizi Peygamber Efendimizin mübarek yolundan ayırmasın amîn..

EL - KADR SÛRESİ

Bu sûre-i celîle «Abese» sûresinden sonra Mekke-ı Mükerreme'de nâzi lolmuştur. Beş âyet-i kerîmeyi muhtevidir. Kadr gecesinin faziletini ve Kur'an-ı Mübîn'in bu gecede nüzule başladığını bildirdiği için kendisine böyle «Sûre-i Kadr» ve «İnna Enzelna» sûresi ünvânı verilmiştir. Bundan evvelki «Alâk» sûresinde Resûl-i Ekrem, Kıraat ile memur bulunmuştu, bu Kadr sûresinde de asıl kıraat olunacak olan Kur'an-ı Kerîm'in nasıl bir mübarek gecede indirilmiş olduğu bildirildiği cihetle bu iki sûre arasında güzel bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ۝١ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝٢

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ۝٣ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ ف۪يهَا

بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ۝٤ سَلَامٌ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝٥

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Muhakkak ki: Biz onu Kadr gecesinde indirdik.

(2) : Kadr gecesinin ne olduğunu sana ne şey bildirdi?

(3) : Kadr gecesî, Bin aydan hayırlıdır.

(4) : Onda melekler ye ruh, Rabbilerinin izni ile her bir enirden iniverin

(5) : O — g e c e — tan yeri ağarıncaya değin bir selâmettir.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Kur'an-ı Azîm'in taraf-ı ilâhî'den indirilmiş olduğu pek ulvî bir gecenin şeref ve sânını bildiriyor. O pür füyuzat gecede bir takım semavî zatların birer vazife ile yeryüzüne şerefbahş olacaklarını ve o gecenin

sabaha kadar bir selâmet ve emniyet mahiyetinde bulunacağını şöylece beyan buyuruyor. **(Muhakkak** iki, **biz)** yâni: Zat-ı ahadiyetim, kudret ve azametimle **(onu)** o Kur'an-ı Hakayik beyanı **(Kadr gecesinde)** öyle şeref ve sânı pek yüksek olan bir zamanda **(indirdik.)** yâni: Onun levh-i mahfuzdan semay-i dünyaya birden inzal ettik, sonra da onun âyetleri yirmiüç sene içinde Cibrîl-i Emîn vasıtasile Hatemül'mürselîn Hazretlerine müteferrik bir surette indirilerek tebliğ edilmiştir. Kadr gecesi, Ramazan-ı Şerifin gecelerinden biridir. Çünki: Kur'an-ı Azîm'in Ramazan-ı Şerifte nüzule başlamış olduğunu Bakara süresindeki: *jjfS.)* (..jT/dl *<j Jy'\ i$jb\ j\jx** âyet-i kerîmesi sarahaten gösteriyor. Bu Leyle-i Kadr sûresi de Kur'an-ı Mübîn'in Kadr gecesinde indirilmiş olduğunu bildiriyor. Binaenaleyh bu gecenin Ramazan'a mahsus olduğu tezahür etmektedir. Şu kadar var ki: Bu gecenin Ramazan-ı Şerif ayının hangi gecesine ait olduğunda ihtilâl; vardır. Meşhur olan ve ekseriyetçe mültezem bulunan, bu Kadr gecesi, Ramazan-ı Şerifin yirmiyedinci gününün gecesidir.

Bu mübarek gecenin kat'î surette tayin buyrulmamış olması, bir nice hikmetlere mebnîdir.

Ezcümle: Müslümanların Ramazan-ı Şerifte daha ziyade ibadet ve taatte bulunmaları, onun herhangi bir gecesinin Leyle-i Kadr olması ihtimâlini nazara alarak, her gecesinde fazlaca bir zevk-i ruhanî ile zikr ve fikre devam etmeleri içindir. ' v.

(2) : Ey Fahrül'mürselîn!. **(Kadr gecesinin ne olduğunu)** nasıl büyük bir şeref ve fazileti, bir yüksek mertebeyi, manevî'bir büyüklüğü hâiz bulunduğunu **(sana ne şey bildirdi?.)** o öyle mübarek bir vakittir ki, onun ulûvv-i kadrini, Allâh-ü Tealâ'dan başkası bilip ihata edemez. İnsanlar, o pek feyzli gecenin pek büyük kıymetini, kudsiyetini, ancak Cenab-ı Hak'kın bildirmesi sayesinde anlayabilirler.

(3) : **(Kadr gecesi, bin aydan hayırlıdır.)** O, öyle güzîde, nuranî bir leyle-i mübarekedir, Kur'an-ı Azîm, o kutsal geceden itibaren yeryüzünü tenvîre başlamıştır. Ve din-i İslâm, Hatemül'edyan, olarak teessüse başlamış, âfâk-ı beşeriyet, manevî nûrlar içinde kalmıştır.

Leyle-i Kadr'in böyle bin aydan hayırlı olması, şu bakımdan da bu ünv met-i merhume hakkında bir lûtf-i mahsustur ki: Bu ümmetin ömürleri eski ümmetlerin ömürlerine nazaran kısa bulunmaktadır. Fakat bunlara verilen böyle pek feyzli bir gece, bin aydan hayırlı olunca *hu.* ümmet-i merhumenin ömrü manen uzatılmış demektir. Çünki, böyle bir gecede yapacakları ibadet ve taat, bin gecede yapılmış gibi sayılarak o derece çok sevaba vesîle olacaktır.

(4) : O gecenin ne kadar ehemmiyet ve azameti hâiz olduğunu düşününüz ki: **(Onda)** O Kadr gecesinde **(melekler ve rûh)** Cibrîl-i Emîn **(Rabbi'lerinin izni ile her bir enirden)** Allâh-ü Tealâ'nm o seneye ait takdir ve kazası ne **ise** onlar hakkındaki vazifelerinden dolayı yeryüzüne **(iniverir)** o vazifelerini ifâ ederler.

Yahut Kâbe-i Muazzam'a gibi, Revza-i Mutahhara gibi âli makamları ziyarette bulunurlar. Ehl-i îmana mülâkî olarak onlara selâm verirler, haklarında hayrhâh olarak selâmetlerine dua ediverirler.

(5) : O mübarek Kadr gecesi (Tan yeri ağarıncaya değin) sabah vaktine, gündüz olup güneşin doğmaya yaklaştığı zamana kadar (bir selâmettir.) bir emn ve emandır. Bütün o gece bir hayr ve bereketten ibarettir. Çünki, asıl hakikat güneşi, beşeriyet âlemini manevî ruhanî ziyalar içinde bırakan Kur'an-ı Azîm, o geceden itibaren tulûa başlamıştır. Kabiliyetini, fitret-i selîmesini muhafaza etmekte olanlar, o sayede tenevvür ederek zulmet-i cehaletten kurtulmaktadırlar. Artık o mübârek gecenin ulûvv-i kadrini Cenab-ı Hak'tan başka kim tamamile takdîr edebilir?. Kerîm, Rahîm mabudumuz, o gibi mukaddes vakitlerin füyuzatmdan âlem-i islâm'ı daima müstefîd buyursun amîn. Bihürmet-i Seyyidil' mürselîn.

(LEYLE-İ KADR)

Yine berk urmadadır Leyle-i Kadr'in nûri.
Andırıp durmada her saha mukaddes tuvrı.
Parlıyor işte bu mes'ut şebi fevz-ü felah.
Gıptalar etmede envarına binlerce sabah.
Ne hayırlı gecedir bu, ne muazzam bir an.
Bu gece başladı izzetle tulûa Kur'an.
Beşerin ruhuna bir feyz-i meâli kattı.
Açtı zulmetleri, dünyaları aydınlattı.
Devr-i fetret ne idi?. Ah ne meş'um andı.
Gafil insan, ne fena şeyleri haalık sandı..
Sanki, olmuştu birer matla'ı şer leyl-ü nehar
Zulmet-i küfr-ü cehaletle geçerken âsâr.
Hakkın en şaşaalı lûtfu tecellî etti.
Doğdu îman güneşi, Leyle-i fetret bitti.
Etti şu pür Lemean sayede ba revnak-u nûr.
Nâm-ı islâm ile bir ümmet-i merhume zuhur.
Ne şereftir ki, semâ paye melekler bilikram.
Sana vermektedir ey ümmet-i merhume!, selâm.
Sen de ey şanlı, şerafetli, muazzez ümmet.
Eyle mabudunu bir vecdile zikre gayret.
Pertevi zikrîle şu mabed-i akdes dolsun.
En mukaddes emelin, Hazret-i Allah olsun.

EL - BEYYİNE SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Et-Talâk sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur... Sekiz âyet-i kerîmeyi muhtevidir. Delîl ve hüccet manâsına olup kendisile Resûl-i Ekrem Efendimiz irade buyrulmuş olan «Beyyine» tâbirini hâvi olduğu için bu sûre-i celîleye böyle Beyyine sûresi ünvânı verilmiştir. Maamafih «Lemyekûn» ve «El-Kayyime» ve «El-Münfekîn» sûresi diye de tesmiye edilmiştir. Leyle-i Kadr sûresinde Kur'an-ı Mübîn'in Resûl-i Zîşan'imiza inzal edilmiş olduğu bildirilmişti. Bu sûrede de o Peygamber-i Âlikadr'in ne gibi mukaddes sahifeleri tilâvet buyurmakta olduğuna işaret edildiği cihetle bu iki sûre-i celîle arasında güzel bir münasebet vardır.

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ
مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفًا
مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾
وَمَٓا اُمِرُٓوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَٓاءَ وَيُقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ اِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ
فِيهَا اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ اُولٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَٓاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًا
رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Ehl-i kitaptan ve müşriklerden kâfir olanlar kendilerine apaçık bir häccet gelinceye değin —küfrlerindcn—. ayrılacak değillerdir.

<

(2) : —O hüccet ise— Allah tarafından bir Peygamber ki: Tertemiz sahifeleri tilâvet eder.

(3) : Onlar da dosdoğru yazılmış şeyler vardır.

(4) : Halbu ki: Kitap verilmiş olanlar; ayrılmış olmadılar, kendilerine o hüccet geldikten sonra tefrikaya düştüler.

(5) : Halbuki, onlar emr olunmadılar, ancak dinde ihlâs sahipleri, müveîıbitlcr olarak ibadet etsinler ve namazı dosdoğru kılsınlar ve zekâtı versinler —diye eııırolunmuşlardır.— Ye işte en doğru din de budur.

(6) : Hakikaten o kimseler ki: Ehl-i kitaptan ve müşriklerden kâfir olmuşlardır. Cehennem ateşindedirler, orada ebediyen kalıcılardır işte onlar, halkın en azılılarıdır.

(7) : Muhakkak o kimseler ki: İman ettiler ve sâlih sâlih amellerde bulundular, işte yaradılmışlaruı hayırlısı da onlardır, onlar.

(8) : Onların Rabbilerinin nezdinde mükâfatı, altlarından ırmaklar akan Cennetlerdir, oralarda ebediyen daimî kalıcılardır. Allah, onlardan razı olmuştur. Onlar da ondan razı olmuşlardır. İşte bu, Rabf>iıiden korkan kimse içindir.

*

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i celîle; küfr içinde yaşayan milletlerin tebdili itikat etmeleri için istedikleri en vazıh hüccet, en ulvî bir Peygamber, gözleri önünde tecellî etmeğe başladığı hâlde onların yine kendi küfrlerinde sebat edip müteferrik bir hâlde yaşadıklarını bildiriyor. Ve onlara emredilmiş olan pek güzel, pek fâideli vazifeleri gösteriyor. Küfrlerinde devam edenlerin ne kadar fena kimseler olup ebediyen cehennemde kalacaklarını ihtar ediyor. İman ve sâlih ameller sahip^ lerinin de ne kadar âli makamlara, iltifatlara mazhar olacaklarını tebşîr. buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ehl-i kitabtan) yâni: Yahûd ve Nasâra taifesinden (ve müşriklerden) putlara, âteşe, güneşe tapan kavimlerden (kâfir olanlar) yâni: Vaktile âhir zaman Peygamberinin dünyaya şerefbahş olacağını bilip işiten, onun kudümüne muntazır bulunan, bilâhara o Peygamber-i Zîşan'm zuhuru anında onu inkâr edenler, evvelce diyorlardı ki: (kendilerine apaçıkça bir hüccet gelinceye değin) yâni: Âhir zaman Peygamberi mucizelerile cihan-ı beşeriyeti tenvir edinceye kadar kendi dinlerinden, küfrlerinden (ayrılacak değillerdir.)

Ehl-i Kitab, Tevrat'ta, İncil'de Peygamber Efendimizin evsafını okumuşlardı, onun beşeriyeti din-i ilâhîye davet için gönderileceği va'd olunmuş, o ki-

taplarda bildirilmişti. Ehl-i kitap, müşriklerden eza ve cefa görünce diyorlardı-ki: Dünyaya bir büyük Peygamber gelecek, biz de ona tâbi olarak sizden ey müşrikler! intikam alacağızdır. O müşrikler de diyorlardı ki: Şayet öyle bir Peygamber zuhur ederse biz de ona tâbi oluruz, siz onunla bizden intikam almaya kaadir olamazsınız.

(2) : Ehl-i Kitabın ve müşriklerin bekledikleri o hüccet ise **(Allah tarafından bir Peygamber)** idi ki: O Peygamber: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'dan ibaret olup (tertemiz sabiteleri tilâvet eder.) Yâni:, Bâtıldan münezzeh, halck-ı mübeyyin olan kitab-ı ilâhînin, Kur'an-ı Azîm'in âyetlerini kendilerine tebliğ buyurur, o sayede hakikat aydınlanır, ilâhî din anlaşılmış olur.

<3) : O mübarek sahifeler ki: **(Onlarda dosdoğru yazılmış şeyler vardır.)** Onlarda yazılı olan dinî hükümler, pek müstakimdir, mahz-ı hakikattir, hidayet yolunu göstermektedir.

(4) : Halbuki, kendilerine **(Kitap verilmiş olanlar)** Yahûd ve Nasâra taifeleri, kendi kitaplarında Hatemül'enbiyâ Hazretlerinin evsafını okumuş, bilmiş idiler, müşriklere de bildirmişlerdi. Hepsi de o Peygamber-i Zîşan'm dünyaya şerefbahş olacağını bekliyorlardı. Zuhur edince ona tâbi olacaklarını söylemişlerdi. Bu hususta birbirlerinden **(ayrılmış olmadılar.)** fakat sözlerinde durmadılar, (kendilerine **o** hüccet geldikten **sonra)** yâni: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm, pek vazıh bir hüccet, bir bürhan-ı hakikat mahiyetinde olarak mucizelerile, Kur'an-ı Mübin'in âyetlerile gelip kendilerini din-i tevhide davet edince **(tefrikaya düştüler.)** eski iddialarında sebat etmediler, bâtıl mezheplere ayrıldılar, birbirlerini techil, tekfir eder oldular. İşte ehl-i kitap böyle olunca artık müşriklerden ne beklenir?. Onlar daha ziyade bir cehalet içinde yaşıyorlardı, onlar da sözlerinde durmadılar, o Peygamber-i Âlişan, dünyaya şerefbahş olunca onu inkâra cür'et gösterdiler, öyle bir bürhan-ı vahdaniyeti kabul etmeyip küfr ve şirk içinde yaşamaktan ayrılmak istemediler. Bir çokları islâm mücahitleri tarafından katledildüer. Ehl-i kitaptan olanlar da cizye vermek suretiyle o katilden kurtulmuşlar, azab-ı ahirete müstahik olmuşlardır.

<5) : **(Halbu ki: Onlar)** O küfr ve şirki iltizam eden kavimler, taraf-ı Nebevî'den **(emrolunmadılâr)** kendilerine muzir, selâmet ve saadetlerine münafî bir şey teklif edilmiş olmadı **(ancak dinde ihlâs sahipleri)** kalben ve lisânen musaddik **(muvebhid olara)** vahdaniyet-i ilâhîye'yi tasdik edip din-i islâm'a müteveccih bulunarak **(ibadet etsinler)** diye emrolundular. **(ve namazı dosdoğru)** erkân ve şeraitine riayet ederek **(kılsınlar ve)** fakir dindaşlarına şefkat ve merhamet göstererek **(zekât versinler)** diye emrolunmuşlardır. **(ve işte en doğru din de budur.)** müstakim, rızay-i ilâhîye muvafık olan din, tarik-ı selâmet ve saadet bu beyan olunan pek samimî inançtan, halisane ibadetlerden ibarettir. Bunların güzelliği, doğruluğu, fâideleri her akıl sahibi için bilinip takdir edilecek bir mahiyettedir.

Artık nasıl oluyor da bu husustaki emr ve tavsiye kabul edilmeyip de müteferrik, bir hâlde bulunmak cehaleti iltizam ediliyor. Hiç bunun neticesi düşünülmüyor mu?.

(6) : (Hakikaten o kimseler İd: Ehl-i kitaptan ve müşriklerden kâfir olmuşlardır.) Küfrlerinde İsrar edip din-i hakikîyi kabulden kaçınmışlardır, bütün onlar (cehennem ateşindedirler.) onlar ahirette cehenneme sevkedileceklerdir.. (Orada ebediyen kalıcılardır.) Onlar o cehennemde aleddevam yanıp yakılacaklardır. İşte bu onların o küfr ve şirklerinde İsrar edip durmalarının cezasıdır. (işte onlar) O inkârlarından ayrılmayan dinsizler (halkın) yaradılmış şeylerin (en azılılarıdır.) onlar, kendi hakikî men'faatlerini zayietmiş, selâh-ı hâlden mahrum kalmış, en büyük mücazata müstahik bulunmuş kimselerdir.

(7) : Ehl-i îmana gelince onların istikbâli ne kadar müemmendir, onlar ne kadar mes'ut zatlardır, evet.. (Muhakkak o kimseler ki: İman ettiler) kalblerinde nûr-i îman parlayıp durdu, vahdaniyet-i ilâhîye'yi ve risalet-i [Muhanımediye'yi kalben tasdik ve lisânen ikrar ettiler (ve sâlih sâlifa amellerde bulundular) namaz gibi, oruç gibi ve zekât gibi bedenî ve malî ibadetleri ifâ ettiler, hak yolunda mücahede sahalarına atıldılar, (işte yaradılmıştarın hayırlısı da onlardır.) evet.. Şüphe yok ki: (Onlardır.) çünki, onlar ,gaye-i hilkatlerini nazara almış, hidayet yolunu takibetmiş, fazilet-i insaniyeyi muhafazada bulunmuş pek güzîde kullardır.

(8) : Artık ahiret âleminde (Onların) o pek mümtaz kulların (Rabbilerinin nezdindc mükâfatı,) nail olacakları nîmetler, (altlarından ırmaklar akan cennetlerdir.) onlar, ahirette öyle pek mükemmel, dilnişîn bağlara, bostanlara, ikametgâhlara nail olacaklardır, (oralarda ebediyen daimi kalıcılardır.) bir daha o cennetlerden ayrılacak değillerdir. Ebedî bir hayata, bir saadete kavuşmuş bulunacaklardır. Bahusus (Allah onlardan razı olmuştur.) o kullarının amellerim kabul edip kendilerini öyle ebedî nimetlere, tecellîlere nail kılmıştır, (onlar da) O din-i ilâhî ile müttasif, dinî vazifelerini ifâya muvaffak olan kullar da (ondan) o kerîm, rahîm olan Haalık-ı Azîm'den (razı olmuşlardır.) haklarındaki o bîpayaû eltaf-ı ilâhîye'den dolayı garik-i inşirah olmuş, medyun-ı şükran olduklarını bilmiş, ebedî bir zevk ve safa içinde kalmışlardır. (İşte bu) Mükâfat bu rızay-i ebedî (Rab'binden korkan kimse içindir.) evet.. Allâh-ü Tealâ'nm birliğini, kudret ve azametini bilip tasdik eden »kalbinde Allah korkusu, muhabbeti parlayıp duran, ubudiyet vazifelerini ruhanî bir zevk ile ifâya çalışan her mü'mîn için böyle ebedî bir mükâfat, bir atıfet-i ilâhîyye mukadderdir. Artık ebedî bir selâmet ve saadete kavuşmak isteyenler »uhdelerine düşen ubudiyet vazifelerini seve seve ifâya çalışmalıdırlar. Böyle bir muvaffakiyete nâiliyeti o muazzam, kerîm mabudumuzdan niyaz eyleriz. Velhamd-ü lillâhi Rabbil'âlemîn..

EZ-ZİLZAL SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «En-Nisâ» sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Atiyen vuku bulacak bir zelzeleyi haber verdiği için kendisine bu ünvân verilmiştir. Kendisinden evvelki «El-Beyyine» sûresinde mü'mînlerin mükâfatı, kâfirlerin de mücazatı bildirilmişti. Bu sûrede de o mükâfat ile mücazatın vakti ve onun alâmetleri bildirildiği cihetle bu iki sûre arasında mühim bir münasebet vardır. Sekiz âyet-i kerîmeyi ihtiva eder.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ① وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا

② وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ③ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا

④ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ⑤ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ

أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ⑥ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا

يَرَهُ ⑦ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ⑧

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Vaktaki: Yer, kendisine ait şiddetli bir zelzele ile sarsılır.

(2) : Ve yer ağırlıklarını dışarıya çıkarır»

(3) : Ve insan, buna ne oluyor demiş olur.

(4) : O gün —yeryüzü,— kendi haberlerini anlatıverir.

(5) : Çünki, şüphe yok, Rab'bin ona vahyetmiştir.

(6) : O gün insanlar, amelleri kendilerine gösterilmek için perakende bir hâlde dönerler.

(7) : Artık her kim bir zerre ağırlığında bir hayır istemiş ise onu görecektir.

(8) : Ve her kim bir zerre ntikdarı bir şer işler ise onu görecektir.

*

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i celîle, kıyamet vukubulacağı zaman yeryüzünün nasıl bir muztarip hâle geleceğini ve nâsin nasıl vaziyetler içinde kalarak hisap ve ceza mevkiine sevkedileceğini ve herkesin kendi amellerinin karşılığını tamamen göreceğini şöylece beyan buyurmaktadır: **(Vaktaki:)** Kıyamet zuhura gelmeye başlar **(yer)** yüzü **(kendisine ait şiddetli bir zelzele ile sarsılır.)** takdir-i ilâhî ile öyle her zelzelenin fevkinde bir acîb hareket zuhura gelir, artık bunun neticesi düşünülsün!.

«Zelzele» ıztırap, şiddetli bir hareket, yeryüzünün titremesi demektir.

(2) : (Ve) O günkü: (yer) Bu ikametgâhımız olan sahâ-i zemin, pek şiddetli titremesinden dolayı **(ağırlıklarını)** içindeki madenleri, hazineleri, ölüleri **(dışarıya çıkarır.)** nasıl ki: Daha kıyamet kopmadan evvel de bazı yerlerde dağlar; yarılır, içlerinden âteşler dışarıya fışkırıp durur, o civardaki, kasabalar mahvolup gider.

«Eşkal» Esasen ev veya yolcu eşyası demektir. Bundan mürad, yere ağırlık veren madenler gibi mütenevvî şeylerdir.

(3) : (Ve) O günkü: **(insan)** O müthiş hâdiseyi görecek olan herhangi bir şahıs, hayretler içinde kalarak **(buna)** yeryüzüne **(ne oluyor?.)** ne için bu kadar emsali görülmemiş müthiş bir harekette bulunuyor, (demiş **olur.)** Mü'nîn kimse ,bu hâdiseyi istizam eder, ne büyük bir kudret-i ilâhîye eseri olduğunu bilerek böyle söylemeğe başlar. Kâfir bir şahıs ise taaccüpte bulunur, inkâr ettiği hâdisenin böyle vücude gelmekte olduğunu görerek heyecanlar içinde kain*.

(4) : İşte (O **gün)** o pek şiddetli zelzele vaktinde yeryüzü **(kendi haberlerini aıtlalıverir.)** ne için öyle ıztıraba, inkılâba uğramış olduğunu halka bir lisan-ı hâl ile anlatmış olur. Onun o vaziyeti, o zahir-i hâli, onun ne için öyle pür ıztırap bir inkılâba maruz kaldığını anlatmış bulunur Veyahut Cenab-ı Hak yere bir konuşma kabiliyeti verir, uğradığı **o** korkunç hâdiseyi ve sebebini bir lisan-ı mekâl ile nâsa bildirir, üzerende hayr ve şer nâmına yapılmış olan muameleleri, teşhir etmiş bulunur.

(5) : Evet.. Yer,, öyle maruz olduğu hâdiseleri ve onun esbabını halka bildirir **(çünki, şüphe yok, Rab'bin)** o Haalık-ı Hakîm **(ona)** o yeryüzüne **(vahy eylemiştir.)** yâni: Ona öyle konuşma kuvvetini- vermiştir, **o** inkılâbın sebeplerini halka anlatması için kendisine müsaade buyurmuştur. Yahut o yerin öyle inkı lâba uğraması için kendisine Hak Tealâ emretmiş, onu öyle bir hitap ile muhatap bulundurmuştur.

(6) : İşte (O **gün)** öyle müthiş bir zelzele ile bu yer âlemi, **öyle harap ol-**

duğu vakit (insanlar, amelleri kendilerine gösterilmek için) vaktîle yapmış oldukları şeylerin mukabili, hayırlı amellerinin mükâfatı ve şerli amellerinin mücazatı kendi haklarında tatbik edilmesi için yerlerinden» (perakende bir halde) ametlerine göre müteferrik, birbirlerinden ayrılmış bir vaziyette hisap mevkiine (dönerler.) muhasebeye tâbi tutulurlar.

«Sudur» Rüeû, zuhur, meydana çıkmak manasınadır. «Eştat» da müteferrik, dağınık, mütemayiz manâsına olan «Şetit» kelimesinin cem'idir.

(7) : (Artık her kim) Dünyada iken velev (bir zerre ağırlığında) olsun (bir hayır işlemiş ise onu görecektir.) onun sevabına, mükâfatına kavuşacaktır.

«Miskal» yüz arpa ağırlığı manasınadır ki, pek az şeyden kinayedir.

«Zerre» de küçük şey demektir. Karınca ve güneşin ziyasında görülen ufacık toz gibi şey manâsında da müstameldir.

(8) : (Ve her kim bir zerre mikdarı bir şer işler ise onu) Onun cezasını ahirette veya daha dünyada iken(görecektir.) kendisi o günü hareketinden haberdar edilmiş bulunacaktır.

Şöyle ki: Bir mü'mîn, bir hayır işledi mi, onun mükâfatını her hâlde görecektir. Bir şer de işledi mi ondan da haberdar edilecektir. Ancak hasenatı, seyyiatına galib, kebairden müctenib ise bir lûtf-i ilâhî olarak o şer sayılan ameli affedilebilir, veya onun cezasını dünyada görmüş bulunur.

Bir kâfir ise bir hayır işlerse, meselâ: Fakirlere sadaka vermiş olursa o hayır, îmana mukarin olmadığı için indallâh makbul değildir. Ahirette kendisini ebedî azabtan kurtaramaz. Ancak azabını kısmen azaltmış olabilir. Yahut o iyi muamelesinin mükâfatını dünyada görmüş olur. Bilâkis bir şer işlemiş olunca onun cezasını da ahirette görecektir. O yüzden dünyada da bir felâkete uğramış olabilir. Maamafih kâfir olduğu hâlde ahirete giden her şahıs, müebbeden cehennem azabına uğrayıp duracaktır. Bu sûre-i celîlenin sebeb-i nüzulü hakkmda deniliyor ki: Kâfirler, Resûl-i Ekrem'e mülâkî olunca: O va'd olunan kıyamet gününün ne zaman vuku bulacağını bir istihza tarikile soruyorlardı. İşte onlara, o günün müthiş alâmetleri ihtar edilmiş, fakat o günün ne vakit vukubulacağı insanlara lihikmetin tayin edilmemiştir. Tâ ki: Vakt-i vukuunu uzak görerek gaflet ve şehvet içinde yaşayıp durmasınlar, bu âyetlerde şuna da işaret vardır ki: İnsan, elinden gelen hayırlı işlerde bulunsun, velev ki, o hayır pek az olsun, onun azlığına bakarak terki cihetine gitmesin, mutlaka onun da bir mükâfatı vardır. Ve bilâkis en ufak bir kötülüğü de ehemmiyetsiz görerek irtikâb etmesin, zira onun da herhalde bir cezası vardır. Artık her insan bunu düşünsün, ona göre hareketini tanzim etsin, Hak Tealâ Hazretleri o kıyamet gününü güzelce düşünüp onun için güzelce hazırlanan sâlih kullarma cümlemizi ilhak buyursun, amîn..

EL - ADİYAT SÛRESİ

Bu mübârek sûre «El-Asr» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Onbir âyet-i kerîme'yi hâvidir. Adiyat denilen bir kısım mahlûkata kasem ile başladığı için kendisine bu ünvân verilmiştir. Bundan evvelki «Ezzilzal» sûresinde hayır ve şer mukabilinde mükâfat ve mücazat mukadder olduğu bildirilmişti. Bu sûrede de birçok insanların hayra değil, yalnız dünya varlığına haris olup çalıştıkları bildirildiği cihetle aralarında mühim bir merbutiyet vardır.

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًاۙ ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًاۙ ﴿٢﴾ فَالْمُغ۪يرَاتِ صُبْحًاۙ

﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِه۪ نَقْعًاۙ ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِه۪ جَمْعًاۙ ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ

لِرَبِّه۪ لَكَنُودٌۚ ﴿٦﴾ وَاِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَه۪يدٌۚ ﴿٧﴾ وَاِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ

لَشَد۪يدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِۙ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ

مَا فِي الصُّدُورِۙ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَب۪يرٌ ﴿١١﴾

MEÂLİ ÂLİSİ

(1) : Andolsun o hızlı hızlı koşanlara.

(2) : Sonra o çarparak âteş saçanlara.

(3) : Sonra sabahleyin baskın verenlere.

(4) : Sonra onunla toz duman karıştıranlara.

(5) : Sonra onunla bir topluluğun ortasına girenlere —andolsun ki:—

(6) : Muhakkak o insan, Rab'bi için elbette nankördür.

(7) : Ve şüphe yok ki: O •—insan— bunun üzerine —bu nankörlüğüne— elbette bir şahittir.

(8) : Ve şüphesiz ki: O, servet muhabbeti için pek şiddetlidir.

(9) : Bilmez mi ki: Kabirlerde olanlar,"fırlatılacakları zaman,

(10) : Ve sinelerde olanlar, toptan izhar edildiği, vakit,

(11)': Şüphe yok ki, Rab'bileri o gün onlara —ait bütün işlerden— elbette haberdardır.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, jtür takım mühim hâdisat-ı kevniyyeye kasem suretile insanları intibaha dâvef ediyor. İnsanların fâni şeylere pek haris olduklarını bildiriyor. Haşr-ü neşir hâilelerini ve Cenab-ı Haküllh bütün ahvâl-i beşere âlim olduğunu ihtar ediyor. Şöyle ki: (Andobun o) Cihada giden gazilere ait at, deve gibi (hızlı hızlı koşanlara.) o muhterem süvarilere.

«Adiyat» Adiyenin cemidir ki: Koşup giden hayl, at ve deve gibi şeylerdir. «Dabh» de binek hayvanlarının koştukları vakit duyulan sesleri demektir.

(2) : (Sonra o) Koşarken taşlara (Çarparak âteş saçanlara.) o binek hayvanlarına da andolsun.

«Muriyat» muriyenin cem'îdir ki: Ateş çıkaranlar manasınadır.

«Kadh» da âteş çıkarmak için çarpmak demektir.

(3) : (Sonra sabahleyin) Ansızın hücum edip düşman üzerine (baskın verenlere..) yâni: İslâm gazilerinin at ve deve gibi sabahleyin koşup giden nakil vasıtalarına da andolsun.

«Mugîrat» Mugîrenin cem'îdir ki: Ansızın düşmana karşı onu öldürmek veya esir almak veya malını elde etmek için hücum eden şeyler demektir.

(4) : (Sonra onunla) Öyle sabahleyin düşmana karşı koşup gitmekle (toz duman karıştıranlara..) da, o cihat vasıtalarına da andolsun.

«İsare»: Tehyic, tozları tahrik demektir. «Nak'ı»da gubar, toz manasınadır.

(5) : (Sonra onunla) Öyle yürüyüp gitmekle (bir topluluğun) bir düşman cemiyetinin (ortasına girenlere..) de, yâni: Din düşntanlarmı parçalayarak tefrikaya düşüren, onların birliklerini darmadağın eden islâm gazilerine de andolsun.

«Vesatne» kelimesi, bir cemiyetin ortasına giriverdiler demektir. Bunlara bu veçhile ahdedilmesi, öyle cihad vasıtalarının ehemmiyetine, yüksek şanlarına işaret içindir. Müslümanları hak yolunda kahramanlığa, fedakârlığa teşvik içindir.

(6) : Cenab-ı Hak, cevab-i kasemi, yâni: Mahlutün aleyhi, ne için öyle kasem edilmiş olduğunu şöylece beyan buyuruyor: **(Muhakkak ki: O insan)** yâni: Ekseriyeti itibarile insan nev'i, haddizatında **(Rab'bi için elbette nankördür.)** o kadar ilâhî nimetlere nâil olduğu hâlde onlarm şükrünü ifâya çalışmaz. Hakkı iptale cür'et eder. Ancak fitret-i selîmelerini muhafaza edenler, memnu, gayr-ı ahlâkî şeylerden kaçınırlar, nefislerini güzel faziletler ile tezyine çalışırlar.

«Kenûd» küfran-ı nimette bulunan kimsedir. Asıl manâsı, hiç bir şey bitirmeyen yer demektir. Hayırdan kaçınan, vazifesini ifâ etmeyen kimse, öyle bir yere benzetilmiştir.

(7) : (Ve şüphe yok **ki:** O) İnsan, o nâil olduğu nimetlerin kadrini bilip şükrünü ifâ etmeyen nankör şahıs **(bunun üzerine)** böyle nankörlüğü hakkında (elbette **bir** şahittir.) kendisi de münsifâne düşününce kendisinin küfrân-ı nîmette bulunmuş, vazife-i şükrânı ifâ etmemiş olduğunu bilir. İtirafa mecbur olur. Diğer bir tevcihe göre de muhakkak ki: Allâh-ü Tealâ, o kulunun bütün ahvâline şahittir, onları tamamen görüp bilmektedir. Bu beyan-ı ilâhî büyük bir tehdidi hâvidir.

(8) : (Ve şüphesiz **ki,** o) İnsan, tabiatı itibarile **(servet muhabbeti için pek şiddetlidir.)** pek ziyade behılâne bir hâlde yaşar, kimseye yardım etmek istemez.

«Hayr» burada çok mal, çok servet demektir. İnsanlar ,öyle bir malı bir hayır sandıkları için ona böyle hayır nâmı verilmiştir.

(9) : Öyle mala düşkün, ilâhî nimetleri münkir olan bir insan **(Bilmez mi ki: Kabirlerde olanlar, fırlatılacakları zaman..)** pek kolaylıkla yeniden hayata erdirilerek tekrar yeryüzüne çıkarılacakları vakit..

«Bu'sire» : son derece suhuletle çıkarılıp etrafa dağıtıldı demektir.

(10) : **(Ve sinelerde olanlar)** Hayır ve şerre ait bütün düşünceler, kanaatler, ve gizli tutulan münafikâne, münkirâne kuruntular **(toptan)** harice çıkarılarak **(izhar edildiği vakit..)** yâni; Kıyamet koptuğu, nâs mahşere sevkedildiği zaman.

(11) : **(Şüphe yok ki:)** Bütün o insanların **(Rab*bileri)** onları yaratmış, kendilerini nîmetlere nail kılmış olan Haalık-ı Kerîm Hazretleri **(onlara)** ait bütün işlerden **(elbette haberdardır.)** yâni: Onların bütün amellerini, maksatlarını Cenab-ı Hak, ilm-i ezelîsile bildiği için artık **o** kıyamet gününde onlara **o** amellerine, arzularına göre mücazatta bulunacaktır. Bu da büyük bir tehdid-i ilâhîdir. Artık insanlar, uyanmalıdırlar, daha elde fırsat varken dinî vazifelerini güzelce ifaya çalışmalıdırlar, tâ ki: Ahiret âleminde mücazattan kurtularak mükâfatlara nail olabilsinler. Kerîm, Rahîm mabudumuzdan muvaffakiyetler niyaz eyleriz.

❖

EL - KARİA SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Kureyş sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Onbir âyet-i kerîmeyi hâvidir. Karia denilen büyük bir belâdan, yâni; Kıyametten haber verdiği için kendisine bu ünvân verilmiştir. Bundan evvelki, «Adiyat» sûresi, insanların ahvâl-i ruhiyelerine ve kıyametteki vaziyetlerine îgaret etmekte idi. Bu sûre de kıyametin vasfını, onun ateşin vaziyetini bildirdiği için bu iki sûre arasında fazlaca bir merbutiyet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ۝١ مَا الْقَارِعَةُ ۝٢ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝٣ يَوْمَ يَكُونُ
النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝٤ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝٥
فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۝٦ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝٧ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ ۝٨ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝٩ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا هِيَهْ ۝١٠ نَارٌ حَامِيَةٌ ۝١١

MEALİ ALİSİ

(1) : O çarpacak olan felâket.

(2) : O çarpacak olan felâket, nedir?.

(3) : O çarpacak okuı felâketin ne olduğunu sana ne bildirdi?.

(4) : Bir günde ki: Nâs çırpınıp dağılacak pervaneler gibi olacaktır.

(5) : Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacakta*.

(6) : Artık kimin tartıları ağır gelirse..

(7) : işte o, hoşnut •—olacağı— bir yaşayıştadır.

(8) : Fakat kimin tartılan hafif olursa..

(9) : Artık onun anası —'sığınacağı yer—- haviyedir.

(10) : Ilaviyenhı ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.

(11) : —O—• çok kızgın bir âteştir.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, zuhura gelecek olan kıyamet gününün pek müthiş evsafını bildiriyor. O günde kimlerin selâmet ve saadete ereceklerini, kimlerin de felâketlere uğrayarak cehenneme atılacaklarını haber vermektedir. Şöyle ki: (O çarpacak olan felâket..) O pek azîm-hâdise, yâni: Kalbleri parçalayacak derecede şiddetli olan kıyamet günü, onun mukaddimatı ne kadar müthiştir.

«Karia» : Kari demektir ki: Şiddetli çarpmak manasınadır.. Ondan şiddetli bir ses husule gelir, bu, kıyametten ibarettir. Çünki, kıyametin başlangıcı bir nefha-i ulû ile vuku bulacaktır. Bunun tesirile bütün mahlûkat, hayattan mahrum kalırlar, bütün ulvî ve süfli ecram; parçalanır, darmadağın olur, işte bu âyet-i kerîme: O müthiş güne işaret ederek beşeriyeti tahziz, intibaha davet ediyor.

(2) : (O çarpacak olan felâket nedir?.) O hâdise, ne kadar şiddetlidir. Onun fehameti, azîm tesiratı ne kadar acîbtir, ne kadar korkunçtur!. Bu beyan-ı ilâhî, bir uslûb-i beyandır ki: Bildirilen şeyin ne kadar mühim, ne kadar hayret feza olduğuna nazarları celbeder.

(3) : Evet.. (O çarpacak olan felâketin) Azîm hâilenin (ne olduğunu sana ne bildirdi?.) elbette ki: Onu vuku bulmadıkça kimse tamamile bilemez, o, emsali vuku bulmamış, gayet dehşetli bir hâdisedir, onun künhüne vukuf, halkın bilgileri dairesinden hariçtir, ona vukuf, ancak Cenab-ı Hak'kın bildirmesüe husule gelir.

(4) : O hâdise, o kıyamet hailesi (Bir günde) zuhura gelecektir; (ki) o gün, bütün (nâs çırpınıp dağılacak, pervaneler gibi) geceleri âteş etrafında uçuşarak kendilerini şulelerin içine atan kelebekler gibi bir hâle gelmiş (olacaktır.) öyle çokça dağılmış, ıztıraba uğramış bir vaziyette bulunacaktır.

«Fıraş» geceleri kendilerini kandillerin ziyasına atan pervane gibi haşarat demektir ki: Bunlar sonra kanatlarını yayıp döşedikleri için kendilerine böyle «Fıraş» denilmiştir. «Mcbsûs» da yayılmış., tefrikaya uğramış demektir. Böyle

«Fıraşi mebsûs» ibaresi, akıbetlerini bilemeyenler hakkında darb-ı mesel olarak irad olunur.

(5) : O kıyamet gününde (Dağlar atılmış renkli yünler gibi olacaktır.) o kadar büyük ve kuvvetli varlıkların bile bütün eczası, darmadağın bir hâle gelecektir. Artık insanlar, kendi hallerini bir düşünmelidirler.

«İhn» rengârenk olan yün demektir. «Menfuş» da tüyleri birbirinden ayrılmış, pek hafîf bir rüzgâr ile uçar bir hâle gelmiş şey demektir.

(6) : (Artık) O günde, o muhasebe âleminde (kimin tartıları ağır gelirse..) yâni: Dünyadaki güzel amelleri çok bulunursa..

(7) : (İşte o.) öyle güzel amelleri ağırca bulunan ehl-i îman (Hoşnut) razı olacağı (bir yaşayıştadır.) artık o, pek mahzuz, mes'ut bir hâlde yaşayıp duracaktır. Cennete nail bulunacaktır.

(8) : (Fakat) O kıyamet gününde (kimin tartıları hafif olurga..) yâni: Hasenatı bulunmazsa veya seyyiatı, hasenatına galip bulunursa, dünyada bâtıl şeyler ile meşgul olmuş, defter-i amalini onlar ile doldurmuş ise..

(9) : (Artık onun anası) me'vası, sığınacağı yer de (haviyedir.) Cehennemin âteşidir. Bir çocuk, anasının kucacığına sığındığı gibi öyle pek mücrim bir şahıs için de âteşten başka sığınacak bir şey yoktur.

«Haviye» Cehennem âteşinin isimlerinin biridir. Gayet derin bulunduğu için kendisine bu ad verilmiştir.

(10) : (Haviyenin ne olduğunu) Onun ne müthiş bir azab mahalli bulunduğunu (sana ne şey bildirdi?.) o ne kadar tasavvurların fevkinde bir dâr-ı azaptır.

(11) : O haviye denilen şey (Çok kızgın bir âteştir.) onun yanında sair âteşler pek hafif kalmaktadır.

«Hamiye» harareti pek şiddetli olup parlayan, duran âteş demektir. İşte küfr ve tuğyanın neticesi, böyle pek şiddetli bir azabtır.

Deniliyor ki: Adalet-i İlâhîyenin bütün halayıka karşı tecellîsi için yarın ahirette kulların amelleri birer suret iktisab ederek veya amel defterlerinde muharrer bulunarak mizana vurulacaktır. Kimlerin güzel, amelleri galib ise sahipleri için vesîle-i mükâfat olacaktır. Bil'akis kimlerin çirkin amelleri galib ise onlar da bu yüzden azaba uğrayacaklardır. Bütün bunlar, birer muktezay-i hikmet ve maslahattır, ve kudret-i ilâhîyye'ye nazaran asla istib'ad olunamaz. Cenab-ı Hak cümlemize güzel akıbetler nasîb buyursun amîn..

ET-TEKÂSÜR SÛRESİ

Bu mübarek sûre «El-Kevser» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Sekiz âyet-i kerîmeyi hâvidir. «Tekâsür»den, yâni: Çokluk kuruntusundan haber verdiği için kendisine bu tekâsür ünvânı verilmiştir. Bundan evvelki «El-Karia» sûresinde kıyametin dehşetli evsafı ve sâlih kullar ile şerîr kimselerin akıbetleri bildirilmişti. Bu sûrede de insanların.nihayet ahirete gidip cehennemi görecekleri ve birer suale tâbi olacakları bildirildiği cihetle bu iki sûre arasında büyük bir münasebet Vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ١ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ٢ كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ٣ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ٤ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ
الْيَقِينِ ٥ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ٦ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ
٧ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ٨

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Sizi 9 çokluk kuruntusu oyaladı.

(2) : Tâ ki: Kabirleri ziyaret ediverdiniz.

(3) : öyle değil, ileride bileceksinizdir.

(4) : Sonra Öyle değil, ileride bUeceksinizdh*. '

(5) : Vaz geçin, sizin anladığınız gibi değil, eğer yakın bir bilgi ile bilecek olsa idiniz. —öyle yapmazdınız.—

(6) : Andokun ki, o cehennemi mutlaka göreceksinizdir.

(7) : Sonra onu elbette ki: AynePyakın göreceksinizdir.

(S) : Sonra kasem olsun ki: O gün her türlü nimetten muhakkak sorulacaksınızdır.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre: İnsanların çokluklarile böbürlendiklerini, fanî şeylere güvendiklerini takbih ediyor. Öyle mağrurâne yaşayanların ileride cehennemi göreceklerini ve cehaletlerini anlayarak nasıl bir suale maruz kalacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey gafil, güzelce düşünmeden mahrum kimseler!. (Sizi o çokluk kuruntusu) O elde etmiş olduğunu fazlaca varlık ile iftihar sevdası (oyaladı.) sizi meşgul etti, sizi ubudiyet vazifelerinizi îfâdan alıkoydu, ebedî selâmet ve saadetinize vesîle olacak olan ibadetlerden, hayrhahâne muamelelerden mahrum bıraktı.

«Tekâsür» Fazlaca şeyler ile mübahatta, tefahürde bulunmaktır.

«İlhâ» de lehve düşürmek, insanı lehviyata sevkederek oyalamak, yapîlması muvafık olan şeylerden âlıkoymak manasınadır.

«Lehv» ise insanı meşgul eden şeydir. Neticesinde bir sürür olsun olmasın, fakat sonra kendisinde bir sürür, bir sevinç olan bir şey ile insanı meşgul eden herhangi bir harekete, bir eğlenceye lehv ismi verilmiştir ki, âdâb-ı islâmiye*ye muhalif olanları haramdır.

(2) : (Tâ ki:) Siz ey hodbin şahıslar!. Yalnız ellerinizdeki malların çokluğu ile değil, ölmüş gitmiş olan efrad-ı milletinizin, âbâ ve ecdadınızın çokluğu ile de mübahatta bulunarak o saika ile (kabirleri ziyaret ediverdiniz.) bizim şu kadar ölmüş büyüklerimiz vardır diyerek onlar ile de iftiharda bulundunuz, diğer bir tevcihe göre de siz ey gafil güruh!, öyle maddî, fânî bir servetinizle, bir kuvvetinizle ölünceye değin, kabirlere gidip düşünceye değil tefahürde bulundunuz, bütün ömrünüzü öyle seriüzzeval şeyler uğrunda sarf ettiniz, hakikî istikbalinizi hiç düşünmediniz..

Bu sûre-i celîlenin esbab-ı nüzuli hakkında deniliyor ki: «Elhakümüttekâsürü..» ensardan iki kabile hakkında nâzil olmuştur ki: Onlar, Benu Harîse ile Benül Hars kabileleri idi, onlar, mallarının ve kabileleri efradının çokluğu ile birbirlerine karşı tefahürde bulunuyorlardı, hattâ kabristanlara da giderek ölmüş gitmiş olan kabileleri efradının çokluğu ile de mübahate devam ediyorlardı. Halbuki, onların böyle tefahürde bulunmaları, beyhude bir hareket idi, akilâne bir düşünce neticesi değildi, «Tefsir-i Merağı».

Velhasıl bu ayet-i kerîme, kâfirlerin varlıklarile cahilahe bir surette yap-

tıkları böbürlenmelerini ve kabirleri de böyle bir tefahür sâikasile ziyaret etmelerini takbih etmektedir. Yoksa Haalık-ı Kerîm'in verdiği nimetlerin kadrini bilmek, onların şükrünü îfâya çalışmak, onlar ile başkalarına karşı müftehirâne bir vaziyet almayıp mümkün mertebe eemiyyet-i islâmiye'ye yardımda bulunmak; güzel ve raemduh bir haslettir. Kabirleri ziyarete gelince bu da öyle mübahat maksadile değil, mahza ölmüş din kardeşlerimizi fatihalar ile yâdetmek, onlardan bir ibret almak, bizim de bir gün terk-i hayat edeceğimizi düşünerek uhdemize düşen vazifeleri vaktîle ifâya çalışmak gibi, bir . maksada müstenUt olunca bu ziyaret, meşrudur, makbuldür. Nitekim İbni Mes'ut Radiyallâhü Anh' in rivayet ettiği bir hâdis-i sâhih şöyledir.

«كنت نهيتكم عن زيارة القبور فزوروا القبور فانها تزهد فى الدنيا وتذكر الاخرة.»

Yâni: Ben sizleri kabirleri ziyaretten nehyetmiştim; imdi kabirleri ziyaret edin, çünki o ziyaret, sizi dünyada zahdâne yaşatır,»ve size ahireti hatırlatır, sizi gafletden uyandırır, «Cami-i Sagîr» işte böyle bir maksatla kabirleri ziyaret etmek, kadınlar için de caizdir. Elverir ki: Nâmahrem kimseler ile karışık bir hâlde bulunmasınlar, bu mes'ele, 4cütüb-i fıkhiyyemizde,, ve bahusus «Dürr-i Muhtarda bildirilmiştir.

(3) : İşte Hak Tealâ Hazretleri, öyle mağrurâne, cahilane bir tarzda hareket edenleri takbih ederek buyuruyor ki: (Öyle değil..) O aldığınız mütekebbirâne vaziyet, doğru değildir, öyle fâni şeyler ile iftihar edip de akıbetinizi temin edecek söyleri elde etmeğe çalışmamanız, muvafık olamaz. (İleride) Ne kadar hatâ etmiş olduğunuzu (bileceksinizdir.) böyle cahilane, gâfilâne bir hâlde devam eder iseniz, fâideli amellerde bulunmaz iseniz ne kadar aklanmış olduğunuzu ölünce anlamış olacaksınızdır.

(4) : Allâh-ü Tealâ Hazretleri, tehdid-i ilâhîsini tekit ve o gafillerin enzar-ı intibahını celb için tekrar buyuruyor ki: (Sonra öyle değil..) O mağrurâne, mübahatkârane hareketleriniz, hiç muvafık değildir. Bu hakikati (ileride bileceksinizdir..) bu hareketlerinizin cezasını ahirette görünce ne kadar hatalar içinde yaşamış olduğunuza vâkıf olacaksmızdır.

(5) : Ey gâfiller!. Artık (Vaz geçin) öyle mağrurâne hareketlere nihayet verin, (sizin anladığınız gibi değil) Ey münkirler!, (eğer yakın bir bilgi ile bilecek olsa idiniz..) yâni: Yaptığınız müteazzimâne hareketlerin ne kadar vahi, ne derece çirkin şeyler olduğuna yakın bir veçhîle vakıf bulunsa idiniz öyle yapmazdınız, istikbâlinizi düşünürdünüz, çokça' servetiniz, fâni varlığınız, sizi oyalamazdı, güzel amellerde bulunarak bir ebedî saadete namzet bulunmuş olurdunuz, sizin bilginiz ise haddizatında bir cehaletten başka değildir. İstikbâlinizi tenvir ve temin edemeyen âdi bir bilginin haddizatında ne kıymeti olabilir?.

(6) : (Andolsun ki:) Muhakkak, mukadder bir keyifyettir ki, ey hayatları-

nı bir cahilâne gurur ile zayi eden kimseler!. **(O cehennemi mutlaka göreceksinizdir.)** Münkirler için, yalnız dünyaya çalışıp ahireti terkedenler için mukadder olan cehennemi elbetteki; müşahede edeceksinizdir, onun ne kadar korkunç bir azab mahalli olduğunu anlayacaksınızdır.

(7) : **(Sonra onu)** O cehennemi **(elbette ki, AynePyakin göreceksînizdir.)** pek vazıh, yakın bir mahiyette müşahede etmiş olacaksınızdır. Mahşer âleminde böyle bir görüşte bulunacaksınızdır. Bunda asla şüphe yoktur. Binaenaleyh bu akıbeti düşünün de daha fırsat elde iken halâs çaresini temine çalışın, öyle gafilâne bir hâlde yaşayıp durmayınız.

(8) : **(Sonra kasem! olsun ki,) O** cehennemi göreceğiniz zaman **(her türlü nîmetten muhakkak sorulacaksınızdır.)** şimdi dünyada iken nail olduğunuz sıhhat ve selâmetten, servet ve kudretten, evlâd-ü iyalden, yâni: Sizi mabûd^i kerîminize itaatten, arz-ı şükrandan meşgul kılmış olan her türlü dünyevî varlıklarınızdan, kendilerile müftehir, mütelezziz bulunduğunuz şeylerden muhasebeye tâbi tutulacaksınızdır. Artık bu akıbeti düşününüzde ona göre hayatınızı tanzime çalışınız, sonra nedamet fâide vermez.

Bu sual, bir kavle göre yalnız kâfirler hakkında vâki olacaktır. Diğer bir kavle göre de mü'mînler de, kâfirler de, dünyadaki nimetlerinden dolayı bir suale tâbi olacaklardır. Şu kadar var ki: Kâfirler hakkındaki sual, bir sual-i tevbîhtir, çünki, onlar, nail oldukları nimetlerin şükrünü ifâ etmemiş, küfr içende yaşamışlardır. Mü'mînlerin hakkındaki sual ise bir sual-i teşriftir, onların vazife-i şükranı ifâ etmiş olduklarını teşhirdir. Çünki: Mü'mînler, şükretmiş, itaatte bulunmuşlardır, «Tefsîr-i kebîr.»

Vakıa insan, dünyada yaşadıkça her dakika ilâhî nimetlere nail olmaktadır. Vücudumuzun sıhhati, lâtif havalan teneffüs etmemiz, lezîz sulan içmemiz, gıda maddelerini elde edebilmemiz, birer büyük nimettir. Bu nimetlerden dolayı bizim vazifemiz de bunları bize ihsan buyuran Kerîm Haalıkımıza arz-ı şükranda bulunarak uhdemize düşen ubudiyet vazifelerini ifâya çalışmaktan ibarettir. Cenab-ı Hak, cümlemizi bu hususta muvaffakiyyetlere nail buyursun amîn, Bihurmet-i Seyyidil'mürselîn.

EL - ASR SÛRESİ

Bu mübârek sûre, inşirah sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzii olmuştur. Üç ûyet-i kerîmeyi hâvidir. Asr'a = Dehr'e kasem ile başladığı için kendisine böyle Asr sûresi unvânı verilmiştir. Bundan, evvelki «Tekâsür» sûresinde insanların çokluklarile mağrur olarak kendilerini felâketlere sevketmekte olduklarına işaret buyrulmuştu, bu sûrede de öyle bir felâketten kurtulan zatların kimlerden ibaret bulundukları haber verildiği cihetle bu iki sûre-i celîle arasında mühim bir merbutiyet vardır".

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

MEALİ ALİSİ

(1) : Asr'a kasem olsun ki:

(2) : Şüphe yok insan, elbette bir ziyandadır.

(3) : Ancak o kimseler ki: îman ettiler, ve sâlih sâlih amellerde bulundular ve birbirlerine hakkı tavsiyede ve sabrı tavsiyede bulundular, onlar müstesna.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, nâsin pek vahim vaziyetini bildiriyor. Ancak dindar olan, ubudiyet vazifelerini ifâ eden, birbirleri hakkında hayrhâh bulunan insanların öyle korkunç vaziyetlerden emîn bulunduklarını tebşir buyurmaktadır. Şöyle ki: (Asr'a kasem okun) O vakt-i mahsusa (ki:) şu beyan olunacak şey, mahz-ı hakikattir.

Bu asr'dan mürad, ya dehirdir, yâni devir, hengam, uzun müddet denilen zamandır ki: Onda nice mütenevvî, garîb, hayretfezâ hâdiseler vuku bulmaktadır. Veya bu asr'dan mürad, ikindi namazıdır ki: Onun büyük bir ehemmiyeti vard::\ Veyahut zevâl ile gurub vakitleri arasındaki müddettir. Veya gurub zamanından yatsı vaktine kadar olan zamandır. Veyahut bu asr'dan mürad, Hatcmül'mürselînî Hazretlerinin asr-ı Nübüvvetidir ki: Onun şâir asırlar üzerine fazl-ü rüçhanı zahir bulunmuştur.

Velhâsıl: Bütün bu asr denilen şeyler: Birer bedia-i kudrettir. Nice hikmetleri ve maslahatları muhtevîdir. Öyle bir eser-i kudrete yemîn ise insanları uyandırmaya ve beyan olunacak şeylere dikkat nazarlarını celbetmeğe bir vesiledir ve daha nice işaretleri hâvidir.

(2) : (Şüphe yok ki: İnsan, elbette bir ziyandadır.) Bir noksaniyete mâruzdur. Daima ömrünün bir cüz'ünü elden çıkarmaktadır, hayatını beyhude yerlere sarfedeıek asıl istikbâlini temin etmekten mahrumdur.

(3) : (Ancak o kimseler ki:) O uyanık kalbli olan akıllı, dirayetli insanlar ki: (İman ettiler) Pek doğru bir inançta bulundular, Haalık-ı Alemin varlığını, kudret ve azametini tasdik ettiler (ve sâlih sâlih amellerde bulundular) namaz gibi, oruç gibi, zekât gibi güzel ibadetlere, fedakârlıklara devam ettiler, (ve birbirlerine hakkı tavsiyede) Bulundular, birbirlerine karşı hayrhâh bulunarak güzel âmeller gibi, fezâil-i ahlâkiye gibi inkârı kabil, mehasini zail olmayan şeyler ile vasiyete, nasihate devam ettiler. (Ve) Birbirlerine (sabrı tavsiyede bulundular,) hak yolunda mücahedeye devam edip masiyetlere, yanlış telkinlere karşı mukavemete çalışılmasını, o yolda sabr ve sebattan ayrılmamalarını birbirine telkin ettiler, öyle vesîle-i selâmet olacak şeylere teşvikte bulundular, işte (onlar) öyle hayatlarını güzelce tanzim eden zatlar (müstesnadır.) onlar, hüsrana, zarar ve ziyana uğramış değildirler.

Velhâsıl; bu sûre-i celîle, böyle üç âyet-i kerîmeden müteşekkil olduğu hâlde beşeriyet için en mükemmel bir düstur-i hareket, bir rehbr-i selâmet mahiyetinde bulunmaktadır. İtikadî, ameli, ahlâkî vazifelere riayetin lüzumunu ve pek muazzam fâidesini bildirmektedir. Elgıbta bu gibi ulvî telkinat-ı Kur'aniyeden müstefîd olanlara, bu husustaki halisane, hayrhâhâne tavsiyelere karşı tân-ü teşnı'de bulunan insaniyet düşmanlarının sözlerine kıymet vermeyip o tavsiyeleri güzelce telâkkî ederek muktezasınca harekete gayret edenlere. Hak Tealâ Hazretleri, cümlemize intibahlar ve hakka riayetler nasîb buyursun amîn.. VeF hamdülillâh-i Rabbil'âlemîn..

EL-HUMEZE SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El-Kıyame» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Dokuz âyet-i kerîme'yi muhtevidir. Bundan evvelki «Asr» sûresinde mü'mîn, sâlih kullardan başka insanların dalâlette bulundukları bildirilmişti. Bu sûre de o dalâlet ashabının bâzı evsafını bildirdiği cihetle bu iki sûre arasında büyük bir merbutiyet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ (1) اَلَّذ۪ي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ (2) يَحْسَبُ
اَنَّ مَالَهُ اَخْلَدَهُ (3) كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ (4) وَمَا اَدْرٰيكَ
مَا الْحُطَمَةُ (5) نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ (6) اَلَّت۪ي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٔدَةِ
(7) اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ (8) ف۪ي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ (9)

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Arkadan çekiştiren, gözü ile kaşı ile eğlenen her bir kimsenin vay haline!.

(2) : Öyle kimse ki: Bir malı toplamış ve onu tekrar tekrar saymakta bulunmuştur..

(3) : Sanır ki, onu malı, daima yaşatacaktır.

(4) : Yok yok öyle değil, elbette ki: O hutameye atılacaktır.

(5) : Hutamenin ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.

(6) : Allâh'ın tutuşturulmuş bir âteşidir.

(7) : Öyle ki: Yüreklerin üzerine yükselenecektir.

(8) : Şüphe yok ki: Bu, onların üzerlerine kapatılmıştır.

(9) : Uzatılmış sütunlarda —bağlı bulunacaklardır—.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, onunla bununla alay eden ve kendi servetine güvenerek dünyada ebedî bir surette yaşayacağını zanneden bir takım kimselerin ne kadar müthiş azablara maruz kalacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Arkadan çekiştiren) Onu bunu gıyabında zemmeden (gözü ile kaşı ile eğlenen) ona buna gizlice işaretler yaparak alay edip maskaralıkta bulunan (her bir kimsenin vay hâline.) o ne kadar zillete, azaba müstahiktir!.

«Veyl» lâfız, horluk, zelîliik ve azab demektir. Zem ve takbih hususunda müstameldir. «Hümeze»de onun bunun kusurlarını, ardınca söyleyen, haysiyetini kırmak isteyen kimse demektir. «Lümeze» de ayb arayan ta'n ve teşni'de bulunan ve göz ile kaş ile işaretler yapan kimsedir.

(2) : (Öyle kimse ki) Kendi varlığına güvenmekte bulunmuş ve (bir malı toplamış) cimrilik ederek biriktirmiş (ve onu) o malı bir telezzüz için (tekrar tekrar saymakta bulunmuştur.) Yahut o malı akar, meta ve nukut gibi nevîlere ayırmıştır. İşte böyle bir servete mağrur olarak başkalarının kadrini tenzile çalışmak cür'etini göstermiştir, kendisinin o fâni serveti sayesinde büyük bir mevki sahibi olduğunu zannetmiştir.

(3) : O gafil, servetine mağrur şahıs (Sanır ki: Onu) kendisini o elde etmiş olduğu (malı, daima yaşatacaktır.) o serveti sayesinde ölümden kurtulacak, dünyada ebediyen yaşayacaktır. Ölüp te başka bir âleme gitmeyecektir. Ne büyük bir cehalet!.

(4) : (Yok yok öyle değil..) O şahıs, pek yanlış düşünüyor, onun elindeki malı kendisini dünyada ebedî bir surette yaşatacak değildir. (Elbette ki:) o şahıs, bir gün ölecek, sonra da (hatameye atılacaktır.) pek büyük bir cezaya uğramış olacaktır.

(5) : (Hatemenin) O pek muazzam, müthiş hârilenin (ne olduğunu sana ne şey bildirdi?.) elbette ki: Onu insan daha hayatta iken tamamen bilip takdir edemez, onu insanlar, ancak Cenab-i Hak'kın bildirmesile bilirler.

(6) : Evet.. İşte Hak Tealâ Hazretleri haber veriyor. Hutame denilen şey: (Allah'ın tutuşturulmuş bir âteşidir.) O ehl-i cehennem için kudret-i ilâhiye ile yaradılmış olan ve ebediyen sönmeyecek bulunan gayet müthiş bir nâr-ı azabtır.

«Hatame» kelimesi, cehennemin isimlerinden biridir. Lügatte çok yiyen, şefkatsiz JDulunan kimse demektir. Kırmak manâsına olan «Hatm» kelimesinden alınmıştır, «Mukade» kelimesi de yakılmış, tutuşturulmuş manâsınadır.

(7) : O hutame (Öyle) bir âteştir, (ki: Yüreklerin üzerine yükseleıiecektir.) Yâni: Kalblerin üzerini kaplayarak onları kesip atacak, kahredecektir. Kalbler, cesetlerdeki uzuvların en lâtifi, en ziyade müteessir olanıdır. Arlık o kalbler, öyle bir istilâya, bir azaba marûz kalınca, o kalblerin sahipleri ne kadar fazla bir ıkabe. bir cezaya uğramış olacaklardır!. Bu pek vahîm hâl, bir kere düşünülsün!

(8) : (Şüphe yok ki: 15u) Nâr-ı azab (onların) o azaba uğrayanların (üzerlerine kapatılmıştır.) hepsini de daire-i ihatasına almıştır. Artık o âteşten kendilerini kurtarmaya asla muktedir olamazlar.

(9) : Artık o cehennem âteşine atılmış olanlar, orada (uzatılmış sütunUh--da..) bağlı bulunacaklardır. Yâni: Cehennem kapışı, üzerlerine kapatılmış, ayaklarına kelepçeler vurulmuş gibi bir hâlde kalacaklardır. Oradan çıkmaya asla muktedir olamıyacaklardır.

«Amed» Amudun cem'îdir ki: Direkler demektir. «,Memdud» de uzatılmış, yâni: Cehennemin kapısının önünden sonuna kadar çekilmiştir.

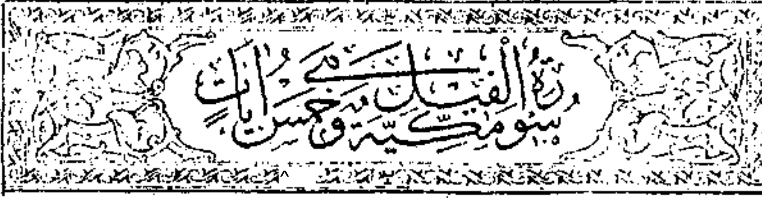
Bu sûrenin esbab-ı nüzûlü hakkında bir kaç rivayet vardır. Müfsir-i nıükatîle göre «Elvelid binilmugayre» hakkında nazil olmuştur. Bu Kureyş'in büyüklerinden olup Peygamber Efendimizin gıyabında ta'n ve teşnia cür'et etmek denaetindc bulunurdu. Maamafih bu sûrenin hükmü, umumîdir. O gibi münkirlerin hepsi de böyle pek vahîm bir azaba maruz kalacaklardır. Hak Tealâ Hazretleri, o cehennem azabının şiddetini böyle tasvir ve beyan ile beşeriyeti uyanmaya dâvet buyuruyor. Öyle bir âkıbete uğramamak için güzel itikat ile, sâlih ameller ile ittisaf edilmesini erar ve tavsiye buyurmuş oluyor. Bu da bütün beşeriyet hakkında bir merhamet-i ilâhîyenin tecellîsi demektir. O Haalık-ı Kerîm cümlemize intibahlar nasib buyursun, amîn..

* *

EL -m SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «El-Kâfirûn» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Fil hâdisesini bildirdiği için kendisine bu ünvân verilmiştir. «Beş. âyet-i kerîmeyi hâvidir. Bundan evvelki «Hiimeze» sûresinde bir kimseyi malının çok yaşatamıyacağı ve ahlâksız kimseleri servetlerinin azabtan kurtaramıyacağı bildirilmişti, bu sûrede de ashab-ı fîl'in kıssası, bu hususa dair bir misâl, bir delil olduğu cihetle aralarında güzel bir münasebet vardır.

⁂

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ۝ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝ تَرْمِيهِمْ
بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ۝ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ۝

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Görmedin mi, Rab'bin fil sahiplerine nasıl ettil.

(2) : Onların kurdukları tuzağı bozgunluk içinde kılmadı mı?.

(3) : Ve onların üzerlerine bölük bölük kuşlar gönderdi.

(4) : Onlara —o kuşlar— siccüden —katı, sert çamurlardan— taşlar atiyorlardı.

(5) : Artık onları yenilmiş ekin yaprağı gibi kıldı.

⁂

(1) : Bu mübarek sûre, din-i ilâhîye karşı muhalif cephe alan, Peygamber-i Zîşan'a düşmanlık gösteren kimselerin dünyada da nasıl müthiş felâketlere maruz kalacaklarına dair ashab-ı fîl kıssasını bir misâl-i ibret olmak üzere beyau buyurmaktadır. Şöyle ki: Ey Hatemül'mürselîn!. (Görmedin mi?.) Yâni: Tevatüren rivayet olunduğu cihetle 'görmüş gibi bilmedin mi?. Elbette ki: Bilmiş bulunuyorsun ki: (Rab'bin fîl sahiplerine) O dinsiz taifeye, o Kâbey-i Muazzama' yi yıkmak isteyen, ve fîl ile Yemen tarafından gelmiş bulunan mel'un bir zümreye (nasıl etti?.) onları nasıl bir izmihlale, bir helake uğrattı!.

(2) : Evet.. O kudret ve azameti bînihaye olan Rabbüfâlemîn (Onların) o fîl sahiplerinin (kurdukları tuzağı) onların Kâbe-i Muazzam'a hakkındaki hainâne bir surette yapmak istedikleri zarar ve ziyanı, bu husustaki arzularını (bozgunluk içinde kılmadı mı?.) o hilelerini mahv ve münderis edip iptal buyurmuş olmadı im?.

«Keyd» başkasına haberi olmaksızın bir zarar vukuunu dilemektir.
«Tadlîl» zayi kılmak ,iptal etmek manasınadır.

(3) : Evet.. O Haalık-ı Azîm, o fîl sahiplerini tenkil için (Onların üzerlerine) sürü sürü (bölük bölük kuşlar gönderdi.) o kuşları bir harika-i kudret olarak bir mahv ve tenkil kuvveti mahiyetinde bulundurdu.

«Tayr» havada uçan büyük veya küçük şeyler demektir. «Ebabil» de cemaatler demektir. Kendi lâfzından müfredi yoktur.

(4) : Artık (Onlara) o fîl sahiplerine o kuşlar (Sterilden) yâni: Katı, sert, taş kesilmiş çamurdan (taşlar atıyorlardı.) herhangi birinin başına isabet eden bir taş parçası ,onu bir maraza uğratarak helakine sebebiyet vermiş oluyordu.

(5) : Hak Tealâ Hazretleri (Artık onları) o Kâbe-i Muazzama'ya karşı husumet gösteren hain gürûhi (yenilmiş ekin yaprağı gibi kıldı.) hepsi de darmadağın olarak lâyik bulundukları kahr-ı ilâhîye uğramış oldular, işte mukaddesata adavetin cezası!.

«Asf»: bir ekin yaprağı demektir ki, biçildikten sonra kalır, onu rüzgârlar darmadağın bîr hâle getirir, onu güveler, küçük kurtlar, böcekler yiyiverirler.

«Fîl vak'asının hülâsası, tefsirlerde, siyer kitaplarında yazılmış olduğu üzere şöylecedir. Uzun bir müddetten beri Yemen'de hâkim olan «Himyer» hükümdarları, bilâhara zaif düşmekle Habeşler, gelip Yemen diyarını zaptetmişlerdi. Habeşlerden «Ebrahe» nâmmdaki bir hükümdar, Payitahtı olan Yemen'de bir kilise yaptırmış, nâsi Kâbe-i Muazzama'nın ziyaretinden vaz geçirerek kendi yaptırdığı kiliseye celbetmek istemişti. Bu maksadına mebni bir ordu ile Mekke-i Mükerreme'ye doğru yürüdü, Ebrahanin büyük bir fîl'i var idi, onu ordusunun önünde yürütürdü, onunla gideceği yerlerde muzaffer olacağını sanırdı.

İşte bu fil ile ve belki başka fillerde beraber buluaduğu hâlde Mekke-i Mükerreme üzerine hareket etti, içersine gireceği sırada fil yere çöktü, onu kaldırıp Kâbe-i Muazzam'a tarafına yürütemiyorlardı. Başka taraflara ise koşa koşa gitmek istiyordu. İşte bu esnada idi ki: Bir çok Ebabil denilen kuşlar, semâ tarafından zuhûr ettiler, ağızlarındaki, ayaklarındaki ufak taşları Ebrahenin askerleri üzerine atıverdiler. Bir çokları bu taşların tesirile mecruh ve telef oldular, aralarında Cüderi= kabarcık ve çiçek hastalığı zuhûr etti. Geri kalanlar da Ycmen'e kaçıp gittiler. Ebrehe de hasta bir hâlde Şana'ya vardı, orada telef oldu.

Bu hâdisenin vuku bulduğu seneye vaktîle Araplar «Fîl senesi» derlerdi, bunu bir meb'de-i tarih ittihaz etmişlerdi, bu senede idi ki: Resûl-i Ekrem Efendimiz, Rahm-i mâderine şerefbahş olmuştu. Bu hâdiseden elli şu kadar gün sonra muharrem ayide velâdet-i Nebeviyye vuku buldu, bundan kırk sene sonra da şeref-i Nübüvveti hâiz oldu.

Velhâsıl: Bu sûre-i celîle, bu ibretbahş kıssayı haber vererek din düşmanlarını tehzîr etmektedir, mukaddesata suikast edenlerin akıbet böyle izmihlallere maruz kalacaklarını ihtar buyurmaktadır. Peygamber-i Zîşan'ımıza da tesliyetbahş olup onun ulvî dîninin devam edeceğini, bütün beşeriyet âlemine intişar edip duracağını tebşir eylemektedir. Maahaza bu vak'a, Resûl-i Ekrem, Sal'-Jâllâh-ü Aleyhi Vesellem Efendimizin risâletini teyid, ulûvv-i sânını i'lân ve temin ettiği için bir nevî mucize-i Nebeviyye'den mâdut görülmektedir.

İbrahim Aleyhisselâm'm zamanından beri bir mâbed-i muvahhidîn olan Kâbe-i Mükerreme, her ne kadar bir aralık müşrikler tarafından putlar ile doldurulmuş ise de bu muvakkat ve mübarek kâbeye bir suikast maksadına gayrı müstenîd olup bilâhara Hatemül'enbiyâ Efendimizin vasıtasile yine bir mâbed-i muvahhidîn ve kıblegâh-ı müslimîn olarak eski hâline getirilmiş ve kıyamete kadar da ehl-i islâm'ın mübarek bir ziyaretgâhı bulunacaktır. Mabûd-i Kerîm Hazretleri bütün müslümanları o ulvî makamların füyuzatından müstefid buyursun, amîn..

*

EL-KUReyŞ SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «Et-Tîn» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Dört âyet-i kerîmeyi hâvidir. Kureyş kabilesinin nail olduğu nimeti bildirdiği için kendisine bu iinvân verilmiştir. Maamafılı kendisine «Liîlâfi Kureyş» sûresi de denilir. Bundan evvelki Fil sûresi, Cenab-ı Hak'kın Mekke ahalisini muhafaza edip düşmanlarını müzmahil kılmış olduğunu bildirdiği gibi bu sûrede de yine o ahali hakkındaki diğer bir nîmet-i ilâhîye'yi bildirdiği için bu iki sûre arasında büyük bir münasebet vardır.

*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا

رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Kureyş.'in — seyahate— ülfet ettirildiğinden dolayı.

(2) : Onların kış ve yaz **seyahatine ülfet ettirilmiş oldukları için..**

(3) : Artık bu beytin —Kâbe-i Muazzama'nın— Rab'bine ibadette bulunsunlar ki:

(4) : Onları açlıktan —kurtarıp— doyurdu ve onlan korkudan emin kıldı.

*

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Kureyş kavminin ticaret ve seyahat hususunda da siyanet-i ilâhîye'ye nail bulunmuş olduklarından dolayı vazife-i şükrânı ifâ ederek Harem-i Şerifin kerîm sahibi olan Cenab-ı Hak'ka ibadette bulunmakla mükelelf olduklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: Kureyş kabilesi hakkında Allâh-ü Tealâ'nın mütenevvî nimetleri, himayeleri vardır., Bunlardan dolayı o kabilenin Hak Tealâ'ya şükretmeleri, ibadet ve taatte bulunmaları icabetmektedir. Ezcümle: **(Kureyş'in)** Ticaret için başka beldeye seyahate, azimete **(ülfet et-**

tirildiğinden dolayı..) kemâl-i emniyetle buna muvaffak oldukları için Hak Tcalâ'ya şükr ve ibadette bulunmalıdırlar.

(2) : Evet.. (Onların) O Kureyş kabilesinin (kış ve yaz seyahate) diledikleri beldelere rahlet ve azimete (üliet ettirilmiş) buna dair kendilerine teshilât ve muvaffakiyet ihsan buyrulnıuş (oldukları için) öyle vazife-i şükrânı, ubudiyeti ifâya devanı etmelidirler.

(3) : İşte onlar, böyle bir muvaffakiyete, himaye'ye hâil bulunmaktadırlar. (Artık) Bu nimetlerden dolayı (bu beytin) bu harem-i şerifin (Rab'bine) sahibi kerîmi olan Allâh-ü Tealâ'ya (ibadette bulunsunlar) vahdaniyet-i ilâhîye'yi tasdik ederek vazife-i şükrânı ifâya çalışsınlar, bir kere şunu da düşünsünler (ki:) o Haalik-ı Kerîm..

(4) : (Onları) O Kureyş taifesini (açlıktan) kurtarıp nice nimetlere nailiyetlc kendilerini (doyurdu.) ihtiyaçtan kurtardı (ve onları korkudan enıîn kıldı.) beldelerini bir darül-eman kılarak ona sûikastte bulunan librehe gibi düşmanlarını kahr ve tenkil buyurdu. Artık bu kadar himaye-i ilâhîye'ye atıfet-i sübhaniye'ye nâil olan bir cemiyet-i beşeriye için elzemdir ki: O kerîm, rahîm haahkıne ibadette, arz-ı şükrânda bulunsun, din-i ilâhîye muhalif hareketlerden son derece kaçınsın.

«Kureyş kabilesi» Nadr İbn-i Kinanenin evlâd ve ahfâdıdır. Kinâne ise İsmail Aleyhisselâm'ın oğullarından biridir. Bir hâdis-i şerif şu mealdedir: Şüphe yok ki: Allâh-ü Tealâ, Kinaney-i İsmail oğullarından istifa = ihtiyar etmiştir. Ben-i Kinane'den de Kureyş'i istifa etmiştir. Kureyş'ten de Beri-i Hâşim'i istifa etmiştir. Ben-i Hâşim'den de ben'i istifa buyurmuştur.

Kureyş lâfzı: Yâ Kirş lâfzından bir ism-i tasgirdir. Kirş ise denizlerde bulunan büyük bir canavardır ki: Gemilere saldırır, âteşten başka bir şey ile bertaraf edilemez. İşte Kureyş taifesine de fazlaca kuvvetli oldukları için bu nam verilmiştir. Yâhut Kureyş tâbiri; kesb, kazanç manâsına olan Kars lâfzından alınmıştır. Çünki: O taife, ticaret için beldelere giderek kazançlar elde ederlerdi.

Evet, deniliyor ki, Kureyş taifesi, kış vakti Yemen'e gider oradan itriyat, elbise gibi şeyleri satın alırlardı, yazın da Şam beldelerine gider, oradan da ziraî mahsulâtı alır, kendi beldelerine getirirlerdi.

Kureyş tâifesi, Harem-i Şerifin sakinleri oldukları için sâir Arablar; bunlara hürmet eder, tecavüzatta bulunmazlardı. Halbuki: O arablar kendi aralarında daima mücadelede bulunurlar, birbirlerinin mallarını gasb ve yağmadan geri durmazlardı. Velhâsıl: Bu Kureyş taifesi, pek mümtâz ve kemâl-i emniyete mazhar idiler. Artık onların Cenab-ı Hak'ka şükretmeleri, bahusus içlerinden zuhur ederek bütün beşeriyet için en büyük bir atiyye-i ilâhîyye olan Resûl-i Ekrem'i tasdik, bütün emflerine itaat etmeleri icabetmezmi idi.? İşte Cenab-ı Hak, onları ibadet ve itaate davet ediyor, Hayfa. ki: Onlardan bir çokları bu vazifelerini ifâya çalışmamış, biLakis Resûl-i Ekrem'e karşı muhalif cephe almışlardı. Hak Tealâ Hazretleri cümlemize basiretler ihsan buyursun, amîn.

EL - MAUN SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Et-Tekâsür sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Yedi âyet-i kerîmeyi hâvidir. Diriğ edilmeyecek bir yardım demek olan «Maun» kelimesile nihayet bulduğu için kendisine bu ünvân verilmiştir: Buna «Ereeyte» ve «Dîn» sûresi de denilmiştir. Bundan evvelki Kureyş sûresinde Cenab-ı Hak'kın Kureyş'i açlıktan koruduğu ve onları ibadetle mükellef kılmış olduğu bildirilmişti, bu sûrede de dîni tekzîb eden, emr-i ilâhîye muhalefet ederek cimrilikte bulunan kimselerin gayr-ı ahlâkî hâllerine işaret olunduğu cihetle bu iki sûre arasında mühim bir münasebet vardır. Ve Kureyş kabilesi hakkında bir tehdidi de mutazammındır. *

**

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

أَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِۜ (1) فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ الْيَت۪يمَۙ (2) وَلَا
يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ (3) فَوَيْلٌ لِلْمُصَلّ۪ينَۙ (4) اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ
سَاهُونَۙ (5) اَلَّذ۪ينَ هُمْ يُرَٓاؤُ۫نَۙ (6) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ (7)

MEALİ ÂLİSİ

1) : Gördün mü o kimseyi ki: Dini tekzîb eder.

(2): İmdi o kimsedir ki: Yetimi itiverir.

(3) : Ve yoksula yemek yedirilmesi için teşvikte bulunmaz.

(4) : Artık vay hâline o namaz kılanlarınki:

(5) : O kimseler ki: Onlar namazlarından yanılanlardır.

(6) : O kimseler ki: Onlar göstericilerdir.

(7) : Ve menedilmesi mutâd olmayan bir şeyi bile menediverirler.

***

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, dini yalan sayan, muhtaçlara yardımdan kaçınan, riyakâr olup sehivkârane namaz kılan ve son derece cimri bulunan herhangi bir şahsın o pek çirkin vaziyetini enzar-ı ibrete vazetmektedir. Şöyle ki: Ey Peygamber-i Âlişan!. Veya ey âkil, mütefekkir olan insan!. (Gördün mü?) Yâni: hâline vakıf olup bildin mi (o kimseyi ki: **Dini** tekzîb eder.) zahir ve bahir olan din-i islâm'ın hakkıyyetini, ulviyyetini tasdik etmez, küfr içinde yaşamaktan çekinmez.

Böyle «Gördünmü» gibi istifham tarikile olan hitaplardan mürad, bey3n olunacak şeylere işidenlerin dikkatini celbetmek ve onları güzelce anlamaya teşvik eylemektir.

Mutlak surette bildirilen dinden mürad da din-i islâm'dır. Çünki ,Kur'an-ı Mübîn ve ehl-i islâm istılâhınca din-i mutlaktan mürad; din-i islâm'dan ibarettir, sair dinlere ise suret-i mutlâkada din denilmez, belki: Takyid edilerek din-i nasara, din-i Yahûd gibi bir surette ifade edilir. «Tefsir-i Kebir.»

(2) : **(İmdi o)** Din-i islâm'ı inkâr eden şahıs (o kimsedir **ki: Yetimi** itive**rir.)** yanından şiddetle kovar, ona bir nazar-ı hakaretle bakar, onun bir ihtiyacını bertaraf etmeğe yanaşmaz.

(3) : (Ve) O kimse, öyle cimri ve hayrhâh olmaktan öyle müteberridir ki, **(yoksula yemek yedirilmesi** için) başkalarını da (teşvikte **bulunmaz.)** bir hayre delâlet etmek istemez, başkalarının iyilikte bulunmalarını bile kıskanır.

Bu mübarek âyete şuna işaret vardır ki: İnsan, elinden geldiği takdirde yetimlere, fakirlere kendi malından yardım etmelidir. Kendi malı olmadığı takdirde başkalarını öyle bir yardımda bulunmaya güzel bir surette teşvik ve tergîb eylemelidir.' İnsaniyet namına hayrhâh bulunmalıdır.

Bir rivayete nazaran bu âyet-i kerîmenin bildirdiği kimseden mürad; Ebu Cehl'dir ki: Bir yetimin vasisi bulunuyordu, o yetim bir gün çıplak bir hâlde Ebu Cehl'in yanına gelmiş, onun yanındaki kendi malından bir şey istemiş, Ebu Cehl ise o yetimi fenâ bir surette def'etmiştir. Yahut o kimseden mürad, münafıklardan bir şahıstır. Maamafih bu beyan-ı ilâhî, bütün o gibi hasis kimselere şâmildir.

(4) : **(Artık** vay **hâline!.)** Yazıklar olsun, şahısları azaba müstahiktir. **(o namaz kılanların ki:)** Bedenen ve lisânen namaz kıldıkları hâlde o namazdan ruhan müstefîd olmazlar, gafletten uyanmazlar, fazilet-i ahlâkiye ile ittisafa çalışmazlar, yoksullar hakkında bir şefkat, muhabbet duygusu beslemezler.

(5) : Evet, azaba müstahiktir, (O kimseler ki: Onlar namazlarından yanıtanlardır.) yâni, lisânen okuduklarından gaflette bulunurlar, ona ehemmiyet vermezler, sehv ve hatadan hiç kurtulamazlar, ne için Kıraette, rükû ve sücutte bulunduklarını asla düşünmezler.

«Bu sehv den mürad; namazların vakitlerini, şartlarını gözetmemek, biitün namazları birer sehv ve gaflet içinde kılmaktır. Namazlara ehemmiyet vermemektir. Yoksa hakikî bir mü'min de bazan namazlarında sehv edebilir, bunun telâfisi için secde-i sehv ve iade-i salât, meşru'dur. Kasde mukarin olmayan bir sehv ve hata bu ümmet-i merhume hakkında mafuvdur.

(6) : Evet.. (O kimseler ki: Onlar, göstericilerdir.) Nâsa gösteriş için namaz kılarlar, mahza rızay-i ilâhî için, bir hulûs-i kalb ile ibadette bulunmuş olmazlar, riyakârane bir hâlde yaşar dururlar, elbette ki: Onlar, azaba müstahiktirler.

(7) : (Ve) Onlar, öyle cimri, hayrdan müetenip kimselerdir ki: (menedilmesi mutarî olmayan bir şeyi) yâni: Gerek fakirlere ve gerek zenginlere istedikleri zaman menedilmesi mutad olmayan en adî şeyleri bile, meselâ: Bir içim suyu, bir parça tuzu, bir âteş parçasını, bile vermezler, emaneten verilecek bir kabı, bir baltayı, bir keseri bile vermekten kaçınırlar. İşte bu gibi şeylere «Maun» denilir.

Artık öyle cimri kimseler, zekât verirler mi?. Yetimlere, yoksullara yardımda bulunurlar mı?. Onların namazları da samimi değil, bir gösteriş içindir. Böyle bir riya =. gösteriş ise küfrden bir şube bulunmaktadır.

Velhâsıl: Bu mübârek sûre, bizlere telkin etmiş bulunuyor ki: Bir insan, samimî bir surette müslüman olmalıdır. Din-i islâm'ın ulviyetini kalben ve lisanen tasdik etmelidir, fakirlere zaiflere de elden gelen yardımı diriğ etmemelidir. Dinî vazifelerini bir şevk ile, bir uyanıklıkla seve seve ifâya çalışmalıdır, Himaye-i ilâhîye'ye iltica ederek her hususta muvaffakiyyatı mabûd-i kerîm hazretlerinden temennide, niyazda bulunmalıdır. Ve Minal'lahit'tevfik.

EL - KEVSER SÛRESİ

Bu mübârek sûre, «El'Adiyat» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Üç âyet-i ker'meyi hâvidir. Resûl-i Ekrem'e ihsan buyrulan Kevseri bildirdiği için kendisine bu ünvân verilmiştir. Maamafih bir ismi de «Sûre-i Nehr» dir. Bundan evvelki «El'Maun» sûresinde dini tekzîbeden bir şahsın pek mezmum evsafi bildirilmişti. Bu sûrede de dinî ilâhîyi neşre memur olan Peygamber-i Zîşan'ın nâil olduğu hayr ve bereket ile kendisinin ıılüvv-i kadri bildirildiği cihetle bu iki sûre-i mübâreke arasında nazar-ı intibahi celbedecek bir münasebet vardır.

*

بسم الله الرحمن الرحيم

إنا أعطيناك الكوثر ۝ فصل لربك

وانحر ۝ إن شانئك هو الأبتر ۝

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Şüphe yok ki: Biz sana kevseri verdik.

(2) : Artık Rab'bin için namaz kıl ve kurban kesiver.

(3) : Muhakkak ki: O sana buğz edendir, Ebter.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Peygamber-i Zîşan'ımızın nail olduğu nîmetleri ve onun iki kudsî vazifesini bildiriyor. Ve o Resûl-i Kibriyaya adavette bulunanların her türlü mahrumiyetlere mahkûm olduklarını teşhîr etmektedir. Şöyle ki: Èy Peygamber-i Âlişan!. Ey EşrefüPhalayik.. **(Şüphe yak ki, biz,)** Kudret ve azametle bir atıfet-i mahsusa olmak üzere **(sana kevseri verdik.)** seni öyle fevkal'âde bir hayrı kesîre nail kıldık, senin nâmını, sânını pek ziyâde yükselttik.

Keyserden mürad, Cumhur-ı ulemaya göre cennette bir ırmaktır veya bir havuzdur. Onun vasfi hakkında deniliyor ki: Onun suyu baldan tatlıdır, sütten daha ziyade beyazdır ,kardan daha soğuktur. Kaymaktan daha yumuşaktır; ondan bir kere içen bir daha susuzluk hissetmez, onu ancak bir zevk ve inşirah

için içmeğe devam eder, o lâtîf su mahallinin kenarları Zeberceddendir, bardakları gümüşten olup semâdaki yıldızlar kadar çoktur.

Maamafih İbn-i Abbas Radiyallâh-ü Anhadan rivayet olunduğuna göre bu kevserden mürad, hayr-i kesîrdir. Zaten lisan-ı arapta «Kevser» kelimesi, «kcserret» kelimesinden alınmıştır ki: Adet ve kadr ve kıymet itibarile «kesir» çokça olan her şeye kevser denilir. Bu itibar ile bu kevser denilen şey, hem kevser nehrine, havuzuna şâmildir, hem de sair mevahib-i ilâhîyyeye şâmil bulunmaktadır. Binaenaleyh kevser hakkında şöyle denilmektedir.

(1) : Kevserden mürad. Cennetteki bir ırmak veya havuzdur ki, Resûl-i Ekrem'e ihsân buyrulmuş olacaktır. Buna dair bir çok sahih hâdiseler vardır. Bunun varlığını tasdik etmek, bir fariza-i diniyedir.

(2) : Kevserden mürad, Kur'an-ı Azimdir ki: O, dünyevî ve uhrevî hayrları cami, en lezîz bir menba-ı feyiz, bir âb-ı hayat-ı manevî mahiyetinde bulunmaktadır.

(3) : Kevserden mürad, Resûl-i Ekrem'in hâiz olduğu şeref-i nübüvvettir ve risalet-i ammedir ki, bu iki âlemin hayrini câmidir, bütün beşeriyet için bir vesîle-i saadettir.

(4) : Kevserden mürad, Peygamber Efendimizin hâiz olduğu, pek çok faziletlerdir ki: Bunlar ile bütün halayık üzerine faik bulunmuştur.

(5) : Kevserden mürad, Resûi-i Zîşan Efendimizin mâkâm-ı mahmuda nâiliyeti ve ümmetine şefaat etmeğe mezuniyetidir, dünyada da ahirette de zikr-i cemîle nail bulunmasıdır.

(6) : Kevserden mürad* Hazret-i Peygamberimizin evl:d ve etbaı'dır, Resûl-i Ekrem'in muhterem nesli, muhterem kerîmesi Hazret-i Fatımetüzzehra vasıtasile dünyaya şerefbahş olmuş, onun sülâle-i tahiresi, kıyamete kadar devam etmekte bulunmuştur. Hazret-i Hasen ile Hazret-i Hüseyn vesair ahfâd-ı Nebeviyye bu cümledendir. Radiyallâh-ü Anhüm Ecmaîn.

(7) : Kevserden mûrad, Peygamber-i Âlişan Efendimizin ashabı ve ulemay-ı ümmetidir ki: O zatlar, din-i islâm'ı neşre hizmet etmiş, ehl-i îmanı manevî füyuzata, lezaizi ruhaniye'ye nail kılmışlardır.

(8) : Kevserden mürad, dini islâm'ın bütün edyane galebesi ve îlesûl-i Ekrem'in fütuhata nâiliyeti ve dünyada da ahirette de zikr-i cemîle nâiliyyetidir.

Velhâsıl: Pek büyük bir atıyye-i ilâhîye olan kevserin bütün bu muazzam nîmetlere şümulü vardır. Bu baptaki rivayetler arasında münafat yoktur. O Peygamber-i Âlişan, bu nimetlerin hepsine de nail bulunmuştur. SaüâTlâfr-ü Aleyhi Vesellem.

(2) : **(Artık)** Ey Resûl-i Kibriya!. Sen bu kadar nimetlere, Eltaf-ı ilâhîye'ye nail bulunuyorsun, bunları sana ihsan buyurmuş olan (Rab'bin) o Kerîm Mabûdun <için namaz **kıl)** o pek kudsî ibadete devam et (ve **kurban** keâver) vazife-i

şükranı yerine getir, keseceğin kurbanın etinden muhtaç olanlara tasaddukta bulun maun'i bile menedenlere muhalif olarak insaniyete yardım et.

Bazı zevata göre bu namazdan mürad, ya sabah namazıdır veya kurban bayramı namazıdır. Nahrdan mürâd da ya tekbir alırken elleri yukarıya kaldırmaktır veya namazda göğüs ve boyun ile kıbleye istikbâlde bulunmaktır.

(3) : Ey efdalül'halâyık!. (Muhakkak ki: O sana buğz edendir,) Sana adavette bulunan, sana ebter demek cinayetini irtikâb eden alçak kimse yok mu?. İşte o alçak heriftir (Ebter.) olan dünyevî ve uhrevî hayrdan kesilip mahrum kalmış bulunan tâ kendisidir. Senin zât-ı âlişanın ise her türlü hayra mazhardır. Senin zürriyetin. devam edecektir, senin âsâr-ı faziletin kıyamete kadar dünyaya şerci verecektir, senin zikr-i cemîlin daima ehl-i islâmın lisanlarını tezyin edecektir.

Bu mübarek sûrenin esbab-ı nüzulü hakkında şöyle deniliyor.

(1) : Resûl-i Ekrem, Sallal'lâh-ü Aleyhivesellem Efendimizin muhterem mahdumu Hazret-i Kasim vefat edince «Âs İbni Vâil» demiş ki: Muhammedin —Aleyhisselâm—artık nesli kesildi, kendisini yâdettirecek evlâdı kalmadı.

(2) : Bir takım Mekke müşrikleri, Resûl-i Ekrem'in erkek evlâdının vefat ettiğini görünce: Onun nesli kesildi, kendisi, Ebter = zikri cemîlden mahrum kaldı, demişlerdi. O müşrikler, erkek evlâd sahibi olmamayı bir kusur sayarak bununla nâsıo Peygamber-i Zîşana tâbi olmaktan menetmek istiyorlardı*

(3) : O din düşmanları, müslümanlara bir şiddet, bir darlık âriz olunca bununla ferahlanıyorlardı. İslâm varlığının zeval bulmasını bekliyorlardı. Tâ U: kendi kâfirâne varlıkları devam etsin, zevalden kurtulmuş olsun.

İşte o kâfirlerin böyle bâtıl düşüncelerini red için bu sûre-i celîle nâzil oldu, pek kısa olduğu hâlde bir nice hakikatlere işareti mutazammın bulundu, Resûl-i Ekrem'in himaye-i ilâhîyye'ye mazhar ve nice nîmetlere nâil olduğunu gösterdi, o Peygamber-i Âlikadr'e tâbi olanların felah ve necate ereceklerine, muhalefette bulunanların da nihayet kahr-ı ilâhîye uğrayacaklarına işaret buyurdu, nitekim de öyle olmuştur. Resûl-i Ekrem Efendimiz daha dünyada iken nice muvaffakiyetlere nail oldu, ondan sonra da onun ashab-ı kiramı, güzîde ümmeti, islâmiyeti şark ve garba neşre muvaffak oldular, islâmiyet güneşi, âlem! beşeriyete hidayet nurlarını neşre devam etmekdedir. Elgıbta bu ziya-ı kudsîden istifade etmek şerefine nail olan zatlara, ve liFlâhirhamd.

EL - KÂFİRÛN SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «El-Maun» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Altı âyet-i kerîmeyi hâvîdir. Kâfirlere bir ihtar-ı mutazammın olduğu için kendisine bu ünvân verilmiştir. Maamafih buna «El-Münabeze» yâni: Muharebe ve «Mukaş Kişe» yâni: Uyuz ve çiçek gibi illetlerden iyileştirici sûresi ünvâm da verilmiştir. Kevser sûresinde Resûl-i Ekrem'in Cenab-ı Hak'ka ibadetle mükellef ve ulûvv-i sânı hâiz olduğu gösterilfnişti. Bu sûrede de o Peygamber-i Zîşan'ın Hak Tealâ'ya ibadet edip kâfirlerin ibadet etmedikleri bildirildiği cihetle bu iki sûre arasında mühim bir merbutiyet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَٓا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾
وَلَٓا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَٓا اَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَٓا
اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ د۪ينُكُمْ وَلِيَ د۪ينِ ﴿٦﴾

MEALİ ALİSİ

(1) : De ki: Ey kâfirleri.

(2) : Ben sizin ibadet ettiğinize ibadet etmem.

(3) : Siz de benim ibadet ettiğime ibadet ediciler değilsinizdir.

(4) : Ve ben sfcrin taptığınıza tapıcı değilim.

(5) : Siz de benim taptığıma Kapıcılar değilsinizdir.

(6) : Sizin dinimiz sizin içindir, benim dinim de benim içindir.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, din-i islâm'ın edyan-i sâireden müıeberrî olduğunu gösteriyor. Din-i ilâhî'nin başkalarına bir ihtiyacı bulunmadığını bildiriyor. Resûl-i Ekrem'in himaye-i ilâhîye'de olup başkalarından müstağni bulunduğuna şöylece işaret buyurmaktadır. Ey vahdaniyet-i ilâhîye'yi beşeriyete telkine memur olan Peygamber-i Âlişan!. O küfrlerinde İsrar edip duran müşriklere **(Deki: Ey kâfirler!.)** ey hakikî dinden mahrum olan münkirler!.

«Vakıa Resûl-i Ekrem, Sallâllâh-ü Aleyhi Vesellem ,insanlara karşı her hususta rıfkile, mülâyemetle muamelede bulunmakla memur idi, daima vech-i hasen üzere hitabede, mübahesede, mücadelede bulunurdu. Şimdi bir takım müşriklere karşı: Ey kâfirler!, diye hitap etmesi, mahza bir emr-i ilâhîye müsteniddir. Çünki: O muhatepler, küfrlerinde müşir kimseler idi, Peygamber-i Zîşan'ı bile kendi bâtıl dinlerine sevketmek istemişlerdi, binaenaleyh onları böyJe bir hitap ile reddetmek, bir muktezay-İ hikmet bulunmuştu.

Evet.. Bu sûre-i mübarekenin^ esbab-ı nüzulü tefsirlerde şöyle gösteriliyor: Mekke-i Mükerreme'deki müşriklerden «Velid BiniFMugayre» As Bin-i Vâil, Esvet Bin-i Abdüt'muttalib, Ümmiyye Bin-i Half; Kureyş taifesinin ileri gelenlerinden idi. Birgün bir cemaatle Resûl-i Ekrem'in yanına geldiler, «Yâ Muhammedi. Sen bu dâvandan vazgeç, biz sana istediğin kadar mal verelim, şeni kendimize reis yapalım, eğer buna râzı olmaz isen seninle bir özleşelim: Şöyle ki: Sen gel bizim dinimize tâbi ol, biz de senin dinine tâbi olalım, seni kendi işlerimize ortak yapalım, sen bizim putlarımıza bir sene ibadet et, biz de senin Allah'ına bir sene ibadet edelim, eğer senin getirdiğin bir hayr ise biz de onda sana ortak olmuş oluruz. Ondan nasîb almış bulunuruz ve eğer bizim elimizde olan hayr ise sen de bizim işimize iştirak etmiş, ondan bir nâsîb almış bulunursun» diye teklif yapmış oldular.

Peygamber-i Âlişan Efendimiz ise.. «Maazallah!. Ben Âllâh-ü Tealâ'ya başkasını şerik ittihaz eder miyim?. Allâh-ü Tealâ'dan başka Haalık, ibadete lâyık bir şey yoktur.» diyerek o müşrikleri reddetti. İşte bu vak'a üzerine bu sûre-i eelîle nâzil oldu. Resûl-i Ekrem Hazretleri de jMescid-i Hâram'a gidip bunu nâsa karşı okudu, artık o kâfirler, ümitlerini kesmiş bulundular.

(2) : Peygamber-i Zîşan Hazretleri o kâfirlere şöyle hitap ile memur olmuştu: Ey kâfirler!. **(Ben)** Âtiyen **(sizin ibadet ettiğinize ibadet etmem.)** vahdaniyet-i ilâhîye'yi terkederek sizin şirkinize iştirak edecek değilim, çünki, sizin taptığınız şeyler, sıfat-ı mâbûdiyeti hâiz değildirler. Onlar ibadete asla müstahik,olamazlar. Onlar bir kısım mahlûkattan ibarettirler, hepsi de muhtaç, fenaya maruzdurlar. Bir Haalık-ı Azîm'in birer eser-i hilkatinden başka bir şey değildirler, onlara nasıl ibadet edilebilir?.

(3) : (Siz de) Ey küfr ve şirk içinde yaşayanlar!, (benim ibadet ettiğime ibadet ediciler değilsinizdir.) Siz, bâtıl tanrılara ibadet ediyorsunuz. Yalnız mâbûd-i Azîmüşşan'a ibadet edecek kimseler bulunmuyorsunuz.

(4) : (Ve ben) İstikbâlde olduğu gibi halen de (sizin taptığınıza tapıcı değilim.) ben daima şerik ve nazîrden münezzeh olan bir mabûd-i kadîm'e kullukta bulunurum, ondan başkasına ibadette bulunmam. Çünki, ondan başkası asla ülûhiyyet, mabûdiyyet sıfatını hâiz değildir.

(5) : (Siz de) Ey küfrlerinde İsrar edip duranlar!, (benîm taptığıma tapıcılar değilsinizdir.) Siz hiç bir vakit vahdanİyet-i ilâhîye âkidesini kabul ederek şeref-î islâmiyete nail olamayacaksınızdır. Ben yalnız Allâh-ü Tealâ'ya kemâl-i hulûs ile ibadet etmekteyim, sizin ibadetleriniz ise haddizatında makbul bir ibadet değildir. Sizin ibadetleriniz, şirk ile karışıktır. Gaflet ve cehalete mükarindir, emr-i ilâhîye muhaliftir.

(6) : Artık ey müşrikler!. (Sizin dininiz sizin içindir.) Öyle küfr ve şirke mükarin olan ve haddizâtında bir din-i ilâhî mahiyetinde bulunmayan sizin dininiz, size mahsustur, onun cezası size müteveccihtir. (Benim dinim de benim içindir.) Tevhid-i ilâhî esasına müstenîd ve her veçhîle hakkiyeti, ulviyeti hâiz olan din-i islâm da benim dinimdir. Onun mükâfatı da bana aittir.

Bir tevcihe göre bu âyetteki «din»den mürad, cezadır. Mücazat ve mükâfattır. Buyrulmuş oluyor ki: Ey münkirler!. Sizin cezanız size aittir. Artık siz, bu akıbeti düşünün, çünki, küfrile ahirete gidenler, ebedî surette muazzep olacaklardır. Ehl-i İslâm da ahirette ebedî mükâfatlara nail olacaklardır. Bâzı zatlara göre bu beyan-ı ilâhî, cihad ile emrolunmadan mukaddemdir. Bilâhara nesli olunmuştur. Fakat muhakkik zatların ifadelerine nazaran bunda bir nesh yoktur. Bu muhkem bir sûredir. Bunda küfre bir izin ve cihattan bir men'i yoktur. Bu beyan-ı ilâhî kâfirlerin hakkında bir tehdidi mutazammındır.

Ve onlara karşı bir meydan okumak mahiyetindedir. Nesh ise hilâf-ı zâhirdir. Bir zaruret bulunmadıkça nesh cihetine gidilemez. «Tefsîr-i Kebîr, SiracüT Münîr, Tefsîr-i Alûsî, TefsîrüTmerağî.»

⁂

EN - NASR SÜRESİ

Bu mübarek sûre «Et-Tevbe» sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Üç âyet-i kerîmeyi hâvidir. Resûl-i Ekremi, nusret-i ilâhîye'ye nâiliyetle tebşir ettiği için kendisine bu ünvân verilmiştir. Kendisine «İzacâe» sûresi de denilir. Bundan evvelki «El-Kâfirûn» sûresinde Hazreti Peygamberin dini ile kâfirlerin dinleri arasındaki ihtilâf gösterilmişti. Bu sûrede de Resûl-i Zîşan'ın nusret-i ilâhîye'ye nâil olarak kâfirlere ait dinlerin izmihlâle yüz tutacağı tebşir buyrulmuş olduğundan aralarında güzel bir münasebet vardır.

بسم الله الرحمن الرحيم

إذا جاء نصر الله والفتح ۝١ ورأيت الناس يدخلون في دين الله

أفواجا ۝٢ فسبح بحمد ربك واستغفره إنه كان توابا ۝٣

MEALİ ÂLİSİ

(1) : Allâh'ın nusreti ve fethi geldiği zaman,

(2) : Ve Allah'ın dinine nâsin fevc fevc girer otluğunu göreceğin vakit:

(3) : Artık Rab'bine hamdederek teşbihte bulun ve ondan mağfiret dile, şüphe yok ki: O tevbeleri çok kabul edici olmuştur.

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i eelîle, Hatemül'mürselîn Hazretlerinin feth ve nusrete nail ve islâmiyetin intişara muvaffak olacağını tebşir ediyor. Resûl-i Ekrem'in de bir vazife-i ubudiyet ve şükran olmak üzere hamd ve tesbîh ile mükellef bulunduğunu ve Kerîm Mabudumuzun da gafur ve rahîm olduğunu beyan buyurmalctadır. Şöyle ki: Ey SeyyidüTmürselîn!. Sana (Allah'ın nusreti) yardımı, kâfirlerin üzerine galip kılması zuhur ettiği vakit (ve) Mekke-i Mükerreme'nin (fethi) veya sair bir nice fütuhat-ı islâmiyc yüz gösterdiği (zaman..) hakkında öyl» bir âtıfet-i ilâhîyye tecellî edeceği gün..

(2) : (Ve Allah'ın dinine) Din-i İslama intisap edip o ilâhî, mukaddes dine (nâsin) bütün arablarm vesair bir nice kavmlerin (fevc fevc) bölük bölük birer

cemaat hâlinde olarak (girer olduğunu göreceğin o vakit..) bir rivayete göre bu nâstan mürad, ehl-i Yemen'dir ki: Bunlardan yediyüz zat, murahhas olarak Medine-i Münevvere'ye gelmiş, islâmiyeti kendi arzularile kabul etmişlerdir. Bunların bir kısmı ezan okuyarak, bir kısmı da Kur'an âyetlerini tilâvet ederek, diğer bir kısmı da tehlîlatte bulunarak gelmişlerdi. Ehl-i Yemen hakkında «kalpleri rakik, îman ile fıkıh ve hikmet ile muttasif zatlar» denilmiştir.

Mekke-i Mükerreme'nin fethinden sonra Huneyn ve Tâif gazvelerini müteakip bütün Araplar da müslüman olmuşlardı.

(3) : (Artık) Ey Resûl-i Zîşan!. Sen böyle bir nusrete ve feth ve zafere muvaffak olduğun zaman ve insaniyet vasfım hasseten hâiz bulunan âkil, mütefekkil zümrelerin islâmiyeti kabul eyledikleri vakit sana bu muvaffakiyatı ihsan buyuran (Rab'bine) o kerîm mabûduna (hamdederek teşbihte bulun,) o. şân-ı ülûhiyyeti her türlü noksandan münezzeh olan Kerîm Haalıkına şükrederek onu takdis ve tebcile devam et (ve ondan mağfiret dile.) o rahim, gâfûr mabudunun afv ve keremine daima iltica eyle, ümmetinden südûr edecek bir kısım kusurların bağışlanmasını o kerîm Rab'binden niyaza devam et. (Şüphe yok ki: O) Mabûd-i Azîm (tevbeleri çok kabul edici olmuştur.) mükellef kullarını yarattığı günden beri onların tevbelerini ziyadesile kabul etmek lûtfunda bulunmuştur. Artık her taîb ve müstağfir olan kimse, tevbesinin kabul-i ilâhîye karin olmasına, ümitvar olmalıdır.

«Bu beyanat-ı, Kur'aniyede şuna da işaret vardır ki: Bir kul, ne kadar âbit, zâhît bulunmuş olsa da yine kendi amelini, yaptığı vazife-i ubudiyetini noksan görmelidir. Hazm-ı nefiste bulunmalıdır. Hukuk-i ilâhîyyeyi istizam ederek elinden geldiği kadar hamd-ü senadan, tesbîh ve takdisten geri durmamalıdır, mağfiret-i ilâhîye'ye olan ihtiyacını bilmelidir.

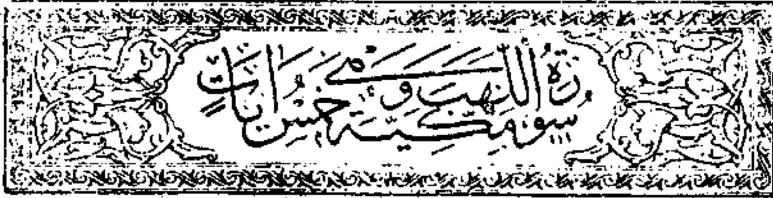
İşte Resûl-i Ekrem, Sallal'lâh-ü Aleyhi Vesellem Efendimiz de masûm olduğu halde yine gece ve gündüz yüz kere istiğfarda bulunurdu ve ahirete irtihâlinden mukaddem: (Sübhantekel'lâhümme ve Bihamdik, Estağfirüke ve etûbü İleyke.) cümlesini çokça okumakta bulunmuştu.

Velhâsıl: Bu sûre-i celîle'nin Resûl-i Ekrem'e tebşir ettiği nusret ve fütuhat, az sonra tahakkuk etmiş, bu vesile ile de Kur'an-ı Mübîn'in bir mucize-i ebediye olduğu tezahür eylemiştir. Çünki: Bu mübarek sûrenin nuzûlü zamanında henüz islâmiyet büyük bir inkişafa mazhar bulunmuyordu, her taraf düşmanlar ile çevrilmişti, fakat az sonra binnisbe pek az olan bir zümre-i müslimîn, Cenaba Hak'kın inayetile büyük muvaffakiyyata nail oldu, Mekke-i Mükerreme'yi fethetti. Her taraftan nâs, takım takım gelip din-i islâm'ı kabul ettiler, hattâ Haccetü'l-Vedâ da yüzbinden ziyade ehl-i islâm, Arafatta toplanmış oldu. Hâkimiyet-i islâmiye her tarafa intişara başlamış bulundu, artık bu kadar Harikul'âde muvaffakiyetleri ihsan buyuran bir Haalık-ı Kerîme aleddevam hamd-ü senada, tesbîh ve takdîsde bulunarak onun afv ve atıfetine iltica etmek, ehl-i islâm için şüphe yok ki, en mühim bir vecibe-i ubudiyettir. Cenab-ı Hak, cümlemizi bu gibi ubudiyet vazifelerini lâyıkı veçhile ifâya muvaffak buyursun, amîn. Bihürmet-i eşrefil'mürselîn, vel'hamdülillâh-i Rabbi'l-alemin..

❁

TEBBET SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «El-Feth» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nâzil olmuştur. Beş âyet-i kerîmeyi hâvidir. Ebû Leheb'in hüsrana, helake mâruziyetini gösterdiği için kendisine bu «Tebbet» unvanı verilmiştir. Maamafih «Mesed» den, yâni: fitilli bir ipten bahsettiği için kendisine «Mesed sûresi» de denilmiştir. Bundan evvelki «En-Nasr» sûresinde ehl-i islâm için dünyada nusret, ahirette sevaba nâiliyet mukadder olduğu bildirilmişti. Bu sûrede de âsî, Peygamber-i Zîşan'a karşı düşmenâne vaziyetler alan bir şahıs ile refikasının dünyada hasare, ukbade azaba giriftar olacakları bildirilmiş olduğu cihetle bu iki sûre arasında mühim bir münasebet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا اَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ۝ سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝ وَامْرَاَتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ۝

MEALİ ALİSİ

(1): Ebû Leheb'in iki eti helâk oldu, kendisi de hüsrana uğradı.

(2) : Ona ne malı bir zenginlik yerdi ve ne de kazandığı şey.

(3) : Bir alevli âteşe girecektir.

(4) : Odun yüklenmiş olan karısı da.

(5) : Boynunda bükülmüş bir ip olduğu hâlde —âteşe atılacaktır—.

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, Resûl-i Ekrem Sallallâh-ü Aleyhi Vesellem'e eza ve cefada bulunmuş olan Ebu Leheb ile zevcesinin helak olarak şiddetli bir âteşi azaba atılacaklarını ihtar buyurmaktadır. Şöyle ki: (Ebû Leheb'in) yâni : Abdül'muttalib'in oğlu olan Abdül'uzza adındaki bir islâmiyet düşmanının (iki eli helak oldu.) yâni: Kendisi helâk olsun, hüsrana uğrasın, bu, onun hakkında bir bedduadır, onun böyle bir duaya raüstahik olduğuna bir işarettir. (Ve) Kendisi de hakikaten (hüsrâna uğradı.) helak olup gitti. Bu da o helaki kableP-vuku haber vermektir. Nitekim o helak, bil'ahare tahakkuk etmiş, Kur'an-ı Mübîn'in bir mucize olduğu bu sebeple de tezahür eylemiştir.

«Teb», «Tebab» lâfızları ziyan, helak ve hüsrân manasınadır.

(2) : (Ona) O Peygamber-i Zîşan'ın düşmanına (ne malı bir zenginlik verdi.) kendisini ihtiyaçtan, hüsrandan kurtarabildi, (ve ne de kazandığı,) kendisini azabtan halâs edebildi. Bütün servet ve sâman'ı, bütün evlâd ve yaranı kendisine fâidebahş olamadılar.

(3) : O islâmiyet düşmanı, elbette ki: Bu dünya azabından başka da (bir alevli âteşe girecektir.) bu da onun hakkında diğer bir va'id-i ilâhîdir ki, ahirette tahakkuk edecektir.

Bu şahsın küniyesi olan (Ebû Leheb) namile bildirilmesi, onun âteş feşan bir cehenneme atılmaya lâyık olduğuna bir işareti mutazamnıındır. Çünki «Leheb» ateş alevi, parıldayan bir âteş, tutuşan bir âteş parçası demektir.

Kur'an-ı Mübîn'de Ebû Leheb'ten başka asr-ı saadetteki kâfirlerden hiç birinin lâkabı, ismi tasrih edilmemiştir. Bu da o şahsın ne kadar mezmum olduğuna bir delildir.

(4) : Maamafih Ebû Leheb'in (Odun yüklenmiş olan) Erva Ümmi Cemile Binti Herp adındaki (karısı da..) cehennem âteşine atılacaktır.

(5) : Evet.. O kadın da (Boynunda bükülmüş bir ip olduğu hâlde) âteşe atılacaktır. Çünki: O da Resûl-i Ekrem'e eza ve cefada bulunmaya çalışırdı, o Mübarek Peygambere pek ziyade adavet gösterir, o mübarek Peygamberin yolu üzerine geceleyin dikenli ağaçları., otlan yüklenerek getirir, döküverirdi. Maamafih bu kadın, Resûl-i Ekrem aleyhinde koğuculukta bulunur, din-i islâm'ı söndürmeğe çalışırdı, bu itibar ile de kendisine «odun yüklenmiş» denilmiş olabilir. Çünki arablar, böyle fitneye çalışan, nâs arasında fesat çıkarmak isteyen kimseye «o, odun hamalıdır» derlerdi, bununla o kimsenin insanlar arasındaki rabıtayı yakmak istediğini kasdederlerdi.

«Cîd» Unuk, boyun demektir. «Mesed» de bükülmüş ip, urgan manasınadır.

Bu mübarek sûrenin esbab-ı nüzûli hakkında Sahih-i Buharî'de ve tefsirlerde şöyle deniliyor: «En yakın olan aşiretini inzar et» mealindeki âyet-i kerîme nâzîl olunca Resûl-i Ekrem Sallallâh-ü Tealâ Aleyhi Vesellem Safa tepesine çıkmış, nida ederek Kureyş taifelerini çağırmış, onlar da gelip toplanmışlar, Ebû Leheb de gelmiş idi, Hazret-i Peygamber buyurdu ki: Size bir düşmanın sabahleyin veya akşamleyin gelip hücum edeceğini haber versem, beni tasdik eder misiniz?. Onlar da dediler ki: Evet.. Tasdik ederiz, çünki, hepsi de Resûl-i Ekrem'in Muhammedül'emîn olduğunu bilip itiraf ederlerdi, onlarm aralarında o kadar bir fazilet-i ahlâkiyye ile yetişmiş bulunuyordu. B,unun üzerine Peyganıber-i Zîşan buyurdu ki: Ben sizi ilerdeki bir azabtan dolayı korkutucuyum, yâni öyle bir azaba uğramamak için din-i islâm'ı kabul ediniz, bu ihtar-ı nebeviyi dinleyen Ebû Leheb, o muazzam Peygamberin amcası bulunmak şerefini hâiz olduğu hâlde hemen inkâra başladı «Tebbenlek» : Vay sana!. Sen bizleri bunun için mi davet ettin dedi, Resûl-i Ekrem'e hakaret göstererek oradan ayrıldı gitti. İşte bu hâdise üzerine bu sûre-i celîle nazil olmuş, helake müstahik olan şahısların Ebû Leheb gibi münkirlerden ibaret olduğu gösterilmiştir.

Filhakika Ebû Leheb, Hicret-i Nebeviyye'nin ikinci senesi Bedr gazvesinde islâm mücahitlerinin muvaffakiyetlerinden müteessir olarak yedi gün sonra Adese denilen ufacık bir sivilce hastalığı olup mühlik bulunan bir illetten öldü, vücudu teaffün etti, o sâri bir illet olduğu için evlâd-ü iyâli bile yanına yaklaşamaz oldular, nihayet üç gün sonra bir yere defnedildi. İşte kendisine serveti de, evlâd-ü iyali de bir fâide veremez bulunmuştu. Bil'ahara zevcesi de ölüp lâyık olduğu cezaya kavuşmuştur.

Velhâsıl: Bu sûre-i celîle, bildirmiş oluyor ki: Cenab-ı Allah'ın dinine, resulüne, düşman olanlar, bir şem'ayi hidayeti söndürmek isteyenler, nihayet kendi çirkin düşüncelerinin, kötü amellerinin şiddetli cezalarına uğrayacaklardır. Maamafih onların dünyada uğrayacakları felâketler, kendilerini müstakbeldeki, ahiret alemindeki asıl, en korkunç cezalardan asla kurtaracak değildir. Onların atîleri ise daha pek ziyade vahimdir. Binaenaleyh asıl selâmet ve saadete nail olmak isteyenler, Resûl-i Ekrem'e tâbi olarak onun gösterdiği yolu takibetmelidirler. Din-i islâm'a güzelce sarılmalıdırlar. İşte insanlar, ancak o sayede atıfet-i ilâhîye'ye nail olurlar, ebedî saadetlerini temin etmiş bulunurlar. Veminallâhit'tevfîk.

*

İHLÂS SÛRESİ

Bu mübarek sûre, «Ennas» sûresinden sonra Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Dört âyet-i kerîmeyi hâvidir. Cenab-ı Hak'kın birliğini, evsaf-ı âliyesini en mükemmel ,en halisane bir surette bildirdiği için kendisine böyle «ihlâs sûresi» ünvânı verilmiştir. Maamafih kendisine: «Necat, marifet, tevhîd, kulhüval'lah-ü ehad sûresi unvanları da verilmiştir. Hattâ yirmi unvanı bulunduğu, Tefsîr-i Kebirde muharrerdir. Bu sûre-i celîle böyle ulvî bir esas-ı beşeriyete tebliğ eden bir Peygamber-i Âli'nin aleyhinde bulunan Ebû Leheb gibi münkirlerin elbette en şiddetli bir cehennem, azabına müstahik olduklarına işareti mutazammin olduğu için kendisinden evvelki «Tebbet» sûresile aralarında bir derin münasebet vardır.

* *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ① اَللّٰهُ الصَّمَدُ ② لَمْ يَلِدْ وَلَمْ
يُولَدْ ③ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ④

MEÂLÎ ALISI

(1) : De kî: O Allah, bir<lir.

(2) : Allah, blütün mahlûkatın kendisine teveccüh ve iltica edeceği zat-ı ehadiyyettir.

(3) : — O — doğurmadı ve doğurulmamıştır.

(4) : Ve ona hiç bir şey **denk —mümasil— olmamıştır.**

*

İ Z A H

(1) : Bu sûre-i celîle, Haalık-ı Âlem Hazretlerinin vahdaniyetini ve her türlü ihtiyaçtan müberrâ olup bütün mahlûkatınm kendisine muhtaç bulunduklarını bildiriyor. Ve doğurmaktan ve doğurulmuş olmadan ve şerîk ve nazîrden münezzeh bulunduğunu şöylece beyan buyurmaktadır.: Ey Ekmelül'mürselîn!.

Allâh-ü Tealâ'nın zat ve sıfat-i kudsiyyesi hakkında senden malûmat isteyenlere (de ki: O) mabûd-i azîmüşşan olan (Allah, birdin) Ehadiyyet sıfatını hâizdir, zâtında, sıfatında ve ef'alinde vahittir. Onun zat-i ilâhîsinde kesret, eczaya ihtiyaç, başkalarile müşareket mutasavver değildir. Maddî ve gayr-i maddî cevherlerden, asıllardan asla mürekkep bulunmamaktadır.

Vâhid ile ehad arasında fark vardır. Şöyle ki: Ehadiyyet sıfatı, yalnız Cenab-ı Hak'ka mahsustur, başkası hakkında vâhiddir, denilirse de ehaddır. Denilemez. Ehad kelimesi, nefi hususunda umumiyeti ifade eder, vâhid kelimesi ifade etmez. Meselâ, hânede ehad yoktur denilince orada hiç bir kimse yoktur denilmiş olur. Fakat hanede vahid yoktur, denilse müteaddit kimselerin bulunmuş olduğu nefiy edilmiş olmaz.

(2) : (Allah): O Haalık-ı Azîm, sameddir. Yâni: (Bütün mahlûkatın kendisine teveccüh ve iltica edeceği zat-ı ehadiyyettir.) Bütün yaratılmış olanlar, kendi ihtiyaçlarından dolayı o kerîm Haalıka arz-ı hacette, dua ve niyazda bulunurlar. Onun fevkinde bir zat yoktur. O hiç bir kimseye muhtaç değildir. Bütün mahlûkattan müstağnidir.

«Samed» Bir sıfat-ı ilâhîyedir. Hacetlerin kazası, ifası hususunda yalnız maksûdun bizzat olan Haalık-ı kerîm demektir.

(3) : O Haalık-ı Kadîm,/hâşâ (Doğurmadı) bir kimsenin hâşâ pederi bulunmuş değildir. O; ezelîdir, ebedîdir, evlât ve iyâle ihtiyaçtan münezzehtir. Dilediği şeyleri, kimseleri dilediği vakit yaratır, saha-i vücude getirir, hepsinin Haalık-ı Kadîri olmak sıfatını hâizdir. Bir kimsenin pederi veya validesi olmak, mahlûkata ait bir sıfattır, aralarında bir cinsiyet, bir müşareket bulunmasını, iktiza eder, şân-ı ilâhî ise bundan müberradır. Hiç bir şey, o Haalık-ı Azîm ile hemcins, hem mertebe olamaz. Halbu ki: O Haalıkın kendisi de hâşâ (doğurulmamıştır.) başkasının bir zade-i hayatı değildir. Böyle bir şey, bidayeten madûm bulunmuş olmayı, başkasına ihtiyacı, başkasile hemcins bulunmayı iktiza eder. Şân-ı ülûhiyyet ise bunlardan münezzehtir. O Haalık-ı Azîm; kadîmdir, sonradan vücude gelmiş değildir ve hiç bir kimseye asla muhtaç bulunmamaktadır. Amenna..

(4) : (Ve ona) O bütün mükevvenatm kadîm Haalıkma (hiç bir şey denk) mümasil ve müşabih (olmamıştır.) onun zât-ı ehadiyeti, her türlü tasavvurların fevkinde bir azamet ve ulviyyeti haizdir. O bütün mükevvenatm fevkinde bir kuvvet ve hâkimiyete sahiptir. Hiç bir mahlûk, o Haalık-ı Kadîm'e müşabih, onun evlâdı veya vâlidi olmak kabiliyetini asla hâiz değildir.

«Bütün bu beyan-ı ilâhî, zat-ı ülûhiyyete şerîk ve nazîr isnad eden, mahlûkatın bazılarını onun evlâdı zanneyleyen müşrikleri reddetmektedir. Meselâ: Yahudiler, Uzeyr, Allah'ın oğludur derler. Nasranîler de İsâ Allah'ın oğludur demektedirler.

Bir takım arap müşrikleri de melekleri Cenab-ı Hak'kın kızları sanmışlardı. Sabîe denilen bir güruh da yıldızlara ibadette bulunmuşlardır. Seneviyye taifesi de nûr ile zulmeti birer mabut telâkki etmişlerdir. Bir kısım feylezoflar da.

VacibüTvücut olan Allâh-ü Tealâ'dan bir akim tevellüt ettiğine, bu akıldan da başka bir akıl ile nefsin ve feleğin tevellüt etmiş bulunduğuna, bundan sonra da küre-i kamerin altındakilerin! tedbirde bulunan diğer bir akim zuhuruna kaaıl olmuşlardır. Bir takım sapıklar da Allâh-ü Tealâ'nın insanlara hulûl edeceğini iddiada bulunmak hamâkatini göstermişlerdir. Bu muhtasar dört âyet-i kerime ise bütün bu bâtıl iddiaları, inançları, reddetmektedir. Şân-ı ülûhiyetinin azametini, bütün noksanlardan, ihtiyaçlardan, mahlûkata müşabehetten münezzehiyetini pek beliğ, veciz bir tarzda bildirmektedir.

«Bu ihlâs sûresinin esbab-ı nuzûlü hakkında deniliyor ki: Arap müşrikleri Resûl-î Ekrem, Sallal'lâlı-ü Aleyhi VeseJleme «Âmir ibnittüfeybi göndermişlerdi. Âmir, o müşrikler namına dediki: Sen bizim asâmızı yardın, yâni bizleri tefrikaya düşürdün ve tanrılarımıza sövdün, babalarının dinine muhalefette bulundun, eğer sen fakîr isen seni zengin kılalım, eğer mecnun isen sana tedavide bulunalım ve eğer bir kadına düşkün isen onu sana alalım, Resûl-i Ekrem de buyurdu ki: Ben fakir ve mecnun değilim, bir kadına da düşkün değilim, ben Allâh'ın Resûliyim, sizi putlara tapmaktan kurtararak Allâh-ü Tealâ'ya ibadete davet ediyorum. Bunun üzerine o müşrikler, Âmiri tekrar Resûl-i Zîşan'ın huzuruna göndermişler, ve demişler ki: Ona de ki: Sen kendi mabudunun cinsini bize beyan et, o ahundan mıdır, yoksa gümüşten midir?. İşte bu câhil halkın böyle bir suali üzerine bu sûre-i celîle nazil olmuş, Hak Tealâ Hazretlerinin hiç bir şeye müşabih ve hiç bir şeye muhtaç olmayan ulûvv-i sânım telkin buyurmuştur.

Velhâsıl: Bu mübarek ihlâs sûresi, erkân-ı islâmiyetin en mühimmi olan tevhid-i ilâhîyi ye Haalık^ı Azînı'in başkalarile hemcins olmaktan ve her bir ihtiyaçtan münezzehiyetini en beliğ ve veciz bir surette bildirdiği için uluvv-i kadri hakkında bir çok ehadis-i şerife vardır. Ezcümle imam Ahmet ve Nesaî merhumlar, şu hadis-i sahihi rivayet etmişlerdir: (jT^M^JM^U'V* -*>-\<H\y>cPL/'çr[4]) yâni: Her kim Kulhûvallâh sûresini okursa Kur'an'm üçte birini okumuş gibi olur. Bu hâdis-i şerifi şöyle tevcih ediyorlar.: Bu sûrenin sülüsi Kur'an'a muadil olması, sevap itibarile değUdir. Belki Kur'an'm başlıca mündericatı itibariledir. Şöyle ki: O mündericat: Akaide, ahkâma ve kısselere aittir. Bu sûre ise akaide ait en büyük esas-ı muhtevi olduğu için Kur'an-ı Mübîn'in üçte birini niuhtevî bulunmuş demektir. Maamafih şöyle de deniliyor ki: Allâh-ü Tealâ, kullarının bazı ibadetleri kolay olsa da bu ibadetleri diğer bir çok ibadetlerden ziyade sevaba vesile kılabilir. Çenab-ı Hak'kın fazl ve keremine nihayet yoktur.

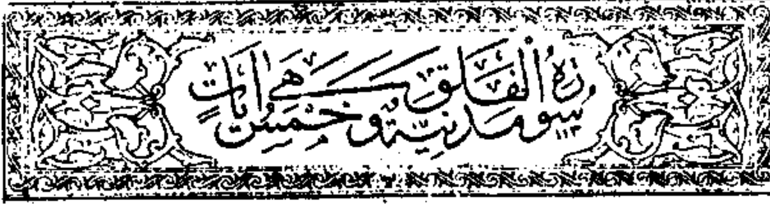
Nitekim bazı zamanlarda veya makamlarda yapılan ibadetleri diğer zamanlarda ve makamlarda yapılan ibdetlerden daha ziyade sevaba vesile kılmıştır. Bu, bir muktezay-i hikmettir. Bu hikmetin neden ibaret olduğunu ilm-i ilâhîye havale ederiz. Ancak şu muhakkakdır ki: Bu sûre-i ihlâs, pek mukaddes bir sûre-i Kur'aniyedir. Bunun kıraatine devam edilmesi, pek fâidelidir, pek ziyade sevaba vesiledir. Bu hususlara dah* Tefsir-i Kebîrde ve Tefsir-i Alûsî'de tafsilât vardır. Hak Tealâ Hazretleri cümlemizi bu sûre-i celîlenin füyuzatına nail buyursun, Amîn..

EL-FELAK SÛRESİ

Bu mübârek sûre «El-Fîl» sûresinden sonra Medine-i Münevvere'de nâzil olmuştur. Beş âyet-i kerîmeyi hâvidir. Felakın Rahibine ,yâni: Mahlûkatı tertip ve tanzîm eden kuvvetin sahibi kadîmi olan Haalık-ı Azîm'e sığınmayı emrettiği için kendisine böyle «Felak» sûresi unvânı verilmiştir. Ve böyle bir ilticayı emrettiği için kendisine «Muavvize» sığındırıcı sûresi ünvânı da verilmiştir. Cenab-ı Hak'kın Haalık-ı Kâinat olduğunu ve her hususta zât-ı ehadiyyetine sığınmanın lüzumunu bildirdiği cihetle sûre-i ihlâs ile aralarında büyük bir merbutiyet vardır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ
شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ
فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : De ki: Felakın —yaratılıp vücude getirilmiş olan şeylerin— Rab'bine sığınırım.

(2) : Yaratmış olduğu şeylerin şerrinden.

(3) : Ve gecenin şerrinden, zulmeti çöküp ortalığı kapladığı zaman.

(4) : Ve düğümlere üfleyen—büyücü:—lerin şerrinden.

(5) : Ve haset ettiği zaman haset edenin şerrinden —Haalık-ı Rahîme ilti- ca ederim.—

İ Z A H

(1) : Bu mübarek sûre, ne gibi muzir şeylerin şerrinden Haalık-ı Kerîm Hazretlerinin hıfz ve himayesine sığınılacağını beyan buyurmaktadır. Şöyle ki:

Ey Eşrefül'mürselin!. Dua ve niyazda bulunarak (De ki: **Felâkın)** yâni: Sabah vaktinin veyahut yaratılıp vücude getirilmiş olan şeylerin **(Rab'bine)** Haalık-i Azîmine **(sığınının.)** ona iltica ederim.

Evet.. O RabbüTâlemîne sığınmal'ıdır ki: Sabah vakitlerini zuhura getirerek gecelerin karanlığını gideriyor. Yeryüzünü yararak ondan nice mahsulâtı vücude getiriyor, dağları parçalıyarak onlardan nice gözeleri, nehirleri, madenleri meydana çıkarıyor. Bulutlan darmadağın ederek onlardan yağmurları yağdırıyor, validelerin rahmlerini bir infilâka uğratarak onlardan nice çocukları türetiyor. İşte bu kadar harikaları, bedialari yaratan, saha-İ istifadeye vaz'eden bir Haalık-ı Kadînr'in, bir Mabûd-i Kerîm'in hıfz ve himayesine iltica etmek, biz kulları için şüphe yok ki: Bir selâmet ve saadet vesilesidir.

«Avz» İaze, sığınmak, ilticada bulunmak manasınadır. «Felâk» da sabah vakti ve mutlâka yaratmak, yarıp vücude getirmek demektir.

(2) : Evet.. O Haalık-ı Azîm'in **(Yaratmış okluğu şeylerin şerrinden..)** bütün ins ve cinnin, bütün bu tabiat âlemindeki şeylerin, zümrelerin sû-i telkinatından, muzir tesirlerinden emîn bir hâlde bulunmak için **o** Haalık-ı Hakîm'e sığınmalı, onun himayesine iltica etmelidir.

Vakıa o Haahk-ı Hakîm'in her yarattığı şey, bir hikmet ve maslahata müsteniddir. Onun yaratması, asla abes yere değildir. Fakat yaratılan şeylerin bir nice faideleri, lüzumları olduğu gibi bir kısmının da bir muktezay-i hikmet olarak zararları vardır. Bu hâl, bu imtihan âleminin levazımındandır. Artık bizim vazifemiz de men'faatli olan şeylerden meş'rû surette istifadeye çalışmaktır. Muzir olan şeylerden de kaçınarak himaye-i ilâhîye'ye iltica etmektir.

(3) : (Ve) Bahusus de ki: Gasik'in, yâni **(gecenin)** o karanlık vaktin **(şerrinden zulmeti çöküp ortalığı kapladığı zaman..)** her tarafı karanlık içinde bırakarak dehşetefza bir vaziyet aldığı vakit Rabbürâlemîne iltica ederim. Çünki, o vaziyet; pek korkunçtur, hayat sahiplerinin bir nevi hayattan mahrum kalmaları zamanı demektir.

«Gasik» zulmetle karışık gece demektir..

«Vekab» de dahil olmak ve gaib bulunmak manasınadır ve zulmeti her şeyi kaplayan şeyden ibarettir.

Şöyle de deniliyor ki: «Gasik» den mürad, bedr hâlinde bulunan Kamer' dir. «Vekab» de kamer'in husufa uğraması, kararıp-kalması veya güneşten ziyâ alamayarak safhasının ay nihayetindeki üç gecede bir nûrsuz tarzda bulunmasıdır. Sahirler, ekseri bu zamanda büyülerini yaparlarmış.

(4) : (Ve) Ey Resûl-i Zîşan!. Niye de ki: **(düğümlere)** İpliklere **(üfleyen)** sihr yapmak isteyen büyücülerin, o gibi şerir müfsit **(terin şerrinden..)** Allâh-ü Tealâ'ya sığınırım.

«Neffasat» üfürmekte bulunan nefisler veya kadınlar demektir. «Ukad» de ukdeler, düğümler manasınadır.

(5) : (Ve) Ey H&bib-i Kibriyâ!. Şöyle de ki: (Haset ettiği zaman haset edenin şerrinden..) de Haalık-ı Ralîme iltica ederim.

«Hasid'den mürad» başkasının nîmetine karşı kıskanç bir vaziyet alan, o nimetin zevalini arzu eden, o hususta elinden gelen zararlı çarelere kavlen veya fîlen başvurmak isteyen alçak tabiatli şahıs demektir. İşte vücutleri bütün beşeriyet âlemi için muzir olan öyle kimselerden daima Cenab-ı Hak'ka ilticada bulunmalıdır. O Haalık-ı Kerîm'in himayesine mazhar olan insanlar, o gibi muzir şeylerden mahfuz bulunmuş olurlar.

Bu sûre-i celîlenin esbab-ı nüzulü hakkında deniliyor ki: «Lebid Binil" Asam» nâmında bir yahûdî, Peygamber-i Zîşan'ımız hakkında onbir düğümlü bir şey üzerine bir sihr yapmış, o şeyi bir kuyunun dibindeki bir taşın altına gömmüş idi, HazreM Peygamberin bu yüzden rahatsız, hasta olmasını arzu ediyordu. Fakat Cibrîl-i Emîn gelmiş, bu sûre-i celîleyi getirmiş, o sihr hâdisesini haber vermişti. Resûl-i Ekrem Sallal'lâh-ü Aleyhi Vesellem de Hazret-i Aİi ile Hazret-i Talha Radiyallâh-ü Tealâ Anhüma'yı göndererek o sihir eserini o kuyudan çıkartmıştır. Maamafih bu husustaki rivayetler, birer haber-i ahad kabilindendir, onlar, itikadiyyat hususunda bir delil-i kat'î olamazlar. Biz ancak şuna mutekidiz ki: Cenab-ı Hak, Peygamber-i Zîşan'ınt düşmanlarının bu gibi fena sûikastlerinden korumuştur. O Resûl-i Âlişan'ına «meşhur» diyenleri red ve takbih buyurmaktadır. Vakıa hangi bir din düşmanı, bir sihir yapmış olabilir. Fakat Cenab-ı Hak, o sihrin tesirini izale etmiş, ondan Peygamberini himaye buyurmuştur. Artık o Peygamber-i ilâhî, meşhur bulunmuş olmaz. Çünki: Peygamberlerin fetaneti, gafletten mahfuziyeti, kemâl-i akıl ve istikametle ittisafı vâcibtir. Artık yapılan bir sihirden dolayı Peygamber-i Âlikadr'in aklen, fikren bir arızaya uğraması tasavvur olunamaz. İşte Peygamber Efendimizin istiaze ile, Allâh-ü Tealâ'ya iltica ile* memur olması da onun o sayede sahirlerin sihirleri tesirinden mahfuz bulunmuş olduğuna bir delildir. Ve Cenab-ı Hak, o Peygamber-i Zîşan'ını siyanet buyuracağını da (o-UI j* dU*-j Â»\j) âyet-i kerîmesile va'd buyurmuştur. Artık şüphe yok ki: O Resûl-i Ekrem'ini sahillerin sihirlerinden de himaye buyurmuştur. Onların beyhude yere yapmış oldukları sihirlerinden o Peygamber-i Zîşan'ın haberdar olması ise, bir mucize mahiyetindedir ki: O gizlice yapılmış şeyleri bilip iptal ettirmiştir. Velhâsıl: Resûl-i Ekrem'in sihirden dolayı ruhen müteezzi olduğuna dair rivayetleri, güzelce tetkikatte bulunan müfessirler, kabul etmemektedirler. Bu hususa dair Tefsîr-i Kebirde, EsseracüPmünîr'de, Tefsirül'meragi'de ve Tefsîrül'vazih'te güzelce izahat vardır. Velhâsıl: Biz müslümanlar için lâzımdır ki: Her hususta Cenab-ı' Hak'ka SJğınalım her muvaffakiyeti ancak ondan bekliydim, niyaz edelim.

«Allah'a sığın, Hak'ka sarıl, emrine râm ol»
«Mahfuz olayım dersen eğer cümle belâdan»

EN - NÂS SÛRESİ

Bu mübarek sûre de Felâk sûresini müteakip Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. Altı âyet-i kerîmeyi muhtevidir. Ve Kur'an-ı Azîm'in son yüzondördüncü sûre-i celîlesi bulunmaktadır. Nâsin Rabbül'alemîne sığınmalarını emrettiği için kendisine böyle «Nâs sûresi» unvânı verilmiştir. Bu hikmet beyan sûre de ne gibi bir şeyden dolayı Cenab-ı Hak'ka iltica edilmesini beyan buyurduğu cihetle kendisinden evvelki Felâk sûresile aralarında büyük bir münasebet vardır.

*
**

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ

فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

MEALİ ÂLİSİ

(1) : De ki: Nâs'in Rab'bine sığınınm.

(2) : Nâs'in Melik'ine..

(3) : Nâs'in İlâh'ine..—sığınırım—.

(4) : O gizlice vesvese verenin şerrinden.

(5) : Ki: O, nâs'in göğüslerinde vesvesede bulunur.

(6): —O vesvese veren— gerek cinden ve gerek insandan —olsun, hepsinden de Allah'a iltica etmelidir.—

∴

İ Z A Fi

(1) : Bu sûre-i cclîle de insanları vesveselerile idlâl etmek isteyen gerek cin tâifesinin ve gerek bir takını şeytan tabiatlı insanların şerlerinden Haalık-ı Kâinat Hazretlerinin hıfz ve himayesine sığınmanın lüzumunu ihtar buyurmaktadîr. Şöyle ki: Ey Nebîlerin, Resûllerin haremi!. Ve ey İns ve Cinnin Peygamberi!. Dua ve niyazda bulun (De ki:) Ben (nâs'in Rab'biıιe sığınırını.) nâs'i yaratan, besleyen, kuruyan, terbiye eden, te'dîp buyuran Haalık-ı Kerîm'e ilticâ ederim.

(2) : Ve istirhamına devam ederek de ki: (Nâs'in Melik'ine..) sığınırım. Yâni: Bütün insanların mâliki, hükümdarı, müdebbir-i umuru olan ve bütün beşeriyetin selâmet ve saadetini temin edecek olan ahkâmın vazıı ve âmiri bulunan Mabûd-i Azînıiişşatv'a ilticayı bir vecibe-i ubudiyet bilirim.

(3) : Ve yine niyazına devam ederek de ki: (INâs'in İlâh'ine..) Sığınırım. Yâni: Bütün mahlûkatın Haalıkı, mâliki olmakla beraber ülûhiyet ve mabûdiyet sıfatını hâiz bulunan ve zatı ehadiyyetinden başka bu sıfat-ı celîleyi hâiz bir kimse bulunmayan Allâh-ü Tealâ Hazretlerine iltica ederim.

(4) : (O gizlice vesvese verenin) Yâni: Kalblere yanlış düşünceleri düşürmek isteyen şeytanın ve şeytan tabiatında bulunan muğfil kimselerin (şerrinden.) dolayı himaye-i ilâhîye'ye sığınırım. O vesveselere kapılmak tehlikesinden emîn olmayı niyaz eylerim.

«Vesvas» esasen vesvese, yâni: Gizli ses manâsına olup insanın içersine kötü düşünceleri bırakan şeytandan ve o gibi vesvese veren kimselerden ibarettir. «Hannas» da geri çekilen, sinsi sinsi çalışan, fırsat gözeten, vakit vakit fazlaca vesvese veren,, iğfâle çalışan demektir.

(5) : Evet.. O şeytandan Cenab-ı Allâh'a sığınmalıdır. (Ki.. O) Habîs (nâsin göğüslerinde vesvesede bulunur.) onun bunun içerisine yanlış kuruntular düşürür, bâtıl şeyleri süslü göstererek bir nice gafilleri aldatır, onları güzelce düşünmekten mahrum bırakır, felâketlere marûz bırakmış olur.

(6) : Filhakika öyle pek büyük birer düşman olan muğfil kimselerden, o kalblere vesveseler düşüren din düşmanlarından kaçınılmalıdır, öyle vesvese veren (gerek cinden ve gerek insandan) olsun., hangi bir taifeden bulunmuş ise bulunsun, onların hepsinden de kaçınılmalıdır, onların şerlerinden Allâh-ü Tealâ vn iltica etmelidir. Başka türlü bir çare-i hâlâs yoktur.

«Bu emr-i ilâhî gösteriyor ki: İnsanları iğfale, idlâle çalışanlar, iki taifedir. Birisi cin şeytanlarıdır ki, bunlar vakit vakit insanların içerlerine vesvese düşürür, insanları yanlış bir yola sürüklemek isterler. Diğeri de insan şeytanlarıdır

ki: Bunlar daha büyük, daha kurnaz şeytanlardır. Bunlar çok kere kendilerini hnyrhâh göstererek bâtıl fikirlerini, vesveselerini başkalarına telkine çalışır dururlar. Şüphe yok ki: Alenî düşmanlara karşı mukavemette bulunmak, binnisbe kolaydır. Fakat gizli düşmanlara, kalblere vesvese düşürmeğe çalışan şeytan tabiatlı kimselere karşı mukavemette bulunmak pek müşkildir. Onlara karşı pek uyanık bir hâlde bulunmak lâzımdır.

Çünki, böyle bir düşman, insanı yalnız maddî, muvakkat bir hayattan mahrum bırakmış olmaz. Belki insanın ebedî, manevî hayatını zehirleyerek onu eh büyük mahrumiyetlere ,cezalara marûz bırakmış olur. Binaenaleyh akil bir insan, dostu ile düşmanını tanır, ne cin şeytanlarının vesveselerine kıymet verir, ne de insan şeytanlarının lâkırdılarını dinlemeğe tenezzül eder.

«Lehülhamd elimizde bir mizan vardır, bir miyar-ı hakikat mevcuttur. O da muazzam mabudumuzun kudsî hükmleridir, ulvî emrleri ve nehîleridir. Bunlara muhalif olan herhangi bir söz, herhangi bir hareket, doğru değildir. Art<k kendi selâmet ve saadetini düşünen bir mütefekkir insan; öyle lisanen veya tahriren olan müzir telkinata, iğfalâta kıymet vermez, din-i islâm'ın gösterdiği selâmet ve hidayet tarikini takibe çalışır, ebedî muvaffakiyetlere nail olur.

Velhâsıl: İnsanın manevî varlığını, selâmet-i ebediyesini yok etmek isteyen, insanı ruhan zehirleyerek ebedî hüsrana düşürmeğe çalışan kimselerden hazer etmenin pek ehemmiyetine işaret için olmalıdır ki: Bu sûre-i celîlede kendisine ilticâ etmekle emrolunan zat-ı ehadiyyetin hem rübûbiyyeti, hem mâlikiyyeti, hem de ülûhiyyeti beyan buyrulmuştur.

Binaenaleyh biz' mü'rnînler daima o kerîm, rahîm mabudumuzun himayesine iltica ederiz, bizleri görünür ,görünmez düşmanlardan siyanet buyurmasını istirham eyleriz. Bizleri gaflet, cehalet uykularından kurtararak ruhlarımızı envar-ı Kur'aniyye ile tenvir buyurmasını niyazda bulunuruz. Ey lûtf-u ihsanı bînihaye olan mukaddes mabudumuz!. Bu âciz kulunun kusurlarını da afv buyur, kalb-i nalânını garik-i inşirah ederek füyuzat-ı Kur'aniyyeden müstefîd kıl, bihurmet-i seyyidil'mürselîn.

«Kabulünü zât-ı ilâhî'den istirham etmekte olduğum bu eserin naçizâne tahririne «1, Muharrem 1381» senesinde başlanılmış ve «27, Zilhicce 1384» senc-i hicriyesinde nihayete erdirilmiştir. Kabulünü Cenab-ı Hak'tan niyaz eder, Hatemül'mürselîn Efendimiz Hazretlerinin şefaatlerini istirham eylerim.

Jt Je . • of VJU- JC J*> ^\) سيدنا محمد وعلى جميع الانبياء والمرسلين والحمدلله

يارب العالمين!..)

FİHRİST

Sahife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sahife — MÜNDERICAT

Sahife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sahife M Ü N D E R İ C A T

FİHRİST

Salıife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sahife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sahile MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sahife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Sabife MÜNDERİCAT

FİHRİST

Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali

Âlisi ve Tefsirinin Fihristi

Sûrenin ismi	Ayet adedi	Nuzûlü	Sahife
Ettalâk »	12	»	3751-3764
Ettahrim' »	12	»	3765-3778
Suretülmülk	30		
El mülk »	30	Mekke	3779-3796
Elkalem »	52	»	3797-3815
Elhâkka »	52	»	3816-3831
Elmaâric »	44	»	3832-3844
Nûh »	28	»	3815-3855
Elcin »	28	»	3856-3871
Elmüzzemmil	20	»	3872-3882
Elmüdessir »	56	»	3783-3900
Elkıyâme »	40	»	3901-3913
El'insan »	31	Medine	3914-3926
Elmürselât »	50	Mekke	3927-3939
Ennebe' »	40	»	3940-3952
Ennaziât »	4G	»	3953-3964
Abese *	42	»	3965-3973
Ettekvîr »	29	»	3974-3980
El'infttar »	[illegible]	»	3981-3985
Elmuttaffifin	36	»	3986-3995
El'inşikak »	25	»	3996-4001
Elbürûc »	22	»	4002-4008
Ettarık »	[illegible]		4009-4012
El alâ	[illegible]	»	4013-4018
Elgaşiye »	25	»	401[illegible]-4025

Sûrenin İsmi	Âyet adedi	Nuzûlü	Sahife
Elfecir »	30	»	4026-4035
Elbeled »	20	»	4036-4041
Eşsems »	25	»	4042-4046
Elleyl »	21	Mekke	4047-4051
Edduhâ »	21	»	4052-4055
El'inşirah »	8	»	4056-4058
Ettin »	[illegible]	»	4059-4062
El-Alâk. »	19	»	4063-4068
Elkadır »	5	»	40[illegible]9-4071
Elbeyyine »	8	Medine	4072-4076
Ezzilzal »	8	»	4077-4079
Erâd'yat »	11	Mekke	4080-4082
El'Karia »	11	»	4083-4085
Ettekâsür »	8	»	4086-4089
El'asır »	3	»	4090-4091
El'hümeze »	9	»	4092-4094
El'fîl »	5	»	4095-4097
El'Kureyş »	4	»	4098-4099
El'mâün »	7	»	4100-4102
El'Kevser »	3	»	4103-4105
El'Kâfirûn »	6	»	4106-4108
Ennasr »	3	Medine	4109-4110
Tebbet »	5	Mekke	4111-4113
İhlâs »	3	»	4114-4116
Elfelâk »	5	Medine	4117-4119
Ennas »	6	Medine	4120-4122

BİLMEN YAYINEVİ

Serdar Bilmen

Fatih Caddesi No. 102/A Fatih - İST.
Telefon : 521 78 82

Posta Kutusu 28 Fatih-İST.